

Barne- og ungdomsarbeiderfag

Fagstoff til eksamen

Innhold på ndla.no er nå tilgjengelig i PDF- eller ePub-format som hjelpe midler til eksamen. Disse filene kan lagres på egen datamaskin og leses i digitalt format, eller de kan skrives ut og tas med til eksamen. Dette er automatisk genererte filer som ikke er manuelt bearbeidet.

Dette dokumentet er en tekstuutgave av det digitale læreverket for faget slik det forelå på ndla.no april 2015. For å se det komplette læreverket, slik det er sammensatt av ulike medietyper og interaktive elementer, gå til <http://ndla.no>.

Ved eksamen vil man ikke ha adgang til Internett, og dermed vil i hovedsak kun tekst og bilder være tilgjengelig. Animasjoner, simuleringer, lydfiler og video er interaktive ressurser som krever tilkobling til nett.

Sentralt gitt skriftlig eksamen i Kunnskapsløftet følger to hovedmodeller for hjelpe midler. I modell 1 er alle hjelpe midler tillatt. Unntak er Internett og andre verktøy som tillater kommunikasjon. For norsk og fremmedspråkene er heller ikke oversettelsesprogrammer tillatt.

Modell 2 er en todelt eksamen. Der er det i del 1 tillatt med skrivesaker, passer, linjal og vinkelmåler. I del 2 er alle hjelpe midler tillatt med unntak av Internett eller andre verktøy som tillater kommunikasjon.

Disse fagene følger modell 2 for hjelpe middel bruk uten forberedelses del; matematikk i grunnskolen, matematikk i grunnskoleopplæringen for voksne, matematikk, fysikk, kjemi og biologi i videregående opplæring.

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
Oppvekstmiljø	13
Alkohol, narkotika og tobakk (ANT)	13
Holdninger til tobakk og rusmidler	15
Alkohol	17
Alkohol / fagstoff	17
Skadenvirkninger	19
Nyttige adresser når du arbeider med alkohol	21
Narkotika	23
Nyttige adresser når du arbeider med temaet narkotika	24
Tobakk	26
Helserisiko ved røyking	28
Holdninger til røyking	29
Hvordan forebygge at barn og unge begynner å røyke?	31
Nyttige adresser når du arbeider med tobakk og røyking	33
Å ta vare på barna	35
Rusforebyggende arbeid	36
Barn og medier	38
Multimediegenerasjonen	40
Barne- og ungdomsarbeideren og media	42
Mediene former oss	44
Medienes lyse side	46
Sosiale arenaer	48
Medienes mørke side	49
Hvordan kan barn og unge lære seg å vurdere medi	51
Nyttige adresser når du jobber med media	52
Kriminalitet	54
Hva er kriminalitet?	56
Unge kriminelle	59
Hvordan reagerer vi på lovbrudd?	60
Tyveri	62
Vold	65
Gjengkriminalitet	68
Forebyggende arbeid	70
Nyttige adresser	72
Kulturelle ulikheter	74

Kulturer og religioner som pedagogiske ressurser	76
Pedagogiske ressurser?	79
Nyttige adresser på nett	81
Mobbing	83
Hva er mobbing	85
Noen felles kjennetegn ved mobbeofre	88
Noen felles kjennetegn ved mobbere	90
Konsekvenser av mobbing	92
Mobbing i ulike grupper	93
Hvordan forebygge mobbing	96
Lærer Bjørndals metode	99
Betydningen av vennskap	101
Når mobbing skjer	104
Nyttige adresser når du jobber med mobbing	106
Oppvekstmiljø	108
Et moderne velferds- og kunnskapssamfunn	110
Historikk	112
Hva er oppvekstmiljø?	114
Fysisk miljø	116
Bosted	118
Boforhold	121
Sikkerhetstiltak	123
Trafikk	126
Trafikk / fagstoff	126
Trafikk / fagstoff	126
Trafikk / fagstoff	127
Inneklima	128
Økonomi	131
Familien	133
Psykososialt miljø	136
Psykososialt miljø / fagstoff	136
Skolen og barnehagen	138
Religion og livssyn	140
Religion og livssyn / fagstoff	140
Rasisme	142
Rase	143
Et mangfold av mennesker	144
Hva er rasisme	146

Hvilke utslag av rasisme ser vi i Norge?	149
Hvordan forebygge rasisme	151
Hva gjør du dersom du oppdager rasisme	154
Nyttige adresser når du jobber med rasisme	156
Universell utforming	158
Hva er universell utforming?	159
Universell utforming der barn og unge oppholder	161
Nyttige adresser når du jobber med universell ut	164
Fagarbeider og arbeidstaker	166
Barne- og ungdomsarbeider	166
Barne- og ungdomsarbeider i en barnehage	168
Barne- og ungdomsarbeider på en skole	170
Barne- og ungdomsarbeider i en ungdomsklubb	171
Etikk, moral og menneskesyn	173
Lærling Wenche sin dag i barnehagen	176
Arbeidet til lærlingen Wenche i den videregående skolen	184
Lærling Wenches arbeid i Barneskole og SFO	190
Lærling Wenche som brukerstyrt personlig assistent – BPA	194
Ergonomi	197
Å arbeide ergonomisk i barnehagen	199
Dataarbeidsplass	202
Ergonomi i skolen	203
Helse, miljø og sikkerhet (HMS)	205
Hva er helse, miljø og sikkerhet?	207
Helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i praksis	210
Ivareta god helse, et godt miljø og oppleve.....	212
Helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i	214
HMS- Ei Historie	216
Nyttige adresser når du jobber med helse, miljø	217
Rollemodell	219
Hvem er rollemodeller?	221
Hva gjør oss til rollemodeller?	223
Hva er en god rollemodell?	224
Kjønnsroller og rollemodeller	226
Innvandrerungdom uten forbilder	227
Sikkerhet der barn og unge oppholder seg	229
Sikkerhet for barn og unge	231

Utforskertrangen, «farlig» og sunn	233
Hvordan ivaretar vi sikkerheten?	235
Farer overalt	237
Leketøy	239
Lekeplassutstyr	241
Skolefritidsordninger og fritidsklubber	244
Ut på tur – alltid lur	245
Hvordan kan barn og unge ta medansvar for sikkerhet	247
Rollemodeller	248
Nyttige adresser når du jobber med sikkerhet	250
Tjenestevei	252
Tverrfaglig samarbeid	254
Samarbeid om barn og unges helse	256
Samarbeid	258
Oppfølgingstjenesten (OT)	260
MOT	262
MOT / fagstoff	263
PPT	264
Spesialpedagogisk rådgiver	266
Pedagogisk arbeid	269
Barn som har behov for ekstra omsorg	269
Sorg	271
Barn av psykisk syke foreldre	273
Barn av rusmisbrukere	275
Barn som har vært på flukt	279
Kjønnslemllestelse	283
ADHD	285
Autisme	287
Hvordan bør autistbarnet møtes?	290
Lykke	296
Maslows behovspyramide	297
Motivasjon og læring	301
Om brukermedvirkning	304
Om holdninger	307
Om profesjonalitet	309
Om sosial kompetanse	311
Om trygghet og tillit	313

Omsorg	315
Hva kan omsorg være?	316
Profesjonell omsorg	318
Hva sier lovverket i forhold til omsorg?	321
Hvordan vise omsorg	324
Omsorg i barnehagen	328
Omsorg for skolebarna	333
Omsorg for ungdommer	335
Omsorg i spesielle situasjoner	337
Eli Rygg om omsorg	339
Det magiske øyeblikket	340
Nyttige adresser når du arbeider med omsorg	341
Omsorgssvikt	343
Hva er omsorgssvikt?	345
Fysiske overgrep	347
Vanskjøtsel	349
Psykiske overgrep	351
Seksuelle overgrep	352
Hva er god nok omsorg?	356
Hvordan oppdage omsorgssvikt?	360
Når du er bekymret for et barn	362
Barnevern	366
Noen mulige hjelpetiltak	370
Nyttige adresser når du jobber med omsorgssvikt	372
Lek og aktivitet	374
Dans	374
Folkedans	375
Dans fra ulike kulturer	376
Kreativ dans	378
Drama	379
Hva er drama, og hvorfor skal man bruke det?	381
Hvorfor drama i barne- og ungdomsarbeid?	383
Planlegging, gjennomføring og evaluering av en d	385
Barne- og ungdomsarbeideren som forbilde i drama	387
En oversikt over de viktigste dramateknikkene	390
Et knippe bli-kjent-leker	394
Oppvarmingsleker	397

Noen opplegg	399
Den stygge andungen	402
Nyttige adresser når du arbeider med drama	405
Friluftsliv	406
Hva er frilluftsliv?	408
Hvorfor ta med barn på tur?	410
Friluftsliv og lovverket	412
Forberedelser til tur	413
Sikkerhet på tur	415
Friluftsliv og mat	417
Å tenne bål	419
Tips for turen	424
Forslag til ulike typer turer	426
Utfordringer når du skal på tur	428
Klær når du skal på tur	430
Ryggsekken	432
Lek og aktivitet på tur	434
Nyttige adresser når du arbeider med friluftsliv	436
Lek	438
Kjennetegn på lek	440
Hvorfor er leken viktig for barn?	442
Ulike typer lek	445
Den voksnes rolle i leken	449
Konflikter i leken	451
Nyttige adresser når du jobber med lek	453
Litteratur	455
Hvorfor lese for barn?	457
Hvilken bok skal vi lese i dag?	459
Hva er ei god barnebok?	462
Å lese for de aller minste	463
Lesing i barnehagen	465
Ungdom leser	467
Biblioteket	469
Musikk	471
Barns musiske utvikling	473
Hvorfor er sang og musikk viktig for barn og unge?	476
Hvordan skape en god samling med musikk i sentrum?	479
Eksempel på en god samling	481

Tegning og tegneutvikling	484
Barn og tegning	486
Historisk tilbakeblikk	488
Rablestadiet	490
Tegneanalyse - rablestadiet	492
Førskjemastadiet	493
Tegneanalyse - førskjemastadiet	495
Skjemastadiet	496
Tegneanalyse - skjemastadiet	498
Gryende realisme	499
Tegneanalyse - gryende realisme	501
Det pseudonaturalistiske stadiet	502
Tegneanalyse - det pseudonaturalistiske stadiet	504
Bevissthettsstadiet	505
Film om barn og tegning	507
Pedagogiske verktøy	508
Dokumentasjon	508
Hvordan kan vi dokumentere?	510
Observasjon	511
Hva er observasjon?	513
Hensikten med observasjon	514
Hvordan observere	516
Observasjonsmetoder	519
Innsamling av personopplysninger	523
Troverdighet	525
Feilkilder	527
Planlegging	530
Hva er planlegging?	532
Lover og regler som styrer planlegging	534
Ulike typer planer	537
Forarbeid og kartlegging	540
Den didaktiske relasjonsmodellen	543
Aktivitetsplanlegger	545
Velferdsstaten	546
Lov- og regelverk	546
Miljørettet helsevern i barnehager og skoler	547
Barnekonvensjonen	551

Lov om barnehager	553
Rammeplanen for barnehagen	555
Opplæringsloven	557
Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker	559
Arbeidsmiljøloven	561
Lov om barn og foreldre	563
Lovverk - Alkohol, narkotika og tobakk	564
Oppbevaring av personopplysninger	565
Velferdsstaten	568
Barnehage	570
Skolen	573
Skolefritidsordningen – SFO	575
Vekst og utvikling	577
Alderstypiske trekk 0-18 år	577
Nedsatt funksjonsevne	589
Kunnskap om funksjonshemninger	591
Fysisk aktivitet for mennesker med funksjonsnedsettelse	592
Fysisk aktivitet for mennesker med funksjonsnedsettelse / fagstoff	592
Omsorg ved nedsatt funksjonsevne	596
Kommunikasjon og nedsatt funksjonsevne	598
Å bestemme over eget liv	601
Å bestemme over eget liv / fagstoff	601
Å bestemme over eget liv / fagstoff	601
Hjelpemidler	603
Bofellesskap	604
Mat og helse	606
Sorg hos mennesker med psykisk utviklingshemming	609
Et godt liv med nedsatt funksjonsevne	611
Barn med fortrinnsrett for plass i barnehagen	613
Barn med utviklingshemming – i grunnskolen	614
SFO – aktivitetsskolen	615
Støttekontakt og ferie	616
Nyttige adresser når du jobber med temaet nedsatt funksjonse	617
Seksualitet	619
Identitet, selvbilde og selvfølelse	621
Seksuell utvikling	625
Seksualitet som tema i barnehagen	627

Ungdom og seksualitet	628
Barne- og ungdomsarbeideren som veileder	631
Nedsatt funksjonsnivå og seksualitet - hva så?	635
Nyttige adresser når du jobber med seksualitet	637
Sosial kompetanse	639
Hvorfor sosial kompetanse?	640
Sosialisering	642
Normer og normsendere	644
Kommunikasjon	646
Grupper	646
Et liv i grupper	648
Viktig å høre til	650
Å være i grupper	653
Gruppetyper	655
Å bli trygg i barnegruppen	657
Når grupper ikke fungerer	659
Grupper i skolen	661
Ulike roller i gruppa	663
Å være rollemodell i en gruppe	665
Voksengruppa på arbeidsplassen	667
Ulike lederstiler	669
Gruppepress	671
Kommunikasjon	673
Kommunikasjon som grunnlag for sunne relasjoner mellom menne	675
Viktige faktorer for kommunikasjon og samhandling	676
Anerkjennende kommunikasjon	677
Empatisk kommunikasjon	679
Samtaler mellom voksne	680
Jeg-budskap og du-budskap	681
Kroppsspråk og tonefall	682
Alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)	684
Alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK) / fagstoff	684
Alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK) / fagstoff	684
Tegn til tale	685
Å snakke om hijab og med hijab brukere	686
Tydelig kommunikasjon i akutte situasjoner	688
Kommunikasjon når barnet er utviklingshemmet	689

Vanskelige samtaler	692
Ulike uttrykksmåter	694
Kommunikasjon med foreldre og kollegaer.	695
Kommunikasjon når man ikke har et felles språk	696
Å bruke tolk	699
Konflikter	701
Konflikter i barnehagen	703
Konflikter i skole og SFO	706
Konflikter i profesjonalle relasjoner	709
Veiledning	711
Voksnes ansvar i samhandling med barn og unge	715
Grensesetting	718
Kosthold og helse	721
Fysisk aktivitet	721
Om fysisk aktivitet	723
Fysisk aktivitet i barnehage	726
Fysisk aktivitet i skole og skolefritidsordning	731
Utfordringer knyttet til fysisk aktivitet	737
Ungdom og fysisk aktivitet	740
Rollemodell - fysisk aktivitet	744
Nyttige adresser når du arbeider med fysisk akti	747
Førstehjelp	748
Fallulykker	750
Trafikkulykker	753
Nyttige adresser når du arbeider med førstehjelp	755
Helse	757
Barn og unges helse	759
Sykdommer hos barn og unge	761
Dyr, barn og helse	767
Symptomer på sykdom	773
Helse hos barn med innvandrerbakgrunn	776
Rollemodell - helse	778
Tips til god helse	780
Forebyggende helsearbeid blant barn og unge	781
Nyttige adresser når du arbeider med helse	783
Hygiene	784
Hygiene i barnehage og skole	786

Smittsomme sykdommer	790
Rutiner for rengjøring	792
Hygiene og rollemodeller	794
Utfordringer knyttet til hygiene	796
Nyttige adresser når du jobber med hygiene	798
<hr/>	
Kost og ernæring	800
Mat i barnehagen	801
Mat på skolen og i skolefritidsordningen	803
Mat for ungdom	805
Måltidet. Mer enn bare mat	807
Mat på merkedager	809
Kokebok	812
Nyttige adresser når du arbeider med kost og ern	814

Oppvekstmiljø

Alkohol, narkotika og tobakk (ANT)

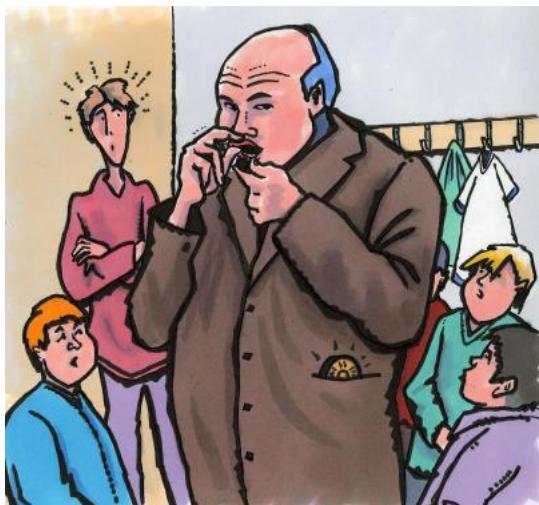
Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Alkohol, narkotika og tobakk \(ANT\) \(50104\)](#)

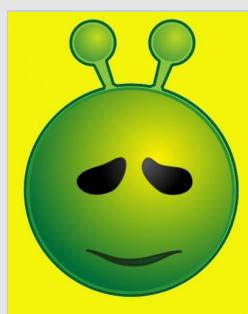

ANT er en forkortelse for alkohol, narkotika og tobakk. Opp gjennom skoleårene har du hatt mye undervisning om alkohol, narkotika og tobakk. Som barne- og ungdomsarbeider må du kjenne til hvordan du og samfunnet kan forebygge bruk av ANT blant barn og unge.

På Vg1 helse- og sosialfag lærte du kanskje om ANT i tilknytning til helse, livsstil og livsstilssykdommer. I år skal du jobbe mer med hvordan du kan forebygge at unge bruker ANT, hvordan du kan være en god rollemodell, og hva du gjør når du oppdager at barn og unge bruker alkohol, narkotika eller tobakk.

Snus – rollemodell?

Bakrus

Røyking

Alkoholsalg i skolegården

Oppgaver til fagstoff om «Alkohol, narkotika og tobakk (ANT)».

Tenk over

1. Hvilke kompetansemål i læreplanen din sier at du skal lære om alkohol, narkotika og tobakk? Diskuter kompetansemålene i klassen.
2. Lag et tankekart som viser hva du kan om ANT, før du begynner med dette emnet.

- Ta fram tankekartet når du er ferdig med emnet og finn ut hva du har lært.
3. Hvilke tanker får du når du ser bildene på denne siden?
- Bruk bildene som inspirasjon og skriv en tekst om hvordan man skal veilede barn og unge slik at de kan ta selvstendige og gode valg når det gjelder alkohol, narkotika og tobakk.

Holdninger til tobakk og rusmidler

Forfatter: Amendor

[Holdninger til tobakk og rusmidler \(54916\)](#)

Barn og unges holdninger til rusmidler avgjøres blant annet av hva foreldre og venner tenker og gjør. Oppvekstsmiljøet har også stor betydning, og også indre eller psykologiske faktorer. Våre holdninger kan for eksempel formes av det vi lærer på skolen, av foreldre og venner, ved overtalelser og under sosialt press, og ved at vi blir eksponert for noe – for eksempel gjennom reklame.

For eksempel kan vi i utgangspunktet synes at det å snuse er ekkelt, men hvis mange i omgangskretsen vår snuser, kan vi bli eksponert for dette i en slik grad at vi selv får lyst til å prøve. Holdningene våre har da endret seg gjennom eksponering.

The image contains three separate panels, each with a small illustration and a caption below it:

- Møte med foreldrene**: An illustration of three people: a woman, a child, and a man, standing together. Below the illustration, the caption reads "Møte med foreldrene".
- Hvilke holdninger har en voksen som ikke griper inn? Alkoholsalg i skolegården.**: An illustration of a group of children standing outside a school building, looking towards a person standing near a shop window. Below the illustration, the caption reads "Hvilke holdninger har en voksen som ikke griper inn? Alkoholsalg i skolegården."
- Våre holdninger forteller både oss selv og omverdenen hva vi liker og ikke liker. Hva er vi mottakelige for? Hvordan oppfatter vi, og hva mener vi om forskjellige emner, saker og personer?**: An illustration of a man in a yellow shirt standing in front of a door, with other people visible in the background. Below the illustration, the caption reads "Våre holdninger forteller både oss selv og omverdenen hva vi liker og ikke liker. Hva er vi mottakelige for? Hvordan oppfatter vi, og hva mener vi om forskjellige emner, saker og personer?"

Det er viktig at du i ditt daglige arbeid er bevisst din posisjon som rollemodell for de barna du jobber med. Som rollemodell må du ta de riktige valgene.

Du er som barne- og ungdomsarbeider i en unik posisjon til å hjelpe barn og ungdom til å ta fornuftige valg.

Holdninger til tobakk, alkohol og narkotika

Det er viktig at vi skiller mellom ulovlige og lovlige rusmidler.

Alle over 18 år får kjøpt tobakksprodukter. Det er forbudt for butikker å selge tobakksprodukter til personer under 18 år. Bryter butikkene denne loven, kan de bli bøtelagt eller få annen straff.

Som barne- og ungdomsarbeider er det viktig å ha et avklart, reflektert og ikke minst informert forhold til rusmidler. Du bør kjenne til forskjellige rusmidler, skadevirkninger ved bruk, lover som regulerer bruk, og ikke minst må barne- og ungdomsarbeideren ha et fornuftig forhold til rusmidler.

Det vil alltid være problematisk, og det kan få alvorlige konsekvenser for den det gjelder, å bruke stoffer som er ulovlige i Norge. Blir du tatt for bruk av ulovlige stoffer, kan du bli straffet og få dette på politiattesten din. En rein politiattest er ofte en forutsetning for å kunne jobbe med barn og unge.

Er du over 18 år, har du lov til både å kjøpe og å innta visse former for alkohol, men det er viktig å forstå at med denne retten kommer også et ansvar. Inntaket bør være svært moderat og aldri i forbindelse med jobb. Som barne- og ungdomsarbeider er du en betydningsfull person for andre. Barn som du jobber med, ser opp til deg. Foreldre som overlater barna sine til deg hver dag, og medarbeiderne på arbeidsplassen din må kunne stole på dømmekraften din og at du er pålitelig i arbeidet ditt.

Selv om du røyker eller snuser, er det ingen grunn til å vise dette til barna rundt deg. Det vil derfor være en svært god ide å ikke røyke eller snuse på jobben. Vent til du har fri!

Hvis barn eller unge stiller deg konkrete spørsmål knyttet til alkohol, bør du svare direkte til den eller dem som spør, og du må være nøytern og saklig i svarene dine. Ikke bagatelliser svarene dine eller på noen måte ufarliggjør rusmidler. Er du i tvil om hvordan du skal svare, kan det være lurt å snakke med en mer erfaren kollega eller veileder der du jobber. Husk at bruken av ulovlige rusmidler aldri kan forsvares!

Ufordinnger til deg

Oppgaver til "Holdninger til tobakk og rusmidler"

1. Beskriv hva begrepet holdninger betyr.
2. Hvorfor bør barne- og ungdomsarbeideren være bevisst sine egne holdninger til tobakk og rusmidler?
3. Hvordan påvirkes holdningene våre til rusmidler?
4. En del barn er svært kritisk til foreldrenes røyking, men begynner selv å røyke når de blir ungdommer. Diskuter hva årsaken til dette kan være.
5. Hva er årsaken til at røyking og bruk av rusmidler er forbudt på skoler?
6. Hvordan bør du reagere dersom en ungdom røyker på skolens område?
7. Hvordan kan du reagere dersom du ser at det foregår salg av alkohol i skolegården?

Alkohol

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid
[Alkohol \(52818\)](#)

Som barne- og ungdomsarbeider skal du vite noe om ulike holdninger knyttet til alkohol, og du må kunne beskrive noen forebyggende tiltak.

I grunnskolen og på Vg1 helse- og sosialfag har du fått opplæring om hvordan alkohol påvirker kroppen.

I år skal du jobbe med tekst og oppgaver som gjør deg i stand til å drøfte ulike holdninger til alkohol og beskrive noen forebyggende tiltak rettet mot barn og unge.

Vi legger vekt på at du skal bruke den kunnskapen du har fått tidligere, og at du skal gjøre deg kjent med ulike nettsteder som omhandler alkohol og forebygging av alkoholmisbruk.

Alkoholsalg i skolegården

Når vi i dagligtale snakker om alkohol, er det som regel den typen alkohol som brukes i sprit, øl eller vin vi mener. Dette er den alkoholtypen vi kaller etanol. Men det er viktig at vi er klar over at begrepet alkohol i kjemien dekker over flere hundre organiske forbindelser eller grupper stoffer som alle er svært farlige. (Kilde: Amendor)

Alkohol / fagstoff

<http://ndla.no/nb/node/52818>

Vi deler alkoholskader i to kategorier: kortvarige og langvarige

1. Virkninger på kort sikt

Virkninger som vi kan oppleve hver gang vi drikker:

- Humøret forandres
- Dømmekraften vår endres
- Evnen til å huske svekkles
- Evnen til koncentrasjon svekkles
- Vi tar farligere sjanser
- Vi blir mer mottakelige for infeksjoner

2. Virkninger på lang sikt

Virkninger som kommer av langvarig, og gjerne hyppig, alkoholbruk:

- Vi kan få endringer i nervesystemet
- Vi kan få abstinenser

- Vi kan bli avhengige av alkohol
- Vi kan få familiære og sosiale problemer
- Det kan oppstå sykdom i flere av organene

I lenkesamlingen finner du flere fagstoffsider om alkohol. Du finner også lenker til eksterne sider om alkohol. Vi anbefaler at du tar deg tid til å se på disse. På noen av sidene kommer du direkte til fagstoff om alkohol, mens du på andre sider må søke på stikkordet alkohol.

Utdfordringer til deg

Oppgaver til "Alkohol"

1. Arbeidet med temaet alkohol bygger på fagstoff fra flere tema du lærte om på Vg1:
 - holdninger
 - sykdommer og skader
 - grupper og gruppepress
 - reklame
 - informasjonFinn ut om du trenger å repetere noe av dette før du går videre.
2. I lenkesamlingen finner du lenker til flere nettsteder. Gjør deg kjent med disse.
3. Lag en presentasjon som viser skadevirkninger ved misbruk av alkohol.
4. Se filmen i hovedfeltet. Diskuter hva som kan gjøres for å forebygge de problemene som presenteres i filmen.
5. Hvordan skal du forholde deg dersom du har mistanke om at et barn har foreldre som har alkoholproblemer?

Oppgaver til filmen "Jenter og alkohol"

1. Hva er sammenhengen mellom pubertet og risikoatferd?
2. Hva sier undersøkelsen om jenter?
3. Hva sier undersøkelsen om jentenes forhold til risikoatferd etter noen år?

Skadevirkninger

Forfatter: Amendør

[Skadevirkninger \(54637\)](#)

Alkohol kan være svært avhengighetsskapende hvis en drikker mye over tid. Alkoholen vil da kunne skade kroppens indre organer og svekke personens evne til å fungere sosialt, fysisk og psykisk.

Alkohol har en dempende og bedøvende effekt på kroppen. Hos den som drikker for mye alkohol, svekkes ofte dømmekraften og evnen til å koncentrere seg, og personen får ofte store humørsvingninger og endrer personlighet. Alkohol har også en søvndyssende effekt. I tillegg blir også bedømmelsesevnen svekket og hukommelse redusert.

Det er viktig å være oppmerksom på at det ofte er store individuelle forskjeller, og forskjellene har også sammenheng med alkoholkonsentrasjonen i blodet. Alkoholen suges opp i blodet via magesekken og tarmene, og ruseffekten inntreffer etter ca. 20 minutter. På den tiden er alkoholen fraktet rundt i kroppen via blodet til cellene våre.

Det er knyttet en betydelig helserisiko til et stort alkoholinntak. Det øker blant annet risikoen for enkelte former for kreft og leversykdommer. Det er også en fare for høyt blodtrykk og hjerneslag.

Mengden av alkohol i blodet regnes i promille. 1 promille tilsvarer 1 gram alkohol per liter blod.

Hvor mye en drikker, hva man drikker, og om en drikker alkohol på tom mage, avgjør promillen.

I Norge er promillegrensen for å kjøre bil 0,2. Ved promille på mellom 1 og 2 blir en ofte ustø, sløv, får vanskeligheter med å snakke og å holde seg våken.

Det er også vanskelig å ta vare på seg selv med en så høy promille. Ved svært høy promille kan pustesenteret i hjernen lammes.

En alkoholkonsentrasjon på omkring 3 promille eller høyere kan være dødelig.

Holdninger?

Slik påvirkes kroppen av promillenivået

- 0,2: Øyets evne til å fokusere hurtig og å omstille seg fra lys til mørke reduseres.
- 0,5: Du blir litt «pussa». Evnen til å oppfatte situasjonen og å reagere presist på den blir dårligere.
- 0,8: Du får nedsatt koordinasjonsevne og økt reaksjonstid.
- 1,0: Du blir mindre oppmerksom, får dårligere konsentrasjonsevne, begynner å bli trett og får nedsatt balanse- og bevegelsesevne.
- 1,5: Bevegelsesevnen er redusert, og talen er sløret.
- 2,0: Du får forgiftningsymptomer og har ingen selvkontroll lenger.
- 3,0: Du har ingen kontroll med urinblæra og står i fare for å miste bevisstheten.

Kilde: Helsedirektoratet

Alkohol og svangerskap

Gravide anbefales ikke å drikke alkohol da fosteret får samme alkoholprosent som moren. Alkohol er det rusmiddelet som vi med størst sikkerhet kan si at skader fosteret. Noen barn fødes med føltalt alkoholsyndrom (FAS) fordi mor har drukket under svangerskapet. FAS innbefatter hjerneskade, veksthemming og spesielle ansiktstrekk. Ny forskning viser at også mindre mengder alkohol kan gi økt fare for skader, for tidlig fødsel, spontanabort med mer. Også under amming bør man være svært forsiktig med alkohol da alkoholen går over i morsmelken. (Kilde: Helsedirektoratet)

Nyttige adresser når du arbeider med alkohol

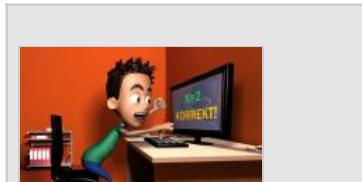
Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Nyttige adresser når du arbeider med alkohol \(55073\)](#)

Vi har en rekke holdningsskapende kampanjer rettet mot barn og unges forhold til alkohol. Denne satsingen har blant annet gitt oss flere svært gode nettressurser som handler om alkohol og alkoholbruk.

Som fagarbeider bør du kjenne til disse nettressursene slik at du kan bruke dem i arbeidet ditt med barn og unge. Under finner du en kort beskrivelse av nettressursene som det er lenker til.

Niels Henrik jobber med pc

Som barne- og ungdomsarbeider er du en viktig rollemodell for barn og unge når det gjelder alkohol. Du skal ha kunnskaper om skadevirkninger som alkohol kan gi, og hva som kan gjøres for å forebygge at barn og unge starter med alkohol.

Å søke informasjon

[Helsefilm.no](#)

Under fanen *sinn* finner du flere filmer som omhandler rusproblematikk.

[Helsedirektoratet](#)

Under temaet *rusmidler* finner du fagstoff om alkohol.

[Rusforebyggende arbeid](#)

Her finner du fagstoff og filmer om planlegging og iverksetting av rusarbeid i kommunene.

[Folkehelseinstituttet.](#)

Her kan du finne mye fagstoff om alkohol og alkoholskader.

[ung.no](#)

Her finner du fagstoff, quiz, spørsmål og svar.

Barneombudet

Ved å søke på *alkohol* får du opp en rekke artikler som handler om alkohol.

Unge og rus

Unge & Rus er et rusforebyggende undervisningsprogram til bruk i skolen. Unge & Rus er tilrettelagt for 8. klassesetrinn, 9. klassesetrinn og videregående skole. (Kilde: ung og rus)

Forebygging.no

Dette er en kunnskapsbase for rusforebyggende og helsefremmende arbeid. Nett-tjenesten utvikles gjennom et bredt samarbeid mellom fagmiljøer i Norge. (Kilde: Forebygging.no)

Kors på halsen

Dette er sidene til Røde Kors, med blant annet fagstoff om rus.

Organisasjonen "Voksne for Barn"

Her finner du nyttig fagstoff om en rekke emner, deriblant rus. Du finner også flere hefter som kan brukes i undervisningen.

Settegrenser

Dette er sidene til Helsedirektoratet. Her finner du filmer, quiz, fagstoff og andre ting knyttet til rus.

Gjør deg kjent på nettstedene over

Noter ned adresser på andre gode nettsteder du finner.

Narkotika

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg
[Narkotika \(54649\)](#)

Som elev har du tidligere lært en god del om narkotika og om hvordan man kan forebygge bruk av narkotiske stoffer. Som barne- og ungdomsarbeider kan du ha behov for å repetere noe av dette fagstoffet.

Et valg

Ordet narkotika stammer opprinnelig fra gresk og betyr søvn eller dyp søvn – narkosis. Ordet ble først brukt om opium som var relativt utbredt i Asia og deler av Europa på 1800-tallet. Begrepet narkotika brukes i dag som en fellesbetegnelse på en lang rekke stoffer og medikamenter. Narkotika som overordnet begrep oppfattes derfor mest som en juridisk betegnelse på de stoffene, medikamentene og preparatene som er ført opp på den norske narkotikalisten og omfattes av narkotikalovgivningen. All bruk, besittelse, omsetning og andre former for ulovlig omgang med narkotiske stoffer og legemidler kan medføre straffeansvar i Norge. (Kilde: Amendor)

På denne siden finner du lenker til flere nettsteder som omhandler narkotika. Sammen med læreren din kan du finne ut hva som er relevant for deg.

Under lenken *Fakta om narkotika* finner du informasjon om de ulike narkotiske stoffene. Lenken fører deg til Helsedirektoratets sider.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Narkotika"

1. Gjør deg kjent med nettsidene du finner i lenkesamlingen.
2. Hvorfor er det viktig for deg som barne- og ungdomsarbeider å ha kunnskaper om ulike narkotiske stoffer, skadevirkninger og forebygging?
3. Lag et tankekart med utgangspunkt i kunnskapene dine om narkotika.
4. Les fagstoffsidene du finner i lenkesamlingen.

Nyttige adresser når du arbeider med temaet narkotika

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Nyttige adresser når du arbeider med temaet narkotika \(55580\)](#)

I Norge har man satset mye på informasjon og kampanjer som skal forebygge at barn og unge begynner med narkotika. Denne satsingen har blant annet gitt oss mange svært gode nettressurser om temaet.

Som fagarbeider bør du kjenne til disse nettressursene slik at du kan bruke dem i arbeidet ditt med barn og unge. Under finner du en kort beskrivelse av de nettressursene som det er lenker til.

Niels Henrik jobber med pc

Som barne- og ungdomsarbeider er du en viktig rollemodell for barn og unge. Du skal ha kunnskaper om skadevirkninger ved bruk av narkotiske stoffer og hva som kan gjøres for å forebygge at barn og unge begynner å ruse seg.

Å søke informasjon

Helsedirektoratet

Helsedirektoratet har et eget tema om rusmidler. Her finner du flere nyttige sider. I tillegg har Helsedirektoratet lenker til en rekke andre nettsteder som tar for seg rusforebygging.

[ung.no](#)

Ung.no har en egen temaside om rusmidler. Her finner du blant annet

- faktastoff
- spørsmål og svar
- quiz og mye mer

[Ungdom mot narkotika](#)

Her finner du fagstoff om ulike narkotiske stoffer.

[Forebygging.no](#)

Her finner du flere sider om rusmisbruk. Dette er fagstoff for den som vil fordype seg i temaet.

[Landsforbundet Mot Stoffmisbruk](#)

LMS arbeider for bedre hjelp til dem som rammes av narkotikaproblematikken, både til den rusavhengige og til familien. Blant annet har organisasjonen en støttetelefon for pårørende. De holder kurs over hele landet, kommer med høringsuttalelser om rusmiddelpolitikk og gir ut tidsskriftet *Mot Stoff*. (Kilde: LMS)

[Folkehelseinstituttet](#)

Her finner du egne faner som omhandler temaet rus.

[Forbundet Mot Rusgift](#)

Gjør deg kjent på nettstedene over

Noter ned adresser på andre gode nettsteder du finner.

Tobakk

Forfatter: Amendor
[Tobakk \(50108\)](#)

Det kanskje aller vanligste tobakksproduktet i Norge i dag er sigarett eller rulletobakk for sigarett. Andre produkter er sigarer, piper og pipetobakk, tyggetobakk og snus. Alle disse produktene innholder nikotin, som er det vanedannende stoffet i tobakksprodukter.

I 1950 røykte nesten 80 prosent av menn mellom 25 og 30 år. Tallet i dag er nærmere 20 prosent. Dette er en kraftig nedgang og henger nok sammen med at det ikke er like akseptert å røyke i dag. Det blir heller ikke reklamert for røyking i dag slik det ble gjort på den tiden.

Et godt eksempel er at til og med sosialministeren, Rakel Sewerien, reklamerte for røyking tidlig i 50-årene sammen med ledende sportsfolk og leger. Det er kanskje ikke uten grunn at 1950- og 60-årene ofte er kalt røykingens gullalder. Tenk hvis Erna Solberg, Jens Stoltenberg, Petter Nordthug og fastleggen din reklamerte for røyking!

I de siste årene har vi fått strengere regler for hvor det er tillatt å røyke eller bruke tobakksprodukter i det offentlige rom her i landet.

For eksempel er det i dag utenkelig å røyke på et fly, mens det var vanlig i Norge fram til 1988. Først i 1996 ble det forbudt å røyke i terminalbyggene på flyplassen. Fram til 2004 hadde de fleste kjøpesentrene i Norge små røykebokser hvor folk kunne røyke. Det virker sikkert fjernt for de fleste i dag.

I 1995 ble aldersgrensen for kjøp av tobakksprodukter satt opp fra 16 til 18 år, og 1. juni 2004 ble det innført en ny røykelov. Endringene i røykeloven innebar at Norge, som et av de første landene i verden, innførte et totalforbud mot røyking på alle landets serveringssteder.

Når du skal jobbe med barn og unge, har du ansvar for å bidra til at de får god kunnskap om hvordan de skal ta vare på helsen sin. Det vil si at du også må lære dem om røyking og de skadefinnene tobakk kan ha.

I lenkesamlingen finner du en rekke fagstoffsider om tobakk. Noe av dette er fagstoff du må kunne i rollen som barne- og ungdomsarbeider, mens en del er repetisjon fra grunnskolen. Sammen med læreren din må du vurdere hvilke av disse sidene du skal jobbe med.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Tobakk"

1. Gjør deg kjent med sidene som er listet opp i lenkesamlingen.
2. På YouTube.com finner du en rekke filmer om røyking. En del av dem er elevprosjekter. Se noen av filmene og diskuter dem i klassen din.
Andre filmer bruker sterke virkemidler. Diskuter hvordan slike filmer kan virke på barn og unge.
3. På NRK nett-tv finner du også mange filmer og lydklipp om røyking. Gjør deg kjent med hva som finnes på disse sidene.
4. Diskuter årsaker til at tallet på røykere har gått ned fra 1950 og fram til i dag.
5. Lag en plakat som viser skadefinnene røyking kan ha.
6. I lenkesamlingen finner du en lenke til et nettsted som heter Fri. Dette er et program som brukes i mange ungdomsskoler.
Her finner du fagstoff, filmer, oppgaver og lignende. Gjør deg kjent med dette nettstedet, og diskuter med klassen hvordan det kan

brukes.

7. Bruk nettet og søk på fagstoff om røyking. Du kan med fordel bruke de adressene du finner i lenkesamlingen. (Nyttige adresser når du arbeider med tobakk)

Oppgaver til filmen "Helseopplysning for barn"

1. Hva kjennetegner denne typen helseopplysning?
2. Hvilke effekt har slik informasjon når det gjelder røyking?
3. Hvordan foregår helseopplysning vanligvis i norsk skole?
4. Hvorfor er helseopplæring så viktig, tror du?
5. Her sies det at barna lærer mye av denne måten å drive helseopplæring på. Hva tror du er årsaken til dette?

Helserisiko ved røyking

Forfatter: Helsedirektoratet, Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Helserisiko ved røyking \(9360\)](#)

Teksten nedenfor er hentet fra Helsedirektoratets plakat med samme tittel.

- Tobakksrøyk består av en kompleks blanding av mer enn 4000 forskjellige kjemiske stoffer. Over 50 av disse stoffene er potensielt kreftframkallende.
- Omrent halvparten av dem som røyker daglig i mange år, dør av sykdommer som skyldes tobakken. I tillegg rammes mange av sykdommer som fører til vesentlige helseplager og redusert livskvalitet.
- Studier viser at de som røyker daglig, i snitt dør ti år tidligere enn ikke-røykere. 25 prosent av dem som røyker daglig, mister 20–25 år av livet sitt sammenlignet med gjennomsnittlig levealder for en ikke-røyker.
- Det er anslått at omkring 6700 personer i Norge hvert år dør av sykdom de har utviklet på grunn av røyking. I tillegg anslås det at flere hundre dør av sykdom de har utviklet på grunn av passiv røyking.
- De viktigste røykerelaterte sykommene er kreftsykdommer, luftveissykdommer og hjerte- og karsykdommer. Røyking forårsaker flere dødsfall av hjerte- og karsykdommer enn av kreft eller luftveissykdommer.
- Røyking kan redusere kvinnens fruktbarhet og føre til impotens hos menn.
- Blant kvinner som røyker i fruktbart alder, øker nedbrytningen av østrogen. Dette kan føre til beinskjørhet og tidligere overgangsalder. Hormonendringene fjerner også en del av kvinnenes naturlige beskyttelse mot hjerte- og karsykdommer.
- Røyking under svangerskapet øker risikoen for spontanabort, komplikasjoner i svangerskapet, dødfødsel og for tidlig fødsel. Barn av røykende mødre har gjennomsnittlig lavere fødselsvekt, større risiko for krybbedød og økt risiko for å utvikle astma.
- Passiv røyking er spesielt farlig for barn. Forekomsten av luftveisinfeksjoner, astma og kroniske lungelidelser øker hos barn som jevnlig utsettes for passiv røyking. 10–36 prosent av alle mellomørebettelser hos barn kan ses i sammenheng med passiv røyking i hjemmet. Flere studier tyder på at barn som jevnlig blir utsatt for passiv røyking, kan få økt risiko for lungesykdom og hjerte- og karsykdom senere i livet.
- Røyking gir økt rynkedannelse i huden, nedsatt lukte- og smaksevne samt misfarging av tennene. Hår, hud og pust lukter røyk.
- På verdensbasis dør det årlig nærmere fem millioner mennesker på grunn av tobaksbruk. I 2025 er tallet beregnet til å øke til ti millioner.

Helsedirektoratet oppgir følgende kilder:

- Hvor dødelig er røyking? Rapport 2006:4 Folkehelseinstituttet
- Tobakksindustriens erstatningsansvar, NOU 2000:16
- Doll R. og medarbeidere: Mortality in relation to smoking: 50 years' observations on male British doctors. British Medical Journal, 2004
- WHO: The tobacco atlas, 2002
- WHO: Tobacco Free Initiative www.who.int/tobacco/en

Oppgaver til fagstoff om «Helserisiko ved røyking».

Utfordringer til deg

Del klassen i to. Lag hver deres plakat:

Gruppe 1: Gode grunner til ikke å begynne å røyke

Gruppe 2: Skadefinnkninger av røyking

Diskuter hvordan disse plakatene vil virke på barn og ungdom.

Holdninger til røyking

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg
[Holdninger til røyking \(9416\)](#)

En undersøkelse blant ungdomsskoleelever (2005) utført av tns-gallup i samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet viser at:

På Vg1 helse- og sosialfag lærte du

- hva holdninger er
- hva som er positive og negative holdninger
- hvordan vi tilegner oss holdninger

Husker du dette fagstoffet?

Snus. Hva skal barne- og ungdomsarbeideren gjøre?

- litt under 40 prosent av elevene har forsøkt å røyke
- ca. fem prosent av disse elevene røyker daglig, og denne andelen er størst blant ungdommer som har to foreldre som røyker
- en av fire har forsøkt snus, og her er det flere gutter enn jenter som har prøvd
- guttene begynner tidligere enn jentene, men det er ingen forskjell på andelen som har forsøkt å røyke
- halvparten av dem som røyker, gjør det i skoleområdet i skoletiden
- mange oppgir at foreldrene vet at de røyker (40 prosent)
- mange kjøper tobakk selv (28 prosent), noen har foreldre som kjøper for seg (6,5 prosent), men mest vanlig er det at eldre venner og bekjente kjøper røyk til ungdommene
- en del ungdommer oppgir at foreldrene gir tillatelse til røyking (18 prosent)
- en av tre ønsker å slutte med røykingen
- få oppgir at de har følt seg presset til røyking
- 40 prosent oppgir at de har sett lærere som røyker på skolens område i skoletiden
- ca. halvparten av elevene som deltok i undersøkelsen, hadde deltatt i VÆR røykFRI, og blant dem som hadde deltatt i dette programmet, er det færre elever som røyker daglig enn i gruppen som ikke hadde deltatt i programmet
- over halvparten av elevene ikke hadde hørt at skolehelsetjenesten snakket om tobakk
- bestevennens røykevaner har aller størst betydning for ungdomsskoleelevenes røykevaner, og at de aller fleste ønsker seg en kjæresom velger å ikke røyke eller snuse
- de aller fleste synes det ser dumt ut når noen røyker eller snuser, og over halvparten av ungdommene mener at røyking er ut

Bak disse tallene ligger det holdninger.

Oppgavene i «Utfordringer til deg» vil hjelpe deg til å se og reflektere over noen av disse holdningene.

Evalueringer viser blant annet at mellom de elevene som deltar på VÆR røykFRI, er det 3000 færre som har begynt å røyke når de går ut av ungdomsskolen sammenlignet med elever som har benyttet et annet undervisningsopplegg om tobakk. (Kilde: Helsedirektoratet)

Det blir stadig færre som røyker i Norge, men fortsatt røyker 15 prosent av ungdommene i aldersgruppen 16–24 år daglig. I tillegg kommer 13 prosent som røyker av og til. Dette forteller også at det er i ungdommen de fleste begynner å røyke.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Holdninger til røyking"

1. Hva kan være grunnen til at så mange har prøvd å røyke? Hva må til for at færre ungdommer skal prøve?
2. Diskuter hvorfor det er flest daglige røykere i gruppen av ungdommer der begge foreldrene røyker.
3. Hva forteller det deg når
 - venner kjøper røyk til ungdomsskoleelever?
 - foreldre kjøper røyk til ungdommene sine?
 - butikker selger røyk til ungdommene?
4. Få oppgir at de føler seg presset til å røyke. Diskuter dette.
5. Hvilke holdninger har foreldrene når de godkjenner at barna røyker?
6. Hvilke holdninger viser lærere som røyker på skolens område?
7. Hvordan tror du at lovverket påvirker holdningene våre?
8. Lag et rollespill der tre ungdommer røyker og den fjerde ikke. Vis ulike måter den fjerde kan utsettes for gruppepress på. Vis også hvordan den fjerde kan reagere på ulike måter. Spill rollespillene for hverandre.

Hvordan forebygge at barn og unge begynner å røyke?

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Hvordan forebygge at barn og unge begynner å røyke? \(9956\)](#)

Tallet på unge i Norge som røyker, er lavere i dag enn på mange tiår. Dette kan tyde på at det forebyggende arbeidet som er gjort på området, har hatt en effekt.

Hva kan du som barne- og ungdomsarbeider gjøre av forebyggende arbeid?

Røyking forbudt

Barn og unge blir påvirket gjennom ulike tiltak både på skolen og i samfunnet til ikke å begynne å røyke. Men det finnes ikke en enkel oppskrift på hvordan dette kan gjøres. Få tiltak kan dokumentere langsiglig effekt. Samtidig ser det ut til at det kan være hensiktsmessig å satse på en kombinasjon av flere tiltak. Det er et nasjonalt mål i det forebyggende helsearbeidet å hindre eller utsette røykestart blant barn og unge. Røyking er en av de viktigste risiko- og årsaksfaktorene til hjerte- og karsykdommer, lunge- og luftveissykdommer og flere former for kreft. Kilde: Kunnskapssenteret.no

1. Du kan være en god rollemodell ved ikke å røyke eller snuse.
2. Dersom du allerede røyker eller snuser og ikke klarer å slutte, kan du passe på å ikke røyke eller snuse i arbeidstiden.
3. Du kan gjøre deg kjent med og bruke de kampanjene mot røyking som finnes, slik at du kan dra nytte av disse når du arbeider med barn og unge.
4. Du kan delta i gode samtaler og undervisningsopplegg knyttet til tobakk og helse.

Rollemodell

Vi har lover som regulerer *hvor* det er tillatt å røyke, men røyking er fortsatt tillatt i Norge, også for mennesker som jobber med barn og unge.

Som profesjonell yrkesutøver bør det være uakseptabelt at du røyker der barn og unge oppholder seg. En barne- og ungdomsarbeider kommer tett innpå barna. Er du en røyker, lukter det røyk av hender, klær og ånde i lang tid etter at du har røykt. Mange barn og unge opplever dette som ubehagelig.

Som rollemodell for barna har du også et ansvar for å gripe inn

- når du ser foreldre eller andre voksne som røyker på områder som er røykfrie, for eksempel når de henter barn i barnehagen
- når du oppdager at barn og unge prøver å røyke
- når snus og tobakksartikler blir brukt på arbeidsplassen

Dersom du røyker, er det likevel mye du kan gjøre for å hindre at barn og unge blir påvirket av det. Du kan unngå å røyke på jobb, du kan vaske hender og pusse tenner etter at du har røkt, og du kan kontakte røyketelefonen eller be fastlegen din om hjelp til å slutte.

Kampanjer og opplysning om røyking

For at barn og unge skal kunne ha et bevisst forhold til røyking, så trenger de opplysning. Mange offentlige og private instanser deltar i arbeidet med å gi informasjon om røyking. En del av informasjonen blir gitt som kampanjer rettet mot spesielle grupper, for eksempel ungdomsskoleelever.

Dersom du skal gi opplysninger til små barn, er det noen forhold du bør tenke over:

- Du må gi informasjonen slik at den blir forståelig.
- Du må gi informasjonen på en måte som gjør at barnet ikke blir engstelig for foreldre, søsknen eller besteforeldre som røyker.
- Du må ikke framstille røykere på en måte som gjør at barna må forsvere foreldre som røyker.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Hvordan forebygge at barn og unge begynner å røyke?"

1. Diskuter hvilke regler for røyking som bør gjelde på arbeidsplasser der barn og unge oppholder seg.
2. Hva kan røykere gjøre for at barn ikke skal påvirkes av at de røyker?
3. I barnehagen overhører du denne samtalen mellom to elever som er i barnehagen i forbindelse med prosjekt til fordypning.
Astrid: Hvor lenge er det til pause? Jeg har så lyst på røyk at jeg knapt kan tenke på noe annet.
Jørn: Om en halvtime kanskje. Kan du ikke bare gå deg en tur da?
Noen av barna hører samtalen. Hva gjør du?
4. Arbeid i grupper.
Finn nettsteder som handler om røyking og røyke-forebygging. Hver gruppe går inn på hvert sitt nettsted. Lag en plan som viser hvordan dere kan bruke det aktuelle nettstedet i arbeidet med barn. Planen bør si noe om
 - hvilken aldersgruppe den passer for
 - hvordan dere vil bruke nettstedet
 - hva dere vil bruke
 - hvordan barn og ungdom kan bruke nettstedet
5. Hvilke forebyggende tiltak mot tobakk kjenner du til?
6. Ta utgangspunkt i bildene til høyre og skriv en fagtekst om hva som påvirker barn til å begynne å røyke.
7. Gjør deg kjent med nettstedet Fri.no.
8. Søk på nettet og på biblioteket. Hvilken form for forebygging ser ut til å virke best?

Nyttige adresser når du arbeider med tobakk og røyking

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Nyttige adresser når du arbeider med tobakk og røyking \(6147\)](#)

I Norge er det satset mye på informasjon og kampanjer som skal forebygge at barn og unge begynner å røyke. Denne satsningen har blant annet gitt oss mange svært gode nettressurser om tobakk og røyking.

Som fagarbeider bør du kjenne til disse nettressursene slik at du kan bruke dem i arbeidet ditt med barn og unge. Under finner du en kort beskrivelse av de nettressursene som det er lenke til.

Niels Henrik jobber med pc

Som barne- og ungdomsarbeider er du en viktig rollemodell for barn og unge når det gjelder røyking. Du skal ha kunnskaper om skadefirkanter ved røyking og hva som kan gjøres for å forebygge at barn og unge begynner å røyke.

Å søke informasjon

Helsedirektoratet

Helsedirektoratet har et eget tema om røyking. Her finner du en rekke nyttige sider med informasjon og fakta om:

- tobakksarbeidet
- røykeslutt
- skole og fritid
- tobakk
- kampanjer
- lovverk
- informasjonsmateriell

I tillegg har Helsedirektoratet lenker til en rekke andre gode nettsteder som handler om røyk og røyking.

Kreftforeningen

Kreftforeningen har et eget tema om tobakk. Her finner du en rekke gode oppslag. Vi anbefaler at du spesielt ser på sidene om

- røykfritt småbarnsmiljø
- videregående skole

[slutta.no](#)

Slutta.no er et tilbud til deg som vil bli uavhengig av røyken. Tilbuddet er gratis, nettbasert og interaktivt. I tillegg til informasjon om røykeslutt og flere tester har slutta.no også dagbok, gjestebok og et diskusjonsforum der du kan dele erfaringer og få støtte fra andre som er i samme situasjon.

[ung.no](#)

Ung.no har en egen temaside om tobakk. Her finner du blant annet

- faktastoff
- spørsmål og svar
- quiz og mye mer

[Regjeringen.no](#)

Her finner du *ny strategiplan for det tobakksforebyggende arbeidet i Norge 2006–2010*.

Dette er fagstoff for den som ønsker å fordype seg i temaet.

[Forebygging.no](#)

Her finner du flere sider om røyking. Dette er fagstoff for den som ønsker å fordype seg i temaet.

[TimeOut](#)

TimeOut er et samarbeidsprosjekt mellom Norges idrettsforbund, den olympiske og paraolympiske komité (NIF) og Sosial- og helsedirektoratet (SHdir). Prosjektet har som overordnede mål

- å utvikle gode idrettsmiljøer
- å forebygge bruk av alkohol og tobakk

Kilde: TimeOut

[Fri \(undervisningsopplegg om røyking\)](#)

Dette nettstedet tilhører også Helsedirektoratet og har flere gode sider med stoff direkte rettet mot barn og ungdom. Nettstedet inneholder blant annet

- en kunnskapsbank
- spill og konkurranser
- en digital verktøykasse

Gjør deg kjent på nettstederene over

Noter ned adresser på andre gode nettsteder du finner.

Å ta vare på barna

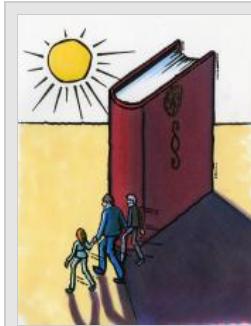
Forfatter: Amendor

[Å ta vare på barna \(55555\)](#)

Når du som barne- og ungdomsarbeider jobber i skole, barnehage eller SFO, kan det være at du møter foreldre eller andre omsorgspersoner som er ruset når de er sammen med barn. Da er det svært viktig at du kontakter lederen din på arbeidsplassen og informerer om dette.

Det er også viktig at du selv kjenner til barnevernloven § 6–4, som gjelder for alle som jobber med eller tar vare på barn.

Lovverk

Barnevernloven § 6–4 spesifiserer: Offentlige myndigheter skal av eget tiltak, uten hinder av taushetsplikt, gi opplysninger til kommunens barneverntjeneste når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet, eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. § 4–10, 4–11 og 4–12, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker, jf. § 4–24. Like med offentlige myndigheter regnes organisasjoner og private som utfører oppgaver for stat, fylkeskommune eller kommune (utdrag).

Kilde: lovdata.no

Hvis du er i tvil

Under finner du kontaktinformasjon til barnevern og andre opplysningsstjenester i tilfelle det er noe du lurer på når det gjelder alkohol, narkotika eller tobakk.

- Barnevernet er til stede i alle landets kommuner og kan bistå deg hvis du har konkrete spørsmål knyttet til rus og barn og unge.
- Rusttelefonen: telefon 08588
- Røyketelefonen: telefon 884 0085
- www.ung.no eller telefon 800 57 000

Rusforebyggende arbeid

Forfatter: Amendor

[Rusforebyggende arbeid \(55554\)](#)

Alle kan få problemer med rusmiddel, og ofte av forskjellige årsaker. Målet med forebyggende tiltak i samfunnet er å redusere de sosiale og helsemessige skadene som oppstår som følge av rusmiddelbruk.

I Norge har det først og fremst vært fokusert på to typer tiltak for å redusere bruken av rusmidler: tiltak for å redusere etterspørsmålet, og tiltak for å redusere tilgjengeligheten.

Spesifikke tiltak for å redusere etterspørsmålet har gjerne vært informasjonskampanjer og forskjellige kampanjer for å endre holdninger blant dem som bruker rusmidler. Eksempel på dette er advarselteksten på røykpakker og kampanjer mot alkohol på fjernsyn og i blader. Hensikten med slike kampanjer er å endre holdningen til å bruke rusmidler. Myndighetene ønsker gjennom slike kampanjer å påvirke oss så vi tar de riktige valgene.

Den andre typen tiltak, som ofte blir brukt, er å regulere tilgangen til rusmidler.

Er det mulig å forebygge rusproblemer alltid i barnehagen?

Rollemodell

Eksempel på slike tiltak er

- aldersgrenser på kjøp av alkohol og tobakk
- høyere avgifter
- kontrolltiltak mot ulovlig narkotikaomsetning
- å gjøre det dyrere og vanskeligere å kjøpe alkohol og tobakk

Målet med å redusere tilgjengeligheten og øke prisene, er at færre skal velge å kjøpe slike produkter. Også hyppige kontrolltiltak mot narkotikaomsetning bidrar til å synliggjøre de alvorlige konsekvensene ved kjøp, salg og bruk av narkotiske stoffer.

Ofte retter forebyggende tiltak seg mot spesielt utsatte grupper i samfunnet. Dette kan ofte være nettopp barn og unge som er lettere å påvirke, og som kan være i faresonen for å utvikle eller forsterke et rusmiddelmisbruk. Skoler og sosialmyndigheter er viktig i det forebyggende arbeidet rettet mot barn og unge.

Som barne- og ungdomsarbeider er du derfor svært viktig i det forebyggende arbeidet for å skape gode holdninger. Du blir en veileder mot de riktige innstillingene og de rette valgene!

I lenkesamlingen finner du lenker til en del av de forebyggende programmene som brukes i barnehage og skole. Under fordyppning finner du en rapport som evaluerer en rekke av de forebyggende programmene som brukes.

Ufordringer til deg

Oppgaver til "Rusforebyggende arbeid"

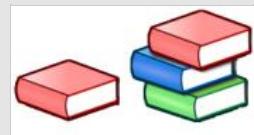
1. Søk på rusforebyggende tiltak på Helsedirektoratets sider. Diskuter det du finner på denne siden.
2. På hvilke måter er det drevet rusforebygging i Norge?
3. Gi eksempel på tiltak som virker rusforebyggende.
4. Hva mener du er god rusforebygging?
5. Hvordan kan du som yrkesutøver påvirke barn og unge når det gjelder tobakk og rus?
6. Gjør deg kjent med programmene du finner i lenkesamlingen.
7. Bruk bildene i lenkesamlingen som utgangspunkt for en tekst om forebygging og rus.
8. Fordypningsoppgave: Les rapporten «Forebyggende innsatser i skolen».

Barn og medier

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid
[Medier \(61582\)](#)

I dette kapitlet skal vi se på hvilken plass mediene har i livene til barn og unge, og på hvordan vi kan bruke mediene i lek og læring i barnehagen, skolefritidsordningen og skolen. Vi skal også se på de mindre gode sidene ved mediene, og på hvordan vi kan gjøre barn og unge mer bevisst på hvordan de ulike mediene påvirker dem.

Bøker

Forskjellige musikkuttrykk?

Niels Henrik jobbar med pc

Nettsamfunn og e-post, podcasting og online-spill, nedlasting og opplasting av musikk og filmer, mobiltelefoner med kamera og flatskjermer koblet til allverdens TV-satellitter. Kan vi tenke oss et liv uten?

Einar Gjærevold

Flickr: Sosiale interaktive nettverk

Oppgaver til fagstoff om «Medier».

Tenk over

1. Hvilke kompetansemål i læreplanen din sier at du skal lære om ulike medier? Diskuter kompetansemålene i klassen.
2. Lag et tankekart som viser hva du kan om ulike medier, før du begynner med dette emnet.
Ta fram tankekartet når du er ferdig med emnet og finn ut hva du har lært.
3. Hvilke tanker får du når du ser bildene på denne siden?
Bruk bildene som inspirasjon og skriv en tekst om hvordan man skal veilede barn og unge slik at de kan ta selvstendige og gode valg når det gjelder bruk av ulike medier.

Multimediegenerasjonen

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media

[Multimediegenerasjonen \(61584\)](#)

Massemediene gjennomsyrer hverdagen vår som aldri før. Barn som vokser opp på begynnelsen av 2000-tallet, blir gjerne kalt «multimediegenerasjonen».

Jente ved datamaskin

Multimedie-generasjonen

På biblioteket kan du

låne boka:

*Mediegenerasjonen,
barn og unge i det nye
medielandskapet*

Av: Ingunn Hagen og
Thomas Wold

De er omgitt av

- tv
- film
- aviser
- ukeblader
- tegneserier
- bøker
- Internett
- mobiltelefon
- dataspill
- musikk-cd

Barn og unge er kjappe til å ta ny teknologi i bruk. De er flinke til å «multitaske» og håndtere flere medier på samme tid. En typisk situasjon er at de sitter hjemme på soverommet og prater med venner på mobilen, samtidig som de spiller et online-spill på pc-en, oppdaterer Facebook-profilen sin, chatter på MSN, og har fjernsynet og stereoanlegget stående på i bakgrunnen.

Barns hverdag handler i høy grad om å være pålogget. De lever midt i en strøm av inntrykk og budskap. De fleste navigerer godt i denne strømmen, men ganske få er klar over hva massemediene gjør med dem på godt og vondt.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Multimediegenerasjonen"

1. Se på lista over. Hvor mye tid bruker du på hver av mediene i løpet av ei uke?
2. Intervju barn i ulike aldersgrupper og finn ut hvor mye tid de bruker på de ulike mediene.
3. Hva betyr ordet «multitaske»?
4. Se de to filmene i lenkesamlingen. Diskuter hva som er riktig handlemåte i slike tilfeller.
5. Gjør deg kjent med rammeplanen for barnehagens temahefte om «IKT i barnehagen».

Barne- og ungdomsarbeideren og media

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media
[Barne- og ungdomsarbeideren og mediene \(61592\)](#)

Informasjons- og kommunikasjonsteknologi er en sentral dimensjon i alle deler av samfunnet. Det er viktig at barn forstår mediene og lærer å bruke dem så tidlig som mulig. Da vil de også tidlig kunne utvikle en sunn, kritisk sans til innholdet i mediene.

Her har barne- og ungdomsarbeideren en viktig oppgave.

Myndighetene har slått fast at barn og unge skal sikres tilgang til gode medietilbud. I en stortingsmelding om oppvekst- og levekår for barn skriver Barne-, likestillings- og integreringsdepartementet at:

Digitale verktøy

Din oppgave som barne- og ungdomsarbeider er å gjenspeile og skape sammenheng mellom det barna gjør hjemme og i fritida, og det de gjør i barnehagen, skolen eller skolefritidsordningen. Vi bør oppmuntre barna til å benytte medier og digitale verktøy, slik at de blir fortrolige med dem. Det krever imidlertid at vi selv har en del kunnskaper om behersker medier og digitale verktøy.

«Mediene har stor innflytelse, både over vårt selvbilde og vårt bilde av verden omkring oss. Ikke minst gjelder dette barn og unge, som ikke har en ferdig utviklet kulturell og språklig identitet. Mediene fremstiller bare en del av virkeligheten. De benytter seg av koder, klisjeer og kulturelle henvisninger som det krever læring og erfaring for å forstå. (...) For å kunne nyttiggjøre seg medietilbuddet har barn og unge behov for kompetanse, for å kunne lese mediene, forstå koder som blir brukt og bakenforliggende motiver.» (St.meld. nr. 39 (2001–2002))

Når barn kommer til barnehagen, har de fleste allerede noe kunnskap om, og erfaring fra, mediene. De har sett fjernsyn, blitt lest til fra bøker og har kanskje også prøvd seg på enkle dataspill.

Særlig de digitale mediene gir barn og unge mange muligheter til å utforske, leke, finne informasjon og kommunisere med hverandre. Barna er nysgjerrige og vil gjerne utforske og forstå hvordan ting henger sammen. Her kan mediene, og digitale verktøy (kamera, elektroniske leker, datamaskiner, mp3-spillere og så videre) supplere barnehagens arbeidsmåter. Mediene bør brukes til å støtte barnas læring.

Ifølge *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (2006)* bør barna i barnehagen «få oppleve at digitale verktøy kan være en kilde til lek, kommunikasjon og innhenting av kunnskap».

Digital barnehage / video

<http://ndla.no/nb/node/5421>

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Barne- og ungdomsarbeideren og media"

1. I lenkesamlingen finner du temaheftet om IKT i barnehagen. Gjør deg kjent med dette.
2. Diskuter hvordan ulike medier bør brukes i arbeidet med barn og unge i ulike aldre.
3. Hvilket ansvar har du som barne- og ungdomsarbeider for å introdusere barn for ulike medier?
4. Se filmene *Veiledering av ungdom 1 og 2*. Hvordan vurderer dere de to måtene å reagere på? Hvordan ville du reagert i en lignende situasjon?

Oppgaver til filmen «Digital barnehage»

1. Hva er spesielt med denne lekeplassen?
2. Hva kan barna lære her?
3. Hvilke ulike ferdigheter må barna bruke?
4. Hva tenker du om sånne lekeplasser?
5. Hvorfor er det økt satsing på data i barnehagen, tror du?

Mediene former oss

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media

[Mediene former oss \(61595\)](#)

Mediene påvirker oss. Vi legger knapt merke til det, men mediene former vår forståelse av verden. Verdiene våre, livsstilen og den personlige identiteten vår er nært knyttet til impulsene vi får fra media.

Dermed har mediene også enorm makt. Det er ikke for ingenting at pressen, som er en del av medieindustrien, gjerne blir kalt den fjerde statsmakt. Media kan påvirke folkemeningen, skape endringer, rokke ved vedtatte sannheter, og styre hvordan vi bruker pengene våre.

Nyheterne på tv og i aviser gir oss råstoff som vi bygger meninger og holdninger på. Redaksjonen i *NRK Dagsrevyen* har stor innflytelse. I stormen av nyheter fra hele verden er det bare en håndfull personer som hver dag velger hvilke nyheter som har så «vesentlig samfunnsmessig betydning» at de bør vises for norske seere. Liknende vurderinger gjør de som lager filmer, tv-serier og dataspill, og journalistene som skriver artikler i ukeblader og aviser.

Et medium er et verktøy vi kan bruke til å formidle hva som helst til en eller flere mottakere – underholdning, informasjon eller opplevelser. Det er de menneskene som fyller mediet med innhold, som bestemmer. Som regel har de en hensikt med det de formidler. Noen vil bidra til en seriøs samfunnsdebatt. Andre vil bare tjene penger på at vi kjøper produktet deres.

Kort oppsummert kan vi si at mediene påvirker

- hva vi lærer
- hvordan vi oppfatter omverdenen
- hva vi bruker penger på
- hvor vi vil bo
- hvilke yrker vi vil ha
- hvilke rollemodeller vi velger
- hvordan vi lever
- hvilke klær vi tar på oss
- hva vi synes er viktig i livet
- hvordan vi omgås hverandre
- hvilke holdninger vi danner oss

Kilde: NRK Skole

Internett

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Mediene former oss"

1. Hva kalles den fjerde statsmakt, og hvorfor?
2. Hvordan påvirker medier oss?
3. Se filmene fra NRK Skole (lenkesamling). Ta notater og diskuter innholdet med en medelev.
4. Gå deretter til NRK Skole og søk på «media». Er det flere filmer der som du finner interessante? Se dem, og diskuter innholdet i klassen.

Oppgaver til filmen "Ungdom og

internett"

1. I hvilken grad mener du at denne filmen viser hva som er ungdommens virkelighet?
2. Hvilke fordeler og ulemper ser du ved at deler av det sosiale livet overføres til nettet?
3. Her ser vi ei jente som leser lekser med musikk på i bakgrunnen. Hva mener du om det?
4. Diskuter bruken av Internett i skolesammenheng.
 - Hvilke regler bør gjelde?
 - Hvordan lære mest mulig?
5. Hvor viktig er det å ha mange venner på Facebook?

Oppgaver til filmen "Multitasking"

1. Hva er multitasking?
2. Hvordan påvirkes hjernen når vi gjør flere ting på en gang?
3. Hvordan blir konsentrasjonsevnen din påvirket når du gjør mange ting på en gang?
4. Hvordan greier hjernen å huske det som er viktig?
5. Hva er arbeidshukommelse?
6. På hvilken måte er det forskjell på gutter og jenter når det gjelder bruk av Internett?

Medienes lyse side

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media

[Medienes lyse side \(61649\)](#)

Nesten alle medier ble møtt med kritikk da de var nye. I filmens barndom ble levende bilder ansett for å være mindreverdig underholdning.

Tegneserier ble regnet for å være voldelige, tv var «passiviserende», og video var lenge synonymt med porno.

Selv telefonen og mobiltelefonen ble i sin tid møtt med debatt og skepsis.

Filmen «NRK TV-historie» i lenkesamlingen.

Globalisering

Kunnskapsdugnad med wiki

Vi kan si at media

- **virker globaliserende**

Verden kommer inn i stuene våre. Vi kommuniserer på tvers av landegrenser og tidssoner.

- **utvider den kulturelle horisonten**

Vi lærer om andre folks skikker og kultur.

- **gir oss kunnskap**

Nesten all informasjon vi trenger, finner vi på Internett. I 2006 lå det 161 exabyte med digitale data på nettet. Det er tre millioner ganger informasjon enn i alle bøker som noensinne er skrevet. Problemets er ofte å skille ut det som er seriøst, fra det som ikke er det. I tillegg lærer vi språk gjennom nett, tv og musikk.

- **inspirerer til reising**

Økt kjennskap til land og folk gir reiselyst, og på nettet er det enkelt å bestille både flyreise og overnatting.

- **øker kontaktflaten**

Vi etablerer vennskap via Internett, opprettholder kontakt med gamle venner, og finner fram til personer som dyrker samme interesser som oss, for eksempel gjennom nettsamfunn som Facebook og MySpace.

- **gjør det lettere å holde kontakt med familien**

Mange unge har god kontakt med familien (besteforeldre, onklar og tanter osv.), men mobiltelefon og Internett har gjort det lettere å holde kontakt.

- **styrker demokratiet**

Vi kan delta i diskusjonsfora på nettet og delta interaktivt i tv-programmer og på «nettmoter» med politikere, forfattere, popartister og andre. Vi kan også gi spontant uttrykk for meningene våre som kommentarer i nettavisene. Sosiale medier påvirker samfunnsdebatten. Facebook-grupper er i ferd med å erstatte underskriftskampanjer når det gjelder å påvirke politikere.

- **underholder oss**

Tv-serier, filmer, musikk, spill og bøker dekker mye av behovet vårt for å koble av etter en lang dag på arbeidet eller på skolen.

- **gir oss opplevelser**

Gjennom filmer, tv-programmer og spill kan vi oppleve ting som vi ikke kan i det virkelige liv.

Utfordninger til deg

Oppgaver til "Medienes lyse side"

1. På NRK skole finner du en rekke filmer knyttet til temaet medier. Gå til nettadressen <http://www.nrk.no/skole/>.
Bruk søkeord som pc, aviser, tv, barne-tv, bøker og liknende.
Se filmer som øker din kompetanse på dette området.
2. Diskuter punktene på denne siden.
Hva er dere enige og uenige i, og hva mener dere mangler her?
3. Se klippet om utviklingen av barne-tv som ligger i lenkesamlingen. Hva skiller barne-tv før og nå? Tenk en epoke fra 1970 og fram til i dag.
4. Hvilke krav mener du vi bør stille til barne-tv?
5. Hva er hensikten med barne-tv? Tenk på innhold, sendetid, form osv.

Sosiale arenaer

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media

[Sosiale arenaer \(61704\)](#)

Mediekulturen har langt på vei endret vilkårene for barnas sosialisering. Særlig har tv og Internett har fått en vesentlig sosialiserende betydning. Barn lærer sosiale ferdigheter gjennom det de ser på tv- og dataskjermen, for eksempel å samarbeide og forstå andre.

Mediesituasjonen har ført til at kunnskap og verdier blir overført fra de voksne til de yngre på nye måter. Unge mennesker blir i høy grad informert og inspirert av det de finner i mediene.

I tillegg til de vanlige sosiale arenaene, som hjemmet, barnehagen, skolen og fritidsaktivitetene, har mediene gitt barn nye sosiale arenaer:

- **Sosiale medier**

Twitter, Facebook, MySpace, Flickr, YouTube og personlige blogger blir stadig viktigere for oss. Her «møter» vi venner, kjente og ukjente hele tida. I tillegg fins det diskusjonsfora av alle slag.

- **TV**

Mange tv-serier virker samlende på familien. Ikke minst gjelder det konkurranser som *Skal vi danse?*, *Jakten på kjærligheten*, *Mesternes mester*, *Farmen* og så videre. Barna diskuterer ofte programmene seg imellom og med foreldrene.

- **Chattekanaler**

På pratekanalene, eller «chatte-kanalene», på nettet kan barn være anonyme eller ta på seg en annen personlighet. For eksempel kan de velge om de vil framstå som gutt eller jente. Her kan barna fortelle eller spørre om ting de ikke våger å ta opp på skolen eller hjemme. Her kan de også få tilbakemeldinger på ting de lurer på.

- **Mobiltelefoner**

Avanserte mobiltelefoner har på kort tid blitt en uunnværlig del av barnas hverdag. Telefonen brukes til å gjøre avtaler, spille spill og utveksle informasjon. SMS-er og bilder flyr fram og tilbake i høyt tempo. Telefonen er med på å knytte de unge sammen, og knytter også de unge sammen med familien.

To filmer. Trykk på bildene for å se filmene.

[Hvorfor er det aldersgrense på Facebook? \(2:01 min\)](#)

[Hvordan bruker ungdom sosiale medier? \(16:33 min\)](#)

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Sosiale arenaer"

1. Hva menes med at mediekulturen langt på vei har endret vilkårene for barnas sosialisering?
2. Gjør deg kjent med Twitter, Facebook, MySpace, Flickr, YouTube og personlige blogger. Beskriv hvordan barn og unge bruker dem.
3. Hvilke sosiale medier bruker du? Hva bruker du dem til, og hvorfor?
4. Intervju barn i ulike aldre om hvilke pratekanaler de bruker.
5. Når bør barn få mobiltelefon?
6. Se filmen *Hvorfor er det aldersgrense på Facebook* Diskuter innholdet i klassen.
7. Se filmen *Hvordan bruker ungdom sosiale medier*.
8. Gjør deg kjent med stoffet i lenkesamlingen.

Medienes mørke side

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media

[Medienes mørke side \(61710\)](#)

De nye mediene er lette å bruke, og toveis-kommunikasjon gir mange muligheter. Men mediene har også noen mørke sider. Her er noen eksempler:

- **De stjeler tid**

Tv og Internett er «tidstyver». Enkelte unge sitter foran dataskjermen eller fjernsynsskjermen i mange timer. Det går ofte ut over andre gjøremål, plikter eller skolearbeidet.

- **De gjør oss passive og kan virke isolerende**

Mange barn – og voksne – er så oppslukt av pc-en og tv-en at de «glemmer» å bevege seg. Alle mennesker har behov for å være fysisk aktive. Noen barn tilbringer nesten all fritid hjemme på rommet sitt foran skjermbaserte medier, og velger vakk fellesrommet – stua.

- **De gir oss feil virkelighetsoppfatning**

Mange tv-serier gir et bilde av virkeligheten som ligger fjernt fra vår egen. Barne-tv har også en tendens til å framstille voksne som dumme og klønnete, og barna som de ledende. Det styrker barnas selvtilit, men kan svekke respekten for de voksne.

- **De virker ensrettende**

Samtidig som mediene knytter mennesker over hele kloden tettere sammen, kan de også viske ut kulturelle særtrekk. Det skyldes at det er de store aktørene som setter standarden, først og fremst innen tv-underholdningen. De største medieselskapene er amerikanske og formidler amerikanske verdier. De har ressurser til å lage mange filmer og tv-serier, også animasjonsserier. For de nasjonale tv-selskapene er det billigere å kjøpe visningsrett til disse seriene enn det er for dem å lage sine egne.

- **De skaper kjøpepress**

Mediene inneholder mye reklame, og barn lar seg lett påvirke, især når «alle» de kjenner, også kjøper produktene som det reklameres for.

- **De distraherer oss**

Når vi stadig blir distraheret av telefonsamtaler, tekstmeldinger eller e-poster som popper opp, kan det gå ut over koncentrasjonsevnen og produktiviteten, enten vi er skoleelever eller voksne arbeidstakere.

- **De mangler kildekontroll**

Internett gir oss et hav av informasjon, men det er vanskelig å kontrollere at informasjonen er riktig. Nettleksikonet Wikipedia blir flittig brukt av både barn og voksne, men kvalitetstilkontrollen er begrenset. Hvem som helst kan registrere opplysninger i leksikonet.

- **De mangler aldersgrenser**

Det er vanskelig å føre kontroll med hvordan mediene brukes. Både Internett og tv bringer innhold som barn ikke har godt av, for eksempel vold og pornografi. Ifølge Medietilsynet spiller hele 30 prosent av barn mellom ni og tolv år dataspill som er beregnet for voksne.

- **De mangler personvern**

På Internett er det lett å publisere informasjon om oss selv og andre. Det er også lett å legge ut bilder og filmer av oss selv og andre. Men vi kan ikke kontrollere hvordan andre bruker dette. Barneporno og identitetstyveri er kjente problemer. Å chatte på en av pratekanalene er morsomt og lærerikt, og de fleste vi «treffer» der, er vennligsinnete. Men slik nettpart kan også sette oss i forbindelse med personer som har uærlige hensikter.

- **De brukes til mobbing**

Mobbing via mobiltelefoner, e-post, på hjemmesider, i praterom og gjennom å publisere mobberelaterte videosnutter på Internett er et økende problem. Mobbing er belastende og ydmykende for dem som rammes. Finn mer fagstoff og filmer om dette i lenkesamlingen.

Stjeler tid

Barnas Supershow
(3:19 min)

Trykk på bildet over for å se filmen

I Barnas Supershow er voksneroller og barneroller byttet om.

Mobbing

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Medienes mørke side"

1. Diskuter punktene over. Hva er dere enige i, og hva er dere uenig i?

2. Hva kan du som barne- og ungdomsarbeider gjøre for at barn og unge skal bli klar over disse negative sidene ved mediene?
3. Les fagstoffet og se filmene om digital mobbing.
4. Velg deg et kulepunkt som du fordyper deg i. Presenter det du finner ut, for resten av klassen.

Oppgaver til lydfilen «Ungdomspraten: dusjing»

[les mer](#)

Ungdomspraten: Dusjing / audio

<http://ndla.no/nb/node/23347>

Tenk deg at du overhører denne samtalen. Hva gjør du?

Oppgaver til filmen "Videovold"

1. I filmen blir det hevdet at barn med minoritetsbakgrunn ser mye vold på TV og video. Hvordan er det med andre barn i Norge?
2. Det sies også at foreldrene leier filmer for barna. Hva kan man gjøre for å hindre at voksne viser voldsfilmer til barn som ikke er gamle nok?
3. Hvorfor kan konsekvensene av å se voldsfilmer være farlige?
4. Hvordan lærer barna å løse konflikter gjennom slike filmer?
5. Hva bør voksne gjøre dersom barna har sett en voldsfilm?
6. Hvordan kan skolen bevisstgjøre barn og ungdom om det de ser på voldsfilm?
7. Fordypning: Bruk Internett og finn ut mer om hvordan videovold virker på barn og unge.

Hvordan kan barn og unge lære seg å vurdere medi

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Hvordan kan barn og unge lære seg å vurdere medienes påvirkning? \(61715\)](#)

Her finner du to filmer som handler om barn og media. I lenkesamlingen finner du nettsider som kan være til hjelp, når barn og unge skal lære om medienes påvirkningskraft.

Det er viktig at vi som voksne barne- og ungdomsarbeidere kjenner de mediene som barn og unge bruker, og at vi har kunnskap om hvordan mediene fungerer. Da kan vi lettere styre barnas mediebruk, oppmuntre barna til å bruke de «riktige» mediene, hjelpe dem når de står fast, og trenere dem til å bli kritiske mediebrukere – enten de bruker datamaskin, tv, mobiltelefonen eller et annet medium.

Einar Gjærevold

Barn og medier / video

<http://ndla.no/nb/node/49595>

Kilde: NRK Skole

Se filmene og les fagstoffsidene.

Nyttige adresser når du jobber med media

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media

[Nyttige adresser når du jobber med media \(61740\)](#)

Medier og mediekunnskap er et stort og viktig område som du kan bruke mye tid på å fordype deg i dersom du ønsker det. Du finner mengder med fagstoff på Internett, men husk å være kritisk til det du finner, for det er ikke alt som er like seriøst.

Her finner du noen nyttige adresser. Du finner lenker til alle adressene i lenkesamlingen.

Niels Henrik jobber med pc

Som barne- og ungdomsarbeider skal du holde deg faglig oppdatert.
Det betyr at du må følge med slik at du får med deg de endringer som skjer til enhver tid.

Å søke informasjon

[Medietilsynet – trygg bruk av digitale medier](#)

Medietilsynet har etablert et eget «Trygg bruk»-prosjekt som arbeider for at barn trygt skal kunne bruke digitale medier. «Trygg bruk» bistår med ressurser på nett og rådgivning til kommuner, skoler og privatpersoner angående barn og medier. På prosjektets nettside finner du mye informasjon og mange råd og tips om barn og media.

[Nettnett](#)

Post- og teletilsynet har opprettet nettstedet Nettnett.no. Her finner du informasjon, råd og veiledning om sikker bruk av Internett. Nettstedet har laget regler for hvordan man kan bruke Internett på en tryggest mulig måte.

[Redd Barna](#)

Redd Barna har utarbeidet sin egen nettvettside der voksne kan lære mer om barns Internett- og mobilbruk. Her kan du finne mye stoff om digitale medier. Søk på nettnett.

BarneVakten – gode råd om barn og medier

Organisasjonen BarneVakten deltar i den offentlige debatten om medienes myndighetenes og foreldrenes ansvar for barns mediebruk, samtidig som den støtter foreldrene i deres arbeid for å veilede og sette grenser for barna på medieområdet. BarneVakten reiser også rundt på foreldremøter i skoler og barnehager og gir veiledning om barn og mediebruk.

[Ung.no – startside](#)

Ved å søke på nettvett får du opp en rekke artikler, oppgaver, quizer og filmer.

Datatilsynet

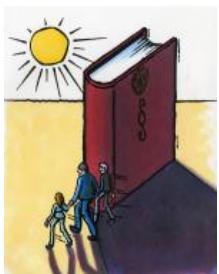
Datatilsynet er opprettet for å passe på at personopplysningsloven blir fulgt. Hensikten med loven er å hindre at personvernet til enkeltmennesker blir krenket gjennom bruk av personopplysninger. Datatilsynet er både tilsyn og ombud.

Gjør deg kjent på nettstederene over

Noter ned adresser på andre gode nettsteder du finner.

Kriminalitet

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg
[Kriminalitet \(57236\)](#)

Når du arbeider som barne- og ungdomsarbeider, blir det forventet at du har kunnskaper om kriminalitet og om hvordan man kan forebygge kriminalitet.

Vi anbefaler deg å jobbe med temaet kriminalitet i samfunnssfag parallelt med at du jobber med emnet her.

Hva er kriminalitet, og hvordan kan du bidra til at barn og unge utvikler holdninger og verdier som gjør at de ikke utfører kriminelle handlinger?

Kriminalitet?

Graffiti

Pirathandel

Oppgaver til fagstoff om «Kriminalitet».

Tenk over

1. Hvilke kompetansemål i læreplanen din sier at du skal lære om kriminalitet? Diskuter kompetansemålene i klassen.
2. Lag et tankekart som viser hva du kan om kriminalitet før du begynner med dette emnet.
Ta fram tankekartet når du er ferdig med emnet, og finn ut hva du har lært.
3. Hvilke tanker får du når du ser bildene på denne siden?
Bruk bildene som inspirasjon og skriv en tekst om kriminalitet.

Hva er kriminalitet?

Forfatter: Frode Skjervø, Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Hva er kriminalitet? \(4948\)](#)

Hvor går grensen mellom kriminalitet, og handlinger man gjør fordi man ikke vet at det man gjør, er galt?

Graffiti i Botanischer Garten,
München

Hvor går grensen

mellan

kunst og kriminalitet?

Trondheim fengsel

Fengsel er en
sanksjonsform. Hvilke
andre
sanksjonsformer har
vi i Norge i dag?

Vold?

«En vanlig definisjon er at kriminalitet er brudd på lover, der den som bryter lovene, kan risikere straff fra offentlige myndigheter hvis hun eller han blir oppdaget.

De som bryter normer, kan risikere negative sanksjoner.

Kriminalitet er en form for normbrudd. Kriminalitet handler altså om brudd på en type normer – dem vi kaller lover.»

Det er ikke lett for små barn å forstå hva som er rett eller galt.

- Hvorfor er det ikke lov til å skrive på veggen utenfor butikken?
- Hvorfor er det ikke lov til å bruke vold?
- Hvorfor er det ikke lov til å ta med seg det man vil fra butikken?

Alt dette må barn lære. Det er viktig at foreldre og ansatte i barnehager og skoler i fellesskap hjelper barna til å forstå hva som er rett og galt. Her er din rolle som fagarbeider viktig.

I Norge, som i de aller fleste andre land i verden, har vi noe som heter kriminell lavalder. Den kriminelle lavalderen er i Norge satt til 15 år. Det betyr at personer under 15 år ikke kan straffes for kriminelle handlinger. Det betyr likevel ikke at de kan gjøre hva de vill, men at vi har andre muligheter for å håndtere ungdommer som begår kriminelle handlinger. Les mer om den kriminelle lavalderen på ung.no

«Det er vanlig å dele kriminalitet i to grupper: forbrytelser og forseelser.

- Forbrytelser er de alvorligste, og eksempler er drap, voldtekt, ran og underslag.
- Eksempler på forseelser er brudd på fartsgrensene, å kjøre mot rødt lys og promillekjøring.»

Her kan du gå direkte til [Samfunnsfag sine sider om kriminalitet](#).

Til høyre finner du en lenke til ung.no. Om du søker på kriminalitet, vil du komme til en side med filmer, oppgaver og tekster som vil være til god hjelp når du skal jobbe med dette emnet. Vi anbefaler at du bruker god tid på denne siden.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Hva er kriminalitet?»

1. Hva er kriminalitet?
2. Hvorfor er det viktig å lære barn forskjellen på rett og galt?
3. Hvordan kan barne- og ungdomsarbeideren bidra til å lære barn forskjellen på rett og galt?
4. Er du kriminell dersom du kjører for fort og
 - blir stoppet av politiet
 - ikke blir oppdaget
 - har barn med deg i bilen, men ikke blir stoppet
5. Gjør deg kjent med samfunnsfag sine sider om kriminalitet.
6. Gjør deg godt kjent med temaet kriminalitet på ung.no sine sider.
7. Lag en informasjonsfilm eller en side om den kriminelle lavalderen.
8. Bruk statistisk sentralbyrå sine sider og finn ut hvilke lovbrudd som blir anmeldt oftest.
9. Hvilke tanker får du når du ser bildene på siden? Diskuter med medelever.
10. Søk på kriminalitet på Statistisk sentralbyrå sine nettsider. Velg ut noen sider som du synes er av interesse. Diskuter disse med resten av gruppa di.
11. På YouTube kan du finne en rekke filmer om kriminalitet, og mange av disse er skoleprosjekter. Lag din egen film om emnet.

Oppgaver til filmen «Unge kriminelle»

1. Hva har skjedd ved denne skolen?
2. Hva forteller politiet om?
3. Hva ønsker politiet seg?
4. Hvorfor er det så viktig at ulike instanser samarbeider?
5. Hva kan skole og barnehage gjøre for å forebygge kriminalitet?
6. Intervju politi og barnevern om barn og kriminalitet i kommunen eller bydelen du bor i.

Oppgaver til filmen «Videovold»

1. I filmen blir det hevdet at barn med minoritetsbakgrunn ser mye vold på TV og video. Hvordan er det med andre barn i Norge?
2. Det sies også at foreldrene leier filmer for barna. Hva kan man gjøre for å hindre at voksne viser voldsfilmer til barn som ikke er

gamle nok?

3. Hvorfor kan konsekvensene av å se voldsfilmer være farlige?
4. Hvordan lærer barna å løse konflikter gjennom slike filmer?
5. Hva bør voksne gjøre dersom barna har sett en voldsfilm?
6. Hvordan kan skolen bevisstgjøre barn og ungdom om det de ser på voldsfilm?
7. Fordypning: Bruk Internett og finn ut mer om hvordan videovold virker på barn og unge.

Oppgaver til filmen «Intervju med Ida

Ekblad»

1. Hva vil du si er forskjellen på kunsten og graffiti til Ida Ekblad?
2. Her ser du en by som har laget en vegg der det er lovlige å tagge. Hvordan tror du en slik vegg virker?
3. Hvordan kan man forebygge at barn og unge driver med tagging og andre former for herved?

Oppgaver til lydfilen «Unge bryter stadig oftere

loven»

1. Hva forteller statistikken om tallet på straffreaksjoner mot ungdom under 18 år de siste årene?
2. Hva kan grunnen til denne økningen være?
3. Hvem er det som er de kriminelle, ifølge intervjuobjektet?
4. Hvilke ungdommer er det som utvikler seg veldig negativt?
5. Hva vet du om jenter i denne gruppa?
6. Hva er det som gjør at noen tar avstand fra kriminalitet?
7. Er det geografiske forskjeller på hvordan kriminalitet øker?
8. Hva menes med kriminalforebyggende tiltak?
9. Hvilken rolle kan barne- og ungdomsarbeiderne ha når det gjelder å forebygge kriminalitet?
10. Hva er spesielt med gjenger som driver med kriminalitet?
11. Hva mener du om at ungdom under 18 år må i fengsel?
12. Hvordan kan man få unge kriminelle til å slutte å gjøre kriminelle handlinger?
13. Hvordan kan man se at barn og unge vil bli kriminelle?
14. Hvordan kan du hjelpe barn og unge til å mestre livet sitt?

Oppgaver til filmen «Flere kriminelle barn og

unge»

1. Hva er politiet bekymret for?
2. Hva ønsker politiet seg?
3. Hva kan barne- og ungdomsarbeideren gjøre for å hjelpe barn og unge som er på vei inn i et kriminel miljø?
4. Finn ut hva som blir gjort med unge kriminelle i kommunen eller bydelen du bor i.

Unge kriminelle

Forfatter: Frode Skjervø
[Unge kriminelle \(58354\)](#)

Hvorfor blir noen unge kriminelle?

Du som barne- og ungdomsarbeider har en viktig rolle når det gjelder å forebygge kriminalitet. Du vil komme i kontakt med barn og unge og på den måten jobbe med holdingene deres, og da kan du hjelpe dem til å forstå hvorfor det er viktig å holde seg innenfor lovverket.

Hva er det som gjør at noen blir kriminelle?

Vi ser at det er aldersgruppa 17–28 år som har størst andel av lovbrøtere. Tallet er spesielt høyt for 18–24-åringer, og det er en stor overvekt av menn. Samtidig er det viktig å huske på at de fleste ungdommer ikke er eller blir kriminelle.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Mennesker i alle aldre blir av ulike årsaker dratt inn mot kriminelle miljøer. Flere trekker fram spenning som én av årsakene til at de startet en kriminell løpebane. At barn gjør ting de ikke forstår konsekvensene av, er noe som skjer hver dag – og det kan være greit å huske. Men at voksne personer velger å gjøre ting de vet vil få store negative konsekvenser, er kanskje vanskeligere å forstå.

Noen gjør handlinger i ren desperasjon, og andre kanskje mer i frustrasjon. Det er uansett viktig at du ikke dømmer mennesker som gjør noe galt. Kanskje er det bare et ønske om oppmerksomhet som er årsaken til noen gjør noe dumt. Kanskje kan det være mangel på veiledning fra voksne som er årsaken. Det er derfor viktig at du er i stand til å snakke med barn og ungdom for å hjelpe dem til å takle de utfordringene som de møter i hverdagen.

- Du er fire år og tar en bamse som ikke er din.
- Du er syv år og tar en sjokolade i butikken.
- Du er ti år og tar et tegneserieblad i butikken.
- Du er femten år og tar klær i butikken.
- Du er tjueen år og tar penger i kassen der du jobber.

Hvor går grensen?

Når er handlingen kriminell?

Når kan barnet forstå?

Utfordringer til deg

Oppgaver til filmen «Flere kriminelle barn og unge»

1. Hva er politiet bekymret for?
2. Hva ønsker politiet seg?
3. Hva kan barne- og ungdomsarbeideren gjøre for å hjelpe barn og unge som er på vei inn i et kriminelt miljø?
4. Finn ut hva som blir gjort med unge kriminelle i kommunen eller bydelen du bor i.

Hvordan reagerer vi på lovbrudd?

Forfatter: Erik Sølvberg, Fagbokforlaget, Guri Bente Hårberg

[Hvordan reagerer vi på lovbrudd? \(5036\)](#)

Her finner du fagstoff om hensikten med å straffe mennesker.

I de aller fleste tilfellene reagerer samfunnet med å straffe lovbyteren.

Tid til å tenke seg om

Også i arbeidet med barn blir det brukt straff.

- Straffen blir brukt mer eller mindre bevisst.
- Det er ofte stor uenighet knyttet til bruk av straff.

Hensikten med straffen kan vi framstille slik:

- Straffen skal få lovbyteren til å forstå at « forbrytelser lønner seg ikke ». Han eller hun skal tenke over det vedkommende har gjort, og angre. Dessuten skal straffen være en såpass hard reaksjon at den skal skremme vedkommende fra å begå nye forbrytelser. Siden straffen skal skremme den enkelte fra å begå nye lovbrudd, sier vi at straffen er ment å ha en individualpreventiv virkning.
- Straffen skal også avskrikke andre enn den dømte fra å begå lovbrudd. Når vi som stort sett holder oss på den rette siden av loven, t stadighet hører om lovbytere som blir dømt, blir vi minnet om hva som kan skje med oss hvis vi bryter loven. Derfor sier vi at noe av hensikten med å straffe er at straffen skal ha en allmennpreventiv virkning. Vi leser av og til i avisene at selv om det er en del formildende omstendigheter når det gjelder lovbyteren, må vedkommende av allmennpreventive hensyn få streng straff.
- Når noen dømmes til fengsel, blir samfunnet beskyttet mot nye lovbrudd i den tida vedkommende sitter inne.

Det blir av og til påstått at hensikten med fengselsstraffen er at de lovlydige vil kvitte seg med uønskede elementer og rense samfunnet for mennesker som minner oss om at alt ikke er som det skal være. Vi gjør disse «mislykkede menneskene» usynlige – hvis ikke måtte vi ha gjort noe med de forholdene som har bidratt til å skape lovbyterne. De som påstår dette, hevder at fengselsstraffen har en renovasjonsfunksjon, selv om dette ikke er den offisielle begrunnelsen.

Uffordringer til deg

Oppgaver til «Hvordan reagerer vi på

lovbrudd?>

1. Hva er hensikten med straff?
2. Hvordan kan straff virke på den enkelte?
3. Kan straff virke på andre måter enn det som var hensikten?
4. Hvilke tanker har du om straff?
5. Diskuter bruken av straff mot barn og unge.
6. Hva er allmennpreventive hensyn?
7. Diskuter det siste avsnittet på denne siden. Hvilke tanker gjør du deg når du leser dette?

Tyveri

Forfatter: Frode Skjervø, Guri Bente Hårberg

[Når barn stjeler \(57243\)](#)

Hvor går grensen mellom et lån og et tyveri?

Tyveri blir ofte definert som at du tar noe som ikke er ditt eget. Lån er når du på forhånd har avtalt og fått tillatelse fra eieren til å bruke eller ta med deg den eiendelen det gjelder.

Ifølge

Kriminalitet?

De minste barna er i liten grad bevisst hva som er deres ting, og hva som er andres. De vet ikke hva det å eie noe betyr. Dersom barn under fem år stjeler, må du bruke tid på å forklare barnet forskjellen på mitt og ditt. Du må også forklare at det er viktig å spørre om lov til å låne.

En gang mellom fem og åtte år lærer barna seg at det er galt å stjele.

Det er mange grunner til at du må gripe inn når barn stjeler, for eksempel

- kan barnet få et dårlig rykte
- kan det utvikle seg, slik at barnet fortsetter å

Det bør være nulltoleranse for å stjele.
*(Kilde: Egil Launes,
 Foreldrejhjelpen.no)*

Inger finner ikke sykkelen sin når hun skal bruke den, og melder den stjålet.

Anne sier: «Jeg lånte den bare, jeg skulle jo levere den tilbake etterpå.»

Hadde Anne snakket med Inger i forkant, ville hun sikkert fått låne sykkelen, men når vi «låner» noe uten tillatelse, er det et tyveri.

Som barne- og ungdomsarbeider vil du sannsynligvis oppleve situasjoner som ligner på den i eksemplet over. Det er viktig at du er bevisst på hvordan du som fagarbeider opptrer i slike situasjoner. Du skal hjelpe barna og de unge til å forstå hva som er rett og galt, og du er et forbilde for dem.

En del skoler sliter med en god del tyveri. Det kan være elever som stjeler fra medelever, eller det kan være elever som stjeler fra de ansatte eller fra nærbutikken i skoletiden.

Butikktyveri

Pirathandel
 Opphavsmann:
[Shutterstock](#)

Verdien av det man tar

Naskeri er en forseelse, altså mindre alvorlig enn et tyveri, som er en forbrytelse. Dersom man har stjålet noe av mindre verdi, for cirka et par tusenlapper, regnes det for å være et naskeri. Har man stjålet noe av større verdi, vil det som regel være et tyveri. 3000 kroner kan være et grensetilfelle, og da blir det opp til politiet å bestemme om de vil definere det som nasking eller tyveri. Dette vil ha konsekvenser for hvor stor straff man får.

(Kilde: ung.no)

Politi
 Opphavsmann: [Ellen Wilhelmsen](#)

statistikken er det menn i midten av 20-årene som er de mest kriminelle, men vi finner personer som stjeler overalt.

Hva kan vi gjøre for å hindre at folk stjeler?

Kanskje kan noe av svaret være: holdninger! Det er derfor viktig at du som skal jobbe med barn og unge, er klar over at du er en viktig rollemodell og grensesetter for barna.

Barn under sju år har vanskelig for å forstå prinsippene med handel, men gjennom ulike aktiviteter og forskjellige former for læring kan du bidra til å øke deres forståelse for hva som er rett og galt.

Hva skjer når noen blir tatt for tyveri?

De aller fleste vil betrakte ungdom i alderen 15–18 år som voksne og behandle dem deretter. Hvilken straff den enkelte får, vil variere ut fra hvor alvorlig tyveriet er.

Hvordan de under 15 år blir behandlet, varier nok noe mer, men som regel vil politiet bli varslet dersom foreldre eller foresatte ikke viser engasjement. I enkelte tilfeller kobles barnevernet inn.

I Kristiansund tar politiet med seg barna til barnevernsvakten slik at foreldre eller foresatte må hente dem der. Dette har vist seg å fungere bra, da antallet gjengangere har blitt redusert med to tredjedeler.

For barn og unge i alle aldre er det viktig at du som fagperson har kunnskaper om kriminalitet, og at du har nulltoleranse for tyveri.

Hva gjør du om barn du har med deg, stjeler i butikken?

Det er viktig at du selv har tenkt gjennom slike situasjoner, og det er viktig at personalgruppa har felles retningslinjer for hvordan dere skal reagere om noe slikt skjer. Det viktigste er kanskje at man tar tak i situasjonen når den oppstår, og at man snakker med hjemmet i ettertid.

(Kilde: «*Lurt trill rundt*», *Det kriminalitetsforebyggende råd*)

Det er derfor viktig at du er tydelig på hva som er rett og galt, og at du kommuniserer med barna og de unge på en god måte. Det må for eksempel være forskjell på hvordan du kommuniserer i disse to situasjonene:

- Du ser en femåring som tar en leke som tilhører et annet barn i barnehagen.
- Du ser en fjortenåring som tar noe som tilhører en annen elev.

Det er viktig at du følger det reglementet som arbeidsplassen har for slike hendelser. Uansett er det din plikt å gjøre noe hvis du observerer eller får tilbakemeldinger om at det foregår tyveri blant barna eller blant de vokse på arbeidsplassen din. Er du usikker på hva du skal gjøre, bør du prate med din overordnede.

Du bør også bry deg hvis du ser kriminelle handlinger på fritiden. Tenk over om du bør ta kontakt med andre ansatte eller politiet, og vær forsiktig med å gripe aktivt inn i situasjoner.

Utfordninger til deg

Oppgaver til «Når barn stjeler»

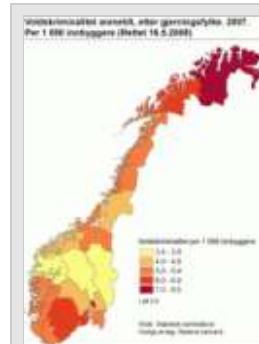
1. Hva er tyveri?
2. Bruk ung.no sine sider, søk på tyveri og gjør deg kjent med det som står der.
 - Hva er kriminell lavalder?
 - Hva kommer på rullebladet?
3. Hva skal du gjøre dersom ett av barna dine stjeler i butikken når skoleklassen er på tur?
4. Mange blir tatt for butikktyveri og anmeldt til politiet, men lite skjer. Hva mener du om dette? Se på klippet om butikktyveri og kom med forslag til hva som kan gjøres for å endre dette.
5. Du ser en femåring som tar en leke som tilhører et annet barn i barnehagen. Hva gjør du?
6. Du ser en fjortenåring som tar noe som tilhører en annen elev. Hva gjør du?
7. Hva menes med nulltoleranse for tyveri?
8. Les siden om butikktyveri og ta notater.

Vold

Forfatter: Frode Skjervø
[Vold \(57247\)](#)

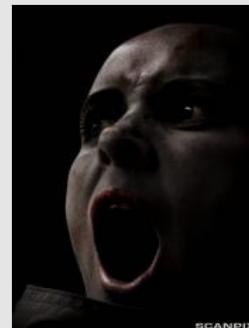

Barn og unge kan oppleve vold på mange arenaer og i mange sammenhenger. De kan oppleve vold i hjemmet, på skolen, på fritiden og på jobb. Noen opplever også vold i institusjoner som barnehjem, avlastningsboliger og fengsel. Volden kan ramme det enkelte barnet direkte, eller de kan bli vitne til at andre blir utsatt for vold. I tillegg er barn og unge også vitne til mye vold på TV og i videoer og spill.

Voldskriminalitet etter fylke
2008

Mye vold er skjult og blir aldri anmeldt.

Redsel

Det er viktig at du husker taushetsplikten din. Det du observerer på jobb, er ikke noe du skal prate med naboen din om.

Vold finner sted når noen med vilje bruker styrken eller maktstillingen sin til å skade andre og det ikke skjer som et uhell. Vold omfatter trusler om vold og handlinger som både vil kunne skade, og som faktisk skader. Skaden kan være på sinnet til et menneske, eller på helsa, velværet eller kroppen. Vold omfatter også skade som mennesker med vilje påfører seg selv, også det å ta livet av seg selv.

(Kilde: ung.no)

Vold i hjemmet

Vold i hjemmet er et alvorlig problem. Her er det snakk om at en person i hjemmet utøver vold mot kvinner, menn og/eller barn.

Vold i hjemmet er ikke noe nytt fenomen i samfunnet, men de senere årene har vi blitt mer oppmerksomme på det, slik at vi i langt større grad kan straffeforfølge personene som står bak slike handlinger. Men enda er det nok et stykke igjen til at alle som blir utsatt for slike overgrep, tør å ta et oppgjør med overgriperne.

Denne formen for overgrep finner vi i de fleste samfunnsgrupper. Det er viktig at du som barne- og ungdomsarbeider er oppmerksom på tegn som kan indikere at noen er utsatt for vold i hjemmet. Skulle du få mistanke om at noen er utsatt for slike overgrep, er det viktig at du følger opp og søker råd og veiledning.

Barn kan komme til deg og fortelle historier om hvordan livet i hjemmet er, og da er det viktig å ta barnet på alvor og vise barnet den omtanken som er nødvendig i situasjonen. Barn kan ha en livlig fantasi, og ikke alt som blir sagt, trenger å være sant. Men du skal la andre vurdere hva som er sant og usant.

Det er viktig at du prater med nærmeste overordnede dersom du får mistanke om eller kjennskap til at noen av barna eller foreldrene deres er utsatt for vold eller overgrep.

Innenfor de fleste kulturer er det fremdeles litt tabu å snakke om dette temaet, og i tillegg kan det være kulturforskjeller på hva som regnes som vold. Uansett er det viktig at du bryr deg dersom du ser tegn på at noen kan være utsatt for slike handlinger.

Les mer om vold i hjemmet på ung.no

Du kan også finne fagstoff om vold under flere av våre fagstoffsider, som for eksempel

- mobbing
- rasisme
- omsorgssvikt

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Vold»

1. Hva er vold?
2. Gjør deg kjent med ung.no sine sider om vold. Lag en brosjyre om ulike typer vold som barn og unge utsettes for.
3. Finn kampanjen «Vennligst forstyr!» på nettet. Hva handler den om, og hva kan du lære her?
4. Hva vil du gjøre dersom et barn forteller at en av foreldrene slår?
5. Hvorfor er det viktig at du lar andre avgjøre om barnet snakker sant eller ikke?
6. Ta kontakt med barnevern og politi og finn ut hva du som barne- og ungdomsarbeider bør gjøre dersom du får mistanke om vold mot barn.
7. Bruk Statistisk sentralbyrå sine nettsider og finn ut hvor mye vold som anmeldes i ditt fylke.

Oppgaver til filmen «Tidlig hjelp mot omsorgssvikt»

1. Hva viser forskning om hjernens utvikling ved omsorgssvikt?
2. Ungdommene forteller at hjelpen kommer for sent. Hva kan du som barne- og ungdomsarbeider gjøre for å forebygge dette?
3. Hvilke konsekvenser får endringene i hjernen?
4. Når er det aller størst sjanse for å lykkes med forebyggende arbeid?
5. Hvilke instanser kan samarbeide for at barna skal få det bedre?

6. Hvilken hjelpekan man gi til familier som sliter?

/

<http://ndla.no/nb/node/191236>

Oppgaver til filmen
«Løvetannbarna»

1. Hvilke behov har barn?
2. Hvem er det som omtales som løvetannbarna?
3. Hvordan beskriver Anne Catrine barndommen sin?
4. Hva er det som gjør at noen klarer seg der andre bukker under?
5. Hvordan kan du som barne- og ungdomsarbeider være et menneske som bryr seg?
6. Hvordan kan man gi barna tro på seg selv?
7. Hva har oppveksten gjort med Anne Catrine?

Oppgaver til filmen "Videovold"

1. I filmen blir det hevdet at barn med minoritetsbakgrunn ser mye vold på TV og video. Hvordan er det med andre barn i Norge?
2. Det sies også at foreldrene leier filmer for barna. Hva kan man gjøre for å hindre at voksne viser voldsfilmer til barn som ikke er gamle nok?
3. Hvorfor kan konsekvensene av å se voldsfilmer være farlige?
4. Hvordan lærer barna å løse konflikter gjennom slike filmer?
5. Hva bør voksne gjøre dersom barna har sett en voldsfilm?
6. Hvordan kan skolen bevisstgjøre barn og ungdom om det de ser på voldsfilm?
7. Fordypning: Bruk Internett og finn ut mer om hvordan videovold virker på barn og unge.

Gjengkriminalitet

Forfatter: Frode Skjervø

[Gjengkriminalitet \(58100\)](#)

Allerede i 1930-årene begynte amerikanske forskere å se på gjengfenomenet og hva det har å si for unge menneskers valg med hensyn til rett og galt. Temaer som etnisitet, identifikasjon, identitet, kultur, samhold, vennskap, rask vinning, æreskoder og fattigdom ble tatt opp. (Fra heftet *Gjenger – mer enn kriminalitet*, Kråd 2002)

Det finnes mange ulike former for gjenger i Norge. Organiserte kriminelle miljøer er en liten del av det vi kan kalle gjengmiljøer.

På starten av 1990-årene ble det virkelig fokusert på gjengkriminalitet i Norge. Vinningskriminalitet og narkotika var viktig inntektskilder til disse gjengene.

Les om gjenger og gjengkriminalitet

Ved å søke på gjengkriminalitet på nettsidene til Det kriminalitetsforebyggende råd (kråd.no), finner du ulike hefter og skriv som omhandler gjengkriminalitet.

[Det kriminalitetsforebyggende råd](#)

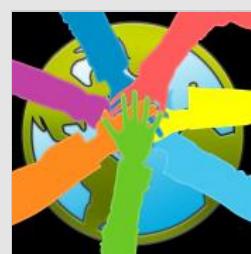
Hvor finner du gjengkriminalitet?

I de største byene er disse miljøene størst, men også på landsbygda finner vi gjengkriminalitet.

Forebygging

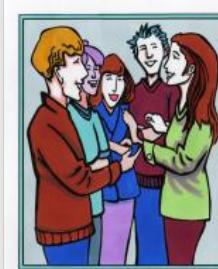
Det er viktig at vi følger med og er villige til å diskutere hvordan vi kan hindre framveksten av kriminelle gjengmiljøer.

Som barne- og ungdomsarbeider er det en del av jobben din å ta tak i gjengdannelser som bekymrer deg, enten dette er på en skole eller i en ungdomsklubb.

Gjenger kan skape tilhørighet

Begrepet organisert kriminalitet nevnes ofte sammen med gjengkriminalitet.

Vennegruppe eller en gjeng.

Noen utfordringer til deg

Oppgaver til «Gjengkriminalitet»

1. Hva er gjengkriminalitet?
2. Gjør deg kjent med sidene til Ungdom mot vold
Hva finner du om gjengkriminalitet på disse sidene?
3. Hvordan kan du finne ut om vennegjengen fra fotballaget er inkluderende overfor andre som ikke spiller?
4. Hva gjør du dersom du oppdager at de som ikke deltar på idrett, ekskluderer dem som er med på idrett?
5. Gjør deg kjent med Det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD) sine sider.
 - Hvem er ansvarlig for disse sidene?
 - Hva kan du finne fagstoff om på disse sidene?
 - Hva kan du finne om gjengkriminalitet på disse sidene?

Forebyggende arbeid

Forfatter: Frode Skjervø, Guri Bente Hårberg

[Forebyggende arbeid \(58355\)](#)

Forebygging handler i denne sammenhengen først og fremst om å hindre at barn og unge begår straffbare handlinger. Det handler også om å stoppe en videre kriminell løpebane for de barna som allerede har gjort noe kriminelt.

Hvordan kan vi unngå at enkelte velger å gjøre kriminelle handlinger? Dette er en stor samfunnsutfordring som også du som barne- og ungdomsarbeider vil jobbe med.

Forebyggende arbeid er den beste metoden for å hindre at unge velger å gjøre kriminelle handlinger.

Du kan drive forebygging gjennom det du sier og gjør i det daglige arbeidet ditt. Og kanskje arbeidsplassen din har et program for det forebyggende arbeidet på jobben?

Rollemodell

Som barne- og ungdomsarbeider vil du komme i kontakt med barn og ungdom i barnehage, skole, ungdomsklubb og lignende. Hvordan du som fagarbeider framstår overfor de barna og ungdommene du møter, kan være svært avgjørende for de valgene de gjør senere i livet. Om du viser gode holdninger og framstår som et godt forbilde, kan dette bidra til at de velger å følge de lovene og reglene som gjelder i samfunnet. Og om du framstår som det motsatte, kan det bidra til at enkelte tenker at de også bare kan gjøre det de ønsker – for du er jo en voksen person som ikke bryr deg om lover og regler, og du har jo en jobb.

Barn og unge står overfor mange ulike utfordringer, og du som barne- og ungdomsarbeider vil være en viktig støttespiller når de står overfor vanskelige valg. Som rollemodell og forbilde er du viktig i det holdningsdannende arbeidet. Det er også viktig at du som fagarbeider ser hvordan barn og ungdom har det, og griper inn dersom du har mistanke om at noen er på vei inn i en kriminell løpebane. Det å lære seg å se og høre er viktig i den daglige jobben din, og det er viktig at du klarer å fange opp signaler om hvordan de unge har det, slik at du eventuelt kan sette inn ulike former for hjelpetiltak dersom de trenger det.

Tverrfaglig samarbeid

Du kan også være en viktig bidragsyter og samarbeidspartner i kriminalitetsforebyggende arbeid ettersom du jobber tett med barn og unge.

Det finnes organisasjoner som jobber tverrfaglig nettopp med kriminalitetsforebyggende arbeid, og Samordning av kriminalitetsforebyggende tiltak (SLT) er en slik modell. Den er utviklet av Det kriminalitetsforebyggende råd og blir brukt i mange av kommunene i landet.

Politiet kan pålegge barn under 15 år og deres foresatte å møte til en [bekymringssamtale](#).

I det forebyggende arbeidet er det viktig å skape gode holdninger.

Politi

Løsninger

Flere kommuner har i dag én eller flere stillinger som bare jobber med nettopp SLT. Det har vist seg at et slikt samarbeid mellom politiet, skoler og kommunen er en svært positiv og effektiv måte å arbeide forebyggende på.

Når du skal begynne i jobb etter endt utdanning, vil du kunne bidra i kriminalitetsforebyggende arbeid på ulike måter – ut fra hvilken jobb du har. En god start kan derfor være å ta kontakt med SLT-koordinatoren i kommunen din for lære mer om de ulike organisasjonene eller deltakerne i SLT-arbeidet der du bor.

De fleste av oss vil trolig før eller siden komme i en situasjon der vi ser eller hører om personer som har utført kriminelle handlinger. Det er derfor viktig å være bevisst på hvordan man forholder seg til slike situasjoner. Vær åpen om holdningene dine til kriminalitet, og forsøk å spre gode holdninger til omgivelsene dine. Om du og alle rundt deg klarer dette, er det stort håp om at vi i felleskap kan bidra til at det blir mindre kriminalitet i samfunnet rundt oss.

Til høyre finner du en lenke til Det kriminalitetsforebyggende råd. Gjør deg kjent med nettstedet, og se spesielt godt på det som ligger under fanen forebygging. Her finner du mye informasjon om det forebyggende arbeidet som blir gjort i Norge.

Det finnes en rekke forebyggende programmer man kan bruke i barnehage og skole. Til høyre finner du en lenke til udir.no, og der vil du få en oversikt over slike programmer.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Forebyggende arbeid»

1. Hvordan tror du at du som barne- og ungdomsarbeider kan bidra til at unge ikke gjør kriminelle handlinger?
2. I lenkesamlingen finner du tre filmer fra kampanjen «Den ene». Dersom du ønsker å se flere filmer fra denne serien eller ønsker å se filmene i et større format, kan du bruke lenken, eller du kan søke dem opp på YouTube. Diskuter hva det betyr for barn å ha noen som bryr seg.
3. Hva er et konfliktråd?
4. Hva er en bekymringssamtale hos politiet?
5. Les om kriminalitetsforebyggende arbeid og ta quizen om kriminalitet på ung.no sine sider. Du finner lenke i lenkesamlingen.
6. Bruk Det kriminalitetsforebyggende råd sine nettsider og lag et sammendrag om forebygging.
7. Finn ut om det er ansatt en SLT-kontakt i kommunen din, og hvordan du eventuelt kan samarbeide med han eller henne i arbeidet ditt. Finn også ut hva som blir gjort av kriminalitetsforebyggende arbeid i din kommune.
8. Gjør deg kjent med nettstedet Den ene. Hva finner du her?
Se på siden som inneholder forslag til hva dere kan gjøre sammen med barn. Hva synes du om disse forslagene?
9. Gjør deg kjent med lenkene i lenkesamlingen.
10. Dersom skolen har filmen *Engelen*, kan dere se denne og diskutere hvilke forebyggende tiltak som burde vært satt inn i dette tilfellet.
11. Fordypning: Bruk sidene til forebygging.no og finn fagstoff om kriminalitetsforebyggende arbeid. Bruk gjerne lenkene du finner på denne nettsiden. Lenke til siden finner du i lenkesamlingen.
12. Fordypning: På You Tube, om [Krimforebygging](#) finner du en rekke videoer med foredrag om ulike sider ved kriminalitet. Se noen av videoene og ta notater.

Nyttige adresser

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid
[Nyttige adresser når du jobber med kriminalitet \(61980\)](#)

Kriminalitet er et stort og viktig område som du kan bruke mye tid på å fordype deg i dersom du ønsker det.

Du vil finne mengder med fagstoff hvis du søker på nettet, men husk å være kritisk til det du finner, for det er ikke alt som er like seriøst.

Her finner du noen nyttige adresser. Noen av adressene har innlogging til deler av sidene sine, men er åpne på andre deler.
Du finner lenker til alle adressene i lenkesamlingen.

Niels Henrik jobber med pc

Som barne- og ungdomsarbeider skal du holde deg faglig oppdatert. Det betyr at du må følge med slik at du får med deg de endringene som skjer til enhver tid.

Å søke informasjon

[Barneombudet temaside om kriminalitet](#)

Her kan du finne en rekke aktuelle fagartikler.

[Statistisk sentralbyrå](#)

Ved å søke på temaet kriminalitet kan du finne en rekke med statistikker og fagstoff om emnet.

[Forebygging.no](#)

Forebygging.no er en kunnskapsbase for rusforebyggende og helsefremmende arbeid. Nettjenesten blir utviklet gjennom et bredt samarbeid mellom fagmiljø i Norge.

(Kilde: [forebygging.no](#))

Det kriminalitetsforebyggenderåd

Oppgaven til KRÅD er å bidra aktivt til en samordning av de ulike forebyggende tiltakene i kriminalpolitikken, og rådet har spesiell informasjon rettet mot barn og unge. Administrativt er rådet tilknyttet Justisdepartementet, men det er faglig uavhengig. Det betyr at det er rådet selv som bestemmer hva som står på dagsordenen, og at det er rådet som vedtar hvilke felt i mandatet som skal prioriteres.

Ungdom og fritid

Ungdom og fritid er en demokratisk barne- og ungdomsorganisasjon for brukere, ansatte og frivillige i kommunale og kommunalt støttede fritidsklubber, ungdomshus og lignende tiltak.

Ung.no

Ung.no er et oppslagsverk for deg som er ung. Her får du svar på det du lurer på.

Nettstedet drives av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). (*Kilde: ung.no*)

Gjør deg kjent på nettstederene over. Noter ned adresser på andre gode nettsteder du finner.

Kulturelle ulikheter

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Kulturelle ulikheter \(44712\)](#)

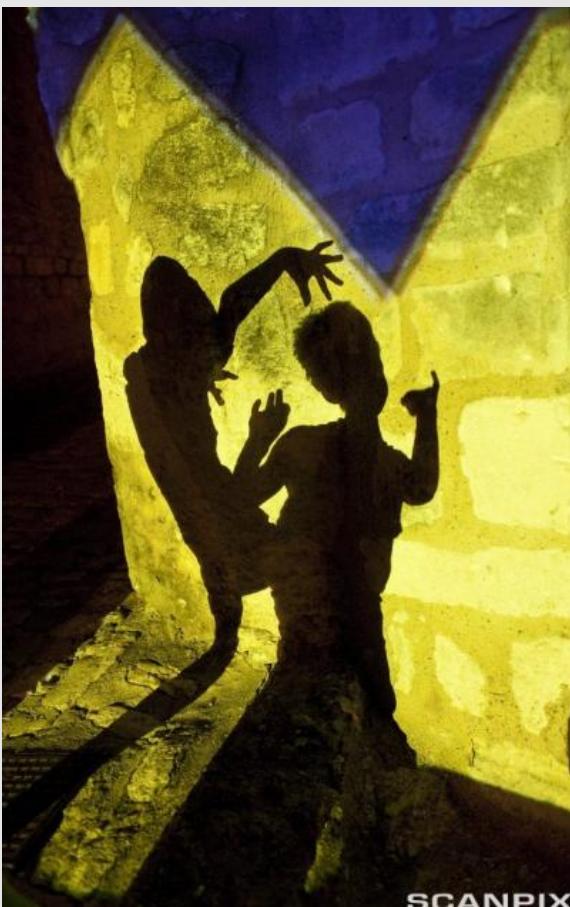

Denne siden kan være en god start når du skal begynne å jobbe med kulturelle ulikheter som en ressurs i det pedagogiske arbeidet.

Sitat

«**Vennskap er uDRAMATISK. Ulikheter når det gjelder alder, kjønn, samfunnsstilling, nasjonalitet og rase er uvesentlig når vennskap først har oppstått.**»

Erik Lindkvist

Lek i barnehagen

Forskjellige musikkuttrykk?

Å lage mat sammen

Ulike flagg

Nisse

På vg1 helse- og sosialfag lærte du om hvilke muligheter vårt flerkulturelle samfunn representerer for ditt arbeid innenfor oppvekst-, helse- og sosialsektoren.

Som barne- og ungdomsarbeider er det viktig å vite hvordan vi kan bruke kulturelle ulikheter som en ressurs i det pedagogiske arbeidet.

Tenk over

1. Hvilke kompetansemål i læreplan sier at du skal lære om kultur og religion og kunne bruke det som en pedagogisk ressurs i arbeidet med barn og unge? Diskuter kompetansemålet i klassen.
2. Lag et tankekart som viser hva du kan om ulike kulturer og religioner før du begynner med dette emnet.
Sammenlign tankekartet ditt med fagstoffet fra helse- og sosialfag. [Vg1 Kultur](#)
3. Er det fagstoff du trenger å repetere? Ta fram tankekartet når du er ferdig med emnet, og finn ut hva du har lært.
4. Hvilke tanker får du når du ser bildene på denne siden? Ser du noen sammenheng mellom bildene og mulighetene du har for å bruke kulturelle ulikheter som ressurs i det pedagogiske arbeidet?

Kulturer og religioner som pedagogiske ressurser

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media, Gro Nedberg Grønlid

[Kulturer og religioner som pedagogiske ressurser \(25722\)](#)

I rammeplanen for barnehager (kapittel 1.3) heter det at toleranse og respekt skal være grunnleggende verdier i barnehagen: «I barnegruppen kan de utvikle solidaritet med andre barn. Innlevelse i andre menneskers situasjon vil bidra til medmenneskelighet, solidaritet og toleranse. I et globalt perspektiv er det av stor betydning at barn utvikler nestekjærighet og solidariske holdninger.» Dette er selvfølgelig verdier som også gjelder for større barn, både i og utenfor skolen.

Barnehage og skole er en viktig arena for inkludering. Gjennom leken lærer barna seg å kommunisere med hverandre på tvers av kulturbARRIEREne. De lærer å ta hensyn til hverandre, de lærer å dele, vente på tur, samarbeide og inngå kompromisser. Å omgås barn med en annen hudfarge, en annen religion og et annet språk blir noe alminnelig og naturlig. Det kan forebygge fremmedfrykt, mobbing og rasisme senere i livet.

Barne- og ungdomsfagarbeidere skal legge vekt på å gi barna forståelse for andre kulturer og tradisjoner. Vi skal bygge opp respekten for menneskeverdet og støtte opp om retten til å være forskjellige.

Barn trenger å finne gjenkjennelse og noe som kan bekrefte deres egen identitet i barnehagen og skolen. Derfor er det viktig å vise fram trekk ved det som er særegent for hvert enkelt barn, og synliggjøre at det som er forskjellig, er verdifullt. Det kan vi gjøre ved for eksempel å markere en høytidsdag som betyr noe spesielt i religionen som barnet tilhører, eller spille på andre elementer.

En barnehage eller skole som har barn fra flere kulturer, er rik på ressurser. Her har vi som barne- og ungdomsfagarbeidere virkelig mange muligheter til å utvide barnas horisont, og til å legge grunnlaget for forståelse og toleranse. Det betyr ikke at vi skal legge de norske tradisjonene til side, for kulturforståelse begynner med egen kulturarv. Men vi kan legge noe til.

Lek i barnehagen

Her er forslag til tema du kan bruke som ressurs i undervisningen:

- høytider
- nasjonaldager og merkedager
- årstider
- mat og kosthold
- klesdrakter
- musikk
- språk
- karneval
- litteratur
- foreldre

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Kulturer og religioner som pedagogiske ressurser".

1. På hvilken måte er barnehagen og skolen viktige arenaer for inkludering?
2. Hvordan kan du som barne- og ungdomsarbeider bruke leken som en del av arbeidet med å inkludere alle i barnegruppen?
3. Hvorfor er lek et godt utgangspunkt for dette arbeidet?
4. Hvordan kan du som rollemodell arbeide for at barna får bekreftet sin identitet i barnehagen? Hvorfor er det viktig?
5. Arbeid med begge temaheftene som det ligger lenke til på denne siden. Presenter innholdet og hovedbudskapet i temaheftene for hverandre i klassen. Arbeid i grupper eller alene. Dere kan gjører ulike måter å presentere stoffet på: plakater, rollespill, digital presentasjon, fagtekst eller annet.
- 6.

Årets høytider og mattradisjoner

Mange av høytidene er knyttet til årstider eller bestemte datoer. Høytidene varierer også med kultur og religion, og alle merkedager har som oftest sine egne mattradisjoner. Du bør kjenne litt til de religiøse høytidene og tradisjonene som blir markert her i landet.

Her kan du lage deg en oversikt over de tradisjonene du kjenner til, og som du mener feires i ulike typer institusjoner for barn og ungdom. Skjemaet kan du kopiere over i notatmappen din.

MÅNED	TRADISJON	BESKRIVELSE	MATTRADISJON
Januar			
Februar			
Mars			
April			
Mai			
Juni			
Juli			
August			
September			
Oktober			
November			
Desember			

Som barne- og ungdomsarbeider må du også vite litt om høytider og mattradisjoner i andre religioner. Kopier skjemaet over i notatmappen. Bli enig med læreren om hvilke religioner du bør vite noe om, og fyll ut. Eksempler kan være islam eller jødedommen.

RELIGION:.....

MÅNED	TRADISJON	BESKRIVELSE	MATTRADISJON
Januar			
Februar			
Mars			
April			
Mai			
Juni			
Juli			
August			
September			
Oktober			
November			
Desember			

Oppgaver til filmen «Samisk barnehage»

1. Hva er hovedmålsettingen for den samiske barnehagen i Oslo?

2. Hvordan kan barnehagen greie å ta vare på barnas identitet og språk utenfor det samiske forvaltningsområdet?
3. Hvorfor er det viktig å ta vare på en kulturell identitet?

Oppgaver til filmen "Innvandrerungdom uten forbilder"

1. Hvorfor er det viktig med rollemodeller i alle kulturer?
2. Hvorfor er det viktig at noen av rollemodellene har samme bakgrunn som du selv?
3. Hva mener Ulrik Imtiaz Rolfsen med uttrykket «ut av skapet» i filmen over?
4. Kan gode rollemodeller gjøre mennesker stolte av sin egen kultur?
5. Hvorfor er det viktig at vi får barne- og ungdomsarbeidere med ulik kulturbakgrunn?

Pedagogiske ressurser?

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media, Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Hvordan kan vi bruke kultur og religion som pedagogiske ressurser? \(27885\)](#)

Rammeplanen for barnehager sier at barn har rett til å få kjennskap til tradisjoner knyttet til høytider i de livssynene som er representert i barnehagen.

De fleste religioner har sine egne fester, høytider og seremonier. Det gir oss en god anledning til å gi barna et spennende gløtt inn i kulturene til lekekameratene. Samtidig bidrar det til å styrke egenidentiteten hos barna når høytider og seremonier i kulturen deres blir markert. De føler at de er verdt noe, og kjenner seg stolte.

Barnehagen skal ikke drive forkynnelse av en bestemt religion. Religiøse merkedager er likevel gode anledninger til å samle barna for å markere høytidene i fellesskap. Slike markeringer skal bare inneholde aktiviteter på barnas premisser, og ellers brukes til å formidle fagstoff om den aktuelle religionen eller høytiden.

Antirasistisk senter lager hvert år en kalender med merkedager for mange ulike religioner og kulturer. Kalenderen finner du på hjemmesiden til Antirasistisk senter. Følg lenken.

I lenkesamlingen finner du noen fagstoffsider med ideer til aktiviteter og virkemidler som du kan utnytte pedagogisk i en flerkulturell og flerreligiøs sammenheng. Vi har prøvd å gruppere dem, men de kan naturligvis kombineres på kryss og tvers. Her er det bare fantasien som setter grenser!

Musikkuttrykk

Utfordringer til deg

Oppgaver til filmen "Gjensidig læring"

1. Hva kan mennesker fra andre kulturer lære oss?
2. Hvordan kan vi lære av hverandre?
3. Hvorfor er det viktig å kunne lære av hverandre?
4. Gi eksempel på noe du har lært fra en annen kultur.

Oppgaver til filmen «Høytidsdagen id»

1. Hvorfor feirer muslimene id?
2. Hvordan feirer muslimene id?
3. Hvorfor er det viktig at barna deltar i feiringen?

Nyttige adresser på nett

Forfatter: Einar Gjærevold, Gro Nedberg Grønlid, Terranova Media

[Nyttige adresser når du jobber med kulturelle ulikheter \(44730\)](#)

Det er spennende å jobbe med de kulturelle ulikheterne mellom barn og unge, og det er et stort område som du kan bruke mye tid på å fordype deg i dersom du ønsker det.

Som barne- og ungdomsarbeider skal du holde deg faglig oppdatert. Det betyr at du må følge med.

På nettet finner du mengder med fagstoff, men husk å være kritisk til det du finner, for det er ikke alt som er like seriøst.

[Temahefte om språklig og kulturelt mangfold](#)

Skolenettets eksempelsamling. For å kunne støtte barnehagens arbeid med å utnytte de kulturelle og religiøse ressursene har Kunnskapsdepartementet utarbeidet et temahefte om språklig og kulturelt mangfold.

[«Gratulerer med dagen» på mange språk](#)

En litt morsom ressurs der du kan lære deg å si «gratulerer med dagen» på flere språk.

Niels Henrik løser oppgaver ved pc-en.

Å søke informasjon

Som barne- og ungdomsarbeider skal du holde deg faglig oppdatert. Det betyr at du hele tiden må følge med for å få med deg de endringene som skjer.

[Antirasistisk senter](#)

Nettadressen til Antirasistisk senter.

[World flags](#)

Her kan du søke opp alle verdens flagg.

[Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring](#)

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO). Senteret skal bidra til kompetanseutvikling i flerkulturell opplæring i barnehager, skoler, universiteter, høgskoler og voksenopplæringsentre.

[SOS- barnebyer](#)

Lenke til SOS-barnebyers nettsider.

Gjør deg kjent på nettstedene over

Noter ned adresser på andre gode nettsteder du finner.

Mobbing

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid
[Mobbing \(19460\)](#)

Mobbing er et stort og viktig tema som du som barne- og ungdomsarbeider må ha et bevisst forhold til. Du har trolig deltatt i ulike programmer mot mobbing i grunnskolen og kan ta med deg noen av erfaringene fra dette inn i arbeidet.

Fortvilet

Slåsskamp

«Det finnes mobbeofre ingen oppdager
fordi de er 'sterke' nok til å skjule det.
De spiller fornøyd og glad, men gråter inni seg.»
(Kilde: [Ung.no](#))

Mobbing

Oppgaver til fagstoff om «Mobbing».

Tenk over

1. Hvilke kompetansemål i læreplanen din sier at du skal lære om mobbing? Diskuter kompetansemålet i klassen din.
2. Lag et tankekart som viser hva du kan om mobbing før du begynner med dette emnet. Ta fram tankekartet når du er ferdig med emnet. Hva har du lært?
3. Hvilke tanker får du når du ser bildene på denne siden? Hva er sammenhengen mellom mobbing og bildene? Skriv gjerne en fagtekst til ett av bildene.

Hva er mobbing

Forfatter: Kari Nergaard, Guri Bente Hårberg

[Hva er mobbing? \(18985\)](#)

De siste årene har det gradvis vokst fram en nokså samstemt forståelse av hva mobbing er, og hvordan mobbing bør defineres. I Norden har det siden 1980-årene blitt forsket mye på mobbing og hvordan mobbing skjer. De mest brukte forskerne og kompetansesentrene vi benytter oss av her i Norge, er Zero, program mot mobbing, laget av Erling Roland ved Senter for atferdsforskning i Stavanger, og Dan Olweus sitt kjerneprogram mot mobbing, laget av Olweus-gruppa i Bergen. Begge programmene er kjent i skolen.

**Erling Roland
definerer mobbing
slik:**

«Mobbing er fysiske eller sosiale negative handlinger som utføres gjentatte ganger over tid av én person eller flere sammen, og som rettes mot en som ikke kan forsvare seg i den aktuelle situasjonen.»

Mobbing

De siste årene har det kommet nye former og kanaler for mobbing, og det har blitt vanligere å bruke mobiltelefoner og Internett for å mobbe og henge ut andre.

Felles for definisjonene på mobbing er at det er en negativ handling fra én eller flere, rettet mot en annen. Denne negative handlingen gjentas, går for seg over tid, og kan på denne måten bli en systematisk krenkelse.

Et viktig element i definisjonene av begrepet mobbing er at det er ubalanse i styrkeforholdet mellom partene. Det vil si at det er en fysisk eller psykisk ubalanse slik at offeret ikke er i stand til å forsvare seg fysisk eller sosialt i situasjonen. Dette siste, og noen ganger avgjørende punktet, er med på å skille situasjoner fra å være en konflikt, krangel eller lignende til å bli mobbing.

Felles for definisjonene av mobbing er at de beskriver handlinger som er negative, uvennlige og aggressive. En aggressiv handling har til hensikt å skade eller såre en annen, og mobbing blir beskrevet som en handling som har en slik intensjon, og at krenkelsene er gjentakende og systematiske.

Mobbing kan ta ulike former alt etter hvilke virkemidler mobberne bruker. Det kan være

- fysisk mobbing – som for eksempel å slå, sparke, lugge, spytte, dytte, ødelegge tingene til den som blir mobbet, og så videre
- verbal mobbing – som for eksempel å si stygge, nedlatende ting om offeret, true, spre usanne rykter, bruke krenkende og grove ord og så videre

Forskere har funnet ut at den verbale formen for mobbing er den mest brukte i alle aldersgrupper og blant begge kjønn. Det kan se ut til at motivene for mobbingen blant gutter og jenter kan være ulike. Guttene blir i større grad stimulerte av maktfølelsen de kan få ved å skape avmakt, mens jenter i større grad blir stimulerte av den tilhørighetsfølelsen og intimiteten som oppstår i gruppa ved mobbingen.

En finsk forsker, Christina Salmivalli, har forsøkt mye på mobbing blant jenter. Jenter bruker ofte en form for mobbing som forskerne kaller *relasjonell mobbing*. Denne formen for mobbing kan ofte være usynlig og bære preg av utesengning, ryktespredning og manipulering. Jentemobberne er ofte ressurssterke og populære jenter som er flinke på skolen og godt likt av lærerne. De voksne aner lite om at disse jentene er mobbere, og de som blir utsatt for mobbingen, blir sjeldent trodd. Denne formen for mobbing fører til at de som blir mobbet, blir mindre tillitsfulle og mer ensomme og mistenksomme overfor andre. De får en følelse av at det er dem selv det er noe galt med, og at alle andre er vellykkede. Dette fører til at det oppleves veldig vanskelig å si ifra til noen om denne mobbingen.

De siste årene har det kommet nye former og kanaler for mobbing. Mobiltelefoner og Internett er blitt mer vanlig og kan brukes for å mobbe og henge ut andre. Denne formen for mobbing er annerledes fordi mobberen og den som blir utsatt for mobbingen, ikke fysisk er sammen. Denne formen for mobbing er likevel svært alvorlig og er hardt for den det gjelder.

Utfordringer til deg

Oppgaver til siden "Hva er mobbing"

1. Hvordan definerer vi begrepet *mobbing*?
2. Hvilke forskjeller er det på jentemobbing og guttemobbing?

Oppgaver til film "Mobbing med mobil"

1. Hvor stort er dette problemet?
2. Hva kan man gjøre for å hindre at noen filmer i garderoben?
3. Hva kan man gjøre for å hindre denne typen mobbing?
4. Hva er problemet med bilder som har blitt lagt ut på nettet?

**Oppgaver til filmen
"Teknomobbing"**

1. Hva er teknomobbing?
2. Hvor stort er dette problemet?
3. Hvordan kan du som barne- og ungdomsarbeider være med på å forebygge denne typen mobbing?

Noen felles kjennetegn ved mobbeofre

Forfatter: Kari Nergaard, Guri Bente Hårberg

[Noen felles kjennetegn ved mobbeofre \(18991\)](#)

De som blir utsatt for mobbing, kan ofte være litt mer engstelige og usikre enn andre. De kan ha lavere status blant sine jevnaldrende, de kan bli oppfattet som lite attraktive og populære, og de kan bli sett på som mindre populære lekekamerater. De blir ofte satt utenfor fellesskapet – noe som igjen medfører mindre beskyttelse av én eller flere venner. Det er viktig å tenke på at disse kjennetegnene både kan være en årsak til og en virkning av det å bli utsatt for mobbing.

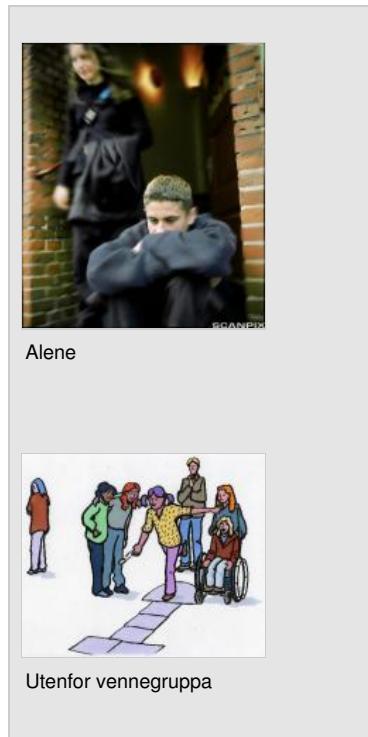
Om man blir uteslengt fra det sosiale, går man glipp av verdifulle psykososiale erfaringer man får i lek og samspill med jevnaldrende.

Dette kan videre føre til at man får et dårligere selvtiltak og kjenner sosialt ubehag i flere ulike sammenhenger. Forskere påpeker at risikoen for å bli mobbet ikke kommer av ytre forhold som utseende og klær, men at det i hovedsak er knyttet til indre forhold som viser seg i væremåten til individet.

I barnehagen og på småskoletrinnet blir de typiske mobbeofrene beskrevet som engstelige, beskjedne, at de gråter lett, og at de ikke så lett forsvarer seg selv verken fysisk eller verbalt. Disse barna viser tegn til å ha lavere selvtillit og å være mer ensomme, og noen av dem uttrykker at de er redde noen av de andre barna.

Disse barna er gjerne der de voksne er, fordi de føler seg utsatt. Barn som er utsatt for mobbing, er oftere reddere og har ofte mer angst enn andre barn. De kan også i større grad vise redsel i situasjoner der andre ikke er redde. Barn som blir mobbet, kan lett miste fatningen og for eksempel bli hjelpløst sinte eller defensivt redde.

De barna som blir mobbet, kan synes å være tristere, mer lei seg og mer deprimerte enn andre barn. Denne forskjellen kan øke med alderen som en følge av mobbingen. At mobbeofrene har vært plaget mange ganger, er et sentralt trekk for å forstå mobbefenomenet: De har en historie med forneding og undertrykking. På denne måten kan de lett bli oppfattet som mindre verdifulle enn andre, og det kan bli lettere å gå løs på dem, latterliggjøre dem eller fryse dem ut.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Noen felles kjennetegn ved mobbeofre"

1. Hva kjennetegner mobbeofre?
2. Hva kan du som barne- og ungdomsarbeider gjøre for å fange opp at et barn kanskje blir mobbet?

Oppgaver til filmen "Mobbing"

Dette er en sterk
film som dere bør
diskutere i klassen.

1. Hvordan opplevde gutten mobbingen?
2. Hvordan opplevde foreldrene mobbingen?
3. Hvordan så skolen på det?
4. Hva kan grunnen være til at skole og hjem har ulike syn på denne saken?
5. Hvor mange barn er det som blir mobbet i dag?
6. Hva ble løsningen for denne gutten?
7. Hva bør du som barne- og ungdomsarbeider gjøre i slike tilfeller?
8. Hva står det om mobbing i opplæringsloven? Finn den paragrafen som beskriver mobbing, og diskuter innholdet.

Noen felles kjennetegn ved mobbere

Forfatter: Kari Nergaard, Guri Bente Hårberg

[Noen felles kjennetegn ved mobbere \(24474\)](#)

Mobberne har ofte et normalt selvbilde og viser ingen felles ytre kjennetegn. Mobbingen trenger derfor ikke å være en kompensasjon for indre usikkerhet eller egne problemer. De er ikke nødvendigvis mer populære enn gjennomsnittet, men kan gi uttrykk for at de har god selvfølelse eller vurderer seg selv som bedre enn andre.

Mobberne viser ofte liten grad av medfølelse og empati med ofrene, og de kan ha et sterkt behov for å dominere.

Den avgjørende og viktigste årsaken til at de mobber, ligger i aggressjonsformen deres. Mobbere har generelt en sterkere aggressivitet som personlighetstrekk, og de har en sterkere grad av den proaktive aggressjonsformen i seg. Denne formen for aggressjon viser seg gjerne ved at man tiltrekkes av å ha makt over andre, og mobbere kan oppnå en form for stimulans ved å dominere og manipulere andre.

Mobbehandlingene er motiverte av den sosiale stimulansen de får i situasjonen ved for eksempel å såre en annen, trykke en annen ned, ha makt og vise styrke. Hovedforklaringen ligger i at mobbing gir bestemte belønninger som makt, dominans og tilhørighet, og at personer med høy grad av proaktiv aggressjonsform kjenner en stimulerende, god følelse ved å se andres redsel, angst, flauhet og så videre. Den proaktive aggressjonsformen er stabil over tid, men viser seg ulikt ved ulike situasjoner. Det vil si at de godt kan vise ulike sider i ulike situasjoner ved å være gode og snille noen ganger, mens de andre ganger viser en annen side.

Mobbing er en underkategori av aggressjon. All mobbing har aggressive elementer i seg, men ikke all aggressjon er mobbing.

Mobberne kan også komme fra hjem med en del interne problemer. Disse problemene kan være dårlige følelsesmessige bånd mellom familiemedlemmene, for få grenser, lite varme og omsorg, eller at foreldrene bruker maktorienterte oppdraglesesmetoder. Foreldrene selv kan også bruke sarkasme, sjikane og spøke over andres svakheter, og de kan ha en mer positiv holdning til vold enn andre. Dette blir da holdninger som barna «arver».

Hva gjør du i denne situasjonen?

Mobberne er ofte godt sosialt kompetente, men mangler en vesentlig grad av empati overfor andre. Denne egenskapen kan vise seg allerede mens de er små barn, og kan vedvare uavhengig av alder hvis det ikke settes inn gode tiltak som kan styrke utviklingen av empati.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Noen felles kjennetegn ved
mobbere"

1. Hva er det som kjennetegner en mobber?
2. Hvordan kan du få mistanke om at en person mobber andre?
3. Hva betyr proaktive aggressjonsformer?
4. Hva kan skole og barnehage gjøre dersom de oppdager at et barn er lite empatisk?

Konsekvenser av mobbing

Forfatter: Kari Nergaard, Guri Bente Hårberg

[Konsekvenser av mobbing \(18996\)](#)

Mobbing er skadelig for den det gjelder, og det ødelegger miljøet. Trivsel og trygghet er viktige faktorer for å lære og å utvikle seg, både personlig og sosialt. Mobbing er med på å gi barn og unge psykiske helseplager.

Sammenhengen mellom det å bli utsatt for mobbing og mentale helseplager viser seg særlig i symptomer som angst, depresjoner og selvmordstanker.

Mobbeofrene opplever ofte at det er de selv det er noe galt med, og dette gjør noe med en persons selvbilde. Langvarig mobbing kan føre til at man utvikler frykt for bestemte personer og situasjoner. Denne frykten kan også spre seg til andre områder, og da kan man utvikle generell angst.

Mobbeofre kan derfor ofte bli usikre i møte med andre, og de kan tåle sosialt press dårlig. Spesielt jenter som har vært utsatt for relasjonell mobbing, kan få belastninger senere i livet i form av depresjoner, sosial angst og spiseforstyrrelser.

Også gutter kan få psykiske plager i form av dårlig selvbilde, depresjoner og selvmordstanker. I studier av voksne psykiatriske pasienter rapporterte så mye som halvparten at de var blitt utsatt for mobbing som barn og ungdom.

Forskning viser også at det ikke går så bra med mobberne senere i livet, heller. Dess ellers de blir, dess mindre populære blir de blant sine jevnaldrende. De som mobber, kan også begynne med andre antisosiale handlinger som for eksempel å gjøre hærverk, å stjele, å skulke skolen og så videre. Dette kan utvikle seg videre til rusmisbruk og annen kriminalitet.

Som nevnt tidligere vil den proaktive aggressionsformen vedvare, og den vil fortsatt vise seg i ulike situasjoner senere i livet. Derfor er det viktig å oppdage disse barna tidlig og jobbe for å styrke empatiutviklingen deres slik at de blir bedre rustet til å ta innover seg og vise innlevelse i andres ståsted.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Konsekvenser av mobbing"

1. Hvilke konsekvenser kan mobbing få for den som blir mobbet?
2. Hvilke konsekvenser kan mobbing få for den som mobber?

Mobbing i ulike grupper

Forfatter: Kari Nergaard, Guri Bente Hårberg

[Mobbing i ulike grupper \(19003\)](#)

Mobbing kan skje i alle grupper, og det er mye som tyder på at mobbing ikke er noe som plutselig skjer når barna begynner på skolen. I Norge våkner omrent 60 000 barn og unge hver morgen til angst for å bli mobbet på skolen.

I barnehagen

De undersøkelsene som er gjort, viser at det også forekommer mobbing i barnehagen, og at omfanget i gjennomsnitt ligger på ti til elleve prosent. Disse tallene ligger likt med det undersøkelsene på småskoletrinnet avdekker. Undersøkelsene deler mobbing opp i *direkte mobbing* og *indirekte mobbing* og er basert på intervju man har hatt med barn, og spørreundersøkelser som barnehageansatte har svart på.

Førskolebarna rapporterer mest om fysisk mobbing, men de beskriver også at det forekommer en del psykisk og sosial mobbing som å bli ertet, ledd av og kalt dumme ting. Det viser seg at guttene er mer utsatt for fysisk mobbing enn jentene, som er mer utsatt for erting, at mobberen ødelegger ting de har laget, og så videre. Det var ingen kjønnsforskjeller når det gjaldt sosial utestenging.

Dette viser oss at mobbing forekommer i barnehagen, og at noen barn allerede så tidlig kan bli mobbeofre, eller kan utvikle seg til å bli mobbere. Dette er noe vi som jobber med små barn, må ta på alvor.

På skolen

I Norge våkner omrent 60 000 barn og unge hver morgen til angst for å bli mobbet på skolen.

De kan bli plaget daglig eller gruer seg til å stå opp for å gå til skolen. Plagingen består oftest av erting, håning, trakkassering og utestenging, men også fysisk vold som å bli slått, dyttet og sparket.

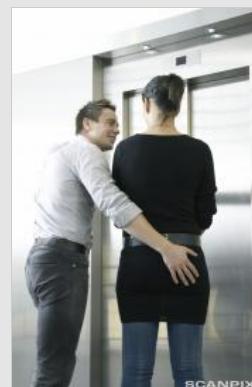
Grovt sett blir cirka fem til seks prosent av alle skolebarn utsatt for mobbing. Tallene er høyere for småskoletrinnet (cirka ti prosent) og avtar ved mellom- og ungdomstrinnet. Disse tallene er like på landsbasis og viser liten forskjell mellom bygd og by. De siste tiårene har skolen hatt tradisjon for å gjennomføre mobbeundersøkelser. Ved å

Mobbing

Direkte mobbing er handlinger som fysisk mobbing, verbal mobbing og direkte mobbehandlinger, som å ødelegge, å gjemme eller ta eiendelene til den som blir plaget, å tvinge eller å blande seg inn.

Indirekte mobbing er handlinger som bland annet utfrysing, avvisning og systematisk utestenging.

Mobbing på arbeidsplass

sammenligne disse kan man se hvordan utviklingen de siste årene har vært. Det viser seg at mobbingen økte kraftig i perioden mellom 1995 og 2001.

Hvorfor det var slik, er det vanskelig å finne noen klare svar på, og årsakene er sammensatte. Undersøkelser i 2004 viste en positiv nedgang. Årsaken til dette ligger trolig i at man har vært mer oppmerksom på mobbing i skolen i disse årene, og at informasjon om hvordan man kan forebygge mobbing, har virket positivt inn.

Blant ungdom

Som en følge av utviklingen i teknologi de siste årene har mobbingen fått nye kanaler og former. Mobbing og trakkassering via mobiltelefoner og ulike nettsider har økt de siste årene, og mulighetene er mange. Mange har opplevd det som svært ubehagelig å ha blitt fotografert med kameramobil og at uønskede bilder har blitt spredt. Nettet kan bli brukt som en moderne, offentlig gapestokk med sterke virkemidler og ubegrenset spredningskraft.

En viktig forskjell fra vanlig mobbing er at plageren og offeret ikke står ansikt til ansikt. Mobbeofferet kan ikke se ubehagelige ansiktsuttrykk eller føle på en truende fysisk nærhet, og plageren går glipp av å se hvordan offeret reagerer. Undersøkelser viser at det ofte kan være andre som er innblandet i plagingen via sms og Internett, og for noen kan denne formen for mobbing komme i tillegg til andre former. Det er derfor viktig å arbeide med holdninger til bruken av Internett – noe som både skolen, foreldrene og ungdommen selv må engasjere seg i.

På arbeidsplassen

I Norge blir det anslått at cirka fem prosent av arbeidstakerne opplever å bli utsatt for mobbing. Problemet er todelt, for mobbing på arbeidsplassen omfatter både mobbing blant kollegaer og mobbing fra ledelsen.

En norsk studie viser at mobbing på arbeidsplassen noen ganger starter med uenigheter og konflikter. Dette kan utvikle seg til å bli personkonflikter, utfrysing, baksnakking, utskjelling og trusler.

Det er viktig å huske på at mobbing på arbeidsplassen er lik annen mobbing – systematisk og langsiktig, ondsinnet og tiltsiktet. Sexpress er også mobbing, og det samme er psykisk press. Oftest er mobbingen usynlig for resten av organisasjonen, men selv om den kan være synlig, ser bare kollegene bruddstykker av omfanget.

Mobbing blir sett på som ett av de største arbeidsmiljøproblemene i Norge i dag. Så mange som 30 prosent av uførepensjonistene i dag er trygdet på grunn av psykiske problemer eller lidelser de har fått som følge av ulike forhold på arbeidsplassen.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Mobbing i ulike grupper»

1. Hvordan kan vi oppdage mobbing i barnehagen?
2. Intervju en som jobber i barnehage om mobbing.
3. Hvor mange skolebarn er det som blir mobbet?
4. Intervju noen som jobber i skolen om mobbing.
5. Hvordan blir teknologi brukt i mobbing?
Dersom du ikke har sett filmene som ligger på siden som heter «Mobbing», bør du se disse.
6. Hva kjennetegner mobbing på arbeidsplassen?
7. Intervju arbeidstakere og ledere om mobbing på arbeidsplassen.
8. Se filmen om mobbing på arbeidsplassen og diskuter innholdet.

Oppgaver til filmen «Mobbing i de voksnes

verden»

1. Hva kjennetegner mobbing i de voksnes verden?
2. Hva menes med indirekte mobbing?
3. Hva kan voksne gjøre for å holde noen utenfor?
4. Hva er forskjellen på trakassering og mobbing?
5. Hvordan opplever mobbeofferet mobbing?
6. Hva kan du gjøre dersom du opplever ubehagelige situasjoner?
7. Hvilket ansvar har vi som oppdager mobbing?
8. Vi har alle et valg. Forklar dette.

Hvordan forebygge mobbing

Forfatter: Kari Nergaard, Guri Bente Hårberg

[Hvordan forebygge mobbing? \(19009\)](#)

I 2002 kom det første «Manifest mot mobbing». Dette er senere blitt revidert flere ganger, og den nyeste utgaven kom ut i 2009. Manifestet er en forpliktende samarbeidsavtale mellom regjeringen, KS, Utdanningsforbundet og Foreldreutvalget for grunnskolen, hvor alle partene forplikter seg til å jobbe for en felles visjon om nulltoleranse for mobbing. Noen av de felles tiltakene som blir nevnt, er å spre kunnskap om mobbing og å heve kompetansen hos ansatte og ledere i barnehager, skoler og SFO.

Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (2006) sier at barnehagen har en samfunnssoppgave i å forebygge mobbing tidlig. Barnehagen skal fremme positive handlinger som motvirker avvisning, mobbing og vold.

Sosial kompetanse er vesentlig for å motvirke utviklingen av problematferd som diskriminering og mobbing. Toleranse og respekt skal være grunnleggende verdier i barnehagen. Personalet som rollemodeller skal bidra til at barna retter seg etter dette verdigrunnlaget, og de skal være tydelige og omsorgsfulle og dessuten skape et varmt og inkluderende sosialt miljø.

Kunnskapsløftet skal i perioden 2006–2011 bli evaluert på ulike måter. Den første delevalueringen (2009) viser at sosial kompetanse og den oppgaven skolen har med å utvikle barnas grunnleggende verdier, har kommet i bakgrunnen, og at de ulike fagene har for stor plass. Dette kan bety at skolene arbeider mer med de ulike fagene enn med trivsel og forebyggende arbeid mot mobbing, noe som kan medføre at omfanget av mobbing i skolen øker.

Det finnes en rekke tiltaksprogram som skolene kan bruke for å forebygge mobbing. De mest kjente i vårt land er Olweus' Kjerneprogram mot mobbing og Zero, SAFs program og Steg for Steg. Forskning viser at tiltaksprogram reduserer omfanget av mobbing betraktelig, og at virkningene er større dess lengre tiltaksprogrammene har vart.

Slike tiltak har også hatt positiv effekt på annen antisosial atferd som for eksempel hærverk, tyveri og skulk, og de har ført til økt trivsel og et bedre sosialt klima. Dette forteller oss at det er viktig å jobbe med å forebygge mobbing, og at det gir gode resultater med hensyn til både mobbingen og annen antisosial atferd.

Forebygging av mobbing er i stor grad et holdningsarbeid hvor både voksne og barn og unge må ta et felles tak. Flere av tiltaksprogrammene for skolen bruker film og rollespill som grunnlag for samtaler og har som hensikt å bevisstgjøre barna om hvordan de selv ville ha reagert i en reell mobbesituasjon. Målet med holdningsarbeidet er at flere tør å stå imot utøverens makt i situasjonen ved å vise at dette ønsker de ikke å være med på.

Dette er noe som krever mot av barna, og de vil ha behov for mye støtte og mange positive bekreftelser på de positive sosiale handlingene de gjør, for å føle seg trygge på dette. For eksempel kan vi støtte barna ved å si: «Så fint at du sa ifra, Petter, når du så at det Nils gjorde, ikke var bra.» Eller: «Så fint at dere leker sammen, alle fire.» Når barna får slike godkjennende tilbakemeldinger på de positive handlingene de gjør, kjenner de seg trygge og sterkere, og de lærer seg at det er slik det skal være.

Et afrikansk ordspråk sier:

«Det kreves en hel landsby for å oppdra et barn.»

I dette ligger det at alle må stå for det samme, og at alle må følge opp. Vi voksne må stå for de samme verdiene, gripe inn når noe negativt skjer mellom barna, og løfte fram det som er positivt som vi ønsker å forsterke.

Nøkkelprinsippene for de ulike tiltaksprogrammene er basert på erfaringer og det forskning sier er viktige oppdragelsesformer som forebygger aggressiv atferd. Prinsippene legger vekt på

- å skape et miljø som blir kjennetegnet av varme, positiv interesse og engasjement fra voksne, og å sette faste grenser for uakseptable atferd mot andre
- å være konsekvent i bruken av ikke-fysiske og ikke-fiendtlige følger når regler brytes
- at de voksne skal være autoriteter i form av å være tydelige, sterke, varme og omsorgsfulle, og at de har ansvar for elevenes totale situasjon både faglig og sosialt

Det er ikke utarbeidet noen tiltaksprogram for barnehagene, men grunnprinsippene i skolens programmer kan overføres til ansatte i barnehagen fordi disse prinsippene relateres til voksenrollen.

Det er vi voksne som jobber med barn og unge, som skaper føringene for et godt sosialt miljø. Vi er viktige rollemodeller og bidragsytere for at barna skal erverve positive sosiale holdninger som inkludering, toleranse og respekt for hverandre og for det miljøet vi er en del av. En voksen som evner å sette grenser, er varm og tydelig, vil virke forebyggende mot mobbing og annen antisocial atferd. En slik voksen blir betraktet som sterk og vil derfor ha innflytelse på barnegruppa. Den voksne er sterk fordi hun er tydelig, evner å sette grenser og å gi omsorg, hun ser alle barna i gruppa og er rettferdig.

Denne væremåten setter da en standard for hvordan det skal være i det sosiale fellesskapet. Den voksne er selv et godt forbilde og viser hva som er rett og galt ved å positivt bekrefte og framheve det som er bra, og ved å sette tydelige grenser og gripe inn ved atferd som ikke er god. Det er en voksen som ser alle barna, anerkjenner og respekterer alle og viser at alle er betydningsfulle og like mye verdt.

Alle skoler er pålagt å ha egne handlingsplaner for hvordan de skal forebygge mobbing, for hvordan de skal avdekke om mobbing skjer, og for hvordan de jobber når mobbing har skjedd. Nå blir også barnehagene sterkt oppfordret til å jobbe for å forebygge mobbing, og det vil etter hvert bli stilt krav til at barnehagene skal utarbeide sine egne handlingsplaner.

En god del av skolenes handlingsplaner legger større vekt på hvordan skolen skal følge opp barn som har blitt utsatt for mobbing, enn hvilke tiltak skolen skal bruke for å forebygge og avdekke om mobbing skjer. Det er viktig at skolen tar for seg denne siste delen også, og at disse tiltakene er godt kjent blant de ansatte, slik at alle jobber mot samme mål og tar et felles tak i det forebyggende arbeidet.

Utfordringer til deg

Oppgaver til filmen «Vi kan forebygge mobbing»

1. Hvordan kan vi oppdage mobbing ved å se på kroppsspråk?
2. Kan vi forebygge mobbing?
3. Hva mener du om det å ha aktiviteter i rene gutte- og jentegrupper?
4. Hvordan kan voksne styrke selvtilliten til barn og unge?
5. Hva bør du gjøre dersom du oppdager mobbing?
6. Hvilke holdninger viser Laila i jobben sin, og hvordan tror du det påvirker ungdommene?

Oppgaver til "Hvordan forebygge mobbing"

1. Hva betyr nulltoleranse for mobbing?
2. Hvordan kan voksne være gode rollemodeller som forebygger mobbing?
3. Tenk gjennom hvilke mobbeprogram du selv har deltatt i som elev. Hvilken virkning hadde de?
4. Besøk biblioteket og finn bøker du kan bruke i forebyggende arbeid.
5. Lag et rollespill eller en sang som dere framfører for barn eller unge. Bruk temaet «Å forebygge mobbing». Dere velger selv målgrupp
6. Gjør deg kjent med FUG sitt hefte om mobbing.
7. Gjør deg kjent med fagstoffet om mobbing som finnes på forebygging.no. Her finner du filmer, programmer og mye mer. Diskuter hvordan dere kan bruke dette stoffet i arbeidet med å forebygge mobbing.
8. Bruk lenken i lenkesamlingen og finn ut hva Zero er, og hvordan det kan brukes.
9. Gjør deg kjent med Olweusprogrammet. Hvordan kan du bruke denne siden?
10. Søk opp mobbing på ung.no. Hvordan kan du bruke dette fagstoffet til forebyggende arbeid?

Lærer Bjørndals metode

Forfatter: Trine Eilertsen, Bergens Tidende

[Lærer Bjørndals metode \(72211\)](#)

Denne historien ble publisert på www.bt.no 29. januar 2011. Når du har lest historien kan du klikke på lenken til høyre som heter Lærer Bjørndals metode, og se alle kommentarene som har kommet inn etter at folk har lest dette.

Lærer Bjørndals metode

Og du! Du holder godt kjeft, din idiot!

Det banker på klasseromsdøren til klasse 9B. De er omrent halvveis i en norsktimen. Utenfor står klasseforstanderen. Når klassen ser ham, retter de seg i ryggen. Han har den effekten på dem, og de skjønner at det må være alvor når han oppsøker dem midt i timen til en annen lærer.

- Jeg vil snakke med Arne, Per, Lise, Ingrid, Gunnar og Tone. Dere blir med meg inn på et grupperom nå.

De navngitte elevene kikker på hverandre, spørrende, reiser seg og går ut av klassen.

- Sett dere ned, sier klasseforstanderen kontant når han har lukket døren bak dem på grupperommet. Og hør nøyte etter:

- Else var ikke på skolen i går. Hun er her ikke i dag heller. Hun er hjemme. Hun har så vondt i magen at hun ikke greier å komme seg på skolen. Jeg har nettopp snakket med moren hennes, som fortalte meg at Else har hatt det slik i hele høst.

Elevene ser usikkert på læreren, på hverandre, men kjenner igjen historien hans.

- Else kommer ikke på skolen fordi hun hater å være her. Det har blant andre dere ansvar for.

- Vi? Men ingen av oss har da noen gang ... prøver Lise seg.- Nei, ingen av dere har plaget Else. Det er ikke dere som raljerer med henne når hun må lese høyt i timen, som dytter, eller som kommenterer hvordan hun ser ut. Det er det Rune og Egil som gjør. Nei, deres ansvar ligger i at dere ikke gjør noe for å stoppe det. Dere har til felles at dere er blant klassens mest respekterte; best i gym, best på skolen, god i fotball, eller bare populær blant alle. Ingen har større makt enn dere i den klassen. Men dere bruker makten til å sole dere, ikke til å hindre at Else blir plaget av dem som trenger noen som er enda svakere enn seg å hakke på. Ikke til å sørge for at hun får delta, være med. Det er patetisk, og jeg er enormt skuffet over dere, sier læreren.

ELEVENE STIRRER PÅ ham, så ned i bordet. Rødmer. Har kjent på følelsen. Har tenkt at de skulle si noe, men har ikke gjort det. Klarer ikke si noe nå. Læreren fortsetter.

- Jeg forventer at dere, særlig dere, tar ansvar, sier han, og smeller en hånd i bordet.

Jeg forventer at dere ordner opp, at dere gjør det dere kan for å stoppe dette. Og dere skal gjøre det uten å fortelle om denne samtalen. Den er mellom oss, og nåde dere om jeg får høre om den utenfor dette rommet!

NOEN DAGER SENERE sitter klassen i en ny norsktimen. En svak lærer har nok en gang latt seg overtale av Egil til at Else skal lese høyt fra boken. Hun er hektisk rød i kinnene, stammer, klarer ikke komme i gang. Rune ler høyt, rister på hodet. Da reiser Arne, klassens desiderte ener i gym, seg. Peker på Rune: «Og du! Du holder godt kjeft, din idiot!»

Rune holder godt kjeft. Han får beskjed på et språk han forstår, av en autoritet han begriper seg på.

DEN LILLE GRUPPEN elever fra grupperommet snakker aldri om det spesielle møtet de hadde med læreren de så gjerne lytter til. De prøver bare å påvirke der de kan. Trykket mot Else blir umerkelig mindre og mindre, men elevene fra grupperommet føler liten stolthet. De kommer til å skamme seg resten av livet for at de ikke grep inn før.

DET VET JEG, for jeg satt på det grupperommet den gangen, midt på 1980-tallet. Jeg satt der og hørte den legendariske læreren Øyvind Bjørndal, en mann hele klassen vår respekterte dypt og inderlig, filleriste meg og flere av vennene mine etter en høst der vi hadde forsømt oss.

JEG HAR TENKT på episoden mange ganger i årene etterpå. På metoden til Bjørndal, så effektiv, så grunnleggende enkel. Det er umulig å glemme en slik vekker, og det gjør noe med synet på ansvar resten av livet.

Else kan takke Øyvind Bjørndal for at livet ble litt lettere etter hvert. Men vi som satt på grupperommet har kanskje enda større grunn til å takke ham.

Forfatters anmerkning:

Med unntak av læreren, blir ingen omtalt med virkelige navn i teksten.

Betydningen av vennskap

Forfatter: Kari Nergaard, Guri Bente Hårberg

[Betydningen av vennskap \(19049\)](#)

Flere undersøkelser bekrefter at barn som har venner, er mindre utsatt for mobbing. Undersøkelsene viser at barn som har flere gjensidige vennskapsforhold, i mindre grad blir mobbet, til tross for at de har personlige egenskaper som kunne tilsi at de kunne bli det.

Dette forteller oss at vi har en viktig rolle både i barnehagen, skolen og SFO i å støtte opp om og legge til rette for at barn skal bli venner med andre, og vi må forsøke å fange opp de barna som faller utenfor fellesskapet.

Det er viktig at vi snakker med barna om å hjelpe og å inkludere hverandre, og om det å være en god venn. Vi har et ansvar for at alle skal ha det godt, og for at alle skal føle tilhørighet i gruppa. Dette må være tema for samtaler, både i store og i små grupper, og vi voksne må være tydelige på at vi ikke aksepterer at noen blir stengt ute.

Det å få delta i lek og samspill har mye å si for et individs sosiale utvikling og selvoppfatning. For å kunne utvikle deg sosialt må du få delta og være akseptert for den du er.

Vi som jobber med barn og unge, har en viktig jobb i å støtte og veilede barna i lek og samspill slik at alle får gode muligheter til å delta på lik linje. Barn som faller utenfor det sosiale fellesskapet, eller som ikke får delta i lek eller samspill, mister muligheten dette gir for å utvikle seg sosialt, språklig og sansemotorisk. Ikke minst mister disse barna de gode mulighetene til å utvikle en god selvoppfatning ved å få positiv respons på seg selv i lek og vennskap.

Venner

Bestevenner

Vennskap krever at det verken finnes misunnelse eller gjerrighet.

*Francesco Alberoni
ordtak.no*

Barn og unge treffer vennene sine daglig og er i kontakt med hverandre ansikt til ansikt. De har innsikt i hverandres følelser, de kan være åpne mot hverandre med betroelser og hemmeligheter. Skal vennskapet vare, må de kunne stole på hverandre og tillit til hverandre. Gode vennskap gir også rom for å utvikle felles interesser.

(no-el.no)

Du kan lære mer om vennskap ved å lese:

- fordypningsteksten om vennskap
- søke på vennskap på forskning.no
- søke på vennskap på ung.no – der finner du også quizer

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Betydningen av vennskap"

1. Hvorfor er det så viktig at alle barn har venner?
2. Hvordan kan du som barne- og ungdomsarbeider hjelpe barn slik at de får venner?

3. Diskuter følgende utsagn fra en voksen i barnehagen: «Jeg forstår godt at de andre ikke vil leke med henne, hun ødelegger jo hele tiden.»
Hva forteller dette utsagnet deg? Hvordan bør man takle barn som har en atferd som gjør at de lett blir utestengt fra leken?

Oppgaver til filmen
«Gruppeprosesser»

1. Finn ut hvordan du lager pil og bue.
2. Hva lærer barn av å delta i grupper?
3. Finn ut hvordan du skal lage seljefløyte.
4. Hva er fordelen med grupper som har vært mye sammen?
5. Hva må den voksne i gruppen følge med på?
6. Hva menes med å «velge seg bort fra mestringsopplevelser»?
7. Hva krever det av planlegging dersom du skal dra på overnattingstur med så små barn?
8. Hva er prososial atferd?
9. Her hører du et godt eksempel på empati. Hvilket eksempel er det?
10. Hvordan får disse barna opplevelser som de bare kan få i naturen?
11. Hvilken betydning har slike opplevelser?
12. Hva gjør gruppen god?
13. Hva må du gjøre dersom du ser at et barn er utenfor gruppen?
14. Hva er samspillserfaringer?
15. Hvordan kan vi gi barn samspillserfaringer?
16. Hva kan du gjøre for at det ikke skal eksistere «verstinger» eller «vanskelige barn»?
17. Hva er de voksnes jobb i gruppen?
18. Diskuter filmen i klassen din. Hva er det viktigste dere bør lære av denne filmen?

Oppgaver til filmen «Vennskap»

1. Hva skal til for at du kan si at et miljø er godt?
2. Diskuter påstanden om at de store vennegruppene går på bekostning av «mindre» vennskap som er nære og fortrolige?
3. Hvilke fordeler har det å ha en bestevenn?
4. Hvordan vil du beskrive en nær og fortrolig venn?
5. Hva menes med at venner må tåle dine seiere?
6. Hva kan du finne ut om vennskap på sidene til Statistisk sentralbyrå?
7. Jenta her sier at det har status å ha store vennegrupper. Diskuter denne uttalelsen.
8. Hva menes med at vennskap er sårbart?

Oppgaver til filmen «Ungdom og Internett»

1. I hvilken grad mener du at denne filmen viser hva som er ungdommens virkelighet?
2. Hvilke fordeler og ulemper ser du ved at deler av det sosiale livet overføres til nettet?
3. Her ser vi ei jente som leser lekser med musikk på i bakgrunnen. Hva mener du om det?
4. Diskuter bruken av Internett i skolesammenheng.
 - Hvilke regler bør gjelde?
 - Hvordan lære mest mulig?
5. Hvor viktig er det å ha mange venner på Facebook?

Oppgaver til filmen
«Multitasking»

1. Hva er multitasking?
2. Hvordan påvirkes hjernen når vi gjør flere ting på en gang?
3. Hvordan blir konsentrasjonsevnen din påvirket når du gjør mange ting på en gang?
4. Hvordan greier hjernen å huske det som er viktig?
5. Hva er arbeidshukommelse?
6. På hvilken måte er det forskjell på gutter og jenter når det gjelder bruk av Internett?

Oppgaver til filmen «Vennskap 2»

1. Hva kjennetegner vennskap i dag?
2. Hvorfor er det viktig at vi har noen som lytter til våre personlige opplevelser?
3. Hva er forskjellen på et vennskap og et kjæresteforhold?
4. Hva er vennecoaching?

Når mobbing skjer

Forfatter: Kari Nergaard, Guri Bente Hårberg

[Når mobbing skjer \(19052\)](#)

Mobbing skjer der voksne ikke er, og det foregår ofte i det skjulte. Dette sier oss at voksne som jobber med barn og unge, må prøve å se det skjulte livet i gruppa. Vi må være ekte til stede, sensitive til signalene barna sender, og engasjerte i det som skjer i det sosiale samspillet.

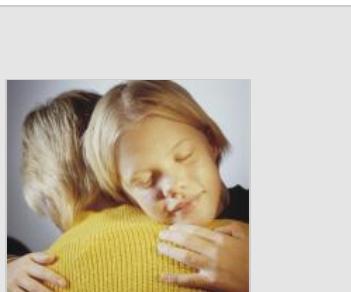
Når vi voksne griper inn når mobbing skjer, viser vi en viktig holdningsmarkering: Vi godtar ikke mobbing! Dette gir klare signaler til både mobberen og de barna som befinner seg i utkanten av situasjonen.

Når vi skal gripe inn, må vi ifølge Olweus være til stede slik at vi kan danne oss en mening om hva som skjer, og så gripe inn tidlig i hendelsen. Når vi griper inn, skal vi gå nær barna, møte dem med blikket og konstatere verbalt det vi ser. Vi skal være korte, klare og vise til den spesifikke aferden. For eksempel: «Trine, nå hører jeg at du snakker stygt til Lise, og det vil jeg at du skal slutte med nå med det samme.»

Når vi snakker direkte til barna på denne måten, skal vi være faste og bestemte, og ikke for emosjonelle. Vi bør snakke på en måte som viser at vi forventer at barnet retter seg etter det vi sier, og det er viktig å ikke være sint eller ubehersket. Vi skal altså ikke være fiendtlige, men få fram et kortfattet og nøytralt budskap. Den voksne må være sterk og tydelig i situasjonen, og både den som mobber, og den som blir mobbet, vil kjenne på at dette kommer fra noen som bryr seg: Slik aferd er ikke akseptabel, og dette får barna lære.

Det er viktig å lære seg å skille mellom mobbing og konflikt. Når barn blir mobbet, er det én sterk og én svak part, mens når barn er i konflikt, er partene mer likeverdige. Det vil derfor være feil å prøve å mekle når noen blir mobbet.

Det er viktig å gjøre seg godt kjent med barnehallen og diskutere og rapportere til kollegaer hva man opplever. På denne måten vil man lettere oppdage om det er negative hendelser som gjentar seg, og om enkeltbarn ofte er innblandet.

Å være tilstede

Vi må være nære og der hvor barna er, for å klare å fange opp de små signalene som blir sendt og utvekslet mellom barna, både for å avdekke om mobbing skjer, og for å forebygge at noe negativt skjer.

Å gripe inn

Mobbeforskerne synliggjør at det er viktig at voksne griper fatt i alle episoder av negative sosiale handlinger mellom barna. Hvis du overser slike situasjoner, gir det barna signaler om at dette er greit, og at du tar parti med den som mobber. Om du følger regelen «Grip alltid inn, overse aldri!», vil du sette en standard som er forebyggende både for mobbing og for annen antisosial atferd. Dette vil gi et godt grunnlag for gode, trygge oppvekstmiljø for barn og unge.

Nyttige adresser når du jobber med mobbing

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Kari Nergaard

[Nyttige adresser når du jobber med mobbing \(19053\)](#)

Mobbing er et stort og viktig område som du kan bruke mye tid på å fordype deg i dersom du ønsker det.

Du vil finne mengder med fagstoff dersom du søker på nettet, men husk å være kritisk til det du finner, for det er ikke alt som er like seriøst.

Her finner du noen nyttige adresser. Noen av adressene har innlogging til deler av sidene sine, men er åpne på andre deler.

Du finner lenker til alle adressene til høyre.

Niels Henrik jobber med pc

Som barne- og ungdomsarbeider skal du holde deg faglig oppdatert. Det betyr at du må følge med slik at du får med deg de endringer som skjer til enhver tid.

Å søke informasjon

[Barneombudet](#)

Søk på mobbing, og du kan finne en rekke aktuelle fagartikler.

[Arbeidstilsynet](#)

Søk på mobbing og/eller trakassering.

[Forebygging.no](#)

Forebygging.no er en kunnskapsbase for rusforebyggende og helsefremmende arbeid. Nettjenesten er utviklet gjennom et bredt samarbeid mellom fagmiljøer i Norge. Søk på Steg for Steg.

[Udir.no](#)

Utdanningsdirektoratet. Ved å søke på mobbing vil du få opp en rekke artikler og filmer.

Uni helse

Unifob helse er en avdeling i forskningsselskapet Unifob. Unifob helse driver forskning innen fagområder som har betydning for helse, livsstil og arbeid, og dette er viktige tema både for enkeltpersoner og samfunnet som helhet. Søk på mobbing eller Olweusprogrammet.

ung.no

Ung.no er et oppslagsverk for deg som er ung. Her får du svar på det du lurer på. Nettstedet er drevet av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Søk på mobbing.

Helsedirektoratet

Ved å søke på mobbing vil du få opp en rekke artikler.

Mobbing.no

Her finner du blant annet en rekke filmer om mobbing og om hvordan du kan forebygge mobbing.

Stopp mobbingen

Mange barn mobbes hver dag i norske skoler.

Gjør deg kjent på nettstederene over og noter ned adresser på andre gode nettsteder du finner.

Oppvekstmiljø

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid
[Oppvekstmiljø \(71057\)](#)

Når du arbeider med barn og unge, er der viktig at du er klar hva oppvekstmiljøet betyr for barn og unges utvikling. Din jobb er å bidra til at barn og unges oppvekstmiljø blir så godt som mulig.

Flere forhold som hører inn under barns og unges oppvekstmiljø. Noen av dem kommer vi inn på i dette kapitlet.

Både forhold i og utenfor familien har betydning for barns oppvekstmiljø. I dette kapitlet vil vi i hovedsak se på forhold som du som barne- og ungdomsarbeider kan påvirke.

Å være helten i sitt eget liv / video

<http://ndl.no/nb/node/71027>

Noen ordtak

«Før du dømmer meg, prøv

hardt å elske meg.

Let i hjertet ditt og spør så

Har du sett min barndom?»

Michael Jackson

Kilde: [ordtak.com](#) «En lykkelig barndom er den beste gave som står i foreldrenes makt å skjenke.»

Mary Cholmondeley

Kilde: [ordtak.com](#)

«Barndommens lykke er å bli elsket.»

Letitia Elizabeth Landon

Kilde: [ordtak.com](#)

Ungdom

Oppgaver til fagstoff om «Oppvekstmiljø».

Tenk over

1. Hvilke kompetansemål i læreplanen din sier at du skal lære om oppvekstmiljø? Diskuter kompetansemålene i klassen.
2. Lag et tankekart som viser hva du kan om oppvekstmiljø, før du begynner med dette emnet.
Ta fram tankekartet når du er ferdig med emnet, og finn ut hva du har lært.
3. Diskuter hvordan du kan tolke ordtakene. Bruk dem som inspirasjon og skriv en tekst om oppvekstmiljø.

Oppgaver til filmen "Å værer helten i sitt eget liv"

1. Hvordan beskriver Said det å komme til Norge som tenåring?
2. Hvilke utfordringer tror du at barn og unge som kommer til Norge etter å ha bodd deler av livet i et annet land, ofte opplever?
3. Hvorfor brukte Said dop?
4. Hvordan beskriver Said ensomhet, og hva tenker du om denne beskrivelsen?
5. Hva er det å bli negligeret?
6. Hvordan kan ungdom bli negligeret?
7. Hva har forholdet til foreldrene å si for barn og unges utvikling?
8. Hvorfor er det viktig å ha minst én person som bryr seg om deg?
9. Hva menes med «speiling»?
10. Hvordan kan du som barne- og ungdomsarbeider gi barn og ungdom en følelse av å bli sett?
11. Hva menes med å være «helt i din egen bok», (eller i ditt eget liv)?
12. Hvorfor er det viktig å ha kontroll over seg selv og sitt eget liv?

Et moderne velferds- og kunnskapssamfunn

Forfatter: Einar Gjærevold, Guri Bente Hårberg
[Et moderne velferds- og kunnskapssamfunn \(77919\)](#)

Hvilke utviklingsmuligheter barn har i oppveksten, kommer blant annet an på kulturen og miljøet barnet blir født inn i. Barn som vokser opp i Kongo, India eller England, har ganske andre muligheter og begrensninger enn barn som bor i Norge. Også innenfor det samme landet, eller den samme byen, vil ulike barn ha svært ulikt oppvekstmiljø.

Et moderne velferds- og kunnskapssamfunn ser gjerne på barn som en viktig ressurs for landet. Det er en allmenn oppfatning i Norge at en god barndom er med på å danne grunnlaget for det mennesket vi skal bli senere i livet. Derfor prøver samfunnet å legge til rette for at barn og unge skal få en variert og god oppvekst.

Vi har både private og kommunale ordninger som barn og unge stifter bekjentskap med i hverdagen. For eksempel skoler, barnehager, skolefritidsordninger, kulturskoler, idrettshall, svømmehaller, lysløyper, idrettslag, musikkorps, biblioteker, kulturhus, kino, kommunehelsetjenesten, helsestasjoner, barnevernet og så videre. I tillegg finnes det en rekke lag og foreninger, interesseorganisasjoner, frivillige organisasjoner, menigheter og annet som barn og unge kan utvikle seg gjennom.

I dette bildet spiller fagpersoner en avgjørende rolle – både lærere, førskolelærere, helsepersonell, barne- og ungdomsarbeidere og andre.

«En lykkelig barndom er den beste gave som står i foreldrenes makt å skjenke..»
(*Mary Cholmondeley / Ordtak.no*)

Manuell rullestol for barn

En god oppvekst for alle barn og unge må være en målsetting for alle som jobber i oppvekstsektoren.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Et moderne velferds- og kunnskapssamfunn"

1. Forklar dette utsagnet: «Barn som vokser opp i Kongo, India eller England, har ganske andre muligheter og begrensninger enn barn som bor i Norge.»
2. Forklar dette utsagnet: «Også innenfor det samme landet, eller den samme byen, vil ulike barn ha svært ulikt oppvekstmiljø.»
3. Hvilke ordninger for og tilbud til barn finnes i din kommune eller bydel?
4. Se på ordtaket i spalten til høyre, og sett inn *barne- og ungdomsarbeider* i stedet for *foreldre*. Diskuter betydningen av det nye sitatet. Hva skiller de to sitatene, og hva er likt?

Historikk

Forfatter: Einar Gjærevold

[Historikk \(77925\)](#)

Barndom er et relativt nytt begrep. Før industrialiseringen på slutten av 1700-tallet fantes det ikke noen barndom slik vi kjenner den i dag. Levealderen var lav – folk ble ikke eldre enn 30–40 år på grunn av sykdommer, feilernæring, dårlige sanitærforhold og mye fysisk hardt arbeid. Samtidig var barnedødeligheten høy. I 1750 døde hele 75 prosent av alle under 15 år.

Hver familie hadde mange barn. Det var nødvendig for å sikre at flest mulig vokste opp og skaffet inntekter til familien. Når barna ble sju år gamle, ble de regnet som voksne og måtte begynne å arbeide. Senere skulle de forsørge foreldrene sine når de ble gamle.

Det fantes ikke noe klart skille mellom det å være barn og det å være voksen. Små og store var sammen hele tiden, og de delte både seng og arbeidsplass. Barna lignet små utgaver av voksne, både i klesveien og måten de oppførte seg på.

På 1800-tallet ble det mer lønnsomt for arbeidsgivere å bruke nye maskiner til det arbeidet som barna til da hadde utført. Likevel var det fortsatt vanlig at norske barn fra arbeiderklassen begynte å arbeide fra de var ni–ti år gamle for hundre år siden.

Først i 1920-årene begynte norske barn for alvor å få fritid. Da fikk de lov til å være barn, de kunne leke og gå flere dager på skolen. Barndommen ble endelig «oppdaget».

Etter andre verdenskrig økte samfunnets behov for mer utdannet arbeidskraft. Flere unge tok videre utdanning etter folkeskolen, og vi fikk en periode i livet da man verken var barn eller voksen. En ny sosial gruppe så dagens lys: ungdommen.

Utenomekteskapelige barn, også kalt uekte barn, betegner barn som er født utenfor ekteskap. Det har vært vanlig at uekte barn fikk morens slektsnavn, og uekte barn fikk ikke arve sin far frem til «de Castbergske barnelover» ble vedtatt i Norge i 1915.

De fleste uektesfødte barn vokste likevel opp i fattigdom, og på 1900-tallet prøvde man å gjøre noe med dette ved å oppfordre eller tvinge ugifte mødre til å adoptere vekk ungene sine.

(Kilde: [Wikipedia.no](#))

«Det syke barn»

1920-årene

Barn i 1920

Hva er oppvekstmiljø?

Forfatter: Einar Gjærevold

[Hva er oppvekstmiljø? \(77933\)](#)

I Norge definerer vi et godt oppvekstmiljø som et miljø som gir barna trygg og sikker oppvekst med like muligheter. Målsettingen er at alle skal ha en god barndom og ungdom, enten vi er fattige eller rike, gutter eller jenter, og enten vi bor på landet eller i byen.

Først og fremst består oppvekstmiljøet av de gruppene som barna tilhører. Deretter blir kvaliteten på miljøet bestemt av de ressursene som finnes i barnas hverdag: i barnehagen, i skolefritidsordningen, på skolen, i fritidsaktivitetene og i de fysiske omgivelsene de har rundt seg. I tillegg blir oppvekstmiljøet påvirket av en rekke andre overordnede vilkår.

Noen av disse vilkårene er:

fysisk miljø	boforhold
familie	biologisk arv
økonomi	sosial arv
ernæring og fysisk fostring	helsetjenester
skole	barnehage
natur	helse
sosiale forhold	livssyn og moral
fritidsforhold	kulturell bakgrunn
politisk system	Kjønnsroller
massemedia	

De ulike faktorene henger sammen, men miljøet vi vokser opp i, bestemmer ikke nødvendigvis hvordan vi blir som voksne. Mange mennesker lykkes godt, til tross for svake forutsetninger. I disse tilfellene skyldes suksessen ofte at de som barn hadde minst én voksenperson som brydde seg om dem og hjalp dem. Slike barn kaller vi gjerne «løvetannbarn».

Utvordringer til deg

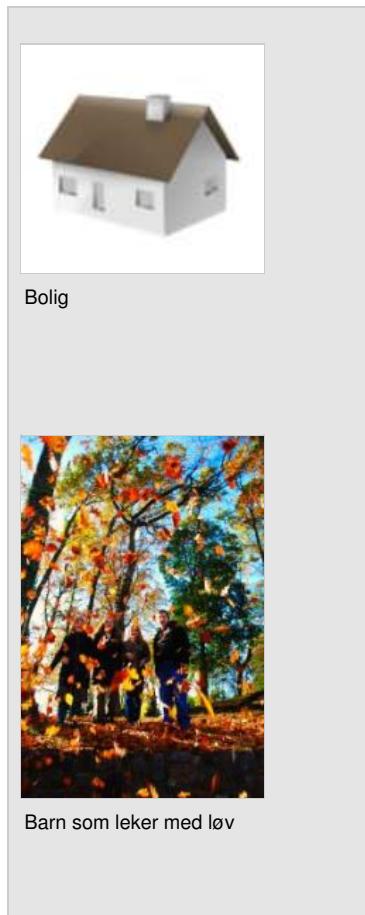
Skriv ned hvordan de ulike faktorene du finner i tabellen over, påvirker oppvekstmiljøet til barn og unge.

Fysisk miljø

Forfatter: Einar Gjærevold, Guri Bente Hårberg
[Fysisk miljø \(77950\)](#)

Med fysisk miljø mener vi hvordan omgivelsene arter seg på stedet der vi bor, arbeider og ferdes. Her finner du en oversikt over noen faktorer som virker inn på det fysiske miljøet. Du kan sikkert finne enda flere.

Bolig

Barn som leker med løv

- bosted
- boforhold
- sikkerhetstiltak
- trafikkforhold
- inneklima
- universell utforming
- forurensning
- støy
- topografi
- nærhet til naturen
- estetikk

Samfunnsplanleggerne skal ta hensyn til alle gruppene behov, også barnas. Noen ganger kan barnas behov komme i konflikt med voksentilfunnets interesser – og tape. Lekeplasser blir omgjort til parkeringsplasser, og «verdiløs» brakmark blir forvandlet til boligarealer.

Oftest skjer dette fordi samfunnet har økonomisk nytte av å utnytte utearealer maksimalt til boliger, industri eller forretningsvirksomhet.

Løkker, krattskog og åpne plasser i nærmiljøet blir av og til fjernet. I noen grad blir det laget lekeområder som en erstatning for de naturlige bortreplassene, men det kan være en utfordring å gjøre disse mangfoldige og spennende nok.

Barn og unge med nedsatt funksjonsevne har behov for at det fysiske miljøet er tilrettelagt – universelt utformet. Dette kan du lese om i lenkesamlingen.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Fysisk miljø"

1. Beskriv det fysiske miljøet der du bor.
2. Beskriv hvordan du mener det fysiske miljøet bør være der barn og unge vokser opp.
3. Se på punktlisten ovenfor. Kan du gi eksempel på hvordan de ulike punktene kan påvirke det fysiske miljøet? Kom gjerne med flere eksempler til hvert punkt.
4. Hvordan kan vi legge til rette for et godt oppvekstmiljø for alle i en kommune eller bydel?

Bosted

Forfatter: Einar Gjærevold, Guri Bente Hårberg

[Bosted \(77949\)](#)

Det er ikke likegyldig om vi vokser opp i Risør eller på Dokka, i Oslo eller i Tana. Bostedet vårt kan spille en rolle for hvem vi blir, og kan påvirke hva slags perspektiv vi får. De lokale forholdene preger talemåten (dialekten) vår, væremåten vår og verdisynet vårt. Klima og avstander betyr også litt: Er vi vant til regn eller kulde, får vi en annen grunnleggende innstilling til omgivelsene enn den som er vant til det motsatte.

I en by har man ofte flere folk tett på seg enn det man har på landet. Å stå i kø, sitte på en full trikk og ha tilgang til mange butikker er en del av hverdagen til mange i byen. På landet blir man kanskje vant til å reise lenger for å komme til butikken, at bussen ikke går så ofte, og at man har mer plass. Men det er store forskjeller både i byen og på landet.

Vi tolker ut fra oss selv

Ofte tolker vi ut fra egne opplevelser. Er vi født og oppvokst i Båtsfjord, er det lett å tenke at det er bedre å bo i Båtsfjord enn i Bergen. En barne- og ungdomsarbeider må være bevisst på at alle steder er forskjellige og gir ulike muligheter og utfordringer – ett sted er ikke bedre enn et annet.

Båtsfjord i Finnmark

Solnedgang Oslo

Er by og land like bra?

Noen har hevdet at det er uheldig for barn å vokse opp i by på grunn av mangel på natur, lite fysisk aktivitet, forurensning og risiko for å komme i kontakt med rusmidler og kriminalitet. Mye tyder på at en slik oppfatning er feil.

Oda og Jan går i samme klasse og bor begge på et lite sted med cirka 600 innbyggere. Oda bor på en gård med dyr og store åkre. Jan bor i et rekkehus i boligfeltet i bygda. 300 av bygdas innbyggere bor i boligfeltet. Selv om Oda og Jan bor i samme bygd, er forskjellene store.

Et lite lokalsamfunn kan ha færre kulturelle og sosiale tilbud enn en by. Det kan også ha færre muligheter for skolegang og arbeid og færre muligheter til å dyrke «spesielle» interesser. På den andre siden gir landet gode muligheter for den som liker friluftsliv og kontakt med primærnæringene.

Både i byen og på landet vil mange oppleve at det går med mye tid til reising til og fra skole, jobb og fritidsaktiviteter. Hvor du bor, kan ha betydning for hva du kan være med på.

På bygda er det gjerne slik at vi kjenner mange av dem som bor der, men også her er det store variasjoner. Når mange føler seg sterkt knyttet til hjembygda, har det gjerne sammenheng med at de lever i et nært fellesskap.

I 2009 bodde 79 prosent av alle nordmenn i byer eller tettsteder. Tradisjonelt har det vært stor forskjell mellom by og bygd i hvordan folk lever og tenker. I dag virker det som om forskjellene mellom by og land er mindre enn før. Det finnes nok mange forklaringer på dette, og blant annet har nok TV, Internett og økt reisevirksomhet mye å si. I tillegg flytter mange oftere enn før.

De aller fleste byer, bygder og steder har forhold som virker positivt på barns oppvekst. Det handler ofte om å oppdage hva som er positivt, og å ta det i bruk.

De fleste steder har også utfordringer knyttet til forhold som ikke er så bra for barn og unges oppvekst. Det kan dreie seg om en rekke ting, som rus, mangel på gang- og sykkelstier og mangel på allsidige fritidstilbud. Dette vil være forhold som foreldre, politikere og andre voksne må jobbe for å forbedre.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Bosted»

1. Hvorfor skal vi være svært forsiktige med å si at et sted ikke er bra for barn å vokse opp på?
2. Hva menes med at man må finne ut hvilke muligheter som finnes på et sted, og ta dem i bruk?

Kan du gi et eksempel på dette?

3. Ta utgangspunkt i noen av de stedene som dere i klassen har bodd på. Skriv dem opp på tavlen og skriv opp alt dere mener er bra med stedet med tanke på at barn skal vokse opp der. Bruk et kritt i en annen farge og skriv ned alt dere mener burde vært forbedret på stedet. Diskuter det dere har skrevet opp på tavlen.
4. Så dere mest på mulighetene eller utfordringene da dere jobbet med oppgave tre? Hva forteller svaret deg?

Boforhold

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid
[Boforhold \(77955\)](#)

Barn og unges boforhold vil variere mye. Noen familier eier egen leilighet eller eget hus, mens andre leier boligen de bor i. Noen har en stor bolig med god plass, mens andre bor forholdsvis trangt. Felles for de fleste i Norge er at vi bor forholdsvis bra.

Men også i Norge finnes det barn som ikke bor bra, og som derfor kan ha behov for ekstra omsorg.

En del barn opplever å måtte flytte fra den boligen de tenker på som sitt hjem. Det kan blant annet skje på grunn av skilsisse eller av økonomiske årsaker, og noen må flytte på grunn av foreldrenes jobb. Det kan være en belastning for barn og unge å skifte skole, barnehage og venner. De fleste barn takler det likevel godt dersom de har klokke voksne som hjelper dem i prosessen.

[På flyttefot? – Hjelp barnet på plass i nytt miljø](#)

Sosiale forskjeller

Selv om de aller fleste i Norge bor forholdsvis bra, er det likevel store forskjeller på hvordan barn bor. Dette kan delvis knyttes opp til foreldrenes utdanning og økonomi.

Noen barn har foreldre som ruser seg eller er syke, noe som også kan påvirke hjemmesituasjonen.

På hybel

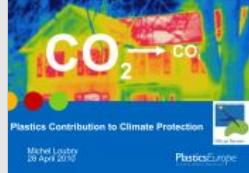
Som barne- og ungdomsarbeider vil du også møte unge som flytter hjemmefra for å bo på hybel. Hvor gamle de er, hvor de bor, og øvrige forhold rundt barnet vil avgjøre hvordan dette går. Unge som flytter hjemmefra, har ofte behov for litt ekstra omsorg i overgangsfasen. Du må være å bry deg om barn som bor for seg selv.

Livskvalitet og levestandard

Les om livskvalitet og levestandard på sidene du finner lenker til under relasjoner:

- Levestandard og livsstandard, eller det gode liv
- Levekår i dagens Norge
- Barns levekår
- Endring av levestandarden i Norge

Se også e-forelesningen du finner i lenkesamlingen om livskvalitet og levestandard.

Bolig

«Samma ögonblick var hon förvandlad till en underskön liten älva.»

Å flytte på hybel

Ufordinringer til deg

Oppgave 1

Hva mener du er det viktigste for å ha en god levestandard for folk flest?

Oppgave 2

Hva er det viktigste for deg for at du skal ha gode levekår? Utdyp og begrunn svaret ditt.

Oppgave 3

Hvorfor tror du utdanning er en viktig faktor i måling av folks levekår?

Oppgave 4

- Velg to av faktorene for å måle levekår og forklar hvordan disse faktorene gjør at Norge kommer høyt opp på de internasjonale levekårsundersøkelsene.
- Bruk de samme faktorene og fortell om hvordan du passer inn her i forhold til statistikken fra UNDP og SSB.

Livskvalitet

Oppgave 1

Hva er livskvalitet for deg?

Oppgave 2

- Lag en liste over det du har, som du kunne vært foruten.
- Hvordan hadde livet blitt da?

Oppgave 3

Piet Hein har skrevet: "Eier du mer enn åtte ting, så eier tingene deg." Hva tror du han mente med det?

Oppgaver til "Boforhold"

- Hvilke ulike boformer kjenner du til?
- God levestandard er ikke alltid lik god livskvalitet. Flott bolig er ikke alltid lik et godt liv.
Forklar påstanden over og beskriv hvorfor det er viktig for deg som barne- og ungdomsarbeider å huske dette.
- Hvordan kan foreldre og ansatte i skole og barnehage legge til rette for at barn som flytter, opplever dette som så greit som mulig?
- Hvordan tror du barn opplever det dersom de ikke kan ta med seg venner hjem?
Hvordan kan du hjelpe disse barna?
- Hvilke utfordringer kan barn og unge som flytter på hybel, møte?
Hvordan kan du som barne- og ungdomsarbeider hjelpe dem?
- Forklar hva du legger i begrepene *levestandard* og *livskvalitet*.

Sikkerhetstiltak

Forfatter: Einar Gjærevold, Guri Bente Hårberg

[Sikkerhetstiltak \(77956\)](#)

Stadig flere har blitt oppmerksomme på at barn har behov for å utfolde seg. Da er det viktig å forebygge ulykker i lekeområdene. Men av og til kan sikkerhetstiltakene bli for strenge, og enkelte som jobber med barn, mener at barna mister utfordringer og noe av spenningen i hverdagen.

På den andre siden er reaksjonene store når barn skader seg på grunn av dårlig sikkerhet. Foreldre til barn som har blitt skadet eller drept, vil trolig aldri synes at sikkerheten kan bli for god.

Bruk av hjelm i uteleken / video

<http://ndla.no/nb/node/47852>

Flera forskningsrapporter har dokumentert en uheldig utvikling i barnas lek.

Det er viktig at barn og unges sikkehetsivaretas i barnehage og skole. Du kan finne mer fagstoff om sikkerhet i disse kapitlene:

- Hms
- Sikkerhet der barn og unge oppholder seg
- Friluftsliv

Ansvar for egen sikkerhet

Det bør være en balanse mellom å gi barna utfordringer og likevel ivareta sikkerheten deres.

Lek

Finn ut hva miljørettet helsevern i barnehager og skoler sier om barns sikkerhet.

En lektor i fysisk fostring ved Dronning Mauds Minne Høgskole for førskolelærerutdanning i Trondheim presenterte i 2009 en doktoravhandling om hvordan barn opplever risikofylt lek. Ifølge studien har mange foreldre en tendens til å overbeskytte barna. I noen barnehager blir røtter og steiner fjernet, og barn får ikke lov til å klatre i trær eller leke i skrenter. De blir «bomullsbarne», som vokser opp i et forutsigbart miljø med standardiserte lekeplasser med myke underlag og mye sikkerhetsutstyr. Resultatet kan være at medfødte fobier ikke blir kurert på en naturlig måte, og at barna ikke får utløp for den spenningssøkende delen av personligheten sin.

Bomullsbarne / video <http://ndla.no/nb/node/47855>

En studie fra Norsk institutt for naturforskning (NINA) samme år gjorde lignende funn. Rapporten «Organiserte barn – mindre i nærmiljøets natur» konkluderer med at barn leker mindre i naturen enn før. I stedet blir fritiden mer styrt av de voksne, og organisert sport og idrett tar over for den frie leken. Ofte er aktivitetene så langt hjemmefra at foreldrene må kjøre barna. Denne trenden kan svekke barnas motivasjon til å bruke naturen senere. I tillegg mister de en uformell arena der barn fra ulike sosiale lag kan møtes til lek.

Slik vi ser det, er det viktig at barn får varierte opplevelser med mulighet til å prøve ut sine egne grenser. Men utprøvingen bør skje i trygge former, der vi gjør det vi kan for at barn og unge ikke blir alvorlig skadde.

Uffordringer til deg

Oppgaver til
«Sikkerhetstiltak»

1. Gå til Forskning.no og søk på barn og sikkerhet. Hva finner du ut?
2. Hva tenker du om forskningen som blir presentert her?
3. Hvordan kan man skape en balanse mellom å gi barna utfordringer og likevel ivareta sikkerheten deres?

Oppgaver til filmen «Bomullsbarnea»

1. Hvordan har oppveksten til barn og ungdom endret seg de siste tiårene?
2. Hva er et bommulsbarn?
3. Hvordan beskriver filosofen barns oppvekst?
4. Hvor mener du grensen går mellom omsorg og overbeskyttelse?
5. Hvorfor bør barna få gjøre seg erfaringer, også dårlige erfaringer?
6. Hva synes du om rådet som gis til foreldrene med en datter som har drukket alkohol? Hvilket råd ville du gitt?
7. Hvorfor er det viktig at vindu sikres slik at små barn ikke faller ut?
8. Hva kan vi gjøre for at alt det gale som kan hende, ikke skal gjøre oss redde?

Oppgaver til filmen «Bruk av hjelm i
uteleken»

1. Her er det mye som tyder på at barna har lært å ta medansvar for egen sikkerhet. Hva er det som tyder på dette?
2. Hvilke hodeskader kan fallskader gi?
3. Hvilke andre typer skader kan fall føre til?
4. Hva mener du om at barn bruker hjelm når de leker?
5. Lag en liste med fordeler og ulemper ved bruk av hjelm i leken.
6. Fordypning: Hva er riktig førstehjelp ved hodeskader?

Trafikk

Forfatter: Einar Gjærevold, Guri Bente Hårberg

[Trafikk \(77958\)](#)

Veitrafikken er nødvendig for å holde samfunnet i gang, og trafikken øker for hvert år. I 1954 fantes det drøyt 208 000 personbiler og lastebiler i Norge, og i 2008 var tallet over 2,6 millioner. Samme år ble 10 868 mennesker skadet og 255 drept i trafikken – av de omkomne var 14 barn under 16 år.

Uansett hvor barna vokser opp, trenger de opplæring i å ferdes i trafikken. Sammen med foreldrene må barnehage og skole gi barna en slik opplæring. [Trygg Trafikk](#) sine internetsider kan gi deg mange tips til hvordan man kan gjøre dette.

Sykkelvelt

Trafikk / fagstoff

<http://ndla.no/nb/node/77958>

Trafikken utgjør også en stor kilde til støy og luftforurensning. Flere og flere av oss bor i tettbygde strøk og blir utsatt for denne forurensningen daglig. Forekomsten av astma hos barn er økende både i Norge og i andre vestlige land. Rundt regnet 10 prosent av alle norske barn har astma i dag, men ikke bare på grunn av trafikk.

Som barne- og ungdomsarbeider vil du være en rollemodell for barn og ungdom som ferdes i trafikken. I tillegg er det viktig at du lærer barna å ferdes i trafikken på en trygg måte.

På sykkeltur

Trafikk / fagstoff

<http://ndla.no/nb/node/77958>

Å lære barna å ferdes trygt i trafikken vil være en lærdom som gir dem muligheter og glede i lang tid fremover. Tenk bare på den dagen barnet kan trafikkreglene godt nok, slik at han eller hun trygt kan sykle til bestevennen sin. Eller den dagen ungdommen kan ferdes trygt og riktig med snøskuter sin i skuterløypene.

På sykkeltur

Trafikk / fagstoff

<http://ndla.no/nb/node/77958>

Utfordringer til deg

Oppgaver til
"Trafikk"

1. Hvilken betydning har trafikk for barn og unges oppvekst?
2. Beskriv trafikken der du bor.
Finnes det noen utfordringer rundt det at barn og unge ferdes i trafikken – i tilfelle hvilke?
Hva ville du ha foreslått som løsning på disse problemene?
3. Gå til Trygg Trafikk sine nettsider og gjør deg kjent med det som ligger der. Diskuter hvordan dere kan bruke denne siden i arbeid med barn og unge.
Lag et pedagogisk opplegg om barn og trafikksikkerhet. Du velger selv aldersgruppe.
4. Hvilke regler har din kommune eller bydel når en skole eller en barnehage skal på kjøretur med barn?

Inneklima

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg
[Inneklima \(4447\)](#)

For de fleste barn og unge er ikke inneklima noe helseproblem. Som barne- og ungdomsarbeider skal du likevel ta alle signaler på dårlig inneklima alvorlig og bidra til at dårlig inneklima blir rettet opp.

Godt inneklima er viktig for at vi skal kunne holde oss friske. Inneklimaet er særlig viktig i bygg som brukes av barn og unge.

Smilende sol

Ta med barna ut i frisk luft mens du lufter i barnehagen eller skolen. På den måten får du bedre inneklima.

Under *lenker* finner du veileder til forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv. Den kan brukes som et oppslagsverk og som fordyppning for deg som ønsker mer kunnskap om emnet.

Les mer om inneklima hos Norges astma- og allergiforbund. Der finner du også fagstoff om uteluften.

Her er noen råd for å få et bedre inneklima:

- Ofte skyldes problemer med inneklimaet forhold i ventilasjonsanlegget. En kontroll av anlegget vil lønne seg dersom man er usikker på årsaken til problemene.
- Temperaturen bør ikke overstige 22 grader i fyringssesongen. Innetemperaturen påvirker både avgassing fra ulike materialer, luftfuktigheten i rommet og følelsen av tørr luft. Temperaturen påvirker også veksten av mikrofiber og muggsopp.
- Bedre renhold gir også bedre inneklima, siden støv og skitt blir vasket bort og erstattet med rene flater. Det fører til mindre støv og

- bedre luftkvalitet i rommet.
- Unngå teppegulv. Det er svært vanskelig å få opp alt av støv, pollen og matrester fra dem. Dessuten blir luften ofte litt for tørr der det er teppegulv.
 - Ikke tillat røyking i bygget.
 - Luft godt i alle rom, gjerne to ganger om dagen i 10–15 minutter. Dette øker vanligvis luftfuktigheten og senker innetemperaturen.
 - Unngå at dyr kommer inn i bygget, både fordi de drar inn skitt og støv, og fordi barn kan være allergiske mot dyrene.
 - Bruk innesko. Det virker smussforebyggende.

I veileder til forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv. finner du mer fagstoff om punktene over. Heftet ligger under «lenker».

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv.

§ 19 Inneklima og luftkvalitet

Virksomheten skal ha tilfredsstillende inneklima, herunder luftkvalitet.

Temperaturregulering og ventilasjon skal være tilpasset bruksområdet og årstidsvariasjoner.

Den relative luftfuktigheten i rommene må ligge på et slikt nivå at fare for muggdannelser ikke forekommer.

Ioniserende stråling skal ikke overskride et allment akseptert nivå.

Vi anbefaler at du også leser sidene 69–73 i veileder til forskrift for miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv.

Selv om vi mangler kunnskap som gjør at vi kan fastslå med sikkerhet hvordan alle forhold i inneklimaet påvirker helsen vår, kjenner vi med sikkerhet til at det er sammenheng mellom helse og det å bli utsatt for visse stoffer. Det gjelder blant annet:

- sigarettrøyk (passiv røyking)
- radongass
- asbeststøv
- dyr
- husstøvmidd
- fukt
- mykotoksiner
- muggsopp

Symptomene på dårlig inneklima kan være mange, og av og til er det vanskelig å avgjøre om symptomene skyldes inneklima eller andre ting. Symptomene vi kan knytte til dårlig inneluft, er blant annet unormal tretthetsfølelse, hodepine, hudirritasjon, irritasjon i øynene, irritasjon i de øvre og nedre luftveier og dårlig konsentrasjon.

Utfordringer til deg

Oppgaver til
«Inneklima»

1. Hva menes med inneklima?
2. Hvorfor er inneklima viktig?
3. Sett opp en liste over råd for å få et bedre inneklima.
4. Hvilke symptomer kan barn få dersom de oppholder seg i et dårlig inneklima?
5. Fordypning: Les sidene 69–73 i veileder til forskrift for miljørettet helsevern i barnehage og skole mv. Ta notater, og diskuter innholdet med andre som velger å fordype seg i dette.
6. Fordypning: Les teksten fra Folkehelseinstituttet om sammenhengen mellom inneluft og helse.

Økonomi

Forfatter: Einar Gjærevold, Guri Bente Hårberg

[Økonomi \(80007\)](#)

Foreldrenes økonomi har betydning for barnas hverdag. I Norge har vi hatt en kraftig vekst i inntekt og formue de siste årene, og samtidig har inntektsforskjellene økt.

Den samfunnsvitenskapelige forskningsstiftelsen Fafo publiserte i 2009 en rapport om barnefattigdom i Norge. Rapporten viste nedslående resultater. Antallet barn som vokser opp i familier med lite penger, øker for hvert år. Mens 50 000 barn levde under fattigdomsgrensen i Norge i 2000, var tallet økt til 85 000 i 2009.

Samtidig har flere familier bedre råd enn noen gang.

Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelse fra 2005 slår fast at foreldrenes utdanning, yrke og evne til å håndtere egen økonomi har mye å si for hvordan barna gjør det på de samme områdene senere. Barn som vokser opp i hjem med økonomiske problemer, får oftere vanskeligheter med egen økonomi når de selv blir voksne.

Økonomi

Formingsaktiviteter

Jenter med mobiltelefon

Penger

Her er noen områder der økonomi påvirker oppveksten:

- **Familieliv**

Økonomi påvirker gjerne familenes valgmuligheter, og dårlig økonomi kan påvirke hvilke tilbud og aktiviteter barna kan delta på. For noen blir det å ha dårlig råd svært vanskelig, mens andre finner ting man kan gjøre gratis eller med lite penger.

- **Helse**

En studie utført av Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) i 2009 dokumenterer at det er sammenheng mellom inntekt og helse.

- **Sosiale problemer**

Av og til skyldes dårlig økonomi forskjellige forhold hos foreldrene, som for eksempel lav utdanning, arbeidsledighet, helseproblemer eller rusmisbruk. I disse tilfellene er det viktig at man som barne- og ungdomsarbeider er spesielt oppmerksom på at barna kan ha behov for ekstra omsorg.

Utfordringer til deg

Oppgaver til
"Økonomi"

1. Beskriv hvordan god økonomi kan være både en fordel og en ulempe for barn og unge.
2. Beskriv hvordan dårlig økonomi kan være både en fordel og en ulempe for barn og unge.
3. Hva trenger barn og unge av klær og utstyr? Diskuter dette i klassen.
4. Penger er en inngangsbillett til mange miljøer og opplevelser. Hva kan man gjøre for at barn med dårlig økonomi skal kunne delta?
5. Hvorfor er det viktig at vi har gratis skole i Norge?
6. Hvorfor bør du som barne- og ungdomsarbeider være ekstra oppmerksom dersom den dårlige økonomien skyldes rus, sykdom og lignende?
7. Gå inn på YouTube og søk på luksusfellen. Se et program eller to. Diskuter hvordan et slikt forhold til økonomi kan påvirke eventuelle barn i familien. Diskuter også hvordan det vil være for barna at mor og far stiller opp i et slikt program.
8. Lag et pedagogisk opplegg for en selvvæltet aldersgruppe der temaet er «Lær god økonomi».

Familien

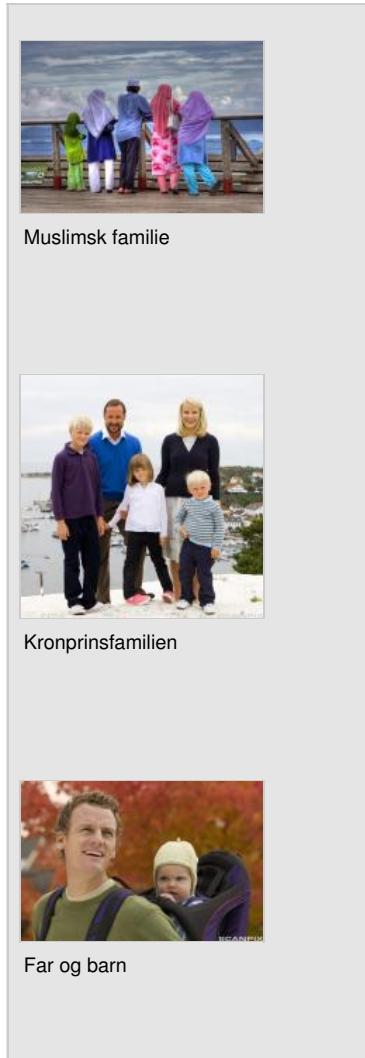
Forfatter: Einar Gjærevold, Guri Bente Hårberg

[Familien \(80008\)](#)

Familien utgjør den viktigste rammen rundt barnas oppvekst. Når vi ser tilbake i tid, ser vi at familieformene har endret seg, og i dag har vi en rekke ulike familieformer som barn vokser opp i.

Oftre vurderer vi familieformer ut fra det som er kjent for oss. Det vi selv kjenner som trygt, mener vi ofte er det beste for barn å vokse opp i. Trolig er det ikke familietypen, men menneskene som omgir barnet, som avgjør hvordan barnet har det.

Muslimsk familie

Kronprinsfamilien

Far og barn

Barn kan blant annet vokse opp

- med foreldre fra ulike kulturer
- med foreldre som ikke er gift
- med foreldre som er gift, eller som er registrerte partnere
- med den ene av foreldrene
- med den ene av foreldrene og stefar eller stemor

- med foreldre og adopterte søsknen
- med den ene av foreldrene og hans eller hennes nye partner med barn fra tidligere forhold
- i kollektiv med flere voksnepersoner og barn man ikke er i slekt med
- hos fosterforeldre, adoptivforeldre, i barnevernsinstitusjoner eller hos slekninger

At foreldrene har et godt sosialt nettverk og et godt forhold seg imellom, er viktig for trivselen og tryggheten til barna. Å ha familie, slekt og venner i nærheten som man kan snakke med, og som stiller opp ved sykdom og kriser, er uvurderlig.

Samlivsbrudd

Forskning har vist at barn takler slike brudd godt hvis foreldrene samarbeider og legger til rette for at barna skal ha det bra etter at foreldrene har flyttet fra hverandre. Men særlig yngre barn er sårbare i en slik situasjon. Dersom samlivsbruddet er dramatisk og fører til uvennskap mellom foreldrene, kan det føre til varige og skadelige sår hos barna.

Barne- og ungdomsarbeideren

Som barne- og ungdomsarbeider er familien en viktig samarbeidspartner for deg. Du må fremstå på en måte som gjør at foresatte får tillit til deg.

Du må ha tillit til at det kan være rett for andre å velge familieformer som du selv ikke ville valgt, og at barn kan ha det godt i disse familiene.

Utfordringer til deg

Sammen eller
alene?

1. Hva tenker vi oftest på når vi hører ordet "kjernefamilie"?
2. Hva er forskjellen på bakgrunnen for å leve som en "utvidet familie" før og nå?
3. Hvor mange prosent av den norske befolkningen bor alene?
4. a) Hvor mange familier med barn var det i Norge per 1. januar 2008?
b) Hvor stor prosent av alle par med barn under 18 var gift?
5. Hvor mange barn er enebarn ifølge statistikken?
6. a) Hvilken type familieform er det i din familie?
b) Hvor mange forskjellige familieformer er det i klassen din? Hvilke familieformer er det?

Gruppeoppgave: Familie og
samliv

Individuell oppgave

Svar på følgende spørsmål:

- a) Hvem bor du sammen med?
- b) Hvem vil du si er din familie?
- c) Skiller din familie seg fra dine foreldres familie? Hvordan?
- d) Hva er utfordringene til din familie?

Gruppeoppgave

Velg en på gruppa som tar notater.

Diskuter på gruppa:

- a) Hvordan vil dere definere en familie?
- b) Hva er en kjernefamilie?
- c) Hva er forskjellen mellom et par som er samboere, og et par som er gifte?
- d) Studer statistikken i lenka nedenfor. Hva forteller den om hvordan folk i Norge bor?

[Statistikkbanken – familier, etter familietype](#)

NB! Velg region "Hele landet", marker alle familietyppene ved å holde inne Control-tasten, trykk med venstre musetast på alle, trykk på "Vis tabell".

- e) Hvem kan gifte seg i Norge?
- f) Hva er fordelene med å organisere seg i familier?

Bloggoppgave

Skriv et blogginnlegg som oppfølger til innlegget om deg selv. Tittelen skal være:
Fordelene og ulempene ved å bo i en familie ...

Psykososialt miljø

Forfatter: Einar Gjærevold, Guri Bente Hårberg

[Psykososialt miljø \(80011\)](#)

Med psykososialt miljø mener vi hvordan vi har det sammen med andre. Hvordan er de mellommenneskelige forholdene hjemme, på skolen, i barnehagen og i fritidsmiljøet – og hvordan opplever vi dem?

En rekke indre og ytre vilkår har betydning for hvordan vi trives, kommuniserer og samarbeider. Summen av disse vilkårene skaper det psykososiale miljøet som er så viktig for den psykiske helsa vår. Og en god psykisk helse er viktig for å mestre livet!

Det er den subjektive opplevelsen til hver enkelt som avgjør om miljøet i barnehagen, på skolen eller på arbeidsplassen kan kalles godt eller dårlig. Om bare én person synes at miljøet i vennegjengen er dårlig, så er det slik – selv om de andre opplever miljøet som godt.

Estetikk

«Utfrysing», mobbing og diskriminering er tegn på et dårlig psykososialt miljø.

Det psykososiale miljøet endrer seg etter hvem som er til stede. Dessuten spiller det en vesentlig rolle hvilke følelsesmessige erfaringer deltakerne har med seg.

Psykososialt miljø / fagstoff

<http://ndla.no/nb/node/80011>

Et godt psykososialt miljø kjennetegnes av

- trygghet
- vennlighet
- imøtekommenhet
- innlevelsesevne
- god kommunikasjon
- glede
- respekt
- utviklingsmuligheter

Venner

Som barne- og ungdomsarbeider er du pålagt å arbeide for at barn og unge har det godt i barnehagen og på skolen. Dersom du ser at et barn har det vondt, skal du gripe inn og hjelpe barnet.

Omgivelsene gjør noe med oss, heter det, og estetikken på de stedene der barn og unge ferdes, blir ofte undervurderd.

Hva er estetikk?

Estetikk er læren om det skjønne og kunnskapen som kommer til oss gjennom sansene.

Hele 83 prosent av inntrykkene våre kommer fra synet. Studier fra sykehusmiljø har vist at pene omgivelser gir positive effekter ved at pasientene får mindre smerter, lavere blodtrykk, sover bedre og kjenner velvære. Først og fremst betyr lyset mye for trivselen.

Derfor bør lokaler der vi oppholder oss ofte og lenge, ha store vinduer og utsikt, helst mot natur. Lyse og rene farger og en romdesign uten skarpe kanter skaper harmoni og gir inspirasjon.

- Hvordan har vi det for eksempel hjemme?
- Har vi et godt og tillitsfullt forhold til foreldrene og søsknene våre?
- Hvilket forhold har barnet til de voksne i barnehagen, på skolen eller i ungdomsklubben?

Det er mye som kan gi oss «skjev» ballast på livsferden. Traumatiske opplevelser som ulykker, dødsfall, sykdom, seksuelle overgrep, vold og rusproblemer kan føre til at vi får problemer senere.

Fysiske forhold, som for eksempel inneklimaet i klasserommet eller på arbeidsplassen, kan også virke inn på det psykososiale miljøet. God luft, godt renhold og passe temperatur i rom vi oppholder oss i, skaper trivsel.

Du kan lese mer om psykososialt miljø og psykisk helse på nettstedet Psykisk helse i skolen.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Psykososialt miljø"

1. Hva er et godt psykososialt miljø?
2. Hva kan du gjøre for at barn skal oppleve det psykososiale miljøet i barnehagen som godt?
3. Lag en tegneserie om psykososialt miljø.

Skolen og barnehagen

Forfatter: Einar Gjærevold, Guri Bente Hårberg

[Kvalitet må til i skolen og barnehagen \(80012\)](#)

I dag har vi skolerett og skoleplikt i ti år – fra barnet er seks år. I tillegg går de fleste norske barn i barnehage fra de er cirka tolv måneder gamle. En stor del av oppveksten vår foregår altså i barnehage og på skole.

Kvaliteten på skole- og barnehagertilbudet påvirker oppveksten vår. Noen faktorer er

- størrelsen på skolen eller barnehagen (hvor mange barn som går der)
- antall elever per lærer i klassen
- lærernes eller førskolelærernes evne til å lære bort og aktivisere
- de voksnes holdninger og profesjonalitet
- økonomiske ressurser
- tilgang til moderne datautstyr
- tilrettelagt opplæring
- mattilbud

Skoleverket i Norge bygger på en idé om enhetsskolen, en felles skole for alle barn frem til høyere utdanning. Enhetsskolen jevner ut de sosiale, økonomiske og geografiske skillelinjene som gir ulik adgang til utdanning og yrke.

Skoleverket byr på nærmest endeløse muligheter, helt i takt med at samfunnet har blitt mer og mer spesialisert og komplekst. Det moderne kunnskapssamfunnet får stadig nye fag og fagområder.

De aller fleste ungdommene tar videregående utdanning i våre dager. Om lag 31 prosent av norske ungdommer fortsetter å studere etter videregående skole.

For barne- og ungdomsarbeideren er det en viktig arbeidsoppgave å motivere barn og unge til utdanning. Dette kan man gjøre på en rekke måter, blant annet ved å gi barn mestringsopplevelser, ved å fortelle at utdanning er viktig, og ved å vise dem ulike utdanningsmuligheter.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "skolen og barnehagen"

1. Forklar hvordan følgende faktorer påvirker oppveksten vår:

- størrelsen på skolen eller barnehagen (hvor mange barn som går der)
- antall elever per lærer i klassen
- lærernes eller førskolelærernes evne til å lære bort og aktivisere
- de voksnes holdninger og profesjonalitet
- økonomiske ressurser
- tilgang til moderne datautstyr
- tilrettelagt opplæring
- mattilbud

2. Hva er enhetsskolen?

3. Hva husker du fra din egen skolegang, og hvordan har det påvirket deg?

4. Hvordan kan du bidra til at barn og unge får gode opplevelser i skolen?

5. Johanna er 16 år og ønsker å slutte på skolen og få seg jobb. Hun er lei og har vært mye borte den siste måneden. Hva sier du til henne?

Religion og livssyn

Forfatter: Einar Gjærevold, Guri Bente Hårberg

[Religion og livssyn \(80013\)](#)

I dag er Norge et flerkulturelt samfunn, og det innebærer at en rekke ulike religioner og livssyn er representerte i landet vårt. Hvor religiøst overbeviste barn og unge er, varierer mye.

Ifølge en undersøkelse som Norsk Respons utførte i 2006, svarte bare 29 prosent av alle nordmenn at de tror på en gud. I 1986 var andelen 57 prosent. Samtidig regnet 26 prosent seg som ateister.

Blant de «nye» trossamfunnene her i landet er det muslimske størst med mer enn hundre tusen medlemmer. Deretter følger det buddhistiske trossamfunnet. Andre store religioner er hinduisme, jødedom og sikhisme.

Trossamfunn har vanligvis regler for hvordan man skal leve. Regler kan bestemme alt fra kosthold, påkledning og helse, til atferd og ekteskap.

Slike regler kan påvirke det arbeidet du skal gjøre i barnehagen eller på skolen. Du må vise hensyn til de reglene som gjelder, dersom det er mulig. Det er for eksempel enkelt å velge annen mat enn svinekjøtt dersom noen har en tro som sier at man ikke skal spise det. Noen spiser kanskje ikke kjøtt i det hele tatt.

Samtidig er det store forskjeller mellom de religiøse gruppene. Det er også ulikheter innad i gruppene. Medlemmene praktiserer skikker og tradisjoner ulikt og i ulik grad.

Som barne- og ungdomsarbeider kan du møte barn som har en religiøs overbevisning og er troende.

Dåp i elven Elbe i Hamburg

Du kan møte barn og unge som er overbevist om at de ikke tror på noen form for gud.

Religion og livssyn / fagstoff

<http://ndla.no/nb/node/80013>

Hvordan barn og unge opplever sin religion, varierer sterkt, og noen opplever det som trygt, godt og helt nødvendig å tro. Andre er mer skeptiske og føler seg kanskje litt presset eller hemmet av de reglene som finnes.

Som barne- og ungdomsarbeider kan du støtte barna i deres tro ved å svare dem på de spørsmålene de måtte ha, og ved å respektere at barn og foreldre har ulike religioner. For å forstå barnet er det avgjørende at du setter deg inn i den aktuelle religionen og kjenner til merkedager og hovedtrekkene i troen.

Du kan også møte foresatte som har en sterk tilknytning til en religion eller et livssyn. De kan ha meninger om hva barna bør og ikke bør delta på.

Noen barnehager praktiserer bordbønn, andre gjør det ikke

Hva mener du om bordbønn i barnehagen?

Kors
Fotograf: [Scanpix](#)

Religiøse symboler
Opphavsmann: [Wikimedia Commons, Public domain](#)

Det finnes en rekke symboler som representerer ulike religioner og livssyn.
Hvilke kjenner du?

Rasisme

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg
[Rasisme \(8949\)](#)

På Vg1 jobbet du med fagstoff knyttet til kultur, og de kunnskapene du da tilegnet deg, vil være nyttige når du jobber med rasisme. I denne sammenhengen vil vi i hovedsak jobbe med rasisme rettet mot barn og ungdom.

NEI

Lys og mørk

Skape trygghet

Omsorgshjerte

Oppgaver til fagstoff om «Rasisme».

Utfordringer til deg

1. Hvilket kompetanse mål i lærerplanen din sier at du skal lære om rasisme? Diskuter kompetanse målet i klassen din.
2. Lag et tankekart som viser hva du kan om kultur før du begynner med dette emnet.
3. Sammenligne tankekartet ditt med fagstoffet om kultur fra Vg1 Helse- og sosialfag. Er det fagstoff du trenger å repetere?
4. Lag et tankekart som viser hva du tenker på når du hører ordet rasisme.
Ta fram igjen tankekartet når du er ferdig med emnet. Hva har du lært?
5. Hvilke tanker får du når du ser bildene på denne siden, og hva er sammenhengen mellom rasisme og bildene?

Rase

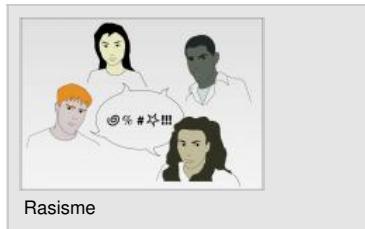
Forfatter: Hendrik Lunde , Guri Bente Hårberg

[«Rase» \(17217\)](#)

«Rase» er et ord som tidligere ble brukt om grupper av mennesker. Man prøvde da å dele menneskene inn i forskjellige raser på vitenskapelig grunnlag. Det har blitt forsket på hudfarger, blodtyper, beinstrukturer og hodeformer uten at man har greid å lage båser som egner seg til å sortere menneskene i verden i, så i dag er vi enige om at en slik inndeling er umulig.

Det betyr ikke at alle er like, eller at alle ser like ut, men forskjellene er ikke store nok til at vi kan dele folk inn i raser ut fra fysiske forskjeller. Man finner mange mennesker som ser ganske «like» ut: De har samme hudfarge, nesetype eller ører, men det sier ingenting om hvordan de er eller oppfører seg.

Det finnes altså ingen slike «naturlige» båser som vi enkelt og greit kan putte folk i. Men folk blir likevel grupperte, og dette fører stadig til stigmatisering. I dag heter ikke båsen «rase», men mange bruker kultur, geografi eller religion for å lage båser. Om folk blir delt inn i grupper og alle i gruppa blir tillagt verdier, meninger eller handlinger, kaller vi det rasisme. Disse båsene lager man ikke ut fra hva folk gjør, men ut fra hva de er (for eksempel hvor de er født, hvilken religion de tilhører, eller hvilken hudfarge de har).

Et mangfold av mennesker

Forfatter: Trine Merethe Paulsen, Guri Bente Hårberg

[Et mangfold av mennesker \(2789\)](#)

Når vi ser på mennesker, ser vi at vi er ulike. Når vi snakker med hverandre og lærer om hvordan vi lever, hva vi liker, hva vi tror på, og hvordan vi omgås hverandre, oppdager vi at det er store forskjeller.

Med utgangspunkt i ulike egenskaper plasserer vi mennesker i grupper. Vi vil også gjerne tilhøre en gruppe som vi føler at vi har en del til felles med. Dette er naturlig, men det kan bli misbrukt. Den største utfordringen med å plassere mennesker i grupper er at vi har lett for å tenke at alle innenfor den samme gruppa har flere egenskaper til felles enn det de faktisk har. Her er noen eksempler:

Internasjonalisering

Ulike farger

Kulturforskjeller

- Jøder er en gruppe basert på en bestemt religion. Gjennom religionen har jødene mye felles når det gjelder matvaner, skikker og verdier. Men som mennesker er de forskjellige, akkurat som kristne er forskjellige. Nazismen greide imidlertid å skape et stort jødehat årene rundt andre verdenskrig ved at jødene som gruppe ble tillagt mange negative egenskaper. Jødene ble blant annet beskyldte for være griske, men griske mennesker finnes i alle religioner. Og det finnes selvsagt ingenting som tyder på at jøder er mer griske enn andre mennesker.
- Afrikanere er en gruppe basert på geografi. Afrika er en verdensdel med mer enn 50 selvstendige land, og mange av landene er mye større enn Norge. Selv om afrikanere stort sett har mørkere hud enn personer med nordisk utseende, er det stor variasjon i hufdfarger mellom mennesker fra ulike områder i Afrika. I Afrika er det mange religioner, og det er mange ulike levesett og mattradisjoner. Hvis man begynner å undersøke, vil man fort finne ut at det eneste afrikanere har felles, er at de er fra Afrika.
- De med mørk hufdfarge blir av noen sett på som én gruppe. Det er en gruppeinndeling basert på utseende. Men i tillegg til de fleste afrikanere omfatter denne gruppa også mennesker fra Sør-Europa og store deler av Asia og Sør-Amerika. Her er alle religionene representert, her er mennesker som kommer fra mange ulike stater med ulike styresett, og det er et mangfold av mattradisjoner, skikker og kulturuttrykk. De fleste menneskene i verden har faktisk mørkere hufdfarge enn det mennesker med nordisk utseende har! Og det er ikke påvist noen annen egenskap som alle disse har felles.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Et mangfold av mennesker»

1. Kjenner du til andre eksempler på at vi grupperer mennesker på den måten som er beskrevet i teksten over?
2. Hva er farene med slike grupperinger?
3. Velg deg ett av bildene og bruk det som inspirasjon til å skrive en tekst. Fyll ut resten av setningen «Utenpå er vi ulike, men ...» selv, bruk dette som tema for teksten.

Hva er rasisme

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Hva er rasisme? \(2814\)](#)

Rasisme er vondt og vanskelig for den som opplever det. Ekstra vanskelig blir det dersom ingen griper inn og stopper det som skjer. Den som opplever rasisme, føler seg ofte krenket og mindre verdt, og det går noen ganger ut over selvfølelsen. Som barne- og ungdomsarbeider skal du vite hva rasisme er, slik at du kan gripe inn og stoppe det som skjer.

Farger

Ikke lenger ...

Skape trygghet

Rasisme vil si å behandle noen mennesker dårligere enn andre på bakgrunn av kultur, geografi eller religion, og ikke på bakgrunn av handlingene deres.

Rasistiske holdninger er ideer som er bestemte av fordommer. Hvis vi bare hadde slike fordommer inne i hodet og ikke lot dem påvirke hvordan vi oppførte oss, hva vi sa, eller hva vi gjorde, ville det kanskje ikke vært noe stort problem. Men slik er det dessverre ikke. Alle disse meningene danner holdninger og er med på å påvirke det vi gjør.

Rasistisk diskriminering er når en person blir behandlet dårligere enn andre uten at det er andre grunner til forskjellsbehandlinga enn hans eller hennes opprinnelsesland, kultur, religion eller lignende.

Hvis de som styrer et samfunn, har rasistiske holdninger, blir rasisme og diskriminering satt i system. Dette skjer ved at man gjennom lover og regler forskjellsbeandler folk etter hvilken gruppe de tilhører. Da har man et **rasistisk samfunn**, slik som i Sør-Afrika under apartheid.

Det kan være vanskelig å sette grenser for hva som er rasisme eller ikke, og dette ser vi ofte i debatter i media. Noe som én person beskriver som rasistisk, kan andre argumentere for at ikke er rasistiske handlinger. For eksempel kan noen si at det er rasisme dersom en ung mørkhudet jente ikke kommer inn på et diskotek, mens andre kan si at hun ikke kom inn på grunn av at hun var beruset.

Noen hevder at det er vanskelig å ta opp problemer i samfunnet vårt på grunn av faren for å bli kalt rasist. Det er viktig at vi kan ta opp problemer i samfunnet på en saklig måte uten at vi blir mistenkte for å være rasistiske. Se filmklippene *Ungdom debatterer rasisme* og *Er vi for raske til å rope rasisme?*. Begge klippene tar opp denne problemstillingen.

Som barne- og ungdomsarbeider skal du alltid tenke på barnets beste, og du skal gripe inn dersom barn og ungdom ikke har det godt. Det betyr blant annet:

- Dersom barn og ungdom uttrykker at de opplever rasisme, skal du ta denne opplevelsen på alvor.
- Dersom du hører at ord som kan oppleves som rasistiske, blir brukt på steder der barn og unge oppholder seg, skal du handle ut fra hvordan barn kan oppleve dette.
- Dersom du opplever at barn og ungdom utsettes for rasisme, må du gripe inn og hjelpe barnet.
- Dersom du ser tegninger eller skrifter som kan oppleves som rasistiske, på vegger eller andre plasser, bør du prøve å få det fjernet.

Virkeligheten er ikke så enkel at vi skråsikkert kan si om noe er eller ikke er rasisme. Rasisme forstås bedre som en skala fra 0–100 der rasisme i varierende grad kan ha innvirkning på det som skjer. Hvis to gutter med ulik hudfarge slåss, kan det være fordi den ene sørte på den andre, og da har det ingenting med rasisme å gjøre. I den andre enden av skalaen har vi drapet på Benjamin Hermansen, der utøverne var ute etter noen «som så ut som utlendinger».

Rasisme skyldes fordommer og mangel på kunnskap, eller at noen har gitt feil informasjon. Personer innenfor en gruppe påvirker hverandre, og det er ikke uvanlig at barn og ungdom har rasistiske holdninger og menneskesyn som de har fått med seg fra hjemmet eller fra andre grupper de hører til i. Holdningsskapende arbeid er viktig for å fjerne fordommer!

Om rasisme i Norge

- Fram til 1881 hadde grunnloven bestemmelser som nektet jøder adgang til Norge.
- Barn som ble født under eller rett etter krigen med tysk far, og mødrene deres, ble utsatt for mye ubehag i årene etter krigen.
- Fram til 1970 ble taterkvinner tvangssteriliserte og fratatt barna sine.
- Samer i Norge har i lange perioder vært utsatt for en hard fornorskingspolitikk, og i 1997 ba kong Harald på vegne av det norske folk om tilgivelse for dette.
- [Diskrimineringsloven](#) ble vedtatt i 2005.
- Straffelovens § 135 heter [Rasismeparagrafen](#).

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Hva er rasisme?"

1. Les Fagbokforlagets side om rasisme.
2. Hva er rasisme?
3. Diskuter hvordan barn og unge kan oppleve de følgende situasjonene:
 - En pakistansk jente passerer en murvegg tagget full med skjellsord om pakistanere hver dag på vei til skolen.
 - En ti år gammel gutt med afrikanske foreldre får stadig høre at hudfargen hans blir brukt som skjellsord.
4. Hvordan kan du oppdage rasisme?
5. Hvordan tror du at rasisme oppleves?
6. Hva sier straffeloven om rasisme?

7. Søk på nettet eller intervju personer som har opplevd krigen, og finn ut:
 - Hvordan ble jenter som hadde tysk kjæreste under krigen, behandlet da krigen var slutt?
 - Hvordan ble barn med norsk mor og tysk far behandlet?
8. Velg ett av bildene og skriv en tekst om rasisme.
9. Fordypning: Les om rasisme på samfunnsfag sine sider.

Oppgaver til film: Ungdom debatterer rasisme

1. Hvorfor er det viktig at ungdom får mulighet til å diskutere rasisme?
2. Hvordan kan du legge til rette for at ungdom kan få diskutere rasisme?
3. Her hevder FrP-representanten at det kan være vanskelig å ta opp problemer uten å bli stemplet som rasist. Diskuter dette utsagnet.
4. Hvilke utfordringer knyttet til innvandring nevnes her?
5. Hva menes med en skole som er åpen og inkluderende?
6. Er ungdom engasjerte i dette temaet eller ikke, tror du?
7. Tror du at unge mennesker har færre fordommer enn eldre?
8. Hvordan påvirker media synet vårt på mennesker fra andre kulturer?
9. Hvordan kan man fokusere mer på mulighetene et flerkulturelt samfunn gir?
10. Forslag til flerfaglig oppgave: Finn ut hvilke meninger og strategier de ulike politiske partiene har for å få bukt med rasisme i Norge.
Programfag, samfunnsfag og eventuelt norskfaget kan inngå i en slik oppgave.

Oppgaver til filmen: Er vi for raske til å rope rasisme?

Filmen viser en forholdsvis vanlig diskusjon der man er uenige i og diskuterer om noe er rasistisk eller ikke.

1. Diskuter prinsippet om at man er uskyldig til det motsatte er bevist.
2. Hvorfor bør vi være forsiktige med å henge ut rasister?
3. Hvor finnes det rasisme i Norge?
4. Kan nordmenn bli utsatt for rasisme?
5. Hva betyr minoritet og majoritet?
6. Hvorfor er det forskjell på rasisme mot majoriteter og rasisme mot minoriteter?
7. Hva gjør du dersom du hører en noen kalte en annen for rasist?

Hvilke utslag av rasisme ser vi i Norge?

Forfatter: Henrik Lunde, Guri Bente Hårberg

[Hvilke utslag av rasisme ser vi i Norge? \(3179\)](#)

Rasisme handler om enkeltmennesker som opplever diskriminering i hverdagen sin. I Norge skjer det av og til alvorlige og tragiske hendelser som fortjener mye oppmerksomhet, og som skaper en nødvendig debatt. De mest utbredte formene for rasistisk diskriminering i Norge er i liten grad synlige, og de når sjeldent fram til avisspaltene.

For den enkelte kan det føles vanskelig å gjøre noe med diskrimineringen, og man møter ofte liten forståelse for at man opplever noe som dypt urettferdig.

- Det er nedverdigende at kvinner og menn med utenlandske etternavn og som har norske ektefeller, opplever at de må bruke sin norske ektefelles etternavn for å bli innkalt til jobbintervju.
- Det er ydmykende at man blir bedt om å bruke et norsk navn i stedet for sitt somaliske som telefonoselger.
- Det er krenkende at norske menn behandler en kvinne som prostitueret når hun er i Norge på jobbutveksling fra et afrikansk land.
- Det er urimelig at foreldre med minoritetsbakgrunn opplever at barnet deres får dårligere undervisning enn andre barn på den samme skolen og i den samme klassen.

Alle disse eksemplene er baserte på konkrete henvendelser til Antirasistisk Senter, og de er bare toppen av isfjellet.

Andre deler av isfjellet kan belyses i offentlige statistikker

- Selv i tider med rekordlav arbeidsledighet er det nordmenn med minoritetsbakgrunn som har høyest arbeidsledighet.
- Innvandrere bor trangere enn nordmenn og har dårligere råd.
- Halvparten av alle innvandrere og etterkommerne deres sier at de opplever diskriminering i Norge.
- Statlige bedrifter innkaller ikke kvalifiserte søker med minoritetsbakgrunn til jobbintervju.
- 1/3 av henvendelsene til Likestillings- og diskrimineringsombudet gjaldt rasistisk diskriminering i 2007.

I fordypningsteksten som ligger under relatert innhold til høyre, kan du finne fagstoff om diskriminering og rasisme

- i arbeidslivet
- i boligsammenheng
- på gata
- på utesteder
- på idrettsbanen

Kultur

Å kjempe i et vanskelig miljø

Slåsskamp

Rasisme og rasistisk diskriminering skjer i alle land og på alle områder. Det er veldig mye som skjer hver dag som ingen får greie på, enten det er en slåsskamp, at noen sier noe negativt til noen andre, eller at man blir dårlig behandlet.

Det er veldig få som går til aviser eller til politiet. Man holder det for seg selv. Derfor er det vanskelig å «telle» hvor mye rasisme det er i Norge, eller om den øker eller minker. Men at det skjer, er flere og flere klar over. Og det skjer i alle områder i samfunnet.

Utfordringer til deg

Oppgaver til " Hvilke utslag av rasisme ser vi i Norge?? "
"

1. Gi eksempel på rasisme som skjer i Norge.
2. Send en e-post til politiet i kommunen du bor i, og finn ut om det er mye rasisme der. Lag gode spørsmål slik at du får vite noe om hvilke ofte politiet får meldinger om rasistiske handlinger, hvilken type rasisme det er snakk om, og hva som blir gjort.
3. Diskuter eksemplene på rasisme fra teksten over. Hvorfor er det slik, og hva kan gjøres?

Oppgaver til filmen: Frykt for det ukjente

1. Hvorfor må mannen i filmen ta forholdsregler?
2. Diskuter om det han forteller om opptøyen på grunn av bakgrunnen hans, er rasisme.
3. Hvilket smykke har mannen, og hva symboliserer det?
4. Hva forteller mannen om konflikter mellom jøder og muslimer, og hvorfor er det så viktig å merke seg dette?

Oppgaver til film: Rasisme i Norge

1. Diskuter filmen i klassen.
2. Hva kan en barne- og ungdomsarbeider gjøre for at ungdom skal unngå å oppleve rasisme på denne måten?
3. Hva kan man gjøre for at barn og unge skal føle seg som nordmenn selv om de har en annen hudfarge eller en annen kulturbakgrunn?
4. Hvordan kan man drøfte rasisme i klassen? Ha ulike aldersgrupper i tankene.

Oppgaver til film: Rasisme i nettavis

1. Hva tror du er grunnen til at slike rasistiske leserinnlegg kommer på nettet?
2. Hvilken type kontroll mener du at det bør være med leserinnlegg på nettet?
3. Tenk deg at du jobber i 9. klasse. Læreren er ute for å hente noe, og du skal være sammen med klassen til læreren kommer tilbake. Timen har begynt, og en av elevene leser opp et rasistisk leserinnlegg, som det vi hørte på filmen. Hva gjør du?

Oppgaver til: Min tro - din myte

1. Hva forteller dette deg om språkets betydning i kommunikasjon?
2. Hva forteller dette deg om kulturforskjeller?
3. Kunne du ha kommet i samme situasjon dersom du besøkte et annet land?
4. Diskuter hvordan vi på best mulig måte kan gi mennesker fra andre land en innføring i språk og kultur. Finn ut hvordan det gjøres i kommunen du bor i.
5. Hva kan du finne ut om forfatteren av boken?
6. Fordypning: Lån boken og les resten av den.

Oppgaver til prologen fra boken Talsmann

1. Hvordan tror du det kan føles å lese rasistiske ord og uttrykk på vegger og lignende?
2. Hva skal til for at et land skal være godt å bo i, også for minoriteter?
3. Å være integrert – hva betyr det?
4. Hva skal til for å bli integrert?
5. Hva vil det si å være tokulturell?
6. Hva mener du skjer når to kulturer møtes?
7. Hvordan påvirkes norsk kultur av innvandring?
8. Hva kan du finne ut om forfatteren av denne boken?
9. Fordypning: Les boken og skriv et sammendrag.

Hvordan forebygge rasisme

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Trine Merethe Paulsen
[Hvordan forebygge rasisme i barne- og ungdomsgruppa? \(3185\)](#)

Det er viktig å jobbe for at barn og unge skal oppleve rasisme. Sammen med foreldrene har de som jobber i barnehage og skole, en mulighet til å gi barn og unge holdninger og et menneskesyn som gjør at de tar avstand fra rasisme.

Å skape holdninger og et menneskesyn som gjør at barn og unge ikke ønsker å påføre andre barn og unge smerte, er viktig i det forebyggende arbeidet. Som voksne er vi rollemodeller for barna, og vi må derfor være bevisste på hvordan vi prater om og til barn fra andre kulturer.

Noen barn opplever rasisme nesten daglig, mens andre aldri opplever det. Denne ulikheten kan det være mange årsaker til – akkurat på samme måte som vi ser at noen barn blir mobbet, mens andre ikke blir det. For deg som barne- og ungdomsarbeider er det viktig å vite at du skal gjøre alt du kan for å forebygge rasisme, og gripe inn når det skjer.

Noen aktuelle tiltak i det forebyggende arbeidet

• God kontakt mellom barnehagen/skolen og hjemmet

Det er vanskelig å skape gode holdninger dersom foreldrene og barnehagen/skolen ikke jobber i samme retning. Rasisme bør være et tema på foreldremøter.

• Gjør barnet kjent med de andre kulturene

Er det barn med ulik kulturbakgrunn i barnehagen/skolen, kan dette være et fint utgangspunkt for å bli kjent med ulike kulturer. Vær oppmerksom på at barn og ungdom har forskjellige kulturbånd. Noen innvandrere føler seg raskt som norske og vil ha lite snakk om den opprinnelige kulturbakrunnen sin, mens andre har sterke bånd til den andre kulturen selv om de er født og oppvokst i Norge. Som barne- og ungdomsarbeider må du akseptere disse ulikhetsene og prate med barnet eller foreldrene for å finne ut mer om de kulturbåndene barnet har. Se på det som er positivt i de ulike kulturene, og du kan for eksempel lære de andre barna noen ord og litt om tradisjoner i kulturen.

• Planlegging av barnehageåret/skoleåret

I planleggingen av barnehageåret/skoleåret må dere som arbeider i barnehagen/skolen, bli enige om hvilke merkedager som skal feires, og hvordan de skal feires. Det finnes kalendre som viser hvilke merkedager ulike kulturer og religioner feirer.

• Nye barn i barnegruppa

Dersom det kommer nye barn inn i barnegruppa, er det fornuftig å forberede de andre barna på hva de kan gjøre for å ta godt imot de nye barna.

• Bli kjent med andre kulturer

Ved å leke leker, smoke matretter og synge sanger fra andre land kan det gi de andre barna en større forståelse for andre kulturer. SOS-barnebyer har sider med ideer til bruk i skole og barnehage som kan være til hjelp i dette arbeidet.

• Internasjonalisering

Barnehager feirer den internasjonale barnedagen den 6. oktober. Skoler har prosjektuker, internasjonal uke, de deltar i Operasjon Dagsverk og i elevutveksling mellom ulike land. Alt dette er med på å skape en større forståelse for ulike kulturer.

• Bli kjent med norsk språk og kultur

Å bli kjent med den norske kulturen og det norske språket er en viktig forutsetning for å bli integrert i samfunnet, og det er derfor en viktig oppgave å gi barn og ungdom som bor i Norge, denne innsikten, samtidig som det må være mulig for dem å bevare den

Barn

Barn

Barn

opprikkelige kulturtillhørighet sin.

- **Ulike utmerkelser**

Vi har ulike utmerkelser som skal stimulere til arbeid med internasjonale spørsmål og arbeid for å forebygge rasisme. Eksempler på slike utmerkelser er Benjaminprisen.

Benjaminprisen deles årlig ut til en skole som har utmerket seg i arbeidet mot rasisme og diskriminering. Benjaminprisen er oppkalt etter 15 år gamle Benjamin Hermansen som ble drept på Holmlia 26. januar 2001. Drapet var rasistisk og nazistisk motivert.

(Kilde: *Utdanningsdirektoratet*)

- **Internasjonalisering**

I norsk skole finnes det en rekke ulike prosjekter som gir norske ungdommer mulighet til å bli kjent med andre kulturer. Dette kan skje på ulike måter, som for eksempel studiebesøk og arbeidsutveksling.

Anne og Ole har fått mulighet til å ha tre måneder av tiden som lærer i et annet land, mens Lone reiser til Kenya sammen med en gruppe fra skolen for å være der i 14 dager. Når Lone kommer hjem, vil hun få besøk av elever fra Kenya som vil være i Norge i 14 dager.

- **Kompetanse**

Å øke kompetansen om rasisme blant folk som jobber med barn og unge, er forebyggende.

- **Se på et positive**

Ved å se på det positive med et flerkulturelt samfunn skaper man gode holdninger.

Utfordringer til deg

Oppgaver til " Hvordan forebygge rasisme i barne- og ungdomsgruppen?"

1. Les og diskuter Henrik Lundes tekst «Hvordan arbeide med rasisme i barne- og ungdomsgruppa?».
2. Hvordan kan du øke kompetansen og den flerkulturelle forståelsen din?
3. Hvilke tiltak kan settes i verk for å forebygge rasisme blant barn og unge?
4. Intervju mennesker som jobber med barn. Hvordan forebygger de rasisme, og hva gjør de dersom de oppdager rasisme?
5. Lytt til lydfilen om Pippi. Noter ned de argumentene som blir brukt for og imot endring av språkbruken i barnebøker. Gå deretter sammen i grupper og diskuter hva dere mener om dette.
6. På filmklippet "Rasisme - Bye og Rønning" ser du at det blir brukt litteratur og humor. Tenk gjennom:
 - I hvilken aldersgruppe ville du brukt dette?
 - Tror du alle barn forstår humoren?
 - Hvordan ville du knyttet en slik tekst opp til arbeidet med rasisme?
 - Oppsök biblioteket og finn ut om de har noen bøker de kan anbefale deg å bruke når du skal arbeide med rasisme i barnehage eller skole.
7. Lytt til klippet om myter. Hvilken effekt kan et slikt klipp ha på ungdom? Hvordan ville du brukt det?
8. På siden finner du en lenke til SOS-barnebyer. Der kan du finne egne sider for barnehage og skole som kan være til hjelp når du skal jobbe med kulturforståelsen hos barn og ungdom. Der finner du matretter og leker fra ulike land, og du finner filmer som du kanskje kan bruke. Gjør deg kjent med denne siden.
9. Søk på nettet og finn stoff om den internasjonale barnedagen.
10. Finn ut om det finnes internasjonale prosjekter ved skolen din.
11. Fordypningsoppgave: Les fordypningsteksten og diskuter den.

Oppgaver til lydfilen: Nei til rasisme på fotballbanen

1. Ville det ha gjort noe med holdningene dine om du måtte skrive under på en slik kontrakt?
2. Hva inneholder den kontrakten det er snakk om her?
3. Hvilke fordeler mener de en slik kontrakt gir?
4. Hvordan knyttes foreldre til denne kontrakten?
5. Hvordan kan de være sikre på at innvandrere forstår det som står i kontrakten?
6. Hva skjer dersom noen bryter kontrakten?
7. Diskuter hvilke fordeler en slik kontrakt kan ha.

Hva gjør du dersom du oppdager rasisme

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Hva gjør du dersom du oppdager rasisme? \(3186\)](#)

Dessverre kan det hende at du oppdager rasisme i barne- og ungdomsgruppa der du jobber. Da er det viktig at du vet hva du skal gjøre! Dersom et barn forteller deg om rasistiske hendelser eller handlinger, eller du oppdager det selv, er du som voksen forpliktet til å gripe inn. Som profesjonell yrkesutøver kan du ikke å la være å gjøre noe dersom du vet at et barn har det vondt. Dersom du tenker gjennom mulige situasjoner og dere diskuterer det i personalgruppa, er det lettere for deg å vite hva du skal gjøre om en slik situasjon oppstår.

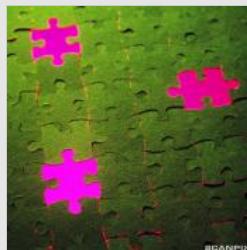
Når du oppdager rasisme, må du straks gripe inn og stoppe det som skjer. I barnehagen og skolen er det naturlig at du tar det opp med dem du jobber sammen med, slik at dere i fellesskap kan komme fram til hva dere skal gjøre med saken. Jobber du i ungdomsklubb, kan det hende at du selv må ta et mer direkte ansvar for det som skal skje videre.

Ulik – men lik

Ulikheter

En brikke

Noen gode råd

- Lytt. Hør tålmodig på barnet og ikke trekk forhastede konklusjoner.
- Undersøk. Gransk saken oppmerksomt og tålmodig.
- Støtt. Se problemet fra barnets side.

Ro ned barnet og anerkjenn problemet

- Det er viktig å la barnet få vite hvor glad du er for at du fikk informasjon om det som skjedde, og at du tror på barnet. Du må gi uttrykk for at det ikke er barnets skyld, og at du er lei deg for at dette har skjedd. Det er ikke barnet som er problemet!
- Forviss deg om at barnet ikke tror på det plageren sier.
- Ro ned barnet og si at det ikke er alene om å bli utsatt for mobbing eller rasisme.
- La barnet foreslå hvordan dere kan løse problemet.
- Hvis det er fare for barnets sikkerhet, må du ta affære.
- Hvis barnet er i ekstrem krise, må du søke profesjonell hjelp.

(Kilde: Foreldreutvalget for grunnopplæringen, FUG)

Når du oppdager rasisme, må du gjøre følgende:

- Ta deg av barnet som har blitt utsatt for rasisme. Se rådene fra FUG.
- Snakk med den eller dem som utsatte rasisme. Prøv å skape forståelse for at handlingen er uakseptabel, og hjelp barnet til å endre atferd.
- Dersom det er grupper med barn som er rasistiske, kan det lønne seg å snakke med dem enkeltvis først, og deretter å snakke med dem som gruppe.
- Orienter dem du jobber sammen med, slik at dere sammen kan finne gode løsninger og være ekstra oppmerksomme på problemet.
- Kontakt foreldrene til den som ble utsatt for rasisme, og foreldrene til de som stod bak de rasistiske handlingene.
- Ta kontakt med hjelpeapparat dersom det er nødvendig.
- Vis at rasisme alltid blir tatt på alvor.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Hva gjør du dersom du oppdager rasisme???"

1. Ta kontakt med barnehager, skoler, fritidsklubber og lignende og finn ut hvilke rutiner de har for situasjoner der noen blir utsatt for rasisme.
2. Drøft hvordan dere ville jobbet dersom dere hadde oppdaget rasisme.
3. Hvorfor er det så viktig å varsle resten av personalet om rasisme?
4. Hvem tar kontakt med foreldrene i slike tilfeller?
5. Diskuter rådene fra FUG.
Se spesielt på rådet «Ro ned barnet og si at det er ikke alene om å bli utsatt for mobbing eller rasisme».
6. Fordypning: Les handlingsplan mot rasisme og diskriminering.

Nyttige adresser når du jobber med rasisme

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg
[Nyttige adresser når du arbeider med rasisme \(2794\)](#)

Her finner du noen nettsteder som kan være nyttige når du jobber med temaet rasisme. Rasisme er et stort og viktig område som du kan bruke mye tid på å fordype deg i dersom du ønsker det. I tillegg til fagstoffet du finner innenfor barne- og ungdomsarbeiderfag, anbefaler vi deg også å se på samfunnssfag sine sider om temaet.

Du vil finne mengder med fagstoff dersom du søker på nettet, men husk å være kritisk til det du finner, for det er ikke alt som er like seriøst.

[antirasistisk-senter](#)

Antirasistisk senter jobber med

- å avdekke, dokumentere og motarbeide rasisme og diskriminering
- å bevisstgjøre og informere om rasistisk diskriminering
- å mobilisere personer med minoritetsbakgrunn gjennom konkrete prosjekter til aktiv og likeverdig deltagelse i samfunnslivet
- å øke samhandling mellom minoriteter og majoritetssamfunnet

Niels Henrik jobber med pc

Som barne- og ungdomsarbeider skal du holde deg faglig oppdatert. Det betyr at du må følge med slik at du får med deg de endringer som skjer til enhver tid.

Å søke informasjon

[SOS - Rasisme](#)

SOS Rasisme er en landsdekkende demokratisk medlemsorganisasjon som bruker alle krefter på kampen mot rasisme.

[Ung.no - rasisme](#)

Her får du svar på det du lurer på. Nettstedet er drevet av Barne-, ungdoms- og familielid direktoratet. Under rasisme finner du fagtekster og spørsmål med svar. Her finner du også tester og quizer.

[Forskning.no](#)

- Ifølge Forskning.no er dette Nordens største nettbaserte kanal for formidling fra norsk og internasjonal forskning.
- Ved å søke på rasisme vil du få opp ulike artikler om forskning på området.

Norsk Folkehjelp

- Norsk Folkehjelp er fagbevegelsens humanitære solidaritetsorganisasjon. De støtter folk i deres kamp for mer makt og innflytelse over egne liv og over samfunnsutviklingen.
- Norsk Folkehjelps arbeid bygger på de fire grunnpilarene
 - kamp mot undertrykking, fattigdom og urettferdig fordeling
 - kamp mot rasisme og diskriminering
 - arbeid for likestilling og mot vold og overgrep
 - forebygging, frivillig engasjement og kompetansebygging

(Kilde: *Norsk Folkehjelp*)

SOS- barnebyer

SOS-barnebyer er en politisk og religiøst nøytral organisasjon som gir langsiktig hjelp til foreldreløse og forsømte barn, uavhengig av nasjonalitet, kultur og religion. De har egne sider med fagstoff for barnehage og skole.

MR - siden (Den Norske Helsingforskomité)

Her finner du temasider, ideer til hvordan man kan undervise om menneskerettigheter, og fagstoff om rasisme.

Oppgaver til fagstoff om «Nyttige adresser når du arbeider med rasisme».

Utfordringer til deg

1. Gjør deg kjent på nettstederene over.
2. Noter ned adresser på andre gode nettsteder du finner.

Universell utforming

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg
[Universell utforming \(24329\)](#)

Denne siden kan være en god start når du skal begynne å jobbe med temaet universell utforming.

Universell utforming er et område du som barne- og ungdomsarbeider må ha god kjennskap til.

På Vg1 helse- og sosialfag lærte du om

- utvikling
- ulike forutsetninger
- mennesker med nedsatt funksjonsevne

Universell utforming

Bestevenner

Fritidsaktiviteter

Oppgaver til fagstoff om «Universell utforming».

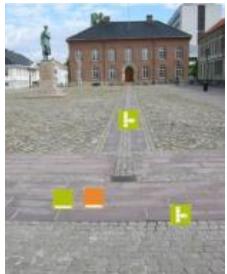
Tenk over

1. Hvilket kompetanse mål i læreplanen sier at du skal jobbe med universell utforming?
2. Lag et tankekart over det du kan om universell utforming. Sammenlign tankekartet med fagstoffet på Vg1 (lenkesamling).
Undersøk om det er fagstoff fra Vg1 du trenger å repetere før du går i gang med fagstoffet på Vg2.
Ta fram tankekartet på slutten av skoleåret og se om du har lært noe. Du finner lenke til Vg1-stoff i lenkesamlingen.
3. Bruk bildene på siden som inspirasjon til en tekst om universell utforming.

Hva er universell utforming?

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Hva er universell utforming? \(24209\)](#)

Universell utforming dreier seg om å utforme produkter og omgivelser på en slik måte at de blir tilgjengelige for så mange mennesker som mulig. På denne siden finner du en definisjon av begrepet, og du finner lenker til en rekke bilder som viser eksempel på universell utforming. Bildene er hentet fra Husbankens eksemplersamling.

Universell utforming

Universell utforming

Universell utforming

I Norge brukes denne definisjonen av universell utforming: Universell utforming er forming av produkter, bygg, transportmidler og omgivelser på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker i så stor grad som mulig, ute behov for tilpasning eller spesiell utforming. Innenfor boligsektoren innebærer dette at man ved nybygging, rehabilitering og ombygging skal vektlegge at både boenheter, fellesområder og utearealer skal være brukbare for et vidt spekter av mennesker: barn, eldre, synshemmede og bevegelseshemmede i tillegg til spreke tjueåringer. Småbarnsforeldre skal kunne ta med seg barn i barnevogn, og ukjente besökende skal kunne finne fram. Dette gir boligområder som er brukbare for flere og enklere for mange, ved hjelp av tiltak som er nødvendige for noen. Husbanken

Universell utforming er et begrep som du må kjenne til når du skal arbeide som barnehøyrer og ungdomsarbeider. Når nye barnehager, skoler og fritidslubber skal tegnes, er det viktig at man tenker universell utforming fra første strek. Når du skal ta barn og unge med deg ut av barnehagen eller skolen, må du ha kunnskaper om hvilke områder som er tilrettelagt for alle.

Universell utforming er et middel til økt selvstendighet for barn og unge med nedsatt funksjonsevne.

Når mennesker har nedsatt funksjonsnivå eller helseproblemer, kan de møte hindringer i hverdagen som gjør livet vanskeligere. Et grunnprinsipp for universell utforming er at omgivelser og produkter skal ha en utforming som gjør dem tilgjengelige for flest mulig. Målet er å forenkle livet og øke livskvaliteten for alle.

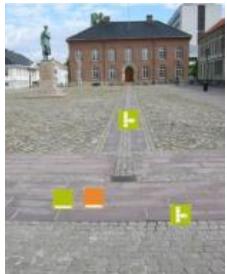
Utdringer til deg Oppgaver til «Hva er universell utforming?» Hva er universell utforming? Hvorfor er universell utforming viktig? Hvem har nytte av at samfunnet legger til rette for universell utforming? Se på bildene under «Relasjoner». Diskuter det dere ser. Finn ut hvordan det står til med universell utforming i din kommune eller bydel. Dette kan gjøres på en rekke ulike måter:– Prøv dere som blinde eller bevegelseshemmerte i kommunen. Intervju politikere, lærere, førskolelærere eller andre.– Ta bilder og sammenlign med bildene under «Relasjoner»

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Universell utforming der barn og unge oppholder

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Universell utforming der barn og unge oppholder seg \(28102\)](#)

Det bør være en selvfølgelighet at arenaer for barn og unge er tilgjengelige for alle, men slik er det dessverre ikke overalt. Universell utforming vil gjøre hverdagen for barn og ansatte lettere.

I Norge har vi et ønske om at alle mennesker skal kunne delta på de samme arenaene, og at ingen skal ekskluderes. Universell utforming er en del av det som må til for å gjøre barnehager, skoler og fritidsaktiviteter tilgjengelige for alle.

På Vg1 lærte du at

Funksjonshemninger kan forstås som et gap mellom menneskets forutsetninger og miljøets krav til funksjonsevne på områder som er vesentlige for å etablere og vedlikeholde et selvstendig og sosialt liv.
Universell utforming skal fjerne så mye som mulig av dette gapet.

Universell utforming

Ny teknologi er en viktig del av hverdagen til mennesker i vår tid og gir mange økt mulighet til deltagelse. Mennesker med funksjonsnedsettelse kan oppleve informasjons- og kommunikasjonsteknologi som barrierer for deltagelse.
Helsedirektoratet

Åtte av ti skoler er ikke for rullestolbrukere

Manglende universell utforming gjør at elever med funksjonsnedsettelser i mange tilfeller ikke får gå på den skolen de hører til. Norges Handikapforbund krever at det kommer en forskrift som pålegger universell utforming av alle undervisningsbygg innen 2015.

Høye terskler, trapper og ubrukelige handikaptoletter er vanlige barrierer på landets skoler. Hele 86 prosent av skolene bryter kravene til enten inngangspartier, heiser eller handikaptoletter. Det viser en landsomfattende kartlegging som Norges Handikapforbund har gjort.

Miljøverndepartementet

Universell utforming / video

<http://ndla.no/nb/node/28037>

Det er viktig at du får en forståelse av at universell utforming ikke bare dreier seg om utforming av bygninger, men også om

- utforming av gang- og sykkelstier
- skilting
- tilgang til informasjon i aviser, bøker og på Internett
- mulighet til å bruke kollektivtransport

Kan du komme på andre ting?

Universell utforming vil ha betydning for barn og unges mulighet til å delta i lek og aktivitet. Det øker barns muligheter til å delta på de arenaene som andre barn benytter. Dette kan ha betydning for sosialisering og utvikling av identitet.

Ny lov om tilgjengelighet

Den 10. juni 2008 vedtok Odelstinget **diskriminerings- og tilgjengelighetsloven**. Den skal sikre alle lettere tilgang til bygninger og plasser.

Den delen av loven som omhandler tilgjengelighet, gjør det påbudt å sørge for **universell utforming** av fysiske møteplasser og omgivelser. Videre gir loven personer med nedsatt funksjonsevne et rettslig vern mot diskriminering.

Barne- og likestillingsminister Anniken Huitfeldt uttalte da loven ble vedtatt:

– Vi må motvirke at mennesker stenges ute på grunn av manglende tilgjengelighet. Da kan vi ikke fortsette å bygge restauranter, offentlige bygg, trikker, busser og tog uten å tenke på at forskjellige mennesker skal bruke dem.

Kilde: Barneombudet.no

Utfordringer til deg

Oppgaver til filmen Aktivitør for mennesker med nedsatt funksjonsevne

Se filmen

1. Hva er gjort for at gutten i filmen skal få seg en jobb?
2. Hvilken betydning tror du det har for oss mennesker å ha en jobb?
3. Hvorfor er universell utforming viktig?

Oppgaver til filmen Universell utforming

Se filmen

1. Hvilken effekt tror du slike øvelser kan ha?
2. Hvorfor er universell utforming viktig?
3. Her utfordres politikere til å prøve seg som synshemmet og bevegelseshemmet. Hvorfor tror du de har invitert politikere?
4. Dersom du har mulighet, kan du prøve ut lignende ting i ditt eget nærmiljø.

Oppgaver til «Universell utforming der barn og unge oppholder seg»

1. Se filmene på dinfeil.no. På hvilke måter forklarer disse filmene at universell utforming er nyttig for alle?
2. Hvorfor er det så viktig at skoler og barnehager er universelt utformet?
3. Hvilke konsekvenser får det dersom skoler og barnehager ikke er tilrettelagt for alle?
4. Bruk gap-modellen (Vg1) og forklar hvordan universell utforming kan minske gapet.

Oppgaver til «Universell utforming. Film»

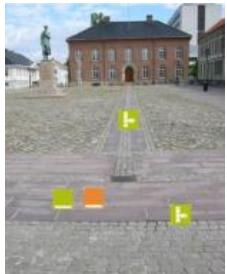
Se filmen.

1. Hvordan definerer moren i filmen universell utforming?
2. Hvilke problemer møter Sara og moren hennes?
3. Hvilke signaler sendes dersom en butikk ikke er tilgjengelig for alle?
4. I filmen besøker vi en kino der det er tenkt mye på tilgjengelighet for alle. Hva er gjort?
5. Hvilke grupper kan ha nytte av universell utforming?
6. Hva er tanken bak universell utforming?
7. Hva er sammenhengen mellom universell utforming og sugerør?
8. Hva er sammenhengen mellom universell utforming og fjernkontroller?
9. Hvordan er skolen vi besøker, tilrettelagt for alle?

Nyttige adresser når du jobber med universell ut

Forfatter: Guri Bente Hårberg

[Nyttige adresser når du jobber med universell utforming \(24308\)](#)

Universell utforming er et stort og spennende område som du kan bruke mye tid på å fordype deg i dersom du ønsker det.

Du vil finne mengder med fagstoff dersom du søker på nettet, men husk å være kritisk til det du finner, for det er ikke alt som er like seriøst.

Her finner du noen nyttige adresser. Noen av nettstederene krever innlogging til enkelte sider, mens andre er åpne for alle.

Du finner lenker til alle nettsteder i lenkesamlingen.

Niels Henrik jobber med pc

Som barne- og ungdomsarbeider skal du holde deg faglig oppdatert. Det betyr at du må følge med slik at du får med deg de endringer som skjer til enhver tid.

Å søke informasjon

[Norges Blindeforbund](#)

Ved å gå til fanen «tilrettelegging» finner du fagtekster og bilder som beskriver universell utforming på en rekke områder.

[Hørselshemmedes landsforbund](#)

Ved å søke på «universell utforming» i søkerfeltet får du opp en rekke fagtekster om universell utforming.

[Norges Astma- og Allergiforbund](#)

Ved å søke på «universell utforming» i søkerfeltet får du opp fagtekster knyttet til temaet.

[Norges Handikapforbund](#)

Ved å søke på «universell utforming» i søkerfeltet får du opp fagtekster knyttet til temaet.

[Universell utforming](#)

Husbanken og Statens bygningstekniske etat arbeider sammen om et informasjonsprogram om temaet universell utforming. Her finner du en rekke artikler om emnet.

Noen av dem kan være litt vanskelig tilgjengelige for lekfolk.

[Husbanken - universell utforming](#)

Her finner du en rekke artikler, lenker, brosjyrer og bilder knyttet til temaet universell utforming. Noen av tekstene kan være litt vanskelig tilgjengelige for lekfolk.

[Regjeringen.no](#)

Ved å søke på «universell utforming» får du opp en rekke dokumenter, blant annet «Veileder for utforming av barnehagens utearealer». Tekstene du finner her, er fordypningsstoff og kan være litt vanskelig tilgjengelige for lekfolk.

[Helsedirektoratet](#)

Ved å søke på «universell utforming» i søkerfeltet får du opp en rekke fagtekster knyttet til emnet.

[Miljøverndepartementet - Universell utforming](#)

Her kommer du til en side med en rekke artikler om universell utforming. Tekstene har ulik vanskelighetsgrad.

[Barneombudet](#)

Ved å søke på «universell utforming» i søkerfeltet får du opp en rekke fagtekster knyttet til emnet.

Gjør deg kjent på nettstedene over.

Skriv ned adresser til andre gode nettsteder du finner.

Fagarbeider og arbeidstaker

Barne- og ungdomsarbeider

Forfatter: Guri Bente Håberg, Gro Nedberg Grønlid

[Barne- og ungdomsarbeider \(58302\)](#)

Dette er ei samleside om det å være barne- og ungdomsarbeider. Her finner du filmer, fagstoff og oppgaver knyttet til arbeidet en barne- og ungdomsarbeider gjør på ulike arbeidsplasser.

Barne- og ungdomsarbeider i barnehage / video

<http://ndla.no/nb/node/12061>

Wenche Bankhaug
Michelsen, lærling i barne- og ungdoms-arbeiderfaget

Barne- og ungdomsarbeider på SFO / video

<http://ndla.no/nb/node/12045>

Her er et intervju med Marte Sjøvik, som også er barne- og ungdomsarbeider:
[Barne- og ungdomsarbeider – yrkesintervju](#)

Oppgaver til fagstoff om «Barne- og ungdomsarbeider».

Tenk over

1. Bruk Vilbli.no. Hva kan du finne ut om barne- og ungdomsarbeideren på disse sidene?
2. Bruk sidene til Utdanning.no og finn ut hva de kan fortelle deg om det å jobbe som barne- og ungdomsarbeider.

Oppgaver til filmen "Barne- og ungdomsarbeider på SFO"

1. Hvilken betydning mener barne- og ungdomsarbeideren du møter her, at utdanning har?
2. Hun sier at barn trenger å lære å løse konflikter. Diskuter hvordan dette kan gjøres.
3. Hvordan kan barn lære empati?
4. Hvordan bør man møte barn som er i sorg?
5. Hvordan kan barne- og ungdomsarbeideren gi barna trygghet?
6. Barne- og ungdomsarbeideren i filmen forteller om observasjon. Hva er det?
Lag en tegning eller collage som viser hva du tror det er viktig å observere.
7. Hun forteller at det er viktig å reflektere over det man gjør. Hva betyr det?
8. Hvordan bør voksne oppføre seg mot barn? Hva sier barne- og ungdomsarbeideren i filmen, og hva mener du?
9. Diskuter hvilke fordeler en kan ha av at det er arbeidstakere med ulik kulturbakgrunn på en arbeidsplass.
10. Ofte møter barne- og ungdomsarbeideren barn fra ulike kulturer. Hvilke hensyn må man ta da?

Oppgaver til filmen "Barne- og ungdomsarbeider i barnehage"

1. Hvordan blir man barne- og ungdomsarbeider?
2. Hvor kan en barne- og ungdomsarbeider jobbe?
3. Hva er forskjellen på å le av og le med noen?
4. Hva er en småbarnsavdeling, og hva er en storbarnsavdeling?
5. Hvem jobber i en barnehage?
6. Hva er førskolelærerens jobb, og hva skiller den fra barne- og ungdomsarbeiderens jobb?
7. Gi eksempel på aktiviteter som er vanlige i barnehagen.
8. Hvilke egenskaper bør en barne- og ungdomsarbeider ha?

Oppgaver til filmen om Chand Torsvik

1. Hva brenner Chand Torsvik for?
2. Hvorfor ble han barne- og ungdomsarbeider?
3. Hva forteller sangene hans deg?
4. Hvordan kan Chand være en rollemodell for barn og unge?
5. Hvilke egenskaper mener han er viktige når man jobber med barn og unge?
6. Hvordan oppdager man ifølge Chand at barn ikke har det godt?
7. Diskuter hvorfor det er viktig å ha mot til å gå sine egne veier.
8. I lenkesamlingen finner du lenke til en oppgave fra Vg1. Gjør denne oppgaven om du ikke har gjort den tidligere.
9. Søk på YouTube, Google og Facebook. Hva kan du finne ut om Chands arbeid med barn og unge?

Barne- og ungdomsarbeider i en barnehage

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid, Fagforbundet

[Barne- og ungdomsarbeider i en barnehage \(66730\)](#)

Raian er barne- og ungdomsarbeider i en barnehage. I disse åtte filmklippene sier han litt om jobben sin, hvorfor han har valgt denne jobben, og hva han gjør sammen med barna. Se filmene om Raian.

Raian - egenskaper / video

<http://ndla.no/nb/node/63457>

Raian forteller om hvorfor han ble barne- og ungdomsarbeider	Raian forteller om noen av måltidene i barnehagen, og hvordan han tar seg av barnas behov.	Hver morgen er det planleggingsmøte i barnehagen der Raian jobber.
		

Raian - hvorfor / video

<http://ndla.no/nb/node/63455>

Raian - måltider / video

<http://ndla.no/nb/node/63455>

Raian - møte / video

<http://ndla.no/nb/node/63455>

Her forteller Raian om hvordan det er å ta imot barna som kommer til barnehagen.	I garderoben kan det bli mye styr, men Raian prøver å la barna klare mest mulig selv.	Når Raian har samlingsstund, prøver han å lytte til barna og la dem delta i aktiviteter
		

Raian - mottak / video

<http://ndla.no/nb/node/63455>

Raian - påkledning / video

<http://ndla.no/nb/node/63455>

Raian - samlingsstund / video

<http://ndla.no/nb/node/63455>

Raien - uteaktiviteter / video

<http://ndla.no/nb/node/66731>

Barne- og ungdomsarbeider på en skole

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid, Fagforbundet

[Barne- og ungdomsarbeider på en skole \(66877\)](#)

Tonje er barne- og ungdomsarbeider på en skole. I disse filmklippene forteller hun litt om jobben sin, hvorfor hun har valgt den, og hva hun gjør sammen med barna.

Tonje - forteller hvorfor hun ble barne- og ungdomsarbeider / video

<http://ndla.no/nb/node/63461>

Her forteller Tonje om formingsaktiviteter hun deltar i. 	Her forteller Tonje om onsdagsmøtene de har i skolefritidsordningen. 	Her forteller Tonje om hvordan de gjennomfører måltider i skolefritidsordningen.
Tonje deltar i formingstimene / video http://ndla.no/nb/node/63459	Tonje forteller om planleggingsmøtet / video http://ndla.no/nb/node/63464	Tonje - forteller om sin rolle under måltidet / video http://ndla.no/nb/node/63463
Tonje er ute i pausene og tilrettelegger for og deltar i barnas lek. 	Her forteller Tonje om hvilke oppgaver hun har i klasserommet. 	Her forteller Tonje om hvordan hun tar imot barna i SFO, og om hvordan de har frokost på SFO.
Tonje tilrettelegger og deltar i uteaktiviteter / video http://ndla.no/nb/node/63468	Tonje forteller om sin rolle i klasserommet / video http://ndla.no/nb/node/63469	Tonje tar imot barna / video http://ndla.no/nb/node/63470

Barne- og ungdomsarbeider i en ungdomsklubb

Forfatter: Fagforbundet, Trine Merethe Paulsen, Guri Bente Hårberg

[Barne- og ungdomsarbeider i en ungdomsklubb \(63360\)](#)

Anne er barne- og ungdomsarbeider i en ungdomsklubb. I disse filmklippene sier hun litt om jobben sin, hvorfor hun har valgt den, og hva hun gjør sammen med ungdommene. Se filmene om Anne og gjør oppgavene nederst på siden.

Anne - egenskaper / video

<http://ndla.no/nb/node/63298>

Anne liker å holde på med formingsaktiviteter.	Anne og ungdommene må handle mat.	Hvorfor har Anne blitt barne- og ungdomsarbeider?
Anne - forming / video http://ndla.no/nb/node/63297	Anne - handling / video http://ndla.no/nb/node/63328	Anne - hvorfor? / video http://ndla.no/nb/node/63329
Anne lager mat sammen med ungdommene på klubben.	Anne og de andre voksnene i klubben har møte.	Ungdommene prater om mye rart når de er sammen.
Anne - matlagning / video http://ndla.no/nb/node/63324	Anne - møte / video http://ndla.no/nb/node/63325	Anne - prating / video http://ndla.no/nb/node/63326

Oppgaver til fagstoff om «Barne- og ungdomsarbeider i en ungdomsklubb».

1. Hvilke egenskaper mener du er viktig å ha i arbeidet som barne- og ungdomsarbeider?
2. Hvilke aktiviteter er fine å gjøre sammen med ungdommer?
3. Hvorfor tar Anne med seg ungdommer fra klubben når hun handler?

4. Hva sier Anne om hvorfor hun vil jobbe med ungdom? Diskuter det i klassen.
5. Hvordan planlegger de voksne klubbkveldene?

Etikk, moral og menneskesyn

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Kjell Arne Standal
[Etikk, moral og menneskesyn \(61009\)](#)

I vår kultur er det et ideal å være selvstendig, ha selvstendige meninger og klare seg selv. Det betyr blant annet at vi oppmuntrer barn og unge til å gjøre seg opp sine egne meninger om hva som er rett og galt. Samtidig pålegger myndighetene de ansatte i pedagogiske virksomheter å formidler samfunnets regler for hva som er rett og galt. Tilsynelatende er det en motsetning her. Alle skal få lov til å mene det de vil, men hver enkelt må følge samfunnets felles regler.

Hva som er rett og galt å gjøre når vi arbeider som barne- og ungdomsarbeidere, kalles yrkesetikk. Regler for rett og galt finner vi i lovverket, i faglitteraturen og som lokale regler på en arbeidsplass.

Samtlige ansatte må betrakte barnehagen som et hele, og ha omsorg for alle barn. De som jobber i barnehagen, har mange oppgaver. Blant annet skal de:

ETIKK

er læren om hva som er riktig, og hva som er galt.

Blomst

YRKESETISKE RETNINGSLINJER

Formelle regler

- barnehageloven
- forvaltningsloven
- arbeidsmiljøloven
- og så videre

Uformelle regler

- baksnakking er ikke tillatt
- overhold avtaler/pauser
- møt presis på arbeid og så videre

MORAL

er hvordan vi lever når vi kjenner forskjellen på rett og galt.

Menneskesyn

1. hver på sitt område medvirke til at virksomheten i barnehagen svarer til lov, forskrifter, retningslinjer og kommunale vedtak
2. medvirke til at samarbeidet mellom alle som arbeider i barnehagen, barna og deres hjem skal bli best mulig
3. hver på sitt område medvirke til at barnehagens bevilgninger disponeres på en formålstjenlig måte
4. behandle bygginger, lekeplass, inventar, materiell og hjelpemidler på en forsvarlig måte
5. delta på foreldremøter
6. delta i rådgivning og veiledning av studenter og andre som har yrkeserfaring i barnehagen
7. hindre at andre får kjennskap til det de får vite om privatpersoner i arbeidet sitt (etter barnehagelovens §16 om taushetsplikt)
8. gjøre seg kjent med alminnelig utvikling når det gjelder barnehagevirksomhet og småbarnspedagogikk

Når vi vet hva som er rett og galt, kommer det an på vår moralske styrke om vi klarer å etterleve dette og ikke gjøre det som er galt.

Yrkesetiske retningslinjer

De yrkesetiske retningslinjene forteller hvordan du skal opptre i ulike situasjoner. Ofte ligger det også forventninger til holdningene dine i disse retningslinjene.

De yrkestiske retningslinjene kan være formelle eller uformelle. De formelle reglene er felles for alle, mens de uformelle kan variere fra arbeidsplass til arbeidsplass.

De yrkesetiske retningslinjene beskriver blant annet:

- de oppgavene og funksjonene som barne- og ungdomsarbeidere er kvalifiserte til å utføre eller fylle, og de oppgavene og funksjonene de ikke er kvalifiserte til å utføre eller fylle
- hvordan barne- og ungdomsarbeideren skal opptre for å oppnå tillit hos brukere og i samfunnet forøvrig
- hvordan man kan sørge for å skape en følelse av felles verdier og tilhørighet til yrket (yrkesstolthet)

Tauhetsplikten

Regelen om tauhetsplikt er en yrkesetisk regel som gjelder for alle yrker der arbeidstakerne har med mennesker å gjøre. Den generell regelen om tauhetsplikt finnes i forvaltningsloven.

Forvaltningsloven gjelder bare for offentlig ansatte. Men når andre lover – som for eksempel barnehageloven (§ 21) og barnevernsloven (§ 6–7) – viser til reglene i forvaltningsloven, betyr det at alle som arbeider i barnehager eller barnevernet (for eksempel på et privat barnehjem), må følge reglene i forvaltningsloven.

Les mer om tauhetsplikten ved å klikke på lenken.

Ufordinnger til deg

Oppgaver til "Etikk, moral og

menneskesyn"

1. Hvordan kan de ansatte i en pedagogisk institusjon hjelpe hverandre til å leve etter de yrkesetiske reglene som gjelder for den aktuelle arbeidsplassen?
2. Hva er yrkesetiske retningslinjer?
3. Hva er moral?
4. Intervju en førskolelærer, en lærer eller en barne- og ungdomsarbeider og finn svar på følgende spørsmål:
Hvilke oppgaver og funksjoner er barne- og ungdomsarbeidere kvalifisert til å utføre eller fylle, og hva er de ikke kvalifisert til?

Lærting Wenche sin dag i barnehagen

Forfatter: Wenche Bankhaug Michelsen

[Lærting Wenche sin dag i barnehagen \(25839\)](#)

Her møter du Wenche som forteller om hvordan en vanlig arbeidsdag som lærting i barnehagen var for henne. Rutinene vil nok kunne variere fra barnehage til barnehage. Wenche jobbet i en barnehage med omtrent 65 barn fordelt på 4 forskjellige avdelinger.

Frokost

Noen av barna løper imot meg med åpne armer, så glade for å se meg. Det gir meg en god følelse av å være velkommen på jobb.

I barnehagen

På denne vaka skal jeg ta over ansvaret ved frokostbordet når jeg kommer. Da sitter jeg sammen med barna og hjelper dem slik at de får spist maten sin.

Etter hvert som det kommer nye barn oppfordrer vi dem til å sette seg ned og spise frokost sammen med oss. Barna får servert melk, vann eller har med seg eget drikke.

Noen av barna har spist mat før de kommer til barnehagen, da kan det være at de ønsker å gjøre noe annet, eller de kan ha med seg en yoghurt eller noen kjeks til å spise sammen med de andre.

Frokosten er en fin anledning til å sitte ned og prate med barna. Vi kan prate om hva de gjorde i går, hva de har i matboksen eller det barna måtte være interesserte i.

Lunsj

I barnehagen er det mange gode fang å sitte på, det gir trygghet.

Modelleire

	<p>2 dl salt 2ss Alun (fåes kjøpt på alle apotek) Ca 4 dl hvetemel 5 dl kokende vann 2 ss olje konditorfarge (trenger mye for å gi god farge) Bland det tørre, tilsett det bløte og bland godt med hendene i en stor bolle. Modelleira holder seg en stund på lukket boks, men tørker fort hvis den blir liggende fremme.</p>	<p>I min barnehage spiser vi formiddagsmat ca. klokken 10.30. I dag er det brødkiver med forskjellig pålegg, men ofte er det annen mat på menyen. Onsdager er det varm mat, ofte fisk, og mandager serveres havregrynsgrøt med sukker og kanel. Ved andre anledninger kan det serveres annen mat.</p> <p>Ved brødmåltidet har vi prim som er litt søtt, ellers går det mye på leverpostei og ost. Sunn mat er i fokus, og grovt brød er viktig. Mat med mye fiber, lite sukkerinnhold, mange vitaminer, antioksidanter, jern og andre næringsstoffer er viktig både for barn og voksne.</p> <p>Noen barn er allergiske og som barne- og ungdomsarbeider må du kunne ta hensyn til barn med forskjellige allergier. Du må sette deg godt inn i hvilke matvarer barnet ikke tåler. En vanlig allergi er laktoseintoleranse. Da tåler ikke barnet melk, og ofte heller ikke andre melkeprodukter. Da må du som barne- og ungdomsarbeider kunne legge til rette for å lage mat og drikke som alle barna tåler.</p> <p>Under måltidet skal barna lære god bordskikk. Å synge før måltidet er veldig vanlig, og det skaper en viss trygghet hos barna som sitter rundt bordet. Turtaking er en stor del av måltidets læreprosess, og i tillegg lærer barna også språk, hygiene og sosial kompetanse.</p> <p>Fruktmåltid</p> <p>Klokken 14.00 har vi fruktstund, der det for eksempel kan være epler og bananer på menyen. Noen ganger kan vi steke vadler eller bake boller som vi spiser til dette måltidet.</p>
VAKT	ARBEIDSOPPGAVER	
06.30 – 14.00 Tidligvakt	Denne vaken skal låse opp, slå på lys, sette frem leker, sette på kaffe og ta imot barna som kommer. Notere på en oppmøteliste hvilke barn som kommer.	
07.00 – 14.30 Tidligvakt 2	Starte frokost, sette frem melk, vann, koppar og lignende slik at barna kan spise.	
07.30 – 15.00 Mellomvakt	Ta seg av barna som er i barnehagen.	
08.00 - 15.30 Mellomvakt 2	Ta over ansvaret ved frokostbordet, sitte sammen med barna og de av foreldrene som sitter litt før de drar. Hjelpe til med andre oppgaver utover dagen - som for eksempel oppvask, klesvask og opprydding.	
08.30 – 16.00 Mellomvakt 3	Rydde av frokostbordet, sette på oppvaskmaskinen og hjelpe til med andre oppgaver utover dagen - som for eksempel klesvask, vareinnkjøp, opprydding ute og inne.	
	Etter fruktmåltidet skal det ryddes og vaskes inne. All søppel må bæres ut, benker og stellebord må	

09.30 – 16.30 Fastvakt	steriliseres, vaskemaskin, oppvaskmaskin og tørketrommel må tømmes og slåes av. Siste dag før helg/ferie settes stolene opp på bordene slik at vaskejobben skal bli enklere for renholderne.	
09.15 – 16.45 Senvakt	Denne vaken har hovedansvar for å dokumentere i oppmøtelisten at barna blir hentet. Senvakt er den siste som drar fra jobb og må sørge for at alle dører er låst, alle leker er låst inne, gardiner og persienner er trukket for, alt lys er slått av og alle vinduer er lukket før han/hun drar hjem.	

Barnehagedagen

Idag har jeg 08.00 – 15.30-vakt, og når jeg kommer er det allerede full fart på småbarnsavdelingen. Barna leker sammen, noen legger puslespill, andre synger sammen med de voksne, og noen sitter ved frokostbordet med hver sin matboks. Stemningen er god, og de smiler og hilser på meg når jeg kommer inn. Slik er det ikke hver dag. Noen dager kan barna være midt i en krangel eller de kan være lei seg. Da forsøker jeg meg som megler. Som megler trenger jeg sosial kompetanse, empati og kunnskaper om konfliktløsning.

Noen av barna gråter når mor og far drar. I slike tilfeller følger jeg barnet til døren eller et vindu, slik at det kan vinke og si ordentlig ha det til foreldrene sine. Vi forklarer barna at mor eller far kommer og henter dem senere, og vi ser om det er noe gøy vi kan gjøre for ikke å fokusere så mye på adskillelsen.

Frokost

Jeg tar over ansvaret ved frokostbordet når jeg kommer. Jeg sitter sammen med barna og hjelper dem slik at de får spist maten sin. Etterhvert som det kommer nye barn oppfordrer jeg dem til å sette seg ned og spise frokost sammen med oss. Barna får servert melk, vann eller har med seg eget drikke.

Måltidene

Det er viktig å spise sammen med barna
Jeg smører meg en brødkive og setter meg ned sammen med barna. Vi ansatte betaler for maten vi spiser på jobb.

Foreldrene betaler også for at barna skal få mat i barnehagen. I min barnehage får de lunsj og fruktmåltid, ikke frokost.

Hvis noen har bursdag kan vi også bruke dette måltidet til å feire barnet. I slike tilfeller får barnet en egen krone som han/hun har laget selv i samarbeid med en voksen.

I barnehagen

Fotograf: [Stein J. Bjørge](#)

Drikke

Barna har alltid tilbud om vann som tørstedrikk, men det er som regel melk som er hoveddrikk ved måltidene.

Påkledning

Når vi skal ut, må vi kle på, og mange av barna trenger hjelp med påkledningen. Den ansatte som går 08.30-vakt har ansvar for opprydding etter frokosten. Hun eller han tar av bordet, vasker bord og benker samt setter inn og på oppvaskmaskina. Dette betyr at jeg kan gå ut med barna.

Barnas lek

Det er herlig å leke med barna i all slags vær, og jeg er med på å øke barnas glede over å være ute selv om det er litt dårlig vær, for det finnes ikke dårlig vær, bare dårlig klær!

Ikke alle barna vil ut hver dag og noen ganger sier vi at alle må ut, mens andre ganger lar vi det være valgfritt. Alle barna ruller ut en gang per dag dersom været tillater dette. Når noen av barna velger å være inne må også noen av de voksne bli inne. De som er inne kan for eksempel holde på med en kreativ bordaktivitet, som for eksempel å lage modelleire, male, tegne, regne med tall, lage pynt eller lignende.

Samlingsstund

Før lunsj kl 10.30 er det samlingsstund. Når jeg har ansvaret for denne har en annen voksen på avdelingen ansvar for dekking av bord og setter frem mat. Det varierer fra dag til dag hvem som er ansvarlig på de forskjellige områdene, dette dokumenteres på en plan.

Samlingsstund i
barnehagen

Samling
Opphavsmann: [Martine Lemmens](#)

Jeg har planlagt samlingen tidligere. Vi synger "Bæ bæ lille lam" som åpningssang siden de aller fleste barna trygg på den, og vi ønsker at alle barna skal gjenkjenne aktiviteten og føle mestring.

Vi synger en velkomstsang med navnet til alle barna slik at de føler seg velkommen og trygg i gruppa før vi går over til å lese en kort historie om "Bukkene Bruse". Så synger vi sangen med samme navn. Historien er veldig forenklet da disse barna er 0 - 3 år gamle. De fleste barna liker veldig godt samlingsstund, og koser seg veldig i disse 10-15 minuttene.

Dersom noen av barna er veldig urolige under samlingen eller forstyrrer for de andre blir en voksen med dem til et annet rom.

Hvis noen av barna er mer opptatt av andre ting, kan vi skille dem. Ett av barna vil kanskje måtte sitte i fanget til en voksen for å lettere kunne roe seg ned.

Når vi har sunget avslutningssang blir det mat, og alle barna må vaske hendene før de setter seg.

Formiddagsmat

Ca. 10.30 er det mat. I dag er det brødkiver med forskjellig pålegg, men ofte er det annen mat på menyen.

Bleieskift og soving

Etter lunsjen steller vi barna og gjør dem klare for å sove litt.

Bleieskiftarbeider

På wc
Opphavsmann:
[Christophe Libert](#)

Kommunikasjon på
stellebordet
Opphavsmann: [Roy](#)
[Caruana-Clark](#)

Etter lunsj eller ved behov er det bleieskift. En voksen har ansvaret for bleieskift og stell av alle barna på avdelingen, mens de andre fokuserer på andre oppgaver som opprydding, trille ut vogner og kle på barna for legging.

Vi har stellebord som reguleres med fjernkontroll slik at arbeidshøyden alltid skal være rett for den som steller barna. Barna synes ofte at dette er morsomt, da de får "kjøre heis" opp og ned igjen. Se også filmen om arbeid ved stellebordet.

Vi dokumenterer hvert skift, også hva barnet har gjort i bleien, på potta eller i toalettet. Dette skriver vi i en bok, slik at vi kan fortelle foreldrene om det dersom det skulle bli spørsmål om dette.

Pottene vaskes godt med et rensende middel. Stellebordet, doskålene og hendene sprøyes med antibakterielle midler.

Ved bleieskift brukes det alltid engangsutstyr som hansker, stellelaken og vaskekut. Hansker brukes alltid ved rompevask. Salve brukes ofte ved sår stump.

God kommunikasjon er like viktig ved stellebordet som i andre situasjoner. Vi ønsker at barnet skal oppleve stell som en god situasjon.

Bleieskiftet går vanligvis veldig bra. Mange av barna har begynt med pottetrening og noen har også sluttet med bleien og tisser på toalettet.

"Jeg har bæsja..."

Noen ganger kan barna være uheldige og ikke rekke eller huske å gå på do. Dette kan skje både ute og inne, på en tur e.l. Barna kan ofte fortelle dette selv, men noen ganger kan de gå lenge uten å si noe til de voksne. Da er det viktig at jeg er oppmerksom og oppdager uhell så tidlig som mulig. I slike situasjoner må barna vaskes og få rene klær. Klærne vaskes hvis det er avføring på dem og legges i en pose som foreldrene selv tar med hjem til vask.

Her er tålmodighet viktig. Gi barna ros når de går på do eller potte og ikke bli sint når de er uheldige.

Det er tid for å sove
litt

Hysj! Han sover.

Fotograf: [Henrik Björnsson](#)

"So ro, lille barn, nå er dagen over.

Alle barn i alle land ligger nå og sover..."

De fleste barna på småbarnsavdelingen må sove litt midt på dagen. Barn trenger mye søvn, og alle har hver sin vogn. Dersom noen av barna sover inne, har de sin egen seng i barnehagen.

En voksen triller vognene ut av vognbua og vi andre kler på barna. Vi må kle på barna slik at det verken blir for kaldt eller for varmt. Dette avhenger veldig av barnets kroppstemperatur, årstid, vær og hvor vindstille det er der vognen står.

Noen barn er urolige i vognen sin og trenger seler for å kunne slappe av og sove godt. Vognene er godt dekket til med myggsnetting slik at ikke dyr og insekter skal slippe til. Når det regner brukes regntrekk og ved sterkt sol kan også et forheng brukes slik at det skal bli behagelig for barnet å sove.

Vi har en tavle der vi skriver når barna sovner, hvor lenge hvert enkelt barn skal sove, og når de våkner igjen. Dette er dokumentasjon, og på denne måten er det enkelt for foreldrene å se soverytmen til barnet sitt.

Det er vanlig at barna ønsker å ha med seg smukk, koseklut og bamser når de sover. Dette gir trygghet, og barna slapper godt av i situasjonen.

Fruktmåltid

Klokken 14.00 har vi fruktmåltid.

Mer lek

Etter dette måltidet har vi vanligvis en økt med lek ute.

Utelek

Uteområdet i barnehagen er inngjerdet og vi har stor plass å bevege oss på med skog, seglebaner, klatrestativ, husker, sandkasser, sykkelveg, lavvo og masse moro som fremmer læring og glede hos barn sammen med voksne.

I solepynten

Om ettermiddagen er hele barnehagen ute. Da er også barn på 3-6 år ute sammen med de minste. Barn i alderen 0-3 år leker ofte parallell-lek. Det vil si at de leker den samme leken ved siden av hverandre, men de leker ikke sammen. Sykling, klatring, gjemmeleker, lek med vann, bygge sandslott og diverse leker hvor de kan forstå hverandre uten å være avhengige av hverandre i leken er vanlig i denne aldersgruppen.

"Mor, far og barn", "Indianer og Cowboy" og "Det kommer noen og tar meg" er leker som ofte kommer igjen når de begynner å leke sammen. Dette er god trening for barna, og den voksne må gjerne melde seg inn i all slags lek.

Som barne- og ungdomsarbeider er du en rollemodell for barn i alle aldre. Ved at du er med og leker sammen med barna, legger til rette for god kommunikasjon og gir ros til barna i forskjellige situasjoner er du en viktig ressurs for barnas læring, mestringsfølelse, kreativitet, utviklingsprosess, motorikk, sosiale kompetanse, samarbeid og samspill med andre i utallige sammenhenger. Barn trenger voksne for trygghet, beskyttelse, trøst, lek, læring og mye, mye mer - hele tiden, og kanskje spesielt i utelek hvor det kan være større utfordringer for barnet i forhold til lek inne.

Hentetid

Barna blir hentet til forskjellige tider, fra klokken 14.00 og utover, men dette varierer selvfølgelig litt hver dag.

Barnehagedagen
avsluttes

Det tar en stund før alle barna er hentet, og oppryddingen begynner ca. 15.30 både inne og ute.

Barnehagen stenger 16.45, da låser seinvaktene dører og slukker alle lys før de to drar hjem. Barna hjelper til med oppryddingen. De kjører inn sykler, rydder sammen akebrett, bøtter, spader, spann og lignende. Oppryddingen skjer over lang tid, for vi kan ikke rydde vekk alle lekene før alle barna er dratt hjem.

Etter hvert som foreldrene kommer for å hente barna prater vi med dem og forteller om dagen i dag. Ikke alle foreldrene snakker norsk, og vi må kunne gjøre oss forstått på andre måter. Noen ganger bruker vi barna som tolk.

Vi dokumenterer at barnet er hentet og passer på slik at den som henter får med seg alt som skal være med hjem.

Hvis det skulle skje at et barn ikke blir hentet før barnehagens stengetid vil foreldrene bli oppringt av barnehagens ansatte, og den som går senvakt vil måtte arbeide overtid til barnet er hentet av foreldrene. Barnehagen kan aldri stenges hvis det fortsatt er barn som ikke er blitt hentet. I slike tilfeller blir barnets foreldre kontaktet av pedagogisk leder eller styret i barnehagen. I min barnehage måtte de betale et gebyr for den ekstra tiden.

Min erfaring

Dette er en vanlig dag for meg i den barnehagen jeg jobber i. Det er mye kjærlighet, omtanke, læring, lek og kreativitet som preger dagene. Ikke alle barnehager gjør det likt. Noen vektlegger visse områder, som for eksempel musikk, farger, former eller lignende.

Ingen dag er lik når du arbeider som barne- og ungdomsarbeider. Du skal planlegge aktivitetene og dagen slik at den blir best mulig, men i jobb med mennesker må du alltid kunne ta ting på sparket, være fleksibel og tenke på det beste for enkeltbarnet og gruppen i stedet for absolutt å skulle gjennomføre din plan.

Aktuelle aktiviteter i
barnehagen

I løpet av en uke, en måned eller et år, driver man med mange ulike aktiviteter i barnehagen. Her er noen eksempler.

- **Språkgruppe** – En samlet gruppe av barn i lik alder med tilrettelagte oppgaver hvor fokuset er å forbedre og legge til rette for gode

språkkunnskaper hos enkeltbarnet.

- **Bordaktiviteter** – Aktiviteter som fremmer kreativitet hos barnet. Her kan de lage gaver, pynt og lignende som kan brukes på avdelingen eller tas med hjem.
- **Tilrettelagt aktivitet** – Aktiviteter som er tilrettelagt for enkel læring hos barnet. Eksempel: lese bok, utkledning, baking, bordaktiviteter osv.
- **Lek** – Barna leker fritt.
- **Samlingsstund** – Barn og voksne samles for sang og læring sammen. Mål: øke trivsel i gruppa, mestring, læring, sosial kompetanse – språk, form, farger og lignende.
- **Lese/lytte** – Lese eller lytte til bøker og sang. Det øker glede og interesse for litteratur og gir språkkunnskaper.
- **MILL** – Mange intelligenser, læringsstiler, læringsstrategier. Brukes ofte i grupper med forskjellig tema som for eksempel: naturflink, musikkflink, menneskeflink, selvflink osv.
- **Matematikk** – Form, farge, tall og tegn. Barna har tilgang til et mattesenter, og det settes stor fokus på denne typen læring – spesielt for de eldste barna i barnehagen.
- **Bevegelsesaktiviteter** – Balanse, øye- håndkoordinasjon, motorikk og lignende. Det fremmer god kroppsbeherskelse og øker motivasjon for annen læring.

I barnehagen har vi ofte kontakt med foreldrene, og de vil gjerne vite hva som har skjedd i løpet av barnehagedagen for deres barn. Da er det nyttig å ha gode dokumentasjonsverktøy.

Dokumentasjon og foreldrekontakt i barnehagen

I barnehagen dokumenterer vi hver dag. Det gjøres på mange ulike måter, for eksempel i form av bilder, plansjer, loggbok, oppmøtelister, barnas egne permer og så videre.

Dokumentasjon er viktig både for den daglige rutinen og for at vi skal huske hva som har skjedd, hvordan de forskjellige gjøremålene skal utføres, og for bedre å kunne formidle budskapet til foreldrene. Vi bruker ofte digitale verktøy til å dokumentere.

Når jeg jobber med barna i barnehagen, er det naturlig at jeg har daglige samtaler med deres foreldre. God foreldrekontakt er viktig for alle parter i barnehagen. Det er viktig for at jeg som barne- og ungdomsarbeider skal få opplysninger om barnet som kan ha innvirkning på barnets hverdag. Det kan informasjon om at foreldrene har flyttet fra hverandre, barnet venter småsøsken, barnet trenger medisiner, om noe barnet gleder eller gruer seg veldig for og så videre.

Arbeidet til lærlingen Wenche i den videregående skolen

Forfatter: Wenche Bankhaug Michelsen, Guri Bente Hårberg
[Arbeidet til lærlingen Wenche i den videregående skolen \(47623\)](#)

Her møter du Wenche B. Michelsen, som er barne- og ungdomsarbeiderlærling på en videregående skole. Her jobber hun i hovedsak med enkeltelever eller grupper av elever som har behov for tilrettlegging. Mange av elevene har nedsatt funksjonsevne, og en del av elevene har individuell opplæringsplan. Wenches jobb er å hjelpe disse elevene i skolesituasjonen, både faglig, sosialt og praktisk.

Begrepsbruk

Det brukes ulike navn på opplæringen av elever med behov for ekstra tilrettelegging.

Her er det viktig at du er bevisst slik at du ikke bruker betegnelser som er stigmatiserende.

I denne beskrivelsen bruker vi fiktive navn på elevene.

Timeplanen

Timeplanen kan variere fra uke til uke ut fra de behov skolen har. Under finner du timeplanen min.

Timeplan

Tid	Mandag	Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
8.00–9.00	Planlegging av kommende uke med Marianne. Enetime	Kreativ time med to enkeltelever, språktraining	Leksetime med en gruppe elever	Kreativ time med Georg (enetime).	Kjøkkentime med Vg2 helsearbeiderfag, et spesielt ansvar for Marianne
9.10–10.10	Leksehjelp med fire elever. Jeg og lærer	Kreativ time med to enkeltelever, språktraining	Kjøkkenundervisning med tre elever fra vg1 restaurant og matfag Elevene har kjøkkenundervisning når andre elver har fellesfag.	Kreativ time med Georg (enetime).	Kjøkkentime med Vg2 helsearbeiderfag, et spesielt ansvar for Marianne
10.20–11.20	Leksehjelp med tre elever. Bare jeg	Til stede for Marianne i klassen	Kjøkkenundervisning med tre elever fra vg1 restaurant og matfag	Enetime Georg	Kjøkkentime med Vg2 helsearbeiderfag, et spesielt ansvar

		Fag: Kroppsøving			for Marianne
12.10– 13.10	Leksehjelp Marianne	Er med i kjøkkentime for å gi støtte til de elevene som trenger ekstra hjelp. Vg1 helse- og sosialfag	Kjøkkenundervisning med tre elever fra vg1 restaurant og matfag	Veiledingstime Samtale med veileder på arbeidsplassen min	Arbeid med lærlingperm og planlegging
13.20– 14.20	Leksehjelp Marianne	Er med i kjøkkentime for å gi støtte til de elevene som trenger ekstra hjelp. Vg1 helse- og sosialfag	ADL Kjøkkentimer	Deltar på møter, ev. støtte ved behov.	Arbeid med lærlingperm og planlegging
14.30– 15.30	Leksehjelp Knut	Er med i kjøkkentime for å gi støtte til de elevene som trenger ekstra hjelp. Vg1 helse- og sosialfag	ADL Kjøkkentimer	Deltar på møter, ev. støtte ved behov.	Arbeid med lærlingperm og planlegging

Timeplanen har jeg utviklet i samarbeid med veileder og avdelingsleder. Målet med timeplanen er at jeg skal gi ekstra støtte der det er størst behov for en ekstra voksen. Samtidig skal den dekke de behovene jeg har ut fra min egen læreplan.

Selv om en timeplan ligger i bunnen, er ingen dag lik når man arbeider med ungdom. Jeg opplever nye ting hver dag. Å arbeide i den videregående skolen er veldig spennende, men det krever at jeg er fleksibel, omgjengelig, omsorgsfull, empatisk, positiv, kan gi veiledning og har interesse for yrket.

Beskrivelse av arbeidsoppgaver

Her er en beskrivelse av noen arbeidsoppgaver jeg har som lærling i den videregående skolen:

ADL på
kjøkkenet

ADL = Activities of
daily living – aktiviteter
i dagliglivet

Mat
Opphavsmann: [Steve Woods](#)

Vi lager ferdig maten, dekker bordet og spiser måltidet sammen. Det viktige er trivsel, bordskikk og gode matvaner. Måltidet er en god arena for samtale og veiledning.

Grønnsaker
Opphavsmann: [G & A Scholiers](#)

Tips:

Dersom du har elever som ikke klarer å lære seg å dekke bordet, kan du lage dekkebrikker av voksduk.

Klipp ut en dekkebrikke og tegn på tallerken, glass, kniv, skei og gaffel.

Eleven kan bruke dekkebrikken til han eller hun har lært hva som skal dekkes på bordet. Klarer ikke eleven å lære dette, kan han eller hun fortsette å bruke brikken.

Når jeg er sammen med ADL-gruppa, er en del av jobben å ha en kjøkkenleksjon. I ADL-gruppa er det tre elever, og det kan være elever med behov for svært mye hjelp. Vi fokuserer gjerne på god kjøkkenbekledning, renslighet, hygiene, sunt kosthold, ergonomi og enkel matlaging.

Matlagingen har som mål å lære elevene å lage mat som de senere skal kunne lage selv der de bor. Vi fokuserer på å lage enkel mat i tråd med retningslinjene for et sunt kosthold.

Elevene lærer selvstendighet, og vi prøver å velge oppgaver som gjør at de mestrer oppgavene på kjøkkenet. Å gi gode tilbakemeldinger er viktig i denne situasjonen. Vi bruker god tid i starten på å gå gjennom kjøkkenleksjonen. Da fordeler vi oppgavene mellom elevene. Oppgavene lager vi med hensyn til elevenes egne ønsker og ferdigheter.

Eksempel på mat vi lager:

- grønnsakspizza
- taco
- tomatsuppe

Oppskriftene er vanligvis enkle. Ofte bruker vi ferdigmat som vi bare tilsetter vann eller melk, rører ut og koker.

Under matlagingen skal elevene trenere på ulike oppgaver. Det kan for eksempel være å måle og veie, eller å dekke bordet.

Eksempel på oppgave:

Eleven skal bruke 5 dl væske i en matrett. Eleven har problemer med å forstå hva 5 dl er.

Jeg kan bruke ulike måter for å hjelpe eleven med dette.

- Jeg kan finne fram et desilitermål som viser nøyaktig 1 dl, og et litermål. Jeg viser eleven hvor mye 5 dl er på litermålet. Eleven kan fylle fem dl opp i litermålet og på den måten se sammenhengen mellom desiliter og liter.
- De elevene som ikke klarer å lære seg mål og vekt, kan få spesielle målebegere, for eksempel rødt målebeger som tar 5 dl, og som passer til den oppskriften.

Borddekking

Ved å regne seg fram til hvor mange vi er i gruppa, finner eleven ut hvor mange han eller hun skal dekke på til, og finner fram riktig antall fat, glass, bestikk og kuvertasjetter. Jeg dekker først på for én person for å vise eleven hvordan det gjøres. Deretter dekker eleven selv på resten med veiledning av den voksne som hjelper til.

Leksetimer

Leksetimer kan jeg ha med enkeltelever eller med små grupper.

I en av gruppene møter jeg elever som har forskjellige vansker knyttet til læring. Jeg hjelper dem med leksearbeidet, samtidig som det er viktig at jeg hjelper dem med å opprettholde motivasjonen for å gå på skolen.

I den ene gruppa er det fire elever. Da er en lærer, en assistent og en lærling til stede for å hjelpe elevene. Andre ganger kan jeg være alene med en eller to elever som skal ha leksehjelp.

Mitt arbeid går ut på å veilede og hjelpe elevene med skolearbeid, slik at de får levert inn oppgaver og lest til prøver. Jeg tar meg tid til å forklare fagstoffet på flere måter.

Skal jeg kunne hjelpe eleven med leksene, må jeg har satt meg inn i fagstoffet før timen. Jeg må forstå stoffet for å kunne forklare eleven det han eller hun ikke forstår.

Et eksempel fra arbeidet:

En elev har vansker med å lese og skrive, og det er tungt for ham å arbeide med store oppgaver. Jeg gir eleven råd om hvordan han kan skrive oppgaven, og jeg hjelper ham med å få lest gjennom fagstoffet han trenger for å løse oppgaven. Når han får veiledning i hvordan han kan løse oppgaven, blir eleven tryggere på sin egen innsats og mestrer det på egen hånd. Eleven gjør selv oppgaven.

På kjøkkenet med restaurant og matfag Klassen

I disse timene er jeg sammen med elever fra restaurant- og matfag. Vi fokuserer mye på sunt kosthold, kjøkkenhygiene og variert matlaging med ulik vanskelighetsgrad i hverdagen.

Min oppgave som barne- og ungdomsarbeider er å hjelpe og veilede elevene i matlaging, daglig hygiene og bruk av kjøkkenredskaper. Jeg skal også arbeide i tråd med læreplan for elevene, veilede dem i læreplanmål og utvikle deres interesse for faget.

Elevene jeg har et spesielt ansvar for, blir tildelt sine oppgaver. De arbeider selvstendig, men med veiledning av meg.

Når maten er ferdig tilberedt, dekker elevene bordet, og vi spiser måltidet sammen. Dette er et lunsjmåltid, og måltidet består da ofte av varm eller kald lunsjmat. Å spise sammen med dem er en viktig del av jobben min. Måltidet er viktig for læring og sosialisering.

Det er viktig at vi rydder opp etter oss på kjøkkenet. Det skal se like bra ut når vi går, som da vi kom dit.

En del av elevene i denne gruppen er usikre på seg selv og sin kompetanse. Det er da viktig å være til stede for elevene og gjøre dem tryggere på seg selv.

Språktrening

Her har jeg ansvaret for to elever som har lese- og skrivevansker og hørselskader. De har vanskelig for å lese korte ord som «hvor», «når», «bil» og lignende. Det gjør det ofte problematisk for dem i hverdagen.

I undervisningen bruker vi bokstavkort, nettsider og lignede hjelpebidrifter som fokuserer på lesing. Vi legger ofte opp til spill og aktiviteter som hjelper elevene med å lese og skrive samtidig som det øker interessen for læringen.

Min oppgave i disse timene er å veilede elevene i å sette sammen bokstaver, uttale ord, og lære lyder og mimikk.

Å lære hva man bør og ikke bør spise
Opphavsmann: [Åsmund Åmdal](#)

Min utfordring disse timene er å motivere elevene til læring, hjelpe dem til å mestre ulike arbeidsoppgaver og gi dem tro på seg selv.

Kommunikasjon
Fotograf: [Science Photo Library](#)

Eksempel:

Patrik har store hørselsvansker, og dette gjør at han har problemer med å uttale ulike lyder. For eksempel er det vanskelig å skille mellom m og n. Han sier «banse» i stedet for «bamse».

Jeg hjelper Patrik med å skille mellom lydene ved gjøre forskjellige øvelser. For eksempel skal han legge sammen leppene når han skal si bokstaven m. Når han skal si n, skal han legge tungespissen på underkanten av tennene i overdelen av munnen.

Kroppsøvingstime

I kroppsøvingstimene er jeg sammen med Marianne, som har Aspergers syndrom. Hun trenger ekstra hjelp i noen timer, blant annet i kroppsøvingstimene.

Hun deltar i de samme aktivitetene som de andre elevene, men trenger ofte hjelp. Jeg viser henne hvordan hun skal gjøre de ulike aktivitetene, og er med som støtte når hun gjør dem.

Det kan også oppstå andre situasjoner i disse timene som gjør at gymnastikklæreren ikke kan ha ansvaret for denne eleven i tillegg til resten av klassen.

Barne- og ungdomsarbeideren

Noen ganger har også resten av klassen behov for min hjelp. Da er jeg der for dem så lenge dette ikke går ut over Marianne.

Det kan oppstå situasjoner fordi mennesker med Aspergers syndrom har mye høyere stressnivå enn mennesker uten Aspergers. Dette gjør at stressnivået ofte kommer over faregrensa og tålegrensa. Da kan Marianne få vanskeligheter som gjør at hun ikke takler situasjonen, og hun trenger tid til å gjøre noe annet. Hun trenger å slappe av og roe seg før hun kan starte på nytt.

Hvordan arbeide for å bli en god barne- og ungdomsarbeider i den videregående skolen?

Selv mener jeg at interesse for faget er den viktigste faktoren. Uten interesse utvikler du verken motivasjon eller trivsel i arbeidet du gjør. I arbeid med ungdom må du ha et helhetlig menneskesyn og kunne se verdiene i hver enkelt elev.

For å bli en god barne- og ungdomsarbeider må du kunne arbeide selvstendig og i tråd med læreplanen. Du må være fleksibel i den forstand at du kan ta ting på sparket, og du må kunne omstille deg til ulike situasjoner og være utadvent og sosial. Du må kunne skille mellom privatliv og arbeid.

Profesjonalitet i yrket er viktig, men det kan av og til være vanskelig siden du som lærling får ansvar for elever på samme alder som deg selv, og du skal være voksenperson og rollemodell. Det kan være vanskelig fordi du har et forhold til elevene på fritida, det kan være at det er en venn, et søsken eller andre slektninger som du ellers ikke har et profesjonelt forhold til. De kjenner deg muligens godt og vil helst prate om ting som ikke hører til i skolesituasjonen. I slike situasjoner kan det ofte være en utfordring å gi beskjed om at nå er du på jobb, og at dette temaet kan dere diskutere siden.

Positivitet, engasjement og forskjellige måter å spre trivsel på både i personalgruppa og blant elevene er gode kvaliteter å ha med seg. For å kunne forstå og veilede elevene i ulike situasjoner er empati om omsorg også viktige kvaliteter i arbeidet.

En vanlig dag på jobb kan inneholde alt fra matlaging til kroppsøving. Det blir ofte mye planlegging til timene, da de ulike aktivitetene må begrunnes pedagogisk. Vi må arbeide tverrfaglig med denne elevgruppen, og mange ansatte på skolen har ansvar for å legge til rette for elevenes læring.

Som lærling i videregående har jeg mange kjøkkenøkter, men selv om jeg bruker mye tid på kjøkkenet, er øktene alltid forskjellige alt etter hvilke elevgrupper som er der. Grunnen til at jeg er så mye på kjøkkenet, er at jeg er knyttet til studierettingene restaurant- og matfag og helse- og sosialfag. Andre barne- og ungdomsarbeidere har også andre oppgaver, for eksempel i byggverkstedet.

Som lærling ønsker jeg å være en ressurs for alle elevene som trenger min kompetanse. Jeg arbeider også mye med min egen læring i lærlingtiden. Dette innebærer planlegging, gjennomføring av aktiviteter, refleksjoner, begrunnelser, planer og annet arbeid som er relevant for

det jeg gjør i arbeidet med barn og ungdom.

Lærting Wenches arbeid i barneskole og SFO

Forfatter: Wenche Bankhaug Michelsen, Gro Nedberg Grønlid

[Lærting Wenches arbeid i barneskole og SFO \(57161\)](#)

Det er spennende og krevende å være lærting i barne- og ungdomsarbeiderfaget på en barneskole og en skolefritidsordning (SFO). Her forteller Wenche B. Michelsen om sine erfaringer og opplevelser fra lærtingtida.

Barneskole

Som lærting i barneskolen er jeg med i de timene det er bruk for ekstra hjelp. Det kan være elever som trenger hjelp til å løse oppgaver, mens andre trenger hjelp med fysisk aktivitet. Barn på småtrinnet har ofte behov for ekstra hjelp eller støtte til lesing, skriving, regning, bruk av data, formgiving, kroppsøving, eller de trenger hjelp i andre fag.

Skolefritidsordning (SFO)

Mange barn er i SFO flere timer hver dag. Det betyr at SFO tar en stor del av barnas fritid. Derfor legges det stor vekt på lek, aktivitet og medbestemmelse.

De ansatte skal sørge for at dette blir gjennomført, samtidig som barna skal ha mat, tid til lekser og oppfølging i ulike situasjoner, og de skal ha voksenpersoner å forholde seg til.

Dette betyr at en barne- og ungdomsarbeider i SFO må være til stede for barna, og være en god voksenperson som bruker mye tid sammen med barna. Som voksne i SFO skal vi være der for barna i ulike situasjoner.

Lekser

En skoletime på småtrinnet

Eksempel på en skoletime

Det er matematikktimen. Elevene har fått utdelt oppgaver på ark som de skal gjøre etter at de er ferdige med den siden de arbeider med i regneboka. Timen varer i 45 minutter. Vi har bestemt at klassen skal deles i tre grupper, og at alle kan få anledning til å arbeide 15 minutter hver på data.

Jeg er ansvarlig for dataundervisningen. Den første gruppa kommer så snart de er inne fra friminutt og timen har startet.

Vi bruker ulike matematikk sider på nettet, og barna er veldig fornøyd med det de får jobbe med på datamaskinen. Samtidig unngår vi aldri helt at det blir diskusjoner, støyr eller for mye snakk mellom elevene. Denne uroen gjør at ikke alle får den hjelpen de trenger, og derfor er det viktig at jeg prøver å alltid være til stede for alle.

På skolen
Fotograf: [Espen Bratlie](#)

Noen ganger kan en skoletime være krevende

Det gjelder særlig hvis noen elever forstyrrer både læreren og de andre elevene i rommet. Det kan være at noen stiller spørsmål uten å rekke opp hånda, eller at eleven vandrer rundt i klasserommet og prater med andre elever. Andre kan tromme med fingrene på pulten og vippe på stolen så de lager ubehagelige lyder. Slike situasjoner er nok ganske vanlige i de fleste skoler.

Det kan ofte være vanskelig å holde ro og orden i disse timene. Som barne- og ungdomsarbeider er det viktig at du setter grenser, og at du tar deg tid til å prate med alle elevene som trenger det. Du kan vise at du har observert enkelte elevers oppførsel uten å gi det spesielt mye oppmerksomhet. Samtidig er det noen ganger er nødvendig å være veldig tydelig på hvilke regler som gjelder.

Inspeksjon i
skolegården

På skolen
Fotograf: [Birgitte Aasen](#)

På min skole går to voksenpersoner inspeksjon i hvert friminutt. Da har vi på oss refleksvester slik at elevene ser oss godt.

Når vi har inspeksjon, er rollen vår å være til stede for barna. Vi reagerer hvis noen gjør noe galt, eller hvis det er konflikter mellom barna. Vi skal også være der for å prate med barna og være tydelige voksenpersoner i et godt sosialt miljø.

Vi observerer hvordan elevene behandler hverandre, om noen er stengt utenfor, hvem som leker godt sammen, hva de leker med og lignende. Dette er viktige observasjoner vi tar med oss når vi samtaler med de andre i personalet.

Det er veldig viktig å kommunisere med de andre ansatte på skolen. Hvis det foregår noe ute som kontaktlærer burde ha beskjed om, så skal vi fortelle det videre til læreren.

Min dag i SFO

For mange barn er SFO en vesentlig del av hverdagen. SFO er ikke skole, men fokuserer på lek og fritid for barna. SFO holder til i skolebygget, og det er kort avstand fra elevenes klasserom til SFO-rommet.

Når SFO starter, samler vi elevene fra hvert klassetrinn på egne rom, og vi har opprop og deretter måltid.

SFO

Mange av barna er i SFO i flere timer etter skoleslutt, og det betyr at de bruker en stor del av fritida si i SFO. Vi legger derfor stor vekt på lek og medbestemmelse i skolefritidsordningen. Barna skal også ha mat, tid til lekser og oppfølging i ulike situasjoner. Dette betyr at vi som jobber i SFO, må være til stede for barna og være gode voksenpersoner, slik at vi bygger opp et godt forhold til dem. Vi bruker mye tid sammen med dem, og vi er der for barna i ulike situasjoner.

Måltid og opprop i SFO

Etter skoleslutt har vi ett måltid i SFO. Det består ofte av brødmat og variert pålegg, men én gang i uka serverer vi cornflakes eller ris og melk. Vi har ofte varm mat én gang i uka også – enten når vi er på tur, eller inne på avdelingen. Barna spiser på hver sin avdeling sortert etter klasse. Dette betyr at førsteklasse sitter på ett rom, og andreklasse på et annet. På den skolefritidsordningen der jeg arbeider, er det bare to elever fra fjerdeklasse, og de spiser sammen med tredjeklasse.

Før måltidet har vi alltid opprop, og det er for å sjekke at alle er der. Samtidig er dette en rutine og en trygg situasjon for barna.

Trygge rutiner er viktig da barna som oftest ikke følger klokka, men rutinene i hverdagen. Under opprop kan også vi prate med barna, gi dem fellesinformasjon og snakke om ulike tema dersom det trengs.

Lek og tilrettelagt aktivitet i SFO

Det er lagt stor vekt på lek og barns fritid i SFO, men det betyr ikke at barna skal klare seg selv. Den voksne er alltid til stede for barna, enten i leken, som observatør eller like i nærværet. Hvis barna ønsker å drive med en bestemt type aktivitet, vurderer vi om en voksen bør delta, eller om de kan gjøre det selv. Barna har også lært seg til at de kan gjøre mye på egen hånd, og de behøver ikke alltid klarere dette med en voksen.

Barn med drage
Opphavsmann:
[Shutterstock](#)

Måltid i SFO
Fotograf: [Knut Snare](#)

Barn som leker
Fotograf: [Bjarne Nygård](#)

Foreldresamarbeid
Opphavsmann: [Marko Malca](#)

Eksempel

Barna ønsker å spille fotball. De finner selv fram en ball og går til kunstgressbanen eller fotballbanen. Hvis de derimot ønsker å spille slåball, kommer de alltid til en voksen for å spørre om lov. Hvis det er anledning til det, blir selvfølgelig en voksen med. Da legger vi til rette for at barna skal få være med og bestemme hva de skal leke.

Annen tilrettelagt lek styres som regel av en voksen, og det er ulike mål for å gjennomføre leken.

Fruktmåltid i SFO

Ca. klokka 15.00 serverer vi et lite fruktmåltid. Det er som regel nok at barna får noen biter hver. Noen ganger får barna også en kjeks eller noe annet godt i tillegg til frukt.

Foreldrekontakt i SFO

Vi kan nås på flere telefoner. Vi bruker også en mobiltelefon så vi kan ta imot SMS-meldinger. Mobiltelefonen bruker vi hovedsaklig til foreldrekontakt, og til å gi og ta imot beskjeder om barna. Foreldrene har ansvaret for å gi beskjed til SFO dersom barnet er sykt eller skal sykle hjem etter skolen osv.

Når barna kommer og når de drar, er det viktig at vi – både barne- og ungdomsarbeidere og de andre ansatte i SFO – alltid har en hyggelig tone med foreldrene og de foresatte. Kommunikasjon er viktig i alle situasjoner for å gi konkret og god informasjon og å unngå misforståelser.

Utelister, kontroll i SFO

Vi fører alltid skjema over barna i SFO. Vi har ofte bortimot 40–50 barn i SFO hver dag, og det kan ofte være vanskelig å huske hvem som er hvor hvis vi ikke bruker skjema. Det skjemaet vi bruker, kaller vi uteliste, og det kan brukes en hel dag. Her har vi navnene på alle barna som går på SFO, og vi noterer hentetidene for barna hver dag, krysser av hvem som kommer på morgenens, stryker ut de som har meldt om fravær, og vi noterer ned eventuelle beskjeder. Om ettermiddagen bruker vi skjemaet under opprop, og vi krysser ut når barnet blir hentet eller forlater SFO.

De ansatte bruker dette skjemaet hele dagen for å ha god kontroll på alle barna. Vi skal vite hvor de er, om de er hentet, om de skal sykle hjem, når de har musikkøving og så videre.

Lærting Wenche som brukerstyrt personlig assistent – BPA

Forfatter: Wenche Bankhaug Michelsen, Guri Bente Hårberg
[Lærting Wenche som brukerstyrt personlig assistent – BPA \(53989\)](#)

Her forteller Wenche B. Michelsen om sine erfaringer fra arbeidet som brukerstyrt personlig assistent (BPA).

Som BPA arbeider jeg med mennesker som har behov for assistanse til daglige gjøremål.

Arbeidet avhenger av hvilken diagnose brukeren har, og hvor stort behovet for hjelp er. Det kan være mange ulike grunner til å trenge BPA.

Det er viktig at du som BPA har respekt for mennesket du jobber for, og at du kan legge til rette for å bedre livskvaliteten til vedkommende.

Det er ofte behov for ADL-trening. Dette innebærer blant annet husarbeid, hygienetiltak, matlaging, arbeid og kommunikasjon med andre mennesker. Menneskene du er BPA for, har ulike behov, forskjellige interesser og ønsker for livet sitt. Du må derfor bruke god tid på å bli kjent med hver enkelt.

Som BPA må du være fleksibel når det gjelder arbeidsmåter, og tålmodig i ulike situasjoner. Du må ha forståelse for hvorfor den du arbeider for, trenger deg, og du må være der som en assistent, ikke som en venn.

Du må ha god sosial kompetanse og gode evner til empati. Du må være forberedt på at brukeren åpner seg for deg, og du må prøve å forstå hvorfor hun eller han gjør det. En del mennesker med BPA er mye alene, og du blir raskt en viktig del av personens sosiale nettverk.

I lenkesamlingen finner du en film og lenker til sider om BPA. Under har jeg skrevet om min jobb med Terje, som jeg er BPA for.

Om
bruker

Jeg arbeider som BPA for «Terje», som er en ung mann.

Terje har en diagnose som gjør det vanskelig for ham å :

En BPA er ikke det samme som en støttekontakt.

En støttekontakt fungerer mer som en betalt venn, og han har ikke den typen ansvar som en som arbeider som BPA.

Jeg og Terje er nesten like gamle, og Terje ser nok på meg som en venn. Jeg har stor respekt for Terje, men han er ikke «min venn». Jeg er ansatt til å gjøre en jobb, og venner er ikke betalt for å være sammen med noen. Jeg passer på å være tydelig på hva som er mine arbeidsoppgaver, og å skille mellom arbeid og fritid.

Jeg passer på å bruke arbeidstiden til å arbeide mot de målene som er satt opp for Terje. Det er ønskelig at han selv skal kunne gå ut og danne sitt eget sosialt nettverk, men før det kan bli en realitet, er det mange andre mål vi må arbeide mot. Jeg kan være der og hjelpe ham til å nå de målene.

- forholde seg til andre mennesker
- kommunisere med andre mennesker

- være fleksibel i tanker og aferd

Terje er som regel en blid og positiv gutt med god sans for humor. Hans store interesser er wrestling, fotball og fotografering, men på grunn av funskjonsnedsettelsen er det begrenset hva han klarer å utføre av aktiviteter til tross for sin store interesse.

Vanskelig å omgås
andre

Terje har en stor lidenskap for fotball, men det begrenser seg ofte til å spille playstationspill som FIFA og å se fotballkamper på tv. Årsaken er at han har vanskeligheter med å forholde seg til andre mennesker. Han synes det er vanskelig å spille på lag og å omgås andre i høylytte og aktive situasjoner.

Terje har forsøkt seg i flere jobber, men har ennå ikke funnet noe som passer for ham. Dette skyldes trolig at det er vanskelig for ham å kommunisere med andre, og at han synes ikke det er lett å ha en sjef – spesielt ikke hvis han opplever sjefen som bestemt.

Det hender at Terje snur døgnet og er oppe om natta og sover om dagen. Det kan være ulike grunner til at han snur døgnet. Terje kjeder seg om dagen siden han ikke har noen venner å tilbringe dem sammen med. Da blir det lett å legge seg til å sove.

Terje bor i et bofellesskap hvor han har sin egen leilighet. Der er det en fellesstue hvor alle brukerne kan tilbringe deler av dagen sammen.

To ganger i uken er det en felles frokost for alle som bor i bofellesskapet. Det er også felles middag en gang i uka, men det er alltid opp til den enkelte om han eller hun ønsker å delta i fellesmåltidene. Andre aktiviteter som fotball, felles gåturer, grilling, bassengtrening og så videre er tilbud beboerne får i bofellesskapet. Det skal øke trivselen og bygge opp felleskapsfølelsen i gruppen.

Terje ønsker ikke å delta på så mange av aktivitetene i fellesskapet. Som BPA for Terje prøver jeg å motivere ham til å delta i noen av disse aktivitetene.

Terje har for øyeblikket åtte forskjellige BPA-er. De skal til sammen gi ham et tilbud i 54 timer hver uke.

Mitt forhold til
Terje

Å oppsøke andre
Opphavsmann: [Amendor](#)

Å øve på å være sosial:

Vi øver ofte ved å spille rollespill. Jeg spiller en person som besøker Terje, og han må føre en dialog med «en fremmed» i sitt eget hjem.

Vi kan også spille dette rollespillet på en restaurant eller andre steder. Jeg later som om jeg er en annen enn meg selv, og Terje får trenere på ulike måter å kommunisere på uten at det virker skremmende.

Vi drar også på besøk til venner av meg eller bekjente av Terje for at han skal kunne trenere i mer realistiske situasjoner.

Her er noen andre mål Terje jobber mot:

- Han skal ha god hygiene: blant annet å vaske og dusje seg, pusse tennene, ha reint klesskift, vaske hendene, vaske klær og lignende.
- Han skal klare deler av husarbeidet: som for eksempel å vaske leiligheten, rydde, kjøpe inn mat og skifte lyspærer.
- Han skal kunne lage sin egen middag, og kunne beregne hvor mye som trengs til seg selv og eventuelt til folk på besøk. Han må øve på å lage ulike retter med ulik vanskelighetsgrad, spise riktige måltider med riktig næringsinnhold (frokost, lunsj, middag og kvelds), og å vite hva som er sunn og usunn mat.
- Han skal klare å kommunisere med andre. Han må lære hvordan han kan ta kontakt med andre, hvilke samtaleemner det er passende å ta opp, og ulike måter å ha en dialog på og så videre.

Som BPA får jeg et nært forhold til Terje, og jeg lærer mye om ham. Jeg får god kjennskap til hverdagen hans, hva han sliter med og hvordan vi skal arbeide for å gjøre det lettere for ham.

Om
arbeidstiden

Jeg arbeider fem timer i uka for Terje.

Vi bruker tid på Terjes ulike hobbyer, på gode samtaler, refleksjoner, gåturer, planlegging og måltider.

Deler av tida går også med til å gå på kino, spille bowling, gå på restaurant og så videre. Dette er også viktig for Terje – spesielt med tanke på at han kommer seg ut og treffer andre mennesker. Selv om det nødvendigvis ikke innebærer så mye samttale, så lærer Terje hvordan han skal te seg når det er andre mennesker til stede.

I tillegg til meg
arbeider sju andre
som BPA for Terje –
med ulike timetall.

Til sammen arbeider
vi 54 timer i uka for
Terje.

Planer og
aktiviteter

Terje lager en «kjøleskapsplan» sammen med den BPA-en som er hos ham hver søndag. Terje har behov for å vite hva som skal skje i hverdagen, og da er det viktig at BPA-en og Terje lager planen sammen.

De lager en plan for hver dag. På planen står det hovedsaklig hvem som er til stede i bobillesskapet, hvilken BPA som jobber de enkelte dagene, når BPA-en kommer, og hvilken middag de skal lage den dagen.

Det hender at det skjer endringer i den oppsatte planen – som for eksempel hva han skal spise til middag – men poenget er at han har en plan, og at han har et forslag til middag. Han kan selvfølgelig velge å spise noe annet.

Det er svært viktig at planen forteller hvilken BPA som kommer.

Å lage en plan
Opphavsmann: [Milestep](#)

Ergonomi

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg
[Ergonomi \(24485\)](#)

Dette skoleåret skal du få kunnskaper om hvordan du kan bruke ergonomiske prinsipper i yrkesutøvelsen. Du skal også ha gode nok kunnskaper om ergonomi til å kunne veilede barn og unge på dette området.

Ergonomi var et emne i programfagene og i kroppsøving på Vg1. I år er ergonomien knyttet mer opp mot det å arbeide med barn og unge, men noe vil også være repetisjon. Ergonomi er et område som stadig må repeteres.

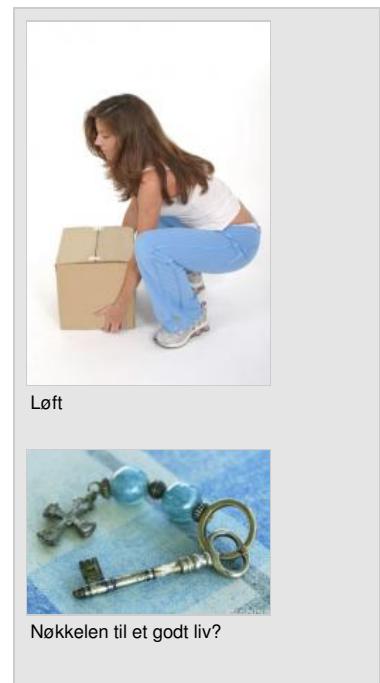
Rygg

(Kilde: YouTube)

Oppgaver til fagstoff om «Ergonomi».

Tenk over

1. Hvilket kompetanse mål i læreplanen sier at du skal jobbe med ergonomi?
2. Lag et tankekart over det du kan om ergonomi fra før. Ta fram tankekartet mot slutten av skoleåret og se hva du har lært.
3. Bruk bildene på siden som inspirasjon til å skrive en tekst om ergonomi.

Løft

Nøkkelen til et godt liv?

4. Finn flere filer om ergonomi på YouTube.

Å arbeide ergonomisk i barnehagen

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Å arbeide ergonomisk i barnehagen \(60985\)](#)

I barnehagen kan det bli mange løft i løpet av en arbeidsdag. Dersom du ikke er bevisst på hvordan du skal løfte, kan du over tid utvikle muskel- og skjelettplager.

Som arbeidstaker har du sammen med arbeidsgiveren din et ansvar for at du får bruke kroppen din så ergonomisk riktig som mulig. Det er også viktig å lære barna hvordan de bruker kroppen på riktig måte, helt fra de er små.

Vi mennesker er ulike og tåler ulik grad av belastning både fysisk og psykisk. Det er derfor viktig at arbeidsmiljøet er lagt til rette for den enkelte – så langt det er mulig.

Løft

Det er viktig å vurdere om løftet er nødvendig eller ikke. Når du jobber med barn, kan man unngå mange løft om man er bevisst på og tenker over hva barna kan klare uten å bli løftet.

Hovedregelen når vi løfter, er at vi skal böye knærne og ha ryggen rett. I lenkesamlinga finner du filmer og fagstoffsider om hvordan man skal gjøre et løft.

Hjelpe midler

Det finnes en rekke hjelpe midler som kan gjøre det lettere å arbeide ergonomisk, blant annet

- stellebord som man kan heve og senke
- arbeidsbord som man kan regulere
- ergonomisk utformede stoler
- påkledningsbenk eller påkledningsstol

Ergonomi er læren om hvordan vi best mulig kan tilpasse arbeidsoppgaver og arbeidsmiljø til mennesket. Dårlige ergonomiske forhold er en av de hyppigste årsakene til sykdom og fravær.

Ergonomi

Feilbelastninger og
stadig gjentatte
bevegelser
bør reduseres.
Tunge og ensformig
belastende
arbeidsstillinger
og tidspress er
spesielt uheldig.

(Kilde: Arbeidstilsynet)

Løfteteknikk

I Modum kommune i Buskerud var ergonomi et satsningsområde i alle de kommunale barnehagene i 2009. Dette har resultert i en enklere og mer ergonomisk riktig arbeidsdag for de ansatte i barnehagene. Barna deltar mer ved at de selv selv krabber opp på stellebordet i stedet for å bli løftet. De barna som er store nok, står på krakken mens de får ny bleie.

I barnehagene i Modum ble det gjort noen små endringer som førte til at arbeidet ble mer ergonomisk riktig. De

- flyttet noen skap og skapdører på stellerommet
- laget benker, slik at barna rakk opp til vasken
- kjøpte inn krakker som barna kunne stå på
- erstattet Barnesengene med madrasser for at de ansatte skulle slippe å bøye seg ned i sengene for å hente opp barna
- kjøpte inn trillebord til å frakte tunge ting på, og vogn til å trille tunge sekker med bleier

Kilde:

Fysioterapauten 12.09 / biblio
<http://ndla.no/nb/node/60992>

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Å arbeide ergonomisk i barnehagen"

1. Egenes Idrettsbarnehage ble kåret til Nordens ergonomisk beste bedrift i 2010. Bruk Internett og finn ut hvorfor de fikk denne prisen. Hva forteller bildene fra barnehagen deg?
2. Sett deg inn i hvordan man skal løfte. Gå deretter sammen i grupper. Én løfter, mens de andre observerer og gir tilbakemelding på løftet.
3. Om dere filmer hverandre når dere skifter bleier, leker med barna og lignende, og deretter ser på filmklippene sammen, kan dere bli n bevisste på deres egne arbeidsstillinger. Finn passende situasjoner og prøv dette ut.
4. Oppsök en barnehage og se hvordan rom og utstyr er tilrettelagt for riktige arbeidsstillinger. Skriv en logg fra besøket.
5. Bruk nettet og finn utstyr til barnehagen. Lag en skisse av et rom i en barnehage som tar hensyn til både barna og de voksnes ergonomi.
6. Se filmene du finner på denne siden, og prøv ut stillingene som blir vist.

Dataarbeidsplass

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid
[Dataarbeidsplass \(61007\)](#)

PC er et viktig arbeidsredskap for barn og unge på samme måte som den er det for barne- og ungdomsarbeideren. Når man arbeider ved datamaskinen, er det viktig å ha kunnskaper om ergonomi for å forhindre belastningslidelser.

På denne siden finner du filmer og fagstoff du vil ha bruk for når du skal lære deg hvordan du skal arbeide med PC på en ergonomisk riktig måte.

Bruk filmene og fagstoffet i lenkesamlingen for å finne ut hvordan du kan ivareta kroppen din best mulig mens du arbeider ved datamaskinen. Når du sitter lenge ved PC-en, er det viktig å ta noen pauser og strekke litt ut. Det finnes en rekke gode øvelser som du kan bruke. Her er noen forslag:

Ergonomi i skolen

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Ergonomi i skolen \(61008\)](#)

Barn sitter mange timer på skolen. Da er det viktig at stoler og bord kan tilpasses hver enkelt, ellers kan barna få vondt i ryggen og nakken.

Som barne- og ungdomsarbeider bør du hjelpe barna med å finne sittestillinger som ivaretar helsa deres.

Elevers sittestillinger / video

<http://ndla.no/nb/node/48838>

Det er viktig å tenke over hvordan barn sitter.

Riktig sittestilling

Å ta vare på skjelettet / video

<http://ndla.no/nb/node/17703>

Å sitte feil kan påvirke konsentrasjonen og læreevnen.

Rygg

Sittestilling / video

<http://ndla.no/nb/node/23415>

Aktivitet kan være med på å styrke ryggen.

Utfordringer til deg

Oppgaver til filmen «Elevers sittestilling»

1. Hvor vanlig er det at barn er til behandling for nakke-, skulder- og hodeplager?
2. Hva kan årsaken til slike plager være?
3. Hva har måten klasserommet er innredet på, å si for barns helse?
4. Hvordan bør barn sitte på skolen?
5. Hvilken betydning har fysisk aktivitet for helsa?
6. Hva er problemet med å sitte statisk over lang tid?
7. Hva kan konsekvensene av slike plager være?
8. Hva er sammenhengen mellom konsentrasjon, læring og ergonomi?
9. Hvor mye bør barn og voksne bevege seg hver dag?

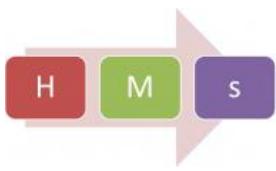
Oppgaver til filmen «Å ta vare på skjelettet»

1. Hvorfor er det viktig å trenere hele livet?
2. Hva er spesielt med trening av skjelettet?
3. Hvordan kan barn være aktive?
4. Hvilke øvelser er bra for skjelettet?

Helse, miljø og sikkerhet (HMS)

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Helse, miljø og sikkerhet \(HMS\) \(25128\)](#)

Helse, miljø og sikkerhet forkortes ofte HMS. Dette er et emne som du lærte litt om på Vg1 helse- og sosialfag, og som du skal fordype deg i dette skoleåret. Du skal spesielt ha fokus på hvordan HMS påvirker arbeids- og læringsmiljøet. Dersom du har behov for å repetere fagstoff fra Vg1 helse- og sosialfag, så kan du se i lenkesamlingen.

Sikkerheitsutstyr

Læringsmiljø

Sitat

Suksess gir sikkerhet, sikkerhet gir suksess.

Forfatter / kilde: Schamoni Ulrich / ordtak.com

Under fanen "Sikkerhet der barn og unge oppholder seg" vil du også kunne finne mye fagstoff knyttet til emnet helse, miljø og sikkerhet.

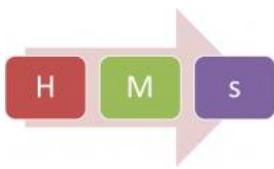
HMS

Oppgaver til fagstoff om «Helse, miljø og sikkerhet».

Tenk over Hvilket kompetanse mål i læreplanen sier at du skal jobbe med helse, miljø og sikkerhet? Lag et tankekart over det du kan om helse, miljø og sikkerhet fra før. Ta fram tankekartet mot slutten av skoleåret og se om du har lært noe. Bruk bildene på siden som inspirasjon til en tekst om helse, miljø og sikkerhet.

Hva er helse, miljø og sikkerhet?

Forfatter: Private Barnehagers Landsforbund Kristin Sleteng Bakken HMS rådgiver, Guri Bente Hårberg
[Hva er helse, miljø og sikkerhet? \(24983\)](#)

Arbeidsmiljøloven er med på å sikre arbeidsplassen, og det er denne loven som sier noe om hva helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid innebærer. Enhver arbeidsplass skal ta hensyn til arbeidstakerens helse, miljø og sikkerhet. Et godt helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid gjennomføres best ved å jobbe systematisk med aktuelle problemstillinger, og dermed er dette kravet også lovfestet i arbeidsmiljøloven.

Internkontrollforskriften innebærer følgende

Systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid kalles også for internkontroll og har sin egen forskrift. Den heter "Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid" og forkortes gjerne til Internkontrollforskriften og har hjemmel i arbeidsmiljøloven.

Paragraf

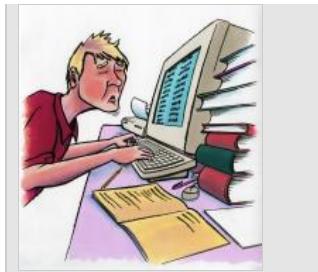
Informasjon

Fellesskap

1. Sørge for at de lover og forskrifter i helse-, miljø- og sikkerhetslovgivningen som gjelder for virksomheten, er tilgjengelige, og ha oversikt over de krav som er av særlig viktighet for virksomheten

I barnehagen eller skolen vil dette f.eks. si arbeidsmiljøloven, forskrift om brannforebyggende tiltak og tilsyn, forskrift om næringsmiddelhygiene og forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skole.

Dokumentasjon

2. Sørge for at arbeidstakerne har tilstrekkelig kunnskaper og ferdigheter i det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet, herunder informasjon om endringer

For at kravene til internkontroll skal være oppfylt, så må det sørges for at enhver arbeidstaker, til enhver tid, har fått informasjon og opplæring. Hvis barnehagen f.eks. har kjøpt inn stellebord med heve- og senkemuligheter for å forebygge muskel-/skjelettplager blant de ansatte, så vil dette kun komme de ansatte til gode hvis de får opplæring i hvordan det brukes, og hvordan det tilpasses hver enkelt.

Virksomhetens organisasjon

3. Sørge for at arbeidstakerne medvirker slik at samlet kunnskap og erfaring utnyttes

Et godt HMS-arbeid forutsetter at leder og de ansatte samarbeider. Det må skapes muligheter for arbeidstakerne til å medvirke, f.eks. med gjennomføring av personalmøter og medarbeidersamtaler. Aktuelle temaer vil være organisering av arbeidsdagen, hvordan arbeidsoppgavene skal fordeles, kommunikasjon og informasjonsflyt.

4. Fastsette mål for helse, miljø og sikkerhet

Arbeidsplassen må velge seg noen mål å jobbe mot. Disse målene må dokumenteres skriftlig, og barnehagen/skolen kan f.eks. ha som overordnet mål: "Vår barnehage/skole skal beskytte mot personskader". Da kan tilhørende delmål være: "Vår barnehage/skole skal bevisstgjøre alle ansatte på ergonomi ved at alle deltar på kurs".

5 . Ha oversikt over virksomhetens organisasjon, herunder hvordan ansvar, oppgaver og myndighet for arbeidet med helse, miljø og sikkerhet er fordelt

Dette innebærer å ha en oversikt over hvordan arbeidsplassen er organisert med eierstyret og ansatte. I tillegg skal det også dokumenteres hvordan det jobbes med helse, miljø og sikkerhet, og hvordan ansvaret er fordelt mellom arbeidsgiver og arbeidstaker. Enkelte arbeidsplasser har også verneombud og arbeidsmiljøutvalg.

6 . Kartlegge farer og problemer og på denne bakgrunn vurdere risiko, samt utarbeide tilhørende planer og tiltak for å redusere risikoforholdene

Det må gjennomføres en risikokartlegging ut fra forholdene på arbeidsplassen, og dette skal dokumenteres. Risikokartleggingen vil avsløre hvilke forhold i barnehagen/skolen som kan utgjøre en fare for bygningen, for de ansatte og for barna. Kartleggingen vil danne grunnlaget for hvilke forebyggende rutiner som må utarbeides, f.eks. "Barnehagen ut på tur". I tillegg må det utarbeides handlingsplaner for hvordan man forholder seg om uønskede hendelser likevel skulle oppstå. F.eks. "Når et barn blir borte". Et annet eksempel på risikokartlegging kan være å se etter tegn på mulige brannfarer, og man kan da bruke en sjekkliste som denne: [Sjekkliste - brannvern](#)

7. Iverksette rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av krav fastsatt i eller i henhold til helse-, miljø- og sikkerhetslovgivningen

Dette innebærer at arbeidsplassen har et system som fanger opp avvik. Et avvik er f.eks. når rutiner ikke blir fulgt, mangelfull opplæring, eller når det oppstår en skade. Til dette kan man f.eks. benytte seg av et skjema som den som oppdager avviket, fyller ut:

Avviksskjema / fil

<http://ndla.no/hb/node/25122>

8. Foreta systematisk overvåkning og gjennomgang av internkontrollen for å sikre at den fungerer som forutsatt

Det må kontinuerlig jobbes med helse, miljø og sikkerhet på arbeidsplassen, og en grundig kartlegging bør skje minst en gang pr. år.

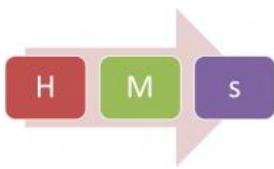
Utfordringer til deg

Oppgaver til "Hva er helse, miljø og sikkerhet?"

1. I hvilke lover og forskrifter kan du finne bestemmelser om helse, miljø og sikkerhet?
2. Hva er internkontroll?
3. Hvordan kan man sørge for at lover og forskrifter i helse-, miljø- og sikkerhetslovgivningen er tilgjengelige for de ansatte på en arbeidsplass?
Spør gjerne ansatte på skoler og barnehager om dette.
4. Finn ut hvordan ulike arbeidsplasser går frem for å sikre at de ansatte til enhver tid har gode nok kunnskaper om helse, miljø og sikkerhet.
5. Velg deg en arbeidsplass og finn ut hvordan denne er organisert. Hvem har ansvar for hva når det gjelder helse, miljø og sikkerhet?
6. Se på skjemaene som ligger som vedlegg, og gjør følgende:
 - Diskuter hvordan disse kan brukes.
 - Diskuter hvorfor slike skjemaer er så viktige.
 - Finn ut om barnehager og skoler i ditt nærmiljø har andre skjemaer de bruker i HMS-arbeidet.
7. Søk på nettet og gjør følgende:
 - Skriv ned 5 nettsteder som handler om HMS.
 - Vurder måten informasjonen blir gitt på.
 - Hvilken side er enklest å forstå?
 - Hvilken side gir deg den informasjonen du har behov for?
 - Hvem står bak siden?
 - Hvem passer den for?

Helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i praksis

Forfatter: Private Barnehagers Landsforbund Kristin Sleteng Bakken HMS rådgiver, Guri Bente Hårberg
[Helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i praksis \(24989\)](#)

I barnehagen er daglig leder hovedansvarlig for planleggingen, gjennomføringen og oppfølgingen av helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet. Verneombud og øvrige ansatte skal også delta aktivt i denne prosessen.

Det må gjennomføres en grundig kartlegging/risikovurdering i barnehagen/skolen for å avdekke mulige farer og problemer. Kartleggingen må ta for seg alle deler av driften, og det vil f.eks. si en gjennomgang av bygningen, innemiljøet, utelekområdet, barnehagens ulike rutiner og det psykososiale arbeidsmiljøet.

Man kan med fordel utarbeide sjekklister for de ulike områdene som kartleggingen skal dekke. Tidlige kartlegginger og utfylte avviksskjemaer bør også ses på i denne fasen. Dette må man gjøre for å se hva som tidligere er vurdert som et risikoforhold i barnehagen, og hva som er gjort for å hindre gjentakelse.

Det som denne kartleggingen avdekker, vil være det som danner grunnlaget for en handlingsplan. Handlingsplanen beskriver de tiltakene som må iverksettes for å redusere eller fjerne risikoforholdene.

Tiltakene settes opp i en prioritert liste, og handlingsplanen sier også noe om hvem som er ansvarlig og tidsfrist for gjennomføringen. Handlingsplanen gjøres så kjent for hele personalgruppen og kan også danne grunnlaget for barnehagens målsetting videre.

Risikovurdering

Risiko kan defineres som "den fare som uønskede hendelser representerer for mennesker, miljø og materielle verdier". Risikobegrepet er todelt og omhandler både sannsynligheten for at noe skal skje, og konsekvensen dersom det skjer.

Dette gjelder både for akutte hendelser og hendelser som kan utvikle seg over tid. En akutt hendelse er f.eks. hvis et barn blir borte når barnehagen er på tur. En hendelse som kan utvikles over tid, og som vil kunne utgjøre en stor risiko, er slitasje på lekeplassutstyr og manglende vedlikehold av dette.

En enkel modell for risikovurdering er denne:

1. Finn farekildene. Det er alle forhold som kan forårsake skade, både fysiske, ergonomiske og psykososiale.
2. Hva kan skje, og hvor sannsynlig er det at noe kan skje?
3. Hva kan vi gjøre for å hindre det? Det er viktig å tenke forebygging.
4. Iverksett tiltak for å oppfylle arbeidsmiljøloven.

Farekildene må også vurderes med hensyn til sannsynlighet og til konsekvens. Med andre ord kan det være liten risiko for en hendelse, men konsekvensene kan bli store. Og motsatt: stor risiko for skade, men skadeomfanget vil ikke bli så stort.

Lekeplassutstyr

Slitasje på lekeplassutstyr og manglende vedlikehold øker sjansen for skader og ulykker.

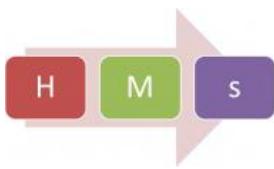
Hva skal du gjøre dersom et barn blir borte på tur?

Oppgaver til "Helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i praksis"

1. Repeter fra vg1 hva et verneombud er, og hvilke arbeidsoppgaver verneombudet har. Lenke til høyre.
2. Hvem har ansvar for HMS-arbeidet i barnehagen?
3. Hvem har dette ansvaret i skolen?
4. Hva er hensikten med å gjennomføre en kartlegging/risikovurdering?
5. Hva er en sjekkliste og et avviksskjema?
6. Hva er en risiko i denne sammenhengen?
7. Spør barnehager og skoler i nærheten om de har rutiner for kontroll av lekeplasser og når barn blir borte. Hvordan er disse rutinene utformet og gjort kjent for de ansatte?
8. Lag en tegning eller en figur som viser en enkel modell for risikovurdering. Du kan gjøre den på papir eller på PC, f. eks. ved bruk av paint.

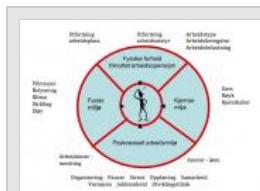
Ivareta god helse, et godt miljø og oppleve....

Forfatter: Private Barnehagers Landsforbund Kristin Sleteng Bakken HMS rådgiver, Guri Bente Hårberg
[Ivareta god helse, et godt miljø og oppleve sikkerhet på jobb \(24994\)](#)

En arbeidsplass består av mange ulike faktorer, og i tillegg til disse faktorene som er vist i figuren under, vil også miljøet utenfor arbeidsplassen påvirke arbeidstaker og arbeidsdagen. Dermed er det viktig å tenke helhetlig, og det kreves en solid innsats fra begge parter, både arbeidsgiver og arbeidstaker.

Arbeidsmiljøloven, og tilhørende forskrifter, er redskapet arbeidsgiver og arbeidstaker bruker i helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet på arbeidsplassen. Lovens formål beskriver det ideelle arbeidsmiljøet, men enhver arbeidstaker vil ha sin egen oppfatning av hva en ideell arbeidsplass skal være. Derfor er det også tatt med i arbeidsmiljøloven en medvirkningsplikt for arbeidstakeren.

Helse, miljø og sikkerhet

Arbeidstaker skal medvirke ved utforming, gjennomføring og oppfølging av virksomhetens systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid. Arbeidstaker skal delta i det organiserte verne- og miljørarbeidet i virksomheten og skal aktivt medvirke ved gjennomføringen av de tiltakene som blir satt i verk for å skape et godt og sikkert arbeidsmiljø.

Paragraf

Medvirkningsplikten henger sammen med kravet om at systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i barnehagen/skolen skal gjøres i samarbeid mellom arbeidsgiver og arbeidstaker. Arbeidsgiveren har mange lovpålagte krav å jobbe mot, men det er også viktig at man selv tar ansvar for egen helse og egen arbeidsplass.

Et godt arbeidsliv

Ta ansvar for den fysiske delen av arbeidsmiljøet

Man kan bytte arbeidsoppgaver og arbeidsplass, men kroppen som jobber, vil være den samme.

Sørg for å innhente kunnskap om ergonomi, og bruk denne kunnskapen. Kunnskap om ergonomi vil fortelle hvilke arbeidsstillinger som hindrer skade og slitasje, hvilke hjelpeemidler som finnes og bruken av disse, og innvirkningen som støy og stress har på kroppen.

I arbeidsmiljølovens § 4-4 er kravene til det fysiske miljøet definert.

Noen gode ergonomiske tips for hverdagen i barnehagen er listet opp nedenfor:

- La barna selv klatre opp til stolen ved matbordet, stellebenken eller vognen.
 - Ha krakk med hjul tilgjengelig. Sitt på den når du hjelper til med håndvasken eller påkledningen istedenfor å stå med krum rygg.
 - Rydd! Fjern gjenstander som er i veien.
 - Bruk de hjelpemidlene som finnes, og det finnes både dyre og billige. Skohorn, puter, møbelknapper, kasser og krakker er gode og billige hjelpemidler. Hev- og senkbart stellebord, påkledningsbenk eller lyddempende skjermvegg er dyrt, men kan bli en god investering på sikt.

Påkledningsbenk

Ta ansvar for den psykososiale delen av arbeidsmiljøet

Å tenke forebygging er det beste utgangspunktet for både arbeidsgiver og arbeidstaker. F.eks. vil det være meningsløst å ha utgifter til vikarer hvis sykefraværet til de fast ansatte kunne vært forebygget ved tilføring av kunnskaper om ergonomi.

Et godt psykososialt arbeidsmiljø er avgjørende for at arbeidstakeren ønsker å gå på jobb hver dag. Et godt psykososialt arbeidsmiljø kjennetegnes blant annet av gode relasjoner mellom mennesker og god kommunikasjon. I arbeidsmiljølovens § 4-3 er kravene til det psykososiale arbeidsmiljøet definert.

Alle arbeidstakere på en arbeidsplass må være med som en del av sin medvirkningsplikt og definere "slik vil vi ha det på vår arbeidsplass". Sammen kan man da bygge en kultur på arbeidsplassen for hvordan vi er mot hverandre, hvordan vi snakker sammen, og hvordan vi forholder oss til konflikter.

Forebygging vil være et sentralt stikkord, også i denne delen av arbeidsplassens helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid. Ved å definere hva som gjør at nettopp du trives og ønsker å være på jobb, såkalte nærværsfaktorer, så har man et veldig godt utgangspunkt for høy trivsel og lavt sykefravær. Slike nærværsfaktorer er f.eks.

- å oppleve ansvar og mestring
- å utvikle og øke kompetansen
- å bli sett, hørt og etterspurt!

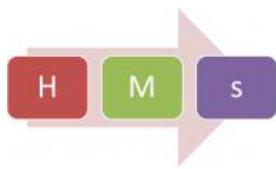
Utfordringer til deg

Oppgaver til "Ivareta god helse, et godt miljø og oppleve sikkerhet på jobb"

1. Tegn av figuren som du finner på siden. Lag en forklaring til hvert av punktene. Oppgaven kan gjøres på PC om du ønsker det.
2. Diskuter påstanden "enhver arbeidstaker vil ha sin egen oppfatning av hva en ideell arbeidsplass skal være."
3. Hva er medvirkningsplikt?
4. Hvordan kan kunnskaper om ergonomi få ned sykefraværet?
5. Kan du gi eksempler på ergonomiske tips i barnehager og skoler?
6. Hva er det psykososiale arbeidsmiljøet?

Helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i

Forfatter: Private Barnehagers Landsforbund Kristin Sleteng Bakken HMS rådgiver, Guri Bente Hårberg
[Helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i barnehagen og skolen \(25003\)](#)

Helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet i barnehager og skoler tar, i tillegg til internkontrollforskriften, også utgangspunkt i forskriften som heter "Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler". Denne kan man tenke på som arbeidsmiljøloven for elever og barnehagebarn.

Forskriftens hensikt er å bidra til at miljøet i blant annet barnehager og skoler stimulerer til helse, trivsel og gode sosiale og miljømessige forhold. I tillegg er formålet å forebygge sykdom og skade. Også denne forskriften pålegger eieren av barnehagen eller skolen å ha et internkontrollsysten.

Denne forskriften brukes som utgangspunkt for å utarbeide rutiner i barnehagen/skolen som spesifikt skal sikre barna.

"Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler" omfatter mange emner. I forskriftens kapittel 3, Spesielle bestemmelser, utgjør disse emnene § 9-24:

- utforming og innredning
- mulighet for aktivitet og hvile
- måltid
- psykososiale forhold
- rengjøring og vedlikehold
- sikkerhet og helsemessig beredskap
- førstehjelp
- tilrettelegging basert på opplysninger om helseforhold
- smittevern
- røyking
- inneklima/luftkvalitet
- belysning
- lydforhold
- drikkevann
- sanitære forhold
- avfallshåndtering

"Veileder til forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler"

Eksempler på ulike rutiner som er utarbeidet på bakgrunn av disse, gjelder for

- barn som blir mobbet
- barn som får nedsatt allmenntilstand
- medisinering av barn
- barn som ikke hentes innen stengetid
- barn som skal ut på tur

- skader og ulykker med barn
- rutiner for håndtering av mat i barnehagen
- håndtering av smittsomme sykdommer

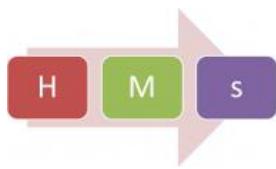
Utfordringer til deg

Oppgaver til "Helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i barnehagen og skolen"

1. Les mer om miljørettet helsevern i barnehager og skoler i lenkesamlingen.
2. Les om helse, miljø og trivsel i barnehagen. Du finner lenke i lenkesamlingen. Ta notater.

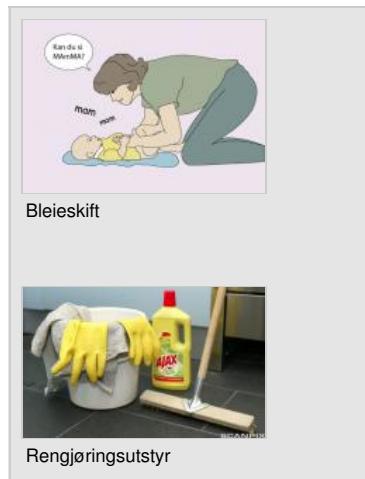
HMS- Ei Historie

Forfatter: Private Barnehagers Landsforbund Kristin Sleteng Bakken HMS rådgiver, Guri Bente Hårberg
[HMS En historie \(25006\)](#)

I barnehagen jobber Merethe som barne- og ungdomsarbeider. I dag har hun ansvaret for kjøkkenet og tilretteleggingen av dagens måltider. Samtidig blir hun bedt om å se etter fem barn på avdelingen da det skal avvikles et møte.

De to minste barna tar hun inn på kjøkkenet da det er lettere å se etter dem, samtidig som hun får gjort sine planlagte arbeidsoppgaver på kjøkkenet. Mens hun er i ferd med å sette frem pålegg fra kjøleskapet, så hører hun gråt fra et av de øvrige tre barna. Merethe løper inn i det andre rommet hvor de befinner seg, og det viser seg at den gråtende gutten har diaré og trenger bleieskift. Hun går tilbake til kjøkkenet etter bleieskiftet og oppdager da at ett av de barna hun forlot på kjøkkenet, har åpnet kjøkkenskapet hvor det oppbevares vaskemidler og lignende, og barnet sitter og skrur på korken til klorinflasken.

I historien om Merethe er det flere ting som skjer som omfattes av helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet.

1. Vil jobben med å se etter fem barn la seg kombinere med arbeidsoppgavene på kjøkkenet?
2. Bør bleieskift skje av samme person som også skal håndtere matvarer?
3. Hva er det som gjør at ett av barna får tak i klorinflasken?

Punkt 1

Dette kan skape en utrygg arbeidssituasjon for den ansatte. Arbeidsoppgavene i løpet av dagen må organiseres godt slik at arbeidsmengden er fordelt på en måte som gjør at den ansatte opplever å mestre oppgavene sine.

Punkt 2

Uansett hvor god hygienen blant de ansatte er, bør en skille disse arbeidsoppgavene mest mulig slik at man unngår å gjøre disse arbeidsoppgavene om hverandre. Dette er en situasjon som har et stort potensial for smitte av f.eks. E-coli-bakterien, og bør unngås. Det må utarbeides gode rutiner for hygiene, og spesielt håndhygiene.

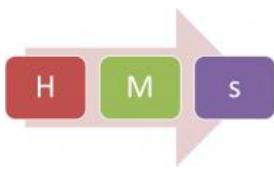
Punkt 3

Her er det gjort en for dårlig kartlegging/risikovurdering. Alle vaskemidler og kjemikalier må oppbevares utilgjengelig for barna, enten i et låst skap og at nøkkelen oppbevares utenfor rekkevidde, eller i et skap som ikke er tilgjengelig for barna.

Nyttige adresser når du jobber med helse, miljø

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Nyttige adresser når du jobber med helse, miljø og sikkerhet \(25431\)](#)

Helse, miljø og sikkerhet er et stort og viktig område som du kan bruke mye tid på å fordype deg i dersom du ønsker det.

Du vil finne mengder med fagstoff dersom du søker på nettet, men husk å være kritisk til det du finner, for det er ikke alt som er like seriøst.

Her finner du noen nyttige adresser. Noen av adressene har innlogging til deler av sidene sine, men er åpne på andre deler.

Du finner lenker til alle adressene i lenkesamlingen.

Niels Henrik jobber med pc

Som barne- og ungdomsarbeider skal du holde deg faglig oppdatert. Det betyr at du må følge med slik at du får med deg de endringer som skjer til enhver tid.

Å søke informasjon

[Arbeidstilsynet](#)

Arbeidstilsynet er en statlig etat, underlagt arbeids- og inkluderingsdepartementet. Etatens oppgave er å føre tilsyn med at virksomhetene følger arbeidsmiljølovens krav. ([Arbeidstilsynet.no](#))

[HMS-portalen](#)

Denne nettportalen inneholder en rekke artikler, skjemaer, blogger, bokanbefalinger og andre spennende ting. Portalen eies av AOF og Gyldendal.

[Aktiv HMS - arbeidsplassen som læringsarena](#)

Denne weben er stedet der ansatte i kommuner og næringsliv kan hente ideer, verktøy og metoder til å iverksette tiltak for bedring av helse miljø og sikkerhet (HMS) på egen arbeidsplass. Dette er en aktiv portal der kompetanse innen praktisk HMS kan hentes og utveksles. Kunnskap og erfaringsdeling bidrar til synergier mellom kommuner, fylker og næringsliv.

"Aktiv HMS - arbeidsplassen som læringsarena" inneholder en rekke artikler o.l. Den har egen fane for barnehage og skole. Du kan også finne artikler om det å være verneombud her.

[Norsk forum for bedre innemiljø for barn](#)

NFBIB er en gruppe bestående av 15 personer med bred faglig bakgrunn innenfor området innemiljø, inneklima og helse.

Her finner du egne områder for barnehager og for skoler.

[Brannvernuka](#)

Nettstedet har flere oppslag, og du kan finne egne artikler og filmer knyttet til brannvern i skole og barnehage.

Gjør deg kjent på nettstedene over

Noter ned adresser på andre gode nettsteder som du finner.

Rollemodell

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid
[Rollemodell \(22866\)](#)

Å være rollemodell for barn og unge er noe du som barne- og ungdomsarbeider har behov for å ha gode kunnskaper om.

Hijab

Rollemodell

Sitat

Barn trenger forbilder mer enn kritikk

Joseph Joubert

I sølepytten

Oppgaver til fagstoff om «Rollemodell».

Tenk over

1. Hvilket kompetanse mål i læreplanen sier at du skal jobbe med det å være en rollemodell?
2. Lag et tankekart over det du kan om temaet fra før. Ta fram tankekartet mot slutten av skoleåret og se om du har lært noe.
3. Bruk bildene på siden som inspirasjon til en tekst om det å være rollemodell.
4. Diskuter hva sitatet kan bety.

Hvem er rollemodeller?

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media, Guri Bente Hårberg

[Hvem er rollemodeller? \(17285\)](#)

Rollemodeller former identiteten vår. En god voksenperson kan ha avgjørende betydning for hvordan barn utvikler seg, og hvilke valg de tar senere i livet.

Hadde du en kul onkel som reiste jorda rundt og sendte postkort da du var liten? En lærer som oppmuntret deg til å bli flink i matte? En nabo som hadde en avslappet livsstil, kjørte motorsykkelen og ble beundret av barna i gata? Da er sjansen stor for at de har farget det synet du har på omverdenen i dag.

Vi har alle noen vi ser opp til. Foreldre, søsknen, venner, en lærer, en politimann, en bussjåfør, en popsanger eller en skuespiller. Lista over forbilder blir lang om vi tenker etter.

Å se opp til noen er en del av sosialiseringss prosessen, den prosessen som former oss som mennesker og lærer oss hvordan vi skal innrette oss i fellesskapet. Når vi er små, prøver vi å likne mest mulig på foreldrene våre eller på andre voksne. Uten at vi er klar over det, kopierer vi deres oppførsel, talemåte, tankesett, holdninger, vaner og uvaner. Det kan danne aferdsmønstre som kan være vanskelige å endre senere i livet.

Hvem er rollemodeller?

Rollemodeller er nålevende, fiktive eller historiske personer som vi av en eller annen grunn beundrer eller identifiserer oss med.

Det er typisk for måten små barn lærer på, at læringen skjer uten at de selv eller de voksne er klar over det. Barna lærer ikke holdninger, normer og verdier hovedsakelig gjennom teoretisk undervisning. De nærmeste omsorgspersonene overfører sosial og kulturell kunnskap til barnet gjennom det de gjør, og det de sier, og barnet tar etter.

Har vi først funnet oss en rollemodell, gjør vi mye for å bli som ham eller henne. Vi kopierer klesstil, utseende og oppførsel, eller vi lar oss inspirere til å bli like dyktige i noe som denne personen er.

For en del år siden var det vanlig å finne seg

Rollemodell og far

Tidlig i livet er de som står oss nærmest, de viktigste rollemodellene våre. Ingen påvirker oss mer enn de. Etter hvert som vi utvider horisonten, utvider vi rollelista også. Vi inkluderer mennesker vi ikke kjenner så godt, og til slutt også fremmede og folk vi aldri kommer til å møte.

En god rollemodell

forbilder i den nære omverdenen. Etter hvert har andre typer helter kommet på banen. Nå til dags fins idolene i mange varianter, og de fins på flere arenaer.

Rollemodeller er nålevende, fiktive eller historiske personer som vi av en eller annen grunn beundrer eller identifiserer oss med.

Noen kategorier av rollemodeller er

- foreldre (far, mor, andre føresatte)
- slektringer (bror, søster, onkel, tante, besteforeldre)
- venner (kameraten som alltid er til å stole på, ei populær venninne)
- autoritetspersoner (barnehageansatte, lærere, politikere)
- yrkesutøvere (brannmann, politikonstabel, flyvertinne)
- historiske personer (Fridtjof Nansen, Winston Churchill, Florence Nightingale)
- mediepersoner (popstjerner, idrettsutøvere, programledere)
- fiktive personer (Hannah Montana, Indiana Jones, Pelle og Proffen)

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Hvem er rollemodeller?"

1. Hvordan vil du definere en rollemodell?
2. Har du rollemodeller i dag? Hva kjennetegner dem?
3. Hvilke kategorier av rollemodeller har vi?
4. Nevn fem personer som du har sett opp til hittil i livet.

Oppgaver til filmen "Rollemodell"

1. Se filmen og diskuter innholdet.
2. Diskuter hva som ligger i begrepene folkeskikk og sunn fornuft.
3. Hvorfor er det viktig at også rollemodeller skal kunne gjøre feil?
4. Hva menes med at rollemodeller bør være inkluderende?
5. Hvilke egenskaper hevder Asgeir Borgemoen at rollemodeller for barn bør ha?
6. Hvordan kan du vise at du har tid til barna?
7. Hvorfor er det viktig å vise at vanlige mennesker også er kule?

Hva gjør oss til rollemodeller?

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media, Guri Bente Hårberg

[Hva gjør oss til rollemodeller? \(17325\)](#)

Det er forsket lite på hva det egentlig er som gjør et menneske til et forbilde, og hvorfor vi velger ett forbilde framfor et annet.

Christian W. Beck er førsteamannusis i pedagogikk ved Pedagogisk forskningsinstitutt ved Universitetet i Oslo. Han har gjort seg mange tanker rundt valg av rollemodeller.

– Jeg tror at vi tidlig danner oss visse forestillinger om hvem vi er, og hvor vi skal. Så finner vi noen som representerer disse forestillingene på en måte som det går an å strekke seg etter. Noe av det gåtefulle ved å være menneske er at vi plutselig kan bli fascinert av et eller annet, og så er livsløpet lagt.

Beck peker på at vi påfallende ofte kan føre interesser, yrkesvalg og væremåte tilbake til mennesker som står oss nær tidlig i livet. Disse personene sto for et eller annet, og de gjorde noe som fascinerte oss, eller som trigget fantasien.

Christian W. Beck

– Vi kan ikke planlegge å bli rollemodell, sier Beck. – Det må være noe ved oss som andre oppfatter som ettertraktet. Lærere og andre som arbeider med barn og unge, blir automatisk forbilder fordi de er voksne og tilbringer mye tid med dem. Men bare til en viss grad. Noen blir mer populære enn andre uten at vi helt skjønner hvorfor.

Forskeren mener det er viktig at de som arbeider med barn, er seg bevisst hvilken innflytelse de har. Ingen virkemidler har større effekt enn et godt forbilde. Én handling kan si mer enn tusen ord. Barn er ikke alltid like flinke til å gjøre som de voksne sier, men de etterlikner oss hele tida.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Hva gjør oss til rollemodeller?"

1. Diskuter innholdet på siden: Er du enig i det forskeren sier her? Hva menes med at du må være klar over hvilken innflytelse du har?
2. Hvilke egenskaper bør en rollemodell ha?
3. Hvordan blir man rollemodell for barn og unge?

Hva er en god rollemodell?

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media, Guri Bente Hårberg

[Hva er en god rollemodell? \(22824\)](#)

Noen liker ikke helt tanken på at de skal være forbilde for barna. Det høres litt nifst ut. Dessuten vet vi jo at voksne ikke er perfekte.

Men barn spør ikke etter perfekte voksne. De spør etter voksne som bryr seg om dem. Voksne som ser dem og hører dem. Enten vi liker det eller ikke, er alle som står barnet nær, og som barnet ser opp til, modeller for barnet. Det er en psykologisk kjensgjerning og har sammenheng med måten barn lærer på.

Barna blir det du er

Nest etter familien er det lærere og alle som arbeider i barnehager, barna ser mest opp til og har mest respekt for, fordi det er dem de omgås mest.

Det gir disse fagpersonene et større ansvar for å være gode rollemodeller enn mange andre yrkesgrupper. Det blir viktig å tenke over hvordan vi er mot hverandre. Vi bør oppføre oss pent, være høflige, møte andre med respekt og tillit og vaske hendene før vi spiser.

Dessuten må det være sammenheng mellom liv og lære. Vi må være troverdige og vise barna at vi selv praktiserer det vi lærer dem. Da forstår barna at det er slik det skal være.

Undersøkelser har vist at de personene barna velger som modeller, gjerne er følelsesmessig varme og sosiale mennesker. Det har også vist seg at voksne personer som er hjelpsomme og sjenerøse overfor andre, kan fortelle at de hadde foreldre som ikke bare snakket om å være snille, men som også selv praktiserte det de lærte.

Det motsatte ytterpunktet er uheldige rollemodeller. En voksen person som er oppfarende, irritabel og hissig, eller som mobber og forskjellsbeandler, setter også avtrykk i barnas identitet. Aggressiv og asosial atferd blir også tilegnet gjennom modellærering. Undersøkelser viser at barn lett etterlikner aggressjon som blir utført av personer de opplever som autoriteter.

Oddbjørn Evenshaug har vært forsker ved Pedagogisk forskningsinstitutt ved Universitetet i Oslo i flere tiår. Nå er han pensjonist og driver sitt eget nettsted for besteforeldre: besteforeldre.no. I en artikkel om rollemodeller skriver han:

"Barna bærer med seg et bilde resten av livet av de mennesker som sto dem nær i oppveksten. Dette bildet kan ha stor betydning for dem – på godt og ondt – gjennom livet. Skal det være et godt bilde som de kjenner glede og varme ved når de henter det fram? Et bilde som inspirerer og gir mot på livet? Det hører med til de alvorlige sider ved å leve at dette bildet skapes her og nå".

Rollemodell

Rollemodell

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Hva er en god rollemodell?"

1. Hvilke egenskaper mener du at en voksen rollemodell må ha? På hvilken måte kan den voksne delta sammen med ungdommene?

2. Hvor viktige er barne- og ungdomsarbeidere som rollemodeller?
3. Hva kjennetegner de menneskene som barna velger som rollemodeller?
4. Les om det å være rollemodell i ulike situasjoner i lenkesamlingen.

Kjønnsroller og rollemodeller

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media

[Kjønnsroller og rollemodeller \(22827\)](#)

Barn trenger både kvinnelige og mannlige rollemodeller. Tradisjonelt er det imidlertid en stor overvekt av kvinner på de arenaene der barn møter voksne, først og fremst i barnehagen og på skolen. Derfor er det en utfordring å få flere menn til å velge utradisjonelt når de skal velge yrke.

I et forsøk på å møte utfordringen har Kunnskapsdepartementet lagt fram en handlingsplan for likestilling i barnehage og grunnopplæring 2008–2010. Målet er at 20 prosent av de ansatte i barnehagene skal være menn i framtida.

En bedre kjønnsbalanse betyr ikke bare at guttene får en voksen mann de kan identifisere seg med. Alle barn trenger å få oppleve at både kvinner og menn kan ta del i omsorgen. Flere mannlige barnehageansatte er med på å viske ut det gamle kjønnsrollemønsteret. Barn ser at det er anerkjent at menn arbeider i omsorgs- og oppvekstsektoren. Det betyr mye for likestillingen i arbeidslivet og i samfunnslivet ellers på litt lengre sikt.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Kjønnsroller og rollemodeller"

1. Hvorfor trenger vi flere menn i barnehagen?
2. Er det noen forskjell på mannlige og kvinnelige rollemodeller?
I så fall, hvilke forskjeller?

Innvandrungdom uten forbilder

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media, Guri Bente Hårberg

[Alle har behov for rollemodeller \(22848\)](#)

Barn og unge er ikke en ensartet gruppe, og de vil ha behov for ulike rollemodeller. Å ha noen som man kjenner seg igjen i, og som man samtidig ser opp til, er viktig.

På denne siden vil vi presentere filmer og lenker som kan danne utgangspunkt for en diskusjon om rollemodeller.

Filmen «Innvandrungdom uten forbilder»

Hvordan er det å komme fra en fremmed kultur og ikke finne rollemodeller du kan identifisere deg med, i det nye hjemlandet ditt? Mange barn av innvandrere har fått oppleve det.

Filmregissør Ulrik Imtiaz Rolfsen har selv pakistansk bakgrunn. I 2005 laget han spenningsfilmen *Izzat* om det kriminelle gjengmiljøet blant innvandrungdom i Oslo. Han mener at mangelen på forbilder i det norske samfunnet er med på å skape gjengene, der medlemmene blir helter for de yngste i innvandremiljøet.

Filmene «Ung dragartist» og «Bondesønn i kjole»

I lenkesamlingen finner du to filmer med Håvard, som liker å kle seg som dame og danse og opptre. På engelsk kalles dette gjerne for *drag*. Ved å stå fram på denne måten kan Håvard være en rollemodell for andre unge gutter.

Filmen «Samisk barnehage»

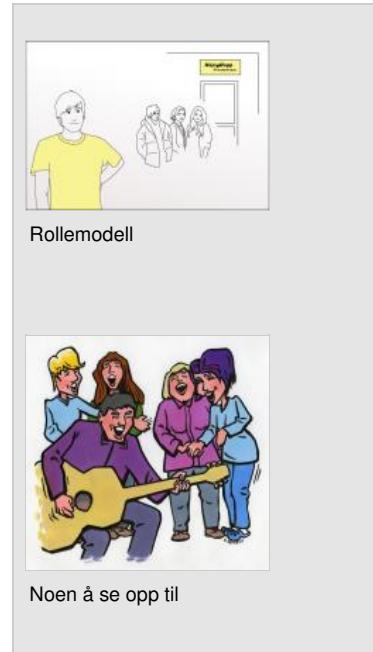
I denne filmen hører vi blant annet om en bestemor som bare snakker samisk.

Filmen «Rollemodell»

For noen år siden dukket Asgeir Borgemoen opp på Barne-TV med farget hår og en røffere stil enn det vi tidligere hadde sett på Barne-TV. I filmen forteller han litt om det å være rollemodell for barn og unge.

Temahefter til rammeplanen

I lenkesamlingen finner du to temahefter til rammeplanen for barnehagen. De kan på ulike måter være en kilde til økt forståelse av hva en rollemodell er, og hva vi bør ta hensyn til når det gjelder kjønn.

Utfordringer til deg

Oppgaver til filmen "Innvandrungdom uten forbilder"

1. Hvorfor er det viktig med rollemodeller i alle kulturer?
2. Hvorfor er det viktig at noen av rollemodellene har samme bakgrunn som du selv?
3. Hva mener Ulrik Imtiaz Rolfsen med uttrykket «ut av skapet» i filmen over?
4. Kan gode rollemodeller gjøre mennesker stolte av sin egen kultur?
5. Hvorfor er det viktig at vi får barne- og ungdomsarbeidere med ulik kulturbakgrunn?

Oppgaver til filmen "Rollemodell"

1. Se filmen og diskuter innholdet.
2. Diskuter hva som ligger i begrepene folkeskikk og sunn fornuft.
3. Hvorfor er det viktig at også rollemodeller skal kunne gjøre feil?
4. Hva menes med at rollemodeller bør være inkluderende?
5. Hvilke egenskaper hevder Asgeir Borgemoen at rollemodeller for barn bør ha?
6. Hvordan kan du vise at du har tid til barna?
7. Hvorfor er det viktig å vise at vanlige mennesker også er kule?

Oppgaver til filmen «Samisk barnehage»

1. Hva er hovedmålsettingen for den samiske barnehagen i Oslo?
2. Hvordan kan barnehagen greie å ta vare på barnas identitet og språk utenfor det samiske forvaltningsområdet?
3. Hvorfor er det viktig å ta vare på en kulturell identitet?

Sikkerhet der barn og unge oppholder seg

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Sikkerhet der barn og unge oppholder seg \(13636\)](#)

Sikkerhet er et område du som barne- og ungdomsarbeider må å ha gode kunnskaper om, slik at du kan bidra til å forebygge ulykker blant både barn, unge og voksne.

Dette skoleåret skal du jobbe med sikkerhet der barn og unge oppholder seg, og vi skal se på hvordan du kan lære barn å ta medansvar for egen sikkerhet.

Sikkerhet var ikke et eget emne på Vg1, men bygger likevel på flere tema derifra, som for eksempel

- forebygging
- helse
- HMS

Lek

Ulykker kan skje overalt, så det er viktig at du tenker over hva du kan gjøre for å forebygge ulykker blant barn og unge.

Ulykke

Ulykke

Brann

Oppgaver til fagstoff om «Sikkerhet der barn og unge oppholder seg».

Tenk over

1. Hvilket kompetanse mål i lærerplanen sier at du skal jobbe med sikkerhet?
2. Lag et tankekart over det du kan om sikkerhet fra før. Ta fram tankekartet i slutten av skoleåret og se hva du har lært.
3. Bruk bildene på siden som inspirasjon til å skrive en tekst om sikkerhet.

Sikkerhet for barn og unge

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media, Guri Bente Hårberg

[Sikkerhet for barn og unge \(11858\)](#)

Å ta godt vare på barn og unge er noe av det viktigste samfunnet vårt kan gjøre. Det stilles strenge krav til sikkerheten der våre yngste skal oppholde seg.

Risikoen for at et guttebarn skal dø i en ulykke, er i dag bare en nidel av det den var i 1950- og 1960-årene. Også for jenter har risikoen gått dramatisk ned.

For 40–50 år siden omkom gjennomsnittlig 250 barn under 15 år i ulykker hvert år. I 1996 var tallet bare 41 barn.

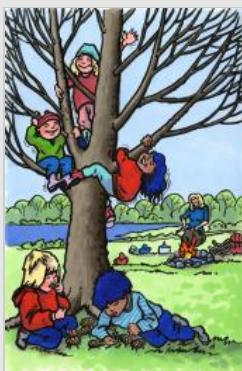
Det finnes ingen statistikk over hvor mange barneulykker det er i senere årene. Likevel kan vi gå ut fra at antallet har sunket.

De fleste dødsulykkene på 1950- og 1960-talet skjedde ved drikkevannsbrønner. I våre dager får vi vannet fra vannkraner og ikke drikkevannsbrønner. Den nest vanligste dødsårsaken i biltrafikken er mangedoblet siden 1960, har trafikksikkerhetsarbeidet vært et suksess. Veier har blitt tryggere, og barn får tidlig opplæring i å være forsiktig. Årsak til at dødstallene har gått ned, er at det forebygges ulykker langt bedre.

Barnas oppvekstvilkår har endret seg

Nedgangen i antallet ulykker er et uttrykk for at oppvekstvilkårene for barn har forandret seg mye de seneste årene.

Om vi sammenligner med forrige generasjon, lever dagens barn et liv der de sjeldent blir utsatt for ulykker og skader. Barn og unge tilbringer det meste av tiden sammen med voksne, og de oppholder seg på steder der det er liten ulykkes- og skaderisiko: i barnehager, skoler, skolefritidsordninger eller andre organiserte fritidsaktiviteter.

Sikkerhet der barn leker

Hensynet til sikkerheten går igjen som en fellesnevner i alle organiserte tilbud for barn og unge. Sikkerhetsutstyr og et stadig bedre sikret lekemiljø ute og inne er med på å gi barn større frihet til å leke, samtidig som farene for alvorlige ulykker reduseres.

Mye av leken foregår også innendørs hjemme, med dataspill og surfing på Internett.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Sikkerhet for barn og unge"

1. Var det noe i teksten ovenfor som overrasket deg? Dersom det var det – hvorfor?
2. Bruk sidene til Statistisk sentralbyrå og se hva du kan finne ut om barn og ulykker.

Utforskertrangen, «farlig» og sunn

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media, Guri Bente Hårberg

[Utforskertrangen – «farlig» og sunn \(11885\)](#)

Nøkternt sett er uhell og ulykker sunne tegn på at barn får utfolde seg og oppdage hvordan ting fungerer. Lek er en viktig prosess som lærer barn å mestre forskjellige risikofylte situasjoner.

Gjennom leken lærer barn å mestre seg selv og omgivelsene. De blir kjent med sin egen kropp, trener opp grovmotorikken og lærer seg samspill med andre barn.

I denne sammenhengen kan sikkerhet være et komplisert spørsmål, og det kan være vanskelig å skille mellom å beskytte og å overbeskytte barna. På den ene siden skal vi verne dem mot farer så godt som mulig, men på den andre siden skal vi også gi barna noe å bryne seg på.

Noen forskere og barnevernspedagoger mener at vi har blitt så opptatt av sikkerhet at vi tar fra barna noen muligheter til å utforske grensene sine. I stedet blir de pysete. Hvis barn ikke får lov til å klatre i trær fordi voksne er redd for at de skal falle ned og brekke armer og bein, mister de viktig motorisk trening. Det gir trygghet å mestre det som virker farlig.

For lite sikkerhet kan imidlertid føre til helseskader, men for mye sikkerhet kan virke passiviserende – og det fører også til helseskader!

Helsemyndighetene anbefaler at barn i skolealder bør være i fysisk aktivitet minst 60 minutter hver dag. Det gjør dem mer konsentrerte og fører til mindre mobbing. Regelmessig fysisk aktivitet beskytter mot en rekke sykdommer og plager.

I 2008 kartla Norges idrettshøgskole aktivitetsnivået blant norske niåringar og 15-åringer. Konklusjonen var at barn og unge blir stadig mindre aktive etter hvert som de blir eldre. Dette kan du også lese om under fysisk aktivitet.

Å klatre

Det er viktig at barn og unge får rørt seg og testet sine egne grenser.

Niels Henrik jobber med pc

Nedgangen i fysisk aktivitet skyldes at mange barn går over til stillesittende aktiviteter som tv, dataspill og surfing på Internett når de blir eldre. Mye av det sosiale livet har flyttet seg fra «virkelighetens verden» til kyberrommet.

Utfordringer til deg

Oppgaver til filmen «Farlig uteområde?»

1. Hva kan grunnen være til at foreldre i dag synes det er vanskelig å sette grenser?
2. Hva tenker du om den utfordrende skrenten de har i denne barnehagen?
3. Hvilke rutiner er det viktig å ha når uteområdet er utfordrende for barna?
4. Hvorfor er det viktig at barna får øve seg på fysiske utfordringer og «farlig» terregn?
5. Hvordan kan barn bli kjent med sine egne grenser?
6. Hva ville du sagt til foreldre som var skeptiske til at deres barn skulle leke i denne skrenten?

Oppgaver til filmen «Bruk av hjelm i

uteleken»

1. Her er det mye som tyder på at barna har lært å ta medansvar for egen sikkerhet. Hva er det som tyder på dette?
2. Hvilke hodeskader kan fallskader gi?
3. Hvilke andre typer skader kan fall føre til?
4. Hva mener du om at barn bruker hjelm når de leker?
5. Lag en liste med fordeler og ulemper ved bruk av hjelm i leken.
6. Fordypning: Hva er riktig førstehjelp ved hodeskader?

Oppgaver til «Utforskertrangen – «farlig» og sunn»

1. Hvilke ferdigheter mener du at barn kan lære gjennom fysisk aktivitet?
2. Diskuter hvor grensen mellom beskyttende og overbeskyttende omsorg går.
3. Hvilke sikkerhetstiltak bør man være oppmerksom på når noe av aktiviteten flyttes fra utedørs til inne?
4. Når bør barn få lov til å klatre i trær?

Hvordan ivaretar vi sikkerheten?

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media, Guri Bente Hårberg

[Hvordan ivaretar vi sikkerheten? \(11929\)](#)

Å ta godt vare på barn og unge er noe av det viktigste samfunnet vårt kan gjøre. Derfor må vi alltid prioritere sikkerheten høyt i barnehager, skoler, skolefritidsordninger og andre tilbud til de unge.

Sikkerhet er selvsagt ikke et entydig begrep. Det er ikke mulig å gardere seg mot alle slags ulykker og skader, for vi skal også ta hensyn til barnets totale utvikling.

Lek er en prosess der barn lærer å mestre situasjoner som kan medføre risiko. De må gjøre noen nødvendige negative erfaringer, som å falle, å skli og å få skrubbsår, for å bli trygge mennesker.

For den som skal arbeide med barn, er det en utfordring å balansere hensynet til at barn skal få del i aktiviteter som gir utfordring og utvikling, opp mot hensynet til at man skal unngå at det skjer uødvendige og alvorlige uhell.

Som du vil se på sidene framover, blir det gjort mye for å unngå helseskader på de arenaene der barn ferdes. Like fullt dukker det stadig opp nye potensielle farer.

Livsstilen vår endrer seg stadig. Det samme gjør forventningene vi har til livet. I dag ser vi en tendens til at voksne ønsker at barna skal bli store før tiden. For noen år siden pleide foreldre å kjøpe trehjulssykkelen til barna da de var i to-tre-årsalderen. I dag blir det stadig vanligere at barn får tohjulssykkel i samme alder, med klar forventning fra opphavet om at de raskt skal lære seg å sykle uten støttehjul. Men stor fart, høy sittestilling og uutviklet balanseevne er en dårlig kombinasjon.

Både kommuner og private barnehageeiere har tegnet ulykkesforsikring for samtlige barn i barnehagen. Forsikringen gjelder under barnets opphold i barnehagen, på turer og ekskursjoner og på veien til og fra barnehagen.

Hvordan ivaretar vi sikkerheten?

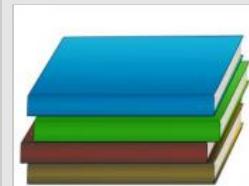
Myndighetene har utarbeidet en rekke retningslinjer, forskrifter og vedtekter som skal gi maksimal sikkerhet på steder der barn og unge oppholder seg: på lekeplasser, i barnehager, på fritidslag og på skoler. Staten har også innført bestemmelser for leker og utstyr som brukes på de forskjellige arenaene.

De viktigste bestemmelsene er

- barnehageloven
- forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr
- forskrift om sikkerhet ved leketøy
- forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler

Leke

Lover

Myndighetene har innført en rekke lover og regler som skal hjelpe oss til å ta vare på barn og unges sikkerhet.

I tillegg finnes det mange andre lover og forskrifter som inneholder bestemmelser som er viktige for arenaene til barn og unge. Noen eksempler er

- brannvernloven
- smittevernloven
- lov om kontroll med produkter og forbrukertjenester
- forskrift om grunnskolen
- forskrift for badeanlegg, bassengbad og badstue
- forskrift om vannforsyning og drikkevann

Den som skal arbeide med barn og unge, synes kanskje til å begynne med at det er mye å huske på og mange retningslinjer å overholde. En rapport fra Den europeiske barnesikkerhetsalliansen (European Child Safety Alliance, ECSA) i 2007 plasserte imidlertid Norge midt på treet i Europa når det gjelder sikkerhetsregler og forebyggende arbeid.

Relatert innhold

Under relatert innhold finner du en lenke til en fagstoffside ommiljørettet helsevern i barnehagen. På denne siden finner du mye fagstoff om sikkerhet som du bør sette deg inn i.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Hvordan ivaretar vi sikkerheten?"

1. Hvorfor er det ikke mulig å sikre at ulykker aldri forekommer?
2. Les fagstoffet i lenken om miljørettet helsevern i barnehage og skole.
3. Hva er grunnen til at barnehager må ha forsikring på barna som er i barnehagen?
4. Diskuter når dere mener at barn kan få tohjulssykkel.
5. Diskuter om barn skal få ha med private sykler i barnehagen.
6. Gjør deg kjent med lovverket som er lenket opp på denne siden.
7. Se videoen «Bruk hodet – bruk hjelm». Diskuter disse spørsmålene:
 - Når bør barn bruke hjelm?
 - Når og hvorfor skal voksne bruke hjelm?
 - Hvordan reagerer du når barn ikke bruker hjelm?
8. Hvorfor tror du lovverket kan virke forebyggende på skader hos barn og unge?

Oppgaver til filmen «Bomullsbarne»

1. Hvordan har oppveksten til barn og ungdom endret seg de siste tiårene?
2. Hva er et bommulsbarn?
3. Hvordan beskriver filosofen barns oppvekst?
4. Hvor mener du grensen går mellom omsorg og overbeskyttelse?
5. Hvorfor bør barna få gjøre seg erfaringer, også dårlige erfaringer?
6. Hva synes du om rådet som gis til foreldrene med en datter som har drukket alkohol? Hvilket råd ville du gitt?
7. Hvorfor er det viktig at vindu sikres slik at små barn ikke faller ut?
8. Hva kan vi gjøre for at alt det gale som kan hende, ikke skal gjøre oss redd?

Farer overalt

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media, Guri Bente Hårberg

[Farer overalt \(12195\)](#)

Det lurer farer overalt. Selv de uskyldigste og mest dagligdagse gjenstandene kan være farlige hvis uhellet først er ute. Barn kan drukne i en sølepytt, eller de kan skade seg alvorlig om de detter av en stol. I media kan vi av og til lese om slike tragiske episoder.

Det er viktig at du ikke ser deg blind på potensielle farer, for da kan både du og barna bli handlingslammet. Bruk sunn fornuft og vær oppmerksom.

Her er noen stikkord til faremomenter du bør være oppmerksom på:

- stikkontakter
- komfyrer
- løse gulvtepper
- giftige stueplanter
- installasjoner med klem
- fallrisiko
- takras og istapper
- leketøy
- ild (bål, fyrtikker, levende lys)

Helsedirektoratets giftinformasjon kan gi deg mange nyttefulle opplysninger om gift i planter, blomster, kjemikalier, produkter, mat, drikke og så videre.

Gode råd om brannvern og bruk av ild kan du få hos Norsk brannvernforening.

Barn har en stor utforskertrang og nysgjerrighet. Å stikke en pinne inn i en stikkontakt kan for barn være helt naturlig. Stikkontakter bør derfor sikres.

Ledninger og stikkontakter

En åpen skuff blir fort et klatrestativ for barn. Rom der små barn oppholder seg, bør derfor sikres.

Ufordinnger til deg

Oppgaver til "Farer overalt"

1. Gjør deg kjent med nettstedene til Norsk brannvernforening og Helsedirektoratets giftinformasjon.
2. Les Helsedirektoratets vedlegg om barn og sikkerhet.
3. Hva vil det si å bli handlingslammet?
4. Jobb med ordene i punktlisten oven og svar på disse spørsmålene:
 - Hvilke typer farer kan skje på hvert punkt?
 - Hvordan kan man forebygge ulykker?
5. Oppsök barnehager og skoler og finn ut hva de gjør for å forebygge ulykker.
6. Hvor ofte bør barnehager og skoler gjennomføre brannøvelser, og hvordan kan man gjøre dette?
7. Gjennomfør en brannøvelse i klassen din. Evaluer øvelsen etter at dere er ferdige.

Leketøy

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media, Guri Bente Hårberg

[Leketøy \(12638\)](#)

Gjenstander vi bruker og omgir oss med til daglig, kan ha ulike farlige egenskaper. Noen er innlysende – det sier seg selv at man kan skjære seg på en kniv. Andre er skjulte – visse batterier kan inneholde giftige tungmetaller, og visse rustfjerningsmidler for tøy kan gi alvorlige etseskader på kroppen.

Produsenter, importører og forhandlere har ansvar for å vurdere om de produktene de lager og selger, kan medføre fare. For mange typer produkter er det innført regler som stiller strenge krav til innhold, utforming og merking.

Justis- og politidepartementet har utarbeidet en forskrift om leketøy og sikkerhet. Denne forskriften inneholder strenge krav til produsenter, importører og forhandlere av leketøy for barn.

Her er de viktigste kravene i forskriften:

- Leketøy skal være utformet slik at det er minimal risiko for at brukerne kan bli skadet på grunn av de fysiske eller mekaniske egenskapene ved leketøyet.
- Leketøy som kan puttes i munnen, skal ikke kunne blokkere åndedrettsorganene.
- Leketøy skal ikke inneholde eller avgive helsefarlige eller brannfarlige stoffer. Det gjelder ikke minst maling, tusjer og fargestifter som kan inneholde tungmetaller som bly, kadmium, arsen, kvikksølv og andre.
- Leketøy skal ikke inneholde radioaktive stoffer eller gi helseskadelig stråling.
- Leketøy skal være konstruert slik at risikoen for skader på grunn av leketøyets elektriske egenskaper eller lydnivå er minimal.
- Leketøy skal være konstruert slik at det ikke fører til infeksjon, sykdom og smitte.
- Leketøy som inneholder materialer som kan gi allergiske reaksjoner, bør være merket med advarsel.
- Hvis det er spesiell risiko ved å bruke et leketøy, skal det merkes med tydelig advarsel. Leketøy som kan være farlig for barn under 36 måneder, skal merkes særskilt.
- Leketøy som inneholder magneter, skal ha særskilt merking. Magneter som henger sammen eller fester seg til en metallgjenstand inne i kroppen, kan forårsake alvorlig eller dødelig skade.

En del produkter er unntatt fra forskriften, for eksempel julepynt, sportsutstyr, luftgevær, kastepiler og sykler.

Alle produkter som har et CE-merke, overholder myndighetenes krav til helse og sikkerhet. CE-merket er felles for EU og EØS og finnes på mange ulike produkter. Alt leketøy beregnet på barn under 14 år skal ha dette merket.

I Norge er det Statens forurensningstilsyn (SFT) som fører kontroll med import og salg av alle typer produkter.

Små leker

Små barn bruker munnen til å gjøre seg kjent med verden, og derfor putter de også leker inn i munnen.

Kosedyr

De aller fleste barn er glad i kosedyr, så pass på at øyne og andre deler er godt festet.

Utfordringer til deg

Oppgaver til
"Leketøy"

1. Hva er det produsenter, importører og forhandlere har ansvar for?
2. Hva er CE-merking?
3. Hvem kontrollerer import og salg av leker i Norge?
4. Ta med deg punktlisten du finner over, og besøk en butikk som selger leker. Finn eksempel på leker som fyller kravene i listen. Se og etter om lekene er merket slik som det står i forskriftene at de skal merkes.
5. Hva kan de ansatte i leketøysforretningen om sikkerhet?
6. Ta kontakt med noen barnehager og skolefritidsordninger og finn ut hva de legger vekt på når de kjøper leker. Hvor opptatt er de av sikkerhet?
7. Fordypning: Les og gjør deg kjent med forskriftene du finner under relasjoner.
8. Barn kan alltid sette leker i halsen, så det er derfor viktig at du vet hva du skal gjøre dersom noe slikt skjer. Repeter fra Vg1 ved å se filmen.

Lekeplassutstyr

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media, Guri Bente Hårberg

[Lekeplassutstyr \(13463\)](#)

Leken er viktig for barnas utvikling. Den skal lokke barna til å være i bevegelse og gi grunnlag for grovmotorikken, som igjen er utgangspunkt for all senere fysisk aktivitet.

Husker, fjærhusker, sklier, aktivitetsløyper, klatretårn, biler, sjørøverskuter, balanseapparater og andre lekeapparater gir barna god fysikk, og de medvirker til å bedre muskelstyrken, utholdenheten og bevegelsesevnen til barna. I tillegg får barna utløp for fantasi og kreativitet.

Det stilles strenge krav til lekeplassutstyr. Det må tåle stor belastning og hyppig bruk, og det må kunne brukes av barna uten tilsyn fra voksne. Alle apparatene skal være merket, og det skal følge med produktveiledning, monteringsanvisning og anbefalinger om bruk. Kravene gjelder enten utstyret er produsert av profesjonelle eller laget på dugnad.

Myndighetene har utarbeidet en egen forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr, og du finner denne under relatert stoff.

Kravene omfatter følgende:

På lekeplassen

På lekeplassen

Lekeplasser brukes av

- mennesker i ulike aldre
- mennesker med ulike funksjonsnedsettelser
- mennesker med ulike forutsetninger

Det er viktig å sikre at lekeplasser er trygge, uavhengig av hvem som bruker lekeplassen.

På lekeplassen

Klatretre

Fysiske og mekaniske egenskaper

Alle deler ved utstyret skal ha avrundede hjørner og kanter. Åpninger og avstander mellom delene skal være utformet slik at barn ikke blir sittende fast. Hvis åpningene kan variere etter hvordan lekeapparatet blir brukt, skal mellomrommet være så stort at barnet ikke kommer i klem (at det ikke er klemfare). Trapper, ramper og lignende skal ha en form for rekkverk for at barna ikke skal falle ned.

Termiske egenskaper

Utstyr som har overflater av metall, kan bli svært varme om sommeren, og svært kalde om vinteren. I verste fall må overflatene dekkes til. Det er også viktig å være oppmerksom på at en del utstyr kan bli ødelagt eller svekket av frost som danner sprekker i materialet.

Brann- og eksplosjonsegenskaper

Få lekeapparater har slike egenskaper i dag, men det kommer stadig nye oppfinnelser på markedet. Noen består av kunststoffer som lett kan antenne hvis de kommer i kontakt med ild eller gnister fra en elektrisk tilkobling. Oppblåsbare hoppeslott kan være et eksempel.

Kjemiske egenskaper

Lekeplassutstyr skal ikke avgi helseskadelige kjemikalier eller gasser. Det er forbudt å bruke trevirke som er impregnert med kreosot, på lekeplasser og andre steder der det kan komme i kontakt med hud. Det er også forbudt å bruke trevirke som er behandlet med kjemiske forbindelser av krom eller arsen.

Elektriske egenskaper

Utstyr som går på strøm, som lyser eller avgir varme, kan medføre fare for kortslutning eller brann.

Andre egenskaper

Hvis fallhøyden fra lekeplassutstyret er over 60 centimeter, må fallunderlaget være støtdempende. Det skal aldri være betong, stein eller asfalt under lekeplassutstyr som barn kan falle ned fra. Det skal også være en viss sikkerhetssone rundt de forskjellige lekeapparatene. Hensikten er å unngå kollisjoner.

Myndighetene har i tillegg vedtatt en rekke standarder for hvordan produsenten eller forhandleren kan oppfylle kravene i lekeplassforskriften.

Det er Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap som fører tilsyn med de fysiske egenskapene til lekeplassutstyr.

Statens forurensningstilsyn (SFT) fører tilsyn med at støykravene og kravene til de kjemiske egenskapene til lekeplassutstyret er oppfylt.

Noen utfordringer til deg

Oppgaver til
"Lekeplassutstyr"

1. Bruk informasjonen fra teksten ovenfor og lag en oversikt over hvilke krav som blir stilt til en lekeplass.
2. Ta utgangspunkt i bildene på siden og skriv en tekst om sikkerhet på lekeplassen.
3. Lag en presentasjon om sikkerhet på lekeplassen.
4. Oppsök lekeplasser i nærmiljøet og vurder sikkerheten der. Diskuter i klassen.
5. Intervju ansatte i barnehage eller skole om hvordan de ivaretar sikkerheten på lekeplassene.
6. Fordypningsoppgave: Gjør deg kjent med nettstedene det er lenker til.

Skolefritidsordninger og fritidsklubber

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media, Guri Bente Hårberg

[Skolefritidsordninger og fritidsklubber \(13551\)](#)

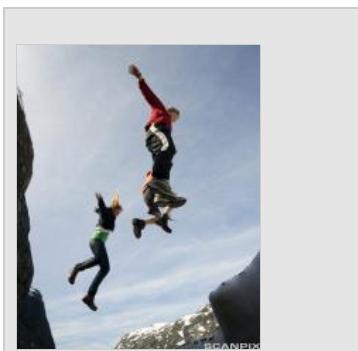
Alle kommuner har plikt til å ha en skolefritidsordning (SFO) før og etter skoletid for barn på 1. til 4. årstrinn og for barn med særlege behov på 1. til 7. årstrinn. Ordningen skal gi barna omsorg og tilsyn. Både inne- og utearealene til SFO skal være egnet til formålet.

Behovet for et trygt og aktivt oppvekstmiljø blir ikke mindre når barna begynner på skolen. Undersøkelsen som Norges idrettsforbund gjennomførte for Helsedirektoratet i 2008, viser at det er viktig med et godt og variert fritidstilbud (se fagstoffet *Utforskertrangen – «farlig» og sunn*). Undersøkelsen avslørte at barn blir stadig mindre aktive fra de er ni år, men at den aktiviteten som de tross alt driver, skjer i hverdagene og ikke i helgene. Det er tilbudene på skolen, i skolefritidsordningene og i idrettslagene som står for den livsviktige aktiviseringen av barna.

Noen kommuner velger å inngå samarbeidsavtaler med lag og organisasjoner om fritidstilbud til de eldre barna, som er fra 14 år og oppover.

Det finnes verken lover eller forskrifter som regulerer sikkerheten ved SFO, fritidsklubber eller ungdomsklubber spesielt. Men både SFO og fritidsklubber er underlagt opplæringsloven. Dermed gjelder de samme sikkerhetsreglene både for skolen, for SFO og for fritidsklubbene. Det er kommunen som har ansvaret for sikkerheten og for at det blir ført kontroll med både de kommunale og de private fritidsordningene.

Også fritidsklubbene for de eldre barna har lekeapparater i form av skateramper, klatrevegger, ballbinger og så videre. Dette nærmiljøutstyret er underlagt den samme produktkontrolloven som utstyret i en barnehage, og det blir kontrollert av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap.

Aktivitet

Disse lovene og forskriftene gjelder også i SFO og fritidsklubbene:

- "Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler"
- "Forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr"
- "Forskrift om leketøy"
- "Brannvernloven"
- "Arbeidsmiljøloven"
- "Produktkontolloven"

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Skolefritidsordninger og fritidsklubber"

1. Intervju ansatte i SFO om hvordan de ivaretar sikkerheten der.
2. Arbeid i grupper med de ulike lovene som gjelder for SFO, og presentér resultatene for hverandre.

Ut på tur – alltid lur

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media, Guri Bente Hårberg

[Ut på tur – alltid lur \(13581\)](#)

Barn er glade i rutiner, men de er også glade i det som bryter opp hverdagen. I alle fall når de først har fått støvlene på og det ikke er noen vei tilbake til det trygge lekerommet!

Utplukter gir masse inspirasjon – enten ferden går ut i naturen eller til et sted i byen. Etterpå er barna fulle av inntrykk og ny innsikt, og turen er samtaleemne i flere dager etterpå.

En ekskursjon stiller mange krav til den som skal passe på sikkerheten. I byen gjelder det først og fremst å vokte seg i trafikken. Turer i skogen, på fjellet eller til sjøen innebærer at du må være oppmerksom på flere plan.

Barnehager og fritidsklubber eller ungdomsklubber lager vanligvis sine egne sjekklister for at turen skal bli så vellykket som mulig.

Ut på tur

Kaffe på tur

Nykokt kaffe fra bålet gjør turen ekstra hyggelig for de voksne, men husk på at den kan gi brannskader.

Her er en huskeliste når det gjelder sikkerhet:

- **Sørg for riktig bemanning**
- Bruk skjønn og gjør en risikovurdering ut fra hvor mange barn som skal være med, hvor lang turen er, og hvilke aktiviteter du legger opp til. Hvor mange voksne må være med?
- **Skaff en instruktør**
- Skal dere ut og fiske, gå på jakt, rafte, padle i kano, kjøre slalåm, skyte med paintball eller klatre i fjellet, er det lurt å alliere seg med en ekspert som kan gi veiledning.

- **Hold flokken samlet**
- La ikke turdeltakere gå alene. Man må alltid være minst to.
- **Begrens området**
- Hvis dere arrangerer aktiviteter, er det lurt å legge aktivitetene til et oversiktlig sted der dere kan holde øye med alle deltakerne.
- **Gi god informasjon**
- Fortell deltakerne nøyne hva som skal skje, hva man skal gjøre, og kontroller at alle forstår informasjonen.
- **Instruer om sikkerhet**
- Før dere setter i gang aktiviteten, bør deltakerne få vite hvordan de skal bruke utstyret, og hvordan de unngår uhell.
- **Ta med riktig utstyr**
- Refleksvester, redningsvester, sykkelhjelmer, mobiltelefon, kniv, solkrem, solbriller og førstehjelppakke er noen eksempler på nødvendig utstyr. Skal dere på fisketur, er det lurt å ta med en avbitertang i tilfelle en fiskekrok setter seg fast i en finger.
- **Sjekk værmeldingen**

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Ut på tur - alltid lur"

1. Ta kontakt med barnehager, skoler, skolefritidsordninger, speiderforeninger og lignende i nærområdet ditt og finn ut hva de gjør for å ivareta sikkerheten på tur. Be om å få se en sjekkliste dersom de har en slik.
2. Lag din egen sjekkliste for en tur med barnehage eller skole.
3. Lag et informasjonsskriv om en tur for
 - a) en barnehage
 - b) en skole
 - c) en ungdomsklubbGi tilbakemelding til hverandre på infoskrivene dere har laget. Be gjerne faglærer og norsklærer om å lese over.
4. Finn gode og trygge turmål i nærområdet ditt.
5. I noen områder finnes det huggorm. Se video om førstehjelp ved huggormbitt.
6. Repeter førstehjelp ved brannskader fra Vg1 ved å se video.

Hvordan kan barn og unge ta medansvar for sikkerhet

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media, Guri Bente Hårberg

[Hvordan kan barn og unge ta medansvar for sikkerheten? \(13591\)](#)

Et barns evne til å passe på seg selv er i høy grad avhengig av alder og modning. Evnen varierer også fra person til person. Noen barn er innsiktfulle og gjør risikovurderinger allerede i barnehagealderen, mens andre tar sjanser med sin egen sikkerhet til langt opp i voksen alder.

Det finnes ingen fasit for hva en normal utvikling er. De fleste treåringer behersker både språk og motorikk godt, men variasjonene kan være store. Noen er klønnete og faller lett ned fra trærne, mens andre behersker de mest krevende øvelser og klatrer i trærne som apekatter.

Alle har en generell plikt til å være aktsomme. Vi forventer at mennesker prøver å ta seg i vare, at man bruker påbudt verneutstyr, og at man følger instrukser. Det gjelder også barn og unge. Men vi kan aldri holde barn ansvarlige om de glemmer å vise aktsomhet. Ansvaret hviler på de voksne.

Det er viktig å gi barna en grunnleggende forståelse av hva sikkerhet er, helt fra de er små. Her er noen tips:

Ansvar for egen sikkerhet

- Forklar barna hva sikkerhet er.
- Gjør sikkerhetsrutiner og sikkerhetsutstyr kjent for alle, også for barna.
- Ta barna med på råd og spør dem hvordan de mener vi kan unngå skader.
- Vis med egen atferd at det er bra med sikkerhetstiltak. Det skaper en god grunnholdning.
- Bruk samme sikkerhetsutstyr som barna.
- Lag sikkerhetskurs for barna, og tilpass kursene etter hvor gamle barna er.
- Be eldre barn passe på de yngre, for det skaper ansvarsfølelse – men ikke slipp noen av dem helt av syne.
- Arranger møter mellom barn og brannvesen, politi og ambulansetjeneste.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Hvordan kan barn og unge ta medansvar for sikkerheten?"

1. Prat med barn i ulike aldre og finn ut hva de gjør for å ivareta egen sikkerhet.
2. Prat med ansatte i barnehager og skoler og finn ut hva de gjør for at barn og unge skal ta medansvar for sikkerheten.
3. Har du gode ideer til hvordan man kan lære barn til å ta et slikt ansvar?

Rollemodeller

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media, Guri Bente Hårberg

[Rollemodeller \(13596\)](#)

Barne- og ungdomsarbeidere er uhyre viktige rollemodeller for barn i utvikling. Bortsett fra foreldrene er vi de voksne personene som barn knytter seg sterkest til i de første årene av oppveksten. Ikke sjeldent tilbringer barn mer av tiden de er våkne, sammen med barne- og ungdomsarbeidere enn sammen med far og mor.

Personalet

Det hjelper lite at sikkerheten til barn og unge blir ivaretatt av lover, forskrifter og retningslinjer hvis ikke fagpersonalet er kompetent eller motivert til å følge opp disse reglene.

Rollemodell

- Det er avgjørende at barne- og ungdomsarbeideren har vilje og evne til å gi omsorg og til å lede læringsprosesser for barn og unge i samsvar med målene og retningslinjene for barnehagen, skolen eller skolefritidsordningen.
- Han eller hun må ha evne til å ha oversikt over det som foregår i en barnehagegruppe eller en skoleklasse.
- Han eller hun må kunne de sikkerhetsinstruksene som gjelder, og ha evnen til å «lese» farer i ulike situasjoner.
- Han eller hun må kunne førstehjelp spesielt tilrettelagt for ansatte i barnehager.
- Han eller hun må kunne ta ansvar som rollemodell for barn og unge.

Rollemodeller

Alle som har tilbrakt litt tid sammen med barn, vet at persepsjonsevnen deres – evnen til å oppfatte inntrykk og tilegne seg kunnskap – er fantastisk. Små gryter har også ører, heter det.

Vi voksne er forbilder i kraft av at vi er voksne. Barn ser instinktivt opp til voksne og lærer av alt vi gjør. For selv om det ikke virker slik, suger barn til seg inntrykk hele tiden.

Barn gir mange signaler som viser at de setter pris på at voksne er sammen med dem i leken. Det gir trygghet, samhørighet og motivasjon. Det er viktig at vi voksne går foran som gode eksempler når det gjelder sikkerhet. Det kan vi gjøre ved

- å bruke refleks eller refleksvester i trafikken
- å bruke redningsvester ved eller på vannet
- å bruke sykkelhjelm når vi sykler
- å følge trafikkreglene
- å blåse ut levende lys før vi forlater rommet
- å la være å ta sjanser

Listen kan forlenges så langt fantasien rekker. Husk at du er med på å forme barnas virkelighetsforståelse!

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Rollemodeller"

1. Diskuter hva det vil si å være en god rollemodell for barn og unge når det gjelder sikkerhet.
2. Diskuter hva dere vil gjøre når dere møter barn, unge og voksne som ikke bruker sikkerhetsutstyr, som for eksempel sykkelhjelm.

Nyttige adresser når du jobber med sikkerhet

Forfatter: Guri Bente Hårberg

[Nyttige adresser når du jobber med sikkerhet \(13623\)](#)

Sikkerhet er et stort og spennende område som du kan bruke mye tid på å fordype deg i dersom du ønsker det.

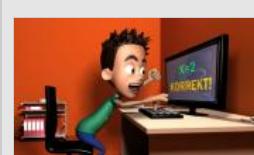
Du vil finne mengder med fagstoff dersom du søker på nettet, men husk å være kritisk til det du finner, for det er ikke alt som er like seriøst.

Her finner du noen nyttige adresser. Noen av adressene har innlogging til deler av sidene sine, men er åpne på andre deler.

Du finner lenker til alle adressene i lenkesamlingen.

[Skadeforebyggende forum](#)

Skadeforebyggende Forum er et nasjonalt kunnskaps-, samarbeids- og formidlingsforum for offentlige organer, frivillige organisasjoner og næringslivet, som skal fremme det skadeforebyggende arbeidet i Norge. (*Kilde: Skadeforebyggende Forum*)

Niels Henrik jobber med pc

Som barne- og ungdomsarbeider skal du holde deg faglig oppdatert. Det betyr at du må følge med slik at du får med deg de endringer som skjer til enhver tid.

Å søke informasjon

[Ungdom og fritid](#)

Ungdom og Fritid ble stiftet i 1978 og er en demokratisk barne- og ungdomsorganisasjon for brukere, ansatte og frivillige i kommunale og kommunalt støttede fritidsklubber, ungdomshus og lignende tiltak. Nærmere 600 fritidsklubber, ungdomshus, fritidssenter, aktivitetshus og lignende tiltak over hele landet fra Nordkapp til Lindesnes er medlemmer i foreningen.

(*Kilde: Ungogfri.no*)

Arbeidstilsynet

Arbeidstilsynet er en statlig etat som er underlagt Arbets- og inkluderingsdepartementet. Etatens oppgave er å føre tilsyn med at virksomhetene følger arbeidsmiljølovens krav. (Kilde: [Arbeidstilsynet.no](#))

Statens forurensningstilsyn

Statens forurensningstilsyn (SFT) er et direktorat under Miljøverndepartementet med 300 ansatte på Helsfyr i Oslo. SFT arbeider for en forurensningsfri framtid. SFT iverksetter forurensningspolitikken og er veiviser, vokter og forvalter for et bedre miljø. De viktigste arbeidsområdene er klima, miljøgifter, vann og hav, avfall, luft og støy.

(Kilde: [stf.no](#))

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) skal ha oversikt over risiko og sårbarhet i samfunnet. DSB skal være pådriver i arbeidet med å forebygge ulykker, kriser og andre uønskede hendelser. DSB skal sørge for god beredskap og effektiv ulykkes- og krisehåndtering. Nettstedet har egne sider for skolen. (Kilde: [dsb.no](#))

Norsk brannvernforening

Her finner du mye informasjon om brannvern og egne faner om brannvern i jobb og skole.

Helsedirektoratet

Her kan du finne mye godt fagstoff ved å søke på helse og miljø eller på sikkerhet.

Norsk forum for bedre innemiljø for barn

Forumets mål er å være rådgivende organ for myndigheter, organisasjoner og andre som ønsker faglig informasjon, råd og veiledning i arbeidet med å bedre innemiljøet for barn. En særlig viktig målgruppe for dette er kommunene, siden de har ansvaret for å skape og vedlikeholde gode innemiljø for barn i barnehager og skoler.

(Kilde: [NFBIB](#))

Trygg Trafikk

Nettstedet har en rekke nyttige oppslag for deg som jobber med barn og unge.

Gjør deg kjent på nettstederene over og noter ned adresser til andre gode nettsteder du finner.

Tjenestevei

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Tjenestevei - hva gjør du? \(72677\)](#)

Som arbeidstaker kan du komme i situasjoner der det ikke er så lett å vite hva du skal gjøre. Mange arbeidsplasser har tydelige prosedyrer som beskriver hva du skal gjøre i bestemte situasjoner, mens det i noen saker er opp til deg å gjøre gode valg.

Hva du skal gjøre når en situasjon oppstår, kan variere etter hvor du jobber, og hvilken rolle du har på arbeidsplassen.

The top image shows a protest banner reading "Eksosminister Navarsete NEI TIL VEI!" (Exosminister Navarsete NO TO ROAD!) held over a path, with a person walking away. The bottom image is a cartoon of a man and a woman talking, with a speech bubble containing a question mark, representing uncertainty.

Det er lov å være uenig

Hvordan skal jeg handle i denne saken?

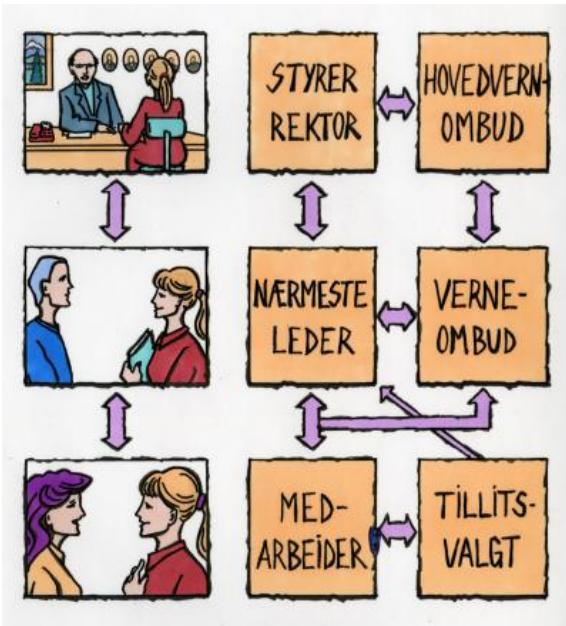
Eksempel:

Eva har ikke vært på skolen på mange dager, og dere har ikke hørt fra henne. Her er det naturlig at du som barne- og ungdomsarbeider diskutere saken med læreren, og at det er læreren som tar kontakt med hjemmet om ikke annet er avtalt.

Dersom det samme skjer i SFO, og du har det daglige ansvaret der, så er det mest sannsynlig du som skal ringe hjem for å høre om Eva har det bra.

Det er viktig både for deg som arbeidstaker og for arbeidsgiveren at du kjenner godt til hva som er tjenestevei i ulike saker. Det er naturlig at du ber lederen din om å orientere deg om dette når du starter i en ny jobb.

Det kan oppstå saker der du blir i tvil om hva du skal gjøre. Ett godt råd i slike tilfeller er å spørre lederen din eller tillitsvalgte.

Tjenestevei

Til høyre på denne siden finner du noen oppgaver der du kan trenere deg på hva du skal gjøre i en del situasjoner. Det er ingen fasitsvar på disse oppgavene, men noen løsninger fungerer likevel bedre enn andre. Tenk over disse problemstillingene sammen med andre i klassen, eller sammen med kollegene dine på arbeidsplassen. Finn for eksempel ut hvordan ting gjøres på den arbeidsplassen du er knyttet til.

Noen tips:

- Ta hensyn til barnas sikkerhet.
- Vær ærlig overfor deg selv og dine kolleger.
- Tenk gjennom konsekvensene før du handler.
- Be om råd fra andre.
- Unngå å lage allianser på arbeidsplassen.
- Sett deg inn i arbeidsplassens rutiner.
- Vær profesjonell i arbeidet.

Tverrfaglig samarbeid

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Tverrfaglig samarbeid \(26993\)](#)

For å gjøre en god jobb som barne- og ungdomsarbeider har du behov for et nettverk av samarbeidspartnere. Du har behov for å samarbeide både med de andre som jobber på samme arbeidsplass som deg og med eksterne personer og instanser.

På Vg1 helse- og sosialfag lærte du om både samarbeid og tverrfaglig samarbeid. Dette skoleåret skal du lære mer om de samarbeidspartnerne som er aktuelle når du jobber med barn og unge, og du skal lære noe om ditt ansvar i forhold til dette samarbeidet.

Sammen blir vi sterke
Fotograf: [Corbis](#)

Samarbeid kan sammenlignes med et puslespill der alle brikkene må på plass for å gi en helhet
Fotograf: [Corbis](#)

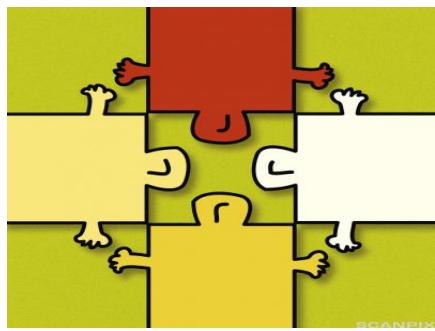

Samarbeid
Opphavsmann:
[Milestep](#)

Sitat

Der skal ikke stor skarpsindighet til for å innse, at når to mennesker drøfter en ting sammen, må der komme mer ut derav enn om hver tenkte alene for seg.

Kilde: Alexander Kjelland/ordtak.no

Samarbeid

Oppgaver til fagstoff om «Tverrfaglig samarbeid».

Tenk over

1. Hvilket kompetanse mål i læreplanen sier at du skal jobbe i samarbeid (internt og eksternt)?
2. Lag et tankekart over det du kan om samarbeid fra før. Ta fram tankekartet mot slutten av skoleåret og se om du har lært noe.
3. Bruk bildene på siden som inspirasjon til en tekst om samarbeid når du er barne- og ungdomsarbeider.

Samarbeid om barn og unges helse

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Samarbeid om barn og unges helse \(7596\)](#)

Tverrfaglig samarbeid er viktig for å ivareta barn og unges helse. Internt er det viktig at alle på arbeidsplassen samarbeider til barnas beste, og den viktigste samarbeidsparten er foreldrene til barnet. Men det er også andre instanser som er viktige for et tverrfaglig samarbeid når barn trenger ekstra oppfølging.

Helsesøster

Helsesøster jobber med helsefremmende og forebyggende arbeid for barn og unge og familiene deres. Du møter helsesøster blant annet på helsestasjonene, helsestasjon for ungdom og som skolehelsesøster.

Lege

Legens hovedarbeidsområde er å diagnostisere og behandle pasienter. Vanligvis er det foreldrene som tar barna til legen, men i enkelte sammenhenger kan legen bli en samarbeidspartner for barnehagen eller skolen. Det kan være dersom dere akutt må ta et barn til lege, eller om det er spesielle sykdommer som dere må få orientering om.

Psykolog

Som psykolog jobber man med atferden til mennesker for å forbedre livskvaliteten deres. En del barn og unge går til psykolog, og av og til er det naturlig å ha samtaler med barnet, psykologen og de ansatte i skolen eller barnehagen.

Sosionom

Som sosionom jobber man med mennesker i vanskelige og varierte livssituasjoner, og den viktigste arbeidsoppgaven er å hjelpe mennesker med å finne løsninger som kan forbedre livskvaliteten til hver enkelt.

Ergoterapeut

En ergoterapeut legger til rette for mennesker som av ulike årsaker har vansker med å utføre daglige aktiviteter, eller som står i fare for å få det. Ergoterapeuten anvender aktiviteter i direkte behandling og opptrenings, eller indirekte ved å legge til rette for gjøremål, ved tilpasse omgivelsene og ved å bruke tekniske hjelpeemidler. (*Kilde: Utdanning.no*)

Miljøarbeider

Miljøarbeidere har ofte ulike instrukser alt etter hvor de jobber. Du vil mest sannsynlig samarbeide med miljøarbeideren dersom du jobber med ungdommer.

Fysioterapeut

Alle kommuner skal ha fysioterapeut. Fysioterapeuten kan være en aktuell samarbeidspartner når det gjelder råd og veiledning. Fysioterapi handler om kroppens bevegelser og funksjoner i et helseperspektiv, og fysioterapeuten arbeider både forebyggende, helsefremmende og behandlende.

Instanser som er aktuelle samarbeidspartnere, kan være:

Pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT), som skal hjelpe barn og unge og voksne med problemer i opplæringssituasjonen. PPT kan teste barn, hjelpe til slik at barnet får en tilrettelagt opplæring, være bindeleddet mellom ulike instanser og utarbeide sakkyndige rapporter når det kreves. Mennesker med ulik bakgrunn kan jobbe i PPT: Det kan være spesialpedagoger, logopeder og andre med utdanning innen pedagogisk psykologisk rådgivning. PPT hjelper også barnehager med å planlegge og gjennomføre spesialpedagogiske tiltak. Les mer om PPT under relatert fagstoff. Barne- og ungdompsykiatrien (BUP) hjelper barn fra 0–17 år og foreldrene deres med å finne løsninger på psykiske problemer, lærevansker og atferdsvansker. I noen tilfeller er det aktuelt å gå inn i et samarbeid med skolen eller barnehagen og BUP. Helsestasjonen. Alle kommuner er pålagt å ha helsestasjon, og helsestasjonene skal ledes av helsesøster. I tillegg til én eller flere helsesøstre har helsestasjonene også en lege som jobber der i flere dager. Ofte har de også én eller flere jordmødre knyttet til helsestasjonen. Oppfølgingstjenesten (OT) gir veiledning og hjelp til ungdom mellom 16 og 20 år som ikke har, og som trenger hjelp til å skaffe seg skoleplass, lærepllass eller arbeid. OT samarbeider med NAV.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Samarbeid om barn og unges helse"

Gå sammen i grupper på to to og to. Dere kan bruke Internett, bøker eller intervju til å finne svar på de følgende spørsmålene:

- Hvordan fungerer samarbeidet om barn og unges helse, og hvordan er dette organisert i kommunen eller bydelen du bor i?
- Hvilken kompetanse har de som jobber der?
- Hva kan de gjøre for barn og unge?
- Hvordan er det naturlig for barne- og ungdomsarbeideren å samarbeide med den aktuelle samarbeidsparten?

Samarbeid

Forfatter: Kjell Arne Standal

[Hjem skal samarbeide, og hva skal de samarbeide om? \(61010\)](#)

Her har jeg laget en oversikt med eksempler på hva jeg synes er naturlig å ta med når vi skal svare på spørsmålet over. Dette er ikke en komplett liste over områder det er naturlig å samarbeide om, så du finner nok flere dersom du tenker deg om.

I det pedagogiske arbeidet kan man samarbeide om

- å utarbeide konkrete mål og finne fram til hva som skal gjøres (innhold) for å nå målene
- å observere enkeltindivid og grupper av barn og unge
- å finne fram til metoder som gjør at man når målene
- å vurdere
- å planlegge den daglige driften av barnehage, skole og SFO

The first panel shows three people working together on a computer, labeled "Samarbeid". The second panel shows a family of four (two adults and two children) walking outdoors under a sun, labeled "Foreldresamarbeid". The third panel shows several people working together on a large puzzle, labeled "Lagarbeid".

Barna og de unge er med og samarbeider

- i her-og-nå-situasjoner
- om planlegging, gjennomføringen og evaluering av aktiviteter
- i daglige rutiner som å kle av og på seg, måltid, stell osv.
- ved innredning av rom eller ommøblering
- i forbindelse med enkelt renhold og det å holde orden
- i forbindelse med innkjøp og så videre
- ved valg av arbeidsformer
- om å utarbeide grupperegler

Med foreldrene kan man samarbeide

- om hva tilbaketaket skal inneholde
- for å få en felles forståelse av formålet med virksomheten
- for å inkludere alle
- om påkledning, hygiene og kosthold
- om turer
- om planer

Medarbeidere kan samarbeide om

- arbeidstid og oppgaver
- fordeling av ansvar
- arbeidsplaner
- arbeidsfordeling
- videreutdanning
- planlegging, gjennomføring og evaluering

Eiere av virksomheten kan samarbeide om

- arbeidstid
- arbeidsdeling
- utforming av lokaler og uteområder
- bruksområder
- økonomi
- vedlikehold

Hvordan foregår samarbeid?

Måten man samarbeider på, kan variere en del fra virksomhet til virksomhet. Nedenfor finner du noen eksempler i et skjema. Jeg vil anbefale deg å lete på Internett etter nettsider fra ulike typer arbeidsplasser (bruk en søkermotor som for eksempel Kvasir). Det kan være at du må lete litt på de forskjellige nettstedene for å finne hvor de omtaler samarbeidet.

Under ser du eksempler på samarbeidsarenaer. Det finnes mange flere.

BARNEHAGE	SKOLE	SFO	UNGDOMSKLUBB
Avdelingsmøter	Klassemøter	Basemøter	Gruppe-/aktivitetsmøter
Personalmøter	Personalmøter	Personalmøter	Personalmøter
Planleggingsdager	Planleggingsdager	Planleggingsdager	Planleggingsdager
Fagforeningsmøter og drøftinger mellom tillitsvalgte og arbeidsgiver			

© no-el.no

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Hvem skal samarbeide, og hva skal de samarbeide om?"

1. Klarer du å finne flere personer som du som barne- og ungdomsarbeider må kunne samarbeide med?
2. Kjenner du flere områder det er viktig å samarbeide om?
3. Intervju en ansatt i barnehage eller skole om samarbeid.

Oppfølgingstjenesten (OT)

Forfatter: Elin Rannem

[Oppfølgingstjenesten \(OT\) \(49899\)](#)

Som barne- og ungdomsarbeider vil du av og til møte elever som ønsker å slutte på skolen, eller som mangler skoleplass. Da har du behov for å vite hva oppfølgingstjenesten er, og hvordan den kan gi hjelp til ungdom i en slik situasjon.

OT er en hjelpetjeneste for ungdom t.o.m. 21 år som ikke er i skole eller arbeid.

Ungdom

Omsorg

Det ligger mye omsorg i å forhindre at ungdom faller utenfor utdanningssystemet vårt.

Hva kan OT hjelpe ungdom med?

- Råd og hjelp til å søke opplæring i skole og/eller bedrift.
- Hjelp til å skaffe praksisplass eller arbeid. OT kan samarbeide med NAV.
- Gi orientering og råd om valg av utdanning og yrker.
- Oppfølging og sikring av tverretatlig samarbeid til beste for ungdommen.
- OT skal sørge for at alle under 22 år får et tilbud om opplæring, arbeid eller annen sysselsetting.

Hvordan jobber OT?

OT kan ta kontakt med ungdommen pr. brev, telefon, mail osv. for å tilby dem hjelp:

- Hvis de ikke har skoleplass.
- Hvis de ikke har lærepass.
- Hvis de slutter på skolen/lærepassen før året er ferdig.
- Hvis de ikke har et tilbud gjennom NAV.
- Ungdommen kan også selv kontakte OT i sin kommune/sitt fylke.

Du kan søke på nettet og finne mer om oppfølgingstjenesten, blant annet på ung.no og vilbli.no.

I lenkesamlingen finner du lenke til NAV sine sider om oppfølgingstjenesten og en fordypningslenke til regjeringen sin side.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Oppfølgingstjenesten (OT)"

1. Hva er oppfølgingstjenesten?
2. Hva står OT for?
3. Hvilke oppgaver har OT?
4. Hvordan jobber OT?
5. Hva kan OT hjelpe ungdom med?
6. I hvilke tilfeller har du nytte av å kjenne til OT?
7. Intervju noen som jobber i oppfølgingstjenesten og skriv en blogg om oppfølgingstjenesten.
8. Fordypningsoppgave:
Les regjeringens side om oppfølgingstjenesten og ta notater.

MOT

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Janne Hildrum Tyholdt

[MOT \(27022\)](#)

MOT er en organisasjon du som barne- og ungdomsarbeider vil kunne komme til å samarbeide med enten du jobber i skole eller på andre arenaer der barn og unge oppholder seg. Informasjonen under er i stor grad hentet fra MOT sin hjemmeside. Denne nettsiden finner du lenke til ute til høyre.

MOTs filosofi består av tre hovedelementer: Grunntanke, Grunnantagelser, Grunnverdier.

MOT-filosofien har sine røtter fra 1977 og inspirasjonen har vært å utvikle en livsfilosofi. Denne filosofien kan hjelpe unge mennesker til å føle seg trygge og verdifulle, tenke selv og ta vare på sine evner og talenter. Den kan bevisstgjøre de unges støttespillere på hvor viktige de er for barn og ungdom og bygge et fundament for et positivt samfunnsliv.

Gjennom MOTs skolebesøk og holdningsarbeid får ungdom verktøy til å gi positiv energi til seg selv og sine omgivelser.

Det vesentligste i programmene til MOT er MOT-medarbeiderens møte med ungdom, flere ganger per år, gjennom tilstedeværelse. I perioden 1997-2007 har MOT-medarbeidere styrket motet til mer enn 110.000 ungdommer. Det viser svar fra ungdom i eksterne evalueringer.

I tillegg har disse MOT-medarbeiderne foredrag og møter med ungdommens viktigste støttespillere, foresatte og lærere i skolen, og trenere og ledere i fritidssektoren.

MOT i ungdomsskolen

MOT i ungdomsskolen er et helhetlig pedagogisk program der elevene møter MOT 15 ganger over 3 år. Alle besøkene har forskjellig innhold, og tar sikte på å skape et godt miljø gjennom å bevisstgjøre og trenere ungdommene i samhandling og kommunikasjon, i det å sette grenser for seg selv og respektere andres grenser, å fokusere på det positive og rose seg selv og andre og å skape mestringsfølelse og gi hverandre følelser av å være betydningsfulle og verdifulle.

MOT i videregående skole

MOT i videregående skole er et helhetlig pedagogisk program der elevene møter MOT i forskjellige sammenhenger i løpet 3 år. Besøkene bygger videre på programmet i ungdomsskolen, der ungdommene får trening i å bruke MOTs kommunikasjonsverktøy til daglig, i å ha mot til å bry seg, si nei og til å leve.

MOT i videregående er fra 2010 og bygger på prinsippet om at ungdom skal formidle budskapet til ungdom. Derfor kan elever i vg2 søke om å bli Ungdom Med MOT (UMM). Disse blir skolert (3 dager) og vil fungere som en miljøgruppe resten av skoleåret de går vg2. Når de starter på vg3 vil de gå inn i vg1-gruppene og kjøre 4 MOT-besøk i hver gruppe. I tillegg vil russen ha egne russebesøk som kjøres av skolens MOT-informatører. Enkelte videregående skoler kjører også et eget "Nettvettbesøk".

MOTs Grunntanke:

Bevisstgjøre ungdom til å ta valg som gjør at de mestrer livet. Styrke ungdoms mot til å ta vare på seg selv og hverandre. Drive holdningsarbeid med fokus på verdier, valg og tro på egne krefter.

MOTs

Grunnantagelser:

Mot er den viktigste egenskapen et menneske har. Mennesket er skjørt og sårbart - og er et produkt av sin oppvekst og sine omgivelser. Mennesket er robust og motstandsdyktig - og kan bestemme sin egen fremtid uavhengig av sin fortid.

MOTs Grunnverdier:

Mot til å leve
Mot til å bry seg
Mot til å si nei

MOT i fritid

MOT i fritid er et verktøy i kultur- og verdibygging blant ungdom og voksne på deres fritidsarena. MOTs programmer i skolene suppleres av MOTs tilstedeværelse på fritidsarenaen. Fritiden blir en treningsarena der ungdom i stor grad får sette MOT-verktøyene de lærer om på skolen ut i livet.

MOTs historie

Det startet med en lidenskap og en drøm - en lidenskap for mennesket og en drøm om å bli skøyteløper. Deretter ble det til en idé, og to skøyteløpere som ønsket å styrke ungdoms mot.

MOT ble startet av norske toppidrettsutøvere. Initiativtakere var skøyteløperne Johann Olav Koss og Atle Vårvik. Les mer om historien på MOT sine sider.

Det noe originale navnet "MOT" ble valgt fordi det ligger en stor styrke i det. Mot er den viktigste egenskapen et menneske kan ha, fordi den er en garanti for de andre egenskapene og verdiene vi ønsker å stå for, og for vår integritet.

MOTs mål

- Robuste ungdommer som tar bevisste valg og tror på egne krefter
- Varme og trygge miljø der ungdom gjør hverandre verdifulle, og forskjeller aksepteres

MOTs Visjon

Varmere og tryggere oppvekstmiljø

Hender

MOT / fagstoff

<http://ndla.no/nb/node/27022>

Utfordringer til deg

Oppgaver til "MOT"

1. Hva er MOT?
2. Forklar MOT sin filosofi.
3. Finn ut om din skole er MOT-skole og intervju i tilfellet noen av de som jobber i MOT. Prøv å finne ut hvordan du som barne- og ungdomsarbeider kan samarbeide med MOT.
4. Hva er MOT sitt mål med arbeidet?
5. Hva er MOT sin visjon?
6. Diskuter hvilken nytte dere har, eller har hatt, av å bli kjent med MOT.
7. Sett deg inn i MOT sin nettside.

PPT

Forfatter: Inger Merete Walleraune
[Pedagogisk-psykologisk tjeneste \(79846\)](#)

Pedagogisk-psykologisk tjeneste, ofte forkortet PPT eller PP-tjenesten, er en kommunal eller fylkeskommunal rådgivende tjeneste som skal hjelpe barn, ungdom eller voksne som har vansker med å lære, eller barn og unge som har en vanskelig oppvekstsituasjon.

Gruppeaktivitet

- PP-tjenesten gir pedagogiske og psykologiske råd til de som jobber i skolen, slik at de kan legge til rette og gjennomføre god undervisning for de elevene som har spesielle vansker og behov.
- PP-tjenesten tester og kartlegger elevens sterke og svake sider. Deretter skriver de en sakkyndig vurdering (rapport), der de anbefale hvilke tilretteleggingstiltak og opplæringstilbud eleven bør få. Når en elev ikke har tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen krever opplæringsloven (kapittel 5) at PPT gjør nødvendige utredninger og skriver en sakkyndig vurdering før skolen kan fatte vedtak og sette i verk spesialundervisning.
- PP-tjenesten kan henvise videre til andre instanser de gangene det er behov for mer kompetanse og andre spesialister i ein sak. Eksempler på instanser som kan gjøre en grundigere utredning av elevens vansker, er Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUF) habiliteringstjenesten og andre av landets mange kompetansesentre med spesialkompetanse på språkvansker, atferdsvansker, autism og så videre.
- PP-tjenesten gir også støtte og veiledning i direkte kontakt med barn, ungdom og foresatte. Det kan være om vanskelige forhold på skolen eller i hjemmet, eller om mer private saker som opptar eleven. De kan også være en rådgiver i samarbeid med barnevernet. På skolen veileder PP-tjenesten lærerne om elevens vansker og behov, og de jobber også sammen med lærerne for å skape gode og trygge lærings- og klassemiljø.
- I PP-tjenesten jobber fagpersoner med høyere utdanning fra universitet eller høyskole. En som jobber i PP-tjenesten, kan være utdannet psykolog, pedagog, spesialpedagog, sosionom, logoped, synspedagog og psykiater.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Pedagogisk psykologisk tjeneste
"

1. Hva er PPT eller PP-tjenesten?
2. Hvordan er PP-tjenesten organisert i din kommune?
3. Hvordan er PP-tjenesten organisert på din skole?
4. Hva kan du som barne- og ungdomsarbeider bruke PPT til?
5. Hvem jobber i PP-tjenesten?
6. Hvem kan benytte seg av den hjelpen som PPT kan gi?

Spesialpedagogisk rådgiver

Forfatter: Inger Merete Walleraune

[Spesialpedagogisk rådgiver \(79849\)](#)

En spesialpedagogisk rådgiver er ansatt på den enkelte skole og kan ha mange ulike arbeidsoppgaver. Det viktigste arbeidsområdet er å legge til rette for at elever med ulike lærevansker og funksjonshemninger kan få likeverdig og tilfredsstillende opplæring. Alle elever har rett på å få opplæring på sitt utviklingstrinn og å få hjelp med det som er vanskelig, uavhengig av lærevansker, psykiske vansker, bevegelsesvansker eller andre vansker.

Hjelp med skolarbeidet

Eksempler på slike tilrettelegginger kan være

- lydbøker, muntlige prøver, lengre tid på prøver, skrivehjelp, opplest tekst, bruk av PC med stavekontroll eller rettskrivingsprogram og talesyntese
- individuelle opplæringsplaner og spesialundervisning
- fysiske tilrettelegginger for bevegelseshemmede, synshemmede, hørselshemmede
- tolk til døve elever

På mange skoler er det en spesialpedagogisk rådgiver som koordinerer og følger opp kartleggingsprøver i lesing, skriving, matematikk og engelsk. Dette gjøres for å fange opp elever med svake grunnleggende ferdigheter i redskapsfagene, slik at de også skal kunne få nødvendig hjelp og tilrettelegging. Dette kan følges opp med henvisning til PPT, utredning og informasjon til elevene om eventuelle rettigheter om tilrettelegging ved eksamen.

Spesialpedagogisk rådgiver er ofte også en nøkkelperson i arbeidet med informasjonsoverføring mellom ulike trinn i skolen, for eksempel mellom grunnskole og videregående skole.

Samhandling

Informasjon som kommer til skolen, må videreførmidles til de aktuelle lærerne, slik at elevene blir tatt godt vare på og får den hjelpen de trenger. Spesialpedagogisk rådgiver må derfor kunne samarbeide med eleven, lærere og andre ansatte internt på skolen og med andre instanser utenfor skolen. Det kan være andre skoler, kompetansesentre, barne- og ungdomspsykiatrien (BUP), voksenpsykiatrien, habiliteringstjenesten for barn, unge og voksne, Nav, fastleger, psykiatriske sykepleiere, helsesøster og andre kommunalt ansatte innen omsorg og velferd.

Informasjonsoverføring gjelder også den andre veien, altså fra videregående skole og til den etaten du skal samarbeide med til det beste for eleven og hans opplæring og arbeid. Ved informasjonsoverføring fra en etat til en annen er det nødvendig at eleven selv samtykker i dette. Dersom eleven er under 18 år, må også foresatte gi samtykke. Det er alltid et prinsipp at bare relevant, hensiktsmessig og nødvendig informasjon videreførmidles.

En spesialpedagogisk rådgiver har høyere utdanning fra universitet eller høyskole. De fleste er lærerutdannet med spesialpedagogikk som tilleggsutdanning. Spesialpedagogiske rådgivere er opptatt av å gi alle elevene likeverdige muligheter for læring og utvikling i skolen uansett hva slags vansker eller funksjonshemninger de har.

Hva kreves for at en elev skal få time hos PPT eller spesialpedagogisk rådgiver?

En elev kan selv ta kontakt med både PPT og spesialpedagogisk rådgiver dersom han eller hun ønsker en prat om noe som oppleves vanskelig på skolen, hjemme eller i privatlivet.

Dersom skolen, læreren eller spesialpedagogisk rådgiver har mistanke om at en elev har en form for lærevanske, kan man sende en formell henvisning til PPT, der man ber om en grundigere utredning av vanslene på bakgrunn av de observasjonene som skolen har gjort. Når eleven er over 15 år, skriver han eller hun selv under på en slik henvisning.

Hvilke muligheter har du som barne- og ungdomsarbeider til å få informasjon om en elev fra PPT eller spesialpedagogisk rådgiver?

Dersom du jobber med barn eller ungdom som har spesielle behov som påvirker elevens funksjon i skolehverdagen, er det viktig at du vet noe om dette og hvordan du kan hjelpe vedkommende. Du kan be om nødvendige opplysninger og veiledning, slik at du kan hjelpe eleven på en hensiktsmessig og god måte.
Som barne- og ungdomsarbeider har du taushetsplikt.

Pedagogisk arbeid

Barn som har behov for ekstra omsorg

Forfatter: Guri Bente Håberg, Gro Nedberg Grønlid

[Barn som har behov for ekstra omsorg \(54654\)](#)

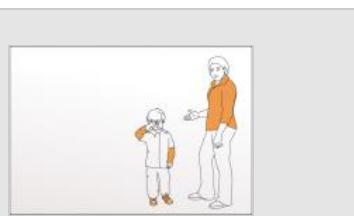

Som barne- og ungdomsarbeider møter du mange barn og unge som trenger omsorg og voksne som ser dem. Noen barn har behov for ekstra omsorg.

Det finnes en rekke årsaker til at barn trenger ekstra oppmerksomhet og omsorg fra deg. Det kan være

- at familiemedlemmer er syke,
- at noen de er glad i, har dødd,
- at de har vært på flukt,
- at de har opplevd traumatiske ting,
- at de nettopp har flyttet til stedet,
- at de har kjærlighetssorg,
- at de blir utsatt for omsorgssvikt,
- at de blir mobbet,
- at de eller foreldrene har rusproblemer.

For noen barn vil behovet for ekstra omsorg være til stede over en lang periode. Andre barn har bare behov for ekstra omsorg over en kortere periode.

Lei seg

Sitat

Jeg setter stor pris på
omtenksamheten og
den vennlige
omsorgen din. Jeg
verdsetter alt du gjør,
og alle måtene du
viser at du bryr deg
på.

Roy Lessin

(Kilde: [ordtak.no](#))

Utenfor

Sitat

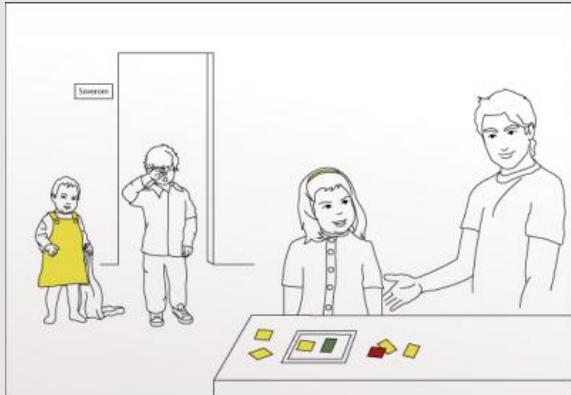
Den som bærer sorg
til sengen, sover ikke
godt.

Norsk ordtak

(Kilde: ordtak.no)

Å bry seg

Behov for omsorg

Det kan være vanskelig å vite at et barn har det vanskelig. Noen prøver å skjule problemene de har, eller de vet ikke hvordan de skal uttrykke seg. Som barne- og ungdomsarbeider må du derfor være ekstra oppmerksom mot hvert enkelt barn, slik at du kan fange opp de signalene det sender.

/

<http://ndla.no/nb/node/>

Sorg

Forfatter: Amendor, Guri Bente Hårberg

[Sorg \(52673\)](#)

Vi beskriver ofte sorg som en reaksjon på et tap av noe eller noen som har vært viktig for oss eller stått oss nært. Det kan være et kjæledyr, en bekjent, en venn eller et familiemedlem. Men det kan også være et menneske som vi aldri har kjent, for eksempel Michael Jackson, eller en ting som har hatt stor betydning.

Barn og sorg / video

<http://ndla.no/nb/node/55266>

Når forhold tar slutt

Sorg er en reaksjon som også kan oppstå som følge av et sjokk eller en endring som et barn eller en ungdom kan ha følelsesmessige vanskeligheter med å håndtere på en fornuftig måte. Sorg kan oppstå hvis mor og far flytter fra hverandre og blir skilt. Sorg kan være en naturlig reaksjon hvis et barn må flytte til en ny by og opplever å ha mistet alle vennene sine.

Et slikt tap, eller en uventet og stor endring, kan for mange barn og unge være smertefullt. De fleste av oss kan gjenkjenne den smertefulle følelsen av sorg og den etterfølgende sorgreaksjonen. Hvordan barn og unge reagerer på sorg, varierer. Det er derfor viktig at man aldri bagatelliserer et barns følelser med bemerkninger som «det var jo bare en hund», «dere ses sikkert en gang igjen» eller «du kjente ham jo ikke engang». Slike bemerkninger gjør ofte vondt verre.

Barn og unges reaksjoner på sorg er ofte svært forskjellige og avhenger også i stor grad av det individuelle barnet. Generelt kan vi se noen fellestrekker hos dem som opplever sorg. Det kan være savn av mennesket som har gått bort, tingene som er mistet, eller forelderen som har flyttet.

Noen vanlige sorgreaksjoner kan være frykt, redsel, sinne, gråt, mindre energi og en generell følelse av nedstemthet. Også påtrengende – og noen ganger ubehagelige – minner kan føre til sorgreaksjoner hos barn og unge. Det å måtte tilpasse seg en ny hverdag som følge av tapet eller den vanskelige endringen, gjør også en del barn utrygge.

I lenkesamlingen finner du fagtekster om

- **alderstypiske reaksjoner på sorg:** Her ser vi nærmere på typiske trekk og reaksjoner hos barn fra toårsalderen og oppover som har sorgreaksjoner etter død eller tap av en kjær venn eller et familiemedlem.
- **sorgreaksjoner:** Her ser vi blant annet på noen tegn på sorg som du som barne- og ungdomsarbeider bør kjenne til.

Mange barn og unge vil sikkert også en eller annen gang i løpet av oppveksten få erfare en sterkt sorg knyttet til tap av kjærligheten. Det vi kaller kjærlighetssorg! Dette kan for mange være svært smertefullt og vanskelig. Kjærlighetssorg leges gjerne med tiden og ved at man setter ord på følelsene, ofte i samtaler med en fortrolig venn eller et familiemedlem. Kjærlighetssorg kan være vanskelig å håndtere når den er som verst, men den forsvinner gjerne med tiden.

- **hjelpe midler i sorgprosessen:** Her ser vi på bøker og andre hjelpe midler som kan brukes når du møter barn i sorg.
- **hva vi gjør når barn opplever sorg:** Her oppsummerer vi hva du som barne- og ungdomsarbeider kan gjøre når du møter barn som er i sorg.

Barns utvikling

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Sorg»

1. Hvordan vil du beskrive sorg?
2. Hva kan utløse sorg hos barn og unge?
3. Hvorfor skal du ikke bagatellisere barns følelser?
4. Hva regner vi som typiske reaksjoner på sorg?
5. Beskriv hvordan barn i ulike aldre reagerer på sorg.
6. Hvilke tegn bør du som barne- og ungdomsarbeider være oppmerksom på når det gjelder barn og sorg?
7. Gi eksempler på hjelpe midler vi kan bruke når vi skal snakke med barn og unge om sorg.
8. Se filmen «Når mor eller far får kreft». Diskuter innholdet i klassen.
9. Gjør deg kjent med innholdet i lenkesamlingen.
10. I lenkesamlingen finner du en liste med barnebøker som omhandler temaet sorg. Lån en bok hver, og
 - formuler hva boken handler om.
 - lag et forslag til hvordan boken kan brukes i møte med barn som opplever sorg.

Oppgaver til filmen «Barn og sorg»

1. Hvordan bør du snakke med barn som opplever sorg?
2. Hvorfor er åpenhet bra?
3. Hva er en sorggruppe?
4. Hva er fordelene med at barna får snakke med andre om det de har opplevd?
5. Ofte er det vanskelig å se at barn har det vanskelig. Hvorfor er det slik?
6. Hvordan skal man oppføre seg mot barn i sorg?
7. Diskuter hva dere kan gjøre for å hjelpe barn i sorgprosessen.

Barn av psykisk syke foreldre

Forfatter: Amendor

[Barn av psykisk syke foreldre \(52992\)](#)

Det er vanskelig å gi et helt presist tall på hvor mange barn i Norge som vokser opp i hjem hvor en eller begge foreldre sliter med psykiske lidelser.

Foreldre med psykiske lidelser er like glade i barna sine som andre foreldre, men i perioder er de så syke at det kan være vanskelig for dem å gi barna god omsorg.

Barn som vokser opp i et hjem der en eller begge foreldre er psykisk syke, reagerer forskjellig. Noen går inn i roller der de passer på foreldrene sine i hverdagen og påtar seg en voksenrolle altfor tidlig. Andre velger å flykte fra problemene og oppholder seg mye borte fra hjemmet.

Barn og unge som er pårørende til psykisk syke foreldre, er en risikogruppe når det gjelder å utvikle psykiske lidelser, siden de ofte er overlatt til seg selv uten gode voksenmodeller. Sårbarhet for å utvikle psykiske lidelser kan i noen tilfeller være arvelig, men det er i seg selv en stor psykisk påkjenning for barn og unge å vokse opp i et hjem preget av alvorlig psykisk sykdom.

Barn av foreldre med psykiske lidelser kan også føle skam og skyldfølelse. Skam på grunn av foreldrenes atferd eller måte å være på, og skyldfølelse fordi de tror det er noe de gjør, som er grunnen til at foreldrene har det vondt. Barna er også ofte i situasjoner der behovene deres nedprioriteres. Det kan for eksempel være vanskelig å invitere klassekamerater med seg hjem hvis mor eller far har en dårlig periode.

Barna er ofte preget av at de bekymrer seg for spørsmål som dette:

- Når blir mamma eller pappa dårlig igjen?
- Blir han eller hun aldri frisk?
- Når kommer neste utbrudd?

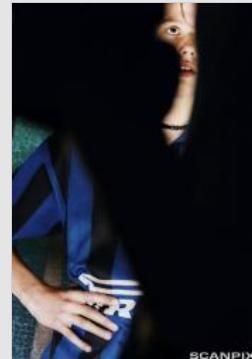
Nedstemthet, forvirring, isolasjon, uforutsigbarhet og redsel er alle naturlige følelser og reaksjoner for barn under slike vanskelige forhold.

Det er også mange barn som klarer seg fint til tross for vanskelige oppvekstvilkår. Forskning viser at barn av psykisk syke foreldre som klarer seg godt, gjerne har følgende kjennetegn:

- De er kjærlige og empatiske.
- De har et godt selvtilbilde.
- De har sunne og gode fritidsinteresser.
- De har evne til å snakke for seg og sette ord på følelsene sine.

Andre faktorer som vi vet spiller en avgjørende rolle, er hvor sterkt mor eller far er preget av sykdommen, om det er en eller begge foreldrene som er syke, og om det til tross for sykdommen eksisterer en oppriktig kjærlig relasjon mellom foreldre og barn.

Når vi snakker om psykisk sykdom eller lidelser, kan det være alt fra lettere depresjoner eller generell nedstemthet til svært alvorlige psykoser, der den syke mister virkelighetsoppfatning en og kontakten med omverdenen. I slike tilfeller vil det som regel være behov for profesjonell hjelp, medikamenter og eventuelt innleggelse.

Det har også stor betydning om barnet har andre omsorgspersoner rundt seg som hjelper til med å ivareta omsorgen, for eksempel besteforeldre, tanter, onkler eller søsknen, og om de er del av et støttende nærmiljø, med for eksempel venner, foreldre til venner eller en lærer.

Det finnes flere gode og enkle råd når det gjelder støtte og omsorg til barn av psykisk syke foreldre:

1. Bry deg! Ikke ignorer et barn som du vet har det vondt og vanskelig.
2. Vær tilgjengelig, og lytt til det barnet har å fortelle.
3. Vær en støtte og hjelp for barnet når det trenger det.
4. Søk hjelp hos andre personer eller instanser hvis du er i tvil om hva du skal gjøre, for eksempel kollegaer, lederen din eller barnevernet.
5. Ikke være redd for å begå feil. Søk råd og veiledning ved behov.

Grunnene til psykiske lidelser kan være mange, men de har ofte forbindelse med vanskelige eller traumatiske opplevelser. Omrent halvparten av oss vil i løpet av livet få psykiske problemer i større eller mindre grad.

Noen som ser barnet

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Barn av psykisk syke foreldre»

1. Hvor mange barn i Norge vokser opp med psykisk syke foreldre?
2. Hvilke strategier kan barn som har psykisk syke foreldre, velge?
3. Hva menes med at disse barna er utsatt?
4. Hva er vanlige bekymringer hos denne gruppen barn?
5. Hva kjennetegner de barna som klarer seg godt til tross for at de har det vanskelig i oppveksten?
6. Hva kan du gjøre når du har mistanke om eller kjennskap til at foreldre er psykisk syke?
7. Gjør deg kjent med lenkesamlingen.
8. Søk på nettet eller gå på biblioteket og finn mer fagstoff om barn med psykisk syke foreldre. Diskuter det dere finner, i klassen.
9. Du er barne- og ungdomsarbeider på SFO, og der har dere fredagskaffe for foreldrene. Anne får aldri besøk, og du har mistanke om at foreldrene er psykisk syke. Du ser at Anne blir urolig av arrangementer der foreldrene skal være til stede. Hva kan du gjøre?

Barn av rusmisbrukere

Forfatter: Amendor

[Barn av rusmisbrukere \(52982\)](#)

Når vi i denne teksten tar for oss barn av rusmisbrukere, knytter vi det til overdreven bruk av lovlige rusmidler, som alkohol, men også ulovlige rusmidler. Omfattende og overdreven bruk av alkohol er like farlig og destruktivt som omfattende og overdreven bruk av cannabis.

Barn som vokser opp i familer med rusproblemer, har økt risiko for å bli rusavhengige eller få andre helseproblemer.

Å kjempe i et vanskelig miljø

En undersøkelse viser at det fins cirka 40 000–75 000 barn av alkoholmisbrukere, og at cirka 60 prosent av stoffmisbrukere har barn (Haugland, 2003). Mange er såkalte blandingsmisbrukere. Det vil si at de misbruker flere forskjellige typer rusmidler samtidig. Tallene viser at svært mange barn er berørt av rusmisbruket til foreldrene.

Å gi muligheter og støtte

Hemmelighet

Mange av disse barna bærer på en hemmelighet. De vil ikke at andre skal oppdage at mor eller far ruser seg.

En enkel definisjon på rusmisbruk er at misbruk en tilstand der en person ruser seg så mye og så ofte at det blir problemer av det, enten på jobben, hjemme eller andre steder, eller ved at kroppen tar skade.

Kilde: kursagenten.no

Familier med rusmisbruk er ofte turbulente. De er gjerne preget av høyt konfliktnivå, vold, skam, manglende regler og rutiner og sosial isolasjon og ensomhet. I familier hvor rusmisbruket er svært alvorlig og synlig, kan familien oppløses og gjenforenes mange ganger. Barnevernet kan være inne i bildet, og en av eller begge foreldrene kan en eller flere ganger sone fengselsstraff.

Barn av rusmisbrukere er en utsatt risikogruppe. Hos disse barna er det ofte varierende grad av tilpasningsvansker, både hos de yngre og de eldre barna. Hos barn av rusmisbrukere ser vi gjerne flere typer problemer i oppveksten. Typisk er afferdsproblemer, problemer på skolen (konsentrasjonsvansker eller skulk), angst, depresjoner og lav selvtillit. Dette kan føre til alvorlige problemer senere. Kriminalitet, egne rusproblemer og det vi kaller relasjonsproblemer, altså vansker med å inngå og opprettholde gode relasjoner til andre, er ikke uvanlig.

En oppvekst i et miljø preget av rus er ofte svært uforutsigbar og vanskelig for barn. Rusmisbrukere er uforutsigbare i humør, væremåte og handlinger. De forandrer seg alt ettersom de er edru, abstinent, ruset eller i bakrus. Vi ser derfor ofte at barn må påta seg forskjellige roller avhengig av humøret og/eller tilstanden til foreldrene.

Å vokse opp i familier hvor rusmisbruk er en del av hverdagen, kan utvilsomt få store og alvorlige konsekvenser for barn. Men det fins mange barn som klarer seg fint til tross for vanskelige oppvekstsvilkår. Hos dem ser vi gjerne disse kjennetegnene: De er intelligente, de har stor sosial kompetanse, og de har relativt god selvfølelse. Dette er også barn som ofte er flinke på forskjellige områder som sport, skole, musikk eller lignende.

Vi sier gjerne at disse egenskapene er med på å beskytte barnet. Det vil også være avgjørende om barnet har andre gode og nære relasjoner, for eksempel til besteforeldre, tanter, onklar eller søsknen, og om barnet har et støttende nærmiljø rundt seg, med venner, foreldre til venner eller en lærer. Omfanget av rusmisbruket hos foreldrene og gjerne også typen rusmisbruk, piller, alkohol eller sprøyter, har også mye å si. Man kan på ingen måte si at det å være alkoholmisbruker er bedre enn å være sprøytemisbruker, men typen misbruk har ofte innvirkning på hvor godt vedkommende klarer å fungere i hverdagen.

Det fins flere gode og enkle råd når det gjelder det å gi støtte og omsorg til barn av rusmisbrukere:

1. Bry deg, og gi støtte til barnet når det trenger deg.
2. Forsøk å skape en god relasjon til barnet, en relasjon som støtter og anerkjenner det.
3. Vær stabil og forutsigbar.
4. Søk hjelp hos andre personer eller instanser hvis du er i tvil om hva du skal gjøre, for eksempel kollegaer, lederen din eller barnevernet.
5. Ikke vær redd for å begå feil. Søk råd og veiledning når du trenger det.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Barn av rusmisbrukere»

1. Hvor mange barn lever med foreldre som ruser seg?
2. Diskuter definisjonen som blir gitt på rusmisbruk.
3. Beskriv hvordan en oppvekst i et miljø preget av rus ofte er.
4. Noen barn klarer seg bra selv om de vokser opp i et vanskelig miljø. Hva kjennetegner ofte disse barna?
5. Hva skal du som barne- og ungdomsarbeider gjøre dersom du har mistanke om at et barn lever i et hjem preget av rusmisbruk?
6. Les boken du finner lenke til i lenkesamlingen. Diskuter hvordan denne boken kan brukes.
7. Gjør deg kjent med lenkene i lenkesamlingen.
8. Søk på Internett og se hva du kan finne av gode nettressurser om emnet.

Barn som har vært på flykt

Forfatter: Amendor

[Barn som har vært på flykt \(53715\)](#)

Flyktninger har svært sjeldent muligheten til å planlegge reisen sin. De blir tvunget av gårde på grunn av en svært akutt krise som ikke tillater at de lager personlige planer, får sagt farvel til venner og kjære eller får pakket. Mange flyktninger har opplevd alvorlige traumer, ikke minst de som har blitt utsatt for tortur.

Som barne- og ungdomsarbeider er det viktig at du hele tiden tenker på hvilken erfaringsbakgrunn barna har. I møte med disse barna må du vise innsikt i bakgrunnen deres og forståelse for hvordan den kan prege atferden deres.

Barn

Det er viktig å vinne fortroligheten til barnet og sørge for at det vet at den voksne er støttende og ærlig. I noen tilfeller vil du ha behov for ekstra veiledning fra kollegaer eller andre fagfolk, som psykologer, leger eller spesialpedagoger. Hvis du er i tvil eller synes noe er vanskelig, kan du ta kontakt med den overordnede på arbeidsplassen din.

Det er viktig å ivareta barnets utvikling

Å ha barn med ulik kulturbakgrunn er ofte en ressurs for en barnehage eller en skole

Hvilke konsekvenser flukten får for barnet og livet i Norge, avhenger av en rekke forhold, blant annet

- hvor gammelt barnet er
- hvem barnet flyktet sammen med
- hva det har opplevd før og under flukten
- hvordan det blir tatt imot i det nye miljøet sitt
- hvordan den psykiske og fysiske helsen til barnet er

Flyktningbarn og barn av asylsøkere har ofte mange vonde opplevelser og inntrykk med seg når de kommer til Norge. Mange har opplevd forferdelige ting, og barn på flukt er ofte svært utsatt for overgrep og vold. Disse barna har økt risiko for å utvikle psykiske lidelser.

I tillegg må de i mange tilfeller leve med savnet av familiemedlemmer og venner og kanskje også leve i uvisshet om store deler av familiens ve og vel. Dette kan prege barna sterkt.

Det kan av og til være vanskelig å se hvordan et barn egentlig har det, og om det er preget av vanskelige reaksjoner som følge av traumatiske opplevelser.

Barne- og ungdomsarbeideren må være oppmerksom på atferd, handlinger eller reaksjoner som kan indikere at barnet har vanskeligheter med å håndtere erfaringer og opplevelser på en god måte.

Det er derfor viktig at du som barne- og ungdomsarbeider er oppmerksom på tegn som kan tyde på at barn eller ungdom har det vanskelig: Frykt og redsel, gråt, søvnforstyrrelser og mareritt, sinne, savn, generell tristhet, isolasjon og konsentrationsvansker er alle vanlige atferdstrekk hos barn i en vanskelig livsfase.

Å være i et fremmed land der både, kultur, språk, regler, lover, skikker, mat, klima og mentalitet er nytt og annerledes, er ofte svært vanskelig, ikke bare for barn, men også for voksne. Usikkerheten omkring framtiden og opplevelsene fra fortiden kan gjøre tilpasningen i det nye landet til en lang og vanskelig prosess for familien.

Det å la seg integrere i et nytt land og et nytt samfunn krever innsats og overskudd fra familien. Både barna og familien trenger tid i integreringsprosessen, og de trenger støtte og omsorg for å tilpasse seg på best mulig måte.

Ofte kan språkbarrierer være til hinder for kommunikasjonen mellom barne- og ungdomsarbeideren på den ene siden og barnet og familien på den andre. Men det er viktig at det ikke fører til at kommunikasjonen og samhandlingene stopper opp.

Barn som blir inkludert og får muligheten til å leke og gjøre aktiviteter i fellesskap med andre barn, vil ofte lære seg et nytt språk relativt fort. Det er viktig at språkutfordringer ikke blir brukt som begrunnelse for ikke å inkludere barna i lek eller aktiviteter på skolen eller i barnehagen.

Du må også være forberedt på å måtte hjelpe familien med spørsmål og utfordringer som du ikke nødvendigvis har forutsetninger for å ta deg av: Hvor kan man få seg jobb? Hvor er det fint å bo? Tror du at familien får oppholdstillatelse i Norge? Det kan hende at du er et menneske de har tillit til, og kanskje er du også en av de få de kjenner i Norge. Forsøk å hjelpe der du kan, men ikke vær redd for å si at du ikke vet, eller at du er usikker. Det viktigste er at du er ærlig mot dem du skal hjelpe.

Prøv også å legge til rette for at barna skal få bevare sitt eget særpreg og sin egen kulturarv. La dem snakke om hjemlandet hvis de har lyst: om skikker og mat, musikk, dans, natur og andre ting som de synes det er gøy å snakke om. Ofte vil også foreldrene sette pris på dette, for mange familier frykter at barna skal glemme hjemlandet.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Barn som har vært på flukt»

1. Hva avgjør hvordan flyktningbarn klarer seg senere i livet?
2. Hva bør du være oppmerksom på i møte med barn som har vært på flukt?
3. Søk på nettet og se hva du finner om barn på flukt (flyktningbarn).
4. I lenkesamlingen finner du noen filmer som kan knyttes til emnet. Se disse og diskuter innholdet i en gruppe.

Innvandrungdom snakker om seksualitet / video
<http://ndla.no/nb/node/6614>

Oppgaver til film om barnekonvensjonen

1. Diskuter utsagnet «Norge er et av de beste landene i verden å være barn i».
2. Hvilke barn i Norge er berørt av brudd på barnekonvensjonen?
3. Hva bør du som barne- og ungdomsarbeider gjøre dersom du har mistanke om at et barn har det vondt?
4. Hvorfor forventes det mer av Norge enn av mange andre land når det gjelder å følge opp barnekonvensjonen?

Oppgaver til filmen "Innvandrerungdom uten forbilder"

1. Hvorfor er det viktig med rollemodeller i alle kulturer?
2. Hvorfor er det viktig at noen av rollemodellene har samme bakgrunn som du selv?
3. Hva mener Ulrik Imtiaz Rolfsen med uttrykket «ut av skapet» i filmen over?
4. Kan gode rollemodeller gjøre mennesker stolte av sin egen kultur?
5. Hvorfor er det viktig at vi får barne- og ungdomsarbeidere med ulik kulturbakgrunn?

Kjønnslemlestelse

Forfatter: Guro Korsnes Kristensen

[Kjønnslemlestelse \(26187\)](#)

Kjønnslemlestelse, eller kvinnelig omskjæring, er en betegnelse som omfatter alle typer inngrep der ytre kjønnsdeler helt eller delvis fjernes eller påføres annen skade, og der inngrepet er foretatt av andre grunner enn medisinske.

På denne siden finner du en forenklet utgave av teksten som ligger i sin helhet under lenken «Kjønnslemlestelse – fordypningstekst» til høyre.

Kjønnslemlestelse har alvorlige medisinske konsekvenser. Av akutte komplikasjoner forekommer blant annet blødninger, smerter og infeksjoner. I tillegg kommer en rekke senkomplikasjoner, som vedvarende smerter og blødninger, kroniske infeksjoner, traumer og problemer i seksuallivet. Kjønnslemlestelse gir også økt risiko for fødselskomplikasjoner.

I mange av landene hvor kjønnslemlestelse er utbredt, er islam den dominerende religionen, men det er viktig å være klar over at kvinnelig omskjæring også forekommer i andre religioner og blant ikke-religiøse, og at en rekke muslimske land ikke praktiserer omskjæring.

Innvandring har gjort kjønnslemlestelse til et tema i norsk offentlighet som ansatte både i helsevesenet, barnehager, skole, skolefritidsordninger, barnevernet og politiet må ta stilling til og ha kunnskap om.

I Norge er kjønnslemlestelse forbudt ved lov, og både utførelse og medvirkning til utførelse kan gi straff. Også kjønnslemlestelse som foregår utenfor Norge, er straffbart når det utføres på noen som har fast opphold i Norge.

Paragraf 2 i kjønnslemlestelsesloven slår fast at både helsepersonell, ansatte i barnehager, skoler og skolefritidsordninger, helse- og sosialtjenesten, trossamfunn og forstandere og religiøse ledere i trossamfunn har plikt til å forsøke å avverge kjønnslemlestelse. I slike tilfeller skal det være snakk om en begrunnet mistanke, men det er ikke krav til sikker kunnskap om et planlagt inngrep.

I Norge har det de senere årene vært flere diskusjoner om hvordan kjønnslemlestelse best kan forebygges. Det er generell enighet om viktigheten av informasjon og opplysning i de berørte miljøene.

Det finnes ingen eksakte tall på hvor mange kvinner og jenter bosatt i Norge som har vært utsatt for omskjæring, eller hvor mange jenter som står i fare for å bli omskåret.

Ifølge Helsetilsynets veileder for helsepersonell i Norge om kvinnelig omskjæring (2000) kan det være aktuelt å vurdere risikoen for omskjæring før en ferie, særlig hvis jenta skal sendes ut av landet, og hvis jenta virker engstelig. I den samme veilederen vises det også til noen forhold som kan være grunn til å vurdere om en jente har gått gjennom omskjæring: at hun har vært borte fra skolen eller barnehagen en tid, særlig hvis hun har vært på ferie i utlandet, at hun virker påfallende lei seg, at hun plutselig har blitt sjenert eller mer sjenert enn før, at hun har fått problemer med å gå eller andre bevegelsesproblemer, at hun ikke vil delta i gymnastikk timer eller sykle slik hun har gjort før, at hun nylig har fått problemer med vannlating, eller at hun nylig har fått magesmerter.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Kjønnslemlestelse»

1. Hva er kjønnslemlestelse?
2. Hvilke alvorlige konsekvenser kan kjønnslemlestelse ha?
3. Er omskjæring tillatt i Norge?
4. Hva bør du være oppmerksom på for å hindre at kjønnslemlestelse skjer?
5. Hva kan du gjøre dersom du får vite at kjønnslemlestelse har skjedd?
6. Gjør deg kjent med hva som finnes om omskjæring på ung.no. Velg et av oppslagene og vurder innholdet i det. Ta gjerne quizen.
7. Søk på omskjæring og kjønnslemlestelse på Internett. Ta for dere ulike nettsider og svar på disse spørsmålene:
 - Hvordan vurderer dere innholdet?
 - Hvem står bak nettstedene?
 - Finner dere noe dere har nytte av som barne- og ungdomsarbeidere?Lag en presentasjon av den siden dere har valgt ut.
8. Fordypning: Les fordypningsteksten.

Oppgavene er laget av redaksjonen.

ADHD

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid
[ADHD \(68362\)](#)

ADHD er en nevrologisk forstyrrelse som først og fremst innebærer at en person er mer urolig og har vanskeligheter med å være oppmerksom (Fhi.no) I barnehage og skole vil du kunne møte barn som har ADHD. Du må da ha noe kunnskap om denne tilstanden. På denne siden finner du en kort fagtekst om ADHD. I lenkesamlingen finner du lenker til mer utfyllende stoff.

Du kan også gå inn på [adhdnorge.no](#) og finne ut mer om ADHD.

Behov for omsorg

Bruker du søkeordet ADHD på nettet, får du opp en rekke sider som omhandler temaet. Husk å sjekke kilden for å vurdere om siden er pålitelig.

Omsorg

Kjernesymptomene på ADHD er:

- Konsentrationsproblemer og problemer med å være oppmerksom over tid:

Dette kan føre til at personer med ADHD ikke fanger opp muntlige beskjeder og andre signaler fra omgivelsene. De kan ha vansker med å bearbeide informasjon og kan derfor få problemer med å følge instruksjoner, gjennomføre oppgaver og organisere egne aktiviteter. For andre kan det virke som om de ikke hører etter. De unngår eller mislikter gjerne oppgaver som krever vedvarende oppmerksamhet. De skifter ofte fra en aktivitet til en annen, uten å gjøre noe ferdig. De er lette å distrahere, glemme og mister let

ting.

- Hyperaktivitet:
Barn og unge med ADHD har ofte mye uro i hender og føtter. På skolen kan barnet for eksempel forlate plassen sin i timen og løpe omkring. Andre kjennetegn er støyende lek, overdreven kroppslig aktivitet og at de prater mye uten å tilpasse seg den situasjonen de i. Ungdom og voksne har ikke det samme, høye aktivitetsnivået, men er ofte rastløse.
- Impulsivitet:
De handler før de har tenkt seg om. Det fører gjerne til at de svarer før et spørsmål er avsluttet, klarer ikke vente på tur, avbryter.

Diagnosen er resultatet av en helhetsvurdering og stilles bare hvis vanskene er så store at de skaper problemer for personens evne til å fungere i flere livssituasjoner, som for eksempel både på skolen og hjemme. Noen av problemene må ha startet før barnet fylte sju år, og de må ha vart i minst seks måneder. En deler ADHD i tre undergrupper avhengig av typen symptomer. Diagnosen stilles vanligvis hos spesialist.

Teksten er en del av faktasiden om ADHD som ligger på Folkehelseinstituttets sider.
Redaktør er Hanna Hånes. Du kan lese hele teksten ved å følge lenken.

Autisme

Forfatter: Inger Christensen

[Hva er autisme? \(75001\)](#)

Autisme er en omfattende funksjonshemmning. Den påvirker særlig evnen til å kommunisere med andre mennesker og evnen til å delta i – og skjonne – sosialt samspill. Foreldre og andre pårørende får kanskje mistanke om at noe er galt når de opplever at barnet ikke lærer å snakke og kommunisere på samme tid og på samme måte som andre barn. Ofte stilles diagnosen før barnet er tre år.

Ingen kan si sikkert hva som er årsaken til autisme. Autismen skyldes en organisk hjerneskade. Det forskes mye på årsakene til autisme, og det vil komme mye informasjon fra denne forskningen i årene som kommer.

Hvordan kjenner igjen autisme?

- Barn med en diagnose innenfor autismespekteret kan virke uinteresserte i det som skjer rundt dem.
- Noen liker ikke å bli lekt med.
- Noen reagerer annerledes enn andre på fysisk kontakt, lukter og smaker.
- Noen barn med autisme vil reagere veldig negativt på høye lyder, andre vil kanskje virke som om de er døve ettersom de tilsynelatende ikke reagerer på lyder i det hele tatt.
- Ofte sliter disse barna med å ha blikk-kontakt med andre – det «gjør vondt» å treffen andres blikk.
- Et barn med autisme klarer ofte ikke å leke sammen med andre barn på vanlig vis. De leker heller ikke med lekene slik de egentlig skal brukes. I stedet for å kjøre med bilen på gulvet, sitter de gjerne og snurrer på hjulene og blir fascinert av den snurrende bevegelsen. I stedet for å kose med bamser plukker de på sløyfa rundt halsen eller merkelappen på den ene foten.

For barn med autisme består verden av en masse inntrykk de ikke klarer å sortere og forstå. «Kaos» er kanskje det som beskriver det best. Alle de tusenvis av inntrykkene de mottar gjennom øyne, munn og ører, blir for mye, og de klarer ikke å forholde seg til alt. En måte å forsøke å forstå det på, er å tenke seg en tribuneside på en fotballbane. De fleste av oss vil se at der er det en folkemengde, mens disse barna ser tusenvis av enkeltpersoner. De klarer ikke å trekke alle enkeltindividene sammen til en mengde, og da blir selvsagt inntrykket voldsomt.

Hvis man tenker seg det samme bildet overført til lyder, sier det noe om hvor kaotisk verden kan bli: Man hører alle enkeltlydene i stedet for en jevn bakgrunnslyd. På en flyplass vil mennesker flest registrere at det er et jevnt surr av lyder: opplysninger over høytalere, fly som lander og letter, folk som snakker sammen, noen som blir ropt etter, og så videre. Alt blir et lydteppe som ligger bak i hodet. For en med autisme, som registrerer hver enkelt lyd, blir det uutholdelig å være på et slikt sted.

Ritualer og regler

Kommunikasjon og språk er avgjørende

Diagnosene innenfor autismespekteret er flere: infantil autisme, Aspergers syndrom, atypiske former for autisme og psykisk utviklingshemming med autistiske trekk. På en skole eller i en barnehage vil det være barn som omtales som «autistiske», men som kan ha litt ulike diagnoser hvis man skal være helt presis. For samtlige vil det være viktig at de får en forutsigbar og trygg hverdag.

Barn er ulike

**Skoleforestillinger
og lignende**

Barn med autisme er forskjellige når det gjelder språk og evne til å lære å snakke. Noen lærer aldri å snakke og må lære andre måter å kommunisere på. Andre lærer seg å snakke, men får et begrenset ordforråd. Andre igjen kan uttrykke seg godt, men sliter kanskje med å forstå hva ordene virkelig betyr.

Mange klarer ikke å lese kroppsspråk og ansiktsuttrykk. Ord oppfattes helt konkret, og det er vanskelig når noen snakker i bilder. Et eksempel: Mor viser fram en ny badebukse og spør: «Kan du bade i denne?» Gutten med autisme svarer: «Nei, jeg vil heller bade i bassenget.» Den samme gutten hopper på trampolinen i finklærne, og en nabo spør: «Hopper du på 17. mai også, du?» Gutten svarer: «Nei, jeg hopper på trampolinen».

Ironi blir selvsagt ekstra vanskelig – det at noen sier en ting, men mener det motsatte. Dette er én av grunnene til at mennesker med autisme ofte blir usikre og redde, særlig når de kommer i tenårene og ironi blir en viktigere del av samspill med andre. «Jeg hadde det bra på barneskolen, fordi da lekte vi masse», fortalte ei jente med Aspergers syndrom. «På ungdomsskolen ble det mye verre, for da skulle vi bare stå stille i skolegården, og jeg skjønte ikke hvorfor de andre lo når de lo, og noen ganger tenkte jeg at de lo av meg.»

Veldig mange med autisme unngår arrangementer og tilstelninger der det er mange mennesker. Det blir altfor mye å holde styr på. Skal et barn med autisme for eksempel klare å gå i 17. mai-tog eller se på en skoleforestilling i gymsalen, krever det forberedelser og tilrettelegging.

Far og barn

Herming er ingen selvfolge

For de fleste av oss er det slik at vi lærer ved å se på andre. Vi tenker ikke på at vi har lært en bestemt ferdighet, det har i grunnen blitt sånn av seg selv. For mange med autisme er det ikke sånn. De sliter med å overføre erfaringer fra en annen person til seg selv, og de sliter med å overføre egne erfaringer fra en situasjon til en annen. Hver eneste ferdighet må derfor læres aktivt, ingenting kommer av seg selv.

Ofte har mennesker med autisme et sterkt behov for å lage system i alt kaoset de oppfatter rundt seg. Mange av dem lager seg derfor ritualer og regler som de må følge hver eneste dag. Det kan være rekkefølgen på klærne som skal tas på, eller at syltetøyet må dekke absolutt hele brødkiven. Noen bruker kalenderen til å bestemme når de skal skifte fra vinterklær til sommerklær. Sommeren kommer 1. mai – uansett om termometeret viser at det slett ikke er varmt nok til å ta av seg stillongs og støvler.

Enkelte lager lyder og bevegelser som gjentas igjen og igjen. Noen snurrer på pinner, mens andre slår pinnene mot hverandre. Noen rugger fram og tilbake, mens andre hopper opp og ned på stolen. Dette kalles «selvstimulering» og er en måte for barnet å ha kontrollen på inntrykkene som tas inn. Hvis man har pinnene som slås mot hverandre, i fokus, klarer man å holde alle de andre forvirrende inntrykkene borte. En gutt med autisme ble stilt spørsmålet: «Hvorfor slår du med pinnene?» Han svarte: «Det hjelper meg å tenke fine tanker».

Ved å søke på *autisme* på nettet vil du finne mer fagstoff om emnet. Husk å sjekke kilden og vise vanlig kildekritikk.

Hvordan bør autistbarnet møtes?

Forfatter: Inger Christensen

[Hvordan bør barn med autismediagnoser møtes? \(76855\)](#)

Det er viktig at barnehagen og skolen er godt forberedt når barn med autismediagnoser skal begynne. Mange av disse barna har ikke en helt presis diagnose når den første barnehagedagen kommer, og det er kanskje først når barnet kommer sammen med andre på samme alder, at man blir klar over at det er behov for ekstra tilrettelegging. Det er viktig å huske på at også barn med funksjonsnedsettelser, for eksempel autisme, er forskjellige. Personell i barnehage og skole kan gi avgjørende hjelp til foreldrene gjennom observasjoner og tilbakemeldinger om behov for tilrettelegging.

Foreldre og andre pårørende lærer seg å forstå barnet sitt og tenker kanskje ikke over at barnet ikke kan snakke og kommunisere som andre barn – hjemme går det jo ganske greit! I barnehagen vil man se at her er et barn som ikke så lett forstår andre, eller som ikke gjør seg skikkelig forstått. Da må man slå alarm.

Liker ikke nye ting

Barn med diagnoser innenfor autismespekteret liker ofte ikke forandringer. Å begynne i barnehage etter å ha vært hjemme sammen med en voksen som barnet kjenner godt, er derfor en stor og krevende omstilling for mange. På samme måte er det en stor forandring å slutte i barnehagen og begynne på skolen. Overgangene må planlegges godt og tas skrittvis. I praksis betyr det at også de voksne må forberede seg i god tid – både de som er hjemme hos barnet, og de som skal ta imot i barnehagen eller på skolen.

For de fleste barn med en autismediagnose vil det være viktig at de blir kjent med rommene de skal være i, før de begynner, og at de får et rom som er deres eget.

Enda viktigere er det at de på forhånd vet hvilke voksne de skal være sammen med i barnehagen eller på skolen. Ny voksenkontakt kan være vanskelig og må forberedes.

Kontakten mellom skolen eller barnehagen og hjemmet er helt avgjørende for at problemer blir løst. Barn med autismediagnosenter ikke alltid i stand til å fortelle hvordan de har det, og da er det de voksne rundt dem som må observere og gi beskjed.

Faste rutiner

Gutten som hadde lært seg at august er sommermåned og september er høstmåned, benektet at det var kaldt å gå barbeint på plenen 25. august – selv om tærne var ganske stive og nesten blå ... Om sommeren er det greit å gå barbeint! Den 1. september kom joggeskoene på – uten protester, og høsten etter hadde gutten lært seg termometeret og fått nye regler for når det var greit å gå uten sko.

Friminuttet kan være vanskelig

Å øve

Barna med autistmediagnose må på samme måte som andre barn med funksjonsnedsettelse **er trenere**, trenere og trenere. Oppgaver som andre barn lærer uten at de selv og omgivelsene tenker over det, må brytes ned i sine enkelte deler og terpes på om og om igjen. De voksne må være tålmodige, og barnet må få en følelse av at det er vits i å øve.

Planer

Barne- og ungdomsarbeidere vil være assistenter for barn med en autismediagnose. Det betyr at det er lærere, spesialpedagoger og skole- eller barnehageledere sammen med de **pårørende som har ansvar for å utarbeide planer** og mål for det enkelte barnet. Barne- og ungdomsarbeideren blir ofte den som skal gjennomføre mange av oppgavene som er satt opp i disse planene. Hvert barn har rett på en individuell plan (IP) som omhandler alle forhold som er viktige – både hjemme og på skolen eller i barnehagen. I barnehagen eller på skolen skal det i tillegg lages en individuell opplæringsplan (IOP) som det er viktig at alle som jobber med barnet, kjenner til. Barne- og ungdomsarbeideren bør få være med og komme med forslag til aktiviteter og målsettinger, for ofte er det han eller hun som kjenner barnet best.

«Nå orker jeg ikke flere damer!» sa førsteklassingen en dag i februar. Foreldrene hadde merket frustrasjonen, men var litt overrasket likevel. Gutten hadde hatt en fantastisk første høst på skolen. Overgangen fra barnehagen hadde gått fint, klassen var ikke skummel, og språket,

som foreldrene fryktet aldri ville komme, utviklet seg fra dag til dag. Etter jul fikk familien beskjed om at guttens primærkontakt hadde blitt gravid, og hun ble mye sykemeldt. Vikarene var både greie og flinke – men de var stadig nye, og de gjorde små og større endringer i de rutinene og avtalene gutten og hans første assistent hadde laget hele høsten. Tiden mellom jul og påske gikk tyngre og tyngre – og til slutt mente barnet at han i grunnen hadde gått nok på skole nå, heretter ble han hjemme!

I dette tilfellet skjørnte skolen problemet da foreldrene tok opp saken, og de klarte å legge om timeplanene slik at to av de assistentene som kjente gutten best, fikk hovedansvaret etter påske. Antallet vikarer ble kuttet kraftig ned, og de laget tydeligere regler – ikke for skolegutten, men for de voksne. Etter påske visste alle som skulle jobbe med gutten, hvordan de skulle ta imot han om morgen, hvor klærne skulle ligge, hvor sekken skulle stå, når datamaskinen skulle brukes og ikke. Dagene ble igjen forutsigbare, og gutten godtok å gå på skolen – han hadde det jo kjekt der! Fra neste skoleår ble det gjort en viktig endring: I stedet for én primærkontakt som hadde veldig mange timer med denne gutten, var det en gruppe på tre som delte på oppgavene. Når sykemeldinger, permisjoner og andre avbrudd kom utover i skoleåret, var likevel alltid minst én av de tre på skolen, og det ble ikke så slitsomt at det av og til måtte hentes inn også flere vikarer – den trygge grunnmuren sto hele skoleåret.

En god skole- og barnehagehverdag

Forutsigbarhet er kanskje det viktigste stikkordet for behovene til barn med diagnose innenfor autismespekteret. Det gjelder for så vidt også for barn med andre funksjonshemminger. For et barn som opplever verden rundt seg som kaos, er det ekstra viktig at det lages strukturer, systemer og rutiner som er like og gjenkjennelige fra dag til dag.

Hjemme er det som regel ganske like dager, selv om de fleste familier ikke lager planer for det. I skole eller barnehage er man nødt til å være bevisst på dette og legge til rette for at barna skal bli trygge.

- Måltidene må følge de samme reglene hver dag: Hvor skal vi sitte? Skal vi smøre mat eller ta med matpakke? Hvilke rutiner har vi for håndvask før vi skal spise? Hvilke regler har vi for hvordan vi oppfører oss ved bordet?
- Toalettbesøk må også planlegges. Ikke alle barn med autismediagnose skjønner hvordan kroppen fungerer, og de må derfor ha hjelp for å lære å kjenne igjen de signalene kroppen gir. I lengre perioder enn for andre barn kan det være nødvendig å sette opp toalettbesøk til faste tidspunkter. De som skal følge barnet, må vite hva slags oppgaver som skal løses i forbindelse med på- og avkledning, og de må gjøre det likt hver dag.
- For de fleste barn med denne diagnosen vil det være trygt og fornuftig å ha noe tid alene sammen med en voksen hver dag. Mye aktivitet kan skje i små grupper og etter hvert kanskje inne i klasserom eller store grupper, men for eksempel bør starten på dagen skje i rolige former med få andre til stede. Slik sørger man for at barnet får en god og myk start på dagen.
- Husk at de dagene som andre barn gleder seg til – som 17. mai, juleverksted, karneval, skoleturer, foreldrekafe – kan bli slitsomme og kaotiske dager for autistbarnet. De vanlige reglene og rutinene blir snudd om på, lærere bytter plass, andre voksne kommer inn i klasse- eller grupperommet, maten er annerledes, og lydene er ofte nye og høyere. Autistbarnet må få anledning til å trekke seg tilbake fra alt dette kaoset hvis det blir for mye. I tillegg hjelper det selvsagt å ha forberedt seg godt.

Dagsplaner

Dagsplaner er et godt verktøy for de autistiske barna. Mange aktiviteter på dagsplanen vil være like fra dag til dag, men når barnet har blitt vant til rutinene og reglene, kan det godt gå bra å gjøre noen endringer også.

Det er viktig at man vurderer fra barn til barn hvor detaljerte dagsplanene må være. For noen barn må kanskje aktivitetene deles opp i flere handlingskjeder. «Utelek» kan være et ord på dagsplanen, men det er en aktivitet som inneholder veldig mange oppgaver: å gå ut der klærne henger, å ta av innesko, å kle på uteklær i en logisk rekkefølge, å vente på den voksne, å åpne utgangsdøren, å finne andre å leke med, å bli enig om hvilken lek man skal leke, og så videre.

Barn som klarer å lære seg ukedagene, vil kunne vite at hver mandag lager vi mat, hver tirsdag går vi tur, hver onsdag trener vi i gymsalen, og så videre. Dagsplanene viser at dagen starter og avsluttes på samme måte hver dag, men det er forskjell på de ulike dagene underveis.

Overgangen fra en årstid til en annen, er tøffe for mange. Når man endelig har lært seg hvilken rekkefølge klærne skal tas på – truse, trøye, stillongs, genser, sokker, bukse og så uteklær – så sier de voksne at det har blitt så varmt i været at den stillongsen kan ligge igjen i skapet, og at luia ikke trenger å være med på skolen engang! Det er da ikke rart at man kan bli forvirret av sånt? Raske skifter i været er ekstra vanskelig, men det går an å forberede seg på at for eksempel våren kan komme brått, og da må alle godta å ta av de varme vinterklærne. Det er viktig for de voksne rundt å forstå at autistbarn vil protestere på alle endringer. Det beste vil alltid være å ha tingene slik de alltid har vært.

Bilder er bedre enn ord

Barn med en autismediagnose forstår ofte bilder og tegninger bedre enn de forstår ord og forklaringer. Dagsplanene bør derfor ha bilder eller symboler for de forskjellige aktivitetene – også når barnet har begynt på skolen.

Det vil variere fra barn til barn hvor godt de husker innholdet i dagsplanen. For noen er det kanskje nødvendig å repetere mange ganger hver dag. For andre kan det være en hjelp i at det er et bilde eller kort som fysisk hentes fra dagsplanen og tas med dit aktiviteten skal skje, som for eksempel på toalettet, i garderoben, i gymsalen eller på grupperommet. Handlingskjedene som skal vise riktig rekkefølge på en aktivitet, bør også vise symboler, bilder eller tegninger.

Det er gode dataprogrammer som kan hjelpe med dette, og om man ikke har en datamaskin tilgjengelig, kan gule Post-it-lapper med strekmennesker også fungere.

Forsterkninger

Å lære å løse oppgaver krever mye trening og tålmodighet. Av og til vil det være belønning god nok at oppgaven lar seg løse, men ofte er ikke det tilstrekkelig.

For hvert barn må man da finne fram til hva som kan fungere som belønning, og lage seg et lite lager av slike «forsterkere». Kanskje kan man spille et spill når treningen er over? Kanskje skal det være lov med noen få minutter med selvstimulering, som for eksempel lek med pinner eller blyanter? Kanskje kan det være en non-stop som er forsterkningen?

Barna med autisme lærer av å gjøre ting riktig. De vil løse en oppgave andre gang slik de gjorde det første gang, og de vil som oftest ikke kunne korrigere seg selv hvis den første gangen var feil: Var det feil første gang, vil de gjerne fortsette å gjøre feil om og om igjen. Å forandre på innlært adferd er mye vanskeligere enn å lære for første gang – så det er viktig at en får det sånn brukbart til på første forsøk!

Hvor kan du hente mer kunnskap?

Det er etter hvert skrevet mye om autisme og diagnoser innenfor autismespekteret. Autismeforeningen i Norge har gode hjemmesider med informasjon som oppdateres jevnlig og har linker til andre sider med mer informasjon. Autismeforeningen er på Facebook, og der legges det ut både faglige artikler og kommentarer til dagsaktuelle spørsmål som berører målgruppens hverdag.

Noen nyttige hjemmesider

Autismeforeningen i Norge: www.autismeforeningen.no (Klikk videre for å komme til fylkeslag.)

Autisme og asperger-foreningen i Sverige: www.autism.se

Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon i Norge: www.fo.no

Autism Europe: www.autismeurope.org

Lykke

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Lykke \(71671\)](#)

Lykke er en dyp glede eller følelsen av dette. Lykkebegrepet er brukt innenfor filosofi, religion og psykologi, men definisjonene, innholdet og forståelsen av fenomenet varierer. Ordet lykke kan også bety flaks, medgang eller heldig skjebne. (Kilde: Wikipedia)

Hva er lykke? / video

<http://ndla.no/nb/node/54421>

Utfordringer til deg

Oppgaver til
lykke

1. Tenk over hva som gjør deg lykkelig.
2. Hva gjør deg ulykkelig?
3. Hvordan kan du som barne- og ungdomsarbeider bidra til at barn og unge får oppleve lykke?

Maslows behovspyramide

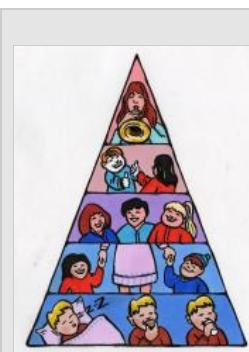
Forfatter: Guri Bente Hårberg, Nora Liff

[Maslows behovspyramide \(79731\)](#)

Psykologen Abraham Maslow beskrev menneskers behov som en pyramide der de mest grunnleggende behovene kommer først. Ved hjelp av denne pyramiden viste han hvordan behovene styrer menneskers utvikling og motivasjon. Andre psykologer har beskrevet dette på andre måter, som du kan lese i den høyre spalten nedenfor.

Maslows behovspyramide er delt inn i fem ulike trinn. De ulike trinnene bygger på hverandre, så man må ha dekket det nederste trinnet før man kan «klatre» oppover i pyramiden. Behovene styrer oss, og i løpet av livet går vi fram og tilbake mellom nivåene i pyramiden.

Behovspyramiden

Se en kort, morsom video om grunnleggende fysiologiske behov her:

[Grunnleggende fysiologiske behov](#)

Behov for kjærlighet og omsorg

- Når ettåringen i barnehagen skriker, trenger han kanskje mat eller nye bleier.
- Når trettenåringen er urolig, har han kanskje behov for å bli en del av et fellesskap.
- Når åttiåringen i bofellesskapet er sur og grinete, har han kanskje behov for at du respekterer han og banker på døren før du går inn på rommet hans.

Trinnene i Maslows behovspyramide

Fysiske behov

På nederste trinn i pyramiden finner vi grunnleggende fysiske og fysiologiske behov – altså det vi må ha for å overleve:

- mat
- drikke
- søvn
- beskyttelse mot vær og vind
- luft
- mulighet for å bli kvitt avfallsstoffer

Er vi sultne og tørste, tenker vi ikke på annet og kan ikke komme oss videre opp i pyramiden. Kroppen sier klart fra dersom disse behovene ikke dekkes. Du har sikkert opplevd hvordan kroppen din reagerer dersom du ikke har sovet nok en periode.

Små barn, syke eller personer med nedsatt funksjonevne er i perioder avhengige av at andre gir dem den omsorgen som trengs for å dekke disse behovene.

Behovet for trygghet og sikkerhet

Disse behovene kalles sikkerhetsbehovene eller trygghetsbehovene. Hva som gjør at vi føler oss trygge, varierer fra menneske til menneske, men felles for alle er at vi ønsker å ha det trygt rundt oss. Behov for trygghet og sikkerhet kan omfatte

- å ha et nettverk av mennesker som stiller opp ved behov
- å sjekke en ekstra gang om strykejernet er tatt ut før man legger seg
- å ha en tro eller et livssyn
- å ha en jobb og en trygg økonomi
- å vite at barna går på en sikker skole
- å bruke sikkerhetsutstyr

Forutsigbarhet er viktig for at barn og unge skal føle trygghet og være i stand til å utvikle seg sosialt. God omsorg fra fagarbeidere gjør at mennesker som mottar omsorg, opplever trygghet og tillit. Å oppleve trygghet og tillit er også viktig i utviklingen av barns selvtillit.

Behov for kjærlighet og tilknytning

Dette kalles også sosiale behov.

Vi har alle behov for å ha kontakt med andre mennesker, men det kan variere fra menneske til menneske hvor mye sosial omgang man ønsker. Det skaper tilhørighet å vite at andre mennesker er glade i oss og aksepterer oss som vi er.

Barn og unge møter jevnaldrende i barnehage og på skole og opplever at noen bryr seg om dem. Noen venter på dem og etterlyser dem hvis de ikke kommer. For de aller fleste er tilhørighet til familie og venner viktig for livskvalitet og helse.

Vi vet at en del mennesker opplever ensomhet og savner tilhørighet til andre mennesker, og at de ikke klarer å opprette den kontakten de har behov for.

Behovet for anerkjennelse og respekt

Vi ønsker at andre mennesker skal respektere oss for den vi er. I en del tilfeller fører dette til at vi skjuler sider ved oss selv som vi tror at andre kanskje ikke liker.

Å anerkjenne noen kan for eksempel være at en voksen gir et barn ros for noe barnet har laget eller utført – for eksempel tegnet en fin tegning.

Hvilke tilbakemeldinger omgivelsene gir, påvirker selvbildet vårt. Når vi blir respektert for den vi er, oppleves dette som en anerkjennelse. Anerkjennelse gjør oss tryggere på oss selv og gjør at vi våger å være oss selv og prøve nye ting.

Behov for selvrealisering

Det øverste nivået i pyramiden handler om ønsket vårt om å få bruke evnene våre, leve ut drømmene våre og vise at vi klarer å nå mål vi setter oss. Det kan innebære

- å lære seg en aktivitet, som for eksempel å male, spille et instrument eller løpe orientering
- å delta i, eller vinne, en konkurrans
- å lære seg å gå igjen etter en ulykke
- å få sin egen familie
- å ta et fagbrev eller å studere videre

Hvilke behov den enkelte har på dette nivået, varierer mye. Vi har ulike forventninger og ulike forutsetninger. Behovet for selvrealisering handler om å nå egne mål.

For å sette denne teorien om behov i en praktisk sammenheng kan vi belyse den med eksempler fra aktiviteter i en barnehage eller SFO.

Da knytter vi en aktivitet som barn er med på, opp mot behovspyramiden.

Måltidet som eksempel

Barna sitter ved bordet og spiser. De får dekket de fysiske og fysiologiske behovene sine og blir mette.

Når de sitter rundt bordet, sitter det som regel voksne sammen med dem. De får voksenkontakt og føler at noen passer på dem. Dette gjør at barna føler seg trygge.

Å sitte rundt et bord er en fin måte å trenere sosiale ferdigheter på. De må for eksempel se andre om å sende dem pålegg, melk og lignende.

Barna må kommunisere med andre, og hvis de for eksempel klarer å smøre på brødskiva selv, og får ros for det, opplever barna anerkjennelse og respekt for det de gjør.

Dette virker på selvbildet til barna. De har fått dekket behovene på de fire foregående nivåene, og de har nå krefter til å kunne virkeligjøre mål og å realisere ønsker som kjennes som høydepunkter for barnet. Dette gjør at barna får realisert seg selv. De føler mestring og lærer noe nytt.

Kritikk av Maslows behovspyramide

Maslow mente at behovene bygde på hverandre, og at man først kunne bevege seg oppover i pyramiden når behovene på nivået under var dekket.

I dag er de fleste enige om at dette ikke er absolutt. Vi *kan* tilfredsstille flere behov samtidig, og vi kan oppleve at behovet for anerkjennelse blir tilfredsstilt selv om vi for eksempel er sultne.

Motivasjon og læring

Forfatter: Hans Holter Solhjell, Amendor AS

[Motivasjon og læring \(86939\)](#)

Motivasjon dreier seg om hva vi har lyst til å gjøre eller ikke har lyst til å gjøre. Motivasjon kan beskrives som den energien eller kraften som ligger under og driver frem handlingene våre. Dette er det viktig å kunne noe om når vi skal tilrettelegge for barns utvikling og læring.

Indre og ytre motivasjon

Barn er i utgangspunktet naturlig motivert for å lære, leke og være aktive. Når barnet selv velger hva det vil holde på med ut fra sine egne interesser og lyster, kan vi si at barnet er indre motivert. Dette er i motsetning til når det er de voksne som bestemmer aktiviteten og på ulike måter forsøker å få barnet til å ville være med. Mange voksne bruker for eksempel belønninger, ros, eller ulike former for press for å få til dette. Forskning viser at vi lærer mer av aktiviteter vi er indre motivert for å gjøre.

Sang som motivasjonskilde

Hva kan vi gjøre når barnet ikke har lyst til å gjøre noe vi voksne har planlagt?

Noen ganger er det ett eller flere barn som ikke har særlig lyst til å gjøre det vi voksne har planlagt. Spørsmålet er da hva man gjør om et barn for eksempel ikke er spesielt interessaert i å være med på samlingsstund, lære å lese eller matematikk.

Ta barnets perspektiv på alvor, og bruk anerkjennende kommunikasjon

Her vil det være viktig å ta barnets perspektiv på alvor og anerkjenne at aktiviteten faktisk kan være kjedelig, vanskelig eller til og med oppleves som meningsløs for det enkelte barnet. Man kan for eksempel si «Ja, det skjønner jeg godt. Det er ikke noe morsomt å jobbe med grammatikk, spesielt ikke når man synes det er vanskelig. Det kan være frustrerende at vi må jobbe med ting som vi ikke velger helt selv.»

Gi en ordentlig forklaring som tar barnet på alvor

Når vi jobber med barn og ungdom, er det viktig å forklare på en god måte hvorfor vi gjør de aktivitetene vi gjør. Hvorfor skal vi for eksempel lære grammatikk? Her kan vi kanskje si at det gjør det lettere å lære andre språk, det hjelper oss å skrive riktig og å forstå språket bedre.

Motivasjon og læring / video

<http://ndla.no/nb/node/53644>

Tilhørighet og fellesskap, lek og lystbetonte aktiviteter

Vi bør uansett alltid forsøke å skape en best mulig sosial og relasjonell ramme rundt læringen. Det å delta, være en del av en gruppe og føle tilhørighet er viktig for motivasjonen til å delta i mange aktiviteter. Å gi barna en opplevelse av at de er likt, og at vi setter pris på deres positive sider, er et grunnelement i å skape gode relasjoner. Vi kan også prøve å gjøre aktiviteter lystbetont. Lek, fysisk aktivitet, sang og lignende kan være med på å gjøre en del læring morsommere.

Tro på at en kan lære, og betydningen av innsats

Det er også grunnleggende at den voksne formidler en sterk tro på at barn som sliter med lesing, et fag eller noe annet, faktisk kan lære. Videre er det viktig å legge vekt på det at barnet gjør en ordentlig innsats heller enn bare å fokusere på resultatet: Skal man gi ros, bør man fremheve det arbeidet barnet gjorde, og at det var innsatsen som førte til et godt resultat. Det gir en fin anledning til å gi konkrete tilbakemeldinger om hvordan barnet kan jobbe videre for å utvikle seg til neste nivå.

Selvbestemmelse

I den grad det er mulig, bør barnet selv få avgjøre om det vil delta i aktiviteten eller ikke. Det å oppleve at man bestemmer selv, og får støtte i dette, er for mange avgjørende.

Tilpassede oppgaver og mestringsopplevelse

Det er videre viktig at barnet får oppgaver og utfordringer som er tilpasset barnets eget nivå, slik at det kan oppleve mestring. Man kan da veksle mellom oppgaver barnet kan klare ganske lett, og oppgaver barnet må jobbe ekstra for å få til. Det er også viktig å være tålmodig, gi konkret veiledning og å unngå stress og press og negative kommentarer (som «nå må du skjerpe deg»). Her vil det også hjelpe om vi fokuserer mer på hva de får til, enn på hva de ikke får til.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Motivasjon og læring»

1. Hvorfor er motivasjon viktig for barns utvikling og læring?
2. Hva er forskjellen på indre og ytre motivasjon?
3. Hva kan vi gjøre for å motivere de barna som ikke vil?
4. Hvordan kan vi la barna få følelsen av å bestemme selv hvis det er noe de må lære eller være med på?
5. Hva er mestringssfølelse?
6. Se filmen «Motivasjon og læring» som ligger på sida. Diskuter i klassen hvordan læreren bruker motivasjon som en del av arbeidet.

Om brukermedvirkning

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid, NRK

[Om brukermedvirkning \(71258\)](#)

På denne sida møter du fire ulike personer som forteller deg om brukermedvirkning.

Relasjonshøvdingen - om brukermedvirkning / video

<http://ndla.no/nb/node/68793>

Barneombudet - om brukermedvirkning / video

<http://ndla.no/nb/node/68769>

Førskolelæreren - om brukermedvirkning / video

<http://ndla.no/nb/node/68776>

Læreren - om brukermedvirkning / video

<http://ndla.no/nb/node/68799>

Utfordringer til deg

Oppgaver til filmen "Relasjonshøvdingen - om brukermedvirkning"

1. Hvorfor er medbestemmelse viktig for oss mennesker?
2. Hvilke muligheter gir medbestemmelse?
3. Hvordan kan du som barne- og ungdomsarbeider være profesjonell overfor mennesker som trenger hjelp?
4. Hvorfor er det viktig at barnet eller ungdommen tar sine egne valg?

Oppgaver til filmen "Barneombudet - om brukermedvirkning"

1. Hva sier barnekonvensjonen om brukermedvirkning?
2. Hvorfor bør barn og unge få være med på beslutninger som angår dem selv?
3. Hva menes med at «den som gir respekt, får respekt»?
4. På hvilken måte kan vi ta barn og unge på alvor?

Oppgave til filmen "Førskolelæreren - om brukermedvirkning"

1. Hvordan kan barna være med og påvirke hverdagen sin i barnehagen?
2. Hva betyr medvirkning?
3. Hvor står det at barna skal ha medvirkning i hverdagen?
4. Finn ut hva barnehageloven sier om medvirkning.
5. Hvordan kan de minste barna medvirke i barnehagehverdagen?
6. Hvilken rolle har foreldrene når det gjelder medvirkning?
7. Hva er hverdagshistorier?
8. Hva er forskjellen på medvirkning og medbestemmelse?

Oppgaver til filmen "Læreren - om brukermedvirkning"

1. Hvordan kan vi få til et godt samspill mellom elev, foresatt og lærer?
2. Hva tenker du er et godt samspill?
3. Hva skal til for at du skal føle at du blir lyttet til?
4. Hvilke tre områder er denne læreren bevisst på?
5. Hvilken verdi har ukes- og arbeidsplaner for deg?
6. Hva er en god elevsamtales?
7. Hvilke erfaringer har du med elevsamtalen?
8. Hvorfor er det viktig at barn og unge får en forklaring på ting de tar opp?
9. Hvordan kan vi få klassens time til å fungere godt?
10. Hva er et demokrati?
11. Hvorfor bruker denne læreren klassering?

Oppgaver til siden "Om brukermedvirkning"

1. Forklar hva som er likhetene mellom og forskjellene på ordene
 - medvirkning
 - medbestemmelse
 - elevmedvirkning
 - demokrati
 - bestemmelse
 - elevdemokrati
2. Hva sier lovverk som barnehageloven og Kunnskapsløftet om medbestemmelse?
3. Hvordan ønsker du at medvirkning skal skje i skolen?
4. Hvordan praktiseres medvirkning på de arbeidsplassene der du har opplæring i prosjekt til fordypning?
5. Hvilken erfaring har du selv med medvirkning?

Oppgaver til film om barnekonvensjonen

1. Diskuter utsagnet «Norge er et av de beste landene i verden å være barn i».
2. Hvilke barn i Norge er berørt av brudd på barnekonvensjonen?
3. Hva bør du som barne- og ungdomsarbeider gjøre dersom du har mistanke om at et barn har det vondt?
4. Hvorfor forventes det mer av Norge enn av mange andre land når det gjelder å følge opp barnekonvensjonen?

Oppgaver til filmen "Brukermedvirkning"

1. Hvordan får barna i denne barnehagen være med på å påvirke hverdagen sin?
2. Kan barna være med på å bestemme alt?
3. Hva menes med at brukermedvirkning ikke er grenseløs?
4. Gi eksempler på brukermedvirkning.
5. Hvordan kan barna få et eierforhold til mat, rollespill og eventyr?
6. Hvorfor er eierforhold til aktiviteter viktig?
7. Hvordan har barns meninger påvirket utforming av denne barnehagen?

8. Hva skjer dersom elever får være med på å bestemme det som skal skje i undervisningen?
9. Diskuter om flertallsavgjørelser er det samme som medbestemmelse.
10. Hva sier loven om elevmedvirkning?
11. Hvordan kan man få til elevmedvirkning i skolen?
12. Hva krever elevmedvirkning av
 - eleven
 - klassen
 - lærere
13. En av elevene sier: "Det er vårt problem dersom vi bråker eller gjør andre ting når vi skulle ha jobbet." Er du enig i dette?

Om holdninger

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid, NRK

[Om holdninger \(72312\)](#)

På denne siden møter du fire ulike personer som forteller deg om holdninger.

Relasjonshøvdingen - om holdninger / video

<http://ndla.no/nb/node/68796>

Barneombudet - om holdninger / video

<http://ndla.no/nb/node/68773>

Førskolelæreren - om holdninger / video

<http://ndla.no/nb/node/68779>

Læreren - om holdninger / video

<http://ndla.no/nb/node/68802>

Utfordringer til deg

Oppgaver til filmen "Relasjonshøvdingen - om holdninger"

1. Hvordan beskriver han holdninger i denne filmen?
2. Hva kan årsakene være til at elever har negative holdninger til skolen?
3. Gi eksempel på hvordan holdninger kan endres?
4. Hvilken betydning har de tilbakemeldingene barna får, for barnas holdninger til skolen?
5. Hvordan er barne- og ungdomsarbeideren en god rollemodell?

6. Hva menes med «kompetanse på relasjoner»?
7. Hvorfor må du ikke tro at du er ferdig utdannet når du er ferdig på skolen?

Oppgaver til filmen " Barneombudet - om holdninger"

1. Hvordan beskriver han holdninger?
2. Hva menes med at du skal representere holdninger?
3. Finn ut mest mulig om menneskerettighetene?
4. Hva menes med grunnleggende forståelse for menneskerettigheter?
5. Forklar hva som menes med at barna er «vår viktigste kapital» i samfunnet vårt.
6. Hvordan kan du påvirke for å gjøre det godt for barn og unge å vokse opp i samfunnet vårt?
7. Hvordan kan du bruke barneombudets kontor?

Oppgaver til filmen "Førskolelæreren - om holdninger"

1. Hva menes med å ha tanker om egne holdninger?
2. Hvordan er du med på å utvikle barnas holdninger?
3. Hvordan bruker denne barnehagen rollespill?
4. Hvordan kan barns empatiske evner utvikles?
5. Hva menes med at du må være bevisst på hva du sier?
Gi eksempel på ting man ikke bør si til barn.
6. Hva bør du gjøre dersom barna sliter med forholdet til andre barn, eller har en atferd vi ikke ønsker?
7. Hva er gode holdninger når du jobber i barnehagen?
8. Hvordan merker du at voksne er oppriktig interesserte i å være sammen med barn?

Oppgaver til filmen "Læreren - om holdninger"

1. Hvilket oppdrag har læreren når det gjelder holdninger?
2. Hva er grunnverdier?
3. Hvordan er læreren en rollemodell?
4. Han sier at han må være nøytral på en del områder. Hvorfor er det slik? Diskuter dette. Finnes det tema der han ikke bør være nøytral?
5. Hvorfor er det viktig å diskutere en del tema som barn og unge har ulike tanker om og holdninger til?
6. Hva kreves for å jobbe som barne- og ungdomsarbeider?

Oppgaver til "Om holdninger"

1. Hva er gode holdninger for en barne- og ungdomsarbeider?
2. Hvordan kan vi skape gode holdninger hos barn og unge?
3. Hvordan kan skape felles forståelse for holdninger på en arbeidsplass?
4. Hvem har ansvaret for å gripe inn dersom en arbeidstaker har holdninger som ikke er forenlig med det å arbeide med barn og unge?
5. Gjør deg kjent med relasjonene på sida.
6. Se over fagstoffet om holdninger fra Vg1. Du finner en lenke til holdninger under relasjoner. På Vg1-sida finner du en rekke ulike yrkessituasjoner fra Vg1. Flere av disse kan være aktuelle for deg også i år.

Om profesjonalitet

Forfatter: NRK, Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Om profesjonalitet \(71265\)](#)

På denne sida møter du fire ulike personer som forteller deg om profesjonalitet i arbeidet med barn og unge.

Relasjonshøvdingen - om profesjonalitet / video

<http://ndla.no/nb/node/68792>

Barneombudet - om profesjonalitet / video

<http://ndla.no/nb/node/68768>

Førskolelæreren - om profesjonalitet / video

<http://ndla.no/nb/node/68775>

Læreren - om profesjonalitet / video

<http://ndla.no/nb/node/68798>

Utfordringer til deg

Oppgaver til filmen "Relasjonshøvdingen - om profesjonalitet"

1. Hvorfor er ikke alle enige om hva det vil si å være profesjonell?
2. Hvordan forklarer relasjonshøvdingen profesjonalitet?
3. Hvor tett inn i en relasjon kan vi gå?
4. Hva menes med at du må ta ansvaret for den relasjonen du går inn i?

5. Hvorfor er det viktig å bry seg om andre mennesker?
6. Hvilket ansvar har du når du går inn i relasjoner med andre mennesker?

Oppgaver til filmen "Barneombudet - om profesjonalitet"

1. Hvorfor trenger vi profesjonelle barne- og ungdomsarbeidere?
2. Hvordan handler en profesjonell barne- og ungdomsarbeider?
3. Hva menes med å se hele barnet?
4. Hva menes med at barne- og ungdomsarbeideren ser hele hjelpeapparatet?

Oppgaver til filmen "Førskolelæreren - om profesjonalitet"

1. Hvordan skal du behandle barna i barnehagen?
2. Hvilke egenskaper bør voksne som jobber i barnehagen, ha?
3. Hvilken betydning har din teoretiske kunnskap for din rolle i barnehagen?
4. Gi eksempel på hva du kan gjøre sammen med barn.
5. Hvordan viser du barn omsorg?
6. Hvordan viser du barn respekt?
7. Hvordan vil du påvirke barnas hverdag?

Oppgaver til "Læreren - om profesjonalitet"

1. Hva gjør en profesjonell lærer og barne- og ungdomsarbeider?
2. Hvordan samarbeider denne læreren med barne- og ungdomsarbeideren?
3. Hvordan kan vi opprette slik at elever føler seg trygge?
4. Hva menes med klasseledelse?
5. Hvordan kan du vite når du skal sende en bekymring videre til andre?
6. Hvorfor er det viktig å sende noen problemer videre til andre med en annen kompetanse enn du selv har?

Oppgaver til siden "Om profesjonalitet"

1. Hva betyr følgende påstand: «Alle kompetansemål i læreplanen til barne- og ungdomsarbeideren handler om profesjonalitet.»
2. Hva betyr «profesjonell»?
3. Hvilke krav stiller du til en profesjonell yrkesutøver i barnehage, skole, SFO og fritidsklubb?
4. Hva kan du gjøre dersom du er usikker på hvordan du skal opprette profesjonelt i en gitt situasjon?
5. Hvordan jobber du profesjonelt?
6. Hvorfor er det viktig å jobbe profesjonelt?

Om sosial kompetanse

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid, NRK

[Om sosial kompetanse \(71256\)](#)

På denne sida møter du fire ulike personer som forteller deg om sosial kompetanse.

Relasjonshøvdingen - om sosial kompetanse / video

<http://ndla.no/nb/node/68794>

Barneombudet - om sosial kompetanse / video

<http://ndla.no/nb/node/68771>

Førskolelæreren - om sosial kompetanse / video

<http://ndla.no/nb/node/68777>

Læreren - om sosial kompetanse / video

<http://ndla.no/nb/node/68800>

Utfordringer til deg

Oppgaver til filmen "Relasjonshøvdingen - om sosial kompetanse"

1. Hvordan kan du bidra til å forebygge mobbing og rasisme?
2. Hva menes med å ha et godt nettverk?
3. Hvorfor havner noen utenfor gruppa?
4. Hvordan kan du være med og inkludere andre?
5. Hva mener han med at «rolla til tilskuerne» er viktig?

6. Hvorfor er det viktig å arbeide med fritida til ungdom?

Oppgaver til filmen "Barneombudet - om sosial kompetanse"

1. Hvordan kan vi voksne legge til rette for at barn skal utvikle sosial kompetanse?
2. Hva er en god rollemodell?
3. Hva er en dårlig rollemodell?
4. Forklar hva som menes med at du ikke kan kreve mer av ungdommen enn den relasjonen du opparbeider til barnet eller ungdommen.
5. Hva menes med å investere i en relasjon?

Oppgaver til filmen "Førskolelæreren - om sosial kompetanse"

1. Hva er det viktigste barn lærer i barnehagen slik førskolelæreren ser det?
2. Hva er sosial kompetanse?
3. Hvorfor er det viktig å kommunisere godt?
4. Hvordan kan du lære barn å løse konflikter?
5. Hvordan forbereder barnehagen barna på skolestart?

Oppgaver til filmen "Læreren - om sosial kompetanse"

1. Hvorfor er arbeid med elevenes sosiale kompetanse så viktig i skolen?
2. Hvordan kan du arbeide med barns sosiale kompetanse?
3. Hvorfor er det viktig å være på utkikk etter de elevene som faller utenfor gruppa?
4. Hva kan du gjøre for de elevene som faller utenfor gruppa?
5. Hva menes med uttrykket «gagns mennesker»?
6. Hvorfor er det viktig å lære å arbeide sammen med andre?
7. Hva er samarbeidsøvelser, og hvordan kan disse brukes i klasserommet?
8. Hvordan samarbeider læreren med foreldre eller foresatte om barnas sosiale kompetanse?

Oppgaver til siden "om sosial kompetanse"

1. Hvordan vil du forklare sosial kompetanse?
2. Hvordan kan du jobbe med sosial kompetanse i
 - barnehagen
 - skolen
 - fritidsklubben eller ungdomsklubben
3. Hvordan merker du om barn har behov for hjelp med sin sosiale kompetanse?
4. Hva er din oppgave når du oppdager at et barn faller utenfor gruppa?
5. Søk på nett og se hva du finner om sosial kompetanse.
6. Intervju ansatte på skolen, i SFO og i barnehagen om hvordan de jobber med barnas sosial kompetanse.

Om trygghet og tillit

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Om trygghet og tillit \(71227\)](#)

På denne siden møter du fire ulike personer som forteller deg om hva begrepene trygghet og tillit betyr for dem.

Relasjonshøvdingen - om trygghet og tillit / video

<http://ndla.no/nb/node/68795>

Barneombudet - om trygghet og tillit / video

<http://ndla.no/nb/node/68772>

Førskolelæreren - om trygghet og tillit / video

<http://ndla.no/nb/node/68778>

Læreren - om trygghet og tillit / video

<http://ndla.no/nb/node/68801>

Utfordringer til deg

Oppgaver til filmen «Relasjonshøvdingen – om trygghet og tillit»

1. Hva beskriver han som en god barndom?
2. Er skilsmisser nødvendigvis et problem for barnet?
Forklar svaret ditt.
3. Hva beskriver han som den gode selvfølelsen?
4. Hvordan kan du trives i ditt eget liv?
5. Hvordan får du en ungdom som har dårlig selvtillit, til å stole på deg som barne- og

- ungdomsarbeider?
6. Hva er kjernen hos alle ungdommer som har en aferd vi ikke ønsker?
 7. Hvorfor må du tåle at ikke alle ungdommer er like åpne mot deg?
 8. Hva menes med at du må by på deg selv?

Oppgaver til filmen «Barneombudet – om trygghet og tillit»

1. Hvordan beskriver barneombudet en god barndom?
2. Beskriv hva som menes med «den eneste ene»
3. Hva betyr det at du «forvalter samfunnets viktigste kapital» når du jobber med barn og unge?
4. Hvorfor er det nødvendig for oss alle å oppleve trygghet og tillit?

Oppgaver til filmen «Førskolelæreren – om trygghet og tillit»

1. Hvordan opplever du at barna har tillit til deg?
2. Hva menes med at barn i barnehagen viser mye glede?
3. Beskriv noen situasjoner der barna kommer til deg som barne- og ungdomsarbeider?
4. Hva skal du gjøre dersom et barn ikke har tillit til deg?
5. Hvordan kan du se at barna er trygge på deg?
6. Hvordan reagerer du når du er utrygg?
7. Hvordan reagerer barn når de er utrygge?
8. Forklar hva som menes med at det er et stort ansvar å ha omsorg for barnehagebarn.
9. Hva skal du gjøre dersom du oppdager at et barn ikke har det godt i barnehagen?

Oppgaver til filmen «Læreren – om trygghet og tillit»

1. Prøv å beskrive oppveksten for barn i Norge.
2. Hva mener læreren er en trygg og god oppvekst?
3. Hvordan ser han at barn ikke har det godt?
4. På hvilken måte må læreren samarbeide med de foresatte?
5. Hvordan får læreren barn til å fortelle ting de er opptatt av?
6. Hvordan kan vi vise barn at vi er til å stole på?

Oppgaver til «Om trygghet og tillit»

1. Hvordan forklarer du begrepene trygghet og tillit?
2. Hva får deg til å føle deg trygg?
3. Hvilke egenskaper hos en annen person skaper trygghet?
4. Hvordan oppfører du deg for at barn og unge skal føle seg trygge sammen med deg?
5. Nevn noen personer du har tillit til. Hvorfor har du det?
6. Hva vil du gjøre dersom du opplever at et barn er uttrygt?
7. Forklar begrepet trygghet ut fra Maslows behovspyramide.

Omsorg

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Omsorg \(8689\)](#)

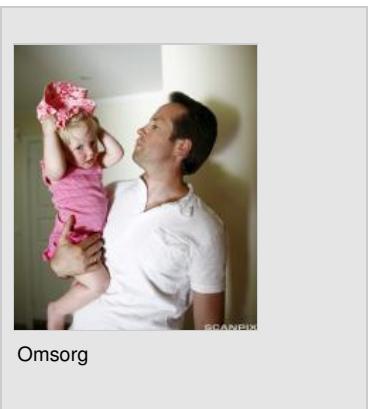
Denne siden kan være en god start når du skal begynne å jobbe med temaet omsorg.

På Vg1 helse- og sosialfag lærte du hva begrepet omsorg kunne bety, og du jobbet trolig med oppgaver der du skulle trenere på å gi omsorg til andre.

Som barne- og ungdomsarbeider er det viktig å vite hva omsorg er, hvordan du gir omsorg i ulike situasjoner, og hvordan du selv kan ta imot omsorg. Omsorg er en del av det pedagogiske arbeidet når du jobber med barn og ungdom.

Omsorg

Omsorg

Oppgaver til fagstoff om «Omsorg».

Tenk over

1. Hvilke kompetansemål i læreplanen din sier at du skal lære om omsorg? Diskuter kompetansemålene i klassen.
2. Lag et tankekart som viser hva du kan om omsorg, før du begynner med dette emnet. Sammenlign tankekartet ditt med fagstoffet fra Vg1 helse- og sosialfag. Er det fagstoff du trenger å repetere?
3. Ta fram tankekartet når du er ferdig med emnet, og finn ut hva du har lært.
4. Hvilke tanker får du når du ser bildene på denne siden? Ser du noen sammenheng mellom omsorg og bildene?

Hva kan omsorg være?

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Hva kan omsorg være? \(2966\)](#)

Omsorg er et begrep som innbefatter mye, som omsorg for andre og omsorg for deg selv. Hvem gir du omsorg, og hvordan gjør du det? Hvordan vi selv reagerer på at andre viser oss omsorg, varierer også mye. Mange spørsmål dukker opp, og vi skal drøfte noen. I første rekke skal vi se hva omsorg innebærer for barn og unge i ulike aldre.

Omsorg / video <http://ndla.no/nb/node/21497>

Hva er omsorg?

Å vise omsorg er det samme som å bry seg om noen. Fra fødselen av er vi avhengige av at noen viser oss omsorg og tar vare på oss. Vi trenger for eksempel mat, søvn, kjærlighet og ren bleie.

Små barn trenger mye stell og omsorg. Som voksne er det vårt ansvar at de blant annet har rene klær, får nok mat og søvn, at de får frisk luft, og at de vokser opp i trygge omgivelser. Små barn trenger mye kjærlighet og trygghet for å kunne utvikle seg til sunne, trygge individer. Voksne viser barn omsorg ved å gjøre praktiske ting for dem som de ikke greier selv. Barna er avhengige av at voksne er sammen med dem og ser hva de trenger til enhver tid.

Etter hvert som barna blir større, endrer behovet for omsorg seg. De greier mer selv, og de er ikke så avhengige av andres hjelp lenger. Noen har sykdommer eller funksjonshemminger som gjør at de trenger en annen type hjelp og omsorg enn andre på samme alder. Det medfører at du kan møte ungdommer på din egen alder som trenger hjelp til blant annet personlig stell og mating.

Eksempel

En morgen du våkner, er du febervarm og veldig forkjølt.
Du tenker at det hadde vært godt å holde sengen, men har ikke samvittighet til å være hjemme. Du vet det er få voksne på jobb, og kanskje var det noe spesielt på planen i dag? Du går på jobb.

Er det riktig? Hva med smittefaren? Hva med alle barna som kan bli forkjølt, og faren for å bli enda sykere selv?

Den amerikanske psykologen Abraham Maslow beskrev menneskers grunnleggende behov, og i de første leveårene er omsorg nært knyttet til det. Du finner mer om Maslows grunnleggende behov i lenkesamlingen.

Er det alltid slik?

Dessverre opplever ikke alle barn å vokse opp med trygghet og kjærlighet rundt seg. Noen voksne greier ikke å ta seg av barna sine, og det er stor forskjell på om disse barna får hjelp, hvilken hjelp de får, og hvor god hjelpen er. Det er samtidig stor forskjell på hvordan mangel på omsorg eller dårlig omsorg i barndommen påvirker barna senere i livet. **Utfordringer til deg**

Oppgaver til «Hva kan omsorg være?»

1. Hvilken forskjell er det mellom omsorgsbehovet til et spedbarn og en tiåring?
2. Hvordan er denne forskjellen mellom en tiåring og en sekstenåring?
3. Hvordan mener du at barnehagen og skolen kan være med på å gi en god barndom?
4. Diskuter eksempelet over med de andre i klassen.
5. Lag et tankekart der du skriver ned det du forbinder med omsorg. Ta fram tankekartet på nytt når du er ferdig med dette temaet.
Er det noe du må føye til?

Oppgaver til filmen «Bomulsbarna»

1. Hvordan har oppveksten til barn og ungdom endret seg de siste tiårene?
2. Hva er et bommulsbarn?
3. Hvordan beskriver filosofen barns oppvekst?
4. Hvor mener du grensen går mellom omsorg og overbeskyttelse?
5. Hvorfor bør barna få gjøre seg erfaringer, også dårlige erfaringer?
6. Hva synes du om rådet som gis til foreldrene med en datter som har drukket alkohol? Hvilket råd ville du gitt?
7. Hvorfor er det viktig at vindu sikres slik at små barn ikke faller ut?
8. Hva kan vi gjøre for at alt det gale som kan hende, ikke skal gjøre oss redd?

Oppgaver til filmen «Omsorg»

1. Hva tror du Eli Rygg mener med at vi må kjenne igjen følelser for å forstå hvordan en annen har det?
2. Hva er medfølelse?
3. Hvordan kan man snakke til barn som er sinte?
4. Forklar hvordan man kan hjelpe et barn som er lei seg eller sint.
5. Hva er samhørighet?
6. Hva gjør barn for å føle samhørighet?
7. Diskuter hva som menes med «late som-masker».
8. Hva er god omsorg?
9. Forklar hva som menes med utsagnet «vi vet så lite om hvordan andre egentlig har det».
10. Hva skal du gjøre dersom du er bekymret for et barn, og hva kan konsekvensen være dersom du ikke gjør noe?
11. Hva tror du Eli Rygg mener når hun sier at hun aldri har møtt en versting?

Profesjonell omsorg

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Profesjonell omsorg \(4683\)](#)

I rollen som barne- og ungdomsarbeider er det å vise omsorg for andre en del av arbeidet. De fleste mennesker har en evne til å vise naturlig omsorg for andre, men i yrkessammenheng snakkes det også om profesjonell omsorg.

Rammeplanen for barnehager og Kunnskapsløftet for skolen legger føringer for hvordan vi forplikter oss til å vise omsorg for barn og unge i det daglige arbeidet vårt.

Profesjonell omsorg

Omsorg er en del av innholdet i barnehagen og skolen og blir tradisjonelt koblet til den sosiale og emosjonelle utviklingen. I skolen har omsorg vært knyttet til å ivareta elevenes utvikling, og i barnehagen har det vært en sentral del av innholdet i hverdagen. Omsorgsbegrepet brukes ulikt. Som barne- og ungdomsarbeider blir du en profesjonell omsorgsgiver.

Både voksne og barn forventer at du kan ta ansvar og se hvilke behov barn og unge har for omsorg. Du har kompetanse på området i kraft av stillingen din som fagarbeider, og du skal la deg berøre og bevege av barnets situasjon og opplevelse. Det betyr at du må være i stand til å bedømme og reflektere over hva som er til beste for barn og unge. Disse vurderingene gjør du sammen med kollegaene dine på arbeidsplassen, men det er viktig at du har et bevisst forhold til dine egne holdninger og verdier.

Kort tilbakeblikk

Omsorgsarbeid har utviklet seg fra å være en oppgave for familien til å bli en oppgave det offentlige har tatt på seg i større grad. Historisk sett var det familiens oppgave å ta vare på de nærmeste.

Foreldrene tok seg av barna sine, de hadde ansvar for sine egne foreldre og for dem som ellers var gamle og syke. I mange familier bodde flere generasjoner sammen, og alle hjalp hverandre med arbeidsoppgavene. Nå er mange av de arbeidsoppgavene som før var knyttet til familien, blitt offentlige, og vi har fått institusjoner som utfører profesjonell omsorg. Den private omsorgen eksisterer fortsatt i familien og er en viktig del av barn og unges oppvekst. Vi vet at de nære omsorgsrelasjonene er svært viktige for barns utvikling, og de er det helt nødvendig å ta vare på. Samtidig er også den profesjonelle omsorgen en del av barn og unges oppvekst i dag, og den krever en type kompetanse som blant annet du som barne- og ungdomsarbeider er i ferd med å tilegne deg. Det forplikter, og det betyr at du som omsorgsarbeider må følge en del lover og regler.

Nærhet

Norge er et flerkulturelt samfunn, og her møter du barn og unge som har ulike erfaringer og ulikt verdigrunnlag når det gjelder omsorg. Det vi i Norge legger i god omsorg, trenger ikke være det samme som i andre kulturer. Som yrkesutøver følger du norske lover og forståelser av hva god omsorg er. Det er ulike oppfatninger av hva god omsorg er, og det må vi respektere så lenge det gjøres ut fra tanken om barnets beste. Samtidig må du huske at du ikke kan godta ting som ikke er tillatt etter norsk lov, selv om foreldre argumenterer med at det er til barnets beste. Det er for eksempel ikke lov å slå barn, selv om noen hevder at de gjør det for barnets beste.

Rollemodell

Barne- og ungdomsarbeideren skal møte barn og unge på en måte som gir trygghet og tillit i forholdet. Hvordan vi møter mennesker, er vesentlig i utøvelsen av omsorg. Måten vi møter andre mennesker på, sier noe om hvilket menneskesyn vi har, og hvordan vi tenker at mennesker skal ha det. Det gjenspeiler igjen vår egen oppvekst og hvordan vi selv har opplevd omsorg.

Som tidligere nevnt har vi et ansvar for det som er nedfelt i lovverket, og vi må ha et bevisst forhold til hvordan vi selv utøver omsorg, og hva vi legger i begrepet.

Når barn og unge opplever at du kommuniserer og handler på en slik måte at de føler seg ivaretatt og sett, vil de oppleve at du gir trygghet og omsorg. Når de ser at du kan ta imot omsorg fra andre når du trenger det, viser du at alle har behov for og rett til nærbetennelse og hjelp.

Makt

BUA-rollen er en voksenrolle, og overfor barna er det alltid de voksne som har det største ansvaret for å gi omsorg og være oppmerksomme på det barnet trenger. Det betyr at forholdet mellom voksen og barn ikke er likestilt, og at voksne står i fare for å bestemme hva som er best for barnet, uten å sjekke det med barnet først.

Som voksne skal vi være oppmerksomme på denne faren og tenke over at vi faktisk er i en maktposisjon i forhold til barnet. Hvis vi greier å være oss bevisst dette og bruke den makt som ligger i relasjonen mellom voksne og barn, på en god måte, bidrar vi til å skape utvikling og vekst hos barnet.

Etikk

Vi har et etisk ansvar overfor både barn, unge og voksne. Det betyr at vi må ta ansvar i de situasjonene vi er i til enhver tid, og handle ut fra det vi mener er omsorgsfullt og etisk forsvarlig. Når en situasjon oppstår, må vi som regel handle raskt og intuitivt. Da er det viktig at du har arbeidet med egne holdninger og verdier slik at du kan begrunne valget og handlingen du gjorde i situasjonen. Holdningene og verdiene du har, er selve grunnlaget for hvordan du handler i ulike situasjoner. De refleksjonene du gjør rundt forskjellige handlingsalternativer, er med på å utvikle din egen profesjonelle forståelse av og dine egne holdninger til faget.

Love

En god rollemodell

Makt?

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Profesjonell omsorg»

1. Hvordan kan vi møte barn og unge på en måte som skaper tillit og trygghet?
2. Hva er forskjellen på omsorgsbegrepet før og nå?
3. Hva er profesjonell omsorg?
4. Hva tenker du er vesentlig i utøvelse av omsorg?
5. I hvilke situasjoner opplever du å ha makt? Hvordan bruker du det på en god måte?
6. Hvordan lærer vi barn og unge å vise omsorg for hverandre?
7. Hvordan takler du å bli avvist når du vil gi noen omsorg?
8. På hvilken måte griper du inn når du ser at andre ikke har det bra?

9. Diskuter hva som menes med at omsorgsbegrepet kan inneholde ulike ting i forskjellige kulturer.

Hva sier lovverket i forhold til omsorg?

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Hva sier lovverket om omsorg? \(6027\)](#)

Omsorg er en grunnleggende del av arbeidet med mennesker, og å kunne vise omsorg er en av de viktigste egenskapene hos barne- og ungdomsarbeideren. Som barne- og ungdomsarbeider er det viktig at du vet at lovverket også sier noe om hva omsorg er og bør være.

I arbeidet med barn og unge skal du kunne vise omsorg overfor det enkelte barnet og også overfor kollegaene dine og andre voksne. Som rollemodell skal du oppmuntre barn og unge til å ha omsorg for hverandre, samtidig som både du og barna skal ha omsorg for dere selv. Det er en balansegang mellom det å ha omsorg for seg selv, ta imot omsorg fra andre og å gi omsorg til andre.

Omsorg i læreplanen

Eksempel:

- Å ha omsorg for seg selv betyr blant annet at du velger og setter grenser ut fra det som kjennes riktig for deg og din egen utvikling.
- Å ta imot omsorg kan være å la andre mennesker få bry seg om deg.
- Du gir omsorg når du for eksempel gjør andre mennesker glad.

I Norge har vi lovverk som regulerer både barnehagens og skolens virksomhet. I rammeplanen for barnehagen er det føringer for hvilke holdninger og verdier som bør ligge til grunn for arbeidet med barn og unge. Både barnehageloven, rammeplanen for barnehagen og den generelle delen av læreplanen har bestemmelser som omhandler omsorg.

Barnekonvensjonen er en liste over alle barns rettigheter, og den ble opprettet av FN i 1989. I Norge ble konvensjonen til lov i 2003, og den gjelder for alle barn under 18 år. Barnekonvensjonen ble opprettet for å ivareta barns behov for omsorg og forplikte foreldre, foresatte og andre voksne til å ta avgjørelser for barn og unge til beste for deres oppvekst og utvikling.

Omsorg i rammeplan for barnehagen

Dette er hentet direkte fra "Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver", Kunnskapsdepartementet, 2006:

Kapittel 2 Omsorg, lek og læring

" Barnehagen skal gi barn troen på seg selv og andre. Barns aktivitet, engasjement og deltagelse i barnehagens fellesskap gir barn kunnskap om seg selv i forhold til andre. Ved å bli kjent med det som er forskjellig, får barnet en bevissthet om seg selv og sin egen personlighet.

Å respektere forskjellighet er en del av barnehagens verdigrunnlag. Barns undring over handlinger og holdninger i møte med hverandre legger grunnlaget for en kritisk refleksjon om dem selv i samfunnet. Hensynet til hverandre og gjensidige samhandlingsprosesser i lek og læring er forutsetninger for barns danning.

Å møte barns spørsmål og undring på en yrkesetisk forsvarlig måte legger grunnen for barnets medvirkning. Barn må få støtte og veiledning til handlinger og holdninger. Danning og medvirkning kan ses som gjensidige prosesser. Slik kan barn få et godt forhold til seg selv og egen læringsprosess. De kan utvikle respekt og forståelse for det som er annerledes. Alle barn har krav på å bli møtt som den de er. Personale skal hjelpe barna til å forstå at egne handlinger kan gå ut over andre. Ikke alle handlinger er akseptable.

2.1 Omsorg og oppdragelse

Omsorg, oppdragelse og læring i barnehagen skal fremme menneskelig likeverd, likestilling, åndsfrihet, toleranse, helse og forståelse for bærekraftig utvikling.

(Barnehageloven § 2 Barnehagens innhold)

Barn har rett til omsorg og skal møtes med omsorg. Barnehagens personale har en yrkesetisk forpliktelse til å handle omsorgsfullt overfor alle barn i barnehagen. Omsorgsforpliktsen stiller krav til personale om oppmerksamhet og åpenhet overfor det unike hos hvert enkelt barn og det unike i situasjonen og i gruppen.

En omsorgsfull relasjon er preget av lydhørhet, nærlighet, innlevelse og evne og vilje til samspill. Omsorg skal prege alle situasjoner i hverdagsslivet og komme til uttrykk når barn leker og lærer, i stell, måltider og påkledning. Omsorg har verdi i seg selv. Omsorg er nært knyttet til oppdragelse, helse og trygghet og er samtidig en viktig forutsetning for barns utvikling og læring. Det ligger mye omsorg i å gi barn varierte utfordringer og rom for meningsfylte aktiviteter.

Barnehagen skal tilby barn et miljø preget av glede, humor, kreativitet og omtanke for fellesskapet. God omsorg styrker barns forutsetninger for å utvikle tillit til seg selv og andre, utvikle gode relasjoner og til gradvis å ta større ansvar for seg selv og fellesskapet.

Omsorg i barnehagen handler både om relasjonen mellom personale og barna og om barnas omsorg for hverandre. Å gi barn mulighet til å gi omsorg til og ta imot omsorg fra hverandre er grunnlaget for utvikling av sosial kompetanse, og det er et viktig bidrag i et livslangt læringsperspektiv.

Oppdragelse er en prosess der voksne leder og veileder neste generasjon. Gjennom oppdragelsen overføres verdier, normer, tanker og uttrykks- og handlemåter. Personale skal veilede barn i avveiningen mellom samfunnets normer og sosiale krav og deres egen væremåte. Barn må få hjelp til å oppfatte hvilke rammer som er akseptable i samvær med andre. Oppdragelsen må skje i nær forståelse og samarbeid med barnas hjem. Personale i barnehagen må kunne begrunne verdimeslige standpunkter knyttet til oppdragelse både overfor seg selv og foreldrene.

Barnehagelivet består av komplekse samspill mellom mennesker. Omsorg handler om en gjensidighet i samspillet. Barn skal møtes på en omsorgsfull måte. Dette krever et ansvarsbevisst personale som er nærværende og engasjert i det enkelte barnets trivsel og utvikling.

Personale har et særlig ansvar for at barn som opplever omsorgssvikt i hjemmet, kan få oppleve trygghet og stabilitet i barnehagen. Barnehagen og barnevernet skal samarbeide om å gi disse barna et godt tilbud, jf. kapittel 5.

Oppdragelsen skal skje i tråd med barnehagens verdigrunnlag og legge grunnlaget for barns mulighet til aktiv deltakelse i et demokratisk samfunn. Barn skal både tilpasse seg og oppmuntres til å forholde seg selvstendig og kritisk til normer og ulike former for påvirkning".

Barnehagelovens §2

Barnehagelovens §2 sier noe om barnehagens innhold. Barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet. Barnehagen skal gi barn muligheter for lek, livsutfoldelse og meningsfylte opplevelser og aktiviteter. Barnehagen skal ta hensyn til barnas alder, funksjonsnivå, kjønn, sosiale, etniske og kulturelle bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur. Barnehagen skal formidle verdier og kultur, gi rom for barns egen kulturskaping og bidra til at alle barn får oppleve glede og mestring i et sosialt og kulturelt fellesskap. Barnehagen skal støtte barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær og gi utfordringer med utgangspunkt i barnets interesser, kunnskaper og ferdigheter. Barnehagen skal ha en helsefremmende og en forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller. Departementet fastsetter en rammeplan for barnehagen. Rammeplanen skal gi retningslinjer for barnehagens innhold og oppgaver. Barnehagens eier kan tilpasse rammeplanen til lokale forhold. Med utgangspunkt i rammeplan for barnehagen skal samarbeidsutvalget for hver barnehage fastsette en årsplan for den pedagogiske virksomheten.

- • • • •

Endret ved lov 18 juni 2010 nr. 26 (i kraft 1 aug 2010 iflg. res. 18 juni 2010 nr. 827).

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Hva sier lovverket om omsorg?»

1. Kan du gi noen eksempler på hvordan du kan
 - gi omsorg?
 - ta imot omsorg?
 - ha omsorg for deg selv?
 2. Hva kan grunnen være til at lovverket nevner omsorg spesielt?
 3. Lag stikkord som viser hva lovverket sier om omsorg.

Oppgaver til film om barnekonvensjonen

1. Diskuter utsagnet «Norge er et av de beste landene i verden å være barn i».
 2. Hvilke barn i Norge er berørt av brudd på barnekonvensjonen?
 3. Hva bør du som barne- og ungdomsarbeider gjøre dersom du har mistanke om at et barn har det vondt?
 4. Hvorfor forventes det mer av Norge enn av mange andre land når det gjelder å følge opp barnekonvensjonen?

Hvordan vise omsorg

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Hvordan vise omsorg? \(4660\)](#)

Omsorg er en grunnleggende del av arbeidet med mennesker, og å kunne vise omsorg er en av de viktigste egenskapene hos barne- og ungdomsarbeideren.

Alle mennesker er avhengig av omtanke og omsorg fra andre. Noen trenger ekstra omsorg på grunn av alder, funksjonsnivå eller andre årsaker. For noen kan det gjelde en kort periode, mens andre har behov for ekstra omsorg hele livet.

Som barne- og ungdomsarbeider viser du mye omsorg i det daglige arbeidet. I rutinesituasjonene ivaretar vi hvert enkelt individ sitt behov for blant annet stell, mat og hvile. I disse situasjonene kommer vi nært barna og har en flott mulighet til å vise omsorg.

Disse eksemplene er tenkt med utgangspunkt i relasjonen mellom barne- og ungdomsarbeider og barn, men kan også overføres til andre relasjoner.

Hvordan bry seg?

Å sette grenser for barna kan være en måte å bry seg på.

En annen måte er å gi trøst når barna trenger det.

Uansett hvor gamle vi er, har vi et behov for trøst når noe butter litt imot. Små barn som får et sår på fingeren, trenger like mye trøst som større barn. Ungdommer med kjærlighetssorg trenger like mye trøst som voksne med kjærlighetssorg.

Behovet for trøst er alltid til stede, men hvordan barn og unge signaliserer at de har behov for trøst, kontrolleres mer med alderen.

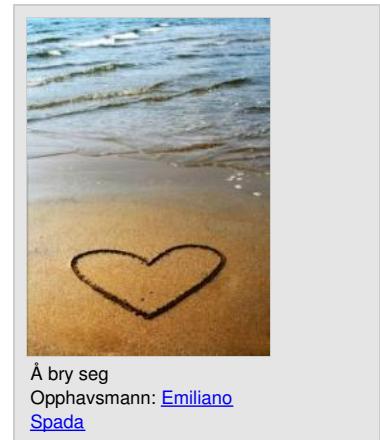
Barn trenger tydelige voksne som setter gode rammer rundt dem. En voksen som bryr seg, er blant annet ansvarsfull og varm og en som setter tydelige grenser og respekterer hvert enkelt barn. Barn og unge trenger hjelp i konfliktsituasjoner. Det å være en voksen som kan lytte og sette ord på situasjonen, kan være vanskelig, men nødvendig.

Når den voksne går inn i en konflikt, viser han eller hun omsorg ved å bry seg, delta og ta ansvar for å hjelpe til. I konfliktsituasjoner trenger begge sider i konflikten å bli sett.

Mange voksne kvier seg for å bry seg og er redd for å blande seg inn i ting. Andre voksne kan bry seg om alt og blande seg inn i det meste. Som profesjonell yrkesutøver er det din oppgave å finne ut når du skal bry deg, når du skal sette grenser, og når du ikke skal blande deg inn.

Det er ingen motsetning mellom å vise omsorg og å sette grenser eller hjelpe barn og unge til å finne løsninger på konflikter. Det er tvert imot to sider av samme sak.

Å vite når vi skal gi omsorg og bry oss, er ikke så lett bestandig. Diskuter gjerne temaet med klassen din eller kollegaene dine. Husk at barnets beste alltid skal stå i sentrum.

Aktiv lytting

Å være lyttende betyr at du ikke bare passivt observerer og hører hva barn og unge har å si, men at du aktivt er til stede og tar ansvar overfor det de forteller.

Oppmerksomheten din skal være på den som forteller, og du følger opp med smil og annet kroppsspråk, spørsmål og kommentarer.

Du må vise at du hører hva de sier, og at du tar deres opplevelse på alvor. Når du gjør det, viser du samtidig respekt og interesse for det de forteller. Det krever tilstedeværelse fra deg, og du må tørre å ta imot det barn og unge forteller. Dialogen er en forutsetning for en god relasjon mellom deg og barn og unge.

Ofte tenker vi kanskje mer på det vi selv skal si, enn det de andre sier, og plutselig opplever vi at vi ikke har hørt hva de andre har sagt.

Som barne- og ungdomsarbeider må du huske å lytte til alle barn og unge, både dem som krever oppmerksamhet selv, og dem som er stille og beskjedne. De stille må vi kanskje arbeide aktivt med for å få dem til å snakke. Da er det viktig at du lytter til det de har å si, og roser dem for initiativet. En del av omsorgen for disse barna er å være bevisst på at de kan ha opplevelser som de trenger å bearbeide eller få hjelp med før de kan bli mer deltagende og muntlig aktive.

Dersom du har dårlig tid, er det bedre å si det og heller be dem komme tilbake litt senere, for er det noe barn og ungdom merker, så er det at du ikke lytter til dem. Du kan høre barn si «du hører ikke på meg, du» eller «jeg har sagt det til deg før».

Det kan være vanskelig når fem barn snakker til deg samtidig og vil ha oppmerksamheten din. Da er en del av omsorgen å lære barna at du ikke kan høre på alle på en gang, og at de må lære seg å vente på tur.

Å se

Hvordan ser vi?

Å fortelle noe

Fotograf: [Corbis](#)

Aktiv lytting

Fotograf: [Corbis](#)

Det er viktig å kunne se andre på en måte som gjør at de føler seg sett og ivaretatt som mennesker. Det er også viktig å kunne se seg selv i forskjellige sammenhenger. Vi har vel alle møtt et surt blikk eller et varmt blikk? Det er stor forskjell på blikk, og blikkene vi får, kan fortelle oss mye om menneskene vi har rundt oss. Med blikket kan vi kommunisere omorg og forståelse. Øynene våre har vanskelig for å lyve.

Øyeblikk

Eksempel

Du kan høre at ungdommer sier: «Nei, jeg vil ikke gå til rådgiveren, for han ser så sur ut.» Og så har de kanskje aldri snakket med rådgiveren. De har bare skaffet seg et bilde av hvordan han er, ut fra kroppsspråket hans og deres tolkning av det.

Er det sånn at vi stoler mer på kroppsspråk enn på ordene som sies?

Å bli sett er svært viktig for alle mennesker og omfatter flere aspekter:

- å se meg som menneske
- å se at jeg er til stede

- å se at jeg er glad og vil fortelle noe
- å se at jeg har det vanskelig

Noen av de barna som har hatt en vanskelig oppvekst og barndom, sier når de har blitt voksne: «Noen må ha sett noe, jeg forstår ikke hvorfor ingen spurte meg.»

Blikk

Dette utsagnet viser kanskje hvor lett det er å ikke ta ansvar, selv om vi vet at vi skal gjøre det. Det er ikke alltid lett å gå inn i situasjoner som krever mye av oss. Mange opplever det også som tyngende og skremmende, og da er det enklere å la være å si noe om det vi egentlig vet. Det stilles andre krav til deg som yrkesutøver enn som privatperson, og du skal ta ansvar, se og gi hjelp til barn og unge når de trenger det.

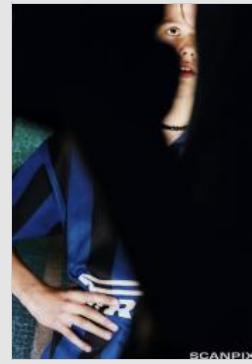
Altså: Når vi ser, har vi et ansvar for det vi ser. Vi må gå inn i situasjoner der vi ser at barn og unge trenger hjelp og omsorg, og handle ut fra det vi mener er etisk forsvarlig, og det lovverket pålegger oss. Hvis vi ser at noen trenger hjelp ut over vårt eget kompetanseområde, må vi melde fra om det. For eksempel skal en barne- og ungdomsarbeider alltid snakke med en av kollegaene sine når han er bekymret for om et barn er utsatt for omsorgssvikt.

Like viktig er det å gi tilbakemelding på de gode situasjonene vi ser. Det å bli sett handler ofte om enkle ting, som at noen sier hei, sier navnet ditt eller stiller deg et spørsmål. Det at du lærer navnene på de barna som du skal jobbe med, er viktig for blant annet barnets selvfølelse og gir en opplevelse av å bli sett.

Noen barn opplever at ingen snakker til dem, at de sitter ved pulten sin time etter time uten at noen merker dem. Disse kalles ofte de stille barna. Det er de vi liksom ikke ser.

Andre ser vi hele tiden, fordi de lager uro og støy rundt seg. Det er barn og unge som krever oppmerksamhet fra deg.

Vi ser og observerer hele tiden, og du som barne- og ungdomsarbeider må være klar over det. Tenk over hva du ser, på hvilken måte du ser, og hva du gjør med det du ser.

Hva vil vi se?

Å gi omsorg til andre

Når vi gir omsorg til andre, er det nødvendig å være oppmerksom på hvordan den andre syns det er å få omsorg. Noen barn er veldig glad i en klem og vil gjerne sitte på fanget og kose. Andre liker ikke det og har helt andre genser for hva de synes er greit av nærhet. Det betyr ikke at den andre ikke vil ha omsorg, men at vi må gi omsorg på forskjellige måter. Respekt for de signalene barnet gir, er viktig, og dersom du klemmer et barn som ikke liker det, kan det bli det motsatte av omsorg.

Alle mennesker har forskjellige måter å vise og ta imot omsorg på. Det er avhengig av hvilket miljø vi vokser opp i, og hva vi har av opplevelser og erfaringer knyttet til omsorg.

SCANPIX

Omsorg for hverandre

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Hvordan vise omsorg?»

1. Hva betyr omsorg for deg?
2. På hvilken måte gir du omsorg til andre?
3. Drøft denne påstanden: «Det er lettere for den voksne å gi omsorg til små barn enn til barn som har kommet litt opp i skolealder.»
4. Hva vil det si å lytte aktivt?
5. På hvilken måte kan grensesetting være en del av omsorgsbegrepet?
6. Hva kan du gjøre hvis du ser at barn og unge ikke har det bra?
7. Er det sånn at noen av de barna som skaper uro, gjør det for å bli sett?
8. Er det slik at disse barna får for lite omsorg? Diskuter gjerne i klassen, og tenk over hvilken måte du ser barn og unge på.

Oppgaver til filmen «De stille barna»

1. Hvorfor skal vi være oppmerksomme på de stille barna?
2. Hvordan kan du som barne- og ungdomsarbeider vise omsorg for de stille barna?
3. Hva er innagerende adferd?
4. Hva er utagerende adferd?
5. På hvilken måte har de stille barna et adferdsproblem?
6. Det er ikke sikkert at alle barn som er stille, har et adferdsproblem eller opplever at måten de opptrer på, er til hinder for egen vekst og utvikling. Hvordan kan du skaffe deg kunnskap om dette?
7. Beskriv det å være populær og upopulær.
8. Hvordan er noen upopulær?
9. Diskuter dette i klassen, og relater det til respekt og omsorg for barn og unge. Hvorfor er det viktig med en god dialog mellom barnehage eller skole og hjem?
10. Hva kan skje om ingen tar tak i de problemene som de stille barna har?

Oppgaver til filmen «Farlig uteområde?»

1. Hva kan grunnen være til at foreldre i dag synes det er vanskelig å sette grenser?
2. Hva tenker du om den utfordrende skrenten de har i denne barnehagen?
3. Hvilke rutiner er det viktig å ha når uteområdet er utfordrende for barna?
4. Hvorfor er det viktig at barna får øve seg på fysiske utfordringer og «farlig» tereng?
5. Hvordan kan barn bli kjent med sine egne grenser?
6. Hva ville du sagt til foreldre som var skeptiske til at deres barn skulle leke i denne skrenten?

Omsorg i barnehagen

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Omsorg i barnehagen \(4684\)](#)

Det er store forskjeller på hvor gamle barna er når de begynner i barnehagen. Noen barn begynner som spedbarn, mens andre begynner senere. Uansett er dette en forandring i barnas liv som innebærer at de skal venne seg til noe nytt. De skal bli kjent med nye mennesker, både barn og voksne, og de skal venne seg til et annet miljø og andre rutiner.

Når barn begynner i barnehagen

Når barn begynner i barnehagen, er det viktig at de blir møtt med trygghet og omsorg. Både barn og foreldre skal føle seg velkommen. Foreldrene må kjenne at du som voksen er der for å ta deg av deres barn. Din oppgave er å skape trygghet og tillit i forholdet til både foreldre og barn.

Barna må få bruke tid på å bli kjent, og de første dagene bør barnet og foreldrene være sammen i barnehagen. Barn kommer ofte fort i kontakt med hverandre, og mange finner andre barn å leke med eller noe å gjøre relativt fort. Andre barn bruker lengre tid og har vanskeligere for å slippe foreldrene. Å løsrive seg fra foreldrene kan oppleves skremmende, siden barn ofte har hatt få, men nære personer rundt seg i starten av livet.

Når barna synes det vanskelig at foreldrene må gå, er de ofte lei seg og gråter mye. Det å være nær barna, akseptere at de gråter og er lei seg, og sette ord på det for dem kan være en hjelp. Som voksne kan vi aldri tvinge noen til for eksempel å trives eller slutte å gråte. Det er indre følelser som bare barnet selv styrer.

Rammeplanen for barnehagen slår fast at personalet i barnehagen er forpliktet til blant annet å vise omsorg og skape trygghet og gode læringsvilkår for alle barn. Barnehagen skal ta imot barn og foreldre med åpne armer, sette seg inn i deres situasjon og skape trygghet og gode forutsetninger for barnet.

Som barne- og ungdomsarbeider er det viktig at du har tenkt over hvordan det første møtet med barnehagen kan oppleves for barnet. Hvordan er det å møte noe som er fremmed og nytt?

Grunnleggende behov

Barnehagene har sin egen dagsrytme som bestemmer når aktiviteter skal skje, og når de ulike rutinegjøremålene som for eksempel mat og stell skal foregå. Faste daglige rutiner skaper trygghet for de minste barna og danner grunnlaget for en god utvikling.

I Maslows behovspyramide kommer det fram at de kroppslige behovene for mat, søvn, trygghet og så videre må være dekt før du kan motivere barna til å komme på et høyere nivå i pyramiden. Maslow kan du lese mer om under lenken til høyre.

Første gang i barnehagen

Skape trygghet

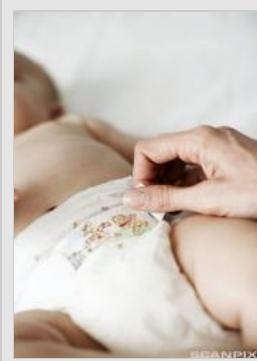
Under finner du noen eksempel på rutinesituasjoner i barnehagen som vi kan bruke til å skape gode omsorgsrelasjoner.

Ved stellebordet

Å stelle små barn innebærer blant annet å sørge for at barnet har det rent og tørt, altså at vi skifter bleie regelmessig.

Bruk god tid på hvert enkelt barn når du skifter bleie. Du har en fin anledning til å kommunisere med barnet og kanskje snakke litt om ulike hendelser. Du kommer i nærlasjon til barnet og kan godt utnytte muligheten du har til å få øyekontakt med barnet, le sammen, synge sammen, eller skape en god atmosfære på andre måter.

Under stellet kommer du nært inn på barnet, og du bruker sansene dine til å se om barnet har det bra. Du kjenner om barnet er varmt, ser om det har bleieutslett, og hører om barnet føler seg trygt på stellebordet. Det ligger mye omsorg i å være åpen for disse inntrykkene og tolke dem til barnets beste.

Ny, tørr bleie!
Fotograf: [Science Photo Library](#)
Kunstner: [NTB scanpix](#)

Barn bruker bleie de første årene av livet sitt. Det varierer fra barn til barn hvor tidlig de begynner å gå på do og greie seg uten bleie.

Når du skal stelle barn må du ta hensyn til sikkerhet. Gå aldri fra barnet alene på stellebordet, og sør for å ha alt du trenger, i nærheten. Å ivareta barns sikkerhet er en viktig del av omsorgen.

Påkledning

Å ha gode og praktiske klær er viktig for at barna skal få utfolde seg og leke.

Klær som er trange, gir liten bevegelsesfrihet, og barna kan bli stående mye stille. Det fører ofte til at barna fryser, og da er det ikke så gøy å være ute. Det samme gjelder for de klærne de bruker inne. Selv om man kanskje ikke fryser, er det ubehagelig å gå med klær som strammer eller er for små.

Når barna leker inne, kan det være stor aktivitet, og barna kan lett bli svette. Det er ikke alle barn som kjenner om de er varme eller kalde selv, så da trenger de hjelp til å regulere dette.

Barn trenger hjelp til påkledning i større eller mindre grad. Sørg uansett for at barnet er hensiktsmessig kledd fra innerst til ytterst.

Påkledning

Riktig utstyr

Når det er kaldt ute

Ullundertøy er behagelig og godt å ha innerst. Det er lett og varmt på kroppen. Noen barn synes det klør med ull, og da kan superundertøy eller tynn fleece være et godt alternativ.

Når du skal ta på en utedress, må du passe på at undertøyet ikke sklir opp og legger seg krøllete under dressen. Det skal være behagelig, bevegelig og varmt nok for barna.

Hva som er varmt nok, endrer seg hele tiden, så det må du vurdere sammen med de andre voksne i barnehagen. Det kan variere fra barn til barn hvor mye klær de trenger å ha på seg, både når de er ute, og når de er inne. Noen er varme av seg, mens andre liker å ha mer klær på.

Hvilke votter du velger, har også betydning for barnets aktivitet ute. Tynne fingervanter kan bli kaldt om vinteren, og tykke polvotter gjør det vanskelig for barna å gripe leker. Tynne polvotter, fleecevotter eller regnvotter med ullhansker inni kan være gode alternativ. Barna blir ofte våte på vottene, så du må sørge for at de har med skift og bytter til tørt.

Det samme gjelder for sokker og sko.

I noen perioder av året kan det være vanskelig å vite hva som er riktig utstyr, og det er viktig å snakke med foreldrene om å ha med flere skift.

Det ligger mye omsorg i å sørge for at barn er godt og riktig kledd for enhver anledning. Da opplever barnet velbehag og trivsel med seg selv.

Når et barn sover ute i vogn, må du alltid være oppmerksom på hvilken temperatur det er. Det er viktig å tenke over og følge med på hvor mye klær de har på seg og over seg.

De barna som sover inne i seng eller lignende, kan godt ha litt mindre klær på seg, men her spiller det også en rolle hvor kaldt det er i rommet, hva barnet har over seg, og så videre. Som barne- og ungdomsarbeider skal du være i stand til å vurdere hva som er hensiktsmessig i de enkelte tilfellene. Syns du det er vanskelig, må du rádføre deg med kollegaer på arbeidsplassen.

Ullsokker

Oppgaver til filmen "Bomullsundertøy"

1. Hvilke egenskaper har bomull?
2. I hvilket vær er bomull best?
3. Hvordan vil du bruke bomullsklær på barn?

Oppgaver til filmen "Ullundertøy"

1. Hvilke egenskaper har ull?
2. Hvorfor er det viktig å kle seg med ull innerst mot kroppen?
3. Hva er kunstfiber?
4. Hvilke egenskaper har kunstfiber?
5. Hvordan vil du kle på et barn som skal ut og leke når det er kaldt om vinteren?

Hvile og søvn i barnehagen

Hysj! Han sover
Fotograf: [Henrik Björnsson](#)

Noen barn trenger å sove både en og to ganger i løpet av barnehagedagen. Andre kan få dekt behovet gjennom bare å slappe av litt uten å sove. En av omsorgsoppgavene du som barne- og ungdomsarbeider har, er å se når barna har behov for hvile eller søvn.

I noen barnehager sover de små barna i senger inne, mens andre bruker madrasser på gulvet. Uansett bør barnet ha sin egen plass å sove på, der barnet kjenner seg trygt, og der det har sin egen dynge og pute.

Noen barn sover ute i vogn. Det er en god plass å hvile, men det er en del ting du skal være oppmerksom på:

- Plasseringen av vognen både i forhold til vind eller trekk og sol er viktig. Om sommeren kan lett vognen bli stående i sola selv om du satte den i skyggen.
- Vognen må alltid være under tilsyn av voksne.
- Sirkulasjonen av luft er mindre i en vogn.
- Vær nøyne med hvilke klær du lar barna ligge å sove i. Det kan fort bli for varmt eller for kaldt.
- Sjekk temperaturen på barnet, og ikke bare på hendene.
- Bruk alltid myggnettning slik at katter og andre dyr ikke kommer inn til barnet.
- Sjekk at vognen står støtt.
- Sjekk at vognen er godt isolert i bunnen.

På nettsidene til Norges Astma- og Allergiforbund får en lege spørsmål om kuldegrensen for å la barn sove ute i vogn:

Hva er kuldegrensen for å være ute med astmabarn på 1–3 år? Hva er kuldegrensen for at de ikke bør sove ute i vogn?

Legen svarer:

Kald luft tolereres nok noe forskjellig før et astmabarn blir dårlig, og det erfares nok av de fleste foreldre. Men la meg likevel prøve å gi noe generelle råd.

Avkjølingen av luften blir større jo mer det blåser. La derfor barnet være i le for vinden. Hvor lenge barnet er ute i kulda, er også avgjørende. Kortere turer i 10 minusgrader kan gå bra, mens soving ute for et astmabarn ved samme temperatur kan bli for mye. Er barnet inne i en god fase, kan 5 minusgrader være en grei grense. Er han eller hun dårlig, er det bedre å sove inne med åpent vindu for å få frisk luft.

Etter hvert som barna blir eldre, tåler de selvsagt mer av kulda i de gode periodene.

Vennlig hilsen barnelege Thor-Øistein Endsjø

Kilde: Norges Astma- og Allergiforbund

Grensesetting

Barn trenger hjelp til å sette grenser. Det kan oppleves vanskelig å bestemme hva barn skal få lov til og ikke, men selv om det er vanskelig, er det nødvendig. Barn trenger omsorgsfulle rammer rundt seg, og det at voksne er tydelige og snakker med dem om det, skaper trygghet. Grenser kan være forskjellige hjemme og i barnehagen, men barna lærer fort å innrette seg i ulike miljø.

Barn med ekstra behov for omsorg

I alle barnehager vil det være barn som har behov for ekstra omsorg i det daglige. Det kan være for en kortere eller lengre periode, på grunn av sykdom, funksjonshemninger eller ting som skjer i livet til barnet. Noen barn kan ha vanskelig for å sette ord på behovene sine, og da må du være ekstra oppmerksom.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Omsorg i barnehagen»

1. På hvilken måte vil du møte nye barn og foreldrene deres første dag i barnehagen?

2. Hva vil du snakke med dem om første gang dere møtes?
3. Ta kontakt med ulike barnehager og finn ut hvilke rutiner de har for å ta imot nye barn og foreldre i barnehagen.
4. Du skal ta hånd om både de voksne som er med barnet, og barnet selv. Hvilke utfordringer ser du i det?
5. Alderen på barnet har betydning for hvordan vi kommuniserer, og hvilke behov de har. Har det betydning for tilvenningen til barnehagen?
6. Hvordan kan du bruke rutinesituasjonene til å skape trygghet i relasjonen mellom deg og barnet?
7. På hvilken måte vil du knytte begrepet omsorg til Maslows behovspyramide?
8. I noen barnehager sier de at «det finnes ikke dårlig vær, bare dårlige klær». Drøft utsagnet i klassen. Hva menes med det?
9. Hvorfor er det viktig med gode og praktiske klær i barnehagen?
10. En av foreldrene i barnehagen har aldri med ekstra skift til barnet sitt. Hvordan vil du håndtere det?
11. Hva gjør du hvis et av barna ikke vil ha votter på seg når det skal ut vinterstid?
12. Se filmene om bomullsundertøy og ullundertøy. Hva kan du lære av disse filmene?

Oppgaver til filmen
"Bomullsundertøy"

1. Hvilke egenskaper har bomull?
2. I hvilket vær er bomull best?
3. Hvordan vil du bruke bomullsklær på barn?

Oppgaver til filmen
"Ullundertøy"

1. Hvilke egenskaper har ull?
2. Hvorfor er det viktig å kle seg med ull innerst mot kroppen?
3. Hva er kunstfiber?
4. Hvilke egenskaper har kunstfiber?
5. Hvordan vil du kle på et barn som skal ut og leke når det er kaldt om vinteren?

Omsorg for skolebarna

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Omsorg for skolebarna \(6733\)](#)

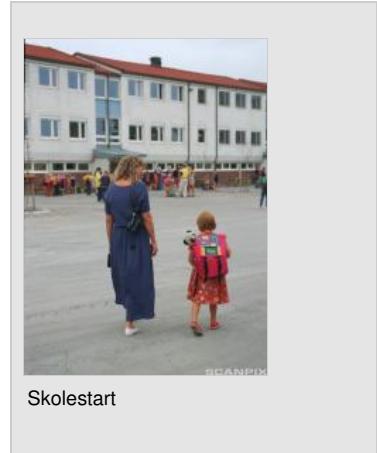

Å begynne på skolen er å innlede en ny fase i livet. Det er spennende å bli kjent med et nytt system og med nye mennesker. Barna begynner å bli ganske selvstendige når de begynner på skolen, men de trenger omsorg fra både kompiser og voksne for å kunne utvikle seg i et trygt læringsmiljø.

Skolestart

Når 5–6-åringene begynner på skolen, er det en overgang til noe nytt. Barna er som regel spente på hva som møter dem, og hvordan dette vil bli, og da må vi som voksne være oppmerksomme på det. Du må lytte oppmerksomt til elevenes behov og svare dem på en slik måte at barna oppfatter at du forstår dem. Omsorg er blant annet å kunne sette seg inn i barnas situasjon og prøve å forstå deres virkelighet.

Skolestarterne er vant med barnehagerutinene, og overgangen til skolen kan for noen bli stor. På skolen forventes det at barna skal være mer selvstendige enn i barnehagen og ordne ting selv. Det er heller ikke like mange voksne på skolen som i barnehagen. Som barne- og ungdomsarbeider har du en viktig rolle å fylle her. Det er viktig å bli kjent med barna og vise dem at du bryr deg om dem, for eksempel at du kan navnene deres.

Skolestart

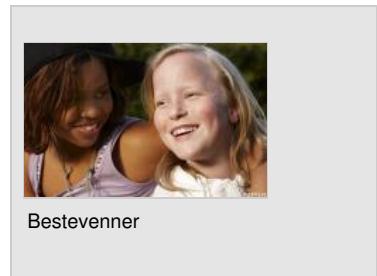
Barna skal lære å ta hånd om seg selv og bli selvstendige. Hjelp barna inn i rutinene, og vær tålmodig. Seksåringene kan trenge litt støtte for å huske alt og få med seg ting og beskjeder. De må øve seg og oppleve at det gir anerkjennelse og respekt, og at det er rom for å prøve og feile.

Friminutt

Som barne - og ungdomsarbeider vil du ofte få ansvar for barna i friminuttene. Her vil det oppstå en rekke situasjoner der du må være oppmerksom på hvert enkelt barn:

- Barn kan falle å slå seg.
- Noen kan bli utesettet fra leken eller bli mobbet.
- Noen kan gå mye alene.

Omsorg innebærer at du gjør det du kan for at alle barn skal oppleve friminuttene som trygge og gode.

Bestevenner

Å sette grenser

Noen ganger kan du som barne- og ungdomsarbeider oppleve at du handler mot elevenes ønske og vilje. Det er ikke sikkert elevene har lyst til å gjøre det skolen krever av dem, og det er ikke alltid barna greier å vurdere hva som er det beste for dem. Når du må handle mot barnas ønske og vilje, er det viktig at du lytter til dem og viser innlevelse i deres synspunkter og opplevelse. Samtidig må du forklare hvorfor dere måtte gjøre det dere gjorde.

Å ta barneperspektivet innebærer at voksne prøver å forstå barna ut fra deres ståsted og respekterer ytringene deres.

Eksempel

Barn kan ikke bestemme at de vil gå uten lue når de skal ut og leke om vinteren, men de kan bestemme hvilken farge lue skal ha.

I den senere tiden har begrep som curlingforeldre og forhandlingsbarn dukket opp i mediene. Som barne- og ungdomsarbeider kan du innta en curlingrolle dersom du tar ansvar for ting barna egentlig bør greie å løse selv. Ved at vi voksne skal ordne opp i alle problemer og utfordringer for barnet, kan barnet bli lite selvstendige, og de får liten trening i å ordne opp i ulike situasjoner på egen hånd. Det ligger mye omsorg i det å gi barna mulighet til å ordne opp selv.

Den danske barnepsykologen Bent Hougaard har skrevet boken *Curlingforeldre og servicebarn*. I en artikkel på aftenposten.no 11.01.2005 sier han:

Curlingforeldre

Curlingforeldre gjør alt for å koste rent foran sine barn slik at de raskt, lett og smertefritt skal gli frem i livet. Et servicebarn betjeses av sine foreldre uten at det stilles noen særlige krav til barnet. Men prisen for dette er høy: Vi får foreldre som ikke klarer å sette grenser, og barn som ikke kan vise respekt for voksne og for andre barn.

Du kan lese hele artikkelen her: [Koster barna frem](#)

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Omsorg for skolebarna»

1. Hvilke omsorgsbehov tror du skolestarterne har den første tiden på skolen?
2. Tenk på din egen skolegang. Hvilke voksne på skolen betydde noe for deg, og hvorfor?
3. Diskuter begrepene curlingbarn og servicebarn. Hvorfor tror du de har blitt en del av samfunnsdebatten?
4. Skriv en tekst med utgangspunkt i tegningen til Knut Høihjelle.
5. Beskriv barne- og ungdomsarbeiderens rolle i friminuttene.

Omsorg for ungdommer

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Omsorg for ungdommer \(6735\)](#)

Omsorg for ungdom dreier seg blant annet om å gi dem tro på at de kan ordne opp i de fleste situasjoner selv. Det handler om å styrke troen deres på seg selv i en tid da det skjer mye både fysisk, psykisk og sosialt.

Omsorg handler også om at ungdommene skal vite at de alltid har voksne de kan gå til, og at de ikke er for store til å be om hjelp.

Ungdommer trenger mye omsorg, selv om noen kanskje uttrykker noe annet. Det er store foreskjeller på hvor selvstendige ungdommer er, og noen av de ungdommene som barne- og ungdomsarbeideren jobber tett med, kan ha behov for ekstra omsorg i denne fasen av livet.

Å begynne på en ny skole

Noen ungdommer gruer seg til å begynne på ungdomsskolen eller videregående skole. Noen gruer seg så mye at de trenger å møte deg på forhånd og gjøre avtaler om at du er der og møter dem den første dagen. Det at det finnes en barne- og ungdomsarbeider som viser dem ekstra omsorg i friminuttene og fritimene, og som kan være i nærheten til de føler seg trygge nok til å være alene, er for noen helt avgjørende for hvordan opplevelsen av skoledagen blir.

Som barne- og ungdomsarbeider skal du prøve å bli kjent med ungdommene på en måte som gjør at du skjønner hvilken omsorg de trenger. Det viktigste er å være til stede og prate med dem, og at du viser at du er interessert i det de driver med.

De fleste ungdommene liker oppmerksomhet og følelsen av å være betydningsfull. Ta imot en klem hvis du får en, og lytt til det de har å fortelle. Spør om konkrete hendelser, for eksempel hvordan konserten gikk, eller om han fikk kjøpt den mopeden han så på i går. Du kan vise omsorg uten ord. Blikkontakt eller et klapp på skulderen kan i noen sammenhenger si mer enn ord.

Mange ungdommer er usikre på egne følelser og eget selvbilde. Det er vanlig at ungdommer kan ha tunge perioder, og i alvorlige tilfeller kan spiseforstyrrelse, depresjon og tanken på selvkjeding og selvmord dukke opp. Det arbeidet en barne- og ungdomsarbeider kan gjøre i slike situasjoner, er å vise at han eller hun bryr seg, og signalisere at «jeg er her hvis du trenger meg». Du skal også selvfølgelig melde fra til den overordnede på arbeidsplassen hvis du er bekymret for noen.

Barne- og ungdomsarbeidere som jobber i skolen, jobber ofte med elever som har en eller annen form for funksjonsnedsettelse. I ungdomsalderen vil noen i denne gruppen ha behov for ekstra omsorg fordi livene deres blir annerledes enn for resten av gruppen. Noen kan trenge hjelp til å finne sin egen rolle, sin plass i gruppen, og finne ut hvordan de skal leve livet med den funksjonsnedsettelsen de har.

Ungdommer

Alene

Å bry seg

Noen ungdommer gjør dumme valg. Enkelte begynner å ruse seg, noen driver uforsvarlig kjøring, mens andre kan ha mange seksualpartnere, skulke skolen eller gjøre andre ting. En del av omsorgen er da å bry seg og prøve å hjelpe ungdommen så tidlig som mulig. Som barne- og ungdomsarbeider skal du ikke løse slike problemer alene, men sammen med kollegaene dine.

Skolens PPT, sosiallærer eller rådgiver, helsestasjon for ungdom, fastlege og psykiatrisk helsepersonell har kompetanse på ungdom og kan være aktuelle instanser å kontakte ved bekymring. Det er ofte sånn at den unge selv ikke våger å søke hjelp eller rett og slett ikke er klar over at det finnes hjelp. For noen er det skremmende og truende å skulle ta imot hjelp fra fremmede voksne mennesker. Som barne- og ungdomsarbeider kan du fortelle om de ulike tjenestene og for eksempel hjelpe med å bestille en time hos helsesøster eller fastlege.

Det kan være vanskelig å finne balansen mellom nærhet og distanse til et menneske med behov for hjelp. På den ene siden skal du være lyttende og møte vedkommende i han eller hennes tanker og opplevelser, mens du på den andre siden må greie å være klar over hvilke tiltak du kan sette i verk. Derfor er det viktig at du hjelper til med å skaffe profesjonell hjelp tidlig.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Omsorg for ungdommer»

1. Nevn situasjoner der ungdom har behov for omsorg.
2. Hva tror du er grunnen til at en del ungdom ikke vil vise at de har behov for omsorg?
3. Hva ville du gjort om du visste at en elev grudde seg veldig til å begynne på skolen?
4. Hvilket hjelpeapparat kan du bruke dersom en ungdom sliter? Finn ut hvordan du kontakter de ulike instansene.
5. Hvorfor kan ungdommer med funksjonsnedsettelse ha behov for ekstra omsorg?
6. Hvordan viser du som barne- og ungdomsarbeider omsorg når du vet
 - at en 12-åring sniffer lim?
 - at en 15-åring har mange seksualpartnere?
 - at en 17-åring drikker store mengder alkohol hver uke?
 - at en 18-åring driver villmannskjøring?
7. Som fagarbeider på en ungdomsskole ser du at Toril har forandret seg den siste tiden. Hun går i 9. klasse og har begynt å slurve med leksene, noe hun aldri gjorde før. Hun kommer for sent til skolen enkelte dager, og i timene virker hun trøtt og uopplagt. Når du prøver snakke med henne, svarer hun unnvikende og litt frekt. Du får inntrykk av at hun er mye sammen med eldre ungdommer, men dette vet du for lite om.
Hva vil du gjøre? Diskuter dette i klassen, og lag ulike forslag til løsninger.

Omsorg i spesielle situasjoner

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Omsorg i spesielle situasjoner \(7808\)](#)

Hva vil det si å være et medmenneske? Et av de grunnleggende behovene menneskene har, er behovet for sosial kontakt. Vi trenger å bli sett av andre. Som medmenneske skal vi bidra til at andre skal ha det så bra som mulig i den situasjonen de er i.

Når vi på en eller annen måte ikke har det så bra, trenger vi ekstra omsorg fra de menneskene vi har rundt oss. Det gjelder også barn og unge som for eksempel er syke med feber, har brukket benet eller fjernet mandlene.

Nedsatt funksjonsevne

Barn og unge med nedsatt funksjonsevne trenger den samme omsorgen som andre jevnaldrende, samtidig som de kan trenge litt ekstra hjelp og støtte. Hva som trengs, er individuelt, og behovet kan endre seg fra en situasjon til en annen. Hvilket behov de har, vil også endre seg i takt med barnas utvikling.

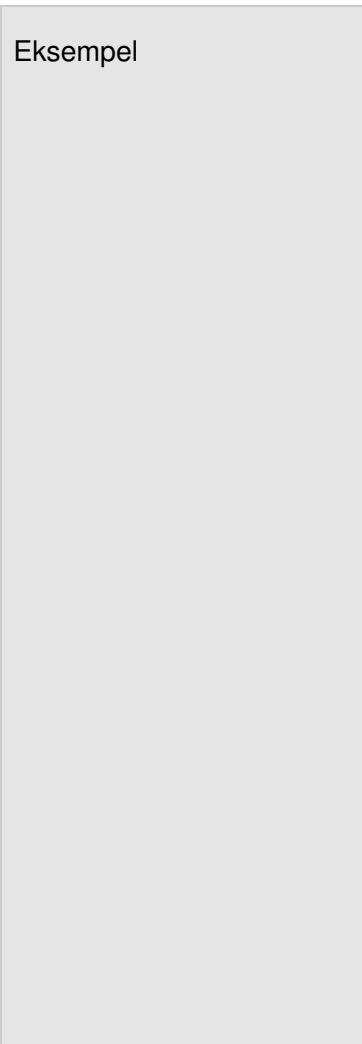
Feber

Det er viktig at barn og unge med nedsatt funksjonsevne blir behandlet som andre på sin egen alder og samtidig får dekt sine spesielle omsorgsbehov. Mennesker med nedsatt funksjonsevne opplever av og til at de får for lite hjelp og omsorg, men de kan også oppleve at omsorgen blir for overveldende, at de som er satt til å hjelpe, gjør ting som de burde fått trenet seg opp til å mestre på egen hånd.

Livskriser

Barn og unge som opplever kriser i livet, kan nok trenge profesjonell hjelp av fastlege, helsesøster, barne- og ungdomspsykiatri eller andre. Det er allikevel din plikt som barne- og ungdomsarbeider å stille opp som medmenneske og profesjonell omsorgsarbeider.

Det kan være mange årsaker til at barn og unge i perioder trenger ekstra omsorg og omtanke fra medmennesker rundt seg. Det kan være

- når en av de nærmeste dør (for eksempel mor, far, besteforeldre eller søsken)
- når noen av de nærmeste blir alvorlig syk
- når barn og unge blir alvorlig syke (for eksempel får kreft, diabetes, astma eller epilepsi)
- når foreldrene flytter fra hverandre
- når barn og unge flytter til en ny plass
- når barn og unge går gjennom traumatiske opplevelser
- når foreldrene krangler mye
- når barn og unge opplever mobbing, vold eller rasisme
- når barn og unge nettopp har kommet til Norge fra et annet land
- når barn og unge opplever omsorgssvikt

Ida våkner en morgen

og føler seg dårlig.

Hun går på badet.

Halsen kjennes som sandpapir, og det er vondt når hun svelger.

Hun fryser, og hodet er tungt som bly.

Pappa kommer inn og ser øyeblikkelig at Ida er syk.

P: Hei Ida, hvordan er det med deg i dag?

I: Ikke bra, jeg har vondt i halsen.

P: Ja, jeg ser at du ikke er i form.

Pappa tar Ida på pannen:

P: Huff da, ikke bra. Her tror jeg det er feber på gang. Gå og legg deg i senga igjen, så skal jeg komme med litt drikke til deg.

Det er best å holde senga når feberen herjer.

Barn og unge som opplever en slik krise i livet, kan i kortere eller lengre periode være borte fra barnehagen eller skolen. Disse barna kan ha mange tanker og bekymringer med seg, og vi må samarbeide med foreldrene og de andre voksne på arbeidsplassen for å kunne møte disse barna på en best mulig måte.

Det kan variere i hvor stor grad barn og unge som opplever kriser, vil ta imot omsorg også. De trenger tid til å bearbeide opplevelser, og som mennesker er vi forskjellige når det gjelder det å ta imot omsorg.

Forglem meg ei

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Omsorg i spesielle situasjoner»

1. Hva er best for deg når du er syk?
2. Hva vil du gjøre hvis et av barna i barnehagen blir sykt og får feber?
3. Hvordan vil du ta imot et barn som i lengre tid har vært borte fra barnehagen fordi moren har vært alvorlig syk?
4. Hvordan opplever du å ta imot omsorg fra andre mennesker? Er det forskjell på hvem som gir omsorgen?

Eli Rygg om omsorg

Forfatter: Einar Gjærevold, Terranova Media

[Eli Rygg om omsorg \(21914\)](#)

– Hvis du vil gi et barn trygghet og godhet, kan du ta på det et par varme sokker, servere nybakt brød, fortelle en liten historie eller bare være til stede. Det ligger mye nydelig omsorg i slike enkle handlinger, sier den tidligere programlederen i Barne-TV Eli Rygg. I dag arbeider hun som forfatter og omsorgsarbeider, og hun er sterkt engasjert i unges oppvekstvilkår. I denne filmen gjør hun seg mange interessante refleksjoner og har gode råd til alle som skal arbeide med barn og ungdom.

Omsorg / video

<http://ndla.no/nb/node/21497>

Oppgaver til filmen «Omsorg»

1. Hva tror du Eli Rygg mener med at vi må kjenne igjen følelser for å forstå hvordan en annen har det?
2. Hva er medfølelse?
3. Hvordan kan man snakke til barn som er sinte?
4. Forklar hvordan man kan hjelpe et barn som er lei seg eller sint.
5. Hva er samhørighet?
6. Hva gjør barn for å føle samhørighet?
7. Diskuter hva som menes med «late som-masker».
8. Hva er god omsorg?
9. Forklar hva som menes med utsagnet «vi vet så lite om hvordan andre egentlig har det».
10. Hva skal du gjøre dersom du er bekymret for et barn, og hva kan konsekvensen være dersom du ikke gjør noe?
11. Hva tror du Eli Rygg mener når hun sier at hun aldri har møtt en versting?

Det magiske øyeblikket

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Det magiske øyeblikket \(66527\)](#)

På denne siden finner du lenken til en sterk og god film om det å være der for ungdom som sliter. Filmen tar 31 minutter, men er verd hvert et minutt.

Til høyre finner du lenken til et hefte om hvordan man kan komme i kontakt med ungdom som sliter.

Her er filmen

Se filmen.

Diskuter innholdet i klassen.

Hvordan kan denne filmen bidra til at du blir en bedre barne- og ungdomsarbeider?

Nyttige adresser når du arbeider med omsorg

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Nyttige adresser når du arbeider med omsorg \(8699\)](#)

Omsorg er et stort og spennende område som du kan bruke mye tid på å fordype deg i dersom du ønsker det.

Du finner mengder med fagstoff med å søke på nettet, men husk å være kritisk til det du finner, for det er ikke alt som er like seriøst.

Her finner du noen nyttige adresser:

- [Rammeplanen for barnehagen](#)

Her er det lenket direkte til kapittel 2: «Omsorg, lek og læring».

- [Den generelle delen av læreplanen](#)

- [Barnehageloven](#)

- [Barneombudet](#)

Her finner du sider om omsorg, med blant annet barnekonvensjonen.

- [Familienettet](#)

Et nettsted for familier som har barn med nedsatt funksjonsevne og/eller kronisk sykdom.

- [Forskning.no](#)

Her kan du søke på omsorg og få opp relaterte artikler.

- [Regjeringen.no](#)

Regjeringen har en nettside der alle skriv fra departementet ligger. Denne siden er lenket til Helse- og omsorgsdepartementet.

- [Paragrafen.no](#)

Denne siden tar opp omsorg i jussen, blant annet ved skilsmisses.

- [Senter for omsorgsforskning](#)

«Et inspirerende sted for forskning og fagutvikling innen omsorgstjenester, formell og uformell omsorg.»

Oppgaver til fagstoff om «Nyttige adresser når du arbeider med omsorg».

Utfordringer til deg

Gjør deg kjent på nettstedene over. Noter ned adresser på andre gode nettsteder du finner.

Omsorgssvikt

Forfatter: Rita Hestad Jenssen, Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Omsorgssvikt \(27240\)](#)

Noe av det største i livet er å bli foreldre. Det er noe vi hører ofte, og det forteller oss hvor fantastisk det er å få barn. Det er noe stort som overgår det meste.

De aller fleste barn opplever å være ønsket og elsket og vil få en trygg og god oppvekst, men en del barn opplever dessverre det motsatte.

Omsorgssvikt / video

<http://ndla.no/nb/node/50353>

Hjelp

Når vi snakker om barn som utsettes for omsorgssvikt, er det barn av foreldre som av en eller annen grunn ikke klarer å ta godt nok vare på barna sine.

Alle barn knytter seg til omsorgspersonene sine, men de knytter seg til dem på ulikt vis. Barn som opplever omsorgssvikt, utvikler etterhvert en utrygg følelse overfor omsorgspersonene eller tilknytningspersonene sine.

Barn har med seg en fantastisk evne til å utvikle seg, og de modnes hvis de kan knytte seg til omsorgsfulle voksne. Barnet trenger mat og stell, og det trenger noen som legger merke til hvordan det har det, og bryr seg om hvordan verden ser ut for barnet. Barnet tar skade hvis det ikke får disse viktige behovene dekket, eller hvis det utsettes for vold eller utnyttes av voksne. Voksne personer i barnets omgivelser har en stor innvirkning på hvilken oppvekst det får.

Det er aldri barnas skyld at omsorgen svikter. Hvis voksne gjør seg skyldig i overgrep, er det de alene som er ansvarlige for overgrepene

Vi liker å tro at alle barn lever i en lykkelig familie

Definisjon

Med omsorgssvikt forstår vi at foreldre eller de som har omsorgen for barnet, påfører det fysisk eller psykisk skade eller forsømmer det så alvorlig at barnets fysiske eller psykiske helse og utvikling er i fare.

Kempe 1979, Killén 2004, Lundén 2004

Risikogrupper

Dessverre foregår omsorgssvikt og mishandling i alle lag av befolkningen, og det er av den grunn vanskelig å peke på noen bestemte grupper som er overgripere. Allikevel er det noen som er mer utsatt enn andre for å komme i risikogruppen.

- Noen foreldre har selv vært utsatt for omsorgssvikt. De har hatt en så vanskelig oppvekst at de ikke selv har lært hvordan man gir god omsorg. Barna deres er i større fare enn andre.
- Foreldre kan selv ha så store problemer at de ikke ser barnas behov. Et eksempel kan være foreldre med rusproblemer.
- Barn av psykisk syke foreldre er en utsatt gruppe.
- Foreldre som har barn med vanskelig temperament, og som det er vanskelig å håndtere, blir oftere overgripere.
- Barn som blir født for tidlig, er en risikogruppe.
- Barn med funksjonshemminger er en risikogruppe.

Utfordringer til deg

Oppgaver til filmen

«Løvetannbarna»

1. Hvilke behov har barn?
2. Hvem er det som omtales som løvetannbarna?
3. Hvordan beskriver Anne Catrine barndommen sin?
4. Hva er det som gjør at noen klarer seg der andre bukker under?
5. Hvordan kan du som barne- og ungdomsarbeider være et menneske som bryr seg?
6. Hvordan kan man gi barna tro på seg selv?
7. Hva har oppveksten gjort med Anne Catrine?

Oppgaver til filmen «Tidlig hjelp mot

omsorgssvikt»

1. Hva viser forskning om hjernens utvikling ved omsorgssvikt?
2. Ungdommene forteller at hjelpen kommer for sent. Hva kan du som barne- og ungdomsarbeider gjøre for å forebygge dette?
3. Hvilke konsekvenser får endringene i hjernen?
4. Når er det aller størst sjanse for å lykkes med forebyggende arbeid?
5. Hvilke instanser kan samarbeide for at barna skal få det bedre?
6. Hvilken hjelp kan man gi til familier som sliter?

Oppgaver til «Omsorgssvikt»

1. Hvorfor er det viktig at alle barn får dekket de grunnleggende behovene sine?
2. Hvordan definerer du omsorgssvikt? Diskuter i klassen hva dere legger i begrepet omsorgssvikt, og sammenlign det med definisjonen på siden. Hva er likt? Hva er ulikt?
3. Hvilke grupper peker seg ut som mer utsatt for omsorgssvikt enn andre?

Hva er omsorgssvikt?

Forfatter: Rita Hestad Jenssen, Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Hva er omsorgssvikt? \(27284\)](#)

Med omsorgssvikt forstår vi at foreldre eller de som har omsorgen for barnet, påfører det fysisk eller psykisk skade eller forsømmer det så alvorlig at barnets fysiske eller psykiske helse og utvikling er i fare.
(Kempe 1979, Killén 2004, Lundén 2004).

Omsorg for barn kan ikke forstås løsrevet fra barnas forutsetninger og omsorgsbehov. Omsorgssvikt må ses i sammenheng med kultur, tid og etnisitet. Det betyr at vi må ta i betraktnsing hvor og hvilken kultur barnet kommer fra. I noen kulturer lever familiene annerledes enn i vår. Det gjelder oppdragelse og hvilket syn de har på barn. For eksempel kan synet på gutter og jenter være forskjellig fra en kultur til en annen. Det kan være en utfordring for oss i Norge, siden vi er vant med å likestille kjønn.

På samme måte er synet på omsorgsbehov forskjellig alt etter hvor man kommer fra. For eksempel vil en totalitær styreform ha andre verdier enn det vi kjenner til. Det er store forskjeller på ulike lands kultur og styreform når det gjelder hva de ser på som god omsorg.

**Det er ingen tvil
fagfolk imellom om
at omsorgssvikt
foregår, men det er
tydelige ulikheter i
hva som legges i
begrepet**

Fanget

Et totalitært regime, eller totalitarisme, er en styreform der regimet prøver å kontrollere flest mulig personlige, økonomiske og politiske aspekt av livet til befolkningen.
Kilde: Wikipedia

Alle barn har behov for
omsorg

I Norge er det foreldrenes plikt og

Forståelsen for at begrepene omsorg og omsorgssvikt kan ha ulik betydning i ulike kulturer, må likevel aldri være et hinder for å gripe inn dersom et barn lider.

Å definere hva omsorgssvikt er, kan være vanskelig. Det er stor variasjon i omfang av barn som utsettes for omsorgssvikt i ulike undersøkelser. Alt etter hvilken definisjon man velger å bruke, viser tall fra Sverige mellom 4 og 25 prosent av barna utsettes for omsorgssvikt (Lundén 2004).

Vi må gå ut fra at det er store mørketall. Begrepet omsorgssvikt dekker mer enn mangel på omsorg. Det omfatter også mishandling og seksuelle overgrep. Omsorgssvikt deles inn i fire grupper:

- fysiske overgrep
- vanskjøtsel
- psykiske overgrep
- seksuelle overgrep

Utfordringer til deg

Oppgaver til filmen «Skilsmissebarn og omsorgssvikt»

1. Hva menes med at barn lever i en krigssone?
2. Hva er en lojalitetskonflikt?
3. Hvilke skader påfører foreldre som krangler, barna sine?
4. Er det omsorgssvikt når foreldre krangler?
5. Hvilke symptomer kan du se hos barn som lever under slike forhold som vi ser i filmen?
6. Hvilke konsekvenser kan det få for barna?
7. Hvorfor er det så viktig at foreldrene fortsetter å være venner etter et brudd?
8. Hvordan kan skilsmisse også bli et gode for barna?
9. Hva kan barnevernet hjelpe skilsmissebarn med?
10. Hva kan du gjøre dersom du oppdager at barn har slike problemer som filmen tar for seg?

Oppgaver til «Hva er omsorgssvikt?»

1. Hvilken definisjon på omsorgssvikt finner du på denne siden?
2. Kan du forklare definisjonen med egne ord?
3. Hva menes med at vi må ta hensyn til kultur når vi diskuterer omsorgssvikt?
4. Hva er en totalitær styreform?
5. Undersøkelser fra Sverige viser stor variasjon i resultatene, fra 4 til 25 prosent av barna utsettes for omsorgssvikt. Kan du forklare hvordan det er mulig med så store forskjeller?
6. Hva menes med mørketall?
7. Omsorgssvikt deles inn i fire grupper. Hvilke?
8. Det er mange måter å dele inn omsorgssvikt i undergrupper på. Hvilke finner du her?

Fysiske overgrep

Forfatter: Rita Hestad Jenssen, Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Fysiske overgrep \(27291\)](#)

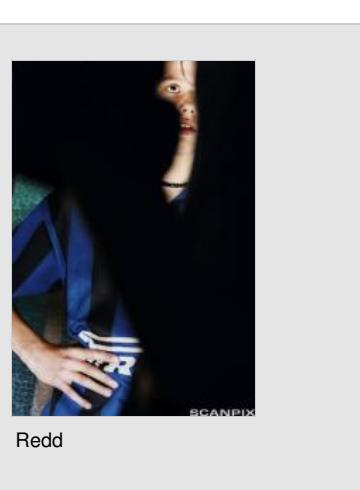
Fysiske overgrep innebefatter at en voksen person påfører et barn smerte, kroppslig skade eller sykdom. Mishandlingen kan ta form av blant annet slag, med eller uten bruk av gjenstand, spark, lugging, klyping, biting, kasting, brenning eller skålding. I de groveste tilfellene kan overgrepene ta form av forgiftning, drapsforsøk eller drap (SOU200: 72).

Fysiske overgrep er i strid med FNs barnekonvensjon og er straffbare handlinger etter norsk lov. Slike overgrep er også i strid med grunnleggende verdier og oppfatninger om hvordan barns liv bør være.

I stortingsmelding nummer 40 (2001–2002) er det understreket at innsatsen overfor barn og unge som utsettes for overgrep, bør styrkes. Dette er det bred enighet om blant fagfolk, offentlige myndigheter og forskere.

Det er viktig å merke seg

- hvor på kroppen skaden er
- hvilken forklaring barnet eller foreldrene har på skaden
- at selv om fysiske skader leges, vil barn som er utsatt for fysiske overgrep, få store psykiske belastninger

Redd

I Norge er det ikke lov til å slå barn, og foreldre skal ikke slå barna sine i noen tilfeller, heller ikke for å straffe eller for å oppdra. Ingen barn skal oppleve å bli slått av foreldrene sine. Barn trenger beskyttelse og omsorg fra foreldrene, og det er ikke lov å skade barna sine ved å utsette dem for vold. Ulike måter å utsette barn for vold på kan være å slå, klappe til, sparke, klype og lugge.

Kilde: Barneombudet

Münchhausen by proxy-syndromet

Når barn blir innlagt gjentatte ganger på sykehus av omsorgspersoner, oftest mor, som dikter opp eller med vilje har påført barnet skader, kan det være snakk om en psykisk lidelse hos mor.

Barna kan være påført skader som forgiftning eller feilmedisinering. Mødrene er ofte overengasjert i barna og sykdomsbildet deres. Det kan få leger til å utføre unødvendige og smertefulle undersøkelser av barnet, og da snakker vi om mødre som har et stort behov for oppmerksomhet.

Dette kalles Münchhausen by proxy-syndromet og er en form for psykisk overgrep der foreldrene fabrikkerer en sykdom som de tillegger barnet. De fabrikkerer både symptomer og utviklingshistorien til sykdommen. De setter seg ofte grundig inn i symptomene på en tilstand og beskriver tilstanden til barnet overbevisende.

Syndromet har sammenheng med foreldreholdninger og handlinger som strekker seg fra det å være opptatt av og bekymret for barnets helse til det å fabrikkere en sykdom, påvirke laboratorieprøver og aktivt påføre barnet symptomer. Foreldrene fremstår som omsorgsfulle, men barnet kan være i alvorlig fare (Meadow 1977, 1982a, 1982b, 1990, 1998, 1999, 2000).

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Fysiske overgrep»

1. Hvordan vil du definere fysiske overgrep?
2. Hvordan tror du barn opplever å bli slått?
3. Hva sier barneombudet om å slå barn?
4. Hva er Münchhausen by proxy-syndromet?
5. Det finnes kulturelle forskjeller i hvordan man ser på det å slå barn. Søk på nettet og se hva du kan finne om dette temaet. Diskuter dere finner, med utgangspunkt i utsagnet «vi må aldri akseptere fysisk vold mot barn, uansett kultur».
6. Fordypningsoppgave:
Finn ut hva barnekonvensjonen og loverket sier om fysisk omsorgssvikt.

Vanskjøtsel

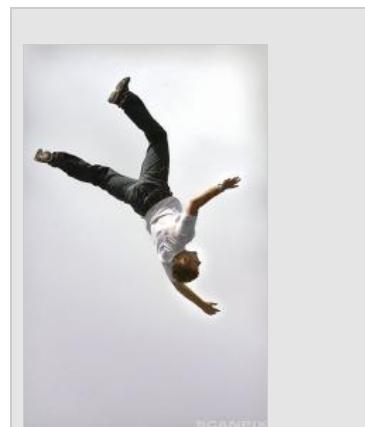
Forfatter: Rita Hestad Jenssen, Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg
[Vanskjøtsel \(27299\)](#)

Vi kaller det vanskjøtsel når foreldre har vanskeligheter med eller manglende evne til å engasjere seg følelsesmessig i barnet på en god måte.

Vanskjøtsel innebærer at foreldrenes atferd og livsstil skaper en omsorgssituasjon hvor barnet lever med kronisk bekymring.

Vanskjøtsel er ofte til stede fra fødselen av, men barnet kan også være vanskjøttet under svangerskapet.

I vansker

Det hender at foreldre har en forvrengt oppfatning av barnet, er negativt innstilt til det og ikke klarer å engasjere seg følelsesmessig på en god måte.

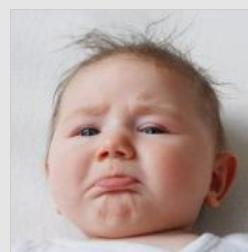

Foto: Richard SweetSpedbarn som gråter (bildet er arrangert)

Vanskjøtsel har ulike side:

- den følelsesmessige
- den ernæringsmessige
- den materielle
- den sosiale
- den medisinske
- den utdanningsmessige
- den at foreldrene overlater barna til seg selv

Ofte er det snakk om rusmisbruk og dårlig ernæring, men også at foreldre er i ulike kriser, som depresjoner eller andre psykiske lidelser. Symptomer hos et spedbarn som er vanskjøttet, kan være at det lukter vondt og er skittent og ustelt, og at det ofte har bleieutslett. Hvis barnet er underernært eller feilernært, vil ofte magen være oppspilt. Barnet har vanskelig for å legge på seg, og det kan være dehydrert.

Hos barn som er eldre, kan tegnene på vanskjøtsel være dårlig tannhygiene, sen språkutvikling, forsinket motorisk utvikling eller at barnet er passivt og apatisk.

Det at foreldre ikke følger opp barna når det gjelder medisinsk behandling, er også vanskjøtsel. Når barn viser liten eller mangefull vekst og utvikling på tross av at de får god nok ernæring, er det snakk om følelsesmessig vanskjøtsel.

Barn som blir utsatt for alvorlig vanskjøtsel, trenger hjelp, ofte med sykehusinnleggelse. Alvorlig vanskjøtsel skal meldes til barnevernet.

Utfordringer til deg

Oppgaver til
«Vanskjøtsel»

1. Hvordan vil du definere vanskjøtsel?
2. Hvilke ulike sider har vanskjøtsel, og kan du forklare dem?
3. Hvilke tegn skal du se etter for å oppdage vanskjøtsel?
4. Hva tror du er grunnen til at barn som har vært utsatt for alvorlig vanskjøtsel, må legges inn på sykehus?

Psykiske overgrep

Forfatter: Rita Hestad Jenssen, Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Psykiske overgrep \(27304\)](#)

Psykiske overgrep mot barn omfatter de forholdene der omsorgspersonene ødelegger eller forhindrer utvikling av et positivt selvbiilde hos barnet (Kari Killén 2004).

Kari Killén deler inn psykiske overgrep etter hvilken type situasjon barnet utsettes for. Barn kan for eksempel terroriseres med trusler om straff eller å bli forlatt. De lever i konstant bekymring for eksempel for foreldrenes livsstil.

Det er ikke lov å bruke det man kaller psykisk vold i barneoppdragelsen, som å kalle barn stygge ting, krenke, true, latterliggjøre eller ydmyke barnet.

Kilde: Barneombudet

De kan være bekymret for

- foreldrenes rusmisbruk
- vold fra foreldrene
- at foreldrene skal bli psykisk syke
- at de selv skal bli holdt borte fra aktiviteter

De kan også oppleve at de tillegges egenskaper som foreldrene opplever som uønskete, og som gir grunnlag for avvisning.

Symptomer

Symptomer hos disse barna er psykiske problemer, ofte med smertetilstander, kroppslige (somatiske) symptomer, angst og spiseforstyrrelser. Barna kan være svært ivaretakende overfor foreldrene sine, eller de kan være urolige og utagerende.

Behandling og oppfølging av disse barna bør være tverretatlig for å sikre god nok hjelp. Det betyr at flere fagpersoner må samarbeide om behandlingen av barna. De må ha et felles mål for behandlingen, og det krever gjensidig tillit mellom de involverte. Her må ikke taushetsplikten ødelegge for samarbeidet. Barnets beste bør være felles mål.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Psykiske overgrep»

1. Hva er psykiske overgrep?
2. Gi eksempler på forhold som barn kan oppleve som psykiske overgrep.
3. Hvordan virker psykiske overgrep på barn?
4. Hvilke symptomer kan vi se på psykiske overgrep?
5. Hvordan kan en slik behandling foregå? Ring ulike etater som arbeider med dette, og hør hvordan de gjør det.

Seksuelle overgrep

Forfatter: Rita Hestad Jenssen, Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Seksuelle overgrep \(27315\)](#)

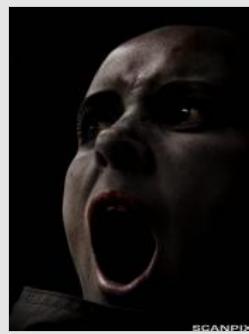
Med seksuelle overgrep eller seksuell utnytting av barn og unge menes at avhengige og utviklingsmessig umodne barn eller ungdommer trekkes inn i seksuelle aktiviteter som de ikke fullt ut forstår, som de ikke har tilstrekkelig kunnskap eller erfaring til å gi sitt begrunnede samtykke til, eller som krenker familierollens seksuelle tabuer.

Veileder fra 1992: Seksuelle overgrep mot barn

Dessverre er dette et tema som alltid vil være aktuelt, og det er viktig å vite noe om det.

Det finnes sjeldent håndfaste bevis på at overgrep har funnet sted. Dermed vil det være den voksnes ord mot barnets. Det kan være vanskelig å tro på barnet når den voksne har en helt annen versjon av saken.

Vi kan alle sette oss inn i hvor forferdelig det må være som voksen å bli urettmessig beskyldt for seksuelle overgrep. Det er enda vanskeligere å sette seg inn i hvordan det er å være barn og å bli utsatt for det. Ser man på hvor mange som har blitt dømt i slike saker, tyder det på at barn har lite troverdighet i rettsapparatet.

Redsel

De fleste overgripere er menn, og ofte kjenner de barnet fra før. De færreste overgripere er fremmede menn som forgriper seg på barn de ikke har kjennskap til. Barna som blir utsatt for overgrepel, har gjerne stor tillit til overgriperen.

Det er ingen barn som i utgangspunktet er mer eller mindre utsatt for seksuelle overgrep enn andre. Men overgriperen finner noen ganger frem til barn som er spesielt sårbare. Det kan være at barna er ensomme, har liten kontakt med fortrolige voksne eller har problemer knyttet til skolen eller omsorgssituasjonen. Forskning viser at barn med slike problemer har større risiko for å bli utsatt for seksuelle overgrep.

Kilde:
Helsedirektoratet

Hestehov

Et barn kan ikke gi samtykke til seksuell omgang eller handling som fritar voksenpersonen for straffeskyld.

Kilde: ung.no

Hvordan vi definerer begrepet seksuelle overgrep, avhenger av ståstedet vårt

Som barne- og ungdomsarbeider er det ikke din oppgave å vurdere troverdigheten i det barnet forteller deg. Du skal være til stede for barnet og hjelpe det videre til fagfolk med mer kompetanse på området.

Hvordan et barn som utsettes for seksuelle overgrep, reagerer, er også forskjellig fra person til person. Det som er felles, er at kropp og selvbilde blir skadet. Vi vet at i personligheten vår er seksualiteten viktig, og alle som blir utsatt for overgrep, vil bli merket for resten av livet.

FN-konvensjonen (1989) slår fast at alle barn har rett til liv, utvikling og beskyttelse. Også når det gjelder seksuelle overgrep, blir barns rettigheter nevnt spesifikt. Staten skal beskytte barnet mot fysisk eller psykisk mishandling, forsømmelse eller utnyttelse fra foreldre eller andre omsorgspersoner (artikkel 19). Barnet har rett til å bli beskyttet mot alle former for seksuell utnyttning og misbruk (artikkel 34).

Barn som er utsatt for seksuelle overgrep, prøver å mestre hverdagen sin. De utvikler forsvarsmekanismer det er viktig å vite noe om, særlig for dem som skal arbeide med barn og unge. Ifølge Kari Killén (1993) vil barnet enten prøve å tilpasse seg til omgivelsene eller å tilpasse omgivelsene til seg. Hun sier videre at forsvarsmekanismer som er særlig knyttet til seksuelle overgrep, er

- at barnet har glemt eller benekter hendelsen (benekting)
- at barnet blir fjernet og går inn i en transelignende tilstand (dagdrømmer)
- at barnet blir usedvanlig glemesk eller forvirret
- at barnet lett mister eiendeler eller oversikt
- at det har store variasjoner i ferdigheter på samme dag (glemmer kunnskap)
- at det går tilbake i utvikling (regresjon)
- at barnet omtaler seg selv i tredje person (tingliggjøring)
- at det later som det er andre som har opplevd de hendelsene som det selv har opplevd
- at det klager over magesmerter eller hodepine og i neste øyeblikk har glemt det
- at det driver med selvskading
- at det har intense sinneutbrudd
- at det har innbilte venner
- at det hører stemmer ingen andre hører
- at barnet har en seksualisert atferd

Den sikreste måten å beskytte barna på er å snakke med dem og gi informasjon og kunnskap tilpasset barnets modenhet og utviklingsnivå. Ved at de voksne tar opp temaet på lik linje med vold og mobbing, får barna kunnskap som kan gjøre dem bedre rustet til å beskytte seg selv.

Hvis man som forelder har mistanke om at et barn er blitt utsatt for overgrep, er det viktig å være rolig og støtte barnet. Foreldre bør også kontakte fagpersonell for å få hjelp. Aktuelle instanser å kontakte er: barnevern, helsestasjoner, fastleger, PPT og barne- og ungdomspsykiatrien.

Kilde: Helsedirektoratet

Ettervirkningene av seksuelle overgrep varierer fra person til person. Dette avhenger nemlig av omfang og av barnets natur. Noe av det som er vanlig, er et svekket selvbilde, selvforakt, selvmordstanker og smærter man ikke kan knyttes til en diagnose. Det sies at hjernen kan glemme alt, men kroppen glemmer aldri noe. Som hjelper for disse barna er det viktig å ha kunnskap og tålmodighet og å være forutsigbare voksnepersoner de kan stole på. Det betyr at man er tydelig på hva som er rett og galt, og at man tar kontakt med hjelpeapparatet for å gi barnet den hjelpen det har krav på.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Seksuelle overgrep»

1. Hvordan vil du definere seksuelle overgrep?
2. Hvilke barn er mest utsatt for seksuelle overgrep?
3. Hva sier FN-konvensjonen om overgrep mot barn?

4. Et barn eller en ungdom forteller deg om et overgrep. Hva bør du gjøre?
5. Hvilke forsvarsmekanismer er særlig knyttet til seksuelle overgrep?
6. Diskuter hvordan ansatte i skole og barnehage kan snakke med barn og unge i ulike aldersgrupper om seksuelle overgrep.
7. Gjør deg kjent med ung.no sine sider om seksuelle overgrep.
8. Bruk nettet og finn fram til fagstoff om seksuelle overgrep. Diskuter hvilken nytte dere har av denne kunnskapen.
9. Gjør deg kjent med lenkene i lenkesamlingen.

Hva er god nok omsorg?

Forfatter: Rita Hestad Jenssen, Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Hva er god nok omsorg? \(27325\)](#)

Ingen vet sikkert hva som må til for at et barn skal utvikle seg normalt. Det er heller ikke bred enighet i fagmiljøet om hvor dårlig omsorgen kan være før den er skadelig for barnet. Trolig finnes det ikke et svar på dette.

Omsorg

Hva er god nok omsorg?

Dette er et spørsmål du ofte kan lese om i mediene. Ofte er det saker der det hevdes at barn tas fra foreldrene på feil grunnlag. Samtidig kan vi lese om barn som har levd under svært vanskelige forhold i en årekke uten at noen har grepet inn.

Det er derfor alltid vanskelig å vite hvor grensen går mellom god nok omsorg og omsorgssvikt. Som barne- og ungdomsarbeider har du alltid et ansvar for å varsle dersom du er bekymret for et barn. Om det er foreldre, ledere eller barnevern som skal varsles, vil variere ut fra sakens art.

Syn

Vi må være klar over at vi har ulikt syn på hva omsorgssvikt er, men dette må aldri bli en sovepute som gjør at vi ikke griper inn ved mistanke om omsorgssvikt

Du finner et eget kapittel som omhandler omsorg og omsorgsbehov. Les gjerne dette dersom du ikke alt har gjort det.

Ifølge professor Stein Erik Ulvunds kronikk «Godt nok for barn» (Dagbladet 2003) er det viktig å beholde kontakten mellom barn og foreldre selv om foreldrene fungerer dårlig. Han mener terskelen for å ta familien fra et barn må være svært høy.

Øyvind Kvello skriver i boken *Utredning av atferdsvansker, omsorgssvikt og mishandling* (2007) om omsorgskvalitet. Han sier at det er usikkerhet om hvor grensen for god nok omsorg skal trekkes. Mange omsorgsformer kan være gode nok for barn. Det å drive barnevernsarbeid innebærer vanskelige vurderinger hele tiden, og det er viktig å gjøre vurderinger i hvert enkelt tilfelle. Kvello sier at det ser ut til å være lettere for barnevernet å gripe inn i saker der det er avdekket tydelige risikofaktorer hos foreldrene, som rusmiddelmisbruk eller alvorlige psykiske lidelser, enn i saker der det er mange moderate risikofaktorer, selv om de til sammen utgjør en alvorlig trussel mot barnets utvikling.

Det at barn får god nok omsorg slik at de kan føle seg verdsatt, at de har omsorgspersoner de ser opp til, og at de har gode og trygge voksnepersoner rundt seg, er med på å skape en trygghet som gjør at barn kan utvikle seg normalt.

Det er viktig å huske på at de som utsetter barna sine for omsorgssvikt, er vanskelige å beskrive som gruppe. Svikten foregår på tvers av sosial klasse, kjønn, etnisitet og aldersgrupper.

Barne- og ungdomsarbeideren

Å være barne- og ungdomsarbeider krever at du har kjennskap til risikofaktorer knyttet til omsorgssvikt. Det er viktig å være en god rollemodell for barna ved å være en trygg og forutsigbar voksenperson som kan være til støtte og hjelp for dem som trenger det aller mest. Det er også viktig å ha styrke til å kunne si fra hvis du er i tvil om et barn har det bra eller ikke. På samme måte skal du vite hvor du kan henvende deg for å søke råd når du ser noe som du er usikker på om er omsorgssvikt.

Alle barn og unge trenger støttespillere. De som er utsatt for omsorgssvikt, trenger flere voksne som bryr seg. Det kan være en barne- og omsorgsarbeider, en assistent, tanter, onkler, besteforeldre eller andre. Det viktigste er betydningen av å ha noen som bryr seg, og noen som stiller opp når noen trenger det.

Barn er ulike og reagerer forskjellig på samme type omsorgssvikt. Det er alltid noen barn som på tross av en vanskelig barndom og oppvekst klarer seg godt. Disse blir ofte omtalt som løvetannbarna. De har sannsynligvis hatt andre støttespillere som har vært til stede for dem i en vanskelig tid.

Barn som er utsatt for overgrep, er sveket og forrådt av dem som skulle gi omsorg, og barnets forventninger til voksne vil selvfølgelig preges av dette sviket.

I tvil

Når vi snakker om god nok omsorg, måler vi ofte omsorgen ut fra den omsorgen vi selv har vokst opp med, eller gir. Er du i tvil om et barn får god nok omsorg, skal du snakke med andre. Husk taushetsplikten.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Hva er god nok omsorg?»

1. Stein Erik Ulvund fremhever viktigheten av å beholde kontakten mellom barn og foreldre selv om foreldrene fungerer dårlig i en periode eller permanent. Hva mener du om dette?
2. Hva kan grunnene være til at det er vanskelig å trekke klare grenser mellom god nok omsorg og omsorgssvikt?
3. Hvordan kan du gi god nok omsorg, slik at barn og ungdom kan føle seg verdsatt?
4. Hvordan kan du være en trygg og forutsigbar voksenperson?
5. Hvem er løvetannbarna?

Hvordan oppdage omsorgssvikt?

Forfatter: Rita Hestad Jenssen, Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Hvordan oppdage omsorgssvikt? \(27273\)](#)

I mange familier der barn utsettes for omsorgssvikt, er det ikke synlig utenfra. Det er derfor svært viktig å ha kjennskap til risikofaktorer og hva en skal se etter for å avdekke dette.

Barn er forskjellige og reagerer på forskjellige måter når de har det vondt.

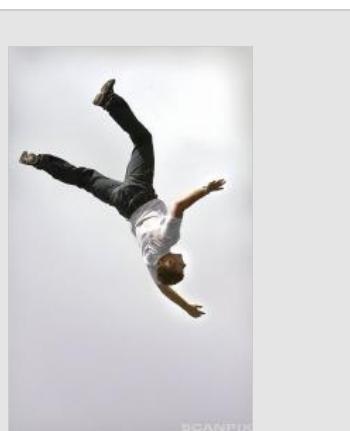
Noen barn som er utsatt for omsorgssvikt reagerer med å bli kan trekke seg unna andre, bli asosiale og vanskelige å få kontakt med. Særlig dem som har vært utsatt for vold. Andre kan bli overlydig og å ta vare på seg selv. De kan lett bli misbrukt av andre.

Noen trekker seg unna og blir de usynlige barna som det er lett å ensomme og har vanskelig for å skaffe seg venner.

Det er også barn som blir ukritiske til andre. De kommer fort i kontakt med andre, men ikke i en god måte. De har ingen sperrer og blir ofte utnyttet.

Barn som er utsatt for grov omsorgssvikt, har ofte en forsinkelse i utviklingen. De kan ikke føre med annet gi seg utslag i veksthemming og sen språkutvikling. Angst og vanlig. Når barn kommer i puberteten, kan vanskene forstås som selvkjeding og selvmordsforsøk er stor.

Det at et barn er deprimert, trenger ikke alltid å være tegn på overgrep. Det er viktig å huske at det kan være andre sammenheng med overgrep. Noen barn er mer sensitive enn andre, og det kan skyldes andre forhold.

I vansker

Ensom

Utfordringer til deg

Oppgaver til filmen «Omsorgssvikt»

Denne filmen tar for seg tannlegers mulighet til å oppdage omsorgssvikt. Filmen inneholder også ting som er av en mer generell karakter, og som du vil ha nytte av i arbeidet ditt.

1. Hva kan være grunnen til at noen barn lever år etter år med omsorgssvikt uten at noen griper inn?
2. Hvorfor er det viktig at noen griper inn ved mistanke om omsorgssvikt?
3. Hvilke symptomer på omsorgssvikt hører du om i denne filmen?
4. Diskuter utsagnet «overgrepene slipper aldri helt taket».
5. Vet du hvordan du skal gå fram dersom du er bekymret for et barn?
6. Hvilket ansvar har den enkelte av oss for å varsle om overgrep?

Oppgaver til «Hvordan oppdage

omsorgssvikt?»

1. Hvorfor er det viktig å kjenne til risikofaktorene for omsorgssvikt?
2. Gir alle barn de samme signalene på at de har det vondt?
3. Lag en oversikt over vanlige tegn på omsorgssvikt.
4. Lag en tekst om omsorgssvikt til et av bildene.

Når du er bekymret for et barn

Forfatter: Rita Hestad Jenssen, Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Når du er bekymret for et barn \(27377\)](#)

Statistisk sett vil de fleste av oss møte på barn og unge som er utsatt for omsorgssvikt. Som barne- og ungdomsarbeider vil du møte disse barna. Det er viktig at du har kjennskap til temaet og også vet hva du kan gjøre.

Hvis du arbeider i en barnehage og ser et barn som er mørkete, har dårlig hygiene, ikke har mat med seg, har foreldre som ikke er engasjerte, eller har andre ting ved seg som det er vanskelig å sette fingeren på, trenger det ikke dreie seg om omsorgssvikt. Noen ganger er det nok å ha en samtale med foreldrene, sette inn støttetiltak i familien (en god nabo, en støttekontakt, barnehageplass, miljøkontakt i hjemmet) som hjelper de voksne til å se barnet og gir dem hjelp til å bli omsorgspersoner.

Dette kan være godt nok til at familien får igjen overskuddet til å mestre hverdagen og ta vare på barna sine. Men dersom situasjonen vedvarer, eller man ikke får respons på samtaler, bør det lyse en varsellampe. Det hender dessverre at hjelpetiltak i hjemmet ikke er nok, og da er det kanskje behov for andre hjelpetiltak, for eksempel en fosterfamilie eller hjelp i en institusjon. Når det er best for barnet å vokse opp en annen plass, er problemene for store i familien til at de lar seg løse med lettere hjelpetiltak.

Barn som utsettes for overgrep, reagerer forskjellig. Det er derfor vanskelig å tolke signalene

I vansker

Ungdom

Som barne- og ungdomsarbeider kan du oppleve at ungdommer knytter seg til deg og føler tillit til deg. Noen kan fortelle deg om omsorgssvikt og seksuell misbruk. Dersom de ber deg om å ikke fortelle dette videre, er det viktig at du forteller ungdommen at dette er opplysninger du ikke kan sitte på alene. Sammen med ungdommen kan du finne en fagperson som ungdommen kan gå til, for eksempel helsesøster eller sosialpedagogisk rådgiver.

Profesjonell

Å være åpen for å se at barn og unge har det vanskelig, og å tørre å gripe inn, er en del av det å være profesjonell i rollen som barne- og ungdomsarbeider.

De stille barna

Ofte er det de stille barna som ikke blir sett. De er innadvente og skaper ikke problemer for andre enn seg selv. Utagerende atferd er det lettare å gripe tak i, for den skaper problemer for de andre barna også. For å kunne forstå barn må vi ha en viss kompetanse. Vi må lære oss til å lytte og til å tørre å stille spørsmål. Vi må være mennesker som viser omsorg, oppriktig interesse og tålmodighet.

Hvordan skal du forholde deg dersom et barn eller en ungdom kommer til deg og sier at han eller hun har en hemmelighet de vil dele med deg, men at du ikke får si det til noen? Dette er vanskelig for de aller fleste av oss. Barnet eller den unge må føle at de blir tatt vare på, og at det er noen som er der for å hjelpe dem. Når et barn har gått til det skritt å fortelle noen hemmeligheten sin, er det viktig å vise dem tillit. Du må være en god lytter, høre hva barnet har å si, og la det fortelle sin egen historie ut fra sine opplevelser. Det er viktig å ikke oppheve seg til dommer over noen av partene, men lytte og si at dette ikke høres greit ut, og at du skal hjelpe dem til noen som kan hjelpe dem videre.

Det er viktig å få sagt tydelig hva taushetsplikten innebærer, og hva det er straffbart å tie om. Du bør forklare at det ikke er riktig å kjenne til at noen har det vondt, uten å gjøre noe med det.

Hvis du er bekymret for et barn, er det viktig å snakke med noen andre om bekymringen. Gå alltid til nærmeste leder med bekymringen. Det kan være avdelingslederen din i barnehagen, en lærer på skolen, helsesøster eller barnevernet.

Barnet eller den unge må tas vare på i alle sammenhenger, og er det alvorlige overgrep som har funnet sted, skal barnevernet kontaktes og ta hånd om barnet med en gang. Det finnes beredskapshjem som står klare til å ta imot barn og unge som er i denne situasjonen. Hvis man som barne- og omsorgsarbeider har vært med på å avdekke slike hendelser, er det viktig å få snakket om opplevelsen i ettertid. Som barne- og ungdomsarbeider skal du ikke stå alene i slike saker.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Når du er bekymret for et barn»

1. Diskuter hva dere vil definere som omsorgssvikt, og hva dere vil definere som god omsorg. Ved å diskutere dette i klassen kan dere fram ulike syn på temaet?
2. Hva gjør du dersom et barn forteller deg om overgrep?
3. Hva bør du gjøre dersom en ungdom forteller deg om et overgrep, men sier at du ikke får si det til noen?
4. Hva menes med at du ikke skal oppheve deg til dommer over noen?
5. Hvordan vil du snakke med barn som forteller om overgrep?
6. Hva bør du gjøre dersom du har mistanke om at et barn får for dårlig omsorg?
7. Hvordan kan du opptre som profesjonell yrkesutøver for barn som har det vanskelig?

Oppgaver til lydfilen «Å ha en hemmelighet»

1. Hvorfor er samhørighet så viktig?
2. Hva kan være grunnen til at barn ikke forteller om overgrep?
3. Hvordan kan vi lære barn hva de ikke bør holde hemmelig?
4. Hvordan kan vi bli flinkere til å snakke med barna om følelser?
5. Hva er en «late som-maske»?
6. Hva menes med at kroppen husker alle historier?
7. Hva kan vi gjøre dersom vi ser at et barn har det vanskelig, eller får vite at det har en hemmelighet?
8. Hvor mye skal du mase på barn som ikke ønsker å snakke om vanskene sine?
9. Hva menes med at det er mulig å leve med å ha det vanskelig av og til?

/

<http://ndla.no/nb/node/191236>

Oppgaver til filmen «Atferdsendring hos ungdom»

1. Hvordan kan vi skille mellom en «sur» tenåring og en alvorlig deprimert tenåring?
2. Hvordan kan barn uttrykke at de er nedstemte, triste og deprimerte?
3. Hvordan kommer endret atferd til uttrykk?
4. Hva gjør vi som voksne hvis vi oppdager at et barn eller en ungdom har endret atferd?
5. Hvordan kan vi minske presset på ungdommer?

Oppgaver til filmen «De stille barna»

1. Hvorfor skal vi være oppmerksomme på de stille barna?
2. Hvordan kan du som barne- og ungdomsarbeider vise omsorg for de stille barna?
3. Hva er innagerende adferd?

4. Hva er utagerende adferd?
5. På hvilken måte har de stille barna et adferdsproblem?
6. Det er ikke sikkert at alle barn som er stille, har et adferdsproblem eller opplever at måten de opptrer på, er til hinder for egen vekst og utvikling. Hvordan kan du skaffe deg kunnskap om dette?
7. Beskriv det å være populær og upopulær.
8. Hvordan er noen upopulær?
9. Diskuter dette i klassen, og relater det til respekt og omsorg for barn og unge. Hvorfor er det viktig med en god dialog mellom barnehage eller skole og hjem?
10. Hva kan skje om ingen tar tak i de problemene som de stille barna har?

Barnevern

Forfatter: Rita Hestad Jenssen, Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg
[Barnevern \(27384\)](#)

Skal en offentlig instans gripe inn, må den ha en lovhemmel. Barnevernloven og forvaltningsloven inneholder de viktigste bestemmelsene om det å gripe inn. Alle slike bestemmelser er forbundet med utstrakt bruk av skjønn.

Melding til barneverntjenesten

Opplysningsplikten til barnevernet går foran lovbestemt taushetsplikt. Det innebærer at barnehagens taushetsplikt settes til side der vilkårene for opplysningsplikt er oppfylt.

Barnehagens plikt til å gi opplysninger til barneverntjenesten er dermed begrenset til de mer alvorlige tilfellene. Det at et barn ikke lever under optimale forhold, eller at barnet og familien ville hatt nytte av et hjelpetiltak fra barneverntjenesten, er ikke nok til å utløse opplysningsplikten.

I de tilfellene der barneverntjenesten pålegger barnehagen å gi opplysninger, er det barneverntjenesten som skal vurdere og definere om opplysningsplikten er

oppfylt, og hvilke opplysninger som er relevante for saken.

Dersom barnehagen er i tvil om hvorvidt bekymringen for barnet er så alvorlig at den skal meldes til barneverntjenesten, kan det være nyttig å diskutere saken med andre fagpersoner, og også diskutere problemstillinger med og få konkrete råd fra barneverntjenesten.

Opplysningsplikten er et selvstendig og individuelt ansvar som påligger alle barnehageansatte. Det er likevel normalt styreren i barnehagen som gir opplysningene til barneverntjenesten.

Både barneverntjenesten og barnehagen kan formidle opplysninger til hverandre etter samtykke fra foreldrene.

En melding til barnevernet, jf. barnevernloven § 4-2, er en skriftlig eller muntlig henvendelse til barneverntjenesten om et identifiserbart barn hvor det er rimelig å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter barnevernloven.
(Regjeringen.no)

Barne-, ungdoms- og familieetaten gir retningslinjer for når barnevernet skal gripe inn.
De sier at barnevernet har plikt til å gripe inn

- når barnet på grunn av forholdene i hjemmet eller av andre grunner har særlig behov for hjelpe tiltak
- når det er alvorlige mangler ved den daglige omsorgen som barnet får, eller alvorlige mangler ved den personlige kontakten og tryggheten som barn i den alderen trenger
- når foreldrene ikke sørger for at et sykt, funksjonshemmet eller særlig hjelpe trengende barn får dekket særlige behov for behandling og opplæring
- når barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet
- når alvorlig vanskjøtsel finner sted
- når det er overveiende sannsynlig at barnets helse eller utvikling kan ta skade fordi foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansv

- for det
- når barnet har alvorlige aferdsvansker som for eksempel viser seg ved vedvarende eller gjentatt kriminalitet, ved vedvarende misbruk av rusmidler eller på andre måter

Dersom barnevernet blir kjent med slike forhold, har det plikt til å foreta nærmere undersøkelser straks. Etter lov om barneverntjenester fra 1993 er det mulig å plassere et barn utenfor hjemmet uten at fylkesnemda vedtar å overta omsorg for barnet. Plasseringen blir da et hjelpe tiltak som foreldre er enige i. Bare vedtak etter barnevernloven § 4-12 i fylkesnemda er lik omsorgsovertakelse.

Ifølge Statistisk sentralbyrå var det 44 200 barn og unge som tok imot hjelp fra barnevernet i løpet av 2008. Det var en økning på 3,6 prosent fra året før.

Det er foreldre eller foresatte som oftest melder til barnevernet.

Skole, politi og barnevernet selv er også vanlige meldere. Barnehager, helsestasjoner, leger og sykehus har et godt utgangspunkt for å melde fra til barnevernet. Det samme gjelder asylmottak, krisesenter, utekontakter, fritidsskubber, frivillige organisasjoner, for eksempel idrettslag, og andre instanser som har med barn å gjøre.

Å drive barneversarbeid forutsetter at befolkningen har tillit til tjenesten. Barneverntjenesten skal være til for å hjelpe den enkelte, og de er avhengige av tillit for å få til et samarbeid med de ulike familiene.

Det blir satt i verk ulike former for tiltak alt etter behov og innhold i meldingene. Noen eksempler er

- økonomisk hjelp
- besøkshjem
- barnehage eller støttekontakt
- fosterhjem
- foreldre–barn–veiledning (PMTO, MST, Webster Stratton, ART og lignende)
- samtaler ved BUP (barne- og ungdomspsykiatrien)
- institusjonsplassering

Det er sosialkontorene i kommunen som forvalter barnevernloven.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Barnevern»

1. Hva er en melding til barnevernet?
2. Når skal barnevernet gripe inn?
3. Bruk sidene til Statistisk sentralbyrå og finn tall som har å gjøre med omsorgsovertakelser og meldinger til barnevernet. Hva forteller tallene deg?
4. Hvilke tiltak kan barnevernet sette inn?
5. Forklar når opplysningsplikten går foran taushetsplikten.
6. Hva gjør du dersom du er i tvil om barnevernet bør kontaktes?
7. Hvem skal samtykke i at barnevernet kontaktes dersom det er snakk om en mindre bekymring?
8. Søk på nettet og finn fagstoff om barnevern. Hva kan du lære av dette?
9. Inviter det lokale barnevernet til skolen. Be om en orientering om barnevernets arbeid. Still gode spørsmål, og skriv referat.
10. Hva er vanlig saksgang dersom du er bekymret for et barn på skolen eller i barnehagen?

Oppgaver til filmen «Slik gjør man det på Island»

1. Forklar kort hva man har gjort på Island, og hvilke erfaringer man har fått.
2. Spør en del barn hvor de skal ringe dersom de har problemer.
3. Finn ut hvilke system man har for slike meldinger i Norge: i kommunen din, byen din eller bydelen din.

Oppgaver til filmen «Meldeplikten»

1. Hva forteller tall fra Statistisk sentralbyrå om meldinger til barnevernet?

2. Hva tror du er grunnen til barnevernet varsles sent?
3. Hvilke oppgaver har barnevernet?
4. Hvem har ansvar for å varsle?
5. Hvorfor er det viktig at barnevernet varsles når barn ikke har det godt?

Noen mulige hjelpetiltak

Forfatter: Rita Hestad Jenssen, Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

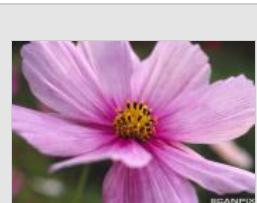
[Noen mulige hjelpetiltak \(27329\)](#)

Noen ganger er det slik at hjelpetiltak i hjemmet ikke er nok for hverken barna eller familien for øvrig. Da er det behov for andre hjelpetiltak.

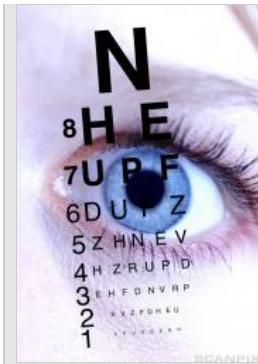
Der det er best for barnet å vokse opp en annen plass, er problemene for store i familien til at de lar seg løse med lettere hjelpetiltak. Barna får fortsatt ha kontakt med familien sin, men hvor ofte varierer fra tilfelle til tilfelle. Som oftest skjer det i samarbeid med familien, som et frivillig hjelpetiltak, men noen ganger må barnevernet gripe inn mot familiens vilje.

Noen familier kommer over kneika etter en kort tid med hjelp mens andre trenger langsiglig hjelp. Det er utviklet en rekke metoder som kan benyttes.

Vekst

Det skrives mye i avisene når barnevernet griper inn for raskt i en familie, men problemet med at det gjøres for lite, er mye større. Det forteller mange barn om. Det er derfor et godt råd å si fra hvis et barn ikke har det godt, selv om det er vanskelig. Å være barn som er utsatt for omsorgssvikt, er vanskelig, så de prøver å fortelle hva de har opplevd, på ulike måter.

Vi må se...

Vi må være klar over at vi har ulikt syn på hva omsorgssvikt er, men dette må aldri bli en sovepute som gjør at vi ikke griper inn ved mistanke om omsorgssvikt.

Her er noen eksempler på metoder:

- Parent management training Oregon (PMTO) er laget for barn i alderen 3 til 12 år, og målet er at barn og foreldre skal gjenopprette en god relasjon slik at uønsket atferd brytes og gunstig utvikling fremmes.
- Webster Stratton, også kalt de utrolige årene, er for barn i alderen 2 til 8 år. Metoden er svært effektiv for barn med atferdsproblemer. Foreldre får hjelp til barneoppdragelse og til å bygge relasjoner til barna sine.
- Multisystemisk terapi (MST) er et hjelpe tiltak for unge i alderen 12 til 18 år. Her vektlegges styrking av foreldrenes oppdragelsespraks. Dette tiltaket skjer i nært samarbeid med det øvrige nettverket og i samarbeid mellom hjem og skole.
- ART (Aggression Replacement Training) er et alternativ til aggressjon, vold, rus, gjenger og kriminalitet. Her tilbys ungdom og familier som ønsker det, hjelp til blant annet økt sosial kompetanse, sinnemestring, konfliktløsning og motivasjonsarbeid.

Dette er hjelpe tiltak som settes inn i hjemmet for en kortere periode for å gi foreldrene opplæring i å gi omsorg. Hjelpe tiltakene er tilpasset ulike aldersgrupper, fra småbarn til ungdommer.

Kursene og tiltakene holdes av fagfolk som er spesialutdannet til det. Hjelpe tiltakene er kortvarige og sikter mot å lære opp foreldre og barn til å takle vansker på egen hånd. Mange familier har gjennomgått slike tiltak med gode resultater. I noen tilfeller er det nok med råd og veiledning, i andre tilfeller ikke.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Noen mulige hjelpe tiltak"

1. Jobb i grupper og finn ut hvordan barnevernet jobber i de tilfellene der barn må over i fosterhjem. Presenter dette for klassen.
2. Hva er parent management training Oregon (PMTO), Webster Stratton, multisystemisk terapi (MST) og ART?
3. Fordypning: Søk på nettet og finn ut mer om disse hjelpe tiltakene.

Nyttige adresser når du jobber med omsorgssvikt

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Nyttige adresser når du jobber med omsorgssvikt \(44463\)](#)

Omsorgssvikt er et stort og viktig område som du kan bruke mye tid på å fordype deg i dersom du ønsker det.

Som barne- og ungdomsarbeider skal du holde deg faglig oppdatert. Det betyr at du må følge med slik at du får med deg de endringene som skjer til enhver tid.

Du finner mengder med fagstoff med å søke på nettet, men finner, for det er ikke alt som er like seriøst.

Her er noen nyttige adresser. Noen av nettstederene har lenker til flere av de andre. Du finner lenker til alle adressene i lenkesamlingen.

Pasienthåndboken

Norsk Elektronisk Legehåndbok (NEL) er et medisinsk oppfrisløpende. NEL brukes av norske leger, sykepleiere, helsepersonell. Innholdet er basert på norsk og internasjonal medisinsk erfaring.

www.pasienthåndboka.no

Ung.no

Ung.no er oppslagsverket for deg som er ung. Her får du informasjon om alt fra helse til teknologi. Nettstedet er drevet av Barne-, ungdoms- og familielidenselskap. Det har over 1000 forskjellige søkeord, som for eksempel omsorgssvikt og seksuelle overgrep.

www.ung.no

Helsenett

Helsenett ble opprinnelig utviklet som ledd i det forebyggende arbeidet drevet av Den Norske Lægeforening, Norges Apotekerforening og Den norske tannlegeforening i samarbeid med et stort antall fagfolk, pasientorganisasjoner og institusjoner. www.helsenett.no

Barneombudet

Barneombudet er uavhengig, selvstendig og partipolitisk nøytralt og ble opprettet gjennom en egen lov (lov av 6. mars 1981 nr. 5 om barneombud). Barneombudets hovedoppgave er å fremme barns interesser overfor det offentlige og private og følge med i utviklingen av barns oppvekstkår.

www.barneombudet.no

Niels Henrik jobber på pc

Som barne- og ungdomsarbeider skal du holde deg faglig oppdatert. Det betyr at du må følge med slik at du får med deg de endringene som skjer til enhver tid

Å søke informasjon

Klara Klok

Spørresiden Klara Klok har ungdom og unge voksne i aldersgruppen 10–30 som hovedmålgruppe. Hensikten med tjenesten er å gi god informasjon og veiledning om temaene helse, forhold og familie, rusmidler og seksualitet uavhengig av kjønn, alder, bosted, etnisk tilhørighet og funksjonsnivå.

www.klara-klok.no

Regjeringen

Ved å søke på omsorgssvikt eller andre relevante søkeord vil du få opp en rekke dokumenter som omhandler temaet. Noen av disse dokumentene kan være litt vanskelige, men likevel nyttige dersom du vil fordype deg i emnet.

www.regjeringen.no

Bufetat

Hovedoppgaven til Bufetat (Barne-, ungdoms- og familielidirektoratet) er å gi barn, unge og familier som trenger hjelp og støtte, riktige og gode tiltak i hele landet.

www.bufetat.no

Gjør deg kjent på nettstederene over. Noter ned adresser på andre gode nettsteder du finner.

Lek og aktivitet

Dans

Forfatter: Oddbjørg Vatn Slapgaard

[Dans \(81804\)](#)

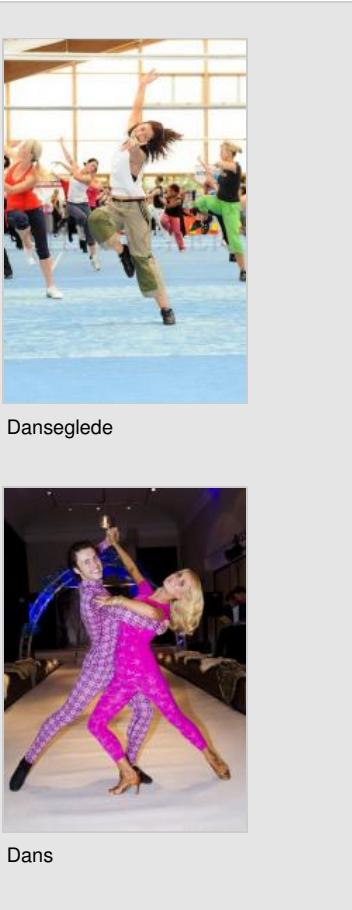
Dans på timeplanen!

Dans forbinder vi med rytmer og regelbundne kroppsbevegelser. Dansen har fulgt oss siden tidenes morgen og forekommer hos alle folkeslag, til og med i dyreverdenen. Den kan være både enkel og fysisk krevende – en energiutladning. Dansen er gjerne et uttrykk for fellesskap og samhold, men den kan også være et enkeltmenneskes måte å få utløp for trangen til å vise seg fram for gruppa.

Dyrenes dans / video

<http://ndla.no/nb/node/17265>

I denne seksjonen lærer du om mange forskjellige danseformer. Noen har røtter i forskjellige kulturer og tradisjoner, og følger faste mønstre og dansetrinn. Andre innbyr til mer kreativ og ekspressiv utfoldelse, der det individuelle og selve rytmeopplevelsen er målet.

Folkedans

Forfatter: Oddbjørg Vatn Slapgaard
[Folkedans \(81809\)](#)

I lenkesamlingen vil du finne instruksjonsvideoer for:

POLKA, REINLENDER og SEKSMANNNSRIL.

Folkedans – hva er det?

Folkedans er danser som tradisjonelt har blitt danset i sosiale sammenhenger av folk uten formell eller profesjonell utdanning, for eksempel i det gamle bondesamfunnet der det ble danset til alle høytider, bryllup, begravelser, slått og dugnader. Folkedansene har overlevd i generasjon etter generasjon gjennom uorganisert opplæring, altså uten at en profesjonell lærer har vært inne i bildet. Musikken som blir brukt, er tradisjonell folkemusikk, og dansene blir som regel danset i ringer eller kjeder.

Folkedans

Folkedanstradisjonen kan deles i tre:

- Bygdedansene (springer, ganger, pols, rull, halling)
- Runndanser (vals, polka, reinlender, masurka, pariser)
- Turdanser (ulike rekkedanser, riler og pardanser)

Videoene i lenkesamlingen er produsert av Høgskolen i Bergen.

- Faglig ansvarlig: Mona Rinde Viland
- Faglig prosjektleder: Jan Emil Ellingsen
- Videoproduksjon: Mediesentret ved Høgskolen i Bergen

Dans fra ulike kulturer

Forfatter: Oddbjørg Vatn Slapgaard, Jan Bolle , Kolbjørn Ekker

[Dans fra ulike kulturer \(23114\)](#)

På de neste sidene vil du finne instruksjonsvideoer i dans fra ulike kulturer.

Faglig ansvarlig: **Frøydis Hausman, Høgskolen i Bergen.**

Faglig prosjektleder: **Jan Emil Ellingsen, Høgskolen i Bergen.**

Videoproduksjon: **Mediesentret ved Høgskolen i Bergen.**

Breake-dance, Hip-hop

Dans er ikke bare noe
jenter driver med

Dans er kreativt

Ringdans

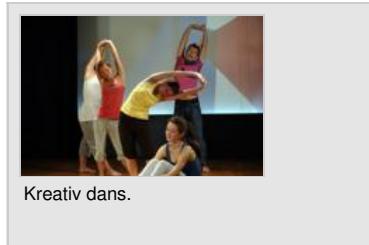
Breake-dance, Hip-hop

Kreativ dans

Forfatter: Jan Emil Ellingsen, Høgskolen i Bergen, Oddbjørg Vatn Slapgaard
[Kreativ dans \(95640\)](#)

Kreativ dans blir også kalt skapende dans. Det som kjennetegner undervisning i kreativ dans i forholdet til arbeidet med dansesjangere som for eksempel folkedans, jazzdans og selskapsdans, er at læreren her ikke demonstrerer ferdige danser for elevene, men gir dem oppgaver som krever at de utforsker ulike bevegelsesmuligheter og bruker materialet til å skape sine egne danser.

Hva er kreativ dans?

Kreativ dans - utvikling / video
<http://ndla.no/nb/node/22469>

I kreativ dans finnes det ikke noe som er "riktig" eller "galt". Det er ingen trinn eller stegkombinasjoner som må læres. Målet med undervisningen i kreative dans er at elevene skal stimuleres til å bruke sine egne ressurser for å uttrykke seg gjennom dansens bevegelsesspråk, og til å gi uttrykket en direkte og klar framstilling.

På de neste sidene finner du forslag på to konkrete undervisningsopplegg med videoer og lærerveiledninger.

Undervisningen i kreativ dans bygger på et system for analyse av dans som opprinnelig utviklet av danseteoretikeren, pedagogen og koreografen Rudolf Laban (1879 -1958). (Åse Løvset Glad 2002: Dans på Timeplanen).

Faglig ansvarleg

Faglig ansvarlig for kreativ dans har vært Mona Rinde Viland, med førsteamansis Jan Emil Ellingsen som faglig prosjektleder. Danserne kommer fra Bergen kulturskole, den videregående skole og Høgskolen i Bergen. Mediesentret ved Høgskolen i Bergen har stått for regi og produksjon.

Drama

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Drama \(47413\)](#)

Trolig har du dramatisert noe i løpet av årene som elev. Kanskje har klassen din dramatisert en julefortelling eller vært vikinger, marsboere eller noe helt annet. Disse erfaringene vil være gode å ta med seg når du nå skal jobbe med drama.

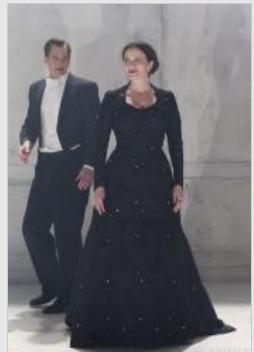
Drama er en av flere aktiviteter vi bruker i arbeidet med barn og unge. Som barne- og ungdomsarbeider har du behov for dramakunnskaper slik at du kan bruke drama både i lek og læring.

Drama

Dukketeater

Teater

Oppgaver til fagstoff om «Drama».

Tenk over

1. Hvilke kompetansemål i læreplanen sier at du skal lære om drama? Diskuter kompetansemålene i klassen.
2. Lag et tankekart som viser hva du kan om drama før du begynner med dette emnet. Ta fram tankekartet når du er ferdig med emnet, og finn ut hva du har lært.
3. Hvilke tanker får du når du ser bildene på denne siden?

Bruk bildene til inspirasjon og skriv en tekst om barn og drama.

Hva er drama, og hvorfor skal man bruke det?

Forfatter: Landslaget Drama i skolen (LDS) v/ Mette Nyheim , Guri Bente Hårberg

[Hva er drama, og hvorfor skal man bruke det? \(47417\)](#)

Selve ordet *drama* betyr «handling». I hverdagen bruker vi gjerne ordet når det har skjedd noe utenom det vanlige. Nyhetene bruker ofte ordet *dramatisk* om hendelser som ulykker og ran, altså noe problematisk eller konfliktfylt.

Her skal vi bruke ordet om faget drama. All dramaaktivitet innebærer at man jobber med en eller annen form for fiksjon. Det vil si at vi jobber med noe som er oppdiktet. I drama lever man seg inn i oppdiktede situasjoner og i oppdiktede personer. Dette kalles agering.

Drama går altså ut på å late som om man er en annen enn seg selv, og at man er i en annen situasjon enn den virkelige. Dette kan skje med tre ulike utgangspunkt:

1. Gjenstander

For eksempel later man som om et tau på gulvet er en elv. Eller så later man som, mimer at, man har et glass i hånden selv om man ikke egentlig har det.

2. Situasjon

For eksempel later man som man er i en jungel.

3. Rolle

Man later som man er en annen enn man egentlig er.

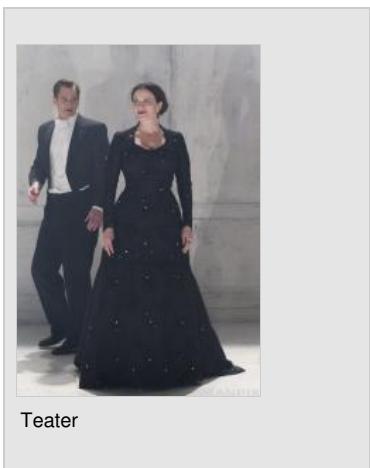
Det er dette som skiller en dramaøvelse fra en vanlig lek. For å kunne kalles en dramaøvelse må øvelsen ha et element av fiksjon og agering i seg.

Faget drama

Faget drama henger tett sammen med teater og med lek. For å forstå bedre hva dramafaget dreier seg om, kan det være nyttig med en kort sammenligning av drama, teater og lek.

Teater

Å spille teater er kort sagt det samme som vi har sett over: Skuespillerne later som de er noen andre enn de er i virkeligheten. Det som først og fremst skiller teater fra drama, er at på teater er det et publikum som sitter og ser på skuespillerne. Publikum går ikke inn i en rolle, de er seg selv. I mange dramaaktiviteter er alle deltagerne involvert samtidig i ageringen. I tillegg er det ikke alltid en forestilling som er målet for å holde på med drama.

Drama kan brukes for å lære om noe annet, for eksempel om vikingtiden. Det vil si at drama kan være en metode for å lære noe. Likevel bruker dramafaget mange av teknikkene og virkemidlene fra kunstformen teater. Derfor sier vi også at drama er et kunstfag.

Lek

Ser vi på hva lek er for noe, kan vi definere det som det å skape en egen verden med sine egne regler.

Tenk over noen leker du kan. Det er lett å tro at lek er en helt fri aktivitet, men når man tenker over det, er det nesten ingenting som har så klare regler og grenser som lek. Fordi leken har så klare grenser, er det mulig å prøve ut ting i leken som man ikke har lov til i den virkelige verden. Denne typen lek er naturlig for barn, og hvis du kjenner noen barn, har du sikkert sett at de på egen hånd har laget sine egne små rollespill.

Lek

Kanskje har du også lagt merke til at de ofte snakker i fortid når de spiller. Man kan ofte overhøre barn si for eksempel «og så gikk du dit, og så gjorde jeg sånn» når de planlegger spillet. Det kan være et tegn på at barna vet at det de holder på med, er fiksjon. De vet at det er på liksom.

Spillet er ikke virkeligheten, men det representerer virkeligheten. Virkeligheten gjenskapes ved hjelp av fantasiene. Nettopp fordi det ikke er virkelig, er man fri til å utforske og bearbeide inntrykk, opplevelser og erfaringer i spillet. I det dramatiske spillet kan man øve seg på atferd og reaksjoner som senere kan brukes i virkeligheten.

Sammenhengen mellom lek, drama og teater er tydelig: Man skaper en egen verden, et fristed, der man kan spille ut, agere, personer og situasjoner som kanskje ligner på det virkelige livet, men som ikke faktisk er virkelig. Det er en fiksjon. Gjennom å spille situasjoner og personer kan man lære noe om hvordan man kan takle tilsvarende situasjoner i den virkelige verden. Gjennom agering kan man «øve seg til livet».

For å oppsummere kan vi si at drama er et kunstfag der vi bruker virkemidlene fra teateret for å bearbeide temaer. Drama kan brukes som en metode for å lære.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Hva er drama, og hvorfor skal man bruke det?"

1. Hva betyr ordet *drama*?
2. Hva betyr ordene *fiksjon* og *agering* (søk opp ordene dersom du ikke vet hva de betyr)?
3. Hva skiller drama og teater?
4. Hvilke likhetstrekk har drama og teater?
5. Hva skiller drama og lek?
6. Hvilke likhetstrekk har drama og lek?

Hvorfor drama i barne- og ungdomsarbeid?

Forfatter: Landslaget Drama i skolen (LDS) v/ Mette Nyheim , Guri Bente Hårberg

[Hvorfor drama i barne- og ungdomsarbeid? \(47425\)](#)

Dramafaget krever at man tar i bruk flere sider ved seg selv samtidig. Slik bidrar dramafaget til å utvikle hele personligheten, hele mennesket. Mange dramaøvelser krever konsentrasjon. I tillegg tar man ofte i bruk flere av de fem sansene (høre, se, føle, smake, lukte). Man trenes i å ta i bruk og bli klar over kroppsspråket og å snakke foran andre. Mange dramaaktiviteter krever samhandling og samarbeid med andre. I dramafaget tar vi ofte for oss tematikk som krever at man reflekterer over hvordan man selv ville handlet i en gitt situasjon. Dermed utvikler vi oss også personlig i dramafaget.

Viktigst er det kanskje at dramafaget trener det som kalles empati. Dramafaget er å late som man er en annen, å gå inn i en rolle. For å kunne gjøre det, må man ha evnen til å se for seg hvordan en annen enn en selv ville opplevd en situasjon. Empati er kanskje den viktigste egenskapen verden trenger i dag. Uten å kunne leve seg inn i en annens situasjon, ser man ikke behovet for, og får heller ikke lyst til, å bidra til å hjelpe dem. I dramafaget trener vi denne empatien hele tiden.

For å kunne leve seg inn i en oppdiktet situasjon, må man bruke fantasien for å se for seg situasjonen og se for seg hvordan personen man spiller, ville ha reagert: Hva hadde rollefiguren din gjort og sagt? Derfor er kreativitet en viktig egenskap i drama. Mange mennesker, både voksne og barn, blir fort litt skremt når de blir bedt om å være kreative. Kanskje du som barne- og ungdomsarbeider også tenker at du ikke er kreativ nok til å holde på med drama.

Det første du må vite om kreativitet, er at det er en ferdighet som kan trenes. Det er lett å tenke at noen mennesker bare *er* kreative, mens andre ikke er det. Det er ikke riktig. Kreativiteten kan trenes opp og øves på. Å være kreativ krever en evne til se for seg ting som ikke er virkelige. Denne evnen kalles forestillingsevne, eller ganske enkelt fantasi, dette trenes hele tiden i dramafaget i og med at man hele tiden ser for seg personer og situasjoner som ikke er virkelige.

I bunn og grunn er det å være kreativ mye av det samme som å løse problemer. Én definisjon på kreativitet kan være «evne til å fantasere, forestille seg og utvikle nye ideer»

Dukketeater

Grovt sett kan vi skille mellom tre hovedmåter å lære på: den **auditiv**e, den **visuelle** og den **kinestetiske**.

De som lærer auditivt, liker å høre.

De som lærer visuelt, liker å se.

De som lærer kinestetisk, liker å gjøre.

Et gammelt kinesisk ordtak sier: «Det jeg hører, glemmer jeg. Det jeg ser, husker jeg. Det jeg gjør, forstår jeg.»

Kreativ

Lerdahl, 2007 / bibliotek
<http://ndla.no/nb/node/47421>

. En kreativ prosess kan defineres som «en skapende og konstruktiv prosess som løser problemer på en ny måte»

Vethal et.al., 1997, / biblio

<http://ndla.no/hb/node/47422>

. Derfor er også kreativitet en egenskap som etterlyses mer og mer. Med de utfordringene verden står overfor i dag, trenger vi kreative mennesker som kan se og oppdage nye løsninger på problemer.

Ved hjelp av drama kan man bearbeide problemstillinger og temaer som deltagerne er opptatt av. Dersom man for eksempel i barnehagen gjennomfører et spill om eventyret «Gullhår», der Gullhår må trøstes, kan man etterpå reflektere over det å trenge trøst, hva som trøster og så videre.

Tilsvarende kan man gjennomføre et spill om mobbing i litt eldre aldersgrupper. Spillet bidrar til at man kan få innsikt i hva det er som gjør at noen mobber, eller hvordan det oppleves for den som mobbes. Det er viktig at det temaet man jobber med, er noe som angår deltagerne. Derfor er det også viktig med en engasjerende begynnelse på arbeidet.

Empati er evnen til å leve seg inn i en annens situasjon, det å sette seg inn i hvordan en annen opplever en situasjon.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Hvorfor drama i barne- og ungdomsarbeid?"

1. Hvilke sider av deg selv tar du i bruk når du dramatiserer?
2. Hvilke egenskaper kan du trenere opp ved å dramatisere?
3. Hva er empati?
4. Hvordan kan dramafaget bidra til å trenere opp empati?
5. Hva er kreativitet, og hvilken sammenheng er det mellom drama og kreativitet?
6. Hvordan kan man trenere opp kreativiteten?

Planlegging, gjennomføring og evaluering av en d

Forfatter: Landslaget Drama i skolen (LDS) v/ Mette Nyheim , Guri Bente Hårberg

[Planlegging, gjennomføring og evaluering av en dramaøkt \(47434\)](#)

Ideelt sett begynner planleggingen av en dramaaktivitet med observasjon av deltagerne. Det kan være nyttig å ha litt kjennskap til gruppa og til forutsetningene til deltagerne før du begynner. Det er en fordel å vite litt både generelt om aldersgruppen og spesielt om den gruppa du skal jobbe med.

Det er viktig at du er godt forberedt og har tenkt igjennom hvordan du vil bygge opp økten før du begynner. Aller viktigst er det at du har klart for deg målet med økten. Hva vil du oppnå? Hvordan kan du oppnå det? Hvorfor har du valgt ut akkurat disse øvelsene? Lag enkle og konkrete mål som du etterpå kan se om du har oppnådd eller ikke. Så lenge du har målet klart for deg, kan så å si enhver øvelse og lek tilpasses og brukes i dramaundervisningen. Begynn derfor med å samle på og skrive ned leker du kan. Så lenge du vet hvor du vil, kan du lage egne varianter av leker og rette dem inn mot dramaaktiviteten.

Planlegging

Drama

Ett eksempel: Sisten (eller tikken) er en lek de aller fleste kan. Hvis du skal ha et opplegg om eventyr, kan den som har sisten, for eksempel være trollet i eventyret. Alle de andre kan late som de er prinsessa som ikke vil kidnappes. Slik blir barna allerede i oppvarmingen litt forberedt på tematikken dere skal jobbe med, og får allerede nå noen ideer til hvordan man kan spille troll og prinsesse.

Samtidig kan uforutsette ting oppstå i løpet av en økt. Nettopp fordi drama er en kreativ måte å jobbe på, er dette også ofte et poeng. Dette er ikke et fag hvor alt kan planlegges på forhånd, for alle deltagerne skal bidra med sin kreativitet, og da kan nye og uventede ting oppstå underveis. Derfor er det også viktig at dere etter en økt tar dere tid til å snakke gjennom hva som skjedde underveis, og hvordan dere eventuelt videre kan bruke de erfaringene dere nå har fått. Det gjelder å finne balansen mellom planlegging og å være åpen for det som skjer der og da. En av de viktigste egenskapene du som barne- og ungdomsarbeider har, er å kunne være til stede i situasjonen og gripe tak i det som skjer der og da.

Oppbygning av en dramaøkt

Her er én modell for hvordan man kan bygge opp en økt med dramaøvelser. Den kan være grei å ha som et utgangspunkt når du skal planlegge.

- Fellessamling, samtale i plenum. Dette bidrar til å samle gruppa og forberede på dagens tema. Her kan man også, hvis ønskelig, plukke opp tråden fra det man gjorde forrige gang, høre om noen har fått noen nye tanker siden da og så videre. Så introduserer man dagens tema.

Rekvise

- Oppvarming
- Hoveddel 1: Improvisasjon. Her tar man i bruk en av dramateknikkene (rollespill, intervju, bildeteater eller dramatisering). Improvisasjonen kan skje i plenum, i grupper, i par eller individuelt.
- Eventuelt hoveddel 2: Visning. Her deler gruppene med hverandre det de har kommet fram til i improvisasjonsdelen (dette punktet går ut hvis man for eksempel har brukt rollespill).
- Avsluttende fellessamling. Dette bør dere ha hver gang, uansett hva dere har jobbet med og hvordan. Her har man mulighet til å samle trådene, høre hvordan deltagerne har opplevd økten, bearbeide erfaringer og reflektere over temaet dere har jobbet med. Her kan deltagerne gi uttrykk for noen av opplevelsene sine, komme med reaksjoner og stille spørsmål.

Kostyme

Noen konkrete tips

1. Begynn med korte og praktiske øvelser der alle er i aktivitet samtidig.
2. Styr unna «rare» øvelser i begynnelsen. Det kan hende at de fleste i gruppa er uvant med dramaøvelsener som gjør at for eksempel mye kroppskontakt er vanskelig for noen av deltagerne. Derfor kan øvelsene i begynnelsen før man får sett gruppa an.
3. Ha ekstra øvelser i bakhånd. Med mindre man er veldig erfaren, er det vanskelig å forutsi hvordan et barn reagerer på et spesielt øvelsested. Avbryt en øvelse hvis den ikke fungerer, og gå over til noe annet.
4. Hold ikke på for lenge med hver øvelse i begynnelsen. Ha et våkent blikk og følg med på når energien begynner å synke i gruppa. Avbryt da, og gå videre til neste øvelse.
5. Unngå lange visninger i begynnelsen. Det å skulle vise fram det man har laget, er skummelt for mange. Men samtidig skal deltagerne også utfordres litt på dette. Begynn derfor med korte visninger, gjerne i litt store grupper, slik at enkeltindivider ikke blir så veldig eksponert.
6. Forklar øvelser trinnvis slik at det ikke blir for mye informasjon på en gang. La deltagerne prøve ut hvert trinn i praksis før du går videre i forklaringen.
7. Det kan være forskjellig hvor vant de du skal jobbe med, er til å drive med drama. Noen kan virke som om de er skapt til det, og hiver seg med glede ut i alle øvelsene du gir dem. Andre kan av ulike grunner være mer tilbakeholdne. Dette er en av grunnene til at det er en stor fordel om du har observert dem du skal jobbe med, litt før du begynner med drama. Da kan du til en viss grad tilpasse opplegget til den typen deltagere du har.

Drama i barnehagen

Drama på skolen

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Planlegging, gjennomføring og evaluering av en dramaøkt"

1. Hva er observasjon?
2. Hvorfor anbefales observasjon av gruppen før en dramaøvelse?
3. Hvorfor er det viktig å være godt forberedt til en dramaøvelse?
4. Hva bør du tenke gjennom i forberedelsesfasen?
5. Skriv ned leker du kan.
6. Forklar hvordan en dramaøkt bør avsluttes.
7. Hvordan kan en dramaøkt bygges opp?
8. Hvorfor bør du ha noen øvelser i bakhånd?
9. Hvorfor bør du unngå lange visninger i starten?

Barne- og ungdomsarbeideren som forbilde i drama

Forfatter: Landslaget Drama i skolen (LDS) v/ Mette Nyheim , Guri Bente Hårberg

[Barne- og ungdomsarbeideren som forbilde i dramaarbeidet \(47448\)](#)

Idet du trer inn i rollen som barne- og ungdomsarbeider, blir du en rollemodell for dem du skal jobbe med. Dine handlinger og holdninger er en viktig del av det deltagerne tar med seg. Du kan være sikker på at det du gjør i praksis, er mye viktigere for hva deltagerne lærer, enn de ordene du bruker. Det er med andre ord lite virkningsfullt å si for eksempel at det er viktig å være konsentrert, hvis ikke du selv viser at du er konsentrert i arbeidet.

Det betyr at dersom du vil at de du leder i drama, skal slappe av og slippe seg litt løs, så må du selv vise en leken holdning til det dere holder på med. Vil du at de skal støle på deg, må du samtidig vise at du har kontrollen, og at du bestemmer når dere skal jobbe strukturert, og når det er greit å slippe seg litt mer løs.

Det aller viktigste for en som skal lede drama, er å være til stede der og da. Det vil si at du har en lyttende holdning til det som skjer i rommet. Merker du for eksempel at en øvelse ikke fungerer etter planen, så avbryt og gå videre til neste, selv om du egentlig hadde tenkt å holde på lenger (dette er grunnen til at det er bra å ha øvelser i bakhånd). Denne oppmerksomheten må du ha skrudd på helt fra du møter deltagerne. Det uformelle møtet før selve dramaøkten begynner, kan være kjempesiktig. På en ungdomsklubb, for eksempel, er det greit å være våkent til stede når deltagerne kommer, henger av seg klærne, småprater på vei inn i rommet og så videre. Det gir deg en mulighet til å sjekke ut stemningen i gruppa og dessuten til å slå av en liten prat. Det skal ikke alltid så mye til for å vise at du ser deltagerne. Bare det at du viser at du er opptatt av det de er opptatt av, er et viktig signal som bidrar til å skape trygghet.

Noen ting du bør tenke
på

1. Vær oppmerksom på ditt eget kroppsspråk. Signaliserer du med kroppen at du er trygg på det som velkommen? Det viktigste her er å stå godt, være i balanse og ha et åpent kroppsspråk.
2. Blikk er særlig viktig. Sørg for å få blikkontakt med alle så tidlig som mulig. Hver gang.
3. Etabler faste rammer rundt økten. Begynn alltid med felles samling og avslutt alltid med felles avslutning og oppsummering. Du kan gjerne ha et fast rituale i begynnelsen og slutten. For barn kan det for eksempel passe med en fast sang. Det skaper trygghet.
4. Begynn alltid med oppvarming. Det er viktig at temaet man jobber med, på en eller annen måte angår deltagerne, og da er det viktig med en engasjerende begynnelse på opplegget. I oppvarmingen kan man gjerne bruke vanlige leker, som sisten, sangleker, ringleker og så videre. Hvis du tenker deg litt om, kan du antagelig ganske mange slike. Oppvarmingen bidrar til å samle gruppa, varme opp kroppen litt og sørge for at alle er mentalt innstilt på å holde på med drama. En god oppvarmingslek inkluderer alle. Det vil si at alle bør være i aktivitet slik at ingen blir tilskuere.
5. Vær oppmerksom og lyttende når du har samtaler med gruppa. Vis at du anerkjenner de svarene deltagerne kommer med (det betyr ikke at du må være enig i alt, men du må prøve å forstå hvorfor de sier det de sier).
6. Når du leder en samtale, er også måten du stiller spørsmål på, viktig. De beste spørsmålene er de som stimulerer deltagernes fantasi og tanke. Spørsmålene bør med andre ord være litt åpne. Hvis deltagerne er litt tilbakeholdne, kan det være greit å begynne med noen oppvarmingsspørsmål. Det kan være ja/nei-spørsmål som de enkelt kan svare på, og så kan du heller spørre dem hvorfor de svarer ja eller nei.

Den sjenerete
Barn og unge med en annen

På vei inn i
ungdomsklubben

Kroppsspråk

Blikk

Barnakryss som hånd i hånd for en del barn og unge. Mange liker å spille en rolle og vise seg fram for andre, og de hiver seg med glede ut i alle øvelsene du gir dem. I så å si hver gruppe vil det også være noen som er mer tilbakeholdne og stille av seg. Det kan være forskjellige grunner til det, men det viktigste er hvordan du skal håndtere det.

Det første du må være klar over, er at selv om drama passer for mange, så passer det ikke for alle. Det er ikke alle som er bekvemme med å være i en rolle og vise seg fram. Det viktigste du som leder kan gjøre, er å la disse deltagerne være den de er. Det å være sjenert eller tilbakeholden er ingen sykdom som må kureres, så la alle deltagerne være med på sine egne premisser.

Riktig nok er det mange som har holdt på med drama en stund, som sier at de har blitt mindre sjenerte av det, og at det er lettere for dem å stå foran en forsamling å snakke. Det er selvfølgelig en god ting, og det er en fordel i mange sammenhenger å ha lært noe om det. Men at det skal skje, er avhengig av at det er et ønske hos deltakeren og noe han eller hun er villig til å utfordre seg selv til. Det er ikke noe du skal legge deg bort i eller prøve å presse fram, for det kan virke mot sin hensikt.

Alle med!

Drama

Respekt for ulikheter

Det du kan gjøre er:

1. Anerkjenn at drama kan være skummelt, og at det ikke er noe rart at man synes det og vegrer seg litt for å delta iblant. Understrek at deltakerne selv bestemmer i hvilken grad de vil engasjere seg (du skal likevel reagere på det dersom noen holder på med noe i rommet som forstyrrer dramaaktiviteten).
2. Legg til rette for at alle deltakerne skal få delta på sine egne premisser. Mange sjenerte deltagere føler seg tryggere hvis alle i rommet holder på med noe samtidig, for eksempel i par. Da er det ikke så mye oppmerksomhet rettet mot akkurat dem, og de tør ofte å slippe seg litt mer løs enn hvis alle skal se på det de gjør.

Mange av dramaøvelsene er ikke-verbale (det vil si at man ikke snakker mens man gjør dem). Det betyr at man må kommunisere på andre måter enn med ord. Da kan man kanskje uttrykke andre ting enn det som er mulig gjennom språket.

Når man dramatiserer og visualiserer ord og handlinger, blir man nødt til å konkretisere hva man legger i for eksempel begreper som makt. Det gjør at drama kan være egnet til å jobbe med barn og unge som har forskjellige kulturbakgrunner, siden det hjelper dem til å kommunisere på andre måter enn med ord.

Vær likevel oppmerksom på at i noen andre kulturer er kroppskontakt noe som er litt farlig. Det samme gjelder når du jobber med en gruppe med en blanding av jenter og gutter. Hvis du merker at du har barn og unge i din gruppe som har den holdningen, så legg opp til øvelser som er ikke-verbale, men der de likevel slipper å ta for mye på hverandre.

Drama

Drama kan også brukes på en slik måte at resten av gruppen blir bedre kjent med kulturen til den som kommer fra et annet land.

Barn med nedsatt funksjonsevne

I arbeid med barne- og ungdomsgruppene vil du møte barn og unge som har nedsatt funksjonsevne, slik at du i planlegging og gjennomføring av dramaaktiviteten må tilrettelegge spesielt for dem.

I de aller fleste tilfellene krever det bare en bevisst holdning i planleggingen. Det finnes ingen grunn til at barn med Downs syndrom, bevegelseshemminger eller synshemminger ikke skal kunne delta i en dramaøvelse. Det dreier seg i hovedsak om å se mulighetene som finnes.

Se muligheter, ikke begrensninger

Når barnegruppen har medlemmer som trenger ekstra tilrettelegging, kan det være lurt å tenke over følgende:

- Hva er det barnet mestrer?
- Kan funksjonshemmingen brukes på en god måte?
- Hvordan ser barnet på behovet sitt for tilrettelegging?
- Trenger du ekstra utstyr?
- Hvordan kan du skape forståelse for at alle kan delta, men kanskje på ulike måter?

Rullestolbruker

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Barne- og ungdomsarbeideren som forbilde i dramaarbeidet"

1. Hvordan kan du være en god rollemodell for barn og unge under dramaaktiviteter?
2. Hvordan bør du som barne- og ungdomsarbeider opptrer før og under dramaøvelsen?
3. Hvilke seks ting bør du tenke over før og under dramaøvelsen?
4. Hvordan håndterer du barn som ikke vil være med, og som er sjenerende eller stille?
5. Hva bør man tenke over dersom man har barn med en annen kulturbakgrunn i gruppen?
6. Hva bør du tenke over dersom du har barn med nedsatt funksjonsevne i gruppen?

Oppgaver til filmen «De stille barna»

1. Hvorfor skal vi være oppmerksomme på de stille barna?
2. Hvordan kan du som barne- og ungdomsarbeider vise omsorg for de stille barna?
3. Hva er innagerende adferd?
4. Hva er utagerende adferd?
5. På hvilken måte har de stille barna et adferdsproblem?
6. Det er ikke sikkert at alle barn som er stille, har et adferdsproblem eller opplever at måten de opptrer på, er til hinder for egen vekst og utvikling. Hvordan kan du skaffe deg kunnskap om dette?
7. Beskriv det å være populær og upopulær.
8. Hvordan er noen upopulær?
9. Diskuter dette i klassen, og relater det til respekt og omsorg for barn og unge. Hvorfor er det viktig med en god dialog mellom barnehage eller skole og hjem?
10. Hva kan skje om ingen tar tak i de problemene som de stille barna har?

Oppgaver til filmen «Innvandrerungdom uten forbilder»

1. Hvorfor er det viktig med rollemodeller i alle kulturer?
2. Hvorfor er det viktig at noen av rollemodellene har samme bakgrunn som du selv?
3. Hva mener Ulrik Imtiaz Rolfsen med uttrykket «ut av skapet» i filmen over?
4. Kan gode rollemodeller gjøre mennesker stolte av sin egen kultur?
5. Hvorfor er det viktig at vi får barne- og ungdomsarbeidere med ulik kulturbakgrunn?

En oversikt over de viktigste dramateknikkene

Forfatter: Landslaget Drama i skolen (LDS) v/ Mette Nyheim , Guri Bente Hårberg

[En oversikt over de viktigste dramateknikkene \(47451\)](#)

Nå skal vi gå litt mer konkret til verks. Dramafaget er stort, og det er mange som har holdt på med det og utviklet et nesten uendelig antall teknikker og øvelser.

Her skal vi ta for oss fem av hovedteknikkene i dramafaget:

Dramateknikk 1: Frys/
bildeteater

Opprinnelig ble bildeteater utviklet av en brasilianser som heter Augusto Boal. Han utviklet teknikken for å jobbe med undertrykkelse i forskjellige former, men teknikken kan brukes i mange forskjellige sammenhenger. Man bruker kroppen til å lage en statue av temaet eller på andre måter visualisere et enkeltord eller et tema.

Bildeteater går i korthet ut på at deltagerne i grupper lager frysbilder (statuer eller et slags lysbilde) av en situasjon, en tilstand eller et tema.

Dette bildet kan så bearbeides på flere måter. Ofte er mellommenneskelige situasjoner godt egnet, som mobbing, familieliv eller vennskap. For eksempel: Hva tenker du når du hører ordet mobbing? Hvilke konkrete handlinger er det man gjør når man mobber noen? Lag et bilde av en som er utenfor. Hva er situasjonen, hvor er dere, hvem er dere?

Når vi bruker frysteknikk, tar vi i bruk kroppen. For at det virkelig skal fungere, er det viktig at lederen er nøyne med at det skal være god kvalitet på frysbildet. Det skal være som om noen har tatt bilde av deg midt i en bevegelse. Frys er frossen energi. Husk at også ansiktsuttrykk og blikkretning hører med og må holdes helt i ro! Slik øver vi opp deltagernes konsentrasjon og kroppskontroll samtidig som vi jobber med temaet.

Dramateknikk 2:
Dramatisering

Dramatisering er opprinnelig å lage teater med utgangspunkt i et annet kunstnerisk produkt, for eksempel et eventyr, en novelle, et dikt eller et bilde. Men man kan naturligvis også lage teater ut ifra et tema. Det som er viktig å tenke på når man skal dramatisere, er at man har situasjonen tydelig for seg: Hvem er man, hvor er man, når er det, hva gjør man, og hvorfor gjør man det? Det er også viktig at det er en eller annen slags konflikt eller problem som oppstår i situasjonen.

Vi har tidligere nevnt at drama kan være en måte å kommunisere ikke-verbalt på. Mange tenker nok at man må ha en eller annen slags tekst eller replikker når man dramatiserer. Det kan man naturligvis ha, men det går også an å dramatisere med svært få ord, eller uten å bruke ord i det hele tatt. Mange ganger kan det faktisk være mer virkningsfullt enn å bruke ord.

Her er noen ting man kan tenke på for å få fram informasjon om situasjonen og forholdet mellom personene uten å bruke ord:

- blikkkontakt eller ikke blikkkontakt

Mobbing på arbeidsplassen

Diskuter frysbildet over.

- handlingene man utfører
- fysisk avstand eller nærhet
- kroppsholdning
- ansiktsuttrykk
- enkle, symbolske kostymer eller rekvisitter (hva sier det for eksempel om en person at han eller hun har et kors rundt halsen?)

Enkle kostymer kan være svært virkningsfullt. I tillegg kan kostymet gjøre det lettere å komme inn i rollen og spille den. Mange barn og unge synes at det er enklere å spille en rolle når de får på seg et kostyme. Det kan ha noe å gjøre med at man kan gjemme seg litt bak det. Man kommer lenger vekk fra seg selv. I tillegg er det å kle seg ut noe mange barn og unge liker og synes er gøy, og det å leke seg litt med kostymer skaper ofte god stemning i gruppa.

Dramatisering

Kostyme

Dramateknikk 3:

Intervju

Intervju er en øvelse i å skaffe seg informasjon, og det er derfor en øvelse alle kan få god bruk for i det virkelige liv. Denne øvelsen kan gjøres i par, eller så kan hele gruppa intervju en person som kan være i rolle.

For eksempel kan den som intervjuется, late som han er en figur i en fortelling eller et eventyr. Resten av gruppa er seg selv og stiller ham spørsmål. Den som er i rolle, må svare så godt han kan ut ifra det han vet fra teksten. Det er ofte svært populært blant barn hvis lederen er den som går i rolle og blir intervjuet.

Jobber man for eksempel med eventyr som tema, kan den som er leder, gå i rolle og kle seg litt ut som et troll og la elevene intervju trollet. Kanskje trenger trollet også hjelp til noe etter intervjuet, for eksempel å lage en trolldans.

Intervju

Dramateknikk 4:

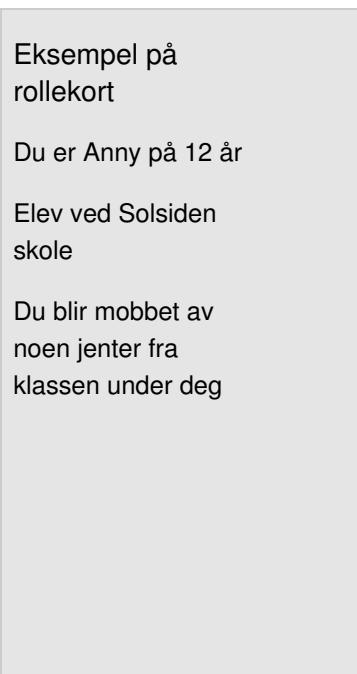
Rollespill

Denne teknikken har faste rammer og innebærer ikke noen form for visning. Det betyr at den kan fungere godt for nybegynnere. Det er imidlertid lurt å ha hatt en del øvelser der man spiller en rolle, i og med at deltagerne i rollespillet skal holde på rollen over et litt lengre tidsrom.

Rollespill foregår i grupper. Deltagerne i rollespillet får et rollekort der det står opplysninger om deres rolle (navn, alder og så videre) og hva situasjonen er. Rollekortene er hemmelige for de andre deltagerne. Når lederen sier «start», begynner rollespillet, og deltagerne dramatiserer den rollen de har fått. Viktig: Instruer deltagerne til å holde på med rollespillet helt til du sier stopp.

Etter at man har spilt ut situasjonen, har man en oppsummeringsrunde i gruppene der de går gjennom en og en deltager og diskuterer følgende punkt: Hvordan ble din rolle oppfattet av resten av gruppa? Hvordan var det for deg å være denne rollen, og hva tenkte du underveis?

Viktige tips til lederen

Når alle rollekortene er delt ut, gir du beskjed om at deltagerne skal sitte hver for seg og lese igjennom rollekortet flere ganger. Slik får de tid til å tenke gjennom hvordan de vil spille rollen og legge til ting selv. Rollespillet begynner når du som leder gir klarsignal.

Det er svært viktig at du sier ifra at de skal holde på rollene helt til du sier stopp, og at du lar spillet gå en stund. Følg med på det som skjer, med et våkent øye. Det er viktig at gruppa opplever et par dødpunkter før du stopper spillet, for det er i disse dødpunktene at situasjonen og rollene kan utvikle seg.

Det er viktig at deltagerne får tildelt rollenavn, slik at de ikke bruker sine egentlige navn. Rollenavnene må på en eller annen måte være synlige for de andre. For eksempel kan deltagerne skrive rollenavnet sitt på en lapp som de legger foran seg.

Det å utforme rollekort kan virke litt vanskeligere enn det egentlig er. Så lenge du husker på noen grunnleggende ting, er det overkommelig å lage egne rollekort:

- Ha situasjonen (hvem, hva, hvor, hvorfor, når) klart for deg.
- Legg inn en konflikt eller motstridende interesser, men finn en god balanse mellom rollene. Hvis det blir for mange usympatiske eller farlige roller, fungerer spillet dårlig.
- Hemmeligheter som de forskjellige rollene har, og som kan avsløres etter hvert, er svært effektivt.
- Ikke røp for mye til deltagerne på forhånd. Hvis mulig skal de ikke vite hva temaet er en gang. Slik blir erfaringen de gjør seg i rollespillet, mer virkningsfull.

Man kan også organisere rollespillet slik at alle deltagerne får litt felles informasjon før man begynner, om hvem de er, hvor de er, og hva som er situasjonen. Så kan de få litt tid til å tenke gjennom sin egen rolle. Eventuelt kan noe informasjon være felles, og noe skjult.

Man kan også ha en observatør på hver gruppe som får beskjed om å se etter bestemte ting: Hvem dominerer situasjonen? Hvem snakker mest og minst? Oppstår det noen dødpunkter? Og så videre.

Dramateknikk 5: Improvisasjon

Improvisasjon vil kort sagt si å finne på ting der og da, i øyeblikket. Altså at man gjennomfører et spill som er lite forberedt, og der man ikke vet hva som kommer til å skje. Det betyr ikke at ingenting er forberedt. For eksempel er rollespill en slags improvisasjon, for selv om rollene og situasjonen er planlagt på forhånd, så er det ikke planlagt nøyaktig hva rollene skal si, eller hvordan de skal reagere etter hvert som situasjonen utvikler seg. Det er opp til hver enkelt deltager der og da.

Nå er du på vei til skolen. Klokken er 8.30. Tre meter lenger framme står jentegjengen som plager deg. I dag er det i tillegg noen gutter fra din egen klasse sammen med dem.

Du har lyst til å snu og løpe hjem, men du vet at far er hjemme. Hvis du kommer hjem nå, forstår han at noe er galt.

Mobbing

Hva kommer til å skje?

Utfordringer til deg

Oppgaver til "En oversikt over de viktigste dramateknikkene"

1. Forklar frys- eller bildeteater-teknikken. Prøv den gjerne ut sammen med de andre i klassen din.
2. Forklar hva dramatisering er. Prøv gjerne å dramatisere sammen med de andre i klassen din.
3. Forklar intervjuTeknikken. Prøv gjerne ut denne teknikken sammen med de andre i klassen din.
4. Forklar hva rollespill er. Spill gjerne rollespill sammen med de andre i klassen din.
5. Lag noen rollekort.

6. Forklar hva improvisasjon er. Prøv gjerne å improvisere sammen med de andre i klassen din.

Oppgaver til filmen "Drama i barnehage"

Denne barnehagen satser på drama og har en stor teateroppsetning hvert år.

1. Hva må planlegges for at en så stor dramaoppsetning skal fungere?
2. Hvordan kan det planlegges?
3. Hva krever en slik oppsetning av de voksne i barnehagen?
4. Hvilket utbytte tror du barna har av å være med på dette?
5. Du ser en gutt som forstyrrer opplegget. De voksne har tidligere prøvd å få ham til å delta uten å lykkes. På dette klippet får han derfor beskjed om å være sammen med de andre i rommet ved siden av. Han får ikke delta på resten av øvelsen. Diskuter denne avgjørelsen.

Et knippe bli-kjent-leker

Forfatter: Landslaget Drama i skolen (LDS) v/ Mette Nyheim , Guri Bente Hårberg

[Et knippe bli kjent-leker \(47461\)](#)

Det er viktig at du lærer navn så fort som mulig og bruker dem. Derfor kan en del navneleker og bli kjent-leker være nyttige. Her er noen eksempler:

Hva er du flink til?

Gruppen sitter i ring, og alle sier en ting de er flinke til. Eventuelt kan man ta med ting hjemmefra for å vise fram til de andre. Denne samtalen kan lede til ulike aktiviteter hvor man lærer av hverandre. Den som er god til å sy, kan lære de andre. Den som er god til å gå tur, kan vise de andre turløypene i området, og så videre.

Jeg er flink til

Pek på

En fin og litt
annerledes bli kjent-
lek som skjerper
sansene og
konsentrasjonen.
Alle går fritt rundt i
rommet. Når lederen
klapper, skal alle
stoppe momentant og
lukke øynene med en
gang. Lederen sier så
«pek på» og nevner
en ting i rommet eller
navnet til en av
deltagerne.
Alle skal da med
øynene lukket peke dit
hvor de tror tingene
eller personen står.

Hva er felles?

Fleip eller fakta?

To og to går sammen.
De skal presentere seg for hverandre og fortelle noe som er riktig, og noe som er galt. Den andre skal finne ut hva som er fleip og fakta. For eksempel kan man gi fire opplysninger om seg selv, tre riktige og en gal. Ta gjerne en gjennomgang i plenum etterpå.

«Jeg heter ..., og jeg gjør sånn»

Alle står i ring. En og en presenterer seg ved å si: «Jeg heter [navn], og jeg gjør sånn [man gjør en enkel bevegelse].» Hele gruppa svarer med å si: «Hei, [navn], du gjør sånn.» (Hele gruppa gjentar bevegelsen.)

Variasjon: Deltagerne kan få i oppgave å mime det de er flinke til.

Variasjon: To og to forteller hverandre hva de er flinke til, og så skal alle mime det partneren deres er flink til.

Variasjon: Denne øvelsen kan naturligvis også handle om hva man blir glad av, hva man blir trist av, hva man synes er kjedelig, hva man blir sint av, og så videre. Tilpass det gjerne til dagens tema.

Hva har vi til felles?

To og to sitter sammen og finner ut hva de har til felles. Det kan for eksempel være alder, hvilke land de har vært i, at de har sett en elg eller en slange, at de liker blå klær eller at de er morgenfugler eller B-mennesker. Etterpå kan man i plenum presentere for de andre hva man har til felles.

Variasjon: Også her kan man mime eller dramatisere hva man har felles.

Still dere på rekke uten å snakke

Når lederen sier «klar», skal deltagerne i gruppa stille seg på rekke etter hvem som er eldst. Det er ikke lov å snakke underveis.

Variasjon: I stedet for alder kan man stille seg på rekke etter postnummer, første bokstav i etternavnet, øyenfarge (fra lys til mørk) eller høyde.

Variasjon: I større grupper kan man gjøre dette til en konkurrans ved å dele gruppa i to. Den halvdelen som blir først ferdig, vinner.

Liker du naboen din?

Alle sitter i ring på stoler. En står i midten og har ikke stol. Den som står i midten, går til en av deltagerne og spør: «Liker du naboen din?» Hvis svaret er ja, skal de to som sitter på hver side av henne som svarte, bytte plass. Hvis svaret er nei, må den som svarer, tilføye: «Men jeg liker alle som ...» og nevne en egenskap. Alle som har denne egenskapen, må da bytte plass. Et svaret for eksempel «nei, men jeg liker alle som har blå øyne», må alle med blå øyne bytte plass. Den som står i midten, skal prøve å få satt seg på en ledig stol idet byttet skjer, slik at en ny person havner i midten.

Når denne leken har kommet godt i gang, kan man øke temperaturen ved å si at så snart stolen til høyre for deg er ledig, skal du flytte deg til den. Hvis dette fungerer bra, får man snart en bølge av bevegelse rundt hele ringen.

Bytte plass

Alle står i ring og legger en gjenstand foran seg for å markere plassen der de står. En står i midten og har ingen plass. Den som står i midten, sier: «Jeg heter [navn], og jeg [forteller noe om seg selv, for eksempel en egenskap eller noe man liker].» Alle som har den samme egenskapen, skal nå bytte plass. Hvis noen for eksempel sier «jeg heter Jorunn, og jeg har en katt,» skal alle som har en katt, bytte plass. Den i midten prøver å ta en plass når byttet skjer, slik at en ny person havner i midten.

Bytte navn

Denne leken virker enkel, men er vanskeligere enn man tror. Den krever at alle har ørene åpne og virkelig lytter til hverandre. Alle skal gå rundt og håndhilse på hverandre. Man hilser ved å ta en annen person i hånden og si navnet sitt. Alle «får» et navn fra den man hilser på, og det er dette nye navnet man skal bruke neste gang man hilser. Man bruker altså et nytt navn hver gang man hilser. Når man «får» sitt eget navn tilbake, er man ferdig og går ut av gruppa.

Eksempel: Siri og Hanne hilser på hverandre. Siri hilser ved å si «Siri», og Hanne sier «Hanne». De har nå fått hverandres navn. Neste gang Siri hilser på noen, sier hun «Hanne», og Hanne sier «Siri» neste gang hun hilser på noen.

Oppvarmingsleker

Forfatter: Landslaget Drama i skolen (LDS) v/ Mette Nyheim , Guri Bente Hårberg

[Oppvarmingsleker \(47464\)](#)

Her finner du eksempler på oppvarmingsleker.

Barneleker:

Sisten

Mange av de vanlige barnelekene egner seg ypperlig til oppvarming. Tenk tilbake på hvilke leker du har lekt selv, og ta dem i bruk. Kanskje kan deltagerne bidra og dele med hverandre leker de selv kan? Alle varianter av sistenleker er for eksempel utmerket som oppvarming. Man kan leke sisten på vanlig måte eller gjøre varianter. For eksempel:

Slangesisten

Den som blir tatt, må holde den som tar, i hendene. Etter hvert blir lenken av dem som er tatt, lengre og lengre. Det er bare de to i enden av lenken som kan ta nye. En utmerket samarbeidslek!

Stiv heks

(også kjent som «troll og stein»). Den som blir tatt, stivner på stedet og kan bare bli fri ved at noen andre kryper mellom beina hennes. Man kan ikke tas så lenge man er i ferd med å befri noen andre.

Pølsesisten

Den som blir tatt, blir til en pølse og må stå stille og si «pølse pølse pølse pølse ...» helt til noen kommer for å befri dem. Det trengs to for å befri. De to stiller seg på hver side av den som er tatt, og sier «pølsebrød». Man kan ikke tas så lenge man er i ferd med å befri noen andre.

Doktorsisten

Den som blir tatt, blir syk og legger seg ned. To stykker må komme og bære henne til sykehuset (som er et avtalt område i rommet) for at hun skal bli fri igjen. Man kan ikke tas så lenge man er i ferd med å befri noen andre.

Ku og fjøs

Sang og musikk egner seg godt til oppvarming

Barnesanger

For eksempel «Fader Jakob», «Bjørnen sover» og «Min hatt den har tre kanter».

Klappeleker

eller andre leker fra vi var små, for eksempel «Anne Liane» og «Bro, bro brille».

Alle står i ring, men i grupper på tre. En av de tre er en ku. De to andre lager et fjøstak over kua med armene. En deltager står i midten av ringen og har ingen plass. Den i midten kan nå si «ku», «fjøs» eller «ku og fjøs». Hvis han sier «ku», må alle kuene finne seg et nytt fjøs, mens fjøsene blir stående. Hvis han sier «fjøs», må alle som er fjøs, finne en ny ku å være fjøs for (man trenger ikke å være fjøs med den samme partneren). Hvis den i midten sier «ku og fjøs», må alle bytte plass. Da er det også mulig å bli fjøs selv om man har vært ku, og omvendt. Den i midten prøver å ta en plass mens byttet skjer, slik at en ny deltager havner i midten. Lederen kan bytte navn på leken etter behov. For eksempel kan man leke den som «troll og bru» når man skal ha om eventyr.

Noen opplegg

Forfatter: Landslaget Drama i skolen (LDS) v/ Mette Nyheim , Guri Bente Hårberg

[Noen opplegg \(47489\)](#)

Her kommer noen forslag til opplegg der vi tar i bruk noen av dramateknikkene og setter sammen øvelser til litt lengre forløp. De er ikke ment som ferdige opplegg, men som utgangspunkt du kan bygge videre på. Noen av oppleggene tar utgangspunkt i temaer som er sentrale i læreplanen for barne- og ungdomsarbeiderfaget. Oppleggene er beregnet på litt forskjellige målgrupper.

Tema: mobbing

Opplegget kan i utgangspunktet brukes med deltagere fra cirka 10 til 18 år, men sørge for å tilpasse påstandene i de siste diskusjonsoppgavene til aldersgruppen.

Rødt lys

En av deltagerne står på den ene siden av rommet, resten på den andre. Den som står, har ryggen til. De andre deltagerne skal prøve å komme fram til den som står. Når den som står, snur seg og ser på deltagerne, må de stå helt i ro. De som ikke står helt i ro, blir tatt og må gå tilbake til start. Det finnes forskjellige varianter. Mange har lært at den som står, skal telle til tre eller ti og si «rødt lys» når han eller hun snur seg. Man kan også avtale at den som står, kan snu seg når han eller hun vil. Det gjør det gjerne litt mer spennende, i hvert fall med litt eldre deltagere.

Når de har lekt litt, får du deltagerne til å holde posituren litt lenger. Gjør oppmerksom på at å stå i frys er frossen energi og krever konsentrasjon. Også blikk og ansiktsuttrykk skal holdes helt i ro. Det skal se ut som om de er klar til å fortsette bevegelsen hvert øyeblikk.

Mime på rekke

Halvparten av gruppen går ut på gulvet, og den andre halvparten ser på. De på gulvet står på en rekke ved siden av hverandre med ryggen til publikum. Lederen sier så et stikkord. Deltagerne skal straks, uten å tenke og uten å se på de andre, snu seg og lage en statue av stikkordet de har fått. Her får de bruk for frysteknikken fra forrige øvelse.

Gode stikkord kan være: jul, familie, skole, frihet, bursdag, lastebilsjåfør, nordmann, politiker, frykt, glede, kunstner, mann, kvinne, lærer og så videre. Bruk gjerne etter hvert ord som leder litt inn mot temaet, for eksempel sint, utenfor eller lignende.

Frysbilder

Deltagerne deles inn i grupper på cirka fem deltagere. Hver gruppe får i oppgave å lage et frys bilde med tittelen «Utenfor».

Første visning av bildet

Alle gruppene viser sitt bilde. Man kan gjerne be dem som ser på, lukke øynene til gruppa har fått på plass bildet, for så å åpne dem når lederen klapper.

De som ser på, skal aller først få gi uttrykk for sitt førsteinntrykk av bildet: «Hva ser dere her?» Det er også viktig å avklare her om de som ser på, mener at dette er et realistisk bilde, altså at det kunne ha sett sånn ut i virkeligheten. Hvis ikke, er det viktig å jobbe med bildet slik at det blir realistisk.

På dette stadiet kan man også gjøre et par øvelser som gjør bildet mer levende for publikum:

- Lyd og bevegelse: Hver deltager i bildet kan få en lyd og/eller en bevegelse som de skal gjenta.
- Replikker: Publikum kan komme fram og stille seg bak en av personene i bildet og si i jeg-form det de tror personen tenker. Den som står i bildet, skal så gjenta replikken. Når alle har fått en replikk, kan de sies fram i en rekkefølge som lederen bestemmer.

Man kan også, hvis deltagerne er noenlunde trygge på hverandre, be dem som ser på, gå fram og forme dem som er i bildet, slik at den som er utenfor, blir enda mer utenfor. Som et resultat har man nå to bilder. Lederen kan be gruppa øve på å skifte fra det ene bildet til det andre så raskt og effektivt som mulig, gjerne idet lederen klapper, slik at det blir en slags tegneserie av det.

Før man går tilbake i gruppene, kan deltagerne også få i oppgave å gjøre en eller to forandringer i bildet som gjør undertrykkingen mindre. Det skjer på samme måte, og det er viktig at deltagerne ikke blir sittende og diskutere med ord, men at de går fram og forandrer i bildet.

Forandring av frysbildet

Etter at deltagerne har kommet med noen forslag her, kan man gå tilbake i gruppene og lage en serie av bilder (lederen bestemmer antallet) fra undertrykkelse til idealsituasjonen.

Andre visning av frysbilder

Gruppa bytter bilde når lederen gir signal, for eksempel ved å klappe i hendene. Publikum kan nå diskutere om den forandringen de ser fra undertrykkelse til idealsituasjon, er realistisk. Det er viktig at løsningene som presenteres, ikke er magiske. De skal kunne gjennomføres i det virkelige liv. Det er for eksempel ikke realistisk at en mobber plutselig blir snill. Men kanskje kan man håndtere mobbingen på en annen måte slik at man likevel blir mindre undertrykt? Det er med andre ord viktig at de løsningsforslagene som presenteres, faktisk kan brukes i det virkelige liv. Hvis man oppdager noen magiske løsninger, kan man be deltagerne komme med forslag til hva som kanskje er en realistisk løsning.

Videre jobbing

Ønsker man å jobbe videre med dette, kan man for eksempel dramatisere små situasjoner ut ifra ett eller flere av frysbildene. Hva fører fram til frysbildet? Hva skjer videre?

Frysbildene kan også, og bør kanskje også, følges opp med en samtale der deltagerne tenker over det temaet de har jobbet med. Det kan foregå som en vanlig samtale, eller du kan bruke en av disse øvelsene:

Skala

Legg lapper nummerert fra 1 til 10 (eller fra 1 til 6) på gulvet. Lederen forklarer at 1 betyr helt uenig og at 10 betyr helt enig. Så leser man noen påstander. Deltagerne skal plassere seg etter hva de mener. Påstander her kan være for eksempel:

- Jeg ville sagt ifra dersom jeg så at noen ble mobbet
- Det er den som er utenfor, sitt ansvar å ta kontakt.
- Mobbere bør utvises fra skolen.

- Det er alle sitt ansvar å sørge for at ingen er utenfor.
- Det må være lov å la være å snakke med dem man ikke liker.
- Man trenger ikke være hyggelig mot alle.

Det er lurt å begynne med noen ufarlige oppvarmingspåstander (for eksempel «jeg liker brunost bedre enn gulost» og lignende), slik at du får sjekket at alle har forstått øvelsen, og at det ikke blir så farlig å bevege seg rundt på gulvet.

Fire hjørner

Lederen stiller et spørsmål. Hvert hjørne i rommet representerer et svar på spørsmålet. For eksempel kan et spørsmål være: «Hva er best å gjøre dersom man blir mobbet?»

Svarene kan være:

- hjørne 1: tenke over hva det er som gjør at man blir mobbet
- hjørne 2: si ifra til noen man stoler på
- hjørne 3: prøve å ta igjen
- hjørne 4: andre løsninger

Deltagerne går til det hjørnet som representerer det de mener er den beste løsningen. Etterpå kan man spørre dem hvorfor de går dit de går. Dette trenger ikke å bli en diskusjon om den beste løsningen, men en måte å få fram deltagernes synspunkt på. Det er også lov å skifte hjørne underveis dersom man ombestemmer seg.

Den stygge andungen

Forfatter: Landslaget Drama i skolen (LDS) v/ Mette Nyheim

[Den stygge andungen \(49889\)](#)

«Den stygge andungen» av H.C. Andersen er et klassisk eventyr. Det er et eventyr med mye innhold, og det kan brukes til å jobbe med forskjellige typer tematikk, for eksempel det å være utenfor, trøst, vennskap, ensomhet og fellesskap. Hva du bruker eventyret til, er opp til deg.

Det er ganske enkelt å finne fram til dette eventyret på biblioteket eller til og med på Internett. Det er bare å søke på tittelen. Det er et forholdsvis langt eventyr, så det er viktig at du selv gjør deg godt kjent med det på forhånd. Les gjennom det flere ganger og se om du skal kutte noen deler av det, i hvert fall i barnehagen. Skal du kutte, så prøv å kutte hele passasjer.

Det er også mulig å presentere eventyret for barna del for del. Det er viktig å bruke litt tid, særlig med de yngre barna, for å være sikker på at de har fått med seg innholdet. Repeter gjerne både innhold og leker du har hatt tidligere, i hvert fall hvis opplegget går over flere samlinger.

Eventyret er satt sammen av en rekke scener eller bilder, og denne oversikten kan være til hjelp:

- Scene/bilde 1: Sommer på landet, andemor ruger på eggene
- Scene/bilde 2: Eggene klekkes
- Scene/bilde 3: Det store egget klekkes til slutt
- Scene/bilde 4: Andemor og ungene svømmer
- Scene/bilde 5: Andungen plages i andegården
- Scene/bilde 6: Andungen rømmer
- Scene/bilde 7: Andungen hos villendene
- Scene/bilde 8: Andungen hos den gamle konen
- Scene/bilde 9: Andungen rømmer fra konen
- Scene/bilde 10: Andungen ser svaner for første gang
- Scene/bilde 11: Den kalde vinteren
- Scene/bilde 12: Andungen hos bonden
- Scene/bilde 13: Våren kommer
- Scene/bilde 14: Andungen flyr bort til svanene
- Scene/bilde 15: Andungen ser sitt eget speilbilde
- Scene/bilde 16: Svanen er lykkelig

Drama

Noen fjær i lua kan være kostyme nok til at barnet forvandles til en fugl

Man kan for eksempel kutte scene 7 eller 8 i eventyret uten at handlingen som helhet forstyrres. Denne inndelingen kan også være utgangspunkt for å lage frysbilder fra eventyret eller dramatisere deler av det.

Bli kjent med
eventyret

Det er viktig å være sikker på at alle blir godt kjent med eventyret. Aller først har dere en oppvarmingslek for å samle gruppa, gjerne en som bruker elementer fra eventyret. For eksempel:

Lek «and og svane» som en sistenlek. Svanen er den som tar. Svanen må flakse stort med vingene og gå med høye skritt. Endene løper rundt krokboyd, sier «kvekk, kvekk» og flakser med hendene. Den som har den til enhver tid, er svane.

Lek «rødt lys» dersom dere skal bruke frysbilder senere i økten.

For å roe ned til høytlesning eller fortelling av eventyr kan man for eksempel leke hviskeleken og sende rundt ord og setninger som har med eventyret å gjøre, for eksempel «andungen satt i kroken og var i dårlig humør» eller «vinteren ble så kald, så kald». Den siste setningen man sender rundt, kan være «det var så deilig ute på landet» (som er den første setningen i eventyret).

Den eller de som leder økten, leser nå eventyret. Dette bør man ha øvd på, slik at du eller dere kjenner innholdet i det dere skal lese. Siden eventyret er såpass langt, kan det være lurt å stoppe underveis og sjekke at barna har fått med seg handlingen. Eventuelt kan man som nevnt lese kun en del av eventyret, jobbe med den ved hjelp av dramateknikker og så gå videre til neste del.

Repetere og bearbeide
eventyret

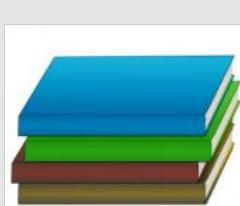
Det finnes en rekke øvelser du kan bruke for å repetere og bearbeide innholdet i et eventyr. Her er det bare å velge og vrake ut ifra hva du ønsker å oppnå.

Dere kan for eksempel spontandramatisere deler av eventyret. Læreren leser og stopper opp der det er noe man kan dramatisere. Barna trenger ikke bare være personer eller dyr, men kan også oppfordres til å forestille ting, naturfenomener eller bygninger som opptrer i eventyret. Du må trå varsomt i valg av tekst her, for det er viktig at ikke et av barna får rollen som andungen som mobbes så voldsomt.

Eventuelt kan du få alle barna til å spille andungen samtidig, i utvalgte deler av eventyret. Slik kan dere spontant dramatisere andungens historie i kortversjon:

Samlingsstund

Eventyrbøker

- Andungen svømmer for første gang.
- Andungen mobbes i andegården.
- Andungen rømmer.
- Andungen gjemmer seg for jegerne.
- Andungen er hos den gamle kona.
- Andungen ser svaner for første gang og drømmer seg bort.
- Andungen svømmer ute om vinteren, og isen kommer nærmere og nærmere.

- Andungen velter melkespannet hos bonden.
- Andungen ser svaner for andre gang.
- Andungen ser sitt eget speilbilde.
- Andungen har blitt til en stolt svane.

Hvis du vil gjøre litt mer ut av denne øvelsen, kan dere først gjøre om rommet som dere er i, til et slags kart over stedene i eventyret. Barna beveger seg fra sted til sted og dramatiserer ut ifra hvor langt i eventyret dere har kommet. De viktigste stedene å få med er da:

redet (kan lages av tepper i en krok for eksempel),
andegården (kan dere gjerde inn i en krok i rommet?),
vannet (kan markeres med blått stoff, eller dere kan klippe ut en sjø i blå papp og legge på gulvet),
huset til den gamle kona,
gården til bonden og
sjøen der andungen møter svanene (kan være den samme sjøen, eller dere kan ha to).

Bare fantasien setter grenser. Man kan for eksempel lage en enkel bro som barna i slutten av eventyret kan beundre svanen fra. Kanskje kan man ha noe som markerer isen som kommer nærmere og nærmere om vinteren?

Lage frysbilder fra eventyret

Man kan for eksempel lage frysbilder av dette:

- Andungen blir gjort narr av.
- Andungen gjemmer seg for jegerne som skyter.
- Bondekona kjefter på andungen.
- Andungen ser en flokk svaner og drømmer seg bort.
- Andungen oppdager at den er en svane.
- Svanen beundres av barna og av de andre svanene.

Frysbildene kan bearbeides på samme måte som nevnt tidligere. For eksempel kan personene i frysbildet få en replikk de sier høyt.

Frysbilder av andungen

Rolle på veggen kan være en god innledning for å nærme seg tematikken i eventyret. Barna kan hver for seg lage statuer av hvordan man tror andungen føler seg innvendig i forskjellige situasjoner: Når den blir mobbet av de andre, når den drømmer om å fly, når den ser svanene første gang, når den svømmer mellom isen om vinteren, og når den oppdager sitt eget speilbilde.

Individuelle frysbilder

Barna kan hver for seg (men samtidig slik at alle er i aktivitet samtidig) lage statuer som viser hvordan andungen føler det inni seg når den for eksempel

- drømmer om svanene
- blir gjort narr av
- får kjeft
- oppdager at den er en svane

Samtale

Underveis eller på slutten av opplegget kan det være på sin plass med en samtale om innholdet. Samtalen vinkler du ut ifra det temaet eller de temaene du ønsker å ta opp.

Aktuelle spørsmål:

- Hvordan føles det å bli holdt utenfor?
- Hva kan man gjøre hvis man ser at noen er utenfor?
- Hadde det hjulpet andungen hvis den hadde hatt en god venn, selv om det bare var en? Hvordan da?
- Hva er en god venn?
- Er det noen i eventyret som kunne ha hjulpet og oppmuntret andungen, men som ikke gjør det? Hvorfor tror dere han eller hun lot være å hjelpe selv om han eller hun kunne?
- Hvorfor blir andungen så glad når den oppdager at den er en svane?

Å se på illustrasjoner

Det er laget flotte illustrasjoner til flere av de mest kjente eventyrene våre. Her ser du Vilhelm Pedersen sin illustrasjon til «Den stygge andungen». Å se på og diskutere bilder kan være en god innfallsvinkel til flere tema og samtidig gi barna kjennskap til noen kunstnere.

Tegne fra eventyret

Du kan gjerne blande inn andre måter å bearbeide eventyret på, og det er ikke slik at absolutt alt må være dramateknikker. For eksempel kan man tegne fra eventyret. Det kan være en fin måte å repete og hente opp det man husker fra eventyret, særlig hvis dere jobber over flere økter.

Rolle på veggen

Man kan også tegne et stort omriss av andungen og henge på veggen. Inni omrisset kan man skrive i stikkord det man vet om andungen fra eventyret. Utenfor kan man skrive stikkord om det man tror og mener om andungen, for eksempel hvordan man tror andungen har det i forskjellige situasjoner.

Den stygge andungen

Husk å trykke på bildet slik at du får det større.

Nyttige adresser når du arbeider med drama

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Nyttige adresser når du arbeider med drama \(47543\)](#)

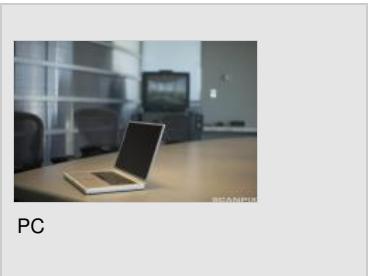
Drama er et stort og spennende område som du kan bruke mye tid på å fordype deg i dersom du ønsker det.

Du finner mengder med fagstoff med å søke på nettet, men husk å være kritisk til det du finner, for det er ikke alt som er like seriøst.

Her finner du noen nyttige adresser:

- [Landslaget Drama i skolen](#)

Noen artikler ligger åpne for alle, men her trenger man medlemskap for å få tilgang til alle sidene. Det er mulig at skolen din er medlem.

PC

- [Rammeplanen for barnehagen](#)

I rammeplanen for barnehagen vil du ha nytte av å lese punkt 2.6 Barnehagen som kulturarena.

- [Forskning.no - Lærerne vegrer seg mot drama](#)

Lenken fører til en artikkel om forskning som er gjort på bruk av drama i skolen.

- [Teachers.tv](#)

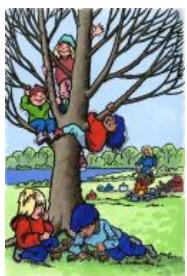
Her finner du en rekke filmer, blant annet om drama brukt i skolen. Filmene er på engelsk.

Gjør deg kjent på nettstederene over. Noter ned adresser på andre gode nettsteder du finner.

Friluftsliv

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Kjell Heggelund

[Friluftsliv \(44704\)](#)

I læreplanen din under «formål» finner du følgende tekst:

Programfagene skal bidra til vern om miljøet og naturen og til varierte og utfordrende kultur- og kvalitetsopplevelser. Programfagene skal også stimulere til et fellesskap preget av glede, lek, utforskning, læring og samhörighet.

Å pakke sekken

På tur med barn

«Å dra på tur er moro for både voksne og barn, og et aktivt uteliv bidrar til å gi barna en god fysisk og psykisk helse. Tid til fri lek, glede, fantasi og spenning er viktigere enn å gå langt.»

Kilde: Den norske turistforeningen

På ski

Fred

Jeg ser spor i snøen, det er verken av menneske eller dyr.
For et landskap vi har.
Formet av kraften på vår jord.
Vinden har blåst hardt og heftig.
Snøen ser ut som store bølger ifra havet i nord.
Et fantastisk syn som snart er borte, men ikke i mitt sinn.
Det vil gi meg ro i en grepel stund.

Kjell Heggelund

På tur

Oppgaver til fagstoff om «Friluftsliv».

Tenk over

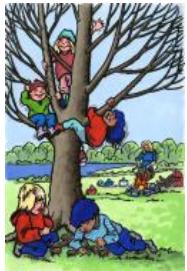
1. Hvilket kompetanse mål i læreplanen sier at du skal jobbe med friluftsliv?
2. Øverst finner du sitat fra formålet i læreplanen din. Diskuter hva sitatet betyr.
Hva er «formålet» i læreplanen, og hvor finner du det?
3. Lag et tankekort over det du kan om friluftsliv. Sammenligne tankekortet med fagstoff om friluftsliv i kroppsøving på vg1. Undersøk om det er fagstoff fra vg1 du trenger å repetere før du går i gang med fagstoffet på vg2. [Friluftsliv i kroppsøving vg1](#)

Ta fram tankekortet i slutten av skoleåret og se om du har lært noe.

4. Bruk bildene og diktet på siden som inspirasjon til en tekst om friluftsliv.

Hva er friluftsliv?

Forfatter: Kjell Heggelund, Guri Bente Hårberg
[Hva er friluftsliv? \(44709\)](#)

Stortingsmelding nr. 39 sier følgende: «Friluftsliv, en vei til høyere livskvalitet.»

Dette betyr at alle skal ha mulighet til å drive med friluftsliv som en positiv aktivitet for helse og trivsel både i nærmiljøet og ute i naturen. Regjeringen sier at allemannsretten skal holdes i hevd. Barn og unge skal få mulighet til å utvikle ferdigheter i friluftsliv. Alle områder som har verdi for friluftsliv, skal sikres, og grøntarealer i byer og tettsteder skal bevares.

Friluftsliv er kort fortalt et enkelt liv i naturen. Vi bruker kroppen vår til aktivitet, og vi forflytter oss fra sted til sted. Måten å gjøre dette på kan være å gå, klatre, sykle, løpe, gå på ski eller skøyter, ri, seile, ro, padle og så videre. Dette gjør vi alene eller sammen med andre.

Turglede

Hva er friluftsliv?

«Det er en diskusjon som det ikke er noe fasitsvar på. Er det bare turer ved kyst, fjord og i fjellet med enkelt utstyr som er friluftsliv? Eller er hanggliding, mountainbiking, bølgesurfing like godt friluftsliv som noe annet?»

Jan Bolle

Kaffe på tur

Friluftsliv og idrett er nært beslektet. For de gamle egypterne var faktisk fisking en av de viktigste idrettsgreinene! En tur til fots eller på ski i skog og fjell, padling i kano eller kajakk, fjellklatring eller hundekjøring – alt dette kan være vel så krevende aktiviteter som tradisjonelle idrettsprestasjoner.

Jan Bolle

Vi utfordrer oss selv både fysisk, psykisk og sosialt.

Man kan si at friluftsliv har en egenverdi og er et mål i seg selv. Det kan gi en følelse av økt livskvalitet når en henter glede og inspirasjon fra naturens mangfold.

«Den Norske Turistforening (DNT) ble stiftet i 1868 for å gjøre naturområdene mer tilgjengelig. Også i dag har DNT en sterk posisjon blant turgåere og friluftselskere i Norge med sine over 200 000 medlemmer.»

Jan Bolle

Det er viktig å huske at friluftsliv ikke bare er for de voksne, men at det kan glede alle, også de små.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Hva er friluftsliv?"

1. Hva menes med «Friluftsliv, en vei til høyere livskvalitet»?
2. Hva er friluftsliv?
3. Hva er allemannsretten?
4. Forklar påstanden om at friluftsliv og idrett er nært beslektet.
5. Hvorfor ble Den Norske Turistforening (DNT) stiftet?

Fordypningsoppgave: Les rammeplanens temahefte "Om natur og miljø".

Hvorfor ta med barn på tur?

Forfatter: Kjell Heggelund, Guri Bente Hårberg

[Hvorfor ta med barn på tur? \(44686\)](#)

Å være ute i naturen kan gi barn sterke minner. Når barn opplever ting for første gang, som for eksempel å få se store krabber i fjæra, eller et rådyr på beite, så husker de det lenge. Hvem de var sammen med den aktuelle dagen, kan fort bli glemt, men opplevelsen sitter i. Tenk å få være med på å gi barn slike opplevelser som barne- og ungdomsarbeider!

For enkelte barn kan det oppleves som et slit å være ute. Samtidig er uteaktiviteter et viktig utgangspunkt for å leke og lære, og for å oppleve glede og mestring. Mestringsfølelsen er avgjørende for trivsel og samhold blant barn og unge.

Når man spør voksne hvorfor de driver med friluftsliv, så er svaret ofte at de ønsker å komme ut i frisk luft og flott natur, og å komme seg bort fra støy, forurensning, mas og stress.

Motivet for å ha med barn ut på tur bør være et annet. Når du planlegger turer for barn og unge, bør målet være at de skal oppleve glede, fellesskap, læring og mestring. Friluftsliv er en læringsarena som byr på mange utfordringer og muligheter. Dette tar vi opp nærmere under temaet turplanlegging.

For å nå målene du har satt deg, er det viktig å planlegge godt hvor turen skal gå, og hva du skal ha med. Det er også viktig å legge opp til enkle aktiviteter som alle kan mestre, for å inkludere alle i fellesskapet og læringsmiljøet. Legger du opp til for mange oppgaver og aktiviteter, kan ungene miste lysten til å være ute. Det er noe vi ikke ønsker.

Husk barnas egne regler for friluftsliv:

- Alle barn kan gå på tur
- Vi vil gjerne ha med en venn
- Vi vil være med på å planlegge turen
- Vi har lyst til å gå foran og bestemme farten
- Vi vil ha tid til å leke og oppleve spennende ting underveis
- Vi vil ha tid til å snakke om det vi ser og opplever på turen
- Vi vil ha noe godt på toppen
- Vi vil kose oss om kvelden når vi er på overnattingstur
- Vi vil ikke være frosne, våte eller redde

Kilde: Den Norske Turistforening

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Hvorfor ta med barn på tur"

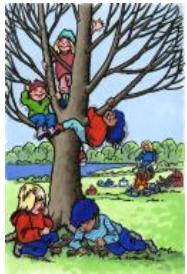
1. Hvilke minner har du fra turer du har vært på?
2. Hvorfor kan enkelte barn oppleve det som et slit å være ute på tur?
3. Hvorfor er mestring så viktig?
4. Hvorfor skal du ta med barn ut på tur?
5. Gi eksempler på enkle aktiviteter som alle kan mestre. Tenk på at barna har ulik alder og ulike forutsetninger.
6. Hva menes med å inkludere alle i felleskapet?

7. Diskuter rådene fra Turistforeningen. Hvordan kan du bruke disse rådene når du planlegger turer?

Friluftsliv og lovverket

Forfatter: Kjell Heggelund, Guri Bente Hårberg

[Friluftsliv og lovverket \(44688\)](#)

Det er allemannsretten som slår fast vår rett til ferdsel i skog og mark, tur i fjellet og ferdsel på vann og vassdrag. Tidligere var naturen en nødvendig ressurs for folk flest, for allmennheten: tømmer til hus, ved til brensel, ferskvann til drikke, og vilt, fisk og bær til mat.

I dag er disse rettene lovfestet i den offentlige friluftsloven. Den forteller oss hva vi har lov til og ikke lov til. Som ansvarlig er det viktig å kjenne til denne loven når du skal ha med deg barn og unge på tur.

Kort utdrag av hva du har lov til:

- Å ferdes til fots og på sykkel i utmark hele året,
- å ferdes over dyrket mark vinterstid (snødekt eller frosset) i perioden fra 14. oktober til 30. april,
- å bruke kano, kajakk, robåt eller seilbåt i vann og vassdrag,
- å raste, slå leir og overnatte i naturen,
- å telting inntil to døgn på grunneiers eiendom,
- å plukke ville blomster og sopp som ikke er fredet ifølge andre bestemmelser,
- å tenne bål, men ikke i tiden fra 15. april til 15. september. NB: Du kan søke unntak hos lensmann,
- å bade i vann og sjø.

Dette betyr at du ikke skal tråkke i dyrket mark og eng. Du skal unngå å ferdes over beiter og i plantefelt. Du skal heller ikke brekke friske greiner av trær. I tillegg skal du rydde rastepllass og leirpllass etter deg. Alt søppel skal tas med. Her er det viktig at de som arrangerer, har med søppelposer. Ta gjerne med søpla tilbake til barnehagen eller skolen for sortering. Det er mest miljøvennlig.

Mer om friluftsloven i lenkesamlingen.

Allemannsretten

Fjellvettreglene

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Friluftsliv og lovverket"

1. Hvor finner vi bestemmelser om vår rett til ferdsel i skog og mark, tur i fjellet og ferdsel på vann og vassdrag?
2. Hva forteller friluftsloven deg?
3. Lag en kollasj som viser hva du har lov til å gjøre i naturen.
4. Hvordan skal du oppføre deg i naturen?
5. Gjør deg kjent med lenkene på denne siden. Diskuter hvordan du bør bruke denne kunnskapen i ditt arbeid som barne- og ungdomsarbeider.
6. Dramatiser noen av områdene du finner inne på lenkene, og fremfør for klassen din.

Forberedelser til tur

Forfatter: Kjell Heggelund, Guri Bente Hårberg

[Forberedelser til tur \(44690\)](#)

«Jeg kan minnes en tid da jeg var meget ung, og det synes meg at en fyrstikkeske og en fiskestang var omtrent all den utrustning en mann burde trenge for å ferdes noen uker i skog og fjell.»

Fridtjof Nansen i Den Norske Turistforenings årbok, 1922

Praktisk friluftsliv vil si at vi er ute. Som barne- og ungdomsarbeider velger du aktiviteter enten i nærmiljøet, ved sjøen, i skogen eller på fjellet. Når, hvor og på hvilken årstid du drar på tur, varierer ut fra målgruppen du jobber med.

Hvor du legger turen, og hva du skal ha med, er avgjørende for at du skal nå de målene du har satt deg. Vi er ulike mennesker med forskjellige ferdigheter. Men som barne- og ungdomsarbeider er det viktig at du inkluderer alle i fellesskapet. Derfor må du velge enkle aktiviteter som alle kan mestre, for da skaper du et godt læringsmiljø. Det innebærer også at du inkluderer mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Du må huske at som barne- og ungdomsarbeider er du med på å forme barns utvikling og identitet gjennom sosialiseringen. Du setter normene for hvordan barn og unge skal løse oppgaver eller aktiviteter. Får barn ros i slike sammenhenger, gir det dem selvtillit og meistringfølelse. Dette betyr veldig mye for senere aktiviteter. Dette kaller vi positive relasjoner, og gjør at de unge får lyst til å være med videre.

Er du godt forberedt på å dra på tur med barn og unge, så er sjansen for å lykkes mye større. En tur kan være alt fra et par timer i skogen til en flere dagers tur med overnatting. Å ta ting på sparket er lite heldig og kan skape ubehagelige situasjoner. Som profesjonell barne- og ungdomsarbeider forventes det at du planlegger godt turer der du har ansvaret for barn eller unge alene eller sammen med andre. Dette må du gjøre både for å gi barna størst mulig utbytte av turen, og for at det skal være trygt å sende barna på tur.

Utstyr og hjelpebidrager du trenger på turen, henger sammen med hvilken tur du arrangerer. Skal du på bærplukking med hele barnehagen, bør du ha med bøtter eller plastposer. Skal du på en tur i fjæra, bør ungene ha fått beskjed om å ta med støvler. Slike enkle ting bør man ikke glemme. Derfor er det viktig å gi beskjed til hjemmet om hva som trengs av utstyr til den aktuelle turen. Lag derfor en utstyrsliste som barnet kan ta med seg hjem.

Som medansvarlig på tur kan det være deg barna henvender seg til. Det du gjør, gjør de. Skal du være en god rollemodell, så er det viktig at du holder deg innenfor de felles normene som er satt for den gruppen du er på tur med. Du kaster ikke søppel i naturen, brekker ikke friske grener, går ikke på privat eiendom, banner ikke og så videre. Du holder deg innenfor friluftsloven. Det er også viktig at du behandler alle likt og er rettferdig. I tillegg skal du være i godt humør, slik at man kan se at du trives.

- **Hvor skal turen gå?**
- **Hva skal du ha med?**
- **Hva er målet med turen?**
- **Hvordan inkludere alle?**
- **Hvordan skape mestringfølelse?**
- **Hvordan styrke barnets selvtillit?**
- **Hvordan gjøre det trygt å dra på tur?**
- **Hva trenger du av utstyr?**
- **Hvilken informasjon skal hjemmet ha?**
- **Hvordan være en god rollemodell?**

Foss

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Forberedelser til tur"

1. Hvorfor er planlegging så viktig når du skal på tur med barn og unge?
2. Hva er friluftsliv?
3. Lag en liste over hva som må planlegges før du drar på tur med barn eller unge.
4. Hva bør du tenke på når du velger turaktiviteter for barn?
5. Forklar hvordan du som barne- og ungdomsarbeider er med på å forme barns utvikling og identitet gjennom sosialiseringen.
6. Hvilkens beskjed bør hjemmet få dersom dere skal på tur med barn eller unge? Lag gjerne utkast til ulike former for informasjon.
7. Hvordan kan du være en rollemodell for barna når dere er på tur?
8. Se månedsplanen som ligger i lenkesamlingen. Hvilkens informasjon får foreldrene i en slik plan? Lag gjerne din egen månedsplan der barnehagen eller skolen har fast turdag en dag i uken.
9. Diskuter listen dere finner under «Gode rutiner». Hvilkens nytte har du av en slik liste?
10. Sjekk om din kommune har hjemmeside som forteller noe om ferdsel i skog og mark.
11. Finner du noe om hvilke steder som er tilrettelagt for mennesker som sitter i rullestol, eller er blinde?

Sikkerhet på tur

Forfatter: Kjell Heggelund, Guri Bente Hårberg

[Sikkerhet på tur \(44694\)](#)

Som barne- og ungdomsarbeider er det viktig at du setter deg inn i regelverket der du jobber. Det gjelder enten det er i barnehage, på skole, fritidsklubb eller i en forening. I regelverket skal det stå hvem som er ansvarlig når dere er på tur. Som regel er det arrangøren. Det betyr at hvis barnehagen er ute på tur med barna, så har barnehagen det fulle ansvaret for at alt blir gjennomført forskriftsmessig og ikke setter noen barn i fare. Alle ansvarlige må være kompetente. Det vil si at de må være trygge på hva de gjør. Mangler man kompetanse på ett eller flere felt, så bør man gå på kurs for å tilegne seg den ferdigheten som trengs.

Likevel kan det hende at et barn skader seg på tur. Da er det viktig at man har med førstehjelpsutstyr. Som oftest er det kuttskader og mindre sår som kan behandles enkelt. Oppstår det en større skade eller hendelse, skal man ta kontakt med lege umiddelbart. Rutiner for hvordan man gjør dette, bør være innøvd.

Enkle rutiner hvis uhellet er ute

- Hvis barnet er bevisstløst: Sørg for frie luftveier og legg barnet i stabilt sideleie.
- Hvis barnet har åndenød eller er kortpustet: Løs opp stramme plagg, sett barnet halveis opp.
- Ved sirkulasjonsvikt: Stans store blødninger, legg i sideleie og hold barnet varmt.
- Hvis barnet er livløst: Start gjenoppliving og hjerte- og lungeredning. NB: Hjertestans hos barn er alvorlig. Årsak kan være at barnet har satt fast noe i halsen, eller at det har druknet.
- Ved større blødninger: Trykk direkte på såret med en enkeltmannspakke eller gasbind. Hev skadestedet høyere enn hjertet. Bandasjer.
- Ved bein- og armbrudd: Stabiliser, spjekl om nødvendig.
- Ved brannskade: Hurtig nedkjøling av skadestedet. Ikke fjern tøy som er i brannsåret. Sørg for ren bandasje.
- Ved nedkjøling: Fjern våte klær øyeblikkelig. Tørre klær er viktig, eventuelt kroppsvarme fra en annen. Varm mat og drikke hjelper mye.

I alle skadetilfeller er det viktig at de ansvarlige viser ro. Unngå panikk. Prøv å skape en trygg atmosfære samtidig som man gjør de nødvendige tiltak.

A close-up photograph of a red and white mushroom with a white stem and a cap covered in red spots. The background is blurred green foliage.

Forgiftning

Lenken til førstehjelppssiden gir deg mulighet til å repetere førstehjelpskunnskapene dine.

A simple line drawing of a person lying on their side, facing down, with their arms bent and hands near their head. This is a common position for stabilizing a broken bone.

Sideleie

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Sikkerhet på tur"

1. Hva må du finne ut før du drar på tur med barn og unge?
2. Hvem har ansvaret for barna når de er på tur?

3. Diskuter hva dere bør ha med av førstehjelpsutstyr. Pakk et førstehjelpsskrin for tur. Sammenlign og gi tilbakemeldinger på hverandre førstehjelpsskrin.
4. Hvorfor er det viktig å ha med mobiltelefon?
5. Hvilke telefonnummer bør du ha på telefonen din?
6. Hvorfor er det viktig å unngå panikk dersom det skjer ulykker på turen?
7. Du finner lenker til en rekke fagstoffsider og filmer som gir deg en repetisjon av den førstehjelpen du lærte på helse- og sosialfag. Vurder hva du trenger å repetere, og bli enig med læreren om hvordan du arbeider med det som skal repeteres.

Friluftsliv og mat

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Friluftsliv og mat \(1419\)](#)

Å ta barna med på tur og spise matpakken ute er forholdsvis vanlig i barnehager og skoler. En del barnehager er friluftsbarnehager, og der er barna er mye ute. En del skoler har faste utedager. Maten er en viktig del av turopplevelsen, og barn og unge bør få oppleve at turmat er noe mer enn pølser med brød.

Barn og ungdom har svært ulik bakgrunn når det gjelder å ferdes ute. Det betyr at barn og foreldre må orienteres om utedager og om hva som forventes av dem når det gjelder klær og mat.

Du bør øve deg på å pakke en tursekk som inneholder det du trenger med tanke på hvor dere skal, hvor gamle barna er, og hvilken årstid det er. Som barne- og ungdomsarbeider må du også kjenne til reglene for ferdsel i utmark. De finner du under nøkkelordet «friluftsliv».

Det er best om du velger mat og drikke som alle barna kan spise og drikke. Av og til må man likevel ta med annen mat til noen barn som av helsemessige eller religiøse grunner ikke kan spise det samme som de andre.

Hva du velger av mat og drikke, er også avhengig av hvor langt du skal bære sekken, og av om barna skal bære noe selv, eller om den voksne skal bære all mat og drikke. På lange turer der barn og ungdom skal bære mat og drikke selv, kan det være lurt å velge energirik mat som veier lite.

I barnehagen og på skolen er det ofte hektiske dager, og det er derfor viktig å finne gode rutiner og ikke planlegge for avanserte ting.

Mat på tur

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Friluftsliv og mat"

På tur i skogen
Opphavsmann: [Guri Bente Hårberg](#)

På bildet ser du en jente på tur i skogen. Dersom du klikker på bildet, vil du se at det ligger et potetegg (egg i potet) på stubben, og at jenta holder en flaske i hånden. Tenk deg at det er du som har planlagt denne turen.

- Hva inneholder tursekken av mat og drikke?
- Hva annet må du ha i sekken for å lage og spise dette?
- Hva kan forberedes før du drar?
- Hva kan barna være med på å forberede og lage? (Tenk på ulike aldersgrupper)

2. Del dere i grupper, og planlegg turmat for

- ulike årstider
- ulike reisemål
- ulike aldersgrupper

Prøv ut forslagene når dere er på tur.

3. På tur har barn og unge de samme behovene for mat som de kan spise, som ellers. Det betyr at du må kjenne til om nokon av barna har behov for tilrettelegging av kosten på grunn av

- helse, for eksempel allergi
- kultur eller religion, for eksempel muslimsk kosthold

4. Se på oppskriftene i oppgave 2.

Er det noen av disse rettene som ikke kan spises av alle barna?

Kan rettene tilpasses slik at alle kan ete dei?

5. Ta kontakt med ulike barnehager og skoler i nærområdet. Finn ut hva de bruker til turmat, og hvilke rutiner de har når de er på tur med barn.

6. Gjør deg kjent med brosjyren i lenkesamlingen.

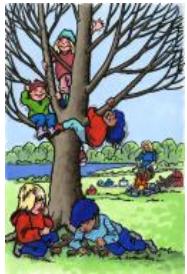
Oppgaver til filmen "Turmat"

1. Se filmen «Turmat».
2. Hvilke aldersgrupper av barn kunne du gjort dette sammen med?
3. Ut fra det du vet om kost og ernæring, er det ting du kunne gjort for å gjøre dette brødet sunnere?
4. Prøv ut denne måten å bake på en gang dere er på tur.
5. Hva oppnår man ved å lage mat sammen med barn når man er ute på tur?
6. Er det trygt å la barn gjøre dette alene?

Å tenne bål

Forfatter: Per Ulrich Kristiansen, Guri Bente Hårberg

[Å tenne bål \(45005\)](#)

Når vi er på tur, lager vi ofte bål, enten det er for å holde varmen, for å lage mat eller bare for kosens skyld. Her finner du litt om ulike typer bål. Å tenne bål er en ferdighet du må trenere på.

Svært mye av teksten du finner her, er hentet fra kroppsøvingssiden «Bålet», som du finner i lenkesamlingen. Dersom du ønsker å fordype deg litt, kan du lese mer på kroppsøvingssiden.

Kubbebål

Dette er en gammel sjøsamisk eller finsk båltype. Det er fortreffelig på drivved du finner i fjæra, men kan brukes på alle typer stokker.

Les om hvordan den lages på lenken som heter «Bålet».

Kokehullbål

Du kan koke rett på glørne nede i hullet. Før du legger deg, dekker du glohaugen med aske, rå mose og torv. Dermed reduserer du trekken, og neste morgen er det bare å legge på litt mer kvast og blåse på glørne, så har du bålet i vigør igjen.

Firkantbål

Denne båltypen er spesielt godt egnet når du skal lage bål oppå snøen. Se mer om dette i filmen «Tenning av bål».

Pyramidebål

Dette er en båltype som mange av dere kanskje har prøvd. Veden plasseres i en pyramideform, gjerne med noe som brenner godt i midten.

Matlaging over bålet

På naturfagsiden
«Bålet» finner du ut
hva du skal gjøre
dersom du har glemt
kjelen hjemme. Barn
og unge bør få
mulighet til å lære seg
å bruke en kniv og å
tenne opp et bål. Når
dette skal skje, bør
diskuteres i
personalgruppen og
kanskje også med
foreldrene.

Bål og skogstur hører liksom sammen. Mange sier at de ikke har vært på tur hvis de ikke har hatt bål. Bålstedet skal ofte fylle mange funksjoner. Det skal være til hygge og trivsel, det skal varme kropp og våte klær, og det skal brukes som varmekilde når vi lager mat. I populære turområder skal du bruke gamle bålplasser slik at slitasjen på området ikke blir for stor. Utbrente bålplasser er lite dekorative. Lag ikke bål på svaberg. Berget kan sprekke, og dermed har du satt spor etter deg som andre kan ergre seg over i hundrevis av år framover.

Husk også bestemmelsene i friluftsloven som sier at du ikke kan tenne bål i nærheten av skogsmark i tiden fra 15. april til 15. september. Du kan søke om dispensasjon fra denne bestemmelsen hos lensmannen.

Hva du trenger å ha med deg for å lage bål, varierer litt med hvor mye trening du har, og hvilken type bål du skal ha. Av og til kan man be barna om å ta med en vedskive hver.

I noen sammenhenger kan engangsgrillen være praktisk, men husk at det blir søppel som må tas med hjem.

Slik lager du bål

Lag bålet et sted som er tilnærmet vindstille. Det er praktisk å lage bål inntil en nesten loddrett side av en stor stein. Steinveggen lager le for vinden og reflekterer varmen mot deg.

Finn først noen store flate steiner som du kan legge i bunnen av bålet. Grav deg først 20 til 30 cm ned og dekk bunnen med en eller flere store flate steiner. Bygg gjerne opp en 20 centimeter høy steinvegg rundt bålet og tett sprekkene mellom steinene med jord, sand og småstein. Risikoen for torv- og lyngbrann blir mindre, og ikke minst vil steinene reflektere og oppmagasinere varmen fra bålet slik at du har glede av det lenger, og utnytter veden bedre.

Etter at bålet er brent ned, kan du koke og steke på de glovarme steinene. Rundt de flate steinene som danner bunnen av bålet, bygger du opp en kant som gir le og holder veden på plass. Steinene rundt bålet kan gjerne være flate oppå for steking av ostesmørbrød og varming av mat. En annen metode er å lage bålet mellom to flate steiner, stokker eller nede i en liten grøft eller grop.

Forberedelser

Å lage et bål er ikke bare lett. Det krever trening og erfaring. Konkurrer med deg selv om hvor få fyrstikker du trenger for å tenne bål, og hvor dårlig forhold du kan fyre opp under.

Når regnet har øst ned noen timer, er det litt av en kunst å tenne opp uten å bruke mer enn en fyrstikk. Fyrstikker er bra å ha, særlig hvis de er tørre. En tom filmboks er fin for å oppbevare fyrstikkene vanntett.

De første gule flammene

Kunsten med å lage bål er å få til de første gule flammene. Før du tenner på, er det klokt å samle sammen alle opptenningshjelpeidlene i små hauger foran deg slik at de ligger klare.

For å få fyr kan du sanke den tørre ytterste barken fra einer. Nesten like bra er de sigarettpapirynne ytterste laget på bjørkeneveren. Videre kan du nå supplere med små klumper av kvae fra furu eller gran.

Har du først fått fyr på dette, kan du bruke av den tykkere neveren på bjørka. Tørr krekebærlyng som du finner på svaberg og store steiner, er like bra. Gråaktig tørrfuru er nesten like bra.

Hvis småflisene er rå, kan du gni flisene med kvaeklumpen slik at de får et tynt belegg med kvae utenpå seg. Da brenner kvaen omtrent som et stearinlys med flisen som veke. Etter hvert begynner også flisen å brenne.

Har du fått en god flamme nå? Bra, da er tre firedeeler av jobben gjort. Nå bør du ikke bli for grådig. Legg bare på små mengder om gangen. La ilden få godt tak i smågreiene før du legger på mer. Så kommer et viktig triks: For å få vedkubbene til å brenne, skjærer du opp fliser på dem på to kanter slik at de ser ut som et piggsvin med pønkersveis. Da tar flammene først tak i flisene og brenner seg innover til kubben. Det er en typisk finsk-samisk måte å tenne opp på. Hvis du setter tre, fire slike «pønker-kubber» opp i en pyramide i peisen når du har tørr ved, kan du nøye deg med å tenne på en av flisene, og snart brenner alle kubbene.

Bål for kokking og steking

Skal du lage mat, er det bedre med en liten og effektiv varme enn et stort brasende bål. Har du tid til det, er det best å vente med kokking og steking til bålet er brent ned til en glohaug.

Da er varmen sterkest, og du slipper at kjeler og kar blir svarte og sotete. Steker du pølser, slipper du å få sur røyksmak.

Kjelen henger du opp i en stokk, en kjettingstump eller setter den mellom to steiner. Har du laget bål på en steinhelle, kan du vente til bålet er brent ned, koste vekk sot og glør og steke og koke rett på steinen.

Hjelpermidler

- Vanlige fyrstikker og vanlig lighter
- I god sol kan du få fyr ved hjelp av en linse fra en kikkert, et kikkertsikte, fotoapparat, brille eller forstørrelsesglass.
- Et telys er utmerket til å sette i bunnen av et bål for å få fyr. En liten stump av et stearinlys gjør samme nytten.
- Du kan også bruke opptenningsbriketter som du får kjøpt i butikken. De kan være hendige spesielt i rått vær.
- I sportsforretninger kan du kjøpe spesialartikler for å lage bål. Stormstikker er vanlige fyrstikker som har adskillig mer tennmateriale enn vanlige fyrstikker. Stormlighter er spesielt laget for turbruk og skal være lettere å lage bål med.
- Av rettvokst furu kan du spikke lange fyrstikkynne pinner, bunte dem sammen og bruke dem som fakler. Skal du lage bål i regnvær, kan du tenne opp med kvae av furu.

Bålet en farlig herre

Det er ikke tillatt å tenne bål i nærheten av skogsmark i tiden fra 15. april til 15. september. Vær obs på at det kan finnes strengere lokale regler.

Det er ikke uten grunn at det er forbudt å gjøre opp bål i de tørreste og varmeste sommermånedene. Etter et bål på lyng-, mose- eller torvbunn kan det ligge og ulme i dagevis. Dersom de rette forholdene oppstår, blusser varmen opp, og store områder med fin natur blir forvandlet til svarte sothauger for mange år framover.

Må du lage bål i tørre perioder, kan du bruke flate steiner langs elver og bekker. Da kan du koste alt ned i vannet med en grein før du går. Vær klar over at gnister fra bålet kan være nok til å tenne ild mange meter unna bålet.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Å tenne bål"

1. Prøv ut ulike måter å lage bål på. Skriv logg.
2. Hvorfor er det viktig at du kan å lage bål?
3. Hvor kan du lage bål?
4. Når kan du lage bål i skogen?
5. Hvordan bør du forlate en bålpllass?
6. Hva trenger du av utsyr for å lage bål?
7. Mange bruker tennvæske når de lager bål. Hvorfor bør du lære deg å lage bål uten tennvæske?
8. Repeter førstehjelp ved brannsår.
9. Hvilke regler vil du lære barn når det gjelder oppførsel rundt bålet?
10. Når bør barna få lære seg å lage bål?

Tips for turen

Forfatter: Kjell Heggelund, Guri Bente Hårberg

[Tips for turen \(44786\)](#)

Som ansvarlig og med tildelt ansvar skal du være godt forberedt for turen. Det vil si at du har deltatt aktivt i turforberedelsene og vet hva ditt ansvar er på turen. Barn og unge skal ha med seg det de trenger. Vær positiv og blid. Engasjement som ansvarlig er viktig. Ser ungene at du gleder deg, blir du en god rollemodell.

Før avreise bør du fortelle litt om turen – hvor dere skal dra, og hva dere skal gjøre. Det kan gi positive reaksjoner blant barna og få dem til å glede seg mer. Glede er bra for fellesskapet.

Trygg transport. Er du på tur med barnehagen og skal bruke bil som transportmiddelet, så må alle sitte i godkjente sikkerhetsseter. Har ikke barnehagen dette selv, bør foreskriftene settes igjen sine.

Det er viktig å merke seg at enkelte kommuner ikke tillater transport i private biler.

Når det gjelder buss, er det viktig at den har godkjente sikkerhetsseler. Alle skolebusser i dag skal ha det. Ellers er det viktig å følge trafikkreglene når man går eller sykler til området man skal være i. Alle bør bruke sykkelhjelm og vest. Når man går og sykler på tur, er det for sikkerhetens skyld viktig at en voksen er i front og en voksen bakerst.

Vær med på leken. Ikke bli tilskuer på turen. Det er mye lettere å identifisere seg med barna når du selv er med på leken. Da er det også lettere for deg å inkludere alle. Det blir lettere å se om barna har det moro sammen. Det er alltid noen barn som trenger mer oppmerksomhet enn andre. Vær oppmerksom på disse, og hjelp dem til å bli inkludert i leken. Av og til kan man se at barna leker godt, og at det ikke er naturlig for den voksne å blande seg inn i leken. Da er dette helt greit.

La barna styre tempoet. Har barna det moro med en aktivitet, så la dem bestemme når de skal begynne med den neste aktiviteten. La de lykkes i det de gjør.

Mat er alltid en arena for et sosialt fellesskap. Bruk matpausen til å gi ros. Ikke vær redd for å skryte av barna. Dette gir selvtillit. Når alle er samlet i matpausen, kan du oppsummere turen. Hva dere har opplevd, og eventuelt artige situasjoner. I tillegg forteller du litt om hva dere skal gjøre videre.

Vær oppmerksom. Se alle. Faller noen utenfor leken? Bruk ditt engasjement sammen med dem. Få dem med i fellesskapet.

I filmen «Gruppeprosesser» kan du se hvordan barna lærer å være en del av en gruppe, og hvordan denne barnehagen bruker uteområdet.

Ut på tur

Ut på tur

Noen trenger litt hjelp på veien

Å samles rundt bålet

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Tips for turen"

1. Hvordan kan du finne ut hva som er dine oppgaver når du er på tur med barn eller unge?
2. Hvilken betydning har det at barna ser at du koser deg på tur?
3. Hva bør du tenke over når du skal transportere barn og unge i bil eller buss?
4. Sjekk med skoler og barnehager i ditt nærmiljø om hvilke regler de har når de skal ta med barn i bil eller buss.
5. Bruk nettet og finn ut hvilke trafikkregler som gjelder når du skal gå eller sykle langs bilvei med barn.
6. Hvorfor bør du delta i lek og aktiviteter sammen med barna?
7. Hvilke barn tror du har behov for ekstra oppmerksomhet når dere er på tur, og hvordan bør du vise disse barna omsorg?
8. Hvorfor er det viktig å gi barna ros?
9. Bruk en eller flere av tegningene på siden og skriv en fagtekst til bildet. Les den for noen av dine medelever.

Oppgaver til filmen

«Gruppeprosesser»

1. Finn ut hvordan du lager pil og bue.
2. Hva lærer barn av å delta i grupper?
3. Finn ut hvordan du skal lage seljefløyte.
4. Hva er fordelen med grupper som har vært mye sammen?
5. Hva må den voksne i gruppen følge med på?
6. Hva menes med å «velge seg bort fra mestringsopplevelser»?
7. Hva krever det av planlegging dersom du skal dra på overnattingstur med så små barn?
8. Hva er prososial atferd?
9. Her hører du et godt eksempel på empati. Hvilket eksempel er det?
10. Hvordan får disse barna opplevelser som de bare kan få i naturen?
11. Hvilken betydning har slike opplevelser?
12. Hva gjør gruppen god?
13. Hva må du gjøre dersom du ser at et barn er utenfor gruppen?
14. Hva er samspillserfaringer?
15. Hvordan kan vi gi barn samspillserfaringer?
16. Hva kan du gjøre for at det ikke skal eksistere «verstinger» eller «vanskelige barn»?
17. Hva er de voksnes jobb i gruppen?
18. Diskuter filmen i klassen din. Hva er det viktigste dere bør lære av denne filmen?

Forslag til ulike typer turer

Forfatter: Kjell Heggelund

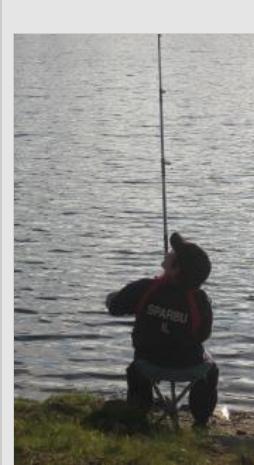
[Forslag til ulike typer turer \(44818\)](#)

Å bruke nærmiljøet som arena for friluftsliv er i mange tilfeller veldig gunstig. Ligger skolen eller barnehagen i et veldig urbant område (bykjerne), bør en forflytte seg ut av området.

- Oppdagelsestur i nærområdet
- Tur for å se på naturen, og kanskje møte noen troll
- Ut for å se på eller delta i reinsankingen
- Tur for å leke i skogen
- Lage og sette opp fuglekasser
- Natursti
- Spor og sportegn i naturen
- Fisketur
- Sopp- og bærtur
- Tur i hjemmeskogen
- Båt- eller kanotur
- Tur til fjæra
- Orienteringstur
- Sykkeltur
- Trilletur
- Badetur
- Skøytetur
- Skitur
- Tur i byen
- Klatretur
- Grottetur
- Aketur
- Nattevandring

Dette er bare en brøkdel av det man kan finne på. Ofte er det området eller landsdelen hvor man bor, som bestemmer hvilken tur en skal eller bør velge.

På fisketur

På bærtur

Sykkelorientering

Solnedgang

Når starter turen?

De aller fleste turer med barn og unge foregår på dagtid, men helt fra barna er små, har de glede av å gå på tur til ulike tider. Denne gleden oppstår når de oppdager hvordan landskapet endrer seg og lyset forsvinner. De fleste synes en nattevandring med lommelykt er spennende selv om de minste gjerne vil ha en hånd å holde i.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Forslag til ulike typer turer"

1. Hvordan kan du få kjennskap til hvilke turmuligheter som finnes i nærheten av den barnehagen, skolen eller fritidsklubben du jobber i'
2. Hvorfor er det viktig å kjenne til flere ulike turmuligheter?
3. Kan du tilføye flere tureksempler til listen du finner på denne siden?
4. Diskuter hvilke utfordringer og muligheter som ligger i det å ta barna med på overnattingsturer og nattevandringer.
5. Velg dere en type tur hver og lag en plan for en tur for en bestemt aldersgruppe. Bruk et verktøy der dere kan kommentere i hverandres tekst, og gi tilbakemelding til minst fire andre i klassen.

Oppgaver til filmen «Innsats på rattkjelke»

1. Her ser du ungdom og voksne som deltar i fysisk aktivitet sammen. Hva tror du om dette?
2. Her er det fysisk aktivitet i en konkurransesituasjon. Hva tenker du om det?
3. Kan en slik aktivitet motivere ungdommer som ellers ikke er aktive i idrett og fysisk aktivitet, til å bli med?
4. Her ser du at noen blir lettere skadet. Hva tenker du om det?
5. Har du andre eksempler på aktiviteter der voksne og ungdommer kan være sammen?
6. Diskuter hvor viktig glede og motivasjoner ved fysisk aktivitet.

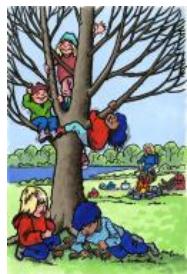
Oppgaver til filmen "Barnehage på langtur"

1. Hva kan barn lære av en slik tur?
2. Hva kreves av planlegging for å gjennomføre en slik tur?
3. Hvordan kan man ivareta sikkerheten på en slik tur?
4. Hva trengs av klær for å dra på en slik tur?
5. Hvilken betydning har motivasjon for at barn og voksne skal kunne gjennomføre en slik tur?
6. Hvorfor er det viktig å snu i tide?
7. Prøv om du kan finne ut noe om sammenhengen mellom temperatur og vind.
8. Hvorfor er det ikke et nederlag å ikke nå toppen?
9. Hva må man ha med av førstehjelpsutstyr på en slik tur?

Utfordringer når du skal på tur

Forfatter: Kjell Heggelund, Guri Bente Hårberg

[Utfordringer når du skal på tur \(44816\)](#)

Hva gjør vi med barn som ikke vil på tur? Det finnes vel ikke noe fasitsvar, men det er i slike situasjoner vi må prøve å se løsningen og ikke problemet. Å jobbe med motivasjon, skape interesse og lyst til å delta er viktig for å lykkes.

Skal du lykkes i dette arbeidet, er det viktig at ting skjer frivillig. Det betyr at du lager et opplegg rundt de forutsetninger dere har. Et eksempel kan være: Hva er barnet flink til? Sykle, gå på ski eller spille ball? Da kan det være lurt å dra på en sykkeltur eller en skitur for å skape glede og mestring. Eller legge opp til litt ballspill når man er på tur.

Man kan også legge opp til at barnet ikke er med på hele turen. Men da er det viktig at barnet får mye oppmerksomhet på den delen av turen det er med på. Man må skape positive situasjoner hvor barnet får mye ros. Barnet bør få lov til å vise ferdigheter overfor de andre som kan gi selvtillit. Mestrer man litt, kan man fort få lyst til å mestre mer. Små steg av gangen må være en hovedregel.

Noen ganger hender det at barn ikke har det utstyret som kreves for å være med på tur. Har man planlagt turen godt, bør ikke dette komme som en overraskelse selve turdagen. Da hadde kanskje barnehagen, skolen eller den foreningen du jobber i, hatt muligheten til å skaffe det ekstra utstyret som trengs for å få en vellykket tur for alle.

At noen mangler utstyr kan det være mange årsaker til. Som oftest skyldes dette ressurser. Alle har ikke like god råd. Dette gjelder både familier, barnehager, skoler og foreninger. En måte å løse det på kan være at familiene til barna får beskjed om å gi en oversikt over hva de har av turutstyr som kan disponeres. Du får da en utstyrssbank, og vet hvem som har hva. Da blir det lettere å planlegge og gi beskjed om hvem som tar med seg hva.

Efter hvert som barna blir eldre, blir forskjellene på hvilke erfaringer de har med å ferdes i naturen, og hvilke ferdigheter de har i ulike aktiviteter, mer tydelig. Som profesjonell yrkesutøver bør du klare å legge opp til aktiviteter som både ivaretar de som er svært flinke i en aktivitet (f.eks. skigåing), og de som mestrer det dårlig. Det er viktig at begge grupper opplever glede og mestring.

Ut på tur

Kledd for vinterfjellet

I noen sammenhenger kan det være aktuelt å diskutere hva som egentlig kreves av utstyr og klær. Det er viktig å få fram at det ikke er merke og pris som avgjør om barnet har godt nok utstyr til å delta på turen.

Vær- og føreforhold

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Utfordringer når du skal på tur
"

1. Hva tror du menes med utsagnet: «Når barn ikke vil på tur, må en prøve å se løsningen og ikke problemet»?
2. Hvordan kan du planlegge en tur som tar utgangspunkt i det et barn er flink til?
3. Enkelte ganger kan årsaken til at barn ikke vil på tur, være at barnet mangler utstyr. Hva kan og bør du gjøre i slike tilfeller?
4. Finn ut hva barnehager og skoler i nærmiljøet ditt gjør dersom barn eller ungdom ikke vil være med på tur.
5. Diskuter hvordan man kan unngå motepress når det gjelder turutstyr.
6. Diskuter turer dere har vært på. Har alle deltatt? Hva er årsaken til at alle har deltatt, eller at noen ikke har deltatt?
7. Hvordan kan foreldre være gode samarbeidspartnere når barn ikke vil på tur?
8. Gi eksempler på hvordan du kan tilrettelegge en tur for barn med ulike forutsetninger.

Klær når du skal på tur

Forfatter: Guri Bente Hårberg

[Klær når du skal på tur \(44823\)](#)

Uansett om dere skal på en kort eller en lang tur, er bekledningen viktig. Som barne- og ungdomsarbeider skal du oppdre profesjonelt, og det vil si at du skal kle deg slik at du fungerer best mulig sammen med barna. Dersom du fryser eller har dårlige sko, er det vanskelig å gjøre en god jobb. I tillegg er du også en rollemodell for barna. Du kan ikke regne med at barna bruker lue på kalde dager dersom du selv ikke bruker det.

Ut på tur

I tillegg til å sørge for at du selv er riktig kledd, har du også et ansvar for barnas påkledning. Til yngre barna er, til mer hjelpe og veiledning trenger de når de skal kle seg riktig. Å hjelpe barna slik at de er riktig kledd, har med god omsorg å gjøre.

Å bli våt, frossen eller for varm er en erfaring alle barn må ha med seg. Som barne- og ungdomsarbeider må du likevel prøve å veilede dem om riktig påkledning.

Også ungdom kan ha behov for veiledning, spesielt dersom de skal på lengre turer, fjellturer, leirskole eller på tur når det er veldig kaldt eller veldig varmt. Det er fordi ikke alle ungdommene har trening i å kle seg til tur, eller de kan være mest opptatt av å se «kul» ut.

Ikke kle deg for varmt når du skal på tur. Ta heller med deg godt med tøy i sekken.
Hvis du synes du har litt for lite på deg når du går ut, er du riktig kledd. Du blir fort nok varm når du begynner å gå.

Kilde: Per Ulrich Kristiansen

Kledd for vinterfjellet

Å pakke sekken

Kledd for skitur

Det viktigste med turklær er at de beskytter kroppen mot vær, temperatur og skader. På tur bruker vi ofte åpen ild både til matlaging, varmekilde og som miljøskaper. Velg gjerne materialer som ikke brenner eller smelter. Vær særlig oppmerksom på at ull og bomull som er kraftig impregnert med silikon, brenner godt. Ellers er ull og bomull generelt brannsikre stoffer.

Kilde: Per Ulrich Kristiansen

I lenkesamlingen finner du korte fagtekster og filmer, og du finner lenke til kroppsøvingssiden som er mer utdypende enn de små tekstene.

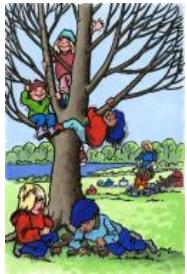
Utfordringer til deg

Oppgaver til "Klær når du skal på tur"

1. Diskuter hvorfor denne siden er merket med de kompetanse målene du finner her.
2. Finn ut hvilke krav barnehager og skoler stiller til deg som arbeidstaker når det gjelder klær.
3. Hva menes med at du gjennom din påkledning er en rollemodell for barna?
4. Lag en liste som viser hva du bør tenke på når du kler små barn for tur (velg ulike temperaturer).
5. Hvilke råd vil du gi til ungdommer som skal på en lengre fjelltur?
6. Velg ett eller flere av bildene på siden og skriv en fagtekst knyttet til bildet.
7. Les om klær og sko i lenkesamlingen og lag en presentasjon som viser hva du bør tenke på når du velger klær for tur i barnehage eller skole.

Ryggsekken

Forfatter: Kjell Heggelund
[Ryggsekken \(46152\)](#)

Ryggsekken er et fantastisk redskap for å ta med seg det man trenger, for å gjøre turen til en god opplevelse. Det gjelder om du skal ha med mat, termos, klær, sovepose, liggeunderlag og telt eller annet turutstyr.

Sjekker vi kjellere, loft, barnerom og så videre, finner vi fort en ryggsekk eller to. Spørsmålet er: Egner de seg for turbruk?

Dagens marked for ryggsekker er veldig stort, og med den riktige kunnskapen skal det gå an å finne en sekk som passer for barn, ungdom eller voksne.

Dagstursekk, hytte til hytte-sekk, jaktsekk, klatresekk, ekspedisjonssekk – dette er bare noen av de ulike typene sekker som finnes på markedet.

Tenk derfor gjennom:

- Hva skal jeg bruke sekken til?
- Hvilken tur skal jeg på?
- Hva skal jeg ha med meg?
- Skal jeg bære lenge?
- Skal jeg bære tungt?
- Hvilke justeringsmuligheter må jeg ha?
- Hvilken sekk er mest ergonomisk?

Som regel kan det være nok å kjøpe en sekk som dekker de fleste behovene en har. Men prinsippet er enkelt: Bærekomfort og muligheten for å justere sekken blir viktigere til tyngre sekken blir.

Derfor bør god bærekomfort og funksjonalitet være avgjørende for ditt valg av ryggsekk.

Det er ikke så vanskelig å skaffe en god sekk til et barn hvis en følger en enkel regel:

- Barn under fire år bør ikke bære ryggsekk.
- Et barn under ni år bør ikke bære mer enn en tiendedel kroppsvekten sin.
- Barn over ti år kan bære en sekk som tilsvarer en sjette del av kroppsvekten sin. Det betyr for eksempel at skolesekken eller barnehagesekken er mer enn bra nok for en åtteåring eller en fireåring når de skal på tur. Men sekken bør ha skikkelige reimer og seler selv om barna ikke bærer noe tungt.

Barn over ti år kan kjøpe egne dagstursekker som er laget akkurat slik som de voksnes dagstursekker. Husk på at det er like viktig for barn som for voksne å ha god bevegelsesfrihet. Det vil si at vi må kunne bevege armer og bein uten ubehag. Når barnet blir eldre, er det barnets utvikling som bestemmer hvor mye det kan bære med seg. Man bør ikke bære mer enn en tredel av sin kroppsvekt. Det gjelder for både voksne og barn.

I lenkesamlingen finner du flere sider fra DNT:

Å pakke sekken

Slik pakker du sekken

- Generelt bør alt, med unntak av lette gjenstander (som for eksempel liggeunderlag), legges i sekken.
- Legg tunge gjenstander inn mot ryggen. På sommerstid foretrekker mange å la det tyngste ligge høyt i sekken.
- Soveposen legger du nederst.
- Legg ting du trenger under turen (regnøy, skift, mat, stormkjøkken og lignende), lett tilgjengelig i topplokk og sidelommer.
- Kart og kompass eller GPS har du selvfølgelig i lommen eller i en egen kartmappe.
- Pakk tingene inn i plastposer eller vanntette pakkeposer, så holder det seg tørt i tilfelle regn.

- Valg av sekk – jakten på en god venn
- Tilpass sekken til kroppen din
- Gode tips for å pakke lett

- Pass på at vekten blir likt fordelt på begge sider av sekken.

Pakking av sekk for skituren

- Skal du ha med sekk på skitur, bør de tyngste tingene plasseres inn mot ryggen og nederst i sekken for å få et lavt tyngdepunkt.

Kilde: Den Norske Turistforening

Husk:

Selv om du bare bærer sekk i nærområdet, er det viktig å tenke på ryggen og velge en god sekk som du lærer å pakke så lett som mulig.

I lenkesamlingen finner du lenker til en del filmer som er aktuelle dersom du skal på overnattingstur.

Utfordringer til deg

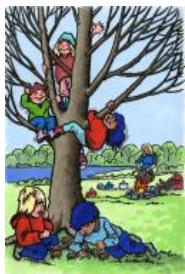
Oppgaver til "Ryggsekken"

1. Oppsök butikker som selger ryggsekker. Prøv ulike sekker og be om å få hjelp til å finne en sekk som passer deg. Skriv logg om hva du har lært av dette.
Prøv gjerne både dagstursekk og en sekk for lengre turer.
2. Les fagstoffsidene i lenkesamlingen.
3. Se filmene og ta notater.
4. Prøv å pakke en tursek. Hvem klarer å pakke den letteste sekken?
5. Søk på nettet og se hva du kan finne om tursekker og pakking av sekk.
6. Forklar sammenhengen mellom valg av sekk og ergonomi.
7. Finn ut hvilke sekker de ansatte bruker i barnehager og skoler.
8. Hvilke regler gjelder for hvor mye barn kan bære i sekken sin?

Lek og aktivitet på tur

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Lek og aktivitet når dere er på tur \(45007\)](#)

Som barne- og ungdomsarbeider bør du ha en idébank med forslag til ulike aktiviteter som passer for forskjellige aldersgrupper og årstider. På denne siden finner du forslag til noen aktiviteter og leker, men det finnes tusenvis av andre. Kanskje kan du sende oss forslag på leker eller aktiviteter du mener vi bør legge ut på siden?

Å dra på tur bør være lystbetont. Lek og aktivitet som fanger ungenes interesse, og som fører til at de koser seg, er en viktig del av turen.

Vanligvis vil det være tid til både organiserte aktiviteter og lek i løpet av en tur med barna.

Dette bør du tenke over:

- Passer aktiviteten til aldersgruppen, stedet og årstiden?
- Er aktiviteten slik at alle i gruppen kan være med?
- Har alle mulighet til å oppleve mestring og glede?
- Kan aktiviteten styrke gruppen?
- Krever aktiviteten noe planlegging, for eksempel at du må ta med utstyr?
- Krever aktiviteten ledelse?
- Hva gjør du om ett eller flere av barna ikke ønsker å delta?
- Er aktiviteten slik at barna trenger sikkerhetsutstyr?
- Hvilken rolle skal du ha i aktiviteten?

Barna bør få komme med forslag til aktiviteter de ønsker å holde på med. Kanskje kan ett av barna lære de andre en aktivitet som er ny for resten av gruppen? Eller kanskje er det en aktivitet som gruppen er ekstra glad i, og som fungerer for alle?

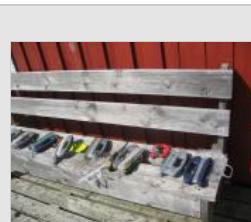
Det er likevel viktig at du som leder av og til innfører nye aktiviteter slik at barna får et større spekter av aktiviteter de mestrer. Det gir også større sjanse for at alle finner aktiviteter de liker.

Svært ofte har gruppen et eller flere barn som har nedsatt funksjonsevne, eller som av andre grunner har behov for at du tenker litt ekstra på dem når du planlegger aktiviteten. Det er viktig at aktivitetene stimulerer alle til deltagelse. Det er ikke alltid slik at alle kan gjøre alt, men alle kan delta litt. Av og til kan man velge aktiviteter som er beregnet på en bestemt form for funksjonshemming.

Dersom noen sitter på sidelinjen og ser på at de andre leker seg, er det vanligvis et dårlig tegn. Som profesjonell yrkesutøver bør du finne ut hva grunnen kan være.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Lek og aktivitet når du er på

Skal du på fisketur med barna, er det avgjørende at fiskeutstyret blir med.

Aktivitetene skal være med på å øke gleden over å være på tur.

Aktivitet for alle

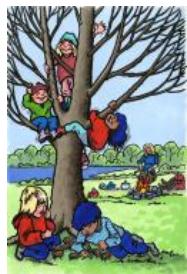
tur"

1. Hvilken nytte kan du ha av en idébank med forslag til leker og aktiviteter for barn og unge?
2. Hva bør du tenke over når du planlegger aktiviteter for barn og unge?
3. Lag et forslag til en aktivitet som du mener passer for en bestemt aldersgruppe. Del den med klassen din. Send gjerne forslaget inn til oss i redaksjonen (se nederst på siden).

Nyttige adresser når du arbeider med friluftsliv

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Nyttige adresser når du jobber med friluftsliv \(46014\)](#)

Friluftsliv er et stort og spennende område som du kan bruke mye tid på å fordype deg i dersom du ønsker det. Når du søker på nettet, finner du store mengder med fagstoff. Husk å være kritisk til det du finner, for det er ikke alt som er like seriøst.

Her finner du noen nyttige adresser. Noen av adressene har innlogging for deler av sidene sine, mens andre deler er åpne.

Du finner lenker til alle adressene i lenkesamlingen.

An illustration of a man with dark hair and a green shirt sitting at a desk and working on a computer. The computer screen shows a checkmark and the word "KORREKT".

Niels Henrik jobber med datamaskinen.

An illustration of a person with blonde hair sitting at a desk, looking overwhelmed by a large stack of papers. A computer monitor is visible in the background.

Som barne- og ungdomsarbeider må du holde deg faglig oppdatert. Det betyr at du hele tiden må følge med så du får med deg nye ting om skjer.

Å søke informasjon.

Kroppsøving – NDLA

På kroppsøvingssidene finner du flere emner som kan være viktig for deg. Du finner for eksempel fagstoff om klær og om orientering.

Du finner disse sidene ved å velge «kroppsøving» som fag. Deretter går du inn i menyen på emnet «friluftsliv».

[Den Norske Turistforening](#)

Her finner du mange artikler med fagstoff og ideer. Merk deg spesielt fanene for Barnas Turlag, DNT ung og Friluftsliv i skolen. På disse sidene finner du fagstoff, e-læring (fungerer ikke i alle nettlesere) og quizer for barn og unge.

Miljøstatus i Norge

Dette er sidene til Direktoratet for naturforvaltning. Her finner du blant annet fagstoff og undervisningsopplegg.

Regjeringen

Søker du på «friluftsliv» på regjeringens sider, får du mange treff. Vi anbefaler spesielt at du ser på Miljøverndepartementet.

Nettverk for miljølære

Denne siden er en samproduksjon mellom Miljøstatus i Norge, Skolenettet og Naturfagsenteret. Velg temaet friluftsliv og naturopplevelser, så kommer du til en side som inneholder en rekke ideer, fagstoff og lenker som kan være nyttige for deg.

Aktivitetsbanken

Her finner du over hundre ulike aktiviteter. Noen av aktivitetene egner seg godt ute.

Friluftsliv i skolen

Dette er sidene til Direktoratet for naturforvaltning. Her finner du flere artikler du kan bruke i forbindelse med friluftsliv. Du finner også lenker til andre nettsteder.

ut.no

ut.no har som mål å bli landets største og mest populære nettjeneste for folk som liker friluftsliv. ut.no skal være en møteplass, et planleggingsverktøy og en inspirasjonsbank for turer og opplevelser i norsk natur. ut.no er både for deg som vil bli inspirert og planlegge din tur, og for deg som vil delta aktivt med innhold til tjenesten. (Kilde: ut.no)

Gjør deg kjent på nettstederene over.

Noter ned adresser på andre gode nettsteder du finner.

Lek

Forfatter: Hans Holter Solhjell, Amendor AS, Gro Nedberg Grønlid
[Lek \(73894\)](#)

Lek er en helt sentral aktivitet for barn og har stor betydning for barns utvikling. Barn kan leke på utrolig mange måter. Som barne- og ungdomsarbeider må du vite hvilken betydning lek har for barns læring og utvikling, og hvordan du kan legge til rette for barn og unges lek.

Barn med rockering

Gutt som klatter

For å si noe om hva lek er, kan vi ikke bare se på aktivitetene barn gjør. Vi må også se på hvilket forhold barnet har til aktiviteten, og hvilken opplevelse barnet har av den.

Å leke sammen

Lek i sandkassa

Et barn kan elske å perle eller bygge med lego, og også å klatre i trærne, løpe i en søledam, bygge en hytte sammen med en venn, late som om det er sjørøver, indianer, nisse og mye annet. For et annet barn kan det være skummelt å klatre i trær, og det vil heller gjøre noe annet. Barn leker på ulike måter.

Dukkelek

Oppgaver til fagstoff om «Lek».

Tenk over

1. Hvilke kompetansemål i læreplanen din sier at du skal lære om lek? Diskuter kompetansemålene i klassen.
2. Lag et tankekart som viser hva du kan om lek, før du begynner med dette emnet.
Ta fram tankekartet når du er ferdig med emnet og finn ut hva du har lært.
3. Hvilke tanker får du når du ser bildene på denne siden?
Bruk bildene som inspirasjon og skriv en tekst om hva lek kan bety, og hvorfor det er viktig for barns utvikling og læring.

Kjennetegn på lek

Forfatter: Hans Holter Solhjell, Amendor AS, Gro Nedberg Grønlid

[Kjennetegn på lek \(73908\)](#)

Lek bidrar til at barnet utvikler seg allsidig, og den danner grunnlag for læring. Både i barnehage og skole er leken sentral. Det blir ofte lagt vekt på varierte former for lek og læring. I leken kan barna undre seg og eksperimentere.

I «Rammeplan for barnehager» står dette om lek:

«Barn kan uttrykke seg på mange måter i lek, og leken har en selvskeven og viktig plass i barnehagen. Barnehagen skal bidra til den gode barndommen ved å gi alle barn muligheter for lek. Leken har betydning for barns trivsel og som en grunnleggende livs- og læringsform. I barnehagen skal barna få oppleve lek både som egenverdi og som grunnlag for læring og allsidig utvikling.»

Forskrift til rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, kapittel 1.3

Lek er en allsidig aktivitet, og den er viktig for barnet. Her har vi listet opp noen kjennetegn på lek:

Kjennetegn på lek:

Formålsløst

Barn leker fordi de liker å leke, og fordi de har lyst til det. De har ingen spesielle mål for leken, som for eksempel å bli sterke, lære språk eller utvikle sin sosiale kompetanse.

Frivillig

Lek er alltid frivillig. Et barn som liker å spille fiolin, kan oppleve det som en lek å øve litt. Et annet barn kan derimot oppleve det som en plikt, som noe det gjør fordi det har blitt fortalt at det skal gjøres, og kanskje det får en premie eller lignende for det. Da kan vi ikke kalle det en lek.

Attraktivt og oppslukende

Leken kan også være attraktiv i seg selv. Det er noe barnet gjør fordi det liker aktiviteten, ikke for å oppnå noe annet. Barnet har ingen opplevelse av tid når det leker. Det kan gå helt opp i leken og være oppslukt av den aktiviteten det holder på med.

Ikke så selvbevisste

I leken er ikke barna så selvbevisste. De er mindre opptatt av å være flinke, se bra ut overfor andre og så videre. I visse typer lek – rollelek og fantasilek – kan de også være andre enn seg selv.

Improvisasjon

Et annet kjennetegn ved lek er improvisasjon. Barna løser seg ikke fast i et rigid sett av regler og retningslinjer som styrer atferden deres. Leken trenger ikke å følge en logisk eller rasjonell linje. Det kan komme overraskende skifter i leken, og barna kan gjøre mange ting som ikke ville passe inn på en normal måte i andre sammenhenger.

Hvorfor er leken viktig for barn?

Forfatter: Hans Holter Solhjell, Amendor AS, Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Hvorfor er leken viktig for barn? \(73916\)](#)

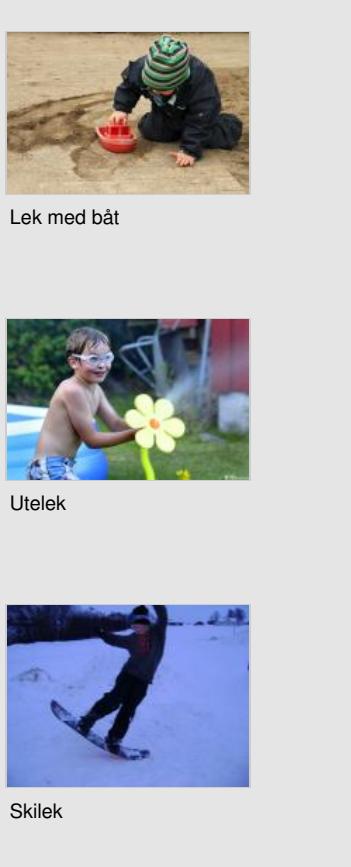
Lek har ikke alltid vært sett på som viktig, verken av voksne flest eller av fagpersoner. Tidligere snakket man gjerne om lek som noe uviktig, og som en slags «tull og tøys» som barnet drev med. Det var i hvert fall ikke like viktig som det voksne drev med.

I de siste tiårene har det vært forsket mye på lek, og vi vet i dag at leken er veldig viktig for mange sider ved barnets utvikling. For eksempel er det et tegn på både fysisk og mental sunnhet at et barn leker. Det er også et tegn på at noe ikke stemmer når et barn sjeldent eller aldri leker.

Ulike utviklingsområder

Det har blitt fokusert mye på lek i barnehager, men etter hvert også i skolen. Vi vet i dag at leken kan stimulere alle sider ved barnets utvikling. Dette gjelder både språklig, sosial, emosjonell, kognitiv, moralsk og motorisk utvikling. Leken er også med på å utvikle kreativiteten og evnen til å løse problemer, og barnet lærer noe om hvordan verden fungerer både sosialt og fysisk.

Et barn vil for eksempel kunne eksperimentere med å slippe noe ned på bakken eller kaste noe. Det finner da ut at tingene faller i bakken, og kanskje at noe også går i stykker, eller spretter. Når barnet leker med andre barn eller voksne, lærer det hvordan ulike mennesker reagerer på ulike ting som skjer i leken. Det kan være om noen slår seg, ler av det som blir sagt eller gjort, blir sinte eller lei seg. De lærer å ta initiativet selv, finne på historier og aktiviteter, og å følge andres påfunn og ideer. Barnet lærer også å forhandle om hvilke regler leken skal ha, hvem som skal gjøre hva, hvordan de skal dele på leker og så videre.

Lek med båt

Utelek

Skilek

Selv om vi i dag vet mye om lek og generelt sett har et mer positivt syn på lek, så finnes det også krefter og tendenser i vår tid som kan redusere og begrense barns mulighet til å leke fritt ut fra sin egen motivasjon, egen kreativitet og egne interesser.

Det er for eksempel mange som ønsker at også barnehager i større grad skal fokusere på å lære barn akademiske ferdigheter som lesing og matematikk. Det er ikke nødvendigvis noe galt i seg selv, men måten det gjennomføres på, kan i noen tilfeller minske den tida barna har til fri lek. Jo flere aktiviteter de voksne vil at barna skal bruke tida på, og jo mer de voksne styrer aktivitetene, jo mindre tid har barna til fri lek. Når vi forsøker å få barna til å øve seg i ferdigheter gjennom ulike former for lek som de voksne styrer, er leken fremdeles styrt av en voksen, og ikke av barnet selv.

Endringer i måten barn bruker tida på

I dag bruker barn fra de er ganske små stadig mer tid foran en eller annen form for skjerm, enten det er fjernsynet, datamaskinen, et tv-spill, en mobiltelefon med spill eller lignende. Dette er en form for aktivitet der barnet er mindre fysisk aktivt enn det er i vanlig lek. Riktig nok er barnet ikke helt passivt når det ser tv. Det følger med og tolker det det ser, men det sitter stille, og det følger et hendelsesforløp som andre har laget. Barnet kan heller ikke gjøre noe for å påvirke det som skjer på skjermen, og skjermen gir ingen respons på barnets opplevelser, initiativ, tanker og følelser overfor det som skjer. I dataspill er dette litt annerledes. Da styrer barnet selv mer, men «handlingen» er likevel sterkt strukturert av spillet, og barnet kan ikke i særlig grad påvirke spillets regler og handlingsforløp.

Barn lærer ikke like mye språk av å se et menneske som snakker fra en skjerm, som av å ha et ekte menneske sammen med seg som er opptatt av det det holder på med.

Beskytte den frie leken

Det er viktig å være oppmerksom på det vi har nevnt ovenfor, slik at vi kan «beskytte» barnas naturlige, aktive og egenmotiverte lek. Det kan vi gjøre ved å formidle en positiv holdning til fri lek både overfor barna og andre, ved å unnlate å gripe unødvendig inn og styre barnas lek, og ved å ha nok tid til å la barna å leke på eget initiativ, ut fra sine egne interesser og sin egen fantasi.

Utforske verden

I leken går det absolutt an å eksperimentere. Det er mange ulike måter å uttrykke seg på og mange ulike måter å gjøre ting på. Barnas frie lek er ikke styrt av de voksnes regler og forventninger til hvordan ting skal gjøres. Dette gjør at barna får oppleve å ha kontrollen og ta initiativet selv. De kan følge sine egne impulser og ideer uten å bli styrt og ledet i så stor grad som de blir når voksne bestemmer hva som skal skje. Dette er viktig for at barna skal få utvikle sin egen selvopplevelse.

Fri lek, basert på egen motivasjon og eget initiativ

Lek er først og fremst noe barnet opplever som morsomt og gledesfylt – noe barnet har lyst til å gjøre av egen fri vilje. Leken er helt på barnas initiativ, enten de setter den i gang selv, eller har lyst til å være med på noe andre inviterer til. Barnet tenker ikke at «nå lærer jeg noe», eller «nå er jeg flink», og det opplever noe som vi kaller «flyt». Flyt er når barnet har liten indre motstand, kan glemme seg selv og bare være til stede i aktiviteten. Barnet har en sterk opplevelse av frihet og kan utfolde seg fritt.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Hvorfor er leken viktig for barn?"

1. Kan du gi eksempler på at leken er viktig for barn?
2. Hvilke utviklingsområder stimuleres gjennom barns lek?
3. Hvordan kan barn utforske verden gjennom leken? Kom gjerne med eksempler.
4. Hvorfor er det viktig at leken skjer ut fra barnets eget initiativ?
5. Kan du forklare hva «flyt» er?
6. Hvordan kan du som barne- og ungdomsarbeider legge til rette for barns lek?
7. Hvordan har barns lekemønster endret seg fra tidligere til i dag?
8. Gjør deg kjent med videoene om hvordan barns lek utvikler seg, som ligger i lenkesamlingen.
9. Gå til Forskning.no og søk på «lek». Les noen av tekstene du får opp der. Diskuter innholdet i klassen.

Oppgaver til lydfilen «Lek i barnehagen»

1. Hva er forskjellen på læring i barnehagen og læring i skolen?
2. Hvordan kan læring bli en del av leken?
3. Hva kan barn lære i leken?
4. Bruk rammeplanen for barnehagen og finn ut hva den sier om lek og læring.

Ulike typer lek

Forfatter: Hans Holter Solhjell, Amendor AS, Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Ulike typer lek \(73924\)](#)

Vi kan dele barns lek i ulike typer. De ulike typene går lett over i hverandre, og barn kan skifte raskt fra en type lek til den andre. Det er viktig å huske på at dette er kategorier voksne har laget – ikke noe barn tenker på når de leker.

Rollelek

Fysisk aktivitet

Konstruksjonslek

Regellek

Sangleker

Foran tv-skjermen og pc-en
vil vi gjerne more oss –
også med nyheter

Rollelek:

Barn vil ofte spille roller og late som om de er en annen – det kan være mor eller far, politi eller røver, en hest eller en hund, en person i butikken, en figur de har sett på tv eller i teateret, som for eksempel kaptein Sabeltann, byggmester Bob eller en annen figur. I denne formen for lek prøver barn ut forskjellige måter å være, snakke og oppføre seg på, og de henter inspirasjon til sin lek og fantasi fra andre mennesker og ting de ser rundt seg.

Fysisk lek:

Mye av barns lek består av å løpe rundt, klatre på noe, skli ned ei sklie, huske, hoppe av huska og gjøre andre fysiske ting. Det å bruke kroppen til noe som er spennende og utfordrende, er for de fleste barn morsomt.

Konstruksjonslek:

Her bygger barna noe, enten det er med lego, klosser, sand, plastilina eller noe annet. De kan bygge etter en bruksanvisning, som når de bygger lego, eller de kan bygge helt fritt ut fra sin egen fantasi. De får her brukt sin finmotorikk og systematiske tenkning til å konstruere det de ser for seg.

Regellek:

Noen typer leker er mer styrt av regler og har konkrete mål. Mange spill, for eksempel brettspill, eller mer fysiske spill som fotball, kanonball og boksen går, har konkrete regler og et mål. Yngre barn har gjerne et mer fleksibelt forhold til reglene, og målet er snarere å ha det moro enn å følge reglene. Ofte vil barn som spiller sammen, finne på regler underveis, eller de endrer reglene for å ha det moro. Noen spill krever at barna følger reglene helt nøyaktig, og da kan vi stille spørsmål ved om det fremdeles er lek – i hvert fall etter den definisjonen vi har gitt ovenfor.

Sangleker:

Barn liker ofte å synge, og det finnes mange leker og regler som er bygd opp rundt sang. Ofte lærer barna disse av voksne, og bruker dem selv i sin egen lek. Særlig er det morsomt for barna å forandre på teksten og finne på noe selv.

Digital lek:

Dataspill er blitt mer populære, også for stadig yngre barn. Det er viktig at barn, og da særlig eldre barn og ungdom, er vant til og komfortable med bruk av data og andre tekniske hjelpemedier – og ikke minst at de kan tolke og forstå medieverdenen. Vi kaller det digital kompetanse. Utfordringen med denne typen lek er at den for enkelte kan være så stimulerende at de mister interessen for annen lek. De blir avhengige, og det kan bli et problem for noen. Når et barn, en ungdom eller en voksen har et tvangspreget forhold til for eksempel spilling, kan vi ikke lenger kalle aktiviteten en lek, men en avhengighetstilstand som ikke fungerer positivt for personen. Det er også viktig å huske at denne typen lek – de fleste typer digitale spill – gir en annen og langt mer begrenset sosial samhandling, og liten fysisk bevegelse. Selv de såkalte sosiale mediene gir mindre sosial samhandling og menneskelig kontakt, fordi vi ikke har levende mennesker med kroppsspråk og ansiktsuttrykk foran oss.

Utfordringer til deg

Oppgaver til filmen «Lek i gamle dager»

1. Hvilken betydning har en slik dag for barn og unge?
2. Hva kan de lære på en slik dag?
3. Hvorfor er det viktig å lære om «gamle dager»?
4. Hva er kulturarv?

Oppgaver til filmen «Digital barnehage»

1. Hva er spesielt med denne lekeplassen?
2. Hva kan barna lære her?
3. Hvilke ulike ferdigheter må barna bruke?
4. Hva tenker du om sånne lekeplasser?
5. Hvorfor er det økt satsing på data i barnehagen, tror du?

Oppgaver til filmen «Munking»

1. Forklar denne leken. Lek den med de andre i klassen din.
2. Hva er historien til denne leken?
3. Hva heter leken på andre språk?

Oppgaver til filmen «Rattkjelke»

1. Her ser du ungdom og voksne som deltar i fysisk aktivitet sammen. Hva tror du om dette?
2. Her er det fysisk aktivitet i en konkurransesituasjon. Hva tenker du om det?
3. Kan en slik aktivitet motivere ungdommer som ellers ikke er aktive i idrett og fysisk aktivitet, til å bli med?
4. Her ser du at noen blir lettere skadet. Hva tenker du om det?
5. Har du andre eksempler på aktiviteter der voksne og ungdommer kan være sammen?
6. Diskuter hvor viktig glede og motivasjoner ved fysisk aktivitet.

Oppgaver til filmen "Breakdilla"

1. Hvor små barn kan lære å danse breikdans, tror du?
2. Hva er grunnen til at denne barnehagen har breikdans på programmet?
3. Hva synes barna om breikdans?
4. Hvordan kan en film brukes som motivasjon?
5. Hvilken betydning tror du den innleide breikdanseren har?
6. Kommer du på andre lignende aktiviteter som kunne passet i barnehagen?
7. Hvilken betydning tror du det har for barnas lek eller dans at de ansatte er interesserte i breikdans?

Oppgaver til filmen «Dansematte»

1. Her ser du en skole som har tatt i bruk moderne teknologi for å få elevene mer aktive. Hva synes du om denne ideen?
2. Har du andre ideer til «moderne» former for aktivitet?
3. På hvilken måte kan det være sammenheng mellom lese- og skrivevansker og fysisk aktivitet?
4. Hvilke alderstrinn mener du slike dansematter passer for?
5. Dersom du har mulighet til å prøve ut en slik matte, kan du prøve å danse i ti minutter. Hvilke erfaringer gjør du deg?

Oppgaver til "Ulike typer lek"

1. Hva er rollelek? Gi eksempel på en rollelek du har observert.
2. Hvilke utviklingsområder bruker barna hovedsaklig når de bygger lego? Hva kaller vi denne typen lek?
3. Hva må barna beherske for å kunne leke regelleker? Gi eksempler på ulike typer regelleker.
4. Hvilke sangleker lekte du selv som barn?
5. Hva er digital kompetanse?
6. Hvilke utfordringer kan vi møte når det gjelder barn og digital lek?
7. Hvilke kjennetegn har leken, og når kan vi si at en lek ikke lenger er lek?

Den voksnes rolle i leken

Forfatter: Hans Holter Solhjell, Amendor AS, Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Den voksnes rolle i leken \(73926\)](#)

Voksne kan ha mange ulike funksjoner og roller i barns lek.

De voksne er ansvarlige for det fysiske miljøet som barn oppholder seg i, og det er derfor de som legger til rette for at barn skal kunne leke, utforske og utfolde seg på en naturlig og trygg måte. Å tilrettelegge for lek kan for eksempel innebære å fjerne farlige ting fra lekeplassen til barna, sørge for at lekemiljøet er godt og trygt, og at barna har leker som er tilpasset alderen og interessene deres. Dette kan du lese mer om under «Lekeplassutstyr» og «Sikkerhet på tur».

Voksne kan også være med på barnets lek og svare på invitasjonene til lek som barnet kommer med. Da er det viktig at den voksne lar barnet styre leken og gir positiv respons på barnets påfunn og fantasi. For eksempel kan barnet tildele den voksne en rolle – «du er en politimann» – eller barnet finner på «regler» for leken.

Vi voksne kan også ta initiativet til lek og invitere barna med på ulike typer lek, eller vi kan foreslå en lek for barna. Når vi ser at et barn ikke kommer inn i leken på egen hånd, kan den voksne hjelpe barnet inn i leken. Det er viktig at du som barne- og ungdomsarbeider har gode kunnskaper om lek, og at du kan delta i eller legge leken til rette for å støtte disse barna.

The collage consists of three separate photographs. The top photograph shows children playing in a sandpit with an adult standing nearby. The middle photograph shows children playing in the snow with an adult. The bottom photograph shows an adult reading a book to two young children.

Lek

Barnehagebarn i snøen

Voksen og barn

Utelek

Observere leken og hjelpe til

Vi kan observere barnas lek for å se om det er noen av barna som faller utenfor leken, eller som av andre grunner ikke klarer å være med på leken.

de andres lek. Vi kan også se etter om noen av barna opptrer på en slik måte at det forstyrrer eller ødelegger leken, for eksempel ved å slå ta ting fra andre og lignende. Samtidig må vi huske at observasjoner av barns lek ofte gir oss positive signaler om barns kompetanse. Å observere leken til barn kan gi oss nyttig informasjon om deres utvikling, og dette er en viktig del av det pedagogiske arbeidet i barnehage og skole.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Den voksnes rolle i leken"

1. Hvilken rolle tar du oftest når du leker med barna? Kom med eksempler.
2. Hvilke roller kan den voksne ha i barnas lek?
3. Hvorfor er det viktig å observere barnas lek?
4. Hvordan kan vi bruke observasjonene av barnas lek i det pedagogiske arbeidet i barnehage og skole?
5. Hvilken informasjon kan observasjoner av barns lek gi oss?

Oppgaver til filmen

«Gruppeprosesser»

1. Finn ut hvordan du lager pil og bue.
2. Hva lærer barn av å delta i grupper?
3. Finn ut hvordan du skal lage seljefløyte.
4. Hva er fordelen med grupper som har vært mye sammen?
5. Hva må den voksne i gruppen følge med på?
6. Hva menes med å «velge seg bort fra mestringsopplevelser»?
7. Hva krever det av planlegging dersom du skal dra på overnattingstur med så små barn?
8. Hva er prososial atferd?
9. Her hører du et godt eksempel på empati. Hvilket eksempel er det?
10. Hvordan får disse barna opplevelser som de bare kan få i naturen?
11. Hvilken betydning har slike opplevelser?
12. Hva gjør gruppen god?
13. Hva må du gjøre dersom du ser at et barn er utenfor gruppen?
14. Hva er samspillserfaringer?
15. Hvordan kan vi gi barn samspillserfaringer?
16. Hva kan du gjøre for at det ikke skal eksistere «verstinger» eller «vanskelige barn»?
17. Hva er de voksnes jobb i gruppen?
18. Diskuter filmen i klassen din. Hva er det viktigste dere bør lære av denne filmen?

Konflikter i leken

Forfatter: Hans Holter Solhjell, Amendor AS, Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Konflikter i leken \(73928\)](#)

Når barn leker sammen, kan det forekomme konflikter. De som leker, kan bli uenige om noe. Det kan for eksempel være at et barn tar noe fra et annet, at noen ødelegger noe et annet barn bygger, eller at barna er uenige om reglene for leken.

Når det oppstår en konflikt, blir det et brudd i leken. Barna går ut av leken og inn i en konflikt. Vi ønsker da å løse konflikten så barna finner igjen flyten og gleden ved leken. En lek bør være gjensidig og mer preget av samarbeid enn av konflikt.

Barn som forsøker å bestemme mer enn andre i leken, som dytter andre eller tar ting fra andre, kan bli upopulære. De andre barna kan synes at de ødelegger leken. Dette kan vi voksne fange opp ved å observere barnas lek. Vi kan hjelpe barna med å finne løsninger i fellesskap, og også veilede de barna som kommer i konflikt med andre barn. Ved å delta aktivt i barnas lek kan vi hjelpe dem med å finne andre måter å gjøre ting på.

Konflikt 1

Konflikt 2

Konflikt 3

Konflikt 4

Hvis et barn ofte tar noe ut av hendene på andre barn og av den grunn blir oppfattet negativt, så kan vi snakke med barnet om det. Vi kan forklare hva det gjør med leken, og vise barnet hvordan det kan spørre om å få låne ting som andre har. Vi kan for eksempel lære barnet å vente på tur, finne andre ting å leke med når de ikke får det de vil, og også hjelpe dem til å akseptere at andre sier nei til å låne bort noe de er opptatt med. Dette kan ta noe tid, og det krever at de voksne må være tålmodige. Vi må også lytte til det barnet har å si, og til de tingene barnet opplever negativt. Når vi klarer å skape en god og tillitsfull relasjon til barnet, har vi mulighet til å hjelpe det.

Vi bør også være oppmerksomme på barn som er mer passive, eller som ikke klarer å komme inn i leken med andre barn. Disse barna bør vi også være oppmerksom på. Vi kan følge med på hva de liker, snakke med dem om dette, invitere dem med på ulike aktiviteter og hjelpe dem inn i leken med de andre barna.

At det oppstår konflikter, er vanlig når barn leker. Det viktigste er at vi voksne er til stede, ser og observerer hva som skjer, og hjelper barna slik at de får løst konflikten på best mulig måte. Da kan de også lære noe om å håndtere konflikter og uenigheter selv også.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Konflikter i leken"

1. Gi eksempler på konflikter som kan oppstå når barn leker.
2. Hvordan kan vi som voksne oppdage konfliktene?
3. Hva kan vi gjøre når det oppstår en konflikt?
4. Hvordan kan vi veilede barna til å løse konflikten selv?
5. Lag et rollespill i klassen der det oppstår en konflikt mellom noen som leker. Bytt på å være voksen, og prøv å veilede barna som krangler. Hvordan opplever dere det? Hva lærer dere?

Nyttige adresser når du jobber med lek

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Nyttige adresser når du jobber med lek \(74714\)](#)

Barns lek er et stort og viktig område som du kan bruke mye tid på å fordype deg i dersom du ønsker det. Du finner mengder med fagstoff når du søker på Internett, men husk å være kritisk til det du finner, for det er ikke alt som er like seriøst.

Her finner du noen nyttige adresser. Noen av adressene har innlogging til deler av sidene sine, men har andre deler åpne.

Du finner lenker til alle adressene til høyre.

Å søke informasjon

Som barne- og ungdomsarbeider skal du holde deg faglig oppdatert. Det betyr at du må følge med slik at du hele tida får med deg de endringene som skjer.

[Forskning.no](#)

På denne sida kan du søke på «lek» og finne mange fine artikler om temaet.

[Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, kapittel 2](#)

Her finner du kapittelet om omsorg, lek og læring i «Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver».

[Få barna i aktivitet](#)

[Leker i friluft](#)

Her finner du forslag til ulike leker og aktiviteter.

[Leker fra mange land](#)

Her finner du leker fra 19 land over hele verden. Det er barn fra SOS-barnebyer i disse landene som har lært bort lekene.

Gjør deg kjent på nettstederene over og noter ned adresser på andre gode nettsteder du finner.

Litteratur

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid
[Litteratur \(63958\)](#)

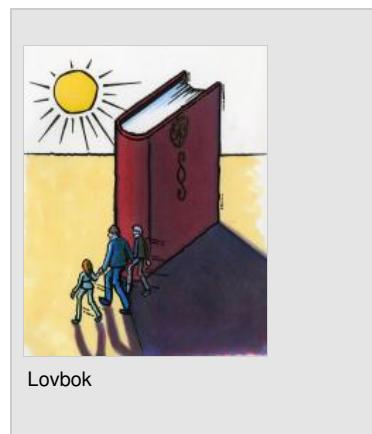
Vi kan bruke bøker som inspirasjonskilde til mange aktiviteter i barnehage og skole. Det kan være ulike aktiviteter som for eksempel dans, sang og drama. Vi kan også ha stor nytte av bøker når vi jobber med ulike tema. Ved hjelp av bøkene kan vi utvikle fantasien og kreativiteten, og de kan gi ro og spenning.

Når du skal jobbe med barn og unge, bør du velge bøker bevisst.

Du har sikkert lest eller hørt andre lese en rekke ulike bøker, og har sikkert en oppfatning av hva du mener er ei god bok. Likevel må du være kritisk når du skal bruke bøker i det pedagogiske arbeidet.

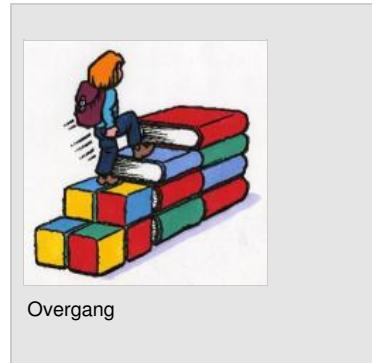

Å samles om en god bok

Lovbok

Dersom du selv eller barnet har lese- og skrivevansker, er det viktig å vite at det finnes mange lydbøker. De kan dere blant annet låne på biblioteket.

Overgang

Oppgaver til fagstoff om «Litteratur».

Tenk over

1. Hvilket kompetanse mål i læreplanen sier at du skal jobbe med litteratur?
2. Lag et tankekart over det du kan om litteratur fra før. Ta fram tankekartet mot slutten av skoleåret og se om du har lært noe.
3. Bruk bildene på siden som inspirasjon til å skrive en tekst om litteratur.

Hvorfor lese for barn?

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Hvorfor lese for barn? \(63811\)](#)

Barn har i dag en økende tilgang på videoer, digitale ressurser og spill. Da blir det enda viktigere å introdusere barna for bøkenes verden så tidlig som mulig.

Personale i en bokhandel og på et bibliotek kan anbefale bøker som passer til tema og aldersgruppe

I kapittel «3.1 Kommunikasjon, språk og tekst» i rammeplanen for barnehagen står det blant annet:

«Gjennom arbeid med kommunikasjon, språk og tekst skal barnehagen bidra til at barna

- lytter, observerer og gir respons i gjensidig samhandling med barn og voksne
- videreutvikler sin begrepsforståelse og får et variert ordforråd
- bruker sitt språk for å uttrykke følelser, ønsker og erfaringer, til å løse konflikter og til å skape positive relasjoner i lek og annet samvær
- får et positivt forhold til tekst og bilde som kilde til estetiske opplevelser og kunnskaper, samtaler, og som inspirasjon til fabulering og nyskaping
- lytter til lyder og rytme i språket og blir fortrolige med symboler som tallsiffer og bokstaver
- blir kjent med bøker, sanger, bilder, media m.m.»

Det finnes mange grunner til at du skal lese for barna både i barnehagen og skolen.

- **Tanke og språkutvikling**

«Litteratur er språk» heter det. Når vi leser for barna, øver de opp språket sitt. Både form og innhold oppfatter ei bok.

- **Fantasi**

Vi sier gjerne at fantasi og kreativitet utvikles når vi får anledning til å bruke skaperevnene våre til å hjelpe til å skille mellom hva som er oppdiktet, hva som er fantasi, og hva som er virkelighet. Legger unge oppmuntres til å dikte videre på noe de har opplevd, er det med på å utvikle kreativiteten deres.

- **Ro ned**

I en travl dag med masse aktivitet kan det å krysse sammen i sofakroken være avslappende og godt. Barnehagebarna vil gjerne at du skal lese for dem, mens de store barna gjerne har glede både av å lese selv og å bli lest for.

- **Rutiner**

Barn liker rutiner. Hvis du velger å lese for barna i dagligdagse situasjoner som i samlingsstunden, måltidet eller som avslutning på dagen, vil barn fort etterspørre lesingen hvis du hopper over det.

- **Økt kunnskap**

Bøker er med å øke barnas kunnskap. De minste barna lærer seg nye begreper gjennom pekebøkene, og de større barna utvider kunnskapen sin om det de leser om, for eksempel om istida. Noen ganger leser vi bevisst for å finne ut noe bestemt, mens vi andre ganger lærer eksakte ting av å lese ei bok vi egentlig leser som underholdning.

- **Inspirasjon**

Ei god bok kan inspirere barna til mange andre aktiviteter som for eksempel:

- å tegne og male hendelser fra boken
- å lage rollespill eller teater der barna spiller hendelsene i boken, eller fortsetter der boken slapp
- å kle seg ut som personene i bøkene
- å sitte sammen og diskutere innholdet i boken
- å se filmen

Barn og språk

Å lese sammen

- **Rammeplanen for barnehagen**

I Rammeplanen for barnehagen står det at det skal leses for barna daglig.

- **Læreplanene for skolene**

Læreplanene for grunnskole og videregående skole sier også mye om lesing. I forbindelse med kunnskapsløftet ble også grunnleggende ferdigheter innført i alle læreplaner, der lesing er en av ferdighetene.

Kilder:

- Knut-Geir Liaaen
- Rammeplanen for barnehagen
- Godboken.no

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Hvorfor lese for barn?»

1. Hvorfor skal vi lese for barna?
2. Sök på nettet og finn flere tekster om hvorfor vi skal lese for barn (fordypningsoppgave).
3. Bruk bildene på sida til å skrive en fagtekst om hvorfor vi bør lese for barn.
4. Gå til rammeplanen for barnehagen og les hele den delen som handler om kommunikasjon, språk og tekst. Ta notater og diskuter hva dette betyr for arbeidet du skal gjøre i barnehagen.
5. Finn ut hva som menes med grunnleggende ferdigheter generelt og det å lese spesielt.

§ 25. Ugildhet. Er en husleienemnd ¹ konkurransesetslyset avgjør konkurransen. Endret ved lover 19 juni 196 1 Se § 18. 2 Arbeids- og bruker til overtrædelse av bestemmelser om som ikke angår reguleringer. Den som har yet ulo til overtrædelse. ³ Den som uaktsomt o med bøter. ¹ I bestemmelser som ut fautes ved lover 11 juni 1 3. bl. art. § 27. 3. bl. a § 26. Straff. Med bøter ¹ eller med virker til overtrædelse av bestemmelser om som ikke angår reguleringer. Den som har yet ulo til overtrædelse. ³ Den som uaktsomt o med bøter. ¹ I bestemmelser som ut fautes ved lover 11 juni 1 3. bl. art. § 27. 3. bl. a § 27. Inndragning av arbeid Dersom man har ta av eller oppenthalts oppl sikring. Dette gjelder av inndragning kontor av arbeidsplassen.

Lovverk

Hvilken bok skal vi lese i dag?

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid
[Hvilken bok skal vi lese i dag? \(63955\)](#)

Som en av de voksne i personalgruppa og som fagarbeider har du ansvaret for å velge ut de inntrykkene som barna og de unge skal få oppleve. Dette ansvaret omfatter også de litterære inntrykkene de skal få oppleve. Blant annet skal du velge litteratur som hjelpemiddel til å nå de målene som er fastlagt i lover, regler og planer for virksomheten. (Knut-Geir Liaaen)

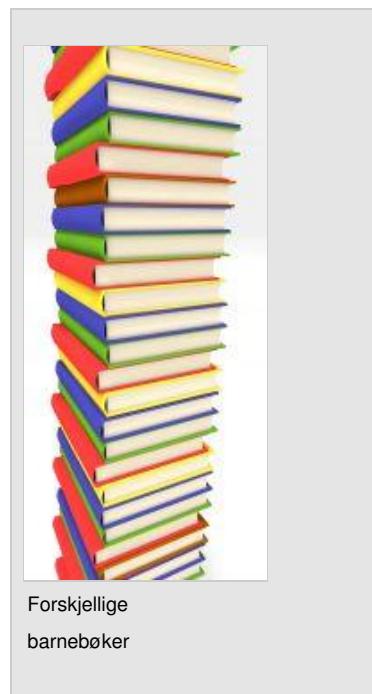
Ofte er det barnet som velger hvilken bok dere skal lese. På denne sida handler det derimot om de valgene du som barne- og ungdomsarbeider må ta når du finner bøker til barna.

Mangfold

Barn og unge bør ha tilgang til et mangfold av gode bøker. Bøker skaper ofte diskusjon, og ei bok som noen vurderer som god, kan provosere og bli forkasta av andre. Dersom du velger å bruke bøker som kan skape stor diskusjon, bør dere diskutere det i personalgruppen, og kanskje også med foreldrene. En diskusjon knyttet til ei slik bok finner du til høyre.

Kjønnsroller

Du bør være bevisst på kjønnsaspektet når du velger bøker. Velg bøker som framstiller både gutter og jenter i ulike roller. Du må være bevisst for å finne bøker som har gutter eller menn i tradisjonelt sett feminine roller, på samme måten som det krever mer å finne bøker der jenter har helterolle.

Forskjellige
barnebøker

NRK Jente og guttebøker / video
<http://ndla.no/nb/node/48188>

Kulturer

Dersom du har ett eller flere barn med annen kulturtillhørighet enn den norske i barnehallen, bør det være tilgang til gode bøker om eller fra denne kulturen. Det samme gjelder for ulike livssyn og religioner.

Hvordan myggen slapp ut i verden / video

Kulturforskjeller

Minoritetsspråk

Språk

Når du velger bøker, velger du også hvilke språk barna og de unge skal møte.

- Barn bør få lese bøker på både bokmål og nynorske.
- Barn med et annet morsmål må kunne finne bøker på dette språket.
- Barn bør tidlig møte bøker med engelsk språk.
- Språk sier også noe om holdninger, og det bør du være bevisst på når du velger bøker.

Pippi - Norgesglasset / audio

<http://ndla.no/nb/node/4174>

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Hvilken bok skal vi lese i dag"?

1. Over finner du noen av det du bør vurdere når du skal finne bøker til barn og unge. Er det andre ting du mener er viktig å tenke over når du skal velge bok?
2. Hør diskusjonen i lenkesamlingen.
 - Hvilket syn har debattantene om denne boken?
 - Hva tenker du om det du hører her?
 - Hvordan burde du ha gått fram dersom du ønsket å bruke denne boken?
3. Lytt til lydfila om Pippi. Noter ned de argumentene som blir brukte for og imot å endre språkbruken i barnebøker. Gå deretter sammen i grupper og diskuter hva dere mener om dette.
4. Se «Hvordan myggen slapp ut i verden». Hvorfor er det viktig at samiske barn har tilgang til samisk litteratur?

Oppgaver til filmen Jente og guttebøker

1. Hva kan du si om gutter og jenters valg av barnebøker?
2. Har bokomslaget noe å si for hvilke bøker gutter og jenter velger?
3. Bruk biblioteket og finn ut om gutter og jenter velger forskjellige bøker.

4. Låner menn og kvinner ulike typer bøker til barn?
5. Hvorfor er det viktig å være bevisst på kjønnsrollemønstret når du velger barnebøker for barnehage eller skole?

Hva er ei god barnebok?

Forfatter: Knut-Geir Liaaen

[Hva er ei god barnebok? \(63957\)](#)

Utgangspunktet vårt er at ei god bok er ei bok som egner seg godt til bruk i en pedagogisk sammenheng.

Kriterier for ei «kvalitetsbok»

Enkelt og kort sagt er kriteriene for hva som er ei god bok, avhengig av:

- hva den skal brukes til (formidling av innhold – gi barna inntrykk)
- hvorfor du vil bruke akkurat denne boka (hensikten med å ta den i bruk – målsetninger)
- hvordan du vil bruke den (måten du ønsker å formidle budskapet på – metoder)

Dersom boka inneholder det som skal formidles (innholdet i virksomhetens planer), du mener at akkurat denne boka tar dette opp på en god måte, og boka egner seg til å formidle dette budskapet til de barna du har ansvaret for (tilpasset deres utvikling), da har du funnet ei god bok til pedagogisk bruk.

Hvordan går vi fram når vi søker etter kvalitetsboka?

Først og fremst må vi lese boka selv. Når vi leser gjennom boka, kan vi benytte oss av analyse som et vurderingsredskap. Ellers kan det være nyttig å se etter om teksten og eventuelle bilder er oversiktlig og tydelig presentert. Gjentakelser og overdrivelser som driver handlingen framover, er også kriterier vi bør se etter i ei god bok for barn og unge.

En måte å vurdere bøker på

Det finnes mange måter å vurdere ei bok på. Vi sier gjerne at vi analyserer boka når vi skal vurdere den. Det vi da gjør, er å ta for oss de ulike sidene ved boka og undersøke dem nærmere. Vi kan for eksempel ta for oss disse sidene ved ei bok:

- type og sjanger
- tema og handling
- person- og miljøskildring
- språk og stil
- budskap

Å lese for de aller minste

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Å lese for de aller minste \(63929\)](#)

Det er forholdsvis nytt at voksne leser for de aller minste barna. For 30 år siden var det få som leste for barn under ett år. I dag tenker mange at det er viktig å starte tidlig med å lese for barn.

Å lese bøker er en viktig aktivitet på småbarnsavdelingene i barnehagene.

Det å sette seg med et barn på fanget og lese ei god bok, er en fin aktivitet både for barnet og den voksne. Å lese er en viktig del av samspillet mellom deg og barnet. En god lesestund kan gi ro, trygghet og avspenning. Prøv derfor å sette av litt tid til å lese hver dag.

Baby med bok

Pleksiglassrammer for utstillinger

Å bli lest for

De minste barna har blant annet glede av:

- å høre stemmen til den som leser
- kjenne kroppskontakt med den de sitter sammen med
- å se på bilder
- å kjenne på, og for de minste også å smake på bøkene
- høre rim og regler
- se sammenhengen mellom ord og bilder, eksempel i pekebøker

Bøker til de minste

- **bøker** med kort rim og regler
- **sangbøker** – de må gjerne inneholde bilder i tillegg til sanger
- **pekebøker for de minste** – du kan peke og si ordet som hører til, etter hvert sier barnet ordet selv også. Pekebøker er gode

Eksempel fra pekebok med bildet av gris:

Hva er dette?

Ja, det er en gris :-)

Hva sier grisen?

Lage griselyder sammen

Hvor bor grisen?

Bor den i fjøset?

Hvilke andre dyr bor der

... slik kan vi fortsette ... alt etter barnets alder

- Dersom barna skal få leke med bøkene, bør bøkene ha tykke sider og tåle mer enn bøker for større barn. Barn i denne aldersgruppen blir ofte litt voldsomt, og for noen er det også aktuelt å smake på bøkene.

Språkutvikling, 0-1 år / video

<http://ndla.no/nb/node/57183>

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Å lese for de aller minste"

1. Tenk deg at du skal lese for barna på en småbarnsavdeling. Hvordan vil du gjøre det?
2. Besøk et bibliotek og finn ut hvilke bøker de har for barn under tre år. Lån ei bok hver. Lag et pedagogisk opplegg for å bruke denne boka. Presenter eller gjennomfør det du har planlagt, for klassen din og få en tilbakemelding på arbeidet.
3. Hva kjennetegner ei god bok for barn i denne aldersgruppa?
4. Se filmen om språkutvikling.
Lag et kort foredrag om hvordan bøker kan påvirke språkutviklingen hos de minste barna.
5. Lag ei pekebok for barn.
Still ut bøkene dere lager, og vurder dem ut fra kriterium som klassen blir enige om.
6. Les artikkelen «Små barn lærer av billedbøker» som du finner i lenkesamlingen.

Lesing i barnehagen

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Lesing i barnehagen \(64000\)](#)

I barnehagen har du mange muligheter til å gjøre barn kjent med bøker. Det tar mange år å lære seg å lese, og barna trenger voksne som er gode forbilder også på dette området.

Under tittelen «Hvorfor lese for barn» tok vi for oss de føringene Rammeplanen for barnehagen legger for lesing i barnehagen. For å følge dem må du planlegge hvilke bøker du skal lese for barna, og da må du ha kunnskaper om barns utvikling og noe kunnskap om bøker.

Du bør også gi rom for tilfeldige bøker som barna har med seg hjemmefra, eller som de finner på biblioteket eller bokbussen.

Så ofte som mulig bør barn få mulighet til å være med og bestemme hvilken bok som skal leses.

I perioder kan du oppleve at barnet ønsker at du skal lese den samme boka på nytt og på nytt. Barnet kjenner etter hvert innholdet i boken godt og retter deg om du hopper over noe.

På bokjakt

Tilgjengelighet og oversikt

Det er viktig at bøkene vi tilbyr barna, er tilgjengelige. Det skal blant annet være lett for dem å finne de bøkene de er på jakt etter. Under lister vi opp noen prinsipper vi kan arbeide etter for å gjøre bøker lett tilgjengelige for barn og unge – slik at de opplever at bøker er viktige:

- gi bøkene en oversiktig plassering
- gi bøkene en systematisk plassering
- gi bøkene en tilgjengelig plassering
- skift ut bøkene etter tema i planer

Lesekroken – fred til å lese selv, eller til å bli lest for

Å lese krever konsentrasjon – det vil si fred og ro til

- å lytte
- lese
- se på bilder
- fabulere – la tankene flyte
- samtale

uten unødige avbrytelser.

(Knut-Geir Liaaen)

Av og til får barnehagebarna bøker i gave. Det er ofte bøker som handler om tema som vurderes som viktig i samfunnet. Her er et eksempel på ei slik bok:

Ungdom leser

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Ungdom leser \(64067\)](#)

Ungdom leser på nett, de leser fagbøker, tegneserier, romaner og noveller. Det er store individuelle forskjeller på hvor mye ungdom leser.

Lesing er en grunnleggende ferdighet.

Les om [«Grunnleggende ferdigheter»](#) her.

Kristin Sander Viken skrev i 2005 hovedoppgave om ungdom og litteratur. Gjennom sitt arbeid fant hun blant annet følgende sammenhenger:

- Vi vet egentlig ikke så mye om lesevanene til norske ungdommer.
- Jentene i hennes undersøkelser leser mer enn gutter (slik er det også i andre undersøkelser).
- Jo mer tid gutter bruker på dataspill, jo mer leser de også på fritida.
- Ungdom foretrekker ungdomsbøker som inneholder action, krim, spenning, kjærlighet og forelskelse.
- Skoler som setter av tid til lesing på skolen, har flere lesende elever, og elevene er mer positive til leseaktiviteter.
- Skoler som har et godt skolebibliotek, og som setter av tid til å bruke det, har elever som låner bøker der.
- Mange av elevene i undersøkelsen sier at de sjeldent får hjelp av lærer eller bibliotekar når de skal finne bøker.[1](#)

Språkutvikling 14-18 år / video

<http://ndla.no/nb/node/57221>

Som barne- og ungdomsarbeider er du et forbilde for ungdom. Å lese ei bok i pausen eller fortelle om ei god bok du har lest, kan være det lille som skal til for at en ungdom låner ei bok.

Også ungdommer liker å bli lest for. Å sette av tid til høytlesing i miljøer der ungdommer oppholder seg, kan bli overraskende godt mottatt dersom du er heldig med valget av bok.

Noen ungdommer kvier seg for å lese høyt, og det bør du respektere. Dersom dette kommer av at de har lesevansker, bør du fortelle dem om lydbøker.

Ungdom trenger det samme mangfoldet av bøker å velge mellom som barn i andre aldersgrupper.

The collage consists of four separate images arranged vertically. The top image shows a boy standing in a library with bookshelves in the background. The second image shows a woman, identified as a librarian, smiling while holding an open book. The third image is a wide-angle shot of a school library filled with books on shelves. The bottom image shows a person from behind, looking at a computer monitor which displays a document or page related to 'WIKIFISERINGEN AV SKOLEN' (Wikification of schools).

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Ungdom
leser"

1. Diskuter funnene til Kristin Sander Viken. Fordypning: Gå til teksten som presenterer funnene, og les dokumentet. Ta notater.
2. Se filmen om språkutvikling i aldersgruppa 14–18 år. Skriv en tekst om hvordan bøker kan påvirke språkutviklingen for denne aldersgruppen.
3. Velg ett eller flere av bildene og skriv en fagtekst om ungdom og litteratur ut fra dette.
4. Fortell de andre om ei god bok du har lest. Forklar hva som gjorde at du likte denne boka.
5. Hvordan kan du være rollemodell for ungdom når det gjelder litteratur?
6. Planlegg en kul litteraturkveld i ungdomsklubben.
7. Gå til nrk.no/skole og se klippet «Tormod Haugen og kjærligheten». Hvilke tanker gjør du deg etter å ha sett dette klippet? Har noen av dere lest boken og kan fortelle om den?
8. I filmklippet til Bye og Rønning ser du at det blir brukt litteratur og humor. Tenk igjennom:
 - I hvilken aldersgruppe ville du brukt dette?
 - Tror du alle ungdommer forstår humoren?
 - Hvordan ville du knytta en slik tekst opp til arbeidet med rasisme?
 - Oppsök biblioteket og hør om bibliotekarene har råd om bøker du kan bruke i arbeidet med rasisme i barnehage eller skole.
9. Les om litteratur på NDLA norsk sine sider også.

[1.](#) Citekey 64066 not found

•

Biblioteket

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Biblioteket \(62217\)](#)

Barnehager og skoler bruker biblioteket på ulike måter. Noen har sitt eget lille bibliotek, noen har bokbussen som kommer innom, mens andre besøker biblioteket jevnlig.

I biblioteket finner man bøker tilpasset barnets utvikling. Det er alt fra bildebøker for de minste til tunge fagbøker for de største barna.

Bøker kan gi rom for fantasi og kreativitet, og de kan skape spenning og forventninger. Bøkene om Harry Potter er et eksempel på dette. Mange barn og unge opplevde bøkene som spennende og gikk omkring og lurte på når neste bok ville komme, og hva som kom til å skje.

Bøker kan skape engasjement og bidra til motivasjon og læring. Du som voksen kan hjelpe barna med å finne bøker som passer barnets interesser og utviklingsnivå.

Barn er ulike og har ulike erfaringer med bruk av bøker. Noen er gode lesere og bruker biblioteket ofte, mens andre sliter med lesingen og har behov for å finne lettlesbare bøker eller lydbøker.

Leselyst / video

<http://ndla.no/nb/node/61816>

Utforming og innredning

«Rum for Barn» ligger i kulturhuset i Stockholm og er ett av flere bibliotek som har tatt hensyn til at ulike aldersgrupper har ulike behov også når de besøker biblioteket.

- Det gule rommet er for de aller minste barna. Her er det mye rom å bevege seg på, det finnes en god sofa for barn og foreldre, og bøkene er plassert langt ned på veggjen, slik at barna får tak i dem.
- Det brune rommet er for barn mellom fire og sju år. Her er det byggverk, skuffer og skap. Alt kan åpnes, og mange steder finner du spennende ting som insekter, knokler og lignende. Det finnes både små benker og lesehuler. Bøkene er lett tilgjengelige.
- Det hvite rommet er spesielt tilrettelagt for barn i aldersgruppen sju til elleve år. Her finnes en rekke bøker som er stilte ut etter emne, og mange av bøkene står med omslaget fram, slik at barna får ekstra sanseinntrykk. Det er et viktig prinsipp at barna skal kunne finne fram på egen hånd.

Se reportasjen fra NRK: [Barn låner færre bøker](#)

På biblioteket kan du kanskje finne

- pekebøker
- bildebøker
- lettlesbare bøker
- faglitteratur
- romaner, historier o.l.
- lydbøker
- blindeskriftbøker
- samiske bøker
- engelske bøker
- bøker på andre språk
- CD-er med musikk
- videoer
- digitale ressurser

Kan du legge til flere ting på listen?

På biblioteket

Utfordringer til deg

Oppgaver til biblioteket

1. Søk på nettet etter stoff om hvordan barn bruker biblioteket.
 - Hvordan utformes bibliotekene med tanke på barn og unge?
 - Hvilke aktiviteter er rettet mot barn og unge i bibliotekene?
2. Gå til nrk.no/skole/ og søk på «bøker og barn». Du får opp flere korte filmer. Se noen av dem og diskuter dem i klassen. Lag en presentasjon om barn og bøker.
3. Hvordan bruker barnehager i din kommune eller bydel biblioteket?
4. Hvordan bruker skoler og SFO i din kommune eller bydel biblioteket?
5. Besøk ditt nærmeste bibliotek. Finn ut hvilke tilbud de har til barn og unge. Lag en oversikt over ulike bøker du kan bruke i arbeidet med barn.
6. Hvorfor er innredningen av biblioteket viktig?

Oppgaver til filmen "Leselyst"

1. Hva forteller filmen om biblioteket i Asker?
2. Hva er bokjakta?
3. Hva er forfatterbesøk?
4. Hva tilbyr dette biblioteket?
5. Hvorfor er det viktig å begynne tidlig med høytlesning for barn?
6. Hva menes med «det er lesesituasjonen barna lærer seg å like»?
7. Hva er hensikten med bokormen?
8. Hva er fint med å skrive bokanmeldelser?
9. Hvordan kan voksne være rollemodeller for barna når det gjelder lesning?
10. Hva menes med at bøkene må ligge på barnets lesenivå?
11. En god del barn opplever at lesing er vanskelig. Hvordan vil du ivareta dem?

Oppgaver til filmen Jente og guttebøker

1. Hva kan du si om gutter og jenters valg av barnebøker?
2. Har bokomslaget noe å si for hvilke bøker gutter og jenter velger?
3. Bruk biblioteket og finn ut om gutter og jenter velger forskjellige bøker.
4. Låner menn og kvinner ulike typer bøker til barn?
5. Hvorfor er det viktig å være bevisst på kjønnsrollemønstret når du velger barnebøker for barnehage eller skole?

Musikk

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg
[Musikk \(79778\)](#)

Tralala ... «Kom og kjøp, sukker og løk!» Du har vel hørt barna som leker og synger, som hopper og danser og ikke greier å være rolige når de hører musikk?

LAVENDER'S BLUE

La - ven - der's blue, did-dle, did-dle! La - ven - der's green;
When I am king, did-dle, did-dle! You shall be queen.

1. Call up your men, diddle, diddle!
Set them to work;
Some to the plough, diddle, diddle!
Some to the cart.
2. Some to make hay, diddle, diddle!
Some to cut corn;
While you and I, diddle, diddle!
Keep ourselves warm.

A boy and a girl are sitting on a fence, with a wheelbarrow and plants in the background.

Noter

Å spille xylofon

Sang og musikk

Spilleglede

Sang og musikk er viktig i barn og unges liv. Vi omgir oss med

rytmer, sang, toner og musikk hver dag. Som barne- og ungdomsarbeider har du behov for å vite noe om musikk og hvordan du kan bruke det i lek og læring med barn og unge.

«**Musikk gir universet sjel, den gir sinnet vinger, fantasien flukt, alvoret sjarm, den gir munterhet og liv til alt.**»

Oppgaver til fagstoff om «Musikk».

Tenk over

1. Hvilke kompetansemål i læreplanen sier at du skal lære om musikk? Diskuter kompetansemålene i klassen.
2. Lag et tankekart som viser hva du kan om musikk før du begynner med dette emnet. Ta fram tankekartet når du er ferdig med emnet, og finn ut hva du har lært.
3. Hvilke tanker får du når du leser sitatet på denne siden?
Bruk sitatet og bildene på siden til inspirasjon og skriv en tekst om barn og musikk.

Barns musiske utvikling

Forfatter: Henriette Almåsbakk Skogmo, Laila Katarina Olsen
[Barns musiske utvikling \(79794\)](#)

«Et barn er født med hundre språk, men frarøves nittini», sa en italiensk filosof som startet en ny og annerledes barnehagekultur i byen Reggio Emilia i Nord-Italia. Musikken er ett av disse språkene som ligger naturlig i det nyfødte barnet, men etter hvert er det talespråket som dominerer. Alle er vi født musiske, og vi kan utvikle vår evne til å være musiske mennesker hvis vi får muligheten til det.

Klappe rytmer

Sanggruppe

Rocketroll

0 – 1 ½ år

Barnets musikalske utvikling starter i fosterstadiet. Inne i mors mage hører det lyder, sang og musikk og kjenner pulsen og rytmen av mors kropp. Det kjenner godt til mors stemme ved fødselen, som gir en trygg og god overgang til verden utenfor mors mage. Det nyfødte barnet elsker å bli snakket med. Det er viktig å synge for barnet, hermed lydene barnet lager, og stimulere barnet slik at det opplever et hav av lyder og melodier. Barnet utvikler etter hvert gripeevnen og kan klare å holde på en gjenstand. Barnet vil da helt naturlig dunke gjenstanden i gulvet og på bordet og skape sin egen personlige puls. Dette kalles en grunnslagsfølelse. Barnet elsker å bevege seg til musikk, men klarer ennå ikke å holde takten i musikken. Det er viktig at vi som voksne klapper takt og rytmehand når vi spiller eller synger, slik at barnet etter hvert kan avpassa sin egen grunnrytme til musikken det hører.

1 ½ – 3 år

Barnet begynner nå å bli veldig opptatt av de ulike stemmeleiene vi har. Barnet oppfatter om du er interessert, begeistret, sint, eller lei deg. Det hører forskjell i stemmens toneleie. Det er derfor viktig at de voksne bruker ord som er i samsvar med det vi vil formidle stemmemessig.

Toåringen liker godt å bevege seg til musikk, men ennå vil hopping, klapping og gynging foregå i barnets grunnpuls, og ikke i takt med musikken.

Barnet som er to år, vil begynne å nynne, lage sin egen melodi og synge på de ordene det har lært seg. De første tonene som barnet lager, kalles en *urters*. I musikkens teoriverden har tonene ulike avstander seg i mellom. Urtersen er en avstand, den høres ut som når barna leker brannbil (bæ-bu, bæ-bu), eller bruker ringerklokka på døra.

Barnet har ennå vanskelig for å gjengi sanger, men det kan komme noen korte motiv som barnet har hørt ofte. «Bæ, bæ» To- og treåringen lager også sine egne ord til kjente melodier. Melodiene er ikke helt på plass ennå, men de er lette å kjenne igjen.

Sangleker passer godt i denne alderen. Barnet liker å lage egen musikk fremfor å høre på.

3 – 4 år

Rim, regler og sangleker er en stor del av den sosiale leken for tre- og fireåringen. Barnet dikter og improviserer og lager tekster over kjente melodier selv. Dette kalles spontansang. Enkelte av barna klarer nå å synge enkelte toner i en melodi riktig, og de klarer å klappe rytmehand og takt.

5 – 6 år

Nå prøver barnet å gjengi sanger det har hørt, og barnet ønsker at det skal være riktig. Barnet begynner å oppdage forskjellige musikksjangre og kan interessere seg for pop og rock og hip hop. Det å få synge i mikrofon og eventuelt bruke teppebankeren som gitar er helt topp. Barna etterligner og imiterer det de har sett og hørt.

Barnet har også kommet langt i sin motoriske utvikling og klarer å slå takten på trommer, holde rytmehand på ulike rytmehinstrument. Noen barn klarer å synge helt rent, det vil si å treffe de riktige tonene i en melodi.

Rammeplan for barnehagen er et dokument som sier noe om innhold og arbeidsmetoder rundt til alt pedagogisk arbeid i barnehagen.

Rammeplanen sier følgende om faget kunst, kultur og kreativitet:

«Barnehagen må gi barn mulighet til å oppleve kunst og kultur og til selv å uttrykke seg estetisk.»

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Barns musiske utvikling"

1. Hva tror du menes med utsagnet «Et barn er født med hundre språk, men frarøves nittini»?
2. Når starter barnets musiske utvikling? Forklar hva som skjer.
3. Beskriv barnets musiske utvikling fra starten og frem til seksårsalderen. Lag en presentasjon med tekst, musikk og sang. Presenter fo klassen.

Hvorfor er sang og musikk viktig for barn og unge?

Forfatter: Henriette Almåsbakk Skogmo, Laila Katarina Olsen

[Hvorfor er sang og musikk viktig for barn og unge? \(79799\)](#)

Musikk er et språk barnet er født med. Som nybakt mamma og pappa snakker du med og du synger for ditt nyfødte barn. Ved å kommunisere ved hjelp av sang og «babbel» opplever barnet en måte å være i relasjon med andre på. Barnet kommuniserer og forholder seg til andre mennesker. Musikk er en kilde til glede og energi, og man kan bruke musikken på ulike måter.

For å roe ned

Musikk er med på å skape en stemning. I barnehagen er det vanlig med hvilestund eller avslapping for de minste. For å få barna til å hvile kan vi godt bruke avslappende musikk. Vi ser at barna lukker øynene, slapper av i kroppen og blir preget av det de hører. Mange bruker også fallskjerm i slike settinger. Barna ligger på gulvet med ansiktet opp og får høre avslappende musikk mens de ser på fargene i fallskjermen som svaier opp og ned og lager behagelig luft i ansiktet til barna.

Hvilestund

Ballerinaer

Danseglede

Glede

Barn som spiller djembe

For å skape fart og bevegelse

Vi ønsker at barna skal få utvikle seg og bruke kroppen sin. Musikken kan bidra til å nå ulike mål man har for å fremme ulike typer utvikling. Eksempel på dette kan være i gymsalen, der barna skal stimuleres i å krype, krabbe, åle, hoppe, springe og klatre. Da kan man spille musikk som fremmer raske og aktive bevegelser. Raskt tempo og mye rytmje i musikken skaper energi i kroppen, og barna opplever mer glede ved bevegelsene.

Sosiale relasjoner og mestring

Musikken i seg selv gir en glede, men den bringer med seg mye mer. Gjennom musiske aktiviteter gjør barn og voksne noe sammen. Barna blir sosialisert inn i en gruppe, og de lærer seg de sosiale reglene som er gjeldene når vi forholder oss til andre mennesker. Gjennom å få spille på ulike instrumenter i orkester eller som solist opplever barna mestring. Når barn mestrer, økes deres selvoppfatning – «jeg kan» og «jeg klarer». I barnehagens musikkultur er det ikke det avsluttende produktet som er sentralt. I musikk er du personlig skaper av noe der og da, og det er det sentrale. I tillegg kommer opplevelsen og responsen av det du skaper, fra andre.

Språkstimulering

En hverdag i barnehagen kan være fylt med mange kulturer, ulike språk og flere nasjonaliteter som skal møte hverandre i en eller annen form for kommunikasjon. Musikk er et verdensspråk med sine variasjoner innenfor sin kultur. Gjennom musikk greier vi å møte de ulike kulturene i et rom med felles glede og forståelse for at dette kan alle ta del i. Det å ha et felles språk som gir barn en følelse av å være like, mestre likt og ha en positiv opplevelse i et fellesskap, er viktig for barnet. Vi har alle følelse av puls, oppfatning av rytmje, og dans kan være noe vi har felles.

Språket til et lite barn er i en enorm utvikling de første årene, og barn lærer ved hjelp av imitasjon fra miljøet rundt dem. Musikk inneholder elementer som vi mener er viktige når vi skal lære barn språk. Et ord eller en setning har en oppbygning som inneholder rytme, tempo og dynamikk. For barn som skal lære ett eller flere språk, vil musikken være et godt hjelpemiddel til å fremme god språkutvikling. Vi kan spille på rytmearinstrumenter, og for eksempel er de afrikanske djembene populære blant både store og små. Her lytter vi til rytmen i ordet, farten på rytmen og tuller med ord og lager andre nye ord med sin rytme. Det er noe alle kan være en del av. Barn føler at de mestrer – og når barnet mestrer, gir det en god selvfølelse, og barnet har det bra.

Musikk en opplevelse og kulturarv

I Rammeplan for barnehagen er musikk en del av et emne man kaller kunst, kultur og kreativitet. Fagområdet favner om det å få et mangfold av muligheter for sansing, opplevelser, eksperimentering, skapende virksomhet, tenking og kommunikasjon. Barnehagen kan formidle ulike sjangre og kulturer innenfor faget musikk. Det å gi barn kjennskap til jazz, klassisk, pop, rock og folkemusikk er en del av kulturarven vår.

Musikk er en opplevelse i seg selv!!

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Hvorfor er sang og musikk viktig for barn og unge?"

1. Hvordan kan musikk være med på å fremme en stemning?
2. Beskriv hvordan du vil bruke musikk til fysisk aktivitet og bevegelse.
3. Hva betyr det at musikken i seg selv gir glede?
4. Hvilken betydning har musikken for barns språkutvikling? Forklar.
5. Hvordan kan vi bruke musikk for å gi barna mestringfølelse?
6. Hvorfor er det viktig at barna får kjennskap til ulike musikkjangre?

Hvordan skape en god samling med musikk i sentrum?

Forfatter: Henriette Almåsbakk Skogmo, Laila Katarina Olsen
[Hvordan skape en god samling med musikk i sentrum? \(79808\)](#)

For å skape en god samling er det viktig at alle rammefaktorer er på plass, og at du er godt forberedt.

Å synge sammen

Å spille xylofon

Rammefaktorer som er viktige, er

- størrelsen på rommet man skal bruke
- hvilket utstyr man har tilgjengelig, for eksempel rytmeinstrumenter, trommer, piano, gitar, diverse sangbøker, CD-spiller og CD-plater
- hvor mange barn som skal være med, og hvor gamle barna er
- hvordan barna er plassert, både i forhold til hverandre og i forhold til vindu og lys i rommet
- hvor mange voksne som skal delta
- hvor lenge musikkstunden skal være
- temaet man ønsker å jobbe med
- kvalifikasjonene til de voksne

Samlingsstund

Når alt er godt forberedt, er alle noter og tekster samt annet utstyr planlagt og funnet fram. Den voksne som leder samlingen, må kunne alle tekster og noter som skal spilles og synges, og i planen skal det stå hvilket innhold og mål musikkstunden har. I planen kan det også fremgå hvem som har ansvar for hva, og i hvilken rekkefølge de ulike sangene kommer.

Det viktigste når du har samlingsstund med barn, er at du gjør deg selv interessant, og at du byr på deg selv og fenger barna. Det kan være nyttig å ta med seg en rekvisitt som er knyttet til den sangen du vil lære bort. For eksempel kan små barn være glad i «Lille Petter edderkopp». Da kan du ta med deg en edderkopp som du dramatiserer med. Edderkoppen kan ligge i en spesiell pose, ei kiste, en boks, eller under genserien din.

Ved hjelp av drama vil barnas oppmerksomhet bli rettet mot rekvisitten og den voksne.

Når du synger sammen med barna, er det viktig å synge i et rolig tempo. Barna får da muligheten til å være med og synge teksten. Du bør også finne et toneleie som passer barnestemmen. Barna liker helst å synge i C- eller D-dur.

En annen viktig ting er en tydelig start på samlingen – og en tydelig avslutning. Det å ha faste rammer vil si at du gjør det samme hver gang. Barna plasseres på en benk, stol eller pute, og samlingen starter med en fast god morgen-sang. For å avslutte samlingen har man en fast avslutningssang.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Hvordan skape en god samling med fokus på musikk?"

1. Hvilke rammefaktorer er viktige for å lage en god samling med musikk?
2. Hvorfor skal vi være godt forberedt til en samling med barn?
3. Hva kreves av deg når du skal ha en samling med barn? Kom med eksempler.
4. Hva er viktig å huske på når du synger sammen med barna?
5. Hvordan bør starten og avslutningen på en samling være?

Eksempel på en god samling

Forfatter: Henriette Almåsbakk Skogmo, Laila Katarina Olsen

[Eksempel på en god samling \(79819\)](#)

Rammefaktorer

Eget musikkrom med gitar og piano, en boks rytmeinstrumenter, CD-spiller, CD-plater, og sangbøker, egne puter som barna sitter på. Antall barn og voksne: ti barn i alderen tre til fem år og to voksne, og den ene voksne spiller gitar.

INNHOLD	MÅL/HVORFOR	HVORDAN	HVEM
Velkomstsang «Morn, morn, morn, jeg heter ...»	<ul style="list-style-type: none">Vi lager en god start på samlingen.Vi ønsker hvert enkelt barn velkommen.Vi lar hvert enkelt barn være midtpunkt og bli sett.	Den voksne plasserer alle barna på hver sin pute i en halvsirkel, ønsker alle velkommen og synger et velkomstvers til hvert enkelt barn der navnet til barnet blir sunget.	Kari som har samling, og som spiller gitar.
Sang 1 «Lille Petter edderkopp»	<ul style="list-style-type: none">Barna skal ha felles oppmerksomhet rettet mot edderkoppen.Vi koncentrerer oss om tempo og dynamikk. Barna skal oppleve begrepene <i>stor</i> og <i>liten, sterkt</i> og <i>svakt</i>.Vi leker med tempo og stemmeleie.		Den voksne leder samlingen.

		<p>Den voksne bruker drama som metode, der edderkoppen ligger gjemt i en kiste og lager masse lyder – sterke og svake lyder som ligner på snorking. Den voksne må diktet og dramatisere en liten fortelling for å sangen for barna, fenge barna. For eksempel kan den Etterpå får hvert voksen la barna bli barn med på å vekke et rytmearinstrument, edderkoppen for å Barna får beskjed gjøre det om å legge spennende. legge instrumentet foran seg på gulvet og Den voksne synger ha hendene i sangen fort og med fanget. Når den lys musestemme, voksne gir signal som den lille tar barna opp edderkoppen, og instrumentene og veldig sakte med hermer etter den dyp bjørnestemme voksne.</p> <p>Den voksne leder an med grunnslagsfølelsen. Gjenta sangen tre eller fire ganger. Noen steder kan man spille sterkt, andre steder svakt. Når man er ferdig, skal barna legge instrumentene foran seg på gulvet.</p>
Sang 2 «Tomba tomba»		<ul style="list-style-type: none"> • Barna skal få lære sangen. • Barna får spille på rytmearinstrument. • Hele gruppen er i samspill. • Barna får jobbe med grunnslagsfølelse og puls.

Avslutning med felles sang og lytting til musikk	<ul style="list-style-type: none"> • Vi markerer at samlingen skal avsluttes. • Vi roer ned og lytter til god musikk. 	<p>Barna holder hverandre i hendene i en sirkel, og vi synger sangen «Ikke mere musikk» eller en annen fast avslutningssang.</p> <p>Barna legger seg på gulvet på ryggen med hodet på puta og lukker øynene. Den voksne setter på en god CD med rolig musikk. Man kan slukke lyset i rommet. Barna ligger rolig i cirka tre minutter.</p>	

Tegning og tegneutvikling

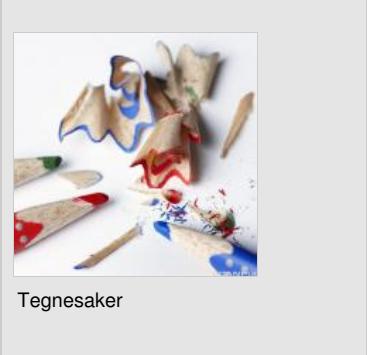
Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Tegning og tegneutvikling \(14304\)](#)

Å tegne er en av mange aktiviteter barn og unge liker å holde på med. Under temaet tegning og tegneutvikling vil du finne fagstoff som omhandler både barns tegneutvikling og hvordan du som barne- og ungdomsarbeider kan tilrettelegge for tegning.

Fra du var liten, har du tegnet, og i grunnskolen fikk du opplæring i tegning. Noen av dere har gått et år på design og håndverk før dere begynte på barne- og ungdomsarbeiderfag, og dere vil være en ressurs for resten av klassen når det gjelder tegning.

Tegnesaker

Sitat

Et maleri er et dikt uten ord

Konfutse

Fingermaling

Barns tegninger kan vi finne på vegger både på skoler og i barnehager. Noen tegninger kan vi finne hjemme hos bestemor med en fin ramme på, mens andre kan ligge nederst i søppelbøtten. Det er stor forskjell på hvor mye barn tegner. Noen barn elsker å tegne, mens andre heller vil gjøre noe annet. Uansett om vi liker å uttrykke oss gjennom tegning eller ikke, skjer det en utvikling i barns tegneuttrykk.

Utvordringer til deg

Oppgaver til " Tegning og tegneutvikling".

1. Hvilket kompetanse mål i læreplanen sier at du skal jobbe med tegning og tegneutvikling?
2. Lag et tankekart over det du kan om tegning og tegneutvikling. Ta fram tankekartet på slutten av skoleåret og se om du har lært noe.
3. Bruk bildene på siden som inspirasjon til en tekst om tegning.

Barn og tegning

Forfatter: Knut Høihjelle, Guri Bente Hårberg

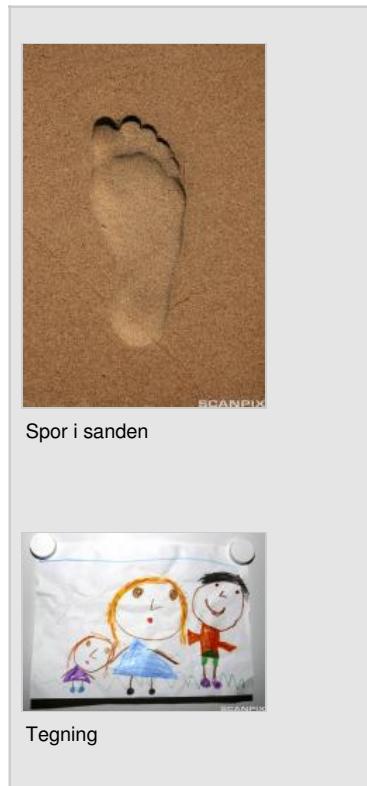
[Barn og tegning \(14313\)](#)

På samme måte som barn liker å avsette spor ved å risse i sanden, lage fingeravtrykk i klissete leire eller lage avtrykk med nesa i duggen på vinduet, kommer også lysten til å skape spor og merker på papir.

I begynnelsen kan tegningene forstås som en samordning mellom viljeimpulser og begrensete arm- og håndbevegelser med gjenstander som etterlater spor. Tegningene blir et uttrykk for en iboende utforskning av egen motorikk og materialer som avsetter punkter og linjer.

Akkurat til å begynne med trenger ikke små barn så mye veiledning og tilrettelegging fra voksne. Snart vil imidlertid ulike grader av stimulering og engasjement innvirke på tegneutviklingen deres. At de har enkel tilgang på tegnesaker, og at hjemmet eller barnehagen motiverer til å utfolde seg med blyant og papir, vil virke gunstig og berikende. Det miljøet de vokser opp i, og den kulturen de er en del av, vil også avspeile seg i måten de etter hvert utformer tegningene sine på. Derfor vil barn alt i tidlig alder ha utviklet tegneuttrykkene sine svært forskjellig. Barn på samme alder kan framvise en høyst varierende billedverden og ha kommet på ulike nivåer i tegneutviklingen.

Spor i sanden

Tegning

Når barn lager strekene sine på papir, viser de oss ikke bare en tegning. De gir oss også en viktig del av seg selv: hvordan de ser, hvordan de føler, og hvordan de tenker. Derfor kan en tegning speile et barns innerste tanker og følelseliv og fortelle oss mye om hvordan det egentlig har det. En tegning fra ett barns glade og harmoniske oppvekst vil skille seg klart fra en tegning fra noen som har opplevd mye utrygghet og sorg. Papiret blir ikke bare en viktig arena å uttrykke seg på, men blir også et redskap for å bearbeide gode og vonde opplevelser, sortere følelsene og ikke minst lære av det som har skjedd.

Derfor hviler det et ansvar på dem som er i kontakt med barn, enten det er hjemme, i barnehagen eller på skolen, for at det legges til rette for at barna skal få uttrykke seg visuelt. Det må skapes en god atmosfære slik at tegning og maling føles som det viktigste, morsomste og mest interessante av alle ting.

I de fleste fag i skolen lærer man eksakt viten, der noe er riktig og noe er galt. Tegning og forming skiller seg ut her ved at man koncentrerer seg om subjektive følelser og sanseintrykk. Når barna får mulighet til å være kreative og selvstendig tegne eller male det som kommer innenfra, vil de utvikle oppfattelsen av seg selv og få økt selvtillit.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Barn og tegning".

1. Diskuter hva barn i ulike aldre trenger av tegnesaker.
2. Tenk tilbake og beskriv den tegneopplæringen du har fått. Hva var bra?
3. Hva skulle du ønske var blitt gjort på en annen måte?
4. Hvordan kan du legge til rette for at barn skal få uttrykke seg visuelt?

Historisk tilbakeblikk

Forfatter: Knut Høihjelle, Guri Bente Hårberg

[Historisk tilbakeblikk \(16261\)](#)

Så tidlig som i 1887 begynte den italienske kunsthistorikeren Corrado Ricci å samle inn en stor mengde barnetegninger. Med tanke på hvordan barns status var på den tida, og de voksnas oppfatning av barn generelt, er dette en overraskende tidlig start på forskningen på barnetegninger.

Selv om Ricci ikke samlet inn etter et bestemt system eller kom fram til viktige teorier, var dette opptakten til en omfattende interesse for og forskning på barn og deres bildedverden.

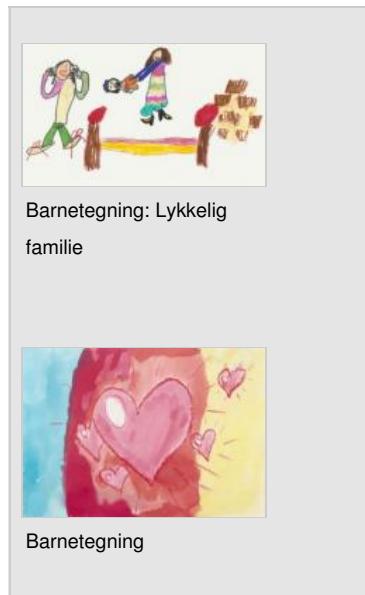
Det var de samme grunnleggende spørsmålene man stilte seg den gang som nå: hvorfor tegner og uttrykker barn seg slik de gjør, og hva er det som bestemmer og påvirker hvordan de dekker et ark med streker, flater og farger?

Både forskere, lærere, andre fagfolk og foreldre vil nok mange ganger stille seg undrende til hva barnet kan ha ment med akkurat de strekene der. Derfor kan det være av stor betydning at de som omgås barn, kan lære og forstå mer om barns tegninger enn at de er artige og fine å se på.

Det finnes mange ulike teorier om hvorfor barn tegner som de gjør, og ulike forklaringsmodeller for hvordan tegningene kan tolkes. Mange forskere vil legge stor vekt på modningens betydning for hvordan barna uttrykker seg, mens andre vektlegger mer hvordan læring, miljø og kultur påvirker barnas tegneutvikling.

Den norske kunstpedagogen Rolf Bull-Hansen bygget på forskningen til Gustav Britsch da han utviklet sine teorier om at barnetegninger er forestillingstegninger og ikke saktegninger eller etterligninger. Han sier at for barn er tegning uttrykk, et middel til å tolke ens egen oppfatning av omverdenen, og at det er en sammenheng mellom oppfatning av form og det uttrykk formen får. Ifølge teoriene hans er det et klart samsvar mellom barnas tegneuttrykk og det nivået barnet befinner seg på fysisk og mentalt.

Helga Eng var en norsk psykolog og pedagog som regnes som en pioner innen barnepsykologi. Hun fulgte og analyserte flere barns tegneutvikling fra de var små, til de ble voksne. Studiene hennes danner mye av grunnlaget for den systematiske forskningen til den østerrikske kunstprofessoren Viktor Lowenfeld. Også hans hovedbudskap er at man må se barnetegninger i lys av barnets personlige utvikling. Han mener at å tegne hjelper barnet i sin utvikling ved at det forstår omverdenen bedre og klarer å identifisere seg med sine egne opplevelser. Det er det psykologiske grunnlaget for tegningene som er viktig, ikke det estetiske.

Lowenfeld har delt inn tegneutviklingen hos barn og ungdom i ulike stadier, og han knytter de forskjellige stadiene til bestemte alderstrinn. Selv om ikke alle forskere er enige i denne inndelingen og det er glidende og usynlige overganger mellom de forskjellige tegnestadiene, er dette den mest brukte modellen for å systematisere tegneutviklingen.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Historisk tilbakeblikk på tegneutvikling".

1. Hva kan påvirke barns tegneutvikling?
2. På hvilken måte?
3. Hva slags sammenheng kan det være mellom barns tegninger og følelser?

Diskuter med de andre i klassen.

Rablestadiet

Forfatter: Knut Høihjelle, Guri Bente Hårberg

[Rablestadiet \(2–4 år\) \(16264\)](#)

Tegnestadiene

Lowenfeld mente at alle barn gjennomgår ulike faser i utviklingen av billedlige uttrykk. Noen utvikler seg imidlertid raskt på grunn av stimulans, modenhet og miljø, mens andre bruker lengre tid. Derfor kan barn i samme klasse eller på samme alderstrinn ha kommet på ulike stadier. Inndelingen i stadier må ses på som en veileder og ikke som en eksakt norm.

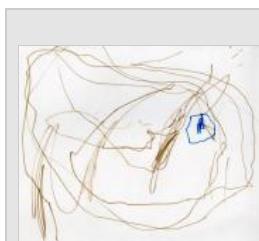
Det ligger kanskje noe nedsettende i begrepet rabling, men dette er de første sporene av streker og punkter som barnet setter på papiret, og de gir tydelig positive reaksjoner. Vanligvis er barna fra to til fire år når de tegner på dette stadiet, men de kan gjerne få mulighet til å begynne tidligere.

Til å begynne med er det mye tilfeldigheter som styrer rablingen, og aktiviteten ligner mer på en motorisk lek. Barna har ikke kontroll over bevegelsene, som ofte blir utført uten at blyanten løftes fra arket, slik at det dannes sammenhengende linjeføringer. De kan også se på helt andre ting mens rablinga foregår. Det er selve prosessen som står i sentrum, ikke det ferdige produktet. Denne første delen av rablestadiet kalles tilfeldig rabling.

Neste trinn kalles kontrollert rabling. Nå vil barna gradvis oppdage sammenhengen mellom sine egne armbevegelser og de linjene og merkene som kommer på arket. De viser oppriktig engasjement over at de kan avsette spor. Rablingen skjer ofte med et hardt grep om blyanten og ved at arm og hånd svinges raskt ut fra side til side. Denne svingrablinga lager buete linjer, men de kan også kombineres med streker i alle retninger over eller ved siden av svingrablinga. Barna får nå gradvis mer kontroll over motorikken i armer og hender, og den visuelle oppfatningen bedres. Som en konsekvens av dette kan svingrablingen gå over til rundrabling og sirkelbevegelser.

Siste ledd i dette stadiet omtales som navngitt rabling. Det nye er at barna begynner å sette navn på det de tegner. Selve tegningen utvikler seg kanskje ikke så mye, men de forskjellige elementene blir omtalt som konkrete ting. Svingrablingene, rundingene og strekene skal forestille bestemte ting, og barna forteller gjerne om dette mens de tegner. Den runding der er «meg», og den streken der er «gressplenen», og så videre. De blir seg bevisst at det de holder på med, blir en tegning. Fargebruken er som oftest tilfeldig. Barna bruker det de måtte ha for hånden.

Siden barna i denne perioden har behov for store bevegelser, bør man bruke tegnematerialer som støtter dette. Giftfrie, godkjente fargestifter eller kraftige fargeblyanter og hvite A3-ark vil fungere bra. En tynn blyant blir for spiss, og vannfarger flyter utover. Derimot kan det være verd å prøve tyktflytende farger, pensel med en til to centimeters bredde og et stort absorberende ark. Ved maling får barna i enda større grad uttrykt følelsesmessige behov.

Rablestadiet 1 Kjetil 2 år

Rablestadiet 3 Terje 3 år

Dette bildet finner du en tegneanalyse av under «relasjoner»

Rablestadiet 2

Rablestadiet

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Rablestadiet 2 - 4 år".

1. Skaff noen tegninger som barn i denne aldersgruppen har laget. Analyser bildene ut fra teksten over. Har du ikke mulighet til å få tak i tegninger, kan du kanskje finne noen ved å følge lenken til høyre (Barnetegninger – ulike alderstrinn).
2. Hvor gamle er barna når de er i rablestadiet?
3. Forklar kort utviklingen i dette stadiet.

Tegneanalyse - rablestadiet

Forfatter: Knut Høihjelle

[Tegneanalyse. Rablestadiet \(16262\)](#)

Denne tegningen av Terje på to år er typisk for rablestadiet.

Rablestadiet

Denne tegningen av Terje på to år er typisk for rablestadiet. Den er en blanding av tilfeldig og kontrollert rabling. Tegningen begynte med noen prøvende forskjelligartede streker og former. Disse er laget med forholdsvis lett trykk på fargestiften og uten særlig kontroll over bevegelsene. Etter å ha skiftet grep på fargestiften laget Terje to kraftige serier med svingrablinger. Her hadde tegningen mer preg av kontroll. Svingrabling er en motorisk bevegelse som innbyr til kraft og fart, noe som tydelig vises her. Rableseriene ble laget uten at stiften ble løftet fra arket. Tegningen inneholdt ikke typiske rundrablinger, men ble avsluttet med forsøk på å tegne to kontrollerte rundinger.

Førskjemastadiet

Forfatter: Knut Høihjelle, Guri Bente Hårberg

[Førskjemastadiet \(4–7 år\) \(16266\)](#)

Tegnestadiene

Lowenfeld mente at alle barn gjennomgår ulike faser i utviklingen av billedlige uttrykk. Noen utvikler seg imidlertid raskt på grunn av stimulans, modenhet og miljø, mens andre bruker lengre tid. Derfor kan barn i samme klasse eller på samme alderstrinn ha kommet på ulike stadier. Inndelingen i stadier må ses på som en veileder og ikke som en eksakt norm.

I denne perioden skjer det mye i barnas tegneutvikling. Fordi barna blir mer opptatt av å gi de ulike tegneelementene bestemte former, blir det kanskje også mer interessant for de voksne å følge med og komme i dialog med barna under tegneprosessen.

Det er ikke alltid like lett å se hva tegningene skal forestille, men etter hvert blir innholdet tydeligere. Barna tegner ofte de samme formene og figurene gang etter gang. Barnet selv står også naturlig nok sentralt i motivvalget.

«Hodefotingen» er selve symbolet for dette tegnestadiet: en sirkel som skal være ansikt, og to streker til bein. Som regel skal hodefotingen symbolisere barna selv, men den kan også forestille andre personer, selv om de tegnes på samme måte.

Det førskjematiske tegnestadiet blir også kalt det egosentriske stadiet, siden barna alltid tegner seg selv i sentrum og selvfølgelig også størst. Man sier gjerne at de tegner i verdiperspektiv: det som er viktig og betyr noe stort, tegnes mye større enn det i virkeligheten er. Barna oppdager nå også rommet, som ofte tegnes som en firkant med dem selv i midten.

Ifølge Lowenfeld springer en «ekte» barnetegning fra denne perioden ut fra en opplevd hendelse eller interesse som betyr mye for barnet. Han mener det er lett å skille slike tegninger fra dem som har blitt til ved at barna har sett etter andre. Førskjematiske tegninger kan ofte endre innhold mens de tegnes, slik at de først kan skildre én opplevelse og så gå over i en annen.

På dette stadiet er det viktig at barna behersker det tegnematerialet de bruker. Hvis man hele tiden innfører nye materialer, kan det bli et hinder for å uttrykke tanker og følelser i arbeidene. Tykke tempera-farger kombinert med pensel og store absorberende ark, slik at fargen ikke flyter utover, er bra for denne aldersgruppa. Gode fargestifter som ikke legger igjen overskytende voks på papiret, og hvite og ikke for glatte A3-ark er også bra. Bruk helst fargestifter uten papirhylser. Da kan barna bruke både de spisse endene og sideflatene. Store barnehageblyanter fungerer også godt og er et lettere materiale hvis man skal tegne detaljer.

The image contains three separate drawings by different children:

- Førskjemastadiet 1 Mari 4 år:** A simple line drawing of a face with large, expressive eyes and a small smile. Below it, two simple stick figures are shown holding hands.
- Førskjemastadiet 2 Kjetil 5 år:** A more complex drawing featuring a large, colorful figure, possibly a person or animal, drawn with thick, layered lines in red, blue, and yellow. The figure has a large head and a textured body.
- Ketil 4 1/2 år:** A drawing dominated by a large, red, scribbled shape, likely representing a body or face. It is surrounded by smaller, blue and brown shapes, possibly representing limbs or accessories.

Under «relasjoner» finner du en analyse av dette bildet

Utfordringer til deg

Oppgaver til

"Førskjemastadiet".

1. Samle noen tegninger laget av barn i denne aldersgruppen. Analyser bildene ut fra kunnskapen du får i teksten over. Har du ikke mulighet til å få tak i tegninger, kan du kanskje finne noen i lenkesamlingen (Barnetegninger – ulike alderstrinn).
2. Hva er en hodefot?
3. Hva kjennetegner dette stadiet?
4. Hvilke tegnesaker vil du anbefale for denne aldersgruppen?

Tegneanalyse - førskjemastadiet

Forfatter: Knut Høihjelle, Guri Bente Hårberg

[Tegneanalyse. Førskjemastadiet \(16265\)](#)

Kjetil på fire og et halvt år har med denne tegningen beveget seg inn i førskjemastadiet.

Førskjemastadiet. Kjetil 4 1/2

Kjetil på fire og et halvt år har med denne tegningen beveget seg inn i førskjemastadiet. Tegningen er ikke lenger en bevegelsesaktivitet, og Kjetil har nå et bevisst forhold til det han tegner, selv om noe i bildet ennå ikke er lett å tyde. Det røde hovedelementet er «jobben til pappa»: et rødt hus med dør og noe på veggen som sannsynligvis er vinduer. Selv om hodefotinger er de klassiske skjemaene for denne aldersgruppen, utgjør skjemaene her de tre fuglene. Kjetil var veldig opptatt av fugler på denne tida og greide nå å gi fuglene en bevisst form. Alle fuglene tegnes på omtrent samme måte, men med litt variasjon. På fuglen som sitter på taket, synes ikke vingene, men derimot beina. De er alle rovfugler med store, krumme nebb. Fargebruken er ennå ikke gjennomført bevisst, men fargen på huset stemmer med virkeligheten.

Skjemastadiet

Forfatter: Knut Høihjelle, Guri Bente Hårberg

[Skjemastadiet \(7–9 år\) \(16267\)](#)

Tegnestadiene

Lowenfeld mente at alle barn gjennomgår ulike faser i utviklingen av billedlige uttrykk. Noen utvikler seg imidlertid raskt på grunn av stimulans, modenhet og miljø, mens andre bruker lengre tid. Derfor kan barn i samme klasse eller på samme alderstrinn ha kommet på ulike stadier. Inndelingen i stadier må ses på som en veileder og ikke som en eksakt norm.

På skjemastadiet skjer det en stor og interessant utvikling i hvordan barna tar i bruk nye måter å uttrykke seg på. Årsaken til at det kalles skjemastadiet, er at de symbolene og figurene de tegner og maler, tilfredsstiller forestillingene deres om seg selv og omverdenen.

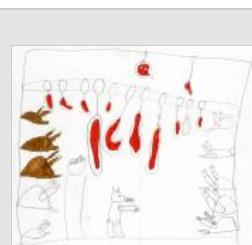
Måten barna for eksempel tegner mennesker på, samsvarer med hvor langt de selv har kommet når det gjelder dette begrepet. Disse skjemaene gjentas mange ganger med mindre variasjoner. Symbolene trer klart fram på papiret, ofte med symmetri og geometriske former.

Typisk for tegninger i skjemastadiet er at barna overdriver det som er viktig for dem. Det blir som en karikert avstegning, der vanlige størrelsesforhold oppholder seg og det som betyr noe, er detaljrikt og stort tegnet. Som en følge av dette utelater barna det som er mindre viktig. De kan også forandre skjemaene for det de opplever som ekstra betydningsfullt. For eksempel kan en ny kjole føre til at de trer ut av det vanlige skjemaet for mennesker og gir seg selv en ny og mer detaljrik form.

Barna vil etter hvert se seg selv i en større sammenheng, og de blir gradvis mindre egosentriske. Dette vil gjenspeile seg i tegningene ved at de kan tegne flere mennesker sammen, men oftest seg selv i sentrum. Selv om tegningene kan være ganske flate, kommer nå framstillinger av rom tydeligere til syne. De bruker ofte den nedre kanten av arket eller en strek langt nede på arket som grunnlinje.

Barna benytter seg også ofte av utbredding, det vil si at man for eksempel kan se tre vegger av et hus samtidig. Ved å blande vinklene man ser fra, kan man tegne den samme tingen både fra siden og ovenfra. De kan også tegne etter røntgenprinsippet, slik at vi ser huset utenfra samtidig som vi ser dem som er inne. På skjemastadiet tegner barna overveiende slik de selv symbolsk oppfatter tingene lettest. En katt tegnes ofte sittende forfra med halen opp på den ene siden og en hund i profil med stor snute. Barna kan også skildre en hendelse som går over tid på samme tegning.

De fleste barn ser nå også sammenhengen mellom ulike elementer og farger. Fargebruken blir realistisk, slik at gresset blir grønt, sola gul og himmelen blå. På viktige motiver med detaljer kan de sitte lenge og vurdere fargenyanser før de bestemmer seg.

Skjemastadiet 1 Kjetil 7 år

Skjemastadiet 3 Mari 8 år

Skjemastadiet Terje 7 år

Under «relasjoner» finner du en analyse av dette bildet

Når vi er inne i skjemaets og gjentagelsens alder, er det viktig at barna også har tegnematerialer som gir dem mulighet til å bruke de samme fargene på de samme gjenstandene. Dekkende plakatfarger og temperafarger er ideelt for dette, mens de utflytende og gjennomskinnelige vannfargene er vanskeligere å kontrollere. Siden oppdagelsen av detaljer har kommet for fullt, kan hårpensler som spisser seg, være bra å bruke. Ellers kan vanlig tegnemateriell som fargeblyanter, fargestifter og vannbaserte filtpenner være bra for denne aldersgruppa.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Skjemastadiet 7 - 9 år".

1. Skaff noen bilder tegnet av barn i denne aldersgruppen. Prøv å analysere tegningene ut fra teksten over. Har du ikke mulighet til å få tak i tegninger, kan du kanskje finne noen under lenken i lenkesamlingen (Barnetegninger – ulike alderstrinn).
2. Hva skjer med tegneutviklingen på dette stadiet?
3. Hvilke tegnesaker vil du anbefale denne aldersgruppen?

Tegneanalyse - skjemastadiet

Forfatter: Knut Høihjelle

[Tegneanalyse. Skjemastadiet \(16268\)](#)

Her har Terje på syv år skildret en spennende sportsbegivenhet på fjernsyn.

Skjemastadiet. Terje 7 år

Her har Terje på syv år skildret en spennende sportsbegivenhet på fjernsyn. Bjørn Dæhlie har gått i mål som vinner, og Vegard Ulvang og Sture Sivertsen kjemper om sølv og bronse. Skiløperne blir ikke stereotype gjentakelser uten forandringer, men skjemategninger med variasjoner. Det er tydelig at Terje har vært opptatt av de norske landslagsdraktene, som beskrives nøyaktig med striper og trekantformer. Bein og armer har ennå ikke fått ledd, men det skapes et slags rom ved at skiene skråstilles under skytingen. Terje har vært veldig opptatt av detaljer som skibriller, sko og bindinger. Siden oppfattelsen av geometriske former er lettere enn vanskelige organiske former, er kroppene skildret med rette, enkle linjeføringer. Typisk for alderen er at fargebruken har blitt mer realistisk.

Gryende realisme

Forfatter: Knut Høihjelle, Guri Bente Hårberg

[Gryende realisme \(9–12 år\) \(16277\)](#)

Tegnestadiene

Lowenfeld mente at alle barn gjennomgår ulike faser i utviklingen av billedlige uttrykk. Noen utvikler seg imidlertid raskt på grunn av stimulans, modenhet og miljø, mens andre bruker lengre tid. Derfor kan barn i samme klasse eller på samme alderstrinn ha kommet på ulike stadier. Inndelingen i stadier må ses på som en veileder og ikke som en eksakt norm.

Selv om fantasien ennå er tydelig i tegningene til barn mellom 9 og 12 år, øker behovet for å gjengi virkeligheten. I takt med barnas generelle utvikling vil den tidligere fantasiverdenen gradvis vike for mer realistiske tolkninger av tilværelsen. Barna distanserer seg mer og mer fra de tidligere symbolske tegningene sine og begynner å bli mer kritiske til sine egne tegninger fordi de ikke ligner på virkeligheten.

Lys og skygge brukes ennå ikke for å gi tredimensjonale virkninger, men overlapping er et nytt virkemiddel for å skape rom. For eksempel vil et tre foran huset skjule deler av huset. Tidligere brukte man røntgentegning for å løse dette. Hus som ligger langt unna, tegnes nå mindre enn de som ligger nært. På denne måten oppnås rom og perspektiv i tegningene.

Mennesker tegnes ikke lenger som like skjemaer. De kan skildres forfra eller fra siden, og de har armer og bein med tydelige ledd. Forholdet mellom hode, kropp, armer og bein blir mer i samsvar med virkeligheten, og kjønnsforskjellene blir understreket tydelig. Jenter får skjørt med typiske jentefarger, og guttene tegnes med bukser og blir maskuline.

Barna får nå en mye mer nyansert oppfatning av farger. De kan skille valører og nærliggende farger fra hverandre, og de er opptatt av større realisme og korrekthet også her.

Fra 9- til 12-årsalderen har barna mer kontroll over fargene, og det er ikke lenger nødvendig å bruke malefarger med tykk konsistens. De kan nå i langt større grad blande sine egne farger med vann, for eksempel for å tone ned en bakgrunn.

For å få et mer bevisst forhold til fargebruk bør de heller blande ut sine egne farger enn å ha tilgang på en mengde ferdigblandete farger. Ellers bør elevene etter hvert få mer individuelt tilpasset materiell som passer best til det de vil uttrykke.

Gryende realisme 1 Kjetil 9 år

Gryende realisme 2, Terje 10 år

Gryende realisme Mari 9 år

Denne tegningen finner du også analysert under «relasjoner»

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Gryende realisme, 9-12 år".

1. Finn tegninger som er tegnet av barn i denne aldersgruppen. Analyser bildene ut fra teksten over. Har du ikke mulighet til å få tak i

tegninger, kan du kanskje finne noen i lenkesamlingen (Barnetegninger – ulike alderstrinn).
2. Hva trenger denne aldersgruppen av tegneutstyr?

Tegneanalyse - gryende realisme

Forfatter: Knut Høihjelle

[Tegneanalyse. Gryende realisme \(16278\)](#)

Mari på ni år har skildret seg selv som attenåring i denne kombinerte akvarell- og pastelltegningen.

Gryende realisme. Mari 9 år

Skjemaalderens generaliserte uttrykk er ikke lenger tilstrekkelig for å gjengi mennesker og omverdenen. Den stadig voksende bevisstheten om hvordan alt ser ut, vises tydelig. Derfor blir det mindre overdrivelser og mer realistiske former. Likeledes markeres kjønnsforskjellene tydelig på dette alderstrinnet. Det ser vi godt på den ovale ansiktsformen og i de myke, buete linjene. Vi ser at kunnskapen om overlapping nå kommer tydelig fram ved at hodeputa skjules av ansiktet, og at kroppen ligger under teppet. Ennå brukes ikke lys og skygge for å fremheve former og rom, men mørke linjer brukes for å lage en virkning av håر, i motsetning til hudens glattere overflate. De realistiske fargene har nå fått nyanser og valører.

Det pseudonaturalistiske stadiet

Forfatter: Knut Høihjelle, Guri Bente Hårberg
[Det pseudonaturalistiske stadiet \(12–14 år\) \(16279\)](#)

Tegnestadiene

Lowenfeld mente at alle barn gjennomgår ulike faser i utviklingen av billedlige uttrykk. Noen utvikler seg imidlertid raskt på grunn av stimulans, modenhet og miljø, mens andre bruker lengre tid. Derfor kan barn i samme klasse eller på samme alderstrinn ha kommet på ulike stadier. Inndelingen i stadier må ses på som en veileder og ikke som en eksakt norm.

Den økende realistiske oppfatningen av tilværelsen og den stadig mer kritiske holdningen til egne tegninger gjør seg enda mer gjeldende på dette stadiet. Mange synes at det de tegner, blir så langt unna virkeligheten at de slutter helt å tegne og male.

Særlig vil gutter i denne alderen være kritiske til egne arbeider hvis de ikke blir riktig stimulert. For denne aldersgruppen er det sluttresultatet som er viktig, og ikke tegneprosessen.

For å motivere og stimulere til fortsatt tegneutvikling er det vesentlig at tegneprosessen springer ut fra egne behov. Det er grunnleggende at elevene føler at det de tegner, er deres egne uttrykk og ikke noe de produserer for skolens eller lærerens skyld.

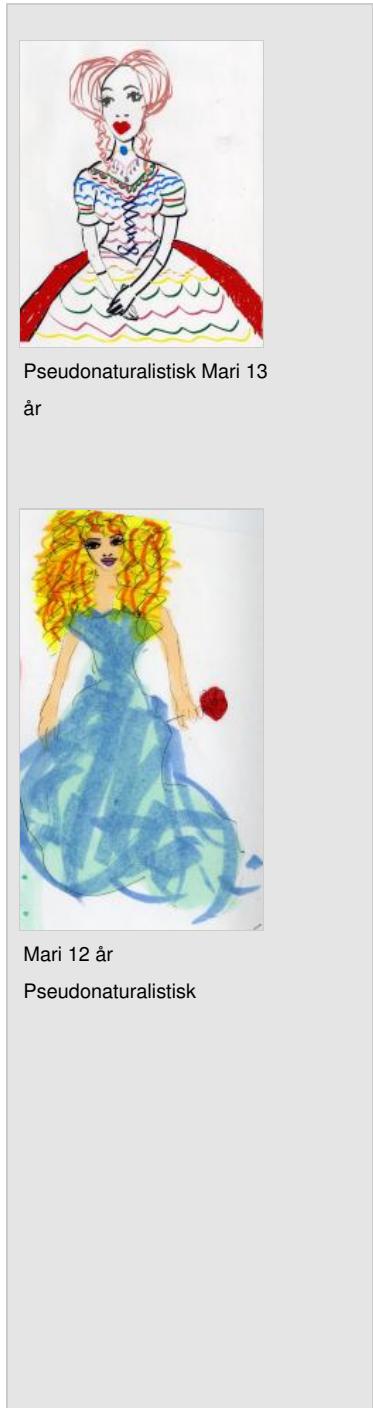
For at man skal utvikle seg videre i tegning kreves mye trening, akkurat som i alle andre fag. Det heter seg at å tegne er å se. Med det menes at når vi vet hvordan en ting ser ut, kan vi også tegne den. Det viktigste er ikke motorikken i hånden, men evnen til å iakta. Dette er imidlertid bare én side ved tegning og maling. Enda viktigere er kanskje at de unge blir oppmuntret til å uttrykke tanker og følelser med sine personlige og subjektive farger og former.

Noen elever er opptatt av at læreren skal hjelpe dem eller tegne for dem. Det kan man gjerne gjøre på egne ark for å vise dem hvordan vanskelige ting kan løses, men det er viktig at tegningen fullt og helt er deres eget uttrykk.

Viktor Lowenfeld har delt inn denne aldersgruppen i to typer tegnere. Den visuelle tegneren er tilskueren som prøver å se, og som iakttar omgivelsene eller det som skal tegnes. Så er det deltageren, som engasjerer seg mer følelsesmessig i det som skal tegnes. For denne ungdommen eller barnet betyr sanseopplevelsene mye mer enn det synsmessige.

Puberteten slår nå tydelig inn i tegningene. Kjønnsforskjellene blir ofte kraftig overdrevet, og for guttene kan mennesketegningene se ut som rene karikaturer. Mange har nå oppfattet at lys- og skyggelegging gir romvirkning. Både mennesker og gjenstander blir skyggelagt på ulikt vis, selv om overganger og nyanser ennå er vanskelig å få til. Alt ligger ikke lenger bak hverandre i forskjellige plan i tegningen. I stedet ser vi skrålinjer og et mer realistisk perspektiv i tegningene. Dette er særlig tydelig for de visuelle barna.

Deltagerne vil holde på de mer følelsesmessige, subjektive fargene som eksisterer i fantasien deres, mens de visuelle tegnerne stadig nærmer seg mer realistisk fargebruk.

Pseudonaturalistisk Mari 13 år

Mari 12 år
Pseudonaturalistisk

I dette stadiet behersker barna nesten alle materialer og tegneredskaper. Utgangspunktet bør derfor være at man velger materialer og teknikk som gjør at elevene får utløp for uttrykksbehovet.

Pseudonaturalistisk

Det siste bildet finner du en billeddanalyse av i lenkesamlingen

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Det pseudonaturalistiske stadiet, 12-14 år".

1. Samle tegninger som er tegnet av barn i denne aldersgruppen. Analyser tegningene ut fra teksten over. Har du ikke mulighet til å få ta i tegninger, kan du kanskje finne noen under lenken til høyre (Barnetegninger – ulike alderstrinn).
2. Hva bør du gjøre dersom et barn vil at du skal tegne for det?
3. Hva kjennetegner dette stadiet?

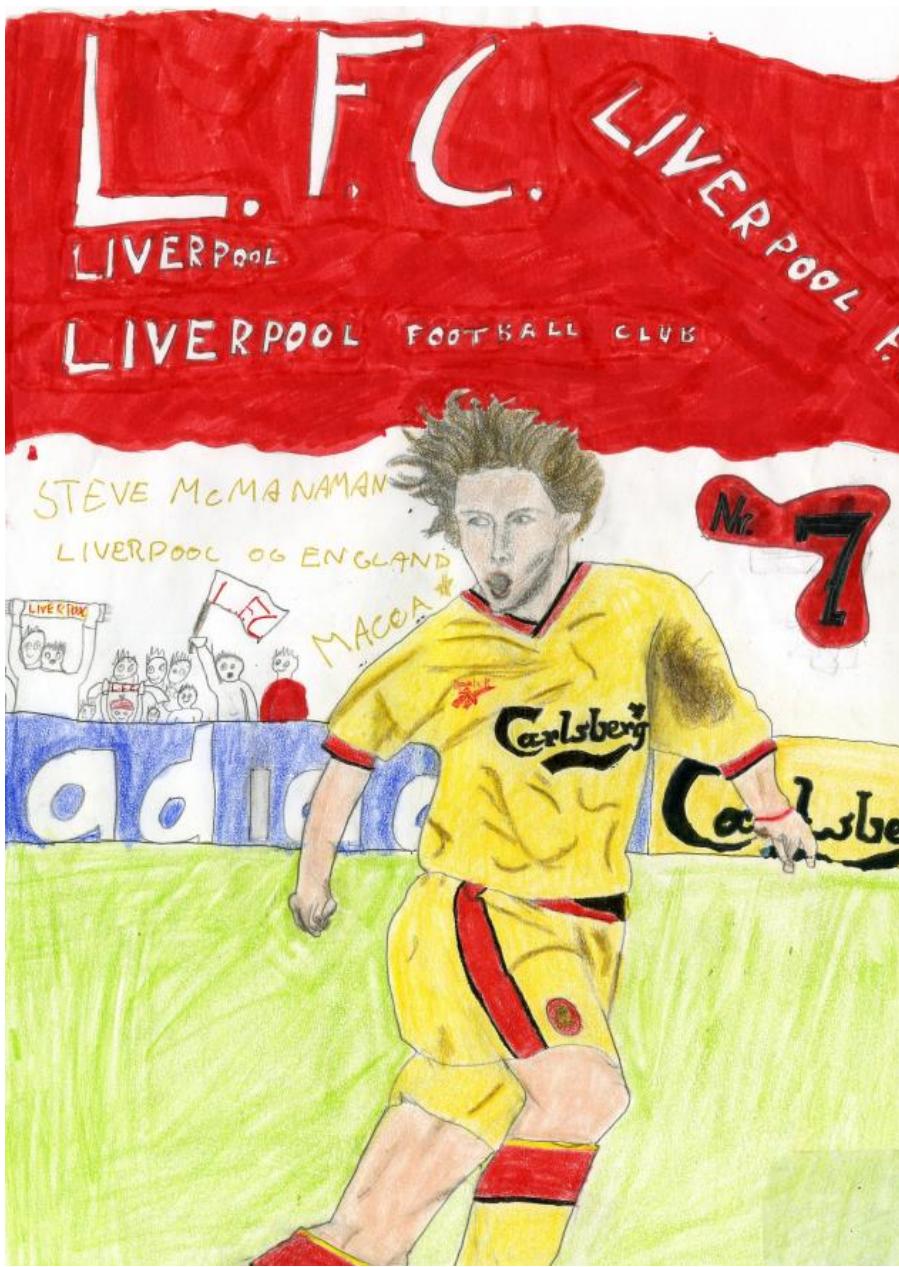
Tegneanalyse - det pseudonaturalistiske stadiet

Forfatter: Knut Høihjelle

[Tegneanalyse. Det pseudonaturalistiske stadiet \(16280\)](#)

I denne tegninga viser Terje på tolv år interessen sin for fotball.

Pseudonaturalistisk. Terje 12 år

Mens jentene er opptatt av utseendet sitt og oppfattelsen av det kvinnelige, holder gutta på med det maskuline: fart og spenning. I denne tegninga viser Terje på tolv år interessen sin for fotball. Selv om han ikke behersker lys og skygge fullt ut, prøver han å skape rom med linjer og skravering i ansikt, tøy og beinmuskler. Fotballspilleren er tegnet etter et fotografi, mens bakgrunnen er mer etter hukommelsen og får et mer skjematiske preg. Menneskene på tribunen er tegnet betraktelig mindre enn hovedfiguren og lager tydelig dybde i bildet. Selv om forkortinger ennå er vanskelige, har fotballspilleren fått et levende, bevegelig uttrykk med maskuline, kraftige former. Dette er et eksempel på en visuell tegnestil med søking etter naturalistiske former og farger.

Bevissthettsstadiet

Forfatter: Knut Høihjelle
[Bevissthettsstadiet, 14–18 år \(24566\)](#)

Barn har et mer eller mindre ubevisst forhold til tegning. De tegner seg selv, de nære ting og det som opptar dem, og de gjør det fritt for analyser og bevisste tankeprosesser. Ut over i tenårene blir tegneuttrykket i større grad et resultat av bevisste valg. Kanskje er tenåringen opptatt av eller spesielt interessert i natur, dyr, folk, mote, musikk og lignende, eller kanskje er han eller hun i opprør mot de voksne og autoriteter; tegningene avspeiler deres bevisste tanker og målsettinger.

Når elevene har gått ut av ungdomsskolen, er ikke tegning lenger et obligatorisk fag. Derfor er maling og tegning heller ikke en del av tilværelsen til de fleste tenåringar. De som fortsetter, er de som har gjort bevisste valg når de begynner i videregående skole, de som melder seg på kurs, eller som tegner hjemme på eget initiativ.

Mange unge synes nok at tegning, maling og forming er morsomt, men at det er noe som hører barneskolen til. Det blir en aktivitet de ikke lenger synes de har behov for eller nytte av. I en verden der alt lages og styres av andre, kan mange likevel ha behov for å skape noe selv. Det gjør at de kan rive seg løs fra den vanlige akademiske tankegangen som styrer de fleste andre fag i skolen. Det å starte en egen tankeprosess og føre den fram til et ferdig produkt, vil ha stor verdi for mange.

Ungdom mellom 14 og 18 år er kritiske til seg selv. De har ofte idealistiske holdninger, og blir mer opptatt av sitt forhold til samfunnet. Derfor bør tegneundervisningen gi dem mulighet til å uttrykke sine følelser, og være en arena der fantasien får spillerom.

Mange unge gir i denne perioden tegningene og maleriene personlige kunstneriske uttrykk, mens noen holder på det mer strengt naturalistiske. Elevene bør få mulighet til å utfolde seg i begge retninger, men det er viktig at arbeidene blir elevenes selvstendige verk fra idéstadiet, via materialvalg og teknikker, og fram til det ferdige resultat.

Tegning av Karen Sofie på 17 år

Tegning av Karen Sofie på 17 år

Tegning av Karen Sofie 15 år.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Bevissthets-stadet, 14 - 18 år".

1. Hvilket forhold har du til tegning og maling?
2. Hva skjer med barns tegneuttrykk utover i ungdomsårene?
3. Hva bør tegneundervisningen for ungdom legge vekt på? Hvorfor?

Film om barn og tegning

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Barn og tegning – film \(16281\)](#)

Her finner du barne-tv-programmet Barnas Supershow fra NRK. Under filmen finner du oppgaver knyttet til programmet.

Barn og tegning / video

<http://ndla.no/nb/node/10306>

Oppgaver

Oppgaver til film: Barn og tegning

1. Tenk over scenen i filmen der jenta sitter i telefonen og skribler med blyanten.
 - a) Hva forteller dette om farens kunnskaper om barns tegneutvikling?
 - b) Hvor godt synes du faren lytter til barnet?
 - c) Skal man alltid skryte av ting barn tegner?
2. Ta utgangspunkt i situasjonen på arkitektkontoret.
 - a) Hva er grunnen til at vi gjerne sier at barna må bruke farger?
 - b) Noen barn og ungdommer opplever at de ikke får gode tilbakemeldinger på tegninger i svart-hvitt. Hva tror du er årsaken til det?
 - c) Voksne forteller av og til barn hva de skal tegne – slik som her. Hva tror du årsaken til det er?
 - d) Dersom hensikten er å få barna til å tegne mer, finnes det da andre måter å gjøre det på?
 - e) Hvorfor er man så opptatt av at barn skal bruke hele arket?
Er det egentlig viktig?
 - f) Hender det at vi henger opp tegninger som barn og unge ikke er fornøyd med?
Kan du nevne fordeler og ulemper med det?

Pedagogiske verktøy

Dokumentasjon

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Dokumentasjon \(71813\)](#)

I arbeidet med barn og unge er dokumentasjon et viktig verktøy. Dokumentasjonen gjør at vi får informert om arbeidet vårt til andre, og det hjelper oss så vi kan reflektere over vår egen praksis.

«Å dokumentere er å forstå verden på ulike måter.»

(Åberg, Taguchi, 2006)

Vi bruker dokumentasjon først og fremst for å utvikle det pedagogiske arbeidet, men også for å vise fram det arbeidet som gjøres med barn og unge.

Når du skal dokumentere en hendelse, starter det gjerne med en observasjon du har gjort. Det er ofte noe du har lyst til å se nærmere på, og som du reflekterer over sammen med resten av personalet. Når flere i personalet snakker sammen om den samme hendelsen, kommer gjerne flere ulike synspunkter og tanker fram. Det er en viktig og god måte å utvikle det pedagogiske arbeidet på.

Du opplever sikkert at du har mye å fortelle fra barnehagedagen når du snakker med dine kolleger. Utfordringen er hvordan vi kan bruke dokumentasjonen for å utvikle barnehagen og det pedagogiske arbeidet.

Barne- og ungdomsarbeideren dokumenterer hva barn og unge opplever og lærer i barnehagen, skolen, SFO eller ungdomsklubben. Skriftlig dokumentasjon i form av ukeplan og ukesluttbrev til foreldrene viser hvilke aktiviteter som er planlagt, og hvordan de er utført. Gjennom fotografier og videooppakt dokumenteres hverdagen. Bilder fra forestillinger, konserter og utstillinger dokumenterer hva barna har arbeidet med, og viser hva de mestrer. I tillegg blir utviklingen og samspillet til hvert enkelt barn dokumentert skriftlig. Denne dokumentasjonen kan også inneholde tegninger og fotografier.

Det kan være vanskelig å få tak i det barn tenker og opplever. Derfor er for eksempel en tegning eller et bilde fra en aktivitet en fin innfallsinkel til å få barnet til å utdype opplevelsene og tankene sine. Da kan vi snakke om det barnet har deltatt i, og barnet får mulighet til å gjenfortelle det de har opplevd. Gjennom dette opplever barnet at vi er interesserte i det de har gjort. Barnet får sette ord på opplevelsene sine, og barn og voksne kan sammen undres over det som har skjedd.

Fra rammeplanen for barnehagen:

Dokumentasjon?

Mange ulike opplevelser

Barn som leker med løv

- «Dokumentasjon kan være et middel for å få fram ulike oppfatninger og åpne for en kritisk og reflekterende praksis.»

- «Barns læring og personalets arbeid må gjøres synlig som grunnlag for refleksjon over barnehagens verdigrunnlag og oppgaver og barnehagen som arena for lek, læring og utvikling.»
- «Barnehagens dokumentasjon kan gi foreldrene, lokalmiljøet og kommunen som barnehagemyndighet informasjon om hva barn opplever, lærer og gjør i barnehagen.»
- «Dokumentasjon knyttet til *enkeltbarn* kan nytties i tilknytning til samarbeid med hjelpeinstanser utenfor barnehagen når dette skjer i samarbeid og forståelse med barnas foreldre/foresatte.»

(Utdrag fra Rammeplanen for barnehagen, kapittel 4.2)

Utfordringer til deg

Oppgaver til
"Dokumentasjon"

1. Hvordan kan vi gjøre barnas læring synlig?
2. Hvilken informasjon kan vi gi gjennom å dokumentere barnas arbeid?
3. Hva er forskjellen på observasjon og dokumentasjon?
4. Hva kan dokumentasjonen brukes til?
5. I rammeplanen for barnehagen står det at «Dokumentasjon kan være et middel for å få fram ulike oppfatninger og åpne for en kritisk reflekterende praksis». Hva menes med det?
6. Del dere i grupper og gjør intervju på ulike arbeidsplasser. Finn ut hva barne- og ungdomsarbeideren dokumenterer, og hvordan det gjøres.

Gjør intervju i barnehage, SFO, skole, ulike tiltak for funksjonshemmede og ungdomsklubb.

Oppgaver til film: Barn og tegning

1. Tenk over scenen i filmen der jenta sitter i telefonen og skribler med blyanten.
 - a) Hva forteller dette om farens kunnskaper om barns tegneutvikling?
 - b) Hvor godt synes du faren lytter til barnet?
 - c) Skal man alltid skryte av ting barn tegner?
2. Ta utgangspunkt i situasjonen på arkitektkontoret.
 - a) Hva er grunnen til at vi gjerne sier at barna må bruke farger?
 - b) Noen barn og ungdommer opplever at de ikke får gode tilbakemeldinger på tegninger i svart-hvitt. Hva tror du er årsaken til det?
 - c) Voksne forteller av og til barn hva de skal tegne – slik som her. Hva tror du er årsaken til det er?
 - d) Dersom hensikten er å få barna til å tegne mer, finnes det da andre måter å gjøre det på?
 - e) Hvorfor er man så opptatt av at barn skal bruke hele arket?
Er det egentlig viktig?
 - f) Hender det at vi henger opp tegninger som barn og unge ikke er fornøyd med?
Kan du nevne fordeler og ulemper med det?

Hvordan kan vi dokumentere?

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Hvordan kan vi dokumentere? \(71831\)](#)

Dokumentasjon er et verktøy som skal gi oss informasjon om hvor vi står, og hva vi gjør i arbeidet med barna. Dokumentasjonen skal hjelpe oss til å sette ord på arbeidet vårt, og skal kaste et kritisk lys over hvordan vi arbeider med barnas utvikling og læring.

Dokumentasjonen skal gjøre barnas hverdag synlig. Både lek og aktivitet, tanker og opplevelser kan fortelles på ulike måter.

Utstilling

Videofilming

- Heng opp barnas arbeid på veggene.
- Sett barnas arbeid inn i permer.
Eksempel: tegninger, maleri, foto fra ulike hendelser, forskjellige formingsaktiviteter, nedskrevne historier som barna har opplevd.
- Ta bilder.
- Gjør filmoppakt.
- Vis fram ulike prosjekt, for eksempel teaterforestillinger, konserter og kunstutstillinger.

En del av dokumentasjonen kan kreve at foreldrene godkjenner det – de må for eksempel godkjenne at det blir tatt videofilmer og bilder av barna, og på hvilken måte disse blir brukt.

Oppgaver til filmen «Pedagogisk dokumentasjon i barnehagen»

1. Hvorfor må barnehagen ha et innhold?
2. Hva betyr det at barna er kompetente?
3. Hvordan kan barna ha innflytelse på sin egen hverdag?
4. Hva er pedagogisk dokumentasjon?
5. Hva er den voksnes rolle i dokumentasjonsarbeidet?
6. Hvem er det barnehagens arbeid dokumenteres for?
7. Hva er kompetanseheving?
8. Hvordan kan barnehagen bruke dokumentasjon til kompetanseheving?

Observasjon

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Observasjon \(24049\)](#)

Observasjon er et viktig verktøy i det pedagogiske arbeidet med barn og unge.

Da du var elev på Vg1 helse- og sosialfag, jobbet du kanskje først og fremst med observasjon i faget prosjekt til fordypning. Dette skoleåret skal du jobbe både med fagstoff og med praktiske gjennomføringer knyttet til observasjon av barn og unge.

A small image of a white daisy flower against a black background, identical to the one above it.

Blomst

Hva assosierer du med en blomst?

A photograph showing a person's hands holding a pen and writing in an open notebook.

Papir og blyant

A photograph of a person's face, which is mostly hidden in deep shadow, with only their eyes and part of their nose visible through a dark hooded garment.

Hva vil vi se?

Sitat

Den sanne oppdagelsesreise består ikke i å finne nye landskaper, men i å se med nye øyne.

Marcel Proust

Observatører

Oppgaver til fagstoff om «Observasjon».

Utfordringer til deg

1. Hvilke kompetansemål i læreplanen din sier at du skal lære noe om observasjon? Diskuter kompetansemålet i klassen din.
2. Lag et tankekart som viser hva du kan om observasjon før du begynner med dette emnet.
 - Sammenlign tankekartet ditt med fagstoffet fra Vg1 helse- og sosialfag. Er det fagstoff du trenger å repetere?
 - Tankekartet kan tas fram når du er ferdig med emnet. Hva har du lært?
3. Hvilke tanker får du når du ser bildene på denne siden?
4. Hvilken tilknytning har bildene til kompetansemålet?

Hva er observasjon?

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg, Randi Kvernmo, Kjell Arne Standal

[Hva er observasjon? \(1626\)](#)

Observasjon betyr å holde øye med eller undersøke. Vi bruker observasjon for å samle informasjon som er nødvendig for å kunne planlegge det pedagogiske arbeidet. Når vi observerer, bruker vi sansene våre, da spesielt syn og hørsel.

Observasjon er et nødvendig verktøy i det pedagogiske arbeidet med barn og unge. Som barne- og ungdomsarbeider har du behov for å kunne metoder og teori om observasjon. Observasjon krever trening, og du bør derfor prøve ut ulike former for observasjon dette skoleåret.

Hva kan observeres?

- enkeltbarn og -ungdom – observasjon av ett barn gir oss informasjon om akkurat det barnet
- grupper med barn eller unge
- miljøet rundt barna
- barns bruk av ulike aktiviteter
- samspill voksne–barn og barn–barn
- barns utvikling
- lek

Observasjon gir oss viktig og nyttig informasjon om det enkelte barnet – og barn i gruppe.

Vi kan for eksempel finne ut hvem de leker med, hva de leker, og hvordan de har det sammen med andre.

Disse opplysningene danner grunnlaget for videre planlegging av det pedagogiske arbeidet. Dersom et barn trenger spesiell hjelp og støtte, er det viktig at vi blir klar over det så fort som mulig så vi kan sette i verk tiltak.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Hva er observasjon?"

1. Hva er observasjon?
2. Hva kan observeres?
3. Hvorfor er observasjon et viktig verktøy i det pedagogiske arbeidet med barn og unge?

Hensikten med observasjon

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Hensikten med observasjon \(24107\)](#)

Når du leser om observasjon og bruker kunnskapene i det praktiske arbeidet med barn og unge, blir du stadig en bedre observatør. Du må øve på å se det enkelte barnet og hvordan det utvikler seg, samtidig som du skal se det enkelte individet som en del av gruppa.

Når vi sier at vi skal observere hvert enkelt individ, er det blant annet for å sikre at alle blir sett, og at alle får oppmerksomhet. Noen barn og unge har en mindre synlig plass i gruppa, mens andre tar mye plass. En av arbeidsoppgavene til deg som barne- og ungdomsarbeider er å «fange opp» alle barn og unge som du jobber med. Da kan du lage et godt pedagogisk tilbud tilpasset hvert enkelt individ i gruppa.

Hensikten med å gjennomføre observasjoner i arbeidet er å samle inn informasjon som forteller deg noe om

- enkeltbarnet og ungdommens behov og utvikling
- eventuell feilutvikling hos barn og unge
- forholdet mellom barna og mellom de unge
- forholdet mellom voksne og barn/ungdom
- hvordan miljøet virker inn på livskvaliteten og utviklingen til barn og unge
- hvordan du skal lage planer og utføre pedagogisk arbeid
- forhold som kan hjelpe deg til å vurdere egen praksis
- hva barnet ser ut til å trives med

Mangelfull utvikling hos barn og unge

Observasjon er viktig for å oppdage mangelfull utvikling hos barn og unge på et tidlig tidspunkt. Hensikten er da å kunne sette inn tiltak som gjør at individet fortsetter å utvikle seg positivt.

Hvis det er nødvendig, må vi kontakte andre fagfolk som for eksempel spesialpedagoger, logopeder og psykologer.

Observasjon som grunnlag for didaktisk planlegging

Når vi observerer, får vi verdifulle informasjoner som legges til grunn når vi planlegger, tilrettelegger og gjennomfører aktiviteter for barn og unge. For å kunne se helheten i arbeidet må vi dele den opp og finne ut hva den består av.

Eksempel: Tenk deg at helheten er alle de 18 barna som går i barnehage på avdeling Maurtua. Delene er hvert enkelt barn. For å vite hvordan hele barnegruppa fungerer sammen, må vi observere hvert enkelt barn samtidig som vi observerer hele gruppa. Helhet–del–helhet og så videre.

For å få en best mulig forståelse for det pedagogiske arbeidet som gjøres for barn og unge, er observasjon et viktig hjelpemiddel. Noen ganger må vi konsentrere oss om deler av arbeidet og bruke den kunnskapen vi har, til å finne gode løsninger som virker på helheten. Som barne- og ungdomsarbeider skal du være med og observere både hvert enkelt barn og hele barnegruppa. Du skal se på de enkelte delene i helheten, og sammen med barn og andre voksne bli bevisst hvordan gruppen fungerer. Vi må hele tiden veksle mellom å ha oppmerksomhet mot helheten og mot deler av det pedagogiske arbeidet vårt.

Personalsamarbeid og foreldresamarbeid

Når vi skal dele opplevelser eller bekymringer med kollegaer eller foreldrene til det barnet det gjelder, er det viktig at vi har et grunnlag for det vi sier. Når vi kan vise til observasjoner og konkrete situasjoner, er det mer troverdig enn om vi bare synes eller mener noe. Som barne- og ungdomsarbeider skal du prøve å være så objektiv som mulig i din framstilling, og du må være tydelig på hva som er din tolkning av observasjonen.

Evaluering

Observasjon danner også et grunnlag for å evaluere et pedagogisk opplegg og egen arbeidsinnsats.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Hensikten med observasjon".

1. Hva er hensikten med observasjon?
2. Hvordan kan observasjon være grunnlaget for didaktisk planlegging?
3. Hva menes med helhet-del-helhet?
4. Hvordan kan du bruke observasjon i evalueringsarbeidet?

Hvordan observere

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg, Kjell Arne Standal
[Hvordan observere? \(2089\)](#)

Når vi observerer andre mennesker, får vi informasjon om hvordan de har det. Vi hører hva de sier, vi ser hva de gjør, og vi kjenner omgivelsene de har rundt seg. Vi kan oppleve følelser og ulike stemninger.

En situasjon kan tolkes på mange forskjellige måter. Det er viktig å skille mellom hva vi faktisk ser, og hva vi tror vi ser. Det er lett å fortolke det vi observerer, som vårt eget, og tro at andre kjenner og tenker det samme som oss.

De aller fleste har erfart at når de forteller om noe de har opplevd eller sett, så blir fortellingen helt forskjellig fra fortellingen til en som har opplevd eller sett det samme. Det er fordi vi har tolket det vi har opplevd, på forskjellige måter.

Observatører

Systematiske observasjoner

– må planlegges og krever stor grad av nøyaktighet. De må skrives ned og begrunnes.

Usystematiske observasjoner

– er det du gjør hver dag uten å planlegge at du skal observere. Det er ingen bestemt fremgangsmåte eller noe fast mønster.

Eksempel: Når vi ser eller hører ei liten jente som gråter, kan vi oppfatte det på flere måter.

- Vi kan tro at hun har falt og slått seg og fått skrubbsår på knærne.
- Vi kan tro at hun er lei seg fordi hun ikke får lov til å leke med de andre.
- Vi kan tro at hun er sint fordi noen har tatt leken hun lekte med.

Det være enda flere grunner til at jenta gråter. Kan du nevne noen?

Når vi observerer andre, skjer det samtidig noe med oss selv. Vi møter ulike situasjoner som gjør at vi reagerer forskjellig. Vi må hele tiden forholde oss til omgivelsene våre og andre mennesker. Vi skal kommunisere med ulike mennesker, og vi må ta hensyn til deres behov og utviklingsnivå. Det betyr at vi må være bevisst vår egen måte å være på – i samhandling med andre.

Vi skiller mellom systematiske og usystematiske observasjoner.

De observasjonene som du gjør hver dag – uten å planlegge at du skal observere, og som ikke har noe fast mønster eller bestemt fremgangsmåte – kaller vi usystematiske observasjoner.

De observasjonene som må planlegges, og som krever stor grad av nøyaktighet, kaller vi systematiske observasjoner.

Observasjonene gjøres da ofte etter en mal – i et skjema. De systematiske observasjonene er nedskrevet og kan dokumenteres og forklares.

Gangen i en observasjon kan du lese mer om her:

Observasjonens gang

- **Start:** Dere bestemmer at det skal observeres.
- **Forundersøkelser:** Flere følger med på barnet og diskuterer med hverandre.
- **Planlegging:** Dere bestemmer *hvorfor* skal dere observere, *hva* som skal observeres, *hvilken* metode dere skal bruke, *hvor lenge* der skal observere, og så videre.
- **Gjennomføring:** Dere observerer som planlagt.
- **Bearbeiding:** Så fort som mulig etter at dere har observert, bør en eller flere tolke og bearbeide den informasjonen dere har fått inn.
- **Tiltak:** Å sette i verk tiltak, for eksempel motorisk stimulering, er ikke en del av observasjonen. Det er det dere kommer fram til må gjøres, etter å ha bearbeidet den informasjonen som er samlet inn.

Det er et tegn på profesjonalitet at vi som barne- og ungdomsarbeidere har evnen til å se og møte andre mennesker. I yrket vårt må vi være bevisst på hva vi observerer, og hva vi legger vekt på.

Eksempel på en observasjon

Når du skal bli kjent på en ny arbeidsplass, kan det å observere under måltidet gi deg mye kunnskap. Måltidet egner seg også godt til å observere barnets sosiale, språklige og finmotoriske utvikling.

Under finner du noen områder du kan se etter når du observerer. I de fleste tilfeller er det fornuftig ikke å se etter alt, men å velge ut noen punkter du ser etter.

Forberedelse til måltid

- Hvem forbereder måltidet?
- Hva forbereder de voksne?
- Har de barn sammen med seg?
- Hva dekker de med?
- Hvilket utstyr er fremme?

Under måltidet

- Hvem starter måltidet?
- Hva gjør den som starter måltidet?
- Hvem setter de voksne seg sammen med? Er det de minste barna, de barna som er mest urolige, eller de stille, forsiktige barna?
- Hva gjør barna selv? Hvilke ferdigheter har de?
- Finmotorikk?
- Hvilke grenser eller regler er det under måltidet?
- Er det noen av barna som ikke spiser? Er det noen som sørger mye? Hva skjer i så tilfelle?
- Er det noen som ikke er med i samtalen under måltidet? Er det noen som er mer aktive i samtalen?

- Er det noen som ikke klarer å sitte rolig under måltidet?

Hvordan avslutter de måltidet?

- Må alle sitte rolig til alle er ferdige?
- Hvem tar av bordet?
- Er barna med på å ta av bordet? I tilfelle – hva gjør de?
- Hva gjør de med oppvasken?

Når du skal observere, må du

- bestemme om observasjonen skal være systematisk eller usystematisk
- skille mellom det som faktisk skjer, og dine egne tolkninger
- vise respekt for dem som blir observert
- være bevigst din egen rolle i observasjonen

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Hvordan observere?"

1. Forklar hva systematisk og usystematisk observasjon er.
2. En klasse jobber med et gruppeprosjekt. En gutt stormer ut av klasserommet. Diskuter hva grunnen til det kan være. Kan det være flere årsaker?
3. Hvordan kan du opptre som profesjonell yrkesutøver når du observerer?
4. Tenk deg at du er observatør på tegningen til høyre. Hva observerer du, og hvordan tolker du det du observerer?
5. Forklar observasjonens gang.

Observasjonsmetoder

Forfatter: Kjell Arne Standal, Randi Kvernmo, Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg
[Observasjonsmetoder \(2090\)](#)

Det finnes mange ulike observasjonsmetoder, og et stort antall med skjema og tabeller til bruk i observasjonene. Mange skoler og barnehager har utviklet egne skjemaer som de bruker. Det er ikke slik at et skjema nødvendigvis er bedre enn et annet, men det er viktig å finne det skjemaet som passer for den som skal observere.

Valg av metode og skjema må være slik at du får observert det du faktisk trenger kunnskaper om. Under vil du finne eksempler på ulike former for observasjon. Oversikten er ikke dekkende, da antall metoder og skjema er stort. Du bør prøve ut noen av disse metodene og vurdere hvilken verdi de kan ha i ditt arbeid.

Løpende protokoll

Dette ligner mye på loggbok, men her er det sjeldent man observerer mer enn noen få barn, gjerne bare ett.

Løpende protokoll regnes av mange som en krevende form for observasjon. Det er vanlig å bestemme seg for et område man skal observere, for eksempel et barns grovmotorikk. Du observerer nøyaktig det barnet gjør, ofte bare i to til tre minutter om gangen.

Skjema til løpende protokoll ligger som vedlegg på denne siden.

Dagbok

Dagboken brukes til å skrive ned det som har skjedd i løpet av en dag. Det er lurt å bestemme på forhånd hva man skal observere, men du kan også notere ned det du mener er viktig. Dagboksnotat brukes ofte som forberedelse til foreldresamtaler og andre samtaler om et barn.

Loggbok

Denne kan brukes til å observere enkeltbarn eller grupper med barn. Det kan være en kladdebok der personalet fortløpende noterer ned det som skjer. Det kan også være en perm med et skilleark for hvert barn. Av og til velger man å observere fritt, men ofte kan det være lurt å avgrense observasjonen til bestemte områder. Dersom flere personer skal notere i samme loggbok, må man bli enig om oppbevaring og koding, slik at boken ikke blir liggende tilgjengelig for andre enn dem som jobber i institusjonen.

Aktivitetsskjema

Dette er en metode som egner seg når vi ønsker å finne ut hvor ofte et barn skifter fra en aktivitet til en annen. Gjør vi mange slike observasjoner av det samme barnet i en periode, får vi også et inntrykk av hva barnet liker å holde på med.

En annen måte å bruke aktivitetsskjema på, er ved å lage et skjema som registrerer hvor mange barn som deltar i ulike aktiviteter. Dette kan være et viktig redskap når du skal planlegge aktiviteter for barn.

Det finnes en mengde ulike aktivitetsskjema, fra de helt enkle der du bare krysser av, til mer avanserte.

Sosiometri

Sosiometri er en observasjonsmetode som kan brukes for å undersøke forholdet mellom flere personer i en gruppe. Du kan også registrere hvem som tar kontakt med hverandre uten å bruke ord. For eksempel kan du se om det er barn som ikke blir inkludert i gruppa, altså som ingen kontakter eller snakker til.

Her finner du eksempel på ulike skjema til bruk i observasjonsarbeidet.

Dag- og loggbok

Dagbok og loggbok som verktøy i observasjoner

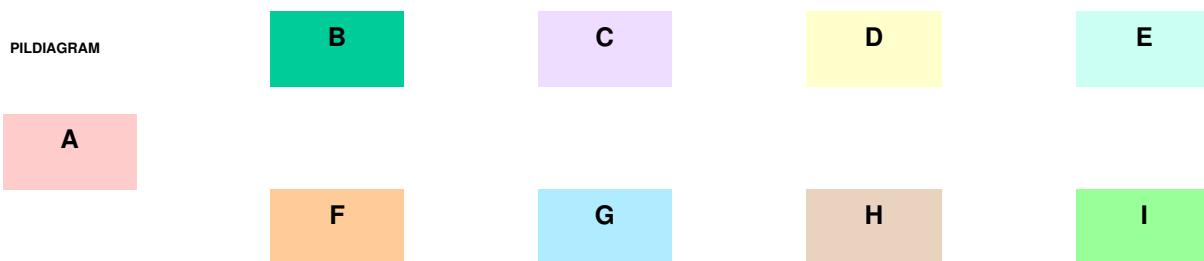
			DAGBOKSNOTAT
Gutt:	(År, md.)		
Jente:	(År, md.)	Dato for observasjonen:	
Kort beskrivelse av hvordan denne dagen har artet seg for barna:			
Notatet: Bruk stikkord for å beskrive hvordan barnet har hatt det denne dagen. Du kan f.eks. ta med hvem det har lekt sammen med, hvilket humør det har vært i, matlyst, spesielle hendelser osv.			
Observatørens signatur:			

Hva er loggbokens sterke og svake sider som observasjonsredskap?

O			LOGGBOK
	Navn:	F:	
O	Adresse:	Tlf:	
Begynte i barnehagen/SFO:			
Dato	Beskrivelse av situasjon eller hendelse	Signatur	

Sosiometri

Du benytter pildiagrammet under selve observasjonen:

Når du skal telle opp antall henvendelser og hvem som henvender seg til hvem, benytter du dette ruteskjemaet:

PSI	A	B	C	D	E	F	G	H	I	Sum
A										
B										
C										
D										
E										
F										
G										
H										
I										
Sum										

Bortover (vannrett) noterer du alle henvendelser som for eksempel A gjør til B, C, D og så videre. Summen på A blir da hvor mange ganger A tar ordet. Når du summerer nedover (loddrett), får du antall henvendelser en person får fra de andre. Når du har fått oversikten, skriver du en fyldig kommentar som avsluttes med forslag til tiltak for å bedre det sosiale miljøet i gruppa.

Aktivitetsskjema

			AKTIVITETSSKJEMA	
Gutt:	(År, md.)			
Jente:	(År, md.)	Dato:	Fra kl.:	Til kl.:
SYMBOL	KOMMENTARER			
Observatørens signatur:				
Eksempler på symbolbruk:				
+ Byggelek	O Funksjonslek	*	Rollelek	
Parallellek	P Passiv	%	Konflikter	
S Samtale	L Leser i bok e.l.	?	Kontakt voksne	

Utfordringer til deg

Oppgave til
"Observasjonsmetoder".

Prøv ulike observasjonsmetoder enten i en barnegruppe eller ved å bruke klassen.

Innsamling av personopplysninger

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg, Randi Kvernmo, Kjell Arne Standal

[Innsamling av personopplysninger \(2074\)](#)

Det er viktig at du kjenner de lovene og reglene som er knyttet til innsamling av personopplysninger. Lovverk endres stadig, derfor må du holde deg oppdatert. Når du samler inn opplysninger om barn og ungdom, må du være ekstra oppmerksom. Barn har ikke den samme innsikten som voksne har om hvordan opplysninger kan brukes og spres.

Det er to hovedgrunner til at vi må være ekstra forsiktig med opplysninger vi samler inn om en person:

- Kravet til taushetsplikt

Taushetsplikten har strenge regler når det gjelder opplysninger vi får om barn og unge. Dette gjelder også opplysninger du får under observasjon.

- Reglene for å samle inn og oppbevare personopplysninger

Alle som skal samle inn og oppbevare personopplysninger, må forholde seg til personopplysningsloven med forskrifter.

Lovverk

For skole, SFO og barnehage gjelder spesielt §7–20 og §7–21.

Når du skal observere et barn, må du anonymisere personopplysningene om barnet. Det er mange måter å gjøre dette på, men en måte kan være å bruke initialene til barnet og hvor gammelt barnet er når du observerer det.

Eksempel: Du skal observere Petter Larsen som er fem år og to måneder gammel. Da kan du skrive **P.L.g,5,2** for å anonymisere. P.L er initialene hans, g står for gutt, og 5,2 for alder.

Behandling av personopplysninger om barn i barnehage og skole er unntatt melde- og konsesjonsplikt, men man skal likevel være varsom når man samler inn opplysninger om barn og unge.

I tillegg kan du ha nytte av å søke på Datatilsynet, der du kan finne mye nyttig stoff om personvern i barnehage og skole. Der får du svar når usikker på hvordan du skal håndtere personopplysninger.

Oppgaver til "Innsamling av personopplysninger".

1. Hvorfor tror du vi har strenge regler for innsamling av opplysninger om barn og ungdom?
2. Gjør deg kjent på Datatilsynets sider.
3. Hva innebærer taushetsplikt?
4. Finn ulike måter å anonymisere personopplysningene om barn på. Spør gjerne i en barnehage eller en skole hvordan de gjør det.

Troverdighet

Forfatter: Randi Kvernmo, Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Troverdighet \(2084\)](#)

Når du skal observere, må du gå fram på en slik måte at det du rapporterer fra observasjonen, er til å stole på. Rapporten din må være troverdig. Skal observasjonene bli troverdige, må du konsentrere deg fullstendig om den situasjonen du skal observere.

Det er vanskelig å observere på en objektiv måte. Når vi får trening i å beskrive en situasjon og tolke den etterpå, blir vi flinkere til å skille mellom det som skjer (beskrivelse), og det vi opplever skjer (tolkning).

Når du observerer, skal du først notere ned det du faktisk ser og hører, ikke det du tror og mener. Tolkningene dine kan være en viktig del av observasjonen, men de skal komme for seg selv. Du skal greie å skille mellom beskrivelse og tolkning.

A small photograph of a young girl with short brown hair, wearing a pink long-sleeved shirt and maroon pants, sitting in a grassy field. She is looking towards the camera and holding a small blue toy car. There are other toys and a green container on the grass next to her.

Hva ser du her?

Beskrivelse:
Det som faktisk skjer.

A small photograph of a man's face in profile, looking down at a patch of green grass and small yellow flowers. He is holding a magnifying glass over the grass to examine it closely.

Hva gjør en observasjon troverdig?

Eksempel: Anne slår Knut i hodet med en lekebil. Knut gråter.

Du skal altså ikke ta med i beskrivelsen av situasjonen at Anne er sint og Knut blir lei seg, selv om det er slik du tolker situasjonen.

Mengden sanseinntrykk vi får inn når vi observerer, er så stor at vi må konsentrere oss om det vi mener er viktig. Det er lurt å begrense observasjonen, slik at du kan konsentrere deg fullt om det du er ute etter.

Dersom du bestemmer deg for å observere «under formiddagsmaten», blir dette en nesten uoverkommelig oppgave. Bestemmer du deg derimot for å observere «barnas evne til å vente på tur» – under formiddagsmaten – blir oppgaven langt mer overkommelig.

Når du begrenser observasjonsområdet, er det lettere å få med det som er viktig, og observasjonen blir dermed mer troverdig.

- Unngå synsing, skriv bare det du faktisk ser.
- Ikke bruk vurderende ord som snill, slem, kul og så videre.
- Noter bare det du ser eller hører.

Tolkning

Når du skal tolke den eller de observasjonene du har gjort, krever det at du er ryddig. Du gjør dine tolkninger, men de trenger ikke å stemme med virkeligheten.

Når det er naturlig å uttrykke din egen mening om situasjonen, må det gå klart fram at det er din tolkning.

Dette kan du for eksempel gjøre ved å skrive:

- Dette tolker jeg som ...
- Det så ut som ...
- Jeg opplevde at ...

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Troverdighet".

1. Hva er beskrivelse?
2. Hva er tolkning?
3. Hvorfor skal vi skille mellom beskrivelse og tolkning?
4. Hvorfor er det viktig å begrense observasjonsområdet?
5. Hva gjør en observasjon troverdig?

Feilkilder

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid
[Feilkilder \(24119\)](#)

Vi skal se nærmere på forhold som kan være med på å sette personlige preg på observasjonene, og som kan føre til at observasjonene inneholder feil.

FEILKILDER

– er forhold vi må være veldig bevisste på. Hvis du ikke tar høyde for feilkilder i observasjonene dine, kan verdifull informasjon gå tapt.

Selv om du er klar over disse forholdene, kan du ikke unngå at de påvirker observasjonssituasjonen.

Når du kjenner til hvordan de virker inn på observasjonene dine, kan du ta hensyn til at de finnes.

Vi må være tydelige på hva vi mener kan ha påvirket oss når vi har observert.

Hva kan redusere feilkildene?

Din fysiske og psykiske tilstand

Hvis du har en litt dårlig dag, er sulten, trøtt eller lite motivert for observasjonsoppgaven, kan det gå ut over måten du observerer på. Du vil mest sannsynlig ha oppmerksomheten rettet mot deg selv og dine egne udekkede behov.

Førsteinntrykk

Førsteinntrykket i en situasjon eller av andre mennesker sitter ofte i kroppen. Hvis førsteinntrykket er negativt, kan det være med på å prege den observasjonen du skal gjennomføre. Kanskje leter vi etter noe som kan forsterke og bekrefte førsteinntrykket vårt.

Sympati og antipati

Du har sikkert opplevd at det er lettere å like noen barn enn andre. Du har kanskje mer til overs for enkelte barn, og gir dem mer positiv oppmerksamhet. Du syns kanskje det er litt ekkelt med de barna som alltid er snørrete, som sikler eller er skitne.

Gruppepåvirkning

Vi kan lett la oss påvirke av det flertallet i gruppa mener. Hvis flertallet i gruppa eller en leder sier noe om et bestemt barn, er det lett at vi andre også finner de trekkene hos barnet når vi observerer det.

Tidsfaktoren

Valg av tidsrom for observasjon, for eksempel når barna er ute eller inne, har noe å si for hva vi finner ut om barna.

Tidligere erfaringer og holdninger

Som regel har du med deg noe erfaring og noen opplevelser knyttet til barn og unge. Din egen barndom og oppvekst, og tidligere arbeid med barn og unge, kan påvirke observasjonene du gjør.

Egen subjektivitet

Personlige behov og egenskaper, motiver eller mål kan være med på å farge de observasjonene du gjør, sånn som hvem du er, hvor gammel du er, hvilken utdanning du har, hva slags kultur du kommer fra og så videre.

Forventninger

Oftre har vi forventninger til hva vi kan finne når vi observerer barn, men vi må være åpne for at det vi forventer, kan bli observert som noe helt annet.

Hvilken opplæring du har fått i observasjon

Observasjonsarbeid krever trening. Den som har utdanning og kunnskap om observasjonsteori og observasjonsmetoder, har bedre forutsetninger for å gjennomføre observasjonsarbeidet på en god måte.

Sisteinntrykket

De inntrykkene vi får mot slutten av en observasjon, kan lett feste seg som et generelt inntrykk. Vi har også lett for å vurdere det vi har observert, som litt bedre enn det faktisk er.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Feilkilder".

1. Hva er feilkilder?
2. Hva betyr førsteinntrykket av en person for deg?
3. Hvordan kan du redusere mengden av feilkilder i observasjonene dine?
4. Hvordan kan dagsformen din påvirke observasjonene du gjør?

Planlegging

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Planlegging \(62513\)](#)

Ulike planer er viktige verktøy for deg som barne- og ungdomsarbeider. Du bør ha kunnskaper slik at du kan lage planer for aktiviteter du skal gjennomføre. Du må også kunne lese planer og gjennomføre aktiviteter ut fra planer som andre har laget.

På de neste sidene finner du fagstoff om ulike former for planer. Du finner også en aktivitetsplanlegger som hjelper deg når du skal planlegge.

Planlegging

Observasjonsblokk

Hvilken aktivitet planlegges her?

Den didaktiske planleggingsmodellen

Å planlegge er en måte å si noe om hva vi ønsker å oppnå i framtiden, og hvordan vi skal få det til. Planlegging er derfor en viktig del av hverdagen i alt pedagogisk arbeid. Når vi jobber målbevisst og planmessig, får vi ofte utrettet mye, samtidig som vi får en kvalitetssikring av arbeidet vi gjør.

Amendor

Tenk over

1. Hvilke kompetansemål i læreplanen din sier at du skal lære om planlegging? Diskuter kompetansemålene i klassen.
2. Lag et tankekart som viser hva du kan om planlegging, før du begynner med dette emnet.
3. Ta fram tankekartet når du er ferdig med emnet, og finn ut hva du har lært.
4. Hvilke tanker får du når du ser bildene på denne sida? Ser du noen sammenheng mellom planlegging og bildene?

Hva er planlegging?

Forfatter: Amendor, Guri Bente Hårberg
[Hva er planlegging, og hvorfor er det viktig? \(62516\)](#)

Når vi planlegger, sier vi noe om hva vi ønsker å oppnå i framtida, og hvordan vi skal få det til. Planlegging er derfor en viktig del av hverdagen i alt pedagogisk arbeid. Når vi jobber målbevisst og planmessig, får vi ofte utrettet mye, samtidig som vi får kvalitetssikret arbeidet vi gjør.

Mål

For å planlegge må du ha et mål som definerer hva du ønsker å oppnå. Målet bør være ambisiøst, noe å strekke seg etter, men også realistisk, altså mulig å oppnå.

Planen kan brukes som verktøy for å vurdere om målet er realistisk eller ikke, fordi den beskriver hvordan vi har tenkt å oppnå målet.

Gjennom planlegging vil vi kunne vurdere om det er mulig å oppnå målet ut fra den tida og de ressursene vi har tilgjengelig. Planlegging blir et verktøy for målstyring som beskriver veien fra utgangspunktet til vi har nådd målet.

Oversikt

Planen bør si noe om hvem som skal utføre arbeidet, hva som skal utføres, når det skal utføres, hvordan arbeidet skal utføres, og hvorfor arbeidet skal utføres.

Dette gir oversikt og kan brukes som verktøy for alle vi involverer i planene. Ut fra planene kan vi måle om alle som er involvert i arbeidet, gjør som planlagt, og om arbeidet blir gjort i tide.

Underveis

Ut fra planen kan vi når som helst i prosessen si noe om hvordan arbeidet ligger an, med hensyn til tidsplan og mål.

Planer gir oversikt og trygghet, fordi alle som skal bruke planene, vet hva de skal gjøre, og hva som er forventet av dem. Dette skaper forutsigbarhet. Planen hjelper oss å se sammenhengen mellom aktiviteter, gjennomføring og mål.

Evaluering

Det er viktig å evaluere enhver virksomhet for å kunne se om målene blir nådd. For å evaluere og vurdere trenger vi et grunnlag, og planer og dokumentasjon av hvordan de blir gjennomført, er det beste grunnlaget.

Hvis en plan skal gjennomføres som planlagt, er det en fordel at alle involverte har vært aktive og har deltatt i planleggingsprosessen. Alle involverte må være informert om hva som skal skje, og gjennomføre planen som avtalt ved hjelp av de metodene som er valgt. På den måten kan du evaluere om metoder og mål henger sammen, og om de planlagte og gjennomførte metodene er effektive for å oppnå målet.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Hva er planlegging og hvorfor er det så

viktig?"

1. Hva bør du tenke på når du setter deg mål for en aktivitet?
2. Hvilke elementer bør være med for at planen skal gi en god oversikt over hvordan en aktivitet skal gjennomføres?
3. Hvordan kan planen hjelpe oss å se sammenhenger mellom aktiviteter, gjennomføring og mål?
4. Hvorfor ønsker vi å evaluere en aktivitet?

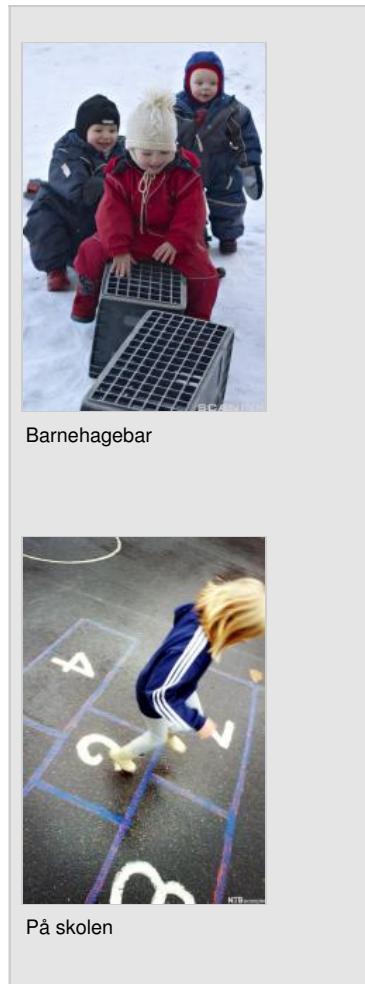
Lover og regler som styrer planlegging

Forfatter: Amendor

[Lover og regler som styrer planlegging i barnehager, skole og SFO \(62517\)](#)

Det finnes en rekke lover og regler for barnehage, skole og SFO som definerer rammebetingelsene for planleggingen. Det er viktig å sette seg godt inn i disse før du starter planleggingsprosessen.

Barnehagebar

På skolen

Barnehage

De viktigste bestemmelsene og regelverk som angår barnehager, finner vi i barnehageloven og rammeplanen for barnehagene.

Rammeplanen er en forskrift til barnehageloven som beskriver mer detaljert hva barnehagen skal inneholde og hvilket ansvar personalet har. Den skal brukes av alle barnehager uansett driftsform.

God planlegging kan bidra til en gjennomtenkt og hensiktsmessig bruk av barnehagens menneskelige og materielle ressurser, samt nærmiljø og naturområder.

Planlegging av barnehagens fysiske utforming, organisering, innhold og prosesser må gjøres med utgangspunkt i barnehagens overordnede mål, som er gitt i barnehageloven og utdype i rammeplanen.

Planleggingen må baseres på kunnskap om barns utvikling og læring individuelt og i grupper, på observasjon, dokumentasjon, refleksjon og systematisk vurdering, og i tillegg på samtaler med barn og foreldre.

Alle barnehager skal utarbeide en årsplan. Den enkelte barnehage avgjør i hvilken grad det i tillegg bør utformes planer for kortere perioder. Barnehagen kan også ha behov for en langtidsplan for å sikre progresjon og sammenheng i barns læring og opplevelser gjennom hele barnehageoppholdet.

Også organisasjonsutvikling og kompetanseutvikling for personalet må ses i et lengre perspektiv. Barnehagens planer bør ses i sammenheng med kommunal planlegging av barnehagesektoren og av barns oppvekstmiljø.

Skole

Det viktigste lovverket som danner grunnlaget for planlegging av all virksomhet i skolen, er lov om grunnskolen og videregående opplæring av 1998 (opplæringsloven). Dette lovverket definerer skolens formål, virksomhet og grunnleggende prinsipper, som for eksempel prinsippet om likeverdig og tilpasset opplæring for alle i en inkluderende fellesskole.

Gjennom innføring av Kunnskapsløftet i norsk grunnskole har alle klassetrinn nye læreplaner med klare kompetansemål. Kommunene finansierer grunnskolen og har stor frihet med hensyn til organisering og planlegging av opplæringen.

Ved Reform 97 vedtok Stortinget å senke skolestarten til seks år, og det ble også vedtatt at grunnskoleløpet skal være ti år. Da ble det innført en ny nasjonal tiårig læreplan. Læreplanverket for grunnskolen omfatter følgende deler:

1. Læreplan for grunnskole, videregående opplæring og voksenopplæring – generell del. Dette dokumentet angir mål som opplæringen på alle tre utdanningsområdene skal sikte mot.
2. Læreplan for grunnskolen – innledning til læreplaner for fag. Dette dokumentet angir prinsipper og retningslinjer for grunnskolens oppbygning, organisering og innhold.
3. Læreplaner for fag.

Skolefritidsordning (SFO)

Skolefritidsordningene er lovfestet i opplæringsloven og ble innført i Reform 97. Opplæringsloven sier at skolefritidsordningen skal legge til rette for lek, kultur- og fritidsaktiviteter med utgangspunkt i alder, funksjonsnivå og interesser hos barna.

Skolefritidsordningen skal gi barna omsorg og tilsyn. SFO er et frivillig, kommunalt tilbud om barnepass for elever på første til fjerde årstrinn i barneskolen i Norge.

Barn med spesielle behov har plass fram til sjuende klasse. Hver kommune har sin egen skolefritidsordning. Det vil si at det er kommunene som er ansvarlige for å gi rammene for innhold, organisering og planlegging av virksomheten i SFO.

Allle skolefritidsordningene skal ha vedtekter som definerer eierforhold, opptaksmyndighet, opptakskriterium, foreldrebetaling, leke- og oppholdsareal, oppholdstid og bemanning. Innenfor disse rammene er det opp til SFO å planlegge sin virksomhet og sine aktiviteter.

Ulike typer planer

Forfatter: Guri Bente Hårberg

[Ulike typer planer \(62937\)](#)

Det finnes ulike strukturer for planlegging og ulike typer planer.

Her skal vi se på noen av dem.

Virksomhetsplan

En virksomhetsplan kan fungere som overordnet styringsverktøy for virksomheten og skal definere formål, hovedmål og hovedaktiviteter. En virksomhetsplan kan også skissere de overordnede ressursrammene. Virksomhetsplanen er med på å gjøre virksomhetens formål tydelige og synlige både eksternt og internt, og gir føringer for prioriteringer.

Årsplan

En årsplan skal definere hva du eller bedriften du arbeider i, ønsker å oppnå i løpet av året, og skisserer hvordan du eller bedriften planlegger å oppnå dette. Årsplanen skal gi en oversikt over de prioriterte hovedaktivitetene for året opp imot de definerte overordnede målsettingene i virksomhetsplanen. Årsplanen kan også definere rammene for gjennomføring, inkludert ressurser.

Periodeplan eller semesterplan

En periodeplan eller semesterplan er en plan for en periode av året, og aktivitetene blir definert ut fra målene som er satt i årsplanen. En periodeplan eller semesterplan er mer konkret når det gjelder aktiviteter og tidsrammer enn virksomhets- og årsplanene er. De planlagte aktivitetene i en periodeplan kan fungere som delmål eller såkalte «milepæler», og kan brukes som verktøy for å måle fremgang mot å nå de overordnede målene.

Et utdrag fra en semesterplan kan for eksempel se slik ut for en barneskole:

Periodeplan/ semesterplan

Når	Aktivitet	Ansvarlig
Lørdag 7. jan: Juletrefest		

- allsang, sang og musikk ved skoleelevene
- skuespill: «Snekker Andersen og julenissen» v/skolelever
- gang rundt juletreet
- juleleker
- elever
- foreldre
- lærere

The diagram consists of three separate boxes. The top box contains a screenshot of a computer screen displaying a website with various sections and images, labeled 'Uke 3'. The middle box contains a screenshot of a website titled 'Læreplaner' with several small thumbnail images. The bottom box contains an illustration of a family of five (two adults and three children) standing together, with the text 'Planer må tilpasses barnas utvikling' below it.

Ny fordeling av ansvarsområder til alle elevene – klassestyrere Uke 4 Møte i styret for elevrådet – styret
– elevrådsformann

Onsdag 25. jan Skolefrokost for alle elevene – storskolen Tirsdag 2. feb Helsesøster kommer – helsesøster Uke 6 og 7
– Ola

Konferansetimer (egen innkalling) – klassestyrere Uke 9

Leirskole for 7. klasse – 7. klasse Uke 11 Skidag – lærerne Uke 13, onsdag og torsdag
– klassestyrer

Elevbedriften, mulig deltagelse på 2-dagers elevbedriftsmesse

– 6. og 7. klasse og klassestyrere Uke 14 Den kulturelle skolesekken: Fortellerprosjekt 1.–4. klasse – klassestyrere
– Kari

Ukeplan eller dagsplan

En ukeplan eller dagsplan inneholder konkrete mål og definerte aktiviteter for uka eller dagen. En dagsplan eller ukeplan blir bestemt ut fra hva vi skal oppnå i semesteret eller perioden, og hva som er realistiske mål med hensyn til tid og ressurser. En ukeplan eller dagsplan bør inneholde konkret informasjon om hvilke aktiviteter som skal gjennomføres, hvem som skal gjennomføre dem, når de skal gjennomføres, og hvem som er ansvarlige. En ukeplan konkretiserer hva som skal skje gjennom hele uken, mens en dagsplan er en mer detaljert plan for bare én dag.

Aktivitetsplan

En aktivitetsplan beskriver aktiviteten mer konkret og detaljert: Hvordan aktiviteten skal gjennomføres, hvorfor den skal gjennomføres, hvem som skal delta, hvem som er ansvarlig, og når planen skal gjennomføres. Aktivitetsplanen fungerer som hjelpemiddel før, under og etter gjennomføringen av aktiviteten.

En mal for en aktivitetsplan kan for eksempel se slik ut:

Planleggingsskjema

Planleggingsskjema

Dato:

Aktivitet:

Rammefaktorer:

Generelle mål: (etter læreplan eller rammeplan for barnehage)

Spesielle mål:

- holdningsmål:
- ferdighetsmål:
- kunnskapsmål:

HVA	HVORDAN	HVEM

HVORFOR

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Ulike typer planer"

1. Hva er en virksomhetsplan?
2. Søk på Internett og prøv å finne virksomhetsplanen til barneombudet og til en barnehage. Hva kjennetegner disse planene?
3. Hva er en årsplan?
4. Søk på Internett og finn årsplanen til minst én barnehage og én skole.
5. Finn fram årsplanen for ett av fagene du har på skolen.
 - Hva forteller årsplanen deg?
 - I hvilken grad har du selv deltatt i utformingen av årsplanen?
 - Hva forteller årsplanen om vurdering i faget?
6. Hva er en periodeplan?
7. Lag en periodeplan for klassen din. Du bestemmer selv hvor lang tid planen skal strekke seg over.
8. Hva kjennetegner en ukeplan?
9. Finn ukeplaner fra barnehage, skole og SFO på Internett. Plukk ut en du synes er bra, og begrunn hvorfor du synes nettopp denne er bra.
10. Lag en ukeplan for klassen din.
11. Lag en aktivitetsplan for en fritt valgt aktivitet.

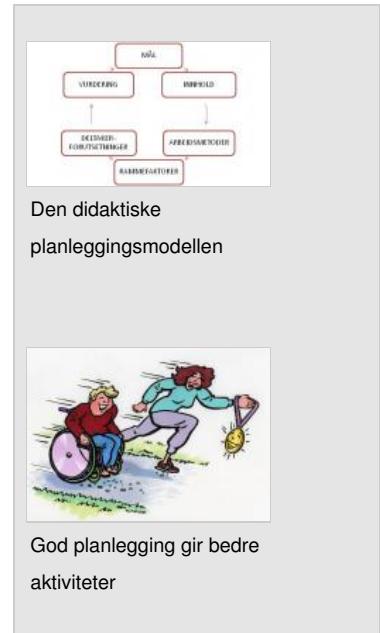
Forarbeid og kartlegging

Forfatter: Amendor

[Forarbeid og kartlegging før en aktivitet \(62997\)](#)

Som en del av det daglige planleggingsarbeidet av pedagogiske aktiviteter hører det med et forarbeid eller en kartleggingsprosess. Dette forarbeidet definerer hva aktivitetsplanen bør inneholde.

God planlegging gir bedre
aktiviteter

En slik forarbeids- eller kartleggingsprosess kan for eksempel inneholde:

- hvilke observasjoner som er grunnlag for planleggingen
- hvem som skal delta i aktiviteten
- hvor mange barn som skal delta (hvis ikke alle skal delta, hvordan skal utvelgelsen foregå?)
- hvor gamle barna er
- hvor mange voksne som skal delta, og hvordan arbeidet skal fordeles

Utgangspunktet for aktiviteten

- Hva er målet for aktiviteten, og hva skal barna lære i løpet av aktiviteten?
- Hva kan barna fra før?
- Har noen av barna spesielle behov som vi må ta hensyn til (lærevansker, funksjonsnedsettelse, religion, osv.)?
- Hva slags informasjon er nødvendig å gi til barna, foreldrene og de voksne før, under og etter aktiviteten?

Nødvendige ressurser for aktiviteten:

- Krever aktiviteten noe nødvendig utstyr?
- Hvor mye tid skal aktiviteten ta?
- Kan de voksne det må kunne, for å lede eller gjennomføre aktiviteten?

Et nyttig verktøy i denne forarbeidsprosessen er den didaktiske relasjonsmodellen

Den didaktiske
relasjonsmodellen

Begrepet didaktikk har vært i bruk siden oldtiden, men har fra 1700-tallet blitt brukt i pedagogikken om det som har med undervisning å gjøre. Bjarne Bjørndal og Sigmund Lieberg utviklet i 1978 den didaktiske relasjonsmodellen for å gi lærerne et verktøy for å planlegge undervisningen. Den didaktiske relasjonsmodellen er en av mange modeller som kan brukes for å planlegge og gjennomføre aktiviteter.

Planer

Modellen legger vekt på ulike faktorer som er viktige når man planlegger aktiviteter og undervisning, og relasjonen mellom disse faktorene. Modellen kan benyttes både i forarbeidet, planleggingen, gjennomføringen av en pedagogisk aktivitet, og som et verktøy for å reflektere over aktiviteten i etterkant.

En barne- og ungdomsarbeider jobber på ulike arenaer. Skole og barnehage har læreplaner og rammeplaner som styrer arbeidet. Det er naturlig å ta i bruk den didaktiske relasjonsmodellen når vi planlegger undervisning og aktivitet.

Som barne- og ungdomsarbeider er du ansvarlig for å lede ulike aktivitetsgrupper. Det kan for eksempel være ei bakegruppe i en skolefritidsordning eller ei fotogruppe på en ungdomsklubb. Den didaktiske relasjonsmodellen er et nyttig verktøy når du skal planlegge aktiviteten.

Den didaktiske relasjonsmodellen er en modell som biter seg selv i halen. De ulike faktorene i modellen følger ikke en bestemt rekkefølge, men påvirker hverandre gjensidig. Blir en av faktorene i modellen endret, påvirker det de andre faktorene. Hvis du skal male med ei gruppe barn og har glemt å sette fram vannglass, så påvirker det hvordan aktiviteten blir gjennomført. Med denne modellen kan du lett finne ut hvilken del i planen som ikke gikk som planlagt, og hvilken del av planen som gikk bra. Dette er nyttig informasjon som er viktig at du tar med deg neste gang du skal planlegge en aktivitet.

Den didaktiske planleggingsmodellen

Mål: Før aktiviteten tar til, må du som barne- og ungdomsarbeider danner deg tanker om hva du ønsker barna skal sitte igjen med etter at økten er ferdig.

Innhold: Innholdet i aktiviteten er det som skal læres eller gjennomføres. Det er ulikt innhold for ulike grupper barn. I skolen kan det for eksempel være matematikk eller lesing, og i en ungdomsklubb kan det være foto i ei fotogruppe.

Rammeffaktorer: Rammeffaktorene er de rammene som ligger til grunn for gjennomføringen. I skolen og barnehagen er det læreplaner og rammeplaner som styrer hva som skal skje. Rammeffaktorer kan også være stedet der aktiviteten gjennomføres, hvor mye tid vi har til rådighet, barne- og ungdomsarbeiderens kompetanse, størrelsen på gruppen og læremidler en har tilgjengelig.

Deltakerforutsetninger: Deltakerforutsetninger er de ulike kulturelle, sosiale, fysiske og psykiske forutsetningene som barn og voksne møter med i situasjonen. Et barn med nedsatt funksjonsevne har andre forutsetninger enn et barn uten nedsatt funksjonsevne.

Arbeidsmetoder: Arbeidsmetoder er en beskrivelse av hvordan du helt konkret vil gjennomføre aktiviteten. De tar utgangspunkt i både barnas og de voksnes forutsetninger for å gjennomføre aktiviteten.

Vurdering: Vurderingen bruker vi til å finne ut hvordan aktiviteten fungerte, og om den ble gjennomført i henhold til målene. Hvordan var læringsutbyttet for barna? Hva kan vi gjøre annerledes neste gang? Hva har barna lært? Hva har vi som voksne lært i planleggingsprosessen og gjennomføringen?

Den didaktiske relasjonsmodellen

Forfatter: Amendor

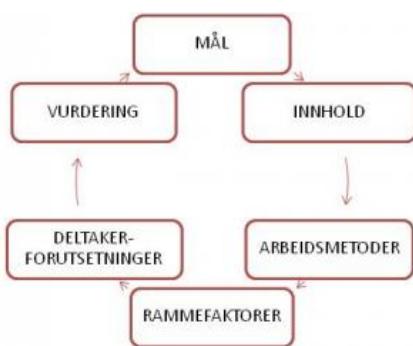
[Den didaktiske relasjonsmodellen \(62998\)](#)

Modellen legger vekt på ulike faktorer som er viktige når man planlegger aktiviteter og undervisning, og relasjonen mellom disse faktorene. Modellen kan benyttes både i forarbeidet, planleggingen, gjennomføringen av en pedagogisk aktivitet, og som et verktøy for å reflektere over aktiviteten i etterkant.

En barne- og ungdomsarbeider jobber på ulike arenaer. Skole og barnehage har læreplaner og rammeplaner som styrer arbeidet. Det er naturlig å ta i bruk den didaktiske relasjonsmodellen når vi planlegger undervisning og aktivitet.

Som barne- og ungdomsarbeider er du ansvarlig for å lede ulike aktivitetsgrupper. Det kan for eksempel være ei bakegruppe i en skolefritidsordning eller ei fotogruppe på en ungdomsklubb. Den didaktiske relasjonsmodellen er et nyttig verktøy når du skal planlegge aktiviteten.

Den didaktiske relasjonsmodellen er en modell som biter seg selv i halen. De ulike faktorene i modellen følger ikke en bestemt rekkefølge, men påvirker hverandre gjensidig. Blir en av faktorene i modellen endret, påvirker det de andre faktorene. Hvis du skal male med ei gruppe barn og har glemt å sette fram vannglass, så påvirker det hvordan aktiviteten blir gjennomført. Med denne modellen kan du lett finne ut hvilken del i planen som ikke gikk som planlagt, og hvilken del av planen som gikk bra. Dette er nyttig informasjon som er viktig at du tar med deg neste gang du skal planlegge en aktivitet.

Den didaktiske planleggingsmodellen

Begrepet didaktikk har vært i bruk siden oldtiden, men har fra 1700-tallet blitt brukt i pedagogikken om det som har med undervisning å gjøre. Bjarne Bjørndal og Sigmund Lieberg utviklet i 1978 den didaktiske relasjonsmodellen for å gi lærerne et verktøy for å planlegge undervisningen. Den didaktiske relasjonsmodellen er en av mange modeller som kan brukes for å planlegge og gjennomføre aktiviteter.

Planer

Mål: Før aktiviteten tar til, må du som barne- og ungdomsarbeider danner deg tanker om hva du ønsker barna skal sitte igjen med etter at økten er ferdig.

Innhold: Innholdet i aktiviteten er det som skal læres eller gjennomføres. Det er ulikt innhold for ulike grupper barn. I skolen kan det for eksempel være matematikk eller lesing, og i en ungdomsklubb kan det være foto i ei fotogruppe.

Rammefaktorer: Rammefaktorene er de rammene som ligger til grunn for gjennomføringen. I skolen og barnehagen er det læreplaner og rammeplaner som styrer hva som skal skje. Rammefaktorer kan også være stedet der aktiviteten gjennomføres, hvor mye tid vi har til rådighet, barne- og ungdomsarbeiderens kompetanse, størrelsen på gruppen og læremidler en har tilgjengelig.

Deltakerforutsetninger: Deltakerforutsetninger er de ulike kulturelle, sosiale, fysiske og psykiske forutsetningene som barn og voksne møter med i situasjonen. Et barn med nedsatt funksjonsevne har andre forutsetninger enn et barn uten nedsatt funksjonsevne.

Arbeidsmetoder: Arbeidsmetoder er en beskrivelse av hvordan du helt konkret vil gjennomføre aktiviteten. De tar utgangspunkt i både barnas og de voksnes forutsetninger for å gjennomføre aktiviteten.

Vurdering: Vurderingen bruker vi til å finne ut hvordan aktiviteten fungerte, og om den ble gjennomført i henhold til målene. Hvordan var læringsutbytet for barna? Hva kan vi gjøre annerledes neste gang? Hva har barna lært? Hva har vi som voksne lært i

planleggingsprosessen og gjennomføringen?

Aktivitetsplanlegger

Forfatter: Amendor, Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Aktivitetsplanlegger \(60212\)](#)

Her finner du en aktivitetsplanlegger som tar utgangspunkt i den didaktiske relasjonsmodellen. Du kan øve deg på å planlegge ulike aktiviteter, og for hvert steg i planleggingen får du påminnelse om hva som skal være med, og hvordan du kan tenke når du planlegger for barn og unge.

Aktivitetsplanlegger / flashnode

<http://ndla.no/nb/node/54610>

Lov- og regelverk

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Lov- og regelverk \(20600\)](#)

Under fanen lov- og regelverk vil du finne ulike lover, regler og veiledninger som du har bruk for i arbeidet som barne- og ungdomsarbeider.

Som elev på Vg1 helse- og sosialfag lærte du hva lover og forskrifter er. Du lærte også hva Lovdata er, og du jobbet med noen av lovene som er aktuelle for yrker i helse-, sosial- og omsorgssektoren. Dersom du har behov for å repetere dette, kan du se i lenkesamlingen.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Lov- og regelverk"

1. Tenk gjennom hvorfor det er så viktig å ha et regelverk.
2. Hva er forskjellen på en lov og en forskrift?
3. Hvordan kan lover og regler gjøre arbeidet ditt enklere?

Miljørettet helsevern i barnehager og skoler

Forfatter: Einar Gjærevold, Guri Bente Hårberg
[Miljørettet helsevern i barnehager og skoler \(13534\)](#)

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler har til formål å bidra til at miljøet i barnehager og skoler fremmer helse, trivsel og gode forhold knyttet til miljøet og det sosiale. Forskriften skal også bidra til å forebygge sykdom og skade.

Forskriften om miljørettet helsevern sier at barnehager og skoler skal ha følgende:

Internkontroll

Internkontrollen skal påse at bestemmelsene i barnehageloven og i forskriften blir overholdt. Kontrollen skal også påse at barnehagen retter seg etter eventuelle pålegg fra kommunen. Det er den øverste lederen i barnehagen eller ved skolen som er ansvarlig.

Internkontrollsysten

Systematiske tiltak skal sikre og dokumentere at aktivitetene utøves i samsvar med kravene. Disse tiltakene skal være nedskrevet av ledelsen i barnehagen eller ved skolen.

Forskriften krever at barnehagen skal være godkjent av kommunen før den blir tatt i bruk. Byggeplaner og planer om utvidelser skal også godkjennes. I søknader om bygging og oppstart skal man opplyse om hvor mange barn virksomheten er tenkt for.

Forskriften krever videre at virksomheten skal være «helsemessig tilfredsstillende». Det vil si at barnehagen og skolen skal være bygd og tilrettelagt slik at barna kan trives og være trygge både inne og ute.

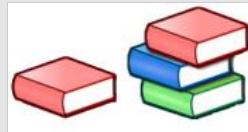
Det er kommunestyret som har det formelle ansvaret for å føre tilsyn med at bestemmelsene overholdes. I praksis blir ansvaret delegert til kommunehelsetjenesten.

Krav til det fysiske miljøet i barnehager og skoler

Forskriften om miljørettet helsevern slår fast at alle barn har krav på et godt fysisk miljø. Her er hovedpunktene:

Beliggenhet, utforming og innredning

Beliggenhet

Internkontroll

Dokumentasjon er en viktig del av internkontrollsystemet.

Sikkerhet for alle

Barnehager og skoler må plasseres på steder der barna kommer til å trives, og der de er trygge. Tomta må gi mulighet for lek og turer, og terrenget bør passe til alderen og modenheten til barna. Det må ikke være fare for ras eller for at barn kan falle og skade seg alvorlig. Anlegget må være skjermet fra veier og trafikk, og det må ikke være utsatt for luftforurensning (støv), støy, radioaktiv gass (radon) eller elektromagnetiske felt (kraftlinjer).

Inne- og uteområdene må gi barn og elever mulighet til å utfolde seg fysisk. Derfor bør det finnes arealer og lekeutstyr nok til aktiviteter som gir bevegelsesglede, allsidig bevegelseserfaring og mulighet til å bruke kropp og krefter året rundt.

Utforming og innredning

Lokaler og uteområder må utformes og innredes slik at de skaper trivsel og forebygger sykdom og skade. Hørselhemmede, synshemmede, bevegelseshemmede og psykisk utviklingshemmede har samme rett til adgang til anlegget som barn med full funksjonsevne. Derfor skal det tas hensyn til behovene hos barn med nedsatt funksjonsevne.

Uteområdene må være utformet slik at barn kan leke der året rundt. I tillegg bør det finnes overbygde plasser der de kan oppholde seg når det regner eller snør. Skrenter og stup må sikres.

Innearealene må være enkle å vedlikeholde og rengjøre, og de må kunne nytties til varierte aktiviteter. Det må dessuten brukes materialer som ikke avgir fibrer eller flyktige gasser. Ubehandlede betongflater avgir for eksempel sementstøv, som kan forårsake helseproblemer.

Sikkerhet, sikkerhetsutstyr og helsemessig beredskap

Sikkerhet og helsemessig beredskap

Barnehager og skoler skal planlegges og drives slik at skader og ulykker kan forebygges. Hvis uhellet først er ute, skal det finnes beredskapsplaner for hvordan man skal takle kriser, for eksempel brann, farlige gassutslipp eller naturkatastrofer.

Det bør også finnes planer for sorg- eller traumebearbeiding når barn rammes av dødsfall eller andre alvorlige situasjoner.

Barnehagen og skolen skal utarbeide rutiner for sikkerhetsarbeidet, for eksempel evakueringsprosedyrer. Alle ansatte skal være kjent med rutinene og være oppdatert på dem. Også barna skal være kjent med dem som er nødvendige.

Ikke minst er det viktig å gi elementær trafikkopplæring. Dette bør inngå i undervisningen allerede for de minste. Mange ulykker skjer i forbindelse med sykling. Derfor bør barn under tolv år normalt ikke sykle til skolen.

Sikkerhetsutstyr

Barnehager og skoler skal ha brannsikringsutstyr. Utstyret må prøves jevnlig, og det bør avholdes brannøvelse minst to ganger i året. Personalet bør få opplæring i bruk av slukningsutstyr.

Til brannvernutstyret hører også seriekoblede røykvarslere og tydelig merking av rømningsveier.

I barnehagene bør det finnes komfrysikring i form av kasserollevern og stekeovnsdør med lav overflatetemperatur. Stikkontakter må være barnesikret, og panelovner skal ikke bli så varme at barn kan brenne seg på dem.

Trapper bør sikres og bokreoler festes til veggen. Kjemikalier, legemidler og skarpe eller spisse gjenstander må oppbevares på sikkert sted, for eksempel i et låsbart skap.

Annet sikkerhetsutstyr kan være sklisikring i trapper og på gulv, skåldesperrer på blandebatterier i vasker og dusjer og sikring av vinduer og dører (også klemsikring).

Førstehjelp

Barnehager og skoler skal ha nok førstehjelpsutstyr. Ledelsen skal sørge for at alle ansatte vet hvor utstyret oppbevares, og hvordan man yter førstehjelp. Nødnummer bør være slått opp ved alle faste telefoner.

Smittevern, inneklima og luftkvalitet

Smittevern

Det er viktig at barnehager og skoler planlegges og drives slik at risikoen for å spre smittsomme sykdommer er så liten som mulig. Smittevern har med renhold, sanitære forhold og avfallshåndtering å gjøre. Oppholdsrommene skal være rene, det samme skal lekeapparater utendørs, og sanden i sandkassene må skiftes ut med jevne mellomrom. God håndhygiene er en av de aller viktigste reglene for å forebygge smittsomme sykdommer.

Særlig dagmammaer og barnehagepersonale bør være oppmerksomme på slike sykdommer, for barnehagen er ofte en arena for videre smitte. Det er fornuftig å gjøre seg kjent med en del av de vanligste symptomene og ta raskt kontakt med helsetjenesten eller kommunen om man får mistanke om en smittsom sykdom.

Røyking

Det er skadelig å innta nikotinholdige varer. Også passiv røyking er skadelig. Derfor er det forbudt å røyke innendørs i barnehager og på skoler.

Inneklima og luftkvalitet

Lokalene skal ha frisk luft. Temperatur og ventilasjon må justeres etter årstidene og etter hvordan lokalene brukes. Om vinteren bør ikke temperaturen innendørs overstige 22 grader celsius. «Gammel» luft må kunne fjernes effektivt. Det skal ikke være fuktighet som kan føre til mugg i rommene.

Kopimaskiner, skrivere og telefakser bør stå i eget rom, slik at man unngår papirstøv, støy og avgassing.

Belysning

Barnehagenes og skolenes lokaler og uteområder skal ha naturlig eller kunstig belysning. Lyset skal være så godt at man ikke overanstrenger synet, og lyset må gi minimal blending.

Lydforhold

Det skal ikke være for mye støy, verken innendørs eller utendørs. De vanligste støykildene er veitrafikk, industri og fly. Forskning viser at støy er et økende helseproblem i samfunnet vårt. Støy forstyrrer konsentrasjons- og yteevnen og kan dermed forsinke læringen selv om den ikke er så høy at den skader hørselen.

Drikkevann

Barnehager og skoler skal være forsynt med godt og rent drikkevann.

Sanitære forhold

Det skal finnes mange nok toaletter og vasker. Sanitære anlegg skal ha god hygienisk utforming, kapasitet og standard.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Miljørettet helsevern i barnehager og skoler»

1. Hva er internkontroll og internkontrollsysten?
2. På hvilke måter må en barnehage godkjennes før den kan tas i bruk?
3. Hvilke krav blir det stilt til beliggenhet?
4. Hva betyr det at «tomta må gi mulighet for lek og turer, og terrenget bør passe til barnas alder og modenhet»?
5. Hvilke krav blir det stilt til utforming og innredning?
6. Hva er en beredskapsplan for kriser? Finn ut om din skole har slike planer, og be om å få se en slik plan.
7. Finn ut hvordan skoler og barnehager i ditt nærområde gir trafikkopplæring til barna.
8. Hvilke krav blir det stilt til brannvern?
9. Hvilke krav blir det stilt til førstehjelpsutstyr, og hvor ofte bør de ansatte bli kurset i førstehjelp?
10. Hvilke krav blir det stilt til smittevern?
11. Hva sier forskriften om røyking?
12. Lag spørsmål til forskrift for miljørettet helsevern i barnehage og skole, og intervju ansatte i barnehager og skoler for å finne ut hvordan de jobber med de ulike punktene i forskriften.

Barnekonvensjonen

Forfatter: Rita Enstad-Karlsen, Terranova Media , Guri Bente Hårberg
[Barnekonvensjonen \(11092\)](#)

Barnekonvensjonen ble enstemmig vedtatt av verdens ledere på FNs generalforsamling 20. november 1989. Dette er barnas lov, og den skal trygge oppvekstvilkårene for alle barn i verden.

Barnekonvensjonen / video
<http://ndl.no/nb/node/11761>

Fakta om barnekonvensjonen

- Barnekonvensjonen heter egentlig FNs konvensjon om barnets rettigheter.
- Barnekonvensjonen er barnas lov formulert i et dokument som forplikter landene som godkjenner den, til å overholde innholdet i den.
- Barnekonvensjonen ble enstemmig vedtatt av verdens ledere på FNs generalforsamling i New York 20. november 1989.
- Barnekonvensjonen er den internasjonale avtalen som flest land har ratifisert (godkjent).
- Barnekonvensjonen er ikke ratifisert av USA og Somalia.
- Barnekonvensjonen inneholder 54 artikler.
- Barnekonvensjonen gjelder for alle barn som er under 18 år, uansett nasjonalitet, kjønn, sosial status, religion og kultur.
- Barnekonvensjonen gjelder uansett om det er fred eller krig.

Les mer om barnekonvensjonen under fagstoff til høyre.

Foto: Anissa Thompson

Barnekonvensjonen sier at alle barn har rett til mat, klær, bolig og skolegang. Barn har også rett til å ha sine egne meninger, rett til medbestemmelse og rett til å få omsorg og kjærlighet. I denne filmen møter du blant andre barneombud Reidar Hjermann som forteller om hva barnekonvensjonen betyr for barn i Norge.

Foto: Penny Mathews

Utfordringer til deg

Oppgaver til
«Barnekonvensjonen»

1. Hvor og når ble barnekonvensjonen vedtatt?
2. Hva er hensikten med barnekonvensjonen?

3. Hva er det egentlige navnet på barnekonvensjonen?
4. Hvem gjelder barnekonvensjonen for?
5. Hva betyr å ratifisere?
6. Kjenner du noen land som ikke har ratifisert barnekonvensjonen?
7. Del dere i grupper og ta for dere hvert deres område i barnekonvensjonen. Lag en presentasjon av det området dere har valgt.
8. Fordypning: På barneombudets sider finner du en rekke tekster om barnekonvensjonen. Gjør deg kjent med noen av dem.

Oppgaver til film om
barnekonvensjonen

1. Diskuter utsagnet «Norge er et av de beste landene i verden å være barn i».
2. Hvilke barn i Norge er berørt av brudd på barnekonvensjonen?
3. Hva bør du som barne- og ungdomsarbeider gjøre dersom du har mistanke om at et barn har det vondt?
4. Hvorfor forventes det mer av Norge enn av mange andre land når det gjelder å følge opp barnekonvensjonen?

Lov om barnehager

Forfatter: Amendor

[Lov om barnehager \(53008\)](#)

Barnehagens formål er å være en pedagogisk virksomhet som skal gi barn under skolepliktig alder gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i nært samarbeid med hjemmet. Barnehagen skal bistå foreldrene i å skape et godt grunnlag for barns utvikling, livslang læring og aktiv deltagelse i et demokratisk samfunn.

Barnehagen skal gi barn grunnleggende kunnskap, og den skal støtte barnets nysgjerrighet og kreativitet. Det er også viktig ifølge loven at barn gis utfordringer med utgangspunkt i barnets interesser, kunnskaper og ferdigheter.

Loven vektlegger barn og foreldres rett til medvirkning i barnehagens daglige virksomhet. I barnehagen skal det være et foreldreråd og et samarbeidsutvalg. Barn skal jevnlig få mulighet til aktiv deltagelse i planlegging og vurdering av barnehagens virksomhet, og synspunktene deres skal tillegges vekt i samsvar med deres alder og modenhet.

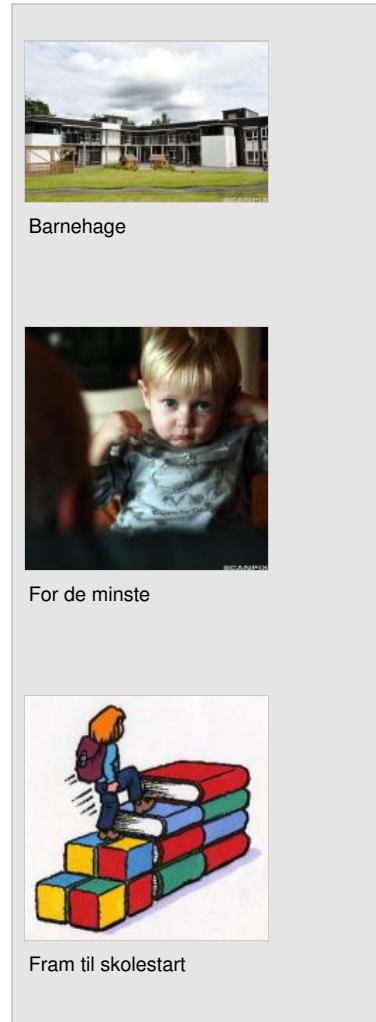
Det er kommunen som har ansvaret for å påse at barnehagene drives i tråd med regelverket, og de kan også bidra med veiledning ved behov. Kommunen har ansvaret for å tilby plass i barnehage til barn under opplæringspliktig alder bosatt i kommunen.

Det er Fylkesmannen i hvert fylke som har ansvaret for at kommunen utfører de oppgavene de er pålagt som barnehagemyndighet i kommunene, i tråd med barnehageloven. Fylkesmannen er den øverste statlige representant i hvert fylke.

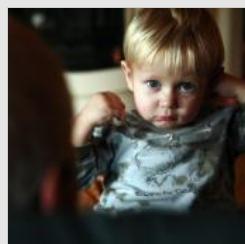
Barn som fyller ett år senest innen utgangen av august det året det søkes om barnehageplass, har rett til plass. Barn som har nedsatt funksjonsevne, eller som følges opp av barnevernet, vil også bli prioritert ved opptak.

Det er et krav at styrer og pedagogisk leder i barnehagene har en pedagogisk utdanning. Loven sier klart at det helst bør være personale i disse stillingene som er utdannet førskolelærer, men åpner også for andre pedagogiske utdanninger.

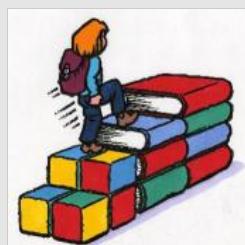
Alle voksne som skal jobbe i barnehage, må legge fram en tilfredsstillende politiattest. Personer som er dømt for seksuelle overgrep mot barn, er utelukket fra arbeid i barnehager. Personale som jobber i barnehager, er underlagt taushetsplikt, men har opplysningsplikt til sosialtjenesten og barnevernet når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet, eller at det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt.

Barnehage

For de minste

Fram til skolestart

Utfordringer til deg
Oppgaver til «Lov om barnehager»

1. Gjør deg kjent med lov om barnehager.
2. Del dere i små grupper og ta for dere ett område fra loven som dere arbeider med. Presenterer arbeidet for resten av klassen.

Rammeplanen for barnehagen

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Rammeplanen for barnehagen \(11093\)](#)

Her finner du en kort presentasjon av, og en lenke til, rammeplanen for barnehagen. Du vil også finne lenke til de ulike temaheftene som er laget til planen.

Å lese i barnehagen

Rammeplanen er viktig for arbeidet i barnehagen

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver redegjør for barnehagens samfunnsmandat. Barnehagens innhold skal bygge på et helhetlig læringssyn hvor omsorg, lek og læring er sentrale deler. I tillegg er sosial og språklig kompetanse samt sju fagområder viktige deler av barnehagens læringsmiljø, jf. kapittel 3 i Rammeplanen. Planen framhever betydningen av voksnes holdninger, kunnskaper og ferdighet for å møte og forstå barn og oppdra dem til aktiv deltakelse i et demokratisk samfunn. Planen har både et her og nå- og et framtidsperspektiv. Rammeplanen understreker barnehagens særegenhets som pedagogisk virksomhet. En konkretisering av den enkelte barnehagens arbeid skal nedfelles i årsplanen, som fastsettes av barnehagens samarbeidsutvalg. Rammeplanen skal tilpasses varierte driftsformer og lokale forhold og rammebetingelser. Det er ønskelig at kommunen og de private eierne samarbeider om retningslinjene for lokal tilpasning. *Kilde: Regjeringen.no*

Som fagarbeider i barnehage vil du ha behov for rammeplanen for barnehagen. Lenke til rammeplanen finner du i lenkesamlingen. På den siden du kommer til, finner du også lenker til de ulike temaheftene som er laget til rammeplanen. Det finnes temahefter om

- barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen
- antall, rom og form i barnehagen
- barns medvirkning
- samisk kultur
- de minste barna i barnehagen
- IKT i barnehagen
- språklig og kulturelt mangfold
- språkmiljø og språkstimulering i barnehagen
- natur og miljø
- menn i barnehagen, om å rekruttere og beholde menn i barnehagen
- likestilling i det pedagogiske arbeidet i barnehagen

På siden finner du også en veileder og andre relevante tekster knyttet til rammeplanen. Du kan velge ulike språk når du er inne på lenken.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Rammeplanen for barnehagen»

1. Gjør deg kjent med rammeplanen for barnehagen.
2. Finn ut hvordan rammeplanen og temaheftene brukes i barnehagene i ditt nærområde.
3. Del dere i små grupper og ta for dere ett område fra rammeplanen (eller et temahefte) som dere arbeider med. Lag en presentasjon av dette og presenter det for resten av klassen din.

Opplæringsloven

Forfatter: Amendor

[Opplæringsloven \(53011\)](#)

Opplæringsloven er en lov som handler om hvilke rettigheter og plikter som er forbundet med all opplæring og skolegang i Norge. Loven gjelder derfor både for barn og ungdom i grunnskolen og i den videregående opplæringen. Retten til grunnskoleopplæring for voksne er også en del av loven.

Loven spesifiserer at opplæringen skal åpne dører mot verden og for framtiden og gi elevene en historisk og kulturell innsikt og forankring.

Opplæringen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv. Videre vektlegger loven at elevene skal utvikle kunnskap og holdninger som setter dem i stand til å mestre livet sitt og delta i arbeid og i fellesskapet i samfunnet.

Skolen har ansvar for å møte elevene med tillit og respekt og sørge for at elevene får utfordringer som fremmer danningen og lærelysten deres. Loven sier klart og tydelig at all diskriminering i skolen skal motarbeides.

Kapittel to i loven går nærmere inn på grunnskolen og hvilke rettigheter og plikter som er forbundet med den. Kapitlet sier helt klart at barn og unge har plikt til grunnskoleopplæring og rett til et offentlig skoletilbud, og at opplæringen skal begynne det kalenderåret barnet fyller seks år, med mindre barnet ikke er kommet tilstrekkelig langt i utviklingen sin. Hvis det er tilfellet, kan skolestart utsettes. Grunnskoleopplæringen skal omfatte religion, livssyn, etikk, norsk, matematikk, fremmedspråk, kroppsøving, kunnskap om hjemmet, samfunnet og naturen og estetisk, praktisk og sosial opplæring.

I kapittel tre spesifiserer loven at ungdom som har fullført grunnskolen, har rett til, etter søknad, tre års heltids videregående opplæring.

Kapittel fire følger opp dette, men går mer i dybden når det gjelder elever i lære i bedrift.

Loven har også et eget kapittel om retten til grunnskoleopplæring for voksne. Loven sier blant annet at de som er over opplæringspliktig alder, og som trenger grunnskoleopplæring, har rett til slik opplæring.

Avslutningsvis vektlegger loven viktigheten av elevenes skolemiljø. Loven sier klart at alle elever i grunnskoler og videregående skoler har rett til et godt fysisk og psykososialt miljø, som fremmer helse, trivsel og læring.

Til slutt peker loven på hvilke faglige og pedagogiske krav som stilles til undervisningspersonell i grunnskolen og den videregående opplæringen. Dessuten understrekkes det at alle som jobber i grunnskolen, må vise politiattest for å sikre at ingen som er dømt for overgrep mot barn, kan ansettes i skolen.

Det er læreplanene i de ulike fagene som forteller hvilken kompetanse elevene skal ha etter endt utdanning. Disse læreplanene finner du på [udir.no](#).

I tillegg har vi den generelle delen av læreplanen, som gjelder for grunnskole, videregående opplæring og voksenopplæring i Kunnskapsløftet.

På skolen

Oppgaver til «Opplæringsloven»

1. Gjør deg kjent med loven.
2. Kapittel 1, 5, 9a og 11 er særlig viktige når det gjelder samarbeidet mellom skole og hjem. Hva handler disse kapitlene om?

Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker

Forfatter: Amendor

[Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker \(forvaltningsloven\) \(53281\)](#)

På denne siden finner du en kort introduksjon til forvaltningsloven. Du kan lese hele loven på lovdata.no.

I loven brukes noen definisjoner som det er viktig å kjenne til:

- **vedtak**: en avgjørelse som treffes under utøving av offentlig myndighet, og som generelt eller konkret er bestemmende for rettigheter eller plikter til private personer
- **enkeltvedtak**: et vedtak som gjelder rettigheter eller plikter til en eller flere bestemte personer
- **forskrift**: et vedtak som gjelder rettigheter eller plikter til et ubestemt antall eller en ubestemt krets av personer
- **offentlig tjenestemann**: en embetsmann eller en annen som er ansatt i statens eller en kommunens tjeneste
- **part**: en person som en avgjørelse retter seg mot, eller som saken ellers direkte gjelder
- **dokument**: en logisk avgrenset informasjonsmengde

Du finner flere definisjoner i selve loven.

Alle forvaltningsorganer har veiledningsplikt innenfor sitt saksområde, for eksempel barnevernet. Formålet med det er å gi alle parter mulighet til å ivareta rettighetene sine i saker på best mulig måte.

Forvaltningsorganer som behandler saker hvor en eller flere parter er involvert, skal på eget initiativ vurdere partenes behov for veiledning.

Når det gjelder saksbehandlingen, har forvaltningsorganet et ansvar for å forberede og avgjøre saken fortest mulig og innenfor gjeldende tidsfrist. Skulle det allikevel ta lengre tid enn planlagt før henvendelsen kan besvares, skal forvaltningsorganet gi et foreløpig svar. I dette svaret skal det redegjøres for grunnen til forsinkelsen og når et endelig svar kan forventes.

§ 13 til 13f omhandler taushetsplikten.

1. Formålet med forvaltningsloven er å sikre den enkelte innbygger en trygg og grundig saksbehandling og likebehandling fra det offentliges side.
2. Loven gjelder offentlige instanser eller organer i stat og kommune og private instanser som har driftstøtte fra stat, fylke eller kommune, for eksempel private barnehager og skoler.
3. Loven sier blant annet hvem som er inhabil til å behandle saker, og den har regler for saksbehandling, taushetsplikt, vedtak og ankemuligheter.
4. Loven gjelder for eksempel søknader om skoleplass, stipend, byggetillatelser og sosiale tjenester og ytelsjer. Loven regnes som svært viktig for å sikre rettsikkertenhet vår.

Kilde: Knut Kjartan
Tørum / Vg1 helse- og sosialfag

Uffordringer til deg

Oppgaver til "Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker"

1. Finn loven på lovdata.
2. Forklar hva et forvaltningsorgan kan være.
3. Hva er veiledningsplikt?
4. Les paragraf 13 og 13f, som omhandler taushetsløftet.
 - Gå sammen to og to. Lag fem setninger om taushetsløftet på en plakat. Lag plakaten så fin at den kan henges opp på en arbeidsplass.
 - Hva forstår du med disse setningene? Hva betyr det i arbeidet ditt som barne- og ungdomsarbeider?

Arbeidsmiljøloven

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Arbeidsmiljøloven \(53284\)](#)

Her finner du en kort innføring i arbeidsmiljøloven. Du finner hele loven på lovdata.no

Arbeidstid

Arbeidsmiljølovene

Loven skal sikre at det er trygt for arbeidstakere på jobben, og at ingen skal måtte utsettes for fysiske eller psykiske belastninger i forbindelse med arbeidet sitt. Ingen skal mobbes eller trakasseres, og arbeidstakerens verdighet skal ivaretas.

Loven skal legge til rette for et ryddig ansettelsesforhold og sikre likebehandling og inkludering av alle arbeidstakere i arbeidslivet.

Kilde: Amendør

1. Lovens formål er
 - å sikre et arbeidsmiljø som gir grunnlag for en helsefremmende og meningsfylt arbeidssituasjon for ansatte i norske bedrifter
 - å sikre full trygghet mot fysiske og psykiske skadenvirkninger
 - å sikre trygge ansettelsesforhold og likebehandling i arbeidslivet
2. Loven gjelder for **alle** som sysselsetter arbeidstaker(e).
3. Loven forplikter både arbeidstakerne og arbeidsgiverne:
 - Arbeidstakerne har arbeids-, lojalitets- og taushetsplikt.
 - Arbeidsgiverne har lønnsplikt og omsorgsplikt.
4. Arbeidsgiveren har styringsrett på arbeidsplassen, men skal involvere de ansatte i viktige beslutninger. I tillegg skal alle parter respektere og overholde for eksempel arbeidsmiljøloven, ferieloven, likestillingsloven, diskrimineringsloven, hovedavtalen og tariffavtaler i arbeidslivet.

Kilde: Knut Kjartan Tørum / Vg1 helse- og sosialfag

Loven har disse kapitlene:

1. Innledende bestemmelser
2. Arbeidsgivers og arbeidstakers plikter
3. Virkemidler i arbeidsmiljørbeidet, herunder helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid og bedriftshelsetjeneste
4. Krav til arbeidsmiljøet
5. Registrerings- og meldeplikt, produsentkrav mv.
6. Verneombud
7. Arbeidsmiljøutvalg
8. Informasjon og drøfting
9. Kontrolltiltak i virksomheten
10. Arbeidstid
11. Arbeid av barn og ungdom
12. Rett til permisjon
13. Vern mot diskriminering
14. Ansettelse mv.
15. Opphør av arbeidsforhold
16. Arbeidstakernes rettigheter ved virksomhetsoverdragelse
17. Tvister om arbeidsforhold
18. Tilsynet med loven
19. Straff
20. Avsluttende bestemmelser

Kilde: arbeidsmiljøloven

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Arbeidsmiljøloven»

1. Hvem gjelder arbeidsmiljøloven for?
2. Hvorfor er det viktig at du kjenner til bestemmelsene i arbeidsmiljøloven?
3. Velg ett kapittel hver. Sett deg godt inn i kapitlet du har valgt, og lag en presentasjon som du framfører for resten av klassen din.

Lov om barn og foreldre

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Lov om barn og foreldre \(barneloven\) \(53297\)](#)

Denne loven regulerer i hovedsak forhold som gjelder foreldre og barn. Den inneholder likevel områder som du bør kjenne til i yrket som barne- og ungdomsarbeider.

Barn og foreldre

Loven har disse kapitlene:

1. Nokre føresegner i samband med fødselen
2. Kven som er mor, far eller medmor til barnet
3. Oppgåvene til Arbeids- og velferdsetaten i farskapssaker
4. Rettargang i farskapssaker
5. Foreldreansvaret og kvar barnet skal bu fast
6. Samværsrett m.m.
7. Sakshandsaminga i saker om foreldreansvaret, om kvar barnet skal bu fast, og om samvær
8. Fostlingsplikt
9. Om bruken av barneloven når nokon av partane har tilknyting til utlandet
10. Avsluttande føresegner

Kilde: barneloven

Endringer i loven

I april 2010 ble barneloven endret slik at den nå sier klart at barn ikke skal utsettes for noen form for vold. Det betyr at også lette klaps er forbudt, også når foreldrene sier at det skjer som en del av oppdragelsen.

Lovverk - Alkohol, narkotika og tobakk

Forfatter: Amendor AS

[Lovverk. Alkohol, narkotika og tobakk \(53727\)](#)

Det finnes en rekke lover som regulerer bruken av alkohol, narkotika og tobakk i Norge. Her finner du en oversikt over noen av dem.

Alkohol

- Den sentrale loven knyttet til alkohol er alkoholloven. Loven regulerer i hovedsak omsetning, skjenking, salg, produksjon og import av alkohol.
- AS Vinmonopolet i Norge har enerett til detaljsalg av vin, brennevin og sterke øl. Vinmonopolet er organisert gjennom vinmonopolloven.
- Importen av alkohol til Norge er også regulert av tolloven.
- Avholdspliktloven setter et drikkeforbud for visse typer yrkesgrupper i en periode før yrkesutøvelsen.
- Vegtrafikkloven setter forbud mot kjøring av motorvogn under påvirkning av alkohol.
- Fritids- og småbåtlagen setter et tilsvarende forbud for førere av fritidsbåter.

Narkotika

- Legemiddelloven regulerer hvilke stoffer som regnes som narkotika og omfatter også de mindre alvorlige forholdene, som bruk og besittelse av små mengder (hvor strafferammen er inntil seks måneders fengsel).
- Paragraf 162 i straffeloven ble vedtatt særlig med sikte på profesjonell omsetning av narkotika.
- Straffelovens paragraf 317 rammer heleri og annet økonomisk utbytte av narkotikaforbrytelser.

Tobakk

- Formålet med tobakkskadeloven er å begrense de helseskadene som bruk av tobakksvarer medfører. Denne loven har blitt endret flere ganger. Med tobakksvarer forstås i denne loven varer som kan røykes, innsnuses, suges eller tygges, såframtid de helt eller delvis består av tobakk.
- Kommuner og fylkeskommuner har rett til å fastsette røykeforbud for stillinger som er særlig holdningsskapende. Dette kan gjelde ansatte i barnehage, grunnskole og videregående skole under henvisning til at de er rollemodeller for barn og unge.
- I forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv. står det blant annet: «Det skal ikke røykes i virksomhetenes inneområde. I virksomheter som drives i private hjem, gjelder denne bestemmelsen bare i virksomhetens åpningstid.»

De fleste skoler har nedfelt bestemmelser som regulerer bruk av alkohol, narkotika og tobakk på skolens område.

Stadig flere skoler har totalforbud mot røyking (og eventuelt snusing) på skolens område.

Elever som røyker i skolegården. Hva gjør du?

Alkoholsalg i skolegården. Hva gjør du?

Oppbevaring av personopplysninger

Forfatter: Amendor AS

[Oppbevaring av personopplysninger \(53731\)](#)

Ved ansettelse i barnehager og skoler vil det alltid være behov for å innhente personopplysninger. I tillegg vil det også produseres en del nye dokumenter mellom arbeidstaker og arbeidsgiver ved begynnelsen av et ansettelsesforhold.

Arbeidskontrakt, opplæringsdokument, interne rutiner-dokument og taushetspliktkontrakt er alle eksempler på dokumenter som skal signeres av deg som arbeidstaker.

Du må også oppgi personnummer og kontonummer. Dette er alt sammen sensitiv og fortrolig informasjon. Det er derfor viktig at du som arbeidstaker er trygg på at personopplysninger om deg blir håndtert på en forsvarlig måte.

Det er strenge krav til hvordan slik informasjon personopplysninger oppbevares, og hvem som har tilgang

Tilgang til personopplysninger

Det finnes på nåværende tidspunkt ingen klar lovgivning når det gjelder hvor lenge en arbeidsgiver er pliktig til å oppbevare personalopplysninger. Men det anbefales at personinformasjonen oppbevares i minst tre år etter at vedkommende har fratrådt stillingen i bedriften. Men personopplysninger skal ikke oppbevares lenger enn bedriften har bruk for informasjonen.

Arkiv

Elektroniske arkiv

Oppbevaringen og behandlingen av personopplysninger er strengt regulert av både personopplysningsloven og personopplysningsforskriften.

Som hovedregel gjelder det at personopplysninger bare kan innhentes og oppbevares dersom man har tillatelse fra den som har gitt opplysingene.

Noe informasjon kan karakteriseres som sensitiv.

Det gjelder blant annet opplysninger om etnisk bakgrunn, helseforhold og om man er medlem av en fagforening eller et politisk parti. I tillegg vil også arbeidstakers fulle navn, personnummer og bankkontonummer være eksempler på sensitiv personinformasjon.

Selve oppbevaringen av personinformasjon skal skje på en betryggende måte, slik at kun de som har bruk for denne typen informasjon, har tilgang. Daglig leder i bedriften har ansvaret for gode rutiner for behandlingen av personalopplysninger og for bruken av personalregisteret i bedriften.

Innsamling av opplysninger om barn og unge

I lenkesamlingen finner du en fagstoffside om «Innsamling av personopplysninger». Den anbefaler vi at du leser.

I skolen brukes begreper som elevarkiv, elevmappe og elektronisk lagret elevmappe.

- Med elevarkiv menes dokumenter som inneholder informasjon om den enkelte eleven på skolen. Informasjonen er lagret i papirbaserte mapper.
- Med elevmapper menes fysiske mapper på den enkelte eleven i elevarkivet.
- Med elektronisk lagret elevmappe menes en elevsak opprettet i et felles saks- og arkivsystem. Alle skoler er pålagt å bruke dette saks- og arkivsystemet til journalføring og administrativ saksbehandling.

Det er et overordnet prinsipp at all informasjon om en elev kun skal arkiveres ett sted: i elevmappen. Dessuten skal hver skole kun opprette én elevmappe per elev. For hver fysiske elevmappe som blir opprettet i elevarkivet, skal det opprettes en tilsvarende sak i saks- og arkivsystemet.

Når det gjelder hva slags dokumentasjon som skal journalføres, stilles det to krav:

- Dokumentene skal være gjenstand for saksbehandling.
- Dokumentene må ha verdi som dokumentasjon.

Arkivforskriftens § 4-9, tredje ledd, presiserer at et slikt arkiv skal være svært godt sikret mot innbrudd, og at det skal være klare retningslinjer for hvilke personer som skal ha tilgang. Det er også klare begrensninger på å sende informasjon elektronisk (e-post) eller over telenettet (telefaks). Det er for å minimere uvedkommendes mulighet for å få tilgang til sensitiv og privat informasjon.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Oppbevaring av personopplysninger»

1. Lag et tankekart som viser hva denne loven handler om.
2. Hva tror du er grunnen til at vi har en egen lov om oppbevaring av personopplysninger?
3. Hvorfor bør du være oppmerksom på hvilke typer opplysninger du sender på e-post?
4. Hva er sensitive opplysninger?

Velferdsstaten

Forfatter: Trine Merethe Paulsen, Guri Bente Hårberg

[Velferdsstaten \(20591\)](#)

Norge er et av verdens beste land å leve i. Vi bor i en velferdsstat. Det betyr at landet har offentlige ordninger som skal sikre innbyggerne utdanning, nødvendig helsehjelp og økonomisk og sosial trygghet. Samfunnet, eller staten, skal hjelpe dem som i hele eller deler av livet, ikke greier å ivareta sine egne behov.

Sitat

Det er en politisk oppgave å gi folk en sjanse, og ta vare på dem som ikke evner å bruke den sjansen. Men vi kan ikke ta vare på alle uten at de bidrar selv.

Fabian Stang/wikipedia

Et lite stykke Norge

Tenk over

Velferdstaten omhandler ulike tema, og disse er symbolisert med bilder på denne siden.

1. Lag et tankekart for hvert av temaene. Hva har du lært om disse temaene på Vg1?
Ta fram tankekartene når du er ferdig med å jobbe med temaene. Hva har du lært?
2. Hvilke kompetansemål i din læreplan sier at du skal lære noe om dette fagstoffet?
3. Diskuter og lag en plan for hvordan du vil jobbe med disse temaene. Du kan lage en plan sammen med klassen eller en egen plan for deg selv.
4. Lag en tekst eller et rollespill ut fra ett eller flere av bildene på siden.
5. Diskuter hva sitatet over betyr.

Barnehage

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid
[Barnehage \(63203\)](#)

Her finner du fagstoff om barnehagen som arbeidsplass. Til høyre finner du flere relasjoner og videoer som er nyttige når du arbeider med barnehagen som arbeidsplass.

Myndighetene, ved Kunnskaps-departementet, har satt en del betingelser og rammer for hvordan barnehager skal drives, og for hvilket pedagogisk innhold de skal ha. Bestemmelsene er samlet i barnehageloven. Foruten loven følger barnehagene de vedtekten som kommunen har fastsatt for barnehagenes drift og virkeområde. Det er kommunestyret som har det lokale ansvaret for barnehagene, men denne myndigheten blir vanligvis delegert til den lokale helsetjenesten. Det er da helsetjenesten som skal gi veiledning og påse at barnehagene blir drevet i samsvar med regelverket. (Kilde: *Einar Gjærevold*)

I dag går en stor del av barna i barnehage, og barnehagen er en viktig sosialiseringsarena for barna. I barnehagen vil barna møte voksne som er utdannet for å gi omsorg, tilsyn og utviklings- og aktivitetsmuligheter som er tilpasset barnas alder og forutsetninger. Dersom du velger å utdanne deg til barne- og ungdomsarbeider, er barnehagen en aktuell arbeidsplass for deg.

I Norge finnes det mange ulike barnehager

Barnehager kan drives av kommunen eller av private. Private barnehager kan drives av bedrifter, menigheter, foreldregrupper eller andre. Barnehager kan ha ulik åpningstid og ulike satsningsområder, men de samme lovene gjelder for alle barnehager.

Det er viktig å merke seg at det er foreldrene som til enhver tid har hovedansvaret for barnet.

(Kilde: Utdrag fra NDLA Vg1 Helse- og sosialfag)

Selv om staten gir en del retningslinjer, kan det være store forskjeller i hva de ulike barnehagene har å tilby av læring, aktiviteter og utstyr. Mye kommer an på hvor barnehagen ligger i landet, og på kommunens økonomi. Noen barnehager har valgt å spesialisere seg. I dag finnes det derfor en rik flora av forskjellige typer barnehager: barnehager med velværetilbud (for eksempel badebasseng og massasje), naturbarnehager (med vekt på friluftsliv), musikkbarnehager, kostholdsbarnehager, maritime barnehager, gårdsbarnehager og mange flere.

(Kilde: Einar Gjærevold)

I sandkassen

Hvem jobber i barnehagen?

De vanligste yrkesgruppene i barnehager er førskolelærere, spesialpedagoger, barne- og ungdomsarbeidere og ufaglærte. I tillegg tar mange barnehager imot studenter, lærlinger og elever fra ungdomsskoler og videregående skoler.

Styrer: Barnehageloven § 16 stiller krav til at hver barnehage skal ha en styrer som har den daglige ledelsen av virksomheten. Med daglig ledelse menes både pedagogisk og administrativ ledelse. Styrerens viktigste oppgave er å være den pedagogisk ansvarlige for innholdet i barnehagen. Loven krever derfor at styreren skal ha utdanning som forskolelærer. Jo større barnehagen er, desto mer tid vil kunne gå med til administrative oppgaver. (*Kilde: barnehageloven*)

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Barnehage"

1. Finn ut hvem som eier de ulike barnehagene i din kommune eller bydel.
2. Finn ut hvilke yrkesgrupper som jobber i barnehagene i din kommune eller bydel.
3. Bruk nettsidene til Statistisk sentralbyrå til å finne ut hvor mange barn som går i barnehage i Norge.
4. Tegn et organisasjonskart for en barnehage.
5. Les teksten som handler om barn med fortrinnsrett i barnehagen. Hva handler teksten om?
6. Gjør deg kjent med barnehageloven.
7. Finn temaheftene til rammeplanen og finn ut hva følgende hefter handler om:
 - Om barn med nedsatt funksjonsevne i barnehagen
 - Om antall, rom og form i barnehagen
8. Hvordan vil du beskrive barne- og ungdomsarbeiderens rolle i barnehagen?

Skolen

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid
[Skolen \(63315\)](#)

Den obligatoriske grunnskolen i Norge er i dag tiårig, og barna starter som seksåringer. Etter endt grunnskole velger de fleste å fortsette i videregående skole, som er frivillig. De fleste barn går i offentlige skoler, men noen velger private skoler.

(Kilde: utdrag fra Helse- og sosialfag vg1)

Tavle

PC

Skolen styres blant annet av

- opplæringsloven
- læreplaner for ulike fag
- læreplanens generelle del

- Grunnskolen er gratis og bygger på prinsippet om en likeverdig og tilpasset opplæring for alle barn.
- Det er skolerett og skoleplikt i grunnskolen.
- Kommunene er ansvarlige for grunnskolene.
- Det må søkes om plass i den videregående skolen, men alle ungdommer mellom 16 og 24 år har lovfestet rett til treårig videregående opplæring.
- Det er fylkeskommunene som har ansvaret for de videregående skolene.
- Dersom ungdom mellom 16 og 19 år ikke søker eller tar imot tilbud om opplæringsplass, eller hvis de dropper ut av skole eller bedriftsopplæring og heller ikke har fast arbeid, har fylket et ansvar for å legge til rette et tilbud. Det er opprettet en egen oppfølgingstjeneste (OT) for dette. Les mer om oppfølgingstjenesten i lenkesamlingen.

Kunnskapsløftet (2006) innførte gjennomgående læreplaner fra 1. til 13. klasse og etablerte et helhetlig trettenårig skoleløp.

I skolen jobber lærere, adjunkter, lektorer, barne- og ungdomsarbeidere, miljøarbeidere, spesialpedagoger, renholdere, vaktmester/driftsbetjenter og andre yrkesgrupper.

I opplæringsloven § 9-1 står følgende:

«Kvar skole skal ha ei forsvarleg, pedagogisk og administrativ leiing.

Opplæringa i skolen skal leiast av rektorar. Rektorane skal halde seg fortrulege med den daglege verksemda i skolane og arbeide for å vidareutvikle verksemda. Den som skal tilsettjast som rektor, må ha pedagogisk kompetanse og nødvendige leiareigenskapar.

Departementet kan etter søknad gjere unntak frå reglane i andre ledd og gi høve til andre måtar å organisere leiinga på.»

Utfordringer til deg

Oppgaver til
"Skolen"

1. En familie som nettopp har flyttet til Norge, ber deg om å forklare dem hvordan det norske skolesystemet fungerer. Hva vil du fortelle?
2. Hva er skolerett?
3. Hva er skoleplikt?
4. Hvilke rettigheter har barn med behov for tilrettelegging i skolen?
5. Hvem jobber i skolen?
6. Finn ut hvilke yrkesgrupper som jobber på din skole.
7. Hvem har ansvaret for skolene?
8. Hva er OT-tjenesten?

Skolefritidsordningen – SFO

Forfatter: NAKU

[Skolefritidsordningen – SFO \(63471\)](#)

I stortingsmeldingen «Vi smaa, en Alen lange» drøftes konsekvenser for skoleløpet når seksåringer inkluderes i skolen, og SFO blir sett på som en naturlig konsekvens av dette. I stortingsmeldingen blir det også understreket at skolefritidsordningen skal bidra til helhet og sammenheng for barna ved at man samarbeider med skole, hjem samt kultur- og fritidstiltak i lokalmiljøet.

For barn som har vanskelige levekår, bør SFO inngå i det forebyggende arbeidet ved å ha et sosialpedagogisk perspektiv på innhold og organisering.

SFO skal være en arena for lek og fysisk aktivitet og samtidig være en aktiv kulturformidler, lære barna gode matvaner, initiere samarbeid og samvær mellom barna innenfor ordningen og eldre elever og skal dessuten bidra til å inkludere barn med annen kulturbakgrunn og barn med særlige behov.

Intensjonene og målene for hva SFO skal være og bidra til, er dermed relativt omfattende. I stortingsmeldingen «Om skolefritidsordningen» vegrer man seg fra statlig hold for å sette vilkår for innholdet utover målsettingen og de føringene som er gitt i den tidligere nevnte stortingsmeldingen. Det blir for eksempel ikke stilt krav til kompetanse og bemanningsnorm – selv om det understrekkes at lederens kompetanse er av stor betydning for kvaliteten på tilbuddet.

Det åpnes for en stor lokal frihet for utforming av SFO, og dermed er det ofte også stor variasjon i kvaliteten på det tilbuddet som gis. Dette kan man se på som positivt ved at mindre styring fra statlig hold gir større lokal frihet i utforming av innholdet.

Fra statlig hold er det ikke stilt formelle krav for ansettelse i SFO, men et ønske om variert bakgrunn og erfaring hos de ansatte: Pensjonister, snekkere, kunstnere og andre interesserte voksne har en annen rolle og en annerledes form for kompetanse som kan berike barnas hverdag. Det nevnes imidlertid at leder av SFO gjerne kan ha formell kompetanse. Dette gjør SFO unik sammenlignet med skole og barnehage, hvor kravene til formalkompetanse er tydelig formulert.

The block contains two images. The top image shows a woman with blonde hair tied back, smiling warmly at a young child who is laughing. The bottom image is a cartoon illustration of a small figure with a backpack climbing up a stack of colorful books.

Sammen i SFO

Overgangen fra barnehage
til skole og SFO er
spennende

Utfordringer til deg

Yrke: Barne- og ungdomsarbeider på
SFO

Se filmen før du gjør oppgavene.

Barne- og ungdomsarbeider på SFO / video

<http://ndla.no/nb/node/12045>

Utfordringer til deg

1. Hvilken betydning mener barne- og ungdomsarbeideren du møter her, at utdanning har?
2. Hun sier at barn trenger å lære å løse konflikter. Diskuter hvordan dette kan gjøres.
3. Hvordan kan barn lære empati?
4. Hvordan bør man møte barn som er i sorg?
5. Hvordan kan barne- og ungdomsarbeideren gi barna trygghet?
6. Barne- og ungdomsarbeideren i filmen forteller om observasjon. Hva er det?
Lag en tegning eller collage som viser hva du tror det er viktig å observere.
7. Hun forteller at det er viktig å reflektere over det man gjør. Hva betyr det?
8. Hvordan bør voksne oppføre seg mot barn? Hva sier barne- og ungdomsarbeideren i filmen, og hva mener du?
9. Diskuter hvilke fordeler en kan ha av at det er arbeidstakere med ulik kulturbakgrunn på en arbeidsplass.
10. Ofte møter barne- og ungdomsarbeideren barn fra ulike kulturer. Hvilke hensyn må man ta da?

Oppgaver til lydfilen "Historien om SFO"

1. Hva er SFO?
2. Kan du finne nettverket for SFO på Internett?
3. Hvorfor ble SFO opprettet?
4. Når kom de første SFO-tilbudene?
5. Når ble det lovfestet å ha SFO?
6. Hvorfor er det store forskjeller på hvordan SFO drives?

Vekst og utvikling

Alderstypiske trekk 0-18 år

Forfatter: Turi de Besche, Louise Solberg, Rune Westrum Skei, Guri Bente Hårberg, Stine Vik, Gro Nedberg Grønlid

[Alderstypiske trekk 0-18 år \(51556\)](#)

Det er store forskjeller i barns utvikling, og det som er typisk for ett barn, trenger ikke å være det for et annet. Allikevel har vi noen forventninger til hva som skjer på de ulike utviklingsområdene og aldersnivåene. Som barne- og ungdomsarbeider skal du ha kunnskap om barns utvikling og barns funksjonsnivå. Dette er viktig for å kunne være en god omsorgsperson som kan støtte barnet i dets utvikling.

Alderstypiske trekk 0–18 år

Dette tekstmaterialet tar utgangspunkt i filmen om alderstypiske trekk i barns utvikling 0–18 år. I lenkesamlingen ligger det i tillegg fagstoff som generelt sier noe om barns utvikling. Det er hentet fra Vg1 helse- og sosialfag.

Fysisk og motorisk utvikling

Fysisk og motorisk utvikling 0–1 år

Når det gjelder den motoriske utviklingen, må vi minne om at det er store individuelle forskjeller på når barna mestrer de ulike tingene. Allikevel gir dette oss en pekepinn på når vi kan forvente at barna skal begynne å mestre ulike bevegelser.

Illustrasjon:
AmendorViljestyrte
bevegelser8–12 måneder

Fra cirka 2 uker

- Spedbarnet er styrt av refleksene som mororefleks, griperefleks, søkerrefleks og sugerefleks.
- Det kan også løfte hodet når det ligger i mageleie og snu hodet fra side til side.
- Her kan du lese mer om [Refleksen](#).

Barnet begynner å holde rundt for eksempel små rangler og føre dem opp til munnen. De har ikke helt kontroll over bevegelsene sine ennå, så de kan fort slå seg i hodet med leken. Det lønner seg derfor å gi dem en leke som ikke er så hard.

Fra cirka 4 måneder

- Et barn på 4 måneder vil støtte seg på underarmene når det ligger på magen. Det vil også holde hodet stødig.
- En del av refleksene har opphört, for eksempel griperefleksen. Barnet begynner nå å få viljestyrte bevegelser.
- Barnet kan nå se skarpt på avstand, og øyne og hender begynner å samarbeide.
- Noen har begynt å rulle, men de fleste er nærmere 5–6 måneder før de gjør det.

Fra cirka 8 måneder

- Barnet har begynt å bevege seg mer, og nå er det absolutt på tide å sikre hjemmet.
- En del har begynt å krabbe, de aller fleste ruller, og noen blir rene rullepølser. De bruker det bevisst for å komme seg rundt.
- Barnet har nå god kontroll på hendene sine og begynner å utvikle håndgrepene sitt. De plukker nå opp ting med tommelen mot hel hånd.
- Mange greier å sitte selv når de er rundt 8 måneder, og de klarer å ta seg for hvis de

mister balansen mens de sitter.

- Mange har begynt å dytte seg bakover når de ligger på magen, og de greier å bevege seg rundt i sirkel. Noen kryper framover, mens andre krabber.

Fysisk og motorisk utvikling i barnehagealderen

De minste barna krabber gjerne når de kommer til barnehagen, og de begynner etter hvert å ta sine første skritt. Den fysiske og motoriske utviklingen skjer fort, og barna elsker å være i bevegelse og mestre nye ting. De klarer å gå i trapp, de greier etter hvert å hoppe med samlede ben, og de klarer å hinke når de er rundt 4 år.

Liten rebell

En treåring har som regel god balanse og god kontroll over kroppen sin. Han koordinerer bevegelsene sine og kan bland annet

- sparke ball og kaste og ta imot ball
- danse og utfolde seg til musikk
- løpe og sykle på trehjulssykkel eller tohjulssykkel med støttehjul
- holde en kopp med vann
- bygge tårn av byggeklosser

Treåringene bruker gjerne hele armen når de tegner, og de holder ofte høyt oppe på blyanten.

En fireåring er ofte både høyt og lavt, og det er naturlig å hoppe på steiner og i vannpytter, balansere der det går an, og utforske det meste. De greier å klippe med saks, og etter hvert klipper de etter en strek. Finmotorikken utvikles sånn at de etter hvert har større kontroll også over de små bevegelsene sine.

Noen barn er roligere i bevegelsene, og det er viktig at også de får være i aktivitet og utfolde seg i sitt eget tempo.

Når barna er ute og leker i barnehagen, så bruker de hele kroppen sin, og de utfordrer seg selv til stadig å greie nye ting. De klatter, de henger etter armene, de løper, de hopper og de sklir, og vi voksne skal være der for å støtte barna slik at de får lyst til å mestre nye ting. Vi skal passe på at de ikke slår seg, men samtidig motivere dem sånn at de får lyst til å prøve nye utfordringer.

Fysisk og motorisk utvikling i Barneskolealderen

De fysiske forandringene er tydelige gjennom hele barndommen. Muskulaturen utvikler seg, og kroppen blir kraftigere. Barna mestrer mer og mer av fysiske aktiviteter, og den motoriske utviklingen er stor i løpet av Barneskoleårene.

- I 1. klasse trenger barna ofte en del hjelp når de kler på seg, med for eksempel glidelås, knapper, knytting av lisser og så videre. I 4. klasse klarer barna dette selv, relativt raskt.
- Barna får bedre og bedre kroppskontroll og får til flere ting. De sykler, går på ski og skøyter, svømmer, klatter i tau og ribbevegg, løfter sin egen vekt, sparker og kaster ball dit de vil, og de har god balanse. Her er det også individuelle forskjeller, noe som ofte har med interesse å gjøre.
- Mange barn liker godt å bevege seg til musikk og å synge.
- Nå kan barna være koncentrert over lengre perioder og øve på ting for å bli bedre.
- Finmotorikken har utviklet seg mye.
- 6-åringen skriver navnet sitt, ofte med store, ujevne bokstaver.
- 10-åringen skriver liten skrift eller løkkeskrift på linjer.
- Når de tegner, har de med mange små detaljer.
- De klarer etter hvert å strikke og sy.
- Barna får bedre kontroll på koordineringen av fin- og grovmotorikk dess eldre de blir.

Fysisk aktivitet

Finmotorikk er de små bevegelsene som vi bruker når vi skriver, pusler, legger perler og så videre.

Grovmotorikk er de store bevegelsene som involverer de store kroppsmusklene. Det er disse musklene vi bruker når vi løper, sykler, går og så videre.

Oppgaver til filmen «Å tilrettelegge for fysisk aktivitet»

1. Hvilke konsekvenser kan for mye stillesittende aktivitet ha på sikt?
2. Hvorfor er det viktig at de voksne deltar i fysisk aktivitet sammen med barna?
3. Hvordan kan vi legge til rette for fysisk aktivitet?
4. Gi eksempler på hva som skal til for at barn skal bli mer aktive i fritiden.

Fysisk og motorisk utvikling i ungdomsskolealderen

Også i løpet av ungdomsskolealderen skjer det mye i den fysiske og motoriske utviklingen. Tenåringene vokser fort. Jentene vokser raskest cirka fra 12-årsalderen, og guttene cirka fra 14-årsalderen, men her er det selvfølgelig store individuelle forskjeller.

Samtidig med at man vokser i lengden, forandrer proporsjonene i kroppen seg. Hender og føtter vokser ganske raskt, og det kan bli vanskeligere å koordinere bevegelsene en periode.

Ungdommene går nå inn i puberteten, der det skjer store hormonelle forandringer, og de vil etter hvert utvikle en voksen kropp. Huden forandrer seg i tenårene, og både gutter og jenter kan være plaget av kviser.

Ungdom

I ungdomstida blir musklene større og kraftigere, og hjertet og lungene får større arbeidskapasitet. Kroppen tåler større belastninger enn tidligere. Ungdommer har ganske god kontroll over kroppen og er ofte aktive i sport og idrett.

Det tar tid å venne seg til at kroppen forandrer seg, og tenåringene trenger ekstra støtte og anerkjennelse i denne perioden.

Oppgaver til lydfilen «Ungdom og idrett»

1. Hva er sammenhengen mellom idrettsaktivitetene du er med på som ung, og de fysiske aktivitetene du driver med som voksen?
2. Hvorfor bør unge drive med idrett?
3. Hvordan kan friluftsliv i barne- og ungdomsårene være en god investering?
4. Ungdommene her forteller at de tror at aktiviteten går ned når de blir eldre. Hva kan grunnen være til at de tror det, og hva kan man eventuelt gjøre med det?
5. Hva er forskjellen på aktivitetsnivået til gutter og jenter som tenåringer og som 23-åringer?
6. Hvilke aldersgrupper bør man være særlig oppmerksom på?
7. Har det mye å si hvilken type aktivitet du driver med?

Oppgaver til filmen «Fysisk aktivitet i skoletiden»

1. Hvorfor er det viktig å tilby elever en times fysisk aktivitet hver dag?
2. På hvilken måte er fysisk aktivitet bra for skolehverdagen?
3. Hvilken effekt kan skolen se av dette prosjektet?
4. Hvordan kan fysisk aktivitet forebygge mobbing?
5. Hvordan kan fysisk aktivitet virke på læringsmiljøet i en klasse?

Sosial og følelsesmessig utvikling

Sosial og følelsesmessig utvikling 0–1 år

Alle barn er født forskjellige, og vi er alle små individer fra fødselen av. Barnets personlighet og temperament kan vise seg tidlig. Noen barn er veldig utadvendte og nyter at det er mye liv rundt dem, mens andre er mer tilbakeholdne og blir ulykkelige hvis ikke omsorgspersonene er i nærheten. I denne perioden hvor barnet oppdager nye ting rundt seg, er det viktig at de nærmeste omsorgspersonene viser interesse sammen med barnet. Det gjør vi ved å nikke, se sammen, smile og gi små kommentarer. Barnet blir da trygt og kan utforske verden videre.

Illustrasjon: 4–8 måneder

Fra cirka 2 uker

- Spedbarnet gjenkjenner mor og far.
- Barna snur hodet bort når de ikke vil kommunisere mer, og de signaliserer på en måte at nå er de slitne og trenger en pause.
- Det er viktig at omsorgspersonene er lydhøre for de signalene barnet prøver å gi. Barnet trenger å føle seg sett og forstått, og det er viktig at det får mye omsorg og kjærlighet.

Fra cirka 4 måneder

- Fra cirka 4 måneders alder får barnet virkelig øynene opp for verden rundt seg, og det får også øye på andre barn. Ofte er det andre barn som får fram latteren hos den lille første gang.
- Fra cirka 5 måneders alder kan barnet begynne å skjelne mellom kjente og fremmede.
- Barnet synes også at det er veldig gøy å se på seg selv i speilet, men det forstår ennå ikke at det ser på seg selv.
- Munnen er et viktig sanseorgan for barnet, og derfor suger det på alt, både på hendene sine og leker. Det kjenner etter med munnen om tingene er harde, kalde, bløte, varme og så videre.

Fra cirka 8 måneder

- Når de er 8–10 måneder, kan mange barn bli veldig fortvilet når mor, far eller andre av de nærmeste omsorgspersonene forsvinner ut av synsvidde. De tror at de er borte for alltid. Dette er tegn på positiv tilknytning til foreldrene og ikke at noe er galt.

Eksempel

Et utadvendt barn vil smile og pludre til fremmede så lenge det sitter på fanget til for eksempel mor eller far, men blir usikkert så fort foreldrene er borte. Dette er en sunn og naturlig holdning. Barnet ser an den fremmede før det eventuelt fortsetter samtalen.

- Ettåringen begynner å bli klar over sin egen person. Jeg-et utvikles både gjennom oppdagelse av egne prestasjoner og gjennom de reaksjonene andre viser.
- Noen barn reagerer på navnet sitt rundt 10–12 måneder.
- Barn kan være svært tilbakeholdne og bruke lang tid på å se fremmede personer an. La barnet få den tiden det trenger.
- Barnet vil også merke seg foreldrenes reaksjon på den fremmede. Hvis foreldrene smiler og er imøtekommende mot den fremmede, vil også barnet være mindre tilbakeholdent. Dette gjelder også andre omsorgspersoner som barnet er trygg på.

Sosial og følelsesmessig utvikling i barnehagealderen

Sosial og følelsesmessig utvikling i barneskolealderen

Sosial og følelsesmessig utvikling i ungdomsskolealderen

Lekutvikling

Lekutvikling 0–1 år

Fra cirka 4 måneder

Barnet tar etter leker, fører leker til munnen, smaker og kjenner på dem. Det liker for eksempel å leke med

- uro med musikk
- rangler med lyd

Det viktigste barna lærer i barnehagen, er å være sammen med andre mennesker. De lærer samspill med andre barn og voksne.

De voksne setter grenser for barnet, og barnet lærer fort hva som er nei, og hva som er ja. Barnet prøver viljen sin og prøver ut hvor langt mamma, pappa eller andre voksne vil strekke seg. De opplever kanskje også at det er forskjellige regler som gjelder på forskjellige arenaer. Det er ikke sikkert at det som er lov hjemme, er lov i barnehagen.

Barnet aksepterer ofte grensene hvis du som voksen er tydelig og forklarer barnet hvorfor det ikke alltid kan gjøre som det vil. Samtidig er det viktig å sette pris på det barnet gjør bra, og formidle det til barnet. Det er med på å utvikle barns evne til å oppdre velvillig overfor andre mennesker, og det hjelper til med å gi barnet et godt selvbytte.

En viktig bit av den sosiale utviklingen i barnehagen skjer rundt måltidet. Der kan både barn og voksne sitte å ha lange samtaler. Når man snakker med hverandre om hva som spises, får barna en bevissthet om ernæring og hva som er sunt og godt å spise.

Barna bruker sansene sine. De lukter på maten, smaker på maten og kjenner på maten. Særlig de minste gjør det. Barna lærer også å håndtere kniv, skje og gaffel etter hvert. Rundt måltidet bruker vi mye tid på å snakke sammen, ta tur og lytte til hverandre.

Matpause

Å ta tur er det samme som turtaking. Det vil si at man bytter på å snakke og lytte i samspill med andre.

Kjensleuttrykk

Turtaking

De minste barna i barnehagen, de mellom 1 og 3 år, har store svingninger i den følelsesmessige utviklingen sin. Det er kort vei mellom latter og gråt, og de voksne må klare å tolke barnas uttrykk og imøtekommne behovene deres. Det er viktig at små barn blir forstått, sett og hørt.

For å være en god medarbeider og voksen i barnehagen er det viktig at de voksne greier å gå helt inn i barns lek. De må være opptatt av barna, se på dem som likeverdige mennesker og ha evnen til å se ting fra barnas perspektiv.

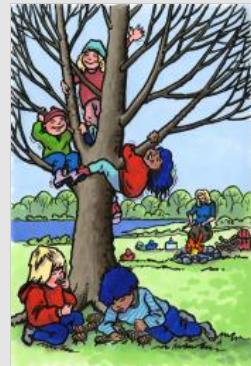
Oppgaver til filmen «Gruppeprosesser»

1. Finn ut hvordan du lager pil og bue.
2. Hva lærer barn av å delta i grupper?
3. Finn ut hvordan du skal lage seljefløyte.
4. Hva er fordelen med grupper som har vært mye sammen?
5. Hva må den voksne i gruppen følge med på?
6. Hva menes med å «velge seg bort fra mestringsopplevelser»?
7. Hva krever det av planlegging dersom du skal dra på overnattingstur med så små barn?
8. Hva er prososial atferd?
9. Her hører du et godt eksempel på empati. Hvilket eksempel er det?
10. Hvordan får disse barna opplevelser som de bare kan få i naturen?
11. Hvilken betydning har slike opplevelser?
12. Hva gjør gruppen god?
13. Hva må du gjøre dersom du ser at et barn er utenfor gruppen?
14. Hva er samspillserfaringer?
15. Hvordan kan vi gi barn samspillserfaringer?
16. Hva kan du gjøre for at det ikke skal eksistere «verstinger» eller «vanskelige barn»?
17. Hva er de voksnes jobb i gruppen?
18. Diskuter filmen i klassen din. Hva er det viktigste dere bør lære av denne filmen?

I barneskolealderen betyr det mye å ha venner. Fra barnet er 5–6 år og begynner på skolen, og fram til 7. klasse, har det skjedd mye i den sosiale og følelsesmessige utviklingen.

I 10-årsalderen er barna mye mer selvstendige enn de er som 6-åringar. Når barna begynner i 1. klasse, går de aller fleste på skolefritidsordning (SFO). De blir som regel fulgt dit av voksne. Det varierer hvor stor plass barna har i SFO. Noen er der hver dag etter skolen, mens andre er der i kortere tid. Barna har mulighet til å være på SFO til og med 4. klasse.

I årene fremover blir barna mer og mer selvstendige og må klare seg selv etter skoletid.

Samhandling

Å spille et instrument

- Barna begynner å se og forstå konsekvensene av handlingene sine.
- Det er viktig for barnet å være flink i noe. Mestring er viktig for identitetsbyggingen.
- Alle barn bør oppleve mestring på noen områder. Noen er flinke i forskjellige skolefag, andre i forskjellige idretter, eller de spiller et instrument.
- I de fleste tilfeller kan barna selv ordne opp i konflikter. Nå klarer de ofte å snakke seg fram til en løsning.
- Barna kan øve lenge på en aktivitet for å få den til eller bli bedre. Det gjelder både skolefag, idrett og musikk.
- Vennskap er viktig for barna. Noen har mange venner, andre har få.
- De fleste barna er flinke til å inkludere andre i leken så ingen trenger å være alene. Det er likevel noen barn som faller utenfor og ikke kommer inn i gruppen. Noen barn blir dessverre også mobbet på skolen. Disse barna trenger at vi er spesielt oppmerksomme.
- Det er vanlig med klassearrangement som karneval, overnattingsturer og lignende. Dette gir barna en fellesskapsfølelse.

Barnas utvikling fortsetter på alle områder, og det vil skje mye med dem før de begynner på ungdomsskolen.

Oppgaver til filmen «Motivasjon og læring»

1. Nevn noen viktige faktorer du kan jobbe med for å skape motivasjon.
2. Hva er et godt læringsmiljø?
3. Hvordan henger motivasjon og mestring sammen?
4. Hvorfor er det viktig å se hver enkelt elev og legge vekt på det som er bra?

• leker med stoff som er lette å holde rundt

- speil
- leketeppe med mange farger

Fra cirka 8 måneder

- Nå undersøker og utforsker barna kroppen sin. De bygger seg opp en kroppsidentitet ved å ta på, smake og kjenne.
- En morsom lek i denne alderen kan for eksempel være å stikke tærne i munnen og suge på dem.
- Borte titt-titt er en morsom lek nå. Her lærer barnet at ting ikke blir borte selv om det ikke kan se dem. Barnet tror at tingene er borte for alltid når den er borte, og når den plutselig titter fram igjen, er det en veldig morsom overraskelse. Etter hvert vil også barnet prøve å finne ut hvor tingene ble av, så hvis du gjemmer deg, vil det prøve å finne deg.

Når elevene begynner på ungdomsskolen, får de fleste mange nye venner, mens noen opplever overgangen til ungdomsskolen som vanskelig. I denne perioden er den sosiale og følelsesmessige utviklingen i stor grad med på å prege identitetsbyggingen.

I denne perioden er ungdommene mer klar over hva som skjer med dem, og i løpet av ungdomsskoletiden utvikler mange seg fra å være barn til å bli små voksne, men de kan nok i enkelte sammenhenger føle seg som barn og ønske å bli behandlet som barn. I neste øyeblikk vil de imidlertid bli behandlet som voksne.

Fellesskap

Én ungdom kan bli sett på som inn og kul, mens andre må slite med følelsen av ikke å bli sett i det hele tatt. Dette er en sårbar periode i livet, og det er viktig å støtte ungdommene og se alle. Legg merke til de gode egenskapene hos hver enkelt, og del det gjerne med den det gjelder.

Ungdomsskoleelevene sammenligner seg ofte med andre. De ser på kroppene til de andre, og kroppens utvikling er veldig viktig for den følelsesmessige utviklingen deres. For noen er dette problematisk. Puberteten kjennetegnes av store humørsvingninger for mange elever, og de er ganske sårbare i denne perioden.

De første alvorlige ungdomsforelskelsene finner vi ofte i ungdomsskolen, og elevene prøver ut grenser. De lurer på hvem de er, hva meningen med livet er, og hvor veien går videre. For mange er det å velge utdanningsløp for videregående skole den første store avgjørelsen de må ta.

Lekutviklingen begynner med at barnet utforsker alle bevegelser i omgivelsene sine, særlig i ansikter. Videre er det å bli kjent med egen kropp sentralt. Når barnet kan gripe om ting, leker det med leker, og etter hvert leker det med andre barn eller voksne.

Fra cirka 2 uker

- Barn kan se med en gang de blir født, og fra cirka 2 ukers alder ser barnet på cirka 20–30 centimeters avstand.
- Barnet er mest opptatt av ansikter, og det synes at det er veldig spennende å se på et «levende» ansikt.
- Det er også fascinert av kontraster.

Barn i lek

Lekutvikling i barnehagealderen

I leken kan barna prøve ut forskjellige roller. De kan leke mor, far og barn, og de tar ulike perspektiv. De lærer å kommunisere med hverandre, og gjennom samspillet i leken utvikler barnet seg på mange forskjellige områder. De lærer å ta hensyn til andre barns ønsker og behov, de lærer forskjellige måter å tenke på, og de lærer å bli selvstendige og å ta ansvar.

Å leke sammen

Små barn leker ofte ting de kjenner, for eksempel det å legge dukken til å sove og synge «nattasang». Større barn prøver ut andre ting i leken. Når de har vært på tur, kan de for eksempel ha lyst til å leke ting som de har sett på museet eller toget.

Barns lek dreier seg ofte om å late som. De kan late som om de er andre mennesker, og de kan gjøre om stemmen sin. Noen barn leker alltid med østlandsdialekt når de leker voksne, mens andre barn snakker svensk. Det blir veldig annerledes.

Barn leker ting de kjenner til fra dagliglivet.

Eksempel

Når barn leker at mamma og pappa skal gå på jobben, hender det at de bare går ut av dukkekroken og er borte lenge og er på jobben. Så kommer de hjem igjen og lager middag. Dette er en typisk hverdagsaktivitet som barn gjerne tar med i leken sin.

Leken er også viktig for å utvikle fantasien. Ved å tenke nye tanker og for å utvikle kreativiteten sin prøver barna nye spennende ting som de kanskje ikke ville våget dersom de var seg selv, men når de leker, så er det greit å tørre å prøve nye ting.

Oppgaver til filmen «Digital barnehage»

1. Hva er spesielt med denne lekeplassen?
2. Hva kan barna lære her?
3. Hvilke ulike ferdigheter må barna bruke?
4. Hva tenker du om slike lekeplasser?
5. Hvorfor er det økt satsing på data i barnehagen, tror du?

Oppgaver til lydfilen «Lek i barnehagen»

1. Hva er forskjellen på læring i barnehagen og læring i skolen?
2. Hvordan kan læring bli en del av leken?
3. Hva kan barn lære i leken?
4. Bruk rammeplanen for barnehagen og finn ut hva den sier om lek og læring.

Lekutvikling i barneskolealderen

Det skjer mye med barns lekutvikling i løpet av barneskolealderen, og de går blant annet fra å leke rolleleker til mer organiserte og regelstyrte leker.

- De første skoleårene leker barna fortsatt rollelek, og ofte har de små figurer som de leker med.
- Leken krever ofte samarbeid for å fungere. Barna kan for eksempel lage de flotteste byggverk sammen, spille ballspill sammen og leke regelleker der de må forholde seg til bestemte regler og til hverandre.
- Barna liker å spille forskjellige typer spill. De lærer å vente på tur, og de må være forberedt på å tape. Jo eldre barna blir, dess vanskeligere spill klarer de.

Utelek

Mange spill fører til at barna øver opp forskjellige ferdigheter: Yatzy øver gangetabellene, i kortspill må de bruke forskjellige regneferdigheter, Gruble utvikler språket, og så videre.

- Mange barn blir inspirert av tv-program. De finner gjerne på egne danser, og de synger til.
- I uteleken, særlig om vinteren, kan det lett bli voldsom lek. Noen leker, for eksempel Konge på haugen og aking, må ha faste regler så ingen blir skadet. Det er viktig at barna forstår hva som kan være et uhell, og det gjør de stort sett nå.

Lekutvikling i ungdomsskolealder

Vi kan spørre oss om ungdomsskoleelever leker. Svaret er klart: Ja, det gjør de.

Forskjellen er bare den at de leker annerledes enn de gjorde i barneskolen, og det er individuelt store forskjeller.

Ut over høsten i 8. klasse ser vi klare endringer. Leken blir mindre fysisk, og den får et lavere støynivå. Ungdommene er opptatt av hva de eldre elevene mener om dem, og de ser på hva de eldre elevene gjør. Det er færre elever som leker ute i skolegården.

Mye av leken foregår nå i organiserte former, for eksempel idrett. Men det er også mange som driver med uorganisert aktivitet, og svært mange bruker pc til ulike typer spill.

Andre elever driver med jo-jo, de sjonglerer, de bygger lego og spiller kort. De vil gjerne ha høyt tempo og krevende aktiviteter, men ikke nødvendigvis prestasjonspress, og det er svært viktig at aktiviteten er lystbetont.

Skilek

Oppgaver til filmen «Lek i gamle dager»

1. Hvilken betydning har en slik dag for barn og unge?
2. Hva kan de lære på en slik dag?
3. Hvorfor er det viktig å lære om «gamle dager»?
4. Hva er kulturarv?

Oppgaver til filmen «Munking»

1. Forklar denne leken. Lek den med de andre i klassen din.
2. Hva er historien til denne leken?
3. Hva heter leken på andre språk?

Språkutvikling

Språkutvikling 0–1 år

Helt fra fødselen av kommuniserer barnet med omverdenen. Med lyder, kroppsspråk og mimikk forstår vi hva barnet «sier», og etter hvert kan det føre en liten samtale.

Fra cirka 2 uker

- Spedbarnet vil prøve å herme etter lyder. De første 4–6 ukene er det mest vokallyder soma, ay og ai.
- Fra cirka 2 måneder begynner mange med konsonanter i tillegg og lager lyder soma-gy og a-gi.
- Spedbarnets måte å kommunisere på kaller vi turtaking. Vi kan forklare det med å si at foreldrene sier noe, og så svarer barnet.

Illustrasjon: 1–4 måneder

Eksempel på turtaking

Mamma sier: «Så fin du er!» mens hun ser på barnet og venter på at han skal svare. Svaret er ofte bare et gah eller en bevegelse, men det er nok til å skjonne at barnet liksom har svart. Dette samspillet mellom barnet og omsorgspersonene er veldig viktig for barnets videre utvikling.

- Barnet er i stand til å gjenkjenne stemmer og sanger det har hørt i svangerskapet. Det vil derfor føles trygt for barnet når mor eller far prater og synger til barnet.
- Gråt er barnets viktigste signal for å tilkalle foreldrene. Et barn som får oppmerksamhet hver gang det gråter, lærer at det kan stole på foreldrene, og det vil utvikle tillit både til seg selv og til foreldrene. Blir barnet derimot oversett, vil det etter hvert gi opp å få dekket behovene sine og etter hvert gråte mindre og miste tilliten.

Fra cirka 4 måneder

- Barnet viser at det vil ha kontakt, og det går etter hvert an å ha en hel liten samtale.
- Munnmotorikken utvikler seg og gir barnet muligheter til å bruke tungen på en ny måte.
- Det kan nå sette sammen lyder til et variert lite pludrespråk.
- Det puster gjerne luft gjennom munnen og lager de flotteste spytbobler.
- Det begynner å bli nysgjerrig på det som skjer rundt det, og det snur seg etter stemmer og andre lyder. Noen kan nå bli veldig urolige når de skal amme.
- Det etterligner lyder og babler mer enn før.

Fra cirka 8 måneder

- Barnet lager nå mange lyder og forstår flere og flere ord, for eksempel mamma og pappa.
- Det hermer etter lyder.
- Barnet bruker flere sanser for å utvikle språkforståelsen sin.

Hvis barnet for eksempel skal lære hva en ball er, vil barnet både se, smake og kjenne på ballen. Det må høre ordet ball, og alt dette til sammen gjør at alle inntrykkene blir lagret i barnets hode. Til slutt, etter mange gjentagelser, har barnet lært seg begrepet ball og betydningen av det.

Språkutvikling i barnehagealderen

Språkutviklingen i barnehagealderen er enorm. Ordforrådet øker jevnt i hele forskolealderen. Det er sånn at de minste barna som kommer i barnehagen, kanskje kan si mamma eller pappa eller bable noen ord og lyder, men når de går ut av barnehagen, kan de flere tusen ord.

Barn utvikler seg i ulikt tempo. Noen er veldig tidlig ute med å snakke og kan mestre mange og lange setninger når de er ganske små. Andre venter til de er 2–3 år og er helt sikre på at de klarer å si det de ønsker, før det kommer tydelige ord.

Når barn skal lære seg å snakke, begynner de med enkeltord. Etter hvert setter de sammen flere ord til hele setninger. I begynnelsen sier de enkle ting som: «jeg vil ha».

Når de blir litt større, begynner barna å tøyse og tulle med språket. De øver seg på lyder, sier mange rare ord, og de framfører rim og regler.

Språkutvikling

Det verbale språket er et viktig kommunikasjonsmiddel for barnet, sammen med kroppsspråket

Eksempel: «Så den salaten ble spist opp – som en prat.»

Disse tulleversene kan være ting som for oss voksne ikke henger sammen, men som for barna er en lek med språket.

Når barna kommer opp i skolealder, har stort sett de fleste av dem kontroll over lyder, og de har et stort ordforråd og en god ordforståelse.

Oppgaver til filmen «Debattprogram om barnehage og språkutvikling»

1. Forklar hva undersøkelsen det refereres til i starten av programmet, sier.
2. Hva er debattantene uenige om?
3. Sett opp argumenter for og imot. Finn ut hvem som mener hva.

Oppgaver til filmen «Språkutvikling»

1. Hva går STRAKS-prosjektet ut på?
2. Hva styrker man hos barna med et slikt prosjekt?
3. Lag et innlegg der du argumenterer for at dette er et godt prosjekt når det gjelder barns språkutvikling.

Oppgaver til filmen «Samisk barnehage»

1. Hva er hovedmålsettingen for den samiske barnehagen i Oslo?
2. Hvordan kan barnehagen greie å ta vare på barnas identitet og språk utenfor det samiske forvaltningsområdet?
3. Hvorfor er det viktig å ta vare på en kulturell identitet?

Oppgaver til filmen «Forsinket språkutvikling»

1. Hvordan kan du vite at et barn har et språkproblem?
2. Hvilken grov hovedregel kan det være lurt å ha i bakhodet når man vurderer språket til barna ved 2- og 3-årsalderen?
3. Hva er spesifikke språkproblemer?
4. Hvorfor er det viktig å få hjelp så tidlig som mulig når barn har språkproblemer?
5. Hva er et språkbad?

Oppgaver til filmen «Innestemme»

1. Hva er innestemme?
2. Hvilke refleksjoner gjør du deg når du ser denne filmen?
3. Hvordan kan voksne være gode rollemodeller?

Språkutvikling i barneskolealderen

Språkutviklingen fra 1. til 7. klasse er naturlig nok veldig stor.

I seksårsalderen har barnet et gjennomsnittlig ordforråd på 2000–3000 ord. Ordforrådet øker hele tiden, men det er store individuelle forskjeller.

Illusjon: 6–12 år

- Bøker er viktig for språkutviklingen. Små barn trenger å bli lest mye for og få ord og handling forklart for seg. Det er viktig å fortsette med dette når barnet blir eldre.
- Barn lærer som regel å lese i løpet av de første skoleårene. Med øving blir de bedre og bedre. Lesehastigheten og forståelsen øker dermed.
- I 4. klasse er det mange som leser kapittelbøker som ofte fins i serier. Jo mer de leser, jo større blir ordforrådet og begrepsforståelsen.
- Barn lærer på forskjellige måter, og i 4. klasse begynner de å bli bevisst på hvordan.

Kapittelbøker
er ofte godt egnet for høytesing, og de kan ha en handling som varer over flere kapitler. Noen bøker kan derimot ha avsluttede historier i hvert kapittel.

- Noen er mest **visuelle**. Det betyr at de lærer best ved å bruke øynene, lese og se.
- Andre kan være **auditive**, og da liker de å lytte og bruke hørselen.
- Noen barn er **taktile**. Da vil de gjerne kjenne på, ta på og bruke fingrene.
- De som er **kinestetiske**, lærer best gjennom å få bruke hele kroppen.

- For å lære nye ting bruker vi forskjellige verktøy: sangleker, rim, regler, spill, telleklosser og sangtekster på norsk eller engelsk.

Oppgaver til filmen «Motivasjon og læring»

1. Nevn noen viktige faktorer du kan jobbe med for å skape motivasjon.
2. Hva er et godt læringsmiljø?
3. Hvordan henger motivasjon og mestring sammen?
4. Hvorfor er det viktig å se hver enkelt elev og legge vekt på det som er bra?

Ungdommer blir nå mer opptatt av å lese aviser. De bruker Internett mer til kunnskapsinnsamling, og de begynner å lese andre typer bøker.

De øker forståelsen av og evnen til å bruke ulikt språk i ulike sammenhenger, for eksempel blant venner og i skoletimene.

Språkutviklingen er en prosess som foregår hele livet. Et godt utviklet muntlig språk er av stor betydning for hvordan vi alle leser og skriver.

Ungdommer benytter ofte slanguttrykk som hører til i den alderen.

Det kan variere hva som er inn, men ofte er det noen uttrykk som «alle» bruker en periode. Språkbruken vår påvirker hvordan andre ser på oss, og språket er et viktig verktøy for å vise andre hvem vi er, og hvem vi vil identifisere oss med.

Språket er personlig, og det er nært knyttet til identitetsutviklingen og til følelser. Språket blir ofte brukt for å bearbeide følelser, og ved å bruke språket på denne måten blir ungdommene bedre kjent med seg selv.

Vi ser at data- og mobilbruk påvirker ungdommenes språkutvikling.

Å snakke sammen

Illustrasjon: Mobiltelefon

Eksempel

Når ungdommer skriver tekstmeldinger, bruker de gjerne dialekt og mange forkortelser, for eksempel *d* i stedet for *det* og *gid* i stedet for *glad i deg*.

Nedsatt funksjonsevne

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Nedsatt funksjonsevne \(71660\)](#)

Her finner du en samling av fagstoff, filmer, lenker og oppgaver om temaet nedsatt funksjonsevne. Mye av det du finner her, er også knyttet til andre tema i læringsressursen, men da som enkelttoppslag.

Som elev på Vg1 helse og sosialfag leste du blant annet dette:

[Vg1 meny - Ulike forutsetninger](#)

Se om du har behov for å repetere noe av dette før du går videre.

Hvem har nedsatt funksjonsnivå?

Muligheter eller begrensninger

De aller fleste mennesker opplever å ha nedsatt funksjonsevne i kortere eller lengre deler av livet sitt. Det varierer hvor nedsatt funksjonsevnen er, og om det er varig eller forbigående.

Noen mennesker har så store funksjonsnedsettelser at trenger hjelp fra andre for å mestre hverdagen.

Universell utforming / video

<http://ndla.no/hb/node/28037>

Du finner et eget kapittel om universell utforming under «oppvekstmiljø».

Oppgaver til fagstoff om «Nedsatt funksjonsevne».

Tenk over

1. I læreplanen din er ikke begrepet funksjonshemmning eller nedsatt funksjonsevne nevnt i noe kompetansemål.
 - Hva kan grunnen til dette være?
 - Hvorfor skal du da lære noe om dette emnet?
2. Lag et tankekart over det du kan om nedsatt funksjonsevne. – Sammenlign tankekartet ditt med fagstoffet på Vg1.
 - Undersøk om du trenger å repetere noe av fagstoffet fra Vg1 før du går i gang med fagstoffet på Vg2.
 - Ta fram tankekartet på slutten av skoleåret og se om du har lært noe.
3. Bruk bildene og videoen på siden som inspirasjon til en tekst om nedsatt funksjonsevne

Oppgaver til «Universell utforming».

Film»

Se filmen.

1. Hvordan definerer moren i filmen universell utforming?
2. Hvilke problemer møter Sara og moren hennes?
3. Hvilke signaler sendes dersom en butikk ikke er tilgjengelig for alle?
4. I filmen besøker vi en kino der det er tenkt mye på tilgjengelighet for alle. Hva er gjort?
5. Hvilke grupper kan ha nytte av universell utforming?
6. Hva er tanken bak universell utforming?
7. Hva er sammenhengen mellom universell utforming og sugerør?
8. Hva er sammenhengen mellom universell utforming og fjernkontroller?
9. Hvordan er skolen vi besøker, tilrettelagt for alle?

Kunnskap om funksjonshemninger

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Kunnskap om funksjonshemninger \(71666\)](#)

Som barne- og ungdomsarbeider vil du møte barn med funksjonshemninger som du har liten eller ingen kunnskap om. Da må du bruke ulike kanaler for å lære mer om disse funksjonshemningene.

Gode kilder til informasjon om en funksjonshemning:

- Barnet selv har ofte mye kunnskap om sykdommen. Lytt til det barnet forteller, og se det i lys av barnets alder og utvikling.
- Foreldre eller foresatte har vanligvis mye kunnskap.
- Det er naturlig at du vender deg til lege, helsesøster, pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT), logoped og andre innenfor helsevesene for å få mer kunnskap om funksjonshemningen.
- Du finner lenker til mange interesseorganisasjoner i lenkesamlingen. De har som oftest gode og oppdaterte nettsider.
- Sjekk også ut Frambu – senter for sjeldne funksjonshemninger i lenkesamlingen.

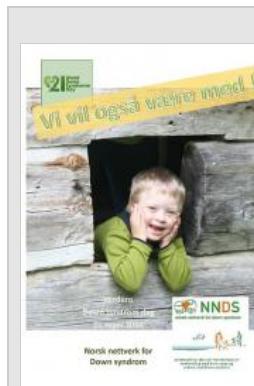
Fysisk aktivitet for mennesker med funksjonsnedsettelse

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Fysisk aktivitet for mennesker med funksjonsnedsettelse \(5917\)](#)

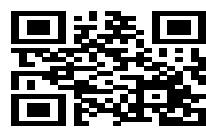
Fysisk aktivitet for barn og unge bør i størst mulig grad foregå på områder som er tilgjengelige for alle, uavhengig av funksjonsnivå. Man bør også så langt som råd velge aktiviteter som alle kan delta på. Fysisk aktivitet er like viktig for mennesker med funksjonsnedsettelse som for andre.

Downs syndrom

Fysisk aktivitet

**Fysisk aktivitet
for mennesker
med
funksjonsned-
settelse /
fagstoff**

<http://ndla.no/nb/node/5917>

Av og til kan det være klokt å snu problematikken på hodet. Ta utgangspunkt i de aktivitetene som den med funksjonsnedsettelse kan delta i, og spør deg selv: «Hva må til for at de andre elevene også kan delta i denne aktiviteten?»

Eksempel: Idar sitter i rullestol og er god i rullestoldans. Hva skal til for at hele klassen skal kunne lære seg rullestoldans? Kanskje er alt som skal til, at de får lånt noen rullestoler og får Idar til å forklare hvordan de skal gjøre det.

For mennesker med nedsatt funksjonsevne er gjerne treningsaspektet ved fysisk aktivitet svært viktig for å behandle funksjonsnedsettelsen eller kompensere for den. Samtidig handler det å være fysisk aktiv om verdier, livsstil og ønske om sosial tilhørighet. Dette gjelder for alle, men er enda viktigere for de gruppene i befolkningen som i større grad enn andre føler seg isolert.

Vi legger grunnlaget for et fysisk aktivt liv og god helse i barne- og ungdomsårene. Barn som har nedsatt fysisk eller mental funksjonsevne, er i risikosonen for å få en livslang passiv tilværelse. Derfor er det viktig med motorisk aktivitet fra tidlig alder for å sikre at barnet utvikler optimale fysiske ferdigheter. Barn med funksjonshemning kan trenge ekstra stimulering og tilrettelegging for å få utnyttet sine ressurser best mulig.

Kilde: Helsedirektoratet

Det er forsket lite på fysisk aktivitet hos mennesker med nedsatt funksjonsevne, men i levekårsundersøkelsene oppgir mennesker med funksjonsnedsettelse at de er i langt mindre aktivitet enn andre i samme aldersgruppe.

Som barne- og ungdomsarbeider møter du barn og unge med funksjonsnedsettelse på alle arenaer der barn og unge oppholder seg. Ofte har barne- og ungdomsarbeideren et eget ansvar eller et medansvar for mennesker med funksjonsnedsettelser. Mange barne- og ungdomsarbeidere jobber også i hjemmene til mennesker som har ekstra behov for hjelp.

Når du skal hjelpe barn og unge til fysisk aktivitet, er det viktig å se på hvilke muligheter barnet har, i stedet for å se på begrensningene. I det daglige bør du tilrettelegge for aktiviteter som alle kan delta i. Enkelte aktiviteter er likevel slik at ikke alle kan delta. Da er det viktig å se om barnet kan delta i deler av aktiviteten, eller om en gruppe barn kan gjøre en annen aktivitet.

Eksempel:

Gunn er elleve år og sterkt synshemmet. Hun har vanligvis gym sammen med Når klassen, men da er barne- og ungdomsarbeideren Nora sammen med henne. du Når klassen skal trenere på ballspill, er det vanskelig for Gunn å delta. Skolen har sammen med Gunn bestemt at barne- og ungdomsarbeideren skal ta med seg Gunn og tre andre elever inn i en annen sal der de også har ballspill, men der alle spiller med bind for øynene. Her lærer de andre barna å bruke de andre sansene sine, og de får kanskje en større forståelse for Gunns hverdag.

arbeider med barn og unge i organiserte fritidsaktiviteter, er det viktig å gi rom for at alle skal få delta – enten i eksisterende grupper eller i egne grupper når det er naturlig.

Eksempel

Aktivitet eller ikke?

Det
finnes

Isak er 16 år og går første året i videregående skole. Han har cerebral parese og få trenger hjelp til en rekke praktiske gjøremål. Han sitter i rullestol og har liten kontroll over musklene sine. Nå skal klassen hans på klatretur i nærmiljøet. Ole Kristian er barne- og ungdomsarbeider og en av flere som hjelper Isak når han trenger det. Klatreturen er en utfordring for Isak og klassen. Under finner du to måter å møte denne utfordringen på.

Aktivitet

Ole Kristian kan sammen med Isak og læreren finne et område som er tilgjengelig med rullestol. De må deretter planlegge turen godt, slik at Isak kommer seg dit og kan ha det bra på turen. Når de kommer fram, kan Ole Kristian hjelpe Isak ut av stolen. Mens de andre klatrer i nærheten, kan Isak for eksempel bevege seg litt på en stor stein. Isak får på denne måten delta i fellesskapet. Han får brukt sansene sine og beveget seg. Kanskje kan han få på seg klatreselen og prøve å rappellere litt også. For Ole Kristian og læreren er det selvfølgelig at Isak skal være med på turen. Dette klarer de; det krever bare litt ekstra planlegging.

Ikke aktivitet

Ole Kristian og læreren kan bli enige om at det er best at Isak blir hjemme. De kan se en film mens klassen er på tur, for det er mye enklere for alle.

aktiviteter som mennesker med nedsatt funksjonsevne ikke kan delta i, men de kan ofte ikke delta på samme måte. Deltakelse krever at

- man kommuniserer med barnet eller ungdommen
- man er kreativ
- man planlegger godt
- man samarbeider med barnet og eventuelt foreldrene
- man ser mulighetene
- miljøet er godt tilrettelagt for alle mennesker
- barne- og ungdomsarbeideren har gode kunnskaper om fysisk aktivitet
- man samarbeider med fysioterapeut, ergoterapeut eller andre faggrupper når det er nødvendig
- man har kunnskaper om hvordan spesialutstyr brukes
- man har godt humør og vilje til å tilrettelegge

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Fysisk aktivitet for mennesker med nedsatt funksjonsevne"

1. Hvordan kan du legge til rette for fysisk aktivitet for mennesker med nedsatt funksjonsevne?
2. Hva må du ta hensyn til?
3. Diskuter eksemplet om Isak i klassen. Hvordan ville du forholdt deg i en slik situasjon? Begrunn svaret ditt.

Omsorg ved nedsatt funksjonsevne

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

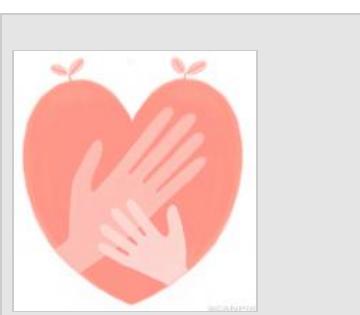
[Omsorg ved nedsatt funksjonsevne \(71667\)](#)

Hva vil det si å være et medmenneske? Et av de grunnleggende behovene menneskene har, er behovet for sosial kontakt. Vi trenger å bli sett av andre. Som medmenneske skal vi bidra til at andre skal ha det så bra som mulig i den situasjonen de er i.

Barn og unge med nedsatt funksjonsevne trenger den samme omsorgen som andre jevnaldrende, samtidig som de kan trenge litt ekstra hjelp og støtte. Hva som trengs, er individuelt, og behovet kan endre seg fra en situasjon til en annen. Hvilket behov de har, vil også endre seg i takt med barnas utvikling.

Det er viktig at barn og unge med nedsatt funksjonsevne blir behandlet som andre på sin egen alder og samtidig får dekt sine spesielle omsorgsbehov. Mennesker med nedsatt funksjonsevne opplever av og til at de får for lite hjelp og omsorg, men de kan også oppleve at omsorgen blir for overveldende, at de som er satt til å hjelpe, gjør ting som de burde fått trenet seg opp til å mestre på egen hånd.

Omsorg

Omsorgshjerte

Omsorg

Hvordan opplever du å ta imot omsorg fra andre mennesker? Er det forskjell på hvem som gir omsorgen?

Å hjelpe ungdommar med nedsett funksjonsevne

Nokre barn og ungdommar med nedsett funksjonsevne vil ha behov for hjelp til personleg hygiene. Kor mykje hjelp dei treng, varierer frå person til person. Nokre opplever det vanskeleg å skulle hjelpe folk på eins eigen alder med personleg hygiene. God kommunikasjon med du ein skal hjelpe, og trening, gjer at dei fleste meistrar dette på ein profesjonell måte. Det er viktig å vise respekt og late den enkelte avgjere kva han eller ho treng hjelp til.

Du jobbar heime hos Isak, som har cerebral parese og må ha hjelp til det meste. Du skal første gong bade han. Lag eit rollespel der de prøver ut korleis du kan prate med Isak før stellet. Diskuter etterpå korleis de ville kjent dykk i denne situasjonen både som barne- og ungdomsarbeidar og som Isak.

Utfordring til deg

Oppgaver til «Omsorg ved nedsatt funksjonsevne»

1. Hva er livskvalitet?
2. Hva er omsorg?
3. Hva er brukermedvirkning?
4. Hva er forskjellen på hvordan de ulike personene i filmen (HIL Livskvalitet) forklarer begrepet livskvalitet?
5. Hvordan vil du forklare det å være medmenneske?
6. Hvorfor må du være ekstra oppmerksam på omsorgen du gir til barn og unge med nedsatt funksjonsevne?
7. Hvordan ville du oppleve å få hjelp til personlig hygiene?
8. Hva er grønn omsorg?

Kommunikasjon og nedsatt funksjonsevne

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Kommunikasjon og nedsatt funksjonsevne \(71675\)](#)

Det er ikke mulig å gi en fullstendig beskrivelse av hvordan vi kan kommunisere med mennesker som har funksjonshemninger, på én enkelt side som dette.

Noen mennesker med nedsatt funksjonsevne har spesielle problemer med å kommunisere, mens andre ikke har det. På denne siden finner du noen filmer, tekster, lenker og liknende som tar for seg ulike sider ved kommunikasjon.

Dersom du skal jobbe med eller sammen med mennesker som har spesielle problemer knyttet til kommunikasjon, så må du skaffe deg informasjon om de problemene vedkommende har, slik at dere kan kommunisere så godt som mulig.

Noen av filmene på denne siden handler om eldre, men de inneholder mye som er viktig for kommunikasjonen med mennesker i andre aldersgrupper.

Kommunikasjon med
mennesker med
demens og
utagerende atferd /
video
<http://ndla.no/nb/node/56231>

Kommunikasjon i
kassa / video
<http://ndla.no/nb/node/711>

Tegn til tale / video
<http://ndla.no/nb/node/63852>
Tilrettelegging i
klasserommet for
elev med
hørselshemning /
video
<http://ndla.no/nb/node/176>

Utfordringer til deg

Oppgave til filmen «Kommunikasjon i kassa»

1. Hva forteller denne filmen om
 - hva gutten tenkte før han fikk jobb
 - hvilke hjelpe midler som kan gjøre jobben lettare
 - å gi døve muligheter i arbeidslivet
2. Hvorfor er det viktig at også mennesker med nedsatt funksjonsevne får ta del i arbeidslivet?
3. Hva krever det av arbeidstakeren dersom han eller hun skal ha jobb?
Hvilken innstilling må hun eller han ha til egen funksjonsnedsettelse/døvhets?
4. Prøv dere i rollespill der én er døv og den andre ikke er det. Før en samtale om noe dere er opptatt av.

Oppgaver til filmen «Sansehage» -

BUA

Denne filmen handler om eldre, men er likevel relevant for deg.

1. Hvilkens betydning har sanger du lærer i barndommen, for livet ditt senere – for eksempel dersom du blir dement?
2. Kan du overføre noe av det du ser i denne filmen, til arbeidet med barn og unge?
3. Hvordan virker fysisk aktivitet her? Gjelder det i andre sammenhenger?
4. Hvordan kan du bruke en sansehage i arbeidet med barn og unge – både de med og de uten funksjonsnedsettelser?
5. Forklar begrepet «helsefremmende».
6. Hvilkens betydning har mestring?

Oppgaver til filmen «Musikkterapi» BUA

1. I denne filmen møter du voksne personer som har musikkterapi. Tror du deler av dette kan brukes til barn og unge?
2. Hvordan kan du bruke musikk når du jobber med barn og bevegelser?
3. Hvordan kan musikk brukes i arbeid med autister og mennesker med psykiske problemer?
4. Hvordan kan sanger og musikk som man lærte og likte da man var barn eller ungdom, ha betydning når man blir eldre?
5. Hvordan kan du bruke musikk i arbeidet med barn og unge?
6. En av damene her sier at musikk er bra for humøret. Finn ut hva barn mener om dette.
7. Hvordan tror du at musikk kan brukes som en nøkkel til mestring også blant barn og unge?

Oppgaver til filmen ""Per Olav prøver seg som blind"

1. Skriv et sammendrag fra filmen.
2. Hva forteller filmen om hvordan det er for blinde å delta i gymtimene?
3. Jenta på filmen sier noe om hva hun tror er forskjellen på å være født blind og det å bli blind senere. Hva sier hun?
4. Spør gymlæreren din om du kan få prøve noen av de øvelsene du ser her. Hvillke erfaringer gjør du deg?
5. Hvorfor er det ekstra viktig for blinde å stole på andre?
6. Hva lærer du om øyet og det å være blind ved å se filmen?
7. Hva vil det si dersom en person er fargeblind?
8. Hva er punktskrift?

Oppgaver til filmen «Tegn til tale»

1. Hva er tegn til tale?
2. Hvorfor brukes tegn til tale?
3. Søk på nettet og se hva du kan finne om tegn til tale.
4. Hva er lommetegn?
5. Hva krever bruken av tegn til tale av deg som barne- og ungdomsarbeider?
6. Hvorfor er det viktig at alle barn får uttrykke seg?

Oppgaver til filmen "Tilrettelegging for lærling med hørselshemmning"

1. Hva forteller filmen om at tolker kan faguttrykk?
2. Hvor viktig tror du tolken er?
3. Hva må kollegaen tenke på når han bruker tolken?

Oppgaver til filmen «Forsinket språkutvikling»

1. Hvordan kan du vite at et barn har et språkproblem?
2. Hvilkens grov hovedregel kan det være lurt å ha i bakhodet når man vurderer språket til barna ved 2- og 3-årsalderen?
3. Hva er spesifikke språkproblemer?

4. Hvorfor er det viktig å få hjelp så tidlig som mulig når barn har språkproblemer?
5. Hva er et språkbad?

Oppgaver til filmen "Tilrettelegging i klasserommet for elev med hørselshemning"

1. Her hører du om en oppfinnelse som gjør det mulig for gutten å høre - forklar hva dette er.
2. Hvordan tilrettelegger læreren/ skolen for opplæringa her?
3. Hva forteller foreldrene om de valgene de har tatt?
4. Her hører du om kommuneøkonomi og at tilrettelegging koster penger. Hvilke tanker gjør du deg om dette?

/

<http://ndla.no/nb/node/73253>

Å bestemme over eget liv

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Å bestemme over eget liv \(71668\)](#)

På denne siden finner du en samlig av filmer og tekster om det å kunne bestemme over eget liv.

Her kan du sjå filmen :[Eit vanleg liv \(film\)](#)

Brukerstyrt personlig assistent (BPA) er en ordning som er særlig tilrettelagt for mennesker med omfattende funksjonsnedsettelse. I prinsippet omfatter ordningen de samme tjenestene som ordinære helse- og omsorgstjenester – som bistand til stell, pleie, måltider, fritidsaktiviteter og alle andre nødvendige hverdaglige gjøremål. (Lars Sandlie/ Høgskolen i Lillehammer, Wench Heir)

Å bestemme over eget liv / fagstoff

<http://ndla.no/nb/node/71668>

Brukermeldvirkning Brukerstyrt personlig
og verdighet / video assistanse / video
<http://ndla.no/nb/node/23702> <http://ndla.no/nb/node/179>

Å bestemme over eget liv / fagstoff

<http://ndla.no/nb/node/71668>

Utfordringer til deg

Se filmene på denne siden og les fagstoffet du finner under relasjoner før du gjør oppgavene under.

Oppgaver til: Hva er brukerstyrt personlig assistent (BPA)?

1. Forklar med egne ord hva brukerstyrt personlig assistanse er.
2. Hvem kan få BPA?
3. Hvilken lov er BPA hjemlet i?
4. Hva står det i loven om BPA?
5. Er det noen som vanskelig kan gjøre seg nytte av ordningen med BPA? Begrunn svaret.
6. Hva tror du er fordelene med BPA? Begrunn svaret.
7. Hvilke ulemper kan det være med BPA? Begrunn svaret.
8. Bruk kunnskapen du har om BPA, og drøft påstanden: "Det er viktig å bestemme over sitt eget liv."
9. Beskriv hva en hjelpeverge er.
10. Tenk at du selv kom i en situasjon der du ble lam. Du måtte sitte i rullestol og trengte hjelp med alt du skulle gjøre. Hva ville vært viktig for deg i en slik situasjon?
11. Følg lenken og se filmene "Brukerstyrt personlig assistanse" og "Brukermedvirkning og verdighet"
 - Hvilke tanker gjør du deg etter at du har sett filmen?
 - Skriv et sammendrag av innholdet i filmen.

HjelpeMidler

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[HjelpeMidler \(71672\)](#)

En del mennesker har behov for hjelpeMidler for å fungere så godt som mulig. På denne sida finner du filmer om dette.

HjelpeMidler / video

<http://ndla.no/nb/node/49597>

Tilpassing av hjelpemiddel / video

<http://ndla.no/nb/node/49605>

Bofellesskap

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Bofellesskap \(71673\)](#)

På denne siden finner du filmer og oppgaver om det å arbeide i bofellesskap eller hjemme hos den som har behov for hjelp.

Helsefagarbeider i /
hjemmebasert
omsorg / video
<http://ndla.no/nb/node/14764>

Intervju med
vernepleier - tema
seksualitet / video
<http://ndla.no/nb/node/18034>

Veiledning av
ungdom 1 / video
<http://ndla.no/nb/node/179>

Veiledning av
ungdom 2 / video
<http://ndla.no/nb/node/17915>

Utfordringer til deg

Oppgaver til filmen "Yrke: Helsefagarbeidere i åpen omsorg"

1. Her forteller helsefagarbeideren at hans jobb er å hjelpe andre til selvhjelp. Hva betyr dette?
2. Han forteller om en servicebedrift. Hva er det, hvem jobber der, og hva gjør de?
3. Hva menes med at brukerne trenger hjelp i sosialiseringen?
4. Hvem jobber sammen på denne arbeidsplassen?
5. Hva er etiske spørsmål?
6. Hvor kan helsefagarbeideren jobbe?
7. Hva er veiledning?
8. Hvilke egenskaper trengs når du skal jobbe i et bofellesskap?
9. Hvilken betydning har klær i denne jobben?
10. Hvordan kan du opparbeide gode relasjoner til brukerne?

11. Helsefagarbeideren sier at det ikke er lurt å bli for privat, hva tror du han mener?
12. "Å hjelpe mennesker gir en god følelse", sier han i filmen. Hvordan kjennes det å ha en god følelse?
13. Å hjelpe noen med personlig hygiene er en arbeidsoppgave. Hvordan tror du det oppleves for brukeren? Hvordan tror du helsefagarbeiden opplever det?
14. Denne mannen arbeider i et "bofellesskap". Hva er det?
15. "For å få til en god relasjon må man gi av seg selv". Hva betyr det?

Oppgaver til filmen «Intervju med vernepleier»

1. Hvorfor er det viktig å snakke om seksualitet uansett hvilket funksjonsnivå mennesker har?
2. Hva er det som er spesielt med puberteten for denne brukergruppa, ifølge vernepleieren?
3. Hvorfor tror du det kan være forskjell på hvordan familier prater om seksualitet?
4. Hva menes med «seksualitet – ett av flere tema»?
5. Hvordan veileder de ansatte i denne filmen om temaet seksualitet?
6. Hvordan blir de ansatte veiledet om temaet seksualitet?
7. Når vet vi at tiden er inne for å snakke om seksualitet?
8. Hvor kan du finne informasjon om seksualitet?

Oppgaver til filmen "Målretta miljørarbeid",
BUA

1. Hva kan du lære om mestring ved å se denne filmen?
2. Hvorfor er mestring viktig?
3. Hva er sammenhengen mellom mestring og selvfølelse?
4. Hva er et dagsenter?
5. Hvorfor er det viktig at alle aktiviteter har en målsetning?
6. Hvordan bygges kompetanse og relasjoner?
7. Forklar hva som skjer når de to spiller piano?
8. Hva er taktilt?
9. Hvordan kan personalet se brukerne?
10. Hva menes med å være i relasjon til hverandre?
11. Observer og diskuter det dere ser i sekvensen der det deles druer.
12. Hva betyr tett personaloppfølging og «en til en».
13. Hva er målet med å lage julehjerter?
14. Se sekvensen om julehjerter og diskuter det dere ser.
15. Gå sammen to og to og lag julehjerter. Én av dere er døvblind, den andre er en av personalet.

Mat og helse

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

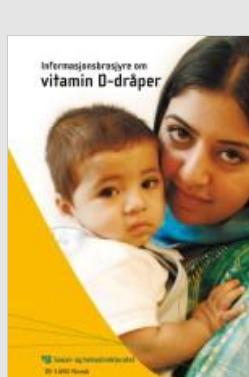
[Mat og helse \(1947\)](#)

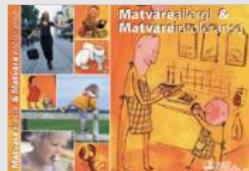
Mat og drikke i barneårene danner grunnlaget for kostvaner i voksen alder. Dermed vil det barn spiser, kunne få betydning for helsen som voksen.

Det er foreldrene som har hovedansvaret for barn og unges kosthold, men som barne- og ungdomsarbeider har du et medansvar. Det betyr at du må holde deg oppdatert om hva som er riktig kosthold.

For å ta et medansvar for barn og unges helse må du ha kunnskap om

D- vitamin

Matvareallergi og
Matintoleranse

Cøliaki

- kosthold
- kosthold og helse

- anbefalinger og lovverket

Etter hvert som barna blir store nok til å forstå sammenhengen mellom kosthold og helse, bør de få opplæring i sunt kosthold. Barna bør få kunnskap om hvordan kostholdet påvirker helsen på kort og lang sikt.

Mange barn og unge har et godt kosthold og gode kunnskaper om kostholdets betydning for helsen. Andre har et dårligere kosthold. Noen av de problemene vi ser knyttet til barn og kost, er at kostholdet inneholder

- for mye mettet fett, sukker og salt
- for lite fisk
- for lite matvarer som er rike på kostfiber, slik som grove kornvarer, grønnsaker og frukt
- for mange sukkerholdige produkter
- for lite D-vitamin (gjelder i hovedsak innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn)
- for lite jern

Dette øker blant annet risikoen for utvikling av

- hjerte- og karsykdommer
- kreft
- overvekt
- diabetes type 2
- tannråte
- forstoppelse

En del barn og unge har sykdommer som krever tilrettelegging av kosten. Hvor mye tilrettelegging de trenger, vil variere.

De vanligste sykdommene er

- diabetes type 1
Vi anbefaler at du bruker lenken til nettstedet diabetes.no. Se også fagstoff.
- matvareallergi og matintoleranse
Vi anbefaler at du bruker lenken til nettstedet naaf.no. Der vil du finne fagstoff om blant annet kost ved ulike former for matvareallergi matintoleranse. Se også fagstoff.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Mat og helse»

1. Hvorfor er barns kosthold viktig?
2. Hvilke utfordringer har vi i det norske kostholdet?
3. Hvilke sykdommer kan feil kosthold føre til?
4. Les Helsedirektoratets sider om kosthold og helse, og ta notater mens du jobber med fagstoffet.
5. Intervju barn i ulike aldre om sammenhengen mellom kosthold og helse.
6. Hva tror du er grunnen til at vi er så opptatt av å få ned andelen sukker i kosten?
7. Gjør deg kjent med nettstedet naaf.no.
8. Gjør deg kjent med nettstedet diabetes.no.
9. Hva kan du finne ut om sosiale forskjeller når det gjelder kosthold og helse?
10. Gjør deg kjent med brosjyrerne. Ta notater, og prøv ut noen retter.

Oppgaver til filmen «Mat ved spesielle behov»

1. Hva er celiaki?
2. Hva er gluten?
3. Hva er glutenfri mat?
4. Hvordan bør kjøkkenet på barnehagen tilrettelegges dersom et av barna har celiaki?
5. Hva bør du si til klassen eller gruppen dersom et av barna har en kostrelatert sykdom, for eksempel celiaki?

6. Hvordan kan barn reagere dersom det blir fokusert mye på sykdommen?
7. Hvilke andre kostrelaterte sykdommer kjenner du?
8. Hva er diabetes?
9. Hva er laktoseintoleranse?
10. Hva finnes av mat på kafeer for mennesker med ulike allergier og kostrelaterte sykdommer? Sjekk hvordan det er på kafeer og restauranter i ditt nærmiljø.

Sorg hos mennesker med psykisk utviklingshemning

Forfatter: NAKU

[Sorg hos mennesker med psykisk utviklingshemning \(63050\)](#)

Hvem vi er, og hvordan vi lever, påvirker også hvordan vi håndterer sorg. Selv om det er likheter i hvordan vi reagerer følelsesmessig på sorg, er selve sorguttrykkene formet av sosiale normer.

Man har hatt en tendens til å ignorere følelseslivet til mennesker med psykisk utviklingshemning. Det har tidligere vært en utbredt oppfatning at mennesker med psykisk utviklingshemning ikke er i stand til å føle sorg.

Paradoksalt har det samtidig eksistert en holdning om at psykisk utviklingshemmede bør skjermes fra dødens harde realiteter da sorgen kan bli overveldende og vanskelig å håndtere.

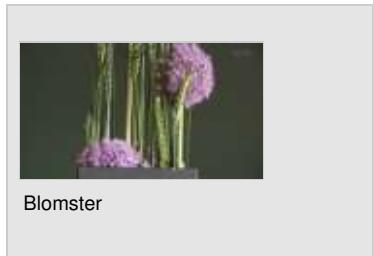
De første forskerne som så nærmere på dette, konkluderte imidlertid med at måten psykisk utviklingshemmede responderer på sorg på, ikke skiller seg vesentlig fra hvordan andre mennesker gjør det. Nyere forskning viser også at effekten av sorgbetonte opplevelser kan være lenger hos mennesker med psykisk utviklingshemming, og den kan samtidig gi seg utslag i reaksjoner som angst, depresjoner og irritasjon.

Selv om psykisk utviklingshemmede med tiden er blitt mer synlige i samfunnslivet, lever flertallet av dem fortsatt hos pårørende. Til tross for økt bevissthet omkring utviklingshemmedes sorgprosess blir mange fortsatt utsatt for en «velment eksklusjon» fra slektninger som betviler deres evne til å fullt ta innover seg dødsfall i den nærmeste familien.

Å beskytte mot sorg

Tap av en nær slekting kan for psykisk utviklingshemmede i mange tilfeller innebære mer enn at de har mista et menneske de har vært emosjonelt bundet til. De har også mista en person de kommuniserte godt med, og som de opplevde å få oppmerksomhet og verdsettelse fra. Denne personen kan i tillegg ha vært den som anerkjente den funksjonshemmades rolle i familien og i andre sosiale sammenhenger.

I tilfeller hvor den funksjonshemmde har bodd alene sammen med en forsørger, og forsørgeren dør, kan dette føre til at den funksjonshemmde må forlate bostedet og begynne en ny tilværelse et annet sted. Den funksjonshemmde står da overfor mange utfordringer: Han eller hun må forholde seg til stadig nye omsorgspersoner, helt nye prosedyrer eller andre personer med psykisk utviklingshemning som har konkurrerende behov.

Uforståelige og uforutsette endringer i hverdagen kan i neste omgang føre til at den funksjonshemmede mister sin individualitet, og møtet med uvante og upersonlige miljø kan få funksjonshemningen til å fremstå som mer alvorlig enn den egentlig er. Omsorgsarbeiderne er ikke nødvendigvis kjent med den funksjonshemmernes bakgrunn. De kan oppfatte reaksjoner etter tap av pårørende som mentale problemer istedenfor sorg. Feil «behandling» av helt naturlige reaksjoner kan dermed bidra til å gjøre en allerede vanskelig situasjon verre.

Det er viktig at vi fjerner våre negative stereotype oppfatninger av funksjonshemmernes følelser og reaksjoner dersom vi ønsker å oppnå fremgang på det ideologiske og materielle plan. Tap av pårørende er en enorm påkjenning for folk flest. For å unngå å påføre personer med psykisk utviklingshemming ytterligere lidelser, er det viktig at vi legger vekt på å integrere dem sosialt.

Selv om det i de seinere åra har skjedd mye positivt når det gjelder å utvikle støttetjenester for utviklingshemmede som har mista pårørende, er det viktig at vi fortsetter å arbeide for å integrere dem best mulig i stedet for å holde på de gamle tankene om å skjerme og ekskludere dem.

Her er noen viktige punkter som omsorgspersoner må ha i mente:

- Å bruke eufemismer for å forklare dødsfall («gått bort» istedenfor «død») er sjeldent klokt. Fortell folk på en medfølende, men direkte måte hva som har skjedd.
- Finn ut om den psykisk utviklingshemmede har opplevd å miste noen av sine nærmeste pårørende, og om dette førte med seg andre negative hendelser, som at den utviklingshemmede måtte bytte hjem eller mista kontakten med andre viktige personer.
- Mennesker med psykisk utviklingshemming kan uttrykke at de synes noe er vanskelig, gjennom måten de oppfører seg på. Endringer i atferd kan skyldes gamle så vel som nye opplevelser av sorg i tilknytning til dødsfall.
- Snakk direkte til mennesker med psykisk utviklingshemming uansett hvem de har følge med. Dersom de har mista noen som stod den nært, kan du forklare at du forstår hvor trist og smertefullt dette må være for dem.

Denne teksten er et sammendrag av artikkelen «Bereavement in the lives of people with intellectual disabilities» av Sandra F. Dowling.

Et godt liv med nedsatt funksjonsevne

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Et godt liv med nedsatt funksjonsevne \(71676\)](#)

På denne sida finner du flere filmer og tekster både i hovedfeltet og i lenkesamlingen. Vi ønsker å presentere ulike former for funksjonsnedsettelser og belyse hvilke muligheter og utfordringer disse gir.

Å leve med
synshemmning / video
<http://ndla.no/nb/node/17679>

Å se muligheter når du er
bevegelseshemmet /
video
<http://ndla.no/nb/node/17705>

Møt Katry som har
cerebral parese / video
<http://ndla.no/nb/node/17661>

Å leve med sykdom / video
<http://ndla.no/nb/node/21732>

Utfordringer til deg

Oppgaver til filmen "Å leve med synshemmning"

1. Hva er det første Kristine forteller nye folk hun møter?
2. Hvorfor synes hun det er viktig å fortelle andre om sin synshemmning?
3. Hvilke utslag gir synshemmningen hennes?
4. Hvilke muligheter ser Kristine, til tross for synshemmningen?
5. Hvilken betydning har musikk for Kristine?
6. Hvordan klarer hun å spille teater?
7. Hvorfor er det viktig for henne å få barn så fort som mulig?
8. Hvilken verdi har det å finne andre som har den samme diagnosen som deg selv?
9. På hvilken måte viser Kristine at hun er positiv til at livet skal gå bra?

Oppgaver til filmen "Å se muligheter når du er bevegelseshemmet"

1. Hva gjorde Lars tidligere?
2. Hva skjedde med Lars?
3. «Jeg regnet med at det skulle ordne seg som det alltid gjør» – hva tenker du om dette utsagnet?
4. Hvilke nye interesser har Lars fått etter ulykken?
5. Hva forteller denne filmen deg om å se muligheter?

Oppgaver til filmen "Møt Katry som har cerebral parese"

1. Hva har Katry gjort?
2. Hva handler boka om?
3. Hva gjør Katry på aktivitetshuset?
4. Hva er cerebral parese?
5. Hva gjør Katry for å møte andre og få dekt behovet for sosialt fellesskap?
6. Hvordan har Katry brukt sine ressurser?

Oppgaver til filmen "Å leve med sykdom"

1. Hvordan forklarer legen forskjellen mellom mennesker når det gjelder å takle sykdom?
2. Hva menes med å tone ned sykdommen?
3. Hvorfor er mestring så viktig?
4. Han sier «noen sykdom har jeg ikke fått». Hva mener han med det?
5. Hvorfor er det viktig å tenke smått når man blir skadet?
6. Hva menes med «frisk nok for livet»?
7. Hva er forskjellen på en sykdom og en funksjonshemning?

Oppgaver til siden "Et godt liv- Nedsatt funksjonsevne"

1. Se filmen øverst på denne sida. Hvilke tanker gjør du deg etter å ha sett den?
Diskuter innholdet i filmen med klassen din.
2. Gjør deg kjent med relasjonene du finner i lenkesamlingen.
3. Hvorfor er det viktig for deg som barne- og ungdomsarbeider å ha kunnskaper om funksjonshemninger?

Barn med fortrinnsrett for plass i barnehagen

Forfatter: NAKU

[Barn med fortrinnsrett for plass i barnehagen \(63119\)](#)

Barnehagen skal sikre barn under opplæringspliktig alder et oppvekstmiljø som både gir utfordringer som er tilpasset barnets alder og funksjonsnivå, og trygghet mot fysiske og psykiske skadevirkninger. Barnehagen skal styrke barns muligheter for å lære og delta aktivt i et fellesskap med jevnaldrende. Barnehagen skal til enhver tid ha fysiske, sosiale og kulturelle kvaliteter som samsvarer med den eksisterende kunnskapen om og innsikten i barndom og barns behov.

Barn med særskilte behov har fortrinnsrett for plass i barnehagen. Barnehagearenaen ser ut til å være den beste arenaen for å inkludere alle barn og gi dem mulighet til å delta i aktiviteter sammen med andre. De aller fleste barn med særskilte behov har barnehageplass, og undersøkelser viser at de aller fleste trives i barnehagen. Imidlertid får barn med funksjonshemninger og utviklingshemninger ofte en marginalisert rolle i barnegruppa og deltar i mindre grad i spontan lek.

Det ble fastsatt en ny rammeplan for barnehagene i 2006. Rammeplanen er en forskrift til barnehageloven, og den skal ifølge Kunnskapsdepartementet være mer tydelig om innholdet i og oppgavene til barnehagen, og også om hvilket ansvar personalet har. Rammeplanen legger vekt på hvor viktig det er å ha et kompetent personale og et godt læringsmiljø. Regjeringen har satt av 50 millioner kroner til en kompetanseplan for ansatte i barnehagesektoren. Regjeringens mål på barnehageområdet er full dekning, høy kvalitet, mangfold i tilbuddet og lav pris.

I Stortingsmelding 40 (2002–2003) «Nedbygging av funksjonshemmende barrierer» står det at regjeringen har følgende mål med hensyn til barn med nedsatt funksjonsevne:

- (1) **økt tilgjengelighet** både i private og kommunale barnehager
- (2) **reell valgfrihet** med hensyn til valg av barnehageplass

Barn med utviklingshemming – i grunnskolen

Forfatter: NAKU

[Barn med utviklingshemming – i grunnskolen \(54369\)](#)

Det å få grunnskoleopplæring er en rett og plikt som gjelder alle barn. Tidligere var det et eget spesialskolesystem for barn med særskilte behov, mens idealt i dag er at alle barn skal kunne gå på samme skolen i nærmiljøet uavhengig av barnets og familiens forutsetninger.

Barn med utviklingshemming er barn som ofte trenger ekstra oppfølging og hjelp. Barn som ikke har utbytte av vanlig undervisning, har krav på spesialundervisning, men det er ikke en diagnose eller at barnet har en type funksjonsnedsettelse som løser ut spesialpedagogisk bistand.

I lovverk og føringer blir begrepet «særskilte behov» brukt. Uavhengig av diagnose er det elever som ikke har, eller som ikke kan få, tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet som har rett til spesialundervisning.

Likeverdig, inkluderende og tilpasset opplæring er nasjonale mål og overordnede prinsipp for alle sider ved opplæringen i den norske skole.

Likeverdig opplæring betyr at alle skal ha like muligheter til opplæring, uavhengig av den enkeltes evner og anlegg, alder, kjønn, hudfarge, seksuell orientering, sosial bakgrunn, religiøs eller etnisk tilhørighet, bosted, familiens utdanning, eller hjemmets økonomi.

Det er bred enighet om inkluderingsidelet og målet om tilpasset opplæring, men det er ofte et stort gap mellom idealene og praksis i skolen. Dette kan skyldes flere forhold, men noe av årsaken kan ligge i at det er uklart hva inkludering og tilpasset opplæring betyr. Inkludering og tilpasset opplæring omfatter hele skolesystemet, og er ikke et spesialpedagogisk virkemiddel eller begrep som bare omhandler elever med særlige behov.

Det inkluderingsidelet som man har for norsk skole, er også fundert i internasjonale erklæringer og konvensjoner som Salamancaerklæringen og FNs barnekonvensjon. Likevel er det mange barn med utviklingshemming som ikke går i vanlig skole, og ofte blir disse barna tatt ut av klasserommet og får opplæring alene eller i mindre grupper. Dette er en utvikling som kanskje ikke er i overensstemmelse med inkluderingsidelet, men det er mange som opplever at skoletilbuddet ikke er tilfredsstillende i et ordinært klasserom.

Les mer på [naku.no](#).

SFO – aktivitetsskolen

Forfatter: NAKU

[SFO – aktivitetsskolen \(54370\)](#)

Kommunen skal ha et tilbud om skolefritidsordning før og etter skoletid for 1.–4. årstrinn og for barn med særskilte behov for 1.–7. årstrinn. SFO kan både være privat og kommunal. Kommunens plikt til å ha et tilbud gir ingen rettigheter for barnet eller foreldrene.

Dette er det samme som gjelder for barnehager, mens skoleplass er en rettighet. Kommunens plikt til å ha skolefritidsordning er begrenset til skoleåret, og kommunene har dermed ingen plikt til å ha en slik ordning i feriene. Barn med nedsatt funksjonsevne skal ha gode utviklingsvilkår i SFO, og arealene ute og inne skal være egnet for formålet. Det er imidlertid ingen definisjoner for hva gode utviklingsvilkår er, og det er ingen sentrale retningslinjer eller føringer for hva innholdet skal være.

På mange måter er SFO i en mellomposisjon – den er ikke helt skole og heller ikke fritid. Derfor kan det være litt uklart hva innholdet skal være, og hvilke rettigheter som gjelder. Det er et skille mellom skolens faglige del og SFO, noe som blant annet innebærer at barn med særskilte behov ikke har rett til spesialundervisning i SFO. Ofte er det lite formalkompetanse i SFO. Det kan gjøre det vanskelig å gi et individuelt tilpasset tilbud til barn generelt, og til barn med utviklingshemming og særskilte behov spesielt. Mange opplever SFO som en verdifull arena å være på, mens andre opplever SFO som en rein oppbevaringsplass.

Støttekontakt og ferie

Forfatter: NAKU

[Støttekontakt og ferie \(54376\)](#)

Støttekontaktjenesten skal gjøre det mulig å realisere idealene om en aktiv og meningsfylt tilværelse sammen med andre. For mange er dette tjenestetilbuet avgjørende for at de skal kunne delta i kultur- og fritidsaktiviteter de selv har valgt. Utfordringen er å utforme et fritidstilbud basert på de enkeltes ønsker, behov, forutsetninger og kanskje drømmer.

I forbindelse med nasjonal satsing har Helsedirektoratet gitt Kristiansand kommune i oppdrag å være et faglig knutepunkt for fagfeltet støttekontakt, kultur- og fritidsdeltakelse. Dette har resultert i åpningen av et nytt nettsted som skal være en kilde til inspirasjon for kommuner som ønsker å utvikle tjenestetilbuet. Nettstedet finner du i lenkesamlingen.

På Helsetilsynets hjemmesider står følgende om støttekontaktfunksjonen:

«Rett til støttekontakt

Støttekontakt etter sosialtjenesteloven § 4-2 bokstav c er særlig en tjeneste som skal hjelpe den enkelte til en meningsfull fritid. Støttekontakten kan også gi råd i dagliglivets gjøremål, f.eks. i forbindelse med små innkjøp og fornuftig bruk av penger, men forutsettes ikke å ha mer omfattende opplæringsoppgaver. Tyngdepunktet i støttekontaktens oppgaver ligger i kontakt og støtte etter brukerens ønsker.

Mange grupper kan ha behov for støttekontakt, for eksempel barn, unge og voksne med psykiske problemer, yngre og eldre funksjonshemmede, innvandrere som er ukjent med det norske samfunnet, familier med sammensatte problemer og rusmisbrukere.

Hjem er støttekontakten

Det er ofte privatpersoner uten spesiell fagbakgrunn som er støttekontakter. Oppgaven deres er å hjelpe den enkelte til en meningsfull fritid og eventuelt gi personlig råd og hjelp.

Vi må se tjenesten i tilknytning til andre fritidsaktiviteter som kommunen organiserer – ikke alltid aktiviteter i regi av sosialtjenesten, men for eksempel kulturetaten. Kommunen er ofte interessert i å komme i kontakt med personer som ønsker å bli støttekontakt. Mange støttekontakter mottar veiledning fra oppdragsgiver.

Noen kommuner har organisert støttekontaktjenesten slik at flere brukere er sammen med én støttekontakt. Etter en individuell vurdering der hver enkelt får gi uttrykk for hva han eller hun ønsker, kan dette vise seg å være en god ordning.

Støttekontakten får lønn av kommunen, og det er altså gratis å ha støttekontakt. Brukeren må likevel selv regne med å måtte dekke sine egne utgifter når han eller hun er sammen med støttekontakten – for eksempel inngangspenger til svømmehallen, utgifter til mat osv.

Nyttige adresser når du jobber med temaet nedsatt funksjonse

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Nyttige adresser når du jobber med temaet nedsatt funksjonsevne \(73856\)](#)

Her finner du noen nettsteder som kan være nyttige når du jobber med temaet nedsatt funksjonsevne. Nedsatt funksjonsevne er et stort og viktig område som du kan bruke mye tid på å fordype deg i dersom du ønsker det.

Du finner mengder med fagstoff når du søker på nettet. Husk å være kritisk til det du finner, for det er ikke alt som er like seriøst.

Det finnes interesseorganisasjoner for flere typer funksjonshemninger. De sidene du finner her, er derfor bare et lite utvalg.

[Unge funksjonshemmede](#)

«Unge funksjonshemmede» er et samarbeidsorgan for funksjonshemmades ungdomsorganisasjoner i Norge.

Niels Henrik jobber med pc

Som barne- og ungdomsarbeider skal du holde deg faglig oppdatert. Det betyr at du må hele tida må følge med slik at du får med deg de endringer som skjer.

Å søke informasjon

[Blindeforbundet.no](#)

Norges Blindeforbund er organisasjonen for alle som ser dårlig.

[Ung.no – funksjonshemmet](#)

Her får du svar på det du lurer på. Nettstedet er drevet av Barne-, ungdoms- og familieliedirektoratet. Under temaet «rasisme» finner du fagtekster og spørsmål med svar. Her finner du også tester og quizer.

[Forskning.no](#)

- Ifølge Forskning.no er dette Nordens største nettbaserte kanal for formidling fra norsk og internasjonal forskning.
- Søk på funksjonshemming, funksjonsnivå og funksjonsevne. Da finner du ulike artikler om forskning på området.

Hørselshemmedes landsforbund

HLFU (Hørselshemmedes Landsforbunds Ungdom) er organisasjonen for unge og unge voksne (0–35 år) med ulike former for hørselsutfordringer som nedsatt hørsel, tinnitus, Ménières sykdom og CI.

«Vårt mål er et samfunn der unge med hørselsutfordringer har like muligheter som normalthørende.» (hlfu.no)

Helsedirektoratet

Her finner du mange spennende sider både om funksjonshemninger, nedsatt funksjonsevne, psykisk helse og kostrelaterte sykdommer.

Utfordringer til deg

1. Gjør deg kjent med nettstederene over.
2. Noter ned adresser på andre gode nettsteder du finner.

Seksualitet

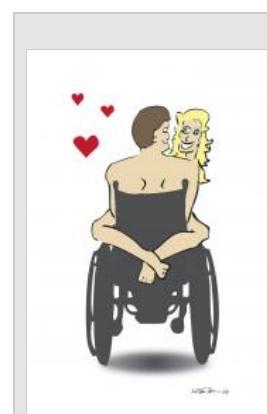
Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg
[Seksualitet \(47585\)](#)

Som barne- og ungdomsarbeider skal du forstå sammenhengen mellom seksualitet, identitet og selvfølelse. Du skal også vite noe om hvordan man veileder barn og unge i slike spørsmål.

Seksualitet

Seksualitet

Barns utvikling

Kyss

Sitat

Barn bør få vite så mye om sex at de skjønner hvor de voksne kommer fra.

Henrik Tikkanen / ordtak.no

Denne siden kan være et godt sted å begynne når du skal jobbe med temaet seksualitet.

Oppgaver til fagstoff om «Seksualitet».

Tenk over

1. Hvilke kompetansemål i læreplan sier at du skal lære om identitet, seksualitet og veiledning? Diskuter kompetansemålet i klassen.
2. Lag et tankekart som viser hva du kan om disse emnene fra før. Ta fram tankekartet når du er ferdig med emnet, og finn ut hva du har lært.
3. Hvilke tanker får du når du ser bildene på denne siden? Bruk bildene eller sitatet til en diskusjon om seksualitet, identitet og veiledning.

Identitet, selvbilde og selvfølelse

Forfatter: Lene Fossbråten, Senter for livslang læring ved Høgskolen i Lillehammer, Guri Bente Hårberg

[Identitet, selvbilde og selvfølelse \(27069\)](#)

Å ha en identitet er å vite hvem man er som menneske. Selvbildet er en viktig del av identiteten vår. Det dreier seg om hvordan vi ser på oss selv, på godt og vondt.

I lenkesamlingen finner du lenker til temaet identitet på Vg1 helse- og sosialfag og på sidene til samfunnssfag.

Intervju med sexolog / video

<http://ndla.no/nb/node/18014>

Å etablere en egen identitet er viktig. Kjønn, alder og kulturelle forhold spiller inn her.

Figur: Jan Erik
Auenidentitet

Hva former identiteten din? Vi er alle utstyrt med en samling gener som danner grunnlaget for utseendet vårt, og de kan dessuten spille en rolle i utviklingen av personlige egenskaper. Men vi har alle vår egen livshistorie, som gjør oss til den vi er i dag, og framtiden formas av de mulighetene vi får, og de valgene vi gjør selv.

Fingeravtrykk

Teksten i denne spalten er hentet fra samfunnsfag sine sider om identitet, skrevet av Jan Erik Auen.

Identitet

Psykologen Erik H. Erikson har laget en teori om hvordan menneskets personlighet utvikles i samspill med andre. Ut ifra denne teorien kan man si at menneskets identitet er til stede og utvikles gjennom hele livet.

Barne- og ungdomsårene er særlig viktige, for det er da det grunnleggende ved identiteten vår blir formet. Barn oppfatter hvem de er, i samspill med foreldrene sine og andre nære personer. I løpet av de første 18 månedene utvikler barnet en grunnleggende tillit eller mistillit til andre. Et barn som blir møtt med kjærlighet og omsorg, utvikler en grunnleggende tillit til dem det har rundt seg. Den grunnleggende tilliten har all betydning for hvordan barnet opplever seg selv sammen med andre videre i livet, blant annet om det kjenner seg trygt og tilfreds med livet sitt.

Etter hvert som barnet blir større og nærmer seg ungdomstiden, blir venner stadig viktigere, og identiteten påvirkes av dem som har stor betydning for barnet i denne livsfasen. Erikson kaller ungdomstidens fase for "identitet eller rolleforvirring".

I ungdomstiden går kroppen gjennom store hormonelle og fysiske endringer. Ungdommen befinner seg et sted midt imellom barn og voksen. Det kan skape rolleforvirring hos den unge. For å finne seg selv og sin egen identitet vil ungdommene prøve ut roller i ulike sosiale sammenhenger, for eksempel på skolen, blant venner og blant voksne.

Seksuell identitet

Seksuell identitet dreier blant annet seg om hvilken seksuell legning man har, for eksempel om man oppfatter seg selv som heterofil, homofil eller bifil. De fleste blir klar over den seksuelle identiteten sin når de kommer i puberteten.

[Seksuell identitet - Store norske leksikon](#)

Selvbilde og selvfølelse

Selvbildet er en viktig del av identiteten vår. Det dreier seg om hvordan vi ser på oss selv, på godt og vondt. Selvbildet utvikles gjennom hele oppveksten og påvirkes av de tilbakemeldingene vi får fra omgivelsene våre på væremåten vår. Gode tilbakemeldinger bidrar til et godt selvbilde, mens stadig kritikk medvirker til å gi et dårlig selvbilde.

Selvfølelse er de følelsene vi har i tilknytning til selvbildet vårt, som omfatter både de sterke og de svake sidene våre. Det dreier seg om hvordan vi følelsesmessig verdsetter oss selv som den vi er.

De som har lav selvfølelse, kjenner seg ofte usikre, engstelige og lite verdifulle. De som derimot har et god selvfølelse, kan også i perioder ha slike følelser, men de kjenner seg generelt mer betydningsfulle og trygge enn de som har dårlig selvbilde og lav selvfølelse. De som i utgangspunktet har god selvfølelse, vil lettere takle motgang og kritikk enn de som har lav selvfølelse.

Selvbildet og selvfølelsen kan være ulike på ulike arenaer. For eksempel kan en som mener at han er dårlig på skolen, synes at han er en veldig god fotballspiller. Det er viktig at barne- og ungdomsarbeideren støtter opp under det personen synes at han er god til.

Den seksuelle utviklingen vår henger sammen med alle andre sider av personligheten, som også utvikler seg gjennom hele livet. Å utvikle et godt selvbilde, bli trygg på hvem vi er, bli trygg på andre, mestre sosiale ferdigheter, gjøre seg kjent med egen kropp og oppleve følelsesmessig tilknytning til andre er eksempler på utviklingsprosesser som kan hjelpe oss til å få et godt liv på mange områder, også seksuelt. Det er viktig at barn får lov til å være den de er. Samtidig er det også viktig for utviklingen at barn opplever at de kan være betydningsfulle for andre i et fellesskap. Slik lærer barn at de har rett til å være seg selv, men at de som mennesker også kan ha stor betydning for andre. Begge deler er viktige for oss som helhetlige mennesker.

I lenkesamlingen finner du mer fagstoff om

- kjønnsidentitet
- utvikling av seksuell identitet

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Identitet, selvbilde og selvfølelse»

1. I lenkesamlingen finner du en lenke til Vg1 helse- og sosialfag sine sider om identitet. Repeter dersom du har behov for det.
2. Forklar ordene identitet, selvbilde og selvfølelse.
3. Finn stoff på nettet om teoriene til Erikson, og gjør deg kjent med dem.
4. Forklar hva som menes med at selvbildet og selvfølelsen kan være ulike på ulike arenaer.
5. Hvordan kan du som barne- og ungdomsarbeider styrke selvbildet til barn og unge?
6. Les om identitet på sidene til samfunnssfag (lenkesamling).
7. Gi konkrete eksempler på hvordan du kan styrke selvfølelsen til et barn eller en ungdom.
8. Ta utgangspunkt i en episode i livet ditt. Hvordan tror du denne episoden har hatt innvirkning på ditt selvbilde og din selvfølelse?
9. På hvilke måter påvirker miljøet utviklingen av kjønnsidentiteten til barn? Trekk gjerne fram eksempler fra ulike kulturer

Oppgaver til filmen «Intervju med sexolog»

1. Hvorfor opplever mange at det er vanskelig å snakke om seksualitet?
2. Hva er bluferdighet?
3. Hva er grunnkompetanse når det gjelder seksualitet?
4. Hva forteller sexologen om det med å finne sin egen identitet?
5. Når er barn modne nok til å høre om seksualitet?
6. Hvordan bør du svare barn som stiller spørsmål om seksualitet?
7. Hvilken opplæring bør barn i barnehagen og skolen få om seksualitet?

Fordypning:

- Hva sier rammeplanen om opplæring om kropp og seksualitet i barnehagen?
 - Hva sier læreplanene om opplæring i seksualitet i grunnskolen?
8. Hvorfor er sexologen bekymret for guttegruppen?
 9. Hva vil det si å være en profesjonell barne- og ungdomsarbeider når det gjelder seksualitet?
 10. Når bør du henvise barn eller unge til noen andre med spørsmålene sine om seksualitet?

Oppgaver til filmen «Identitet»

1. Hva tenker du etter at du har sett filmen? Del tankene dine med den du sitter ved siden av.
2. På slutten av filmen blir det sunget «This is my life». Reflekter over det og diskuter det i klassen.
3. Skriv en tekst om selvfølelse og identitet med utgangspunkt i filmen.
4. Hvorfor tror du vi har gitt denne filmen tittelen «Identitet»?
5. Hva tror du menes med at Håvard er et viktig forbilde for mange barn og unge.
6. Hvordan beskriver han lærerne sine? Hvordan bør lærere og andre voksne møte barn som skiller seg fra majoriteten?

Seksuell utvikling

Forfatter: Lene Fossbråten, Senter for livslang læring ved Høgskolen i Lillehammer
[Seksuell utvikling \(47798\)](#)

Seksualitet er medfødt. Den første seksuelle reaksjonen skjer i fosterlivet. Barns seksualitet utvikles videre fra småbarnsalder. Barn utforsker seg selv og jevnaldrende gjennom lek, og barn kan få en kilende, varm og god følelse i underlivet.

Det finnes mange meninger om hvor grensen bør gå for barns seksuelle utforskning og lek, både blant foreldre og blant dem som arbeider med barn og unge. Du må være lydhør for foreldrenes tanker og følelser. Det er også viktig at temaet drøftes i den enkelte barnehagen og skolen slik at det finnes en felles holdning til hvordan man møter barn som onanerer eller leker seksuelle leker.

Seksuell lek og utforskning i trygge rammer er helt nødvendig i identitetsutviklingen. Voksnes reaksjon på den seksuelle leken har stor betydning for barnets selvfølelse. Barnet behøver voksne som respekterer og godtar barns seksualitet. Barn må få prøve ut seksualiteten sin, men samtidig behøver det veiledning, for seksuell atferd passer ikke overalt og i alle sammenhenger.

0–1 år

Behovet for nærbetennelse og kroppskontakt er særlig stort det første leveåret. Å ligge tett inntil mor eller far og oppnå den gode blikkontakten, sammen med varsom strykning over ryggen, bidrar til at barnet opplever seg selv som elsket og verdifullt. Dette bidrar til utviklingen av grunnleggende tillit og av den gode selvfølelsen som antas å også ha betydning for den voksne seksualiteten senere i livet.

1–4 år

Barn blir kjent med og utforsker kroppen sin med hendene. Dette skjer allerede på stellebordet. Fra 2–3-årsalderen begynner barn å oppdage at jenter og gutter er forskjellige, og de begynner etter hvert å bli opptatt av hverandres kropper. Dette kommer til syne både i ord og handling. Fra 3–4-årsalderen utforsker barn både seg selv og hverandre i seksuell lek, for eksempel doktorlek. Les mer om denne fasen i lenkesamlingen.

4–6 år

I denne fasen er barnet gjerne enda mer aktivt og initiativrikt overfor seksualiteten sin. Barnet vil utforske seksualiteten og kjønnsrollen sin i samhandling med andre barn. Barn i 5–7-årsalderen kan også være litt mer sjenerete og mislike å vise seg nakne. Noen synes det er ekkelt å snakke om seksualitet. Les mer om denne fasen i lenkesamlingen.

6–12 år

Fordypningstekster

På denne siden finner du korte tekster om de ulike utviklingsfasene, og til høyre finner du fordypningsstoff om de fleste av dem.

Barns utvikling

Utvikling

Store variasjoner

Periodevis i denne alderen utforsker barn seksualiteten sin med stor nysgjerrighet. De fleste gjør det gjennom kroppslig nærbetennelse til jevnaldrende, med kyssing, kosing og klemming. Kjæresteforhold er spennende, kortvarige og hyppige, men uten de helt store følelsene.

Selv om de store pubertetsendringene for de fleste kommer senere, opplever noen, særlig jenter, at de kan komme så tidlig som i 9–10-årsalderen. Les mer om denne fasen i lenkesamlingen.

12–18 år

Denne alderen er preget av den fysiske og mentale modningen som puberteten består i. Hos jentene begynner de store pubertetsendringene i 12–13-årsalderen. Hos guttene kommer de gjerne litt senere, vanligvis i 13–15-årsalderen.

Seksuell nysgjerrighet og lyst øker betraktelig i denne alderen. Onani er svært vanlig, både alene og for en del også i fellesskap med andre. I løpet av denne perioden forbereder man seg på å bli voksen både fysisk og mentalt. Det skjer en utvikling fra å være barn og avhengig av foreldrene til å bli voksen, selvstendig og i stand til å produsere egen familie. Les mer om denne fasen i lenkesamlingen.

Slike grupperinger bygger på utviklingen man ser hos flertallet av menneskene i et samfunn. Det vil alltid være noen som er tidligere og andre som er senere utviklet.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Seksuell utvikling»

1. Beskriv den seksuelle utviklingen til barn.
2. Les fordypningstekstene i lenkesamlingen.
3. Noen barn utvikler seg senere enn flertallet, andre er tidligere ute. Hvorfor bør du være ekstra oppmerksom på disse barna, og hvordan kan du støtte dem?

Seksualitet som tema i barnehagen

Forfatter: Senter for livslang læring ved Høgskolen i Lillehammer, Guri Bente Hårberg

[Seksualitet som tema i barnehagen \(47809\)](#)

Å arbeide med temaet seksualitet i barnehagen er både naturlig og spennende, men samtidig utfordrende. Både foreldre og ansatte kan ofte ha svært forskjellig syn på hvordan dette skal gjøres.

I denne filmen møter du førskolelæreren Beate Claussen, som snakker om seksualitet i barnehagen.

Seksualitet som tema i barnehagen. / video

<http://ndla.no/nb/node/17930>

Utfordringer til deg

Oppgaver til filmen «Seksualitet som tema i barnehagen»

1. Hvordan kan bøker brukes i forbindelse med temaet seksualitet?
Fordypning: Oppsök et bibliotek, lån bøker om emnet, og vurder hvordan de kan brukes i opplæringen.
2. Hvorfor bør man ta opp temaet seksualitet selv om barna ikke spør om det?
3. Hva bør barna lære om emnet?
4. Hva menes med å være konkret og enkel i språkbruken?
5. Hvordan gjør du barna trygge, slik at de senere tør å stille spørsmål om seksualitet?
6. Hva menes med å møte barnet med respekt?
7. Hvordan bør man forholde seg til foreldre som ikke ønsker at deres barn skal få leke doktorleker eller seksuelle leker?
8. Hva sier filmen om barn med nedsatt funksjonsevne (funksjonshemminger) og seksualitet?
9. Forklar utsagnet «funksjonshemmde er ikke en gruppe».
10. Hvordan kan man være positivt bekreftende?
11. Hvorfor er det viktig at barnehagen tar temaet seksualitet alvorlig?

Ungdom og seksualitet

Forfatter: Guri Bente Hårberg

[Ungdom og seksualitet \(47863\)](#)

Som barne- og ungdomsarbeider jobber du tett opp mot ungdommer. Når ungdom stiller spørsmål om seksualitet, må du kunne veilede dem.

Hvis du føler at du ikke har den kompetansen som kreves for å veilede, må du sørge for at ungdommen får kontakt med andre som kan hjelpe. Det kan for eksempel være

- lærere
- helsesøster eller helsestasjonen for ungdom
- en lege
- en sexolog

Holdninger

Det er store variasjoner i hva vi mener er akseptabelt og ikke når det gjelder seksualitet. Som barne- og ungdomsarbeider må du være oppmerksom på dine egne holdninger til de ulike emmene på området seksualitet.

Når ungdom ønsker veiledning, skal du møte dem med respekt og toleranse. Det betyr at du må la dem finne sine egne svar, selv om de ikke er i tråd med det du mener er riktig. Det betyr også at du må kommunisere på en måte som ikke diskriminerer grupper av mennesker.

Å veilede vil si å hjelpe en annen til selv å komme fram til sin egen løsning. Målet med veiledning av barn og unge i seksualitet er at de skal utvikle forståelse, ansvar og gode holdninger. Gjennom veiledning skal du hjelpe barn og ungdom til å bli i stand til selv å vurdere, sette grenser og gjøre egne valg når det gjelder seksualitet. Dette mestrer barnet eller den unge som et resultat av refleksjon og innsikt.

Kjærester

På området seksualitet er det en rekke tema som unge trenger veiledning i. Det gjelder blant annet

- seksuell debut
- prevensjon
- graviditet
- abort
- kjønnssykdommer
- seksuell identitet

Kjærester

I noen tilfeller kan du bli bekymret over det ungdommene tar opp med deg. Det kan for eksempel være at de prostituerer seg eller blir utsatt for seksuelle overgrep.

Hva kan du si?

Dette blir for vanskelig for meg, så dette må jeg prate med noen andre voksne om.
Forklar ungdommen hva du forteller og til hvem, slik at han eller hun ikke mister tilliten til deg.

Kommunikasjon

Selv om ungdom møter seksualitet daglig i ulike medier, opplever mange at det er vanskelig å snakke med voksne om dette temaet. Dette må respekteres. La ungdommen spørre om det han eller hun føler behov for å spørre om.

Vær også klar over at en del av de ungdommene som er tøffe og prater om det meste, i virkeligheten kan ha problemer med å spørre om det de virkelig lurer på.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Ungdom og seksualitet»

1. Til høyre finner du en liste over aktuelle tema på området seksualitet. Er det andre tema du mener det er viktig å ta med?
2. Gå sammen i grupper og vurder hvilken kompetanse dere har på de ulike områdene der unge gjerne trenger veiledning.
3. Lag en oversikt over hva dere trenger mer kunnskap om, og be helsesøster om å gi dere en faglig oppdatering på disse områdene.
4. Når er det riktig å henvisе ungdom til andre, og hvem henviser du til?
5. En ungdom forteller deg at hun blir seksuelt misbrukt, men ber deg om å ikke fortelle det til noen. Hva gjør du?
Vurder dette opp mot taushetsplikt og opplysningsplikt. Hva kreves av deg?
6. Hvordan kan du holde deg faglig oppdatert på emnet seksualitet?

Oppgaver til filmen «Seksualopplysning i barneskolen»

1. Hvordan skal man gi god informasjon til barn uten at de synes det blir ekkelt?
2. Finn ut hva læreplanen sier om opplæring i seksualitet på ulike trinn i grunnskolen.
3. Hvorfor er valg av språk viktig?
4. Informasjonen som brukes her, er laget av en bindprodusent. Hva synes du om at vareprodusenter lager fagstoff til bruk i skolen?
5. Hva bør du gjøre hvis et barn synes prat om seksualitet er ekkelt?

Oppgaver til filmen «Kondom og

klamidia»

1. Finn ut hvilke preventjonsmidler ungdom kan få hos helsesøster i dag, og hva de eventuelt koster.
2. Hvorfor er det viktig å bruke kondom?
3. Hvordan smitter kjønnssykdommene?
4. Lag en oversikt over de vanligste kjønnssykdommene, med navn, smittemåte, symptomer og behandling.
5. Hvordan kan ungdom finne ut om de er smittet av en kjønnssykdom?
6. Diskuter hvilken veileddingskompetanse dere har på områdene
 - preventjon
 - kjønnssykdommer
 - graviditet
7. Hvem kan du henvise ungdommer til når de har slike spørsmål?
8. Diskuter hvorfor det er viktig å henvise videre når du selv ikke har god nok kompetanse.
9. Bruk nettet og finn sider som gir god informasjon om kondombruk og kjønnssykdommer. Lag deg en oversikt over slike sider.

Kjønnssykdommer kalles også seksuelt overførbare sykdommer eller veneriske sykdommer?

Oppgaver til filmen «Jenter debuterer tidligere»

1. Hva er debutalderen for jenter og gutter?
2. Hva er et tabu?
3. Diskuter det at debutalderen blant jenter synker. Hvilke konsekvenser har dette?
4. Hva kan årsakene være til at debutalderen synker?
5. Kan seksualitet bli for overfladisk?
6. En 13 år gammel jente forteller at hun har sex med kjæresten. Hva sier du til henne?

Oppgaver til filmen «Gutter og seksualitet»

1. Guttene forteller om misforståelser og om at signaler fra jenter tolkes annerledes enn de er ment. Hva mener du om dette?
2. Hvor stor prosent av jentene oppgir at de har opplevd grove overgrep?
3. Hva vil du definere som overgrep?
4. Hvordan kan man lære gutter hvor grensen for seksuelle tilnærmelser går?
5. Hva menes med at gutters holdninger til seksualitet er gammeldags?
6. Guttene i filmen sier at de henter informasjon om sex på Internett. Søk på sex på internett. Vurder de sidene du kommer over. Gir disse god informasjon?

Barne- og ungdomsarbeideren som veileder

Forfatter: Lene Fossbråten, Senter for livslang læring ved Høgskolen i Lillehammer

[Barne- og ungdomsarbeideren som veileder \(55316\)](#)

Voksnes tilbakemelding på barns seksualitet har stor betydning for utviklingen av barnets selvfølelse. Det at man oppfatter sin egen kropp og sine egne lyster som noe bra og normalt, er med på å styrke selvfølelsen.

Utviklingen av en trygg seksualitet fra barneårene av har også stor betydning for seksualiteten i voksen alder. Derfor er det viktig med tydelige og reflekterte voksne som kan veilede barnet på en slik måte at det utvikler en god seksualitet.

Barn og ungdom har behov for voksne som er imøtekommende, og som tør å snakke med dem om det de lurer på når det gjelder seksualitet.

Intervju med sexolog / video

<http://ndla.no/nb/node/18014>

Dersom du synes dette er et vanskelig tema å snakke med barna om, kan du be om råd og veiledning fra noen du jobber sammen med.

Veiledning

Å veilede vil si å hjelpe en annen til selv å komme fram til sin egen løsning. Gjennom veiledning skal du hjelpe barn og ungdom til å bli i stand til selv å vurdere, sette grenser og gjøre egne valg når det gjelder seksualitet. Dette mestrer barnet eller den unge som et resultat av refleksjon og innsikt.

For å kunne veilede barn og ungdom må du

- ha kunnskap om seksuell utvikling
- ha kunnskap om hva barn og ungdom i forskjellige aldre er opptatt av når det gjelder seksualitet
- ha god kunnskap om seksualitet generelt

Det er viktig at du holder deg til ditt kompetanseområde. I noen tilfeller kan veiledning også innebære at du henviser barnet til noen som kan mer om emnet.

Målet med veiledning av barn og unge på området seksualitet er at de skal utvikle forståelse, ansvarsfølelse og gode holdninger og bli i stand til å ta avgjørelser selv

Veiledning

En del barn bruker seksuelle ord som de ikke forstår betydningen av. I noen tilfeller bruker de slike ord for å håne eller mobbe andre. Det må du selvfølgelig reagere på.

Som barne- og ungdomsarbeider må du være klar over dine egne holdninger og oppstre profesjonelt. Det innebærer å vise respekt for alle mennesker. Vær oppmerksom på at du som voksen er et forbilde, og at barn og unge speiler seg i dine reaksjoner.

Det er viktig at barnet opplever deg som et menneske det er trygt og godt å snakke med. Måten du kommuniserer på, både verbalt og ikke-verbalt, har mye å si for om du oppnår tillit. Unngå å være belærende eller moralisering.

Prøv å forstå og sette deg inn i den virkeligheten som barnet eller ungdommen befinner seg i, og ta utgangspunkt i den. Det gjør du best ved å observere og lytte aktivt. I en samtale kan du stille spørsmål både for å vise interesse og for å oppnå større forståelse og innsikt. Støtt opp om ressursene til barnet eller ungdommen, og gi gode tilbakemeldinger. Det vil styrke selvfølelsen.

Barn og ungdom bruker ord om seksualitet som føles naturlige for dem, og det å bruke medisinske ord på kjønnsorganer virker som oftest fjernt. Bruk gjerne de samme ordene som den du snakker med, dersom det føles naturlig. Vær likevel oppmerksom på at barn og unge ofte bruker ord og uttrykk som de slett ikke ønsker at voksne skal bruke. Vis respekt, og juster språket ditt dersom du merker at barnet eller den unge reagerer på de ordene du bruker.

Selv om du har egne erfaringer, skal du ikke utlevere deg selv når du veileder barn og unge.

Graffiti på vegg

Veiledningen må komme naturlig, slik at den ikke oppfattes som påtvunget. Det er behovene til barnet eller ungdommen som skal danne utgangspunktet for veiledningen

Møte med foreldrene

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Barne- og ungdomsarbeideren som veileder»

1. Hva er forskjellen på å veilede og å gi råd?
2. Hva er hensikten med veiledning?
3. Hvilke ord mener du det er naturlig å bruke når du skal snakke med barn og unge om seksualitet?
4. Hva vil det si å være profesjonell på dette området?
5. Hva vil du vektlegge i veiledningen av barn og unge?

Oppgaver til filmen «Hvordan forklare barn om graviditet?»

1. Her hører du tre ulike forklaringer på graviditet. Vurder forklaringene.
2. Lag rollespill der dere forklarer graviditet for barn i ulike aldre.
3. Hvordan bør du forholde deg dersom foreldrene ikke ønsker at deres barn skal kjenne til hvordan befrukting og graviditet foregår?
4. Fordypning: Besøk biblioteket og se om du kan finne bøker som egner seg når du skal forklare barn om graviditet.

Oppgaver til filmen «Seksualitet og kulturforskjeller»

1. Forklar hvordan det vi selv har lært om seksualitet i oppveksten, kan påvirke hvor lett eller vanskelig vi synes det er å prate med barn om dette temaet.
2. Hvordan forklares graviditet i denne filmen?

Oppgaver til filmen «Hvilke ord skal vi bruke når vi snakker om seksualitet?»

I denne filmen ser du et klipp fra et radioprogram for ungdom.

1. Hva synes du om språket som brukes her?
2. Hvilke ord mener du at du som barne- og ungdomsarbeider skal bruke når du snakker med barn og unge om seksualitet?
3. Hva er SUSS?
4. Finn nettsiden til SUSS, og gjør deg kjent med den.
5. Hvilke tema er de mest aktuelle i dette radioprogrammet, og hva tror du er grunnen til det?

Oppgaver til filmen «Innvandrerungdom snakker om seksualitet»

I denne filmen møter du ungdommer som forholdsvis nylig har flyttet til Norge.

1. Hvorfor er det viktig for deg å kjenne til at det er slike forskjeller mellom ulike kulturer?
2. Hva betyr ordet tabu?
3. Hvem bør gi innvandrere veiledning i og opplæring om seksualitet?

Oppgaver til filmen «Seksualundervisning»

1. Hva forteller forskeren om seksualitet?
2. Hvorfor tror du at hun sier at følgende uttalelse er diskriminerende: «Noen er homofile, de.»
3. Hva menes med manglende kompetanse?
4. Hva menes med at opplegget er gammeldags?
5. Hvordan kan du som barne- og ungdomsarbeider reagere dersom barn kaller hverandre homo, hore eller lignende?
6. Diskuter hvordan dere vil prate med ungdom om seksualitet.
7. Hvordan kan du holde deg oppdatert om temaet seksualitet?

Oppgaver til filmen «Seksualitet som tema i barnehagen»

1. Hvordan kan bøker brukes i forbindelse med temaet seksualitet?
Fordypning: Oppsøk et bibliotek, lån bøker om emnet, og vurder hvordan de kan brukes i opplæringen.
2. Hvorfor bør man ta opp temaet seksualitet selv om barna ikke spør om det?
3. Hva bør barna lære om emnet?
4. Hva menes med å være konkret og enkel i språkbruken?
5. Hvordan gjør du barna trygge, slik at de senere tør å stille spørsmål om seksualitet?
6. Hva menes med å møte barnet med respekt?
7. Hvordan bør man forholde seg til foreldre som ikke ønsker at deres barn skal få leke doktorleker eller seksuelle leker?
8. Hva sier filmen om barn med nedsatt funksjonsevne (funksjonshemminger) og seksualitet?
9. Forklar utsagnet «funksjonshemmde er ikke en gruppe».
10. Hvordan kan man være positivt bekreftende?
11. Hvorfor er det viktig at barnehagen tar temaet seksualitet alvorlig?

Oppgaver til filmen «Intervju med sexolog»

1. Hvorfor opplever mange at det er vanskelig å snakke om seksualitet?
2. Hva er bluferdighet?
3. Hva er grunnkompetanse når det gjelder seksualitet?
4. Hva forteller sexologen om det med å finne sin egen identitet?
5. Når er barn modne nok til å høre om seksualitet?
6. Hvordan bør du svare barn som stiller spørsmål om seksualitet?
7. Hvilken opplæring bør barn i barnehagen og skolen få om seksualitet?
Fordypning:
 - Hva sier rammeplanen om opplæring om kropp og seksualitet i barnehagen?
 - Hva sier læreplanene om opplæring i seksualitet i grunnskolen?
8. Hvorfor er sexologen bekymret for guttegruppen?
9. Hva vil det si å være en profesjonell barne- og ungdomsarbeider når det gjelder seksualitet?
10. Når bør du henvise barn eller unge til noen andre med spørsmålene sine om seksualitet?

Oppgaver til filmen «Kondom og klamydia»

1. Finn ut hvilke prevensjonsmidler ungdom kan få hos helsesøster i dag, og hva de eventuelt koster.
2. Hvorfor er det viktig å bruke kondom?
3. Hvordan smitter kjønnssykdommene?
4. Lag en oversikt over de vanligste kjønnssykdommene, med navn, smittemåte, symptomer og behandling.
5. Hvordan kan ungdom finne ut om de er smittet av en kjønnssykdom?
6. Diskuter hvilken veiledningskompetanse dere har på områdene
 - prevensjon
 - kjønnssykdommer
 - graviditet
7. Hvem kan du henvise ungdommer til når de har slike spørsmål?
8. Diskuter hvorfor det er viktig å henvise videre når du selv ikke har god nok kompetanse.

Kjønnssykdommer kalles også seksuelt overførbare sykdommer eller veneriske sykdommer?

9. Bruk nettet og finn sider som gir god informasjon om kondombruk og kjønnsykdommer. Lag deg en oversikt over slike sider.

Nedsatt funksjonsnivå og seksualitet - hva så?

Forfatter: Lene Fossbråten, Senter for livslang læring ved Høgskolen i Lillehammer

[Nedsatt funksjonsnivå og seksualitet – hva så? \(55640\)](#)

Barn og unge med nedsatt funksjonsnivå har samme behov for kunnskap om seksualitet som alle andre, men de må ha informasjon som er tilpasset behovene deres.

Seksualitet

Å ha nedsatt funksjonsevne betyr ikke at man ikke kan være sexy. For eksempel ble svenske Jesper Odeberg kåret til Sveriges mest sexy mann, og det var før han stilte opp naken i rullestol i magasinet *Veckorevyn*.

Funksjonshemmede er en uensartet gruppe med samme behov for kunnskap om kropp og seksualitet og lett tilgjengelig prevensjon som andre grupper i befolkningen. Gjennom internasjonale konvensjoner og nasjonale planer er vi forpliktet til å sikre at det ikke legges unødige hindringer i veien for at funksjonshemmede skal ha et godt seksualliv. (Kilde: Naku)

Hva innebærer det å ha nedsatt funksjonsevne når det gjelder seksualitet? Dette er en vanskelig problemstilling, kanskje først og fremst fordi det er et tema som mange synes det er vanskelig å snakke om – det er tabubelagt. Ofte blir vi litt klønnete når vi skal snakke alvorlig om det. Seksualitet er et tema som er intimt, personlig og svært privat. Samtidig er seksualitet en naturlig del av det å være menneske, og alle mennesker har seksuelle behov.

Mange føler at det er vanskelig å leve opp til forventninger og idealer om kropp og seksualitet. Vi lever i et samfunn der mediene i stor grad er med på å definere hva som er en fin kropp. Dette idealet er ikke lett å leve opp til for noen. Derfor er det viktig at vi hjelper alle barn og unge med å få et positivt syn på deres egen kropp og deres egen seksualitet – et positivt syn på seg selv som man er. Noen barn med nedsatt funksjonsnivå kan ha ekstra behov for støtte på dette området.

I lenkesamlingen finner du fagstoff og filmer som du kan bruke for å skaffe deg en bedre oversikt over emnet.

Veilederens rolle

Å be om hjelp eller samtale i forbindelse med seksualitet kan være en vanskelig prosess. Som barne- og ungdomsarbeider må du være klar over dette og være oppmerksom på hvordan du møter en person som du tror ønsker hjelp eller veiledning.

Utfordringer til deg

Oppgaver til filmen «Intervju med vernepleier»

1. Hvorfor er det viktig å snakke om seksualitet uansett hvilket funksjonsnivå mennesker har?
2. Hva er det som er spesielt med puberteten for denne brukergruppa, ifølge vernepleieren?
3. Hvorfor tror du det kan være forskjell på hvordan familier prater om seksualitet?
4. Hva menes med «seksualitet – ett av flere tema»?
5. Hvordan veileder de ansatte i denne filmen om temaet seksualitet?
6. Hvordan blir de ansatte veiledet om temaet seksualitet?
7. Når vet vi at tiden er inne for å snakke om seksualitet?
8. Hvor kan du finne informasjon om seksualitet?

Oppgaver til filmen «Funksjonshemmede og seksualitet»

1. Hvorfor er det ønskelig at helsepersonell vet mer om funksjonshemmede og seksualitet?
2. Forklar hvordan de gir veiledning om seksualitet til mennesker med nedsatt funksjonsevne i Danmark.
3. Hva blir gjort i Norge i dag?
4. Hvordan bør vi hjelpe mennesker som trenger ekstra hjelp rundt egen seksualitet? Drøft i klassen og begrunn meningene dine.
5. Hvor kan du finne informasjon om seksualitet ved ulike former for funksjonshemninger?

Nyttige adresser når du jobber med seksualitet

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid
[Nyttige adresser når du jobber med seksualitet \(57754\)](#)

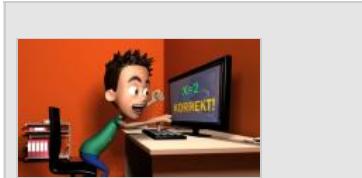

Seksualitet er et stort og spennende område som du kan bruke mye tid på å fordype deg i dersom du ønsker det. Her er det linker til noen nettadresser som du kan ha nytte av når du arbeider med temaet.

Flere av disse nettsidene har søkefunksjoner så du kan søker etter det temaet du ønsker – for eksempel seksualitet.

Du finner mengder med fagstoff når du søker på nettet. Husk å være kritisk til det du finner, for det er ikke alt som er like seriøst.

Du finner lenker til alle adressene i lenkesamlingen.

Niels Henrik jobber på pc

Som barne- og ungdomsarbeider skal du holde deg faglig oppdatert.
Det betyr at du må følge med slik at du får med deg de endringene som skjer til enhver tid.

Å søke informasjon

[Unghelse.no](#)

Her kan du søke på tema seksualitet.

[Helsedirektoratet.no](#)

Her kan du gå til en side om seksuell helse.

[Folkehelseinstituttet.no](#)

Her kan du søke på ulike tema.

[Ung.no – startside](#)

Dette er en offentlig informasjonskanal for ungdom. Det er mulig å søke på ulike tema.

[Forsknings.no](#)

Her kan du søke på ulike tema.

[Prevension.no](#)

er et nettsted som gir svar på spørsmål om prevensjon og de forskjellige alternativene som finnes.

[Klara Klok](#)

Nettstedet gir informasjon og veiledning om temaene helse, forhold og familie, rusmidler og seksualitet uavhengig av kjønn, alder, bosted, etnisk tilhørighet og funksjonsnivå.

[Lommelegen.no](#)

Her kan du søke på ulike tema.

[Skolenettet – startside](#)

Her kan du søke på seksualitet.

[Helsenett.no – startside](#)

Her kan du søke på ulike tema.

[SUSS](#)

Nettsidene til senter for ungdomshelse, samliv og seksualitet.

[Risikosex](#)

Nettside med filmer, quiz og informasjon om kjønnssykdommer, prevensjon og seksualitet.

[Sex och relationer](#)

Svensk nettressurs med film og tekst om seksualitet.

[Sex og samliv](#)

Informasjon om sex og samliv for ungdom.

[Kors på halsen](#)

Dette er ei nettside fra Røde Kors.

[Kjærlighetens landskap – hefte](#)

fra Fagforbundet om seksualitet.

Gjør deg kjent på nettstedene over

Noter ned adresser på andre gode nettsteder du finner.

Sosial kompetanse

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Sosial kompetanse \(24916\)](#)

På Helse- og sosialfag vg1 lærte du hva begrepet *sosial kompetanse* betyr, og du jobbet trolig med oppgaver til temaet.

Som barne- og ungdomsarbeider er det viktig å vite hva sosial kompetanse er, og hvorfor det er viktig at barn og unge utvikler sosial kompetanse. Du skal også kunne drøfte tiltak som kan bidra til å utvikle den sosiale kompetansen hos barn og unge.

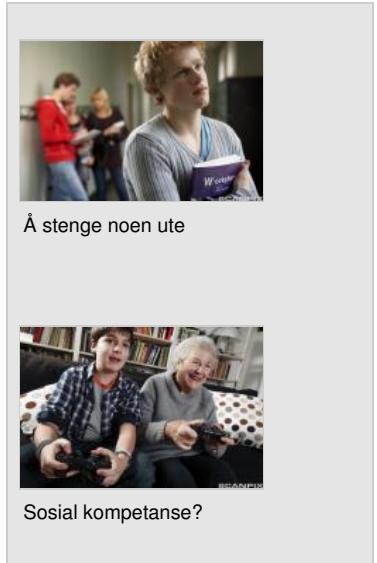

Positiv samhandling

Oppgaver til fagstoff om «Sosial kompetanse».

Utfordringer til deg

1. Hvilke kompetansemål i læreplanen din sier at du skal lære om sosial kompetanse? Diskuter kompetansemålene i klassen.
2. Lag et tankekart som viser hva du kan om sosial kompetanse før du begynner med dette emnet.
Sammenlign tankekartet ditt med fagstoffet fra Helse- og sosialfag vg1. Er det fagstoff du trenger å repetere?
Ta fram tankekartet når du er ferdig med emnet, og finn ut hva du har lært.
3. Hvilke tanker får du når du ser bildene på denne siden? Ser du noen sammenheng mellom sosial kompetanse og bildene?

Hvorfor sosial kompetanse?

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg
[Hvorfor sosial kompetanse? \(24926\)](#)

Utviklingen av sosial kompetanse er viktig både i hjemmet, i barnehagen og i skolen. Det å kunne forholde seg til andre mennesker er nødvendig både i yrkessammenheng og på det private plan.

Utdanningsdirektoratet har laget en veileder for skolen som heter «Utvikling av sosial kompetanse». Der skriver de blant annet:

Positiv samhandling

Noen definisjoner

Sosial kompetanse defineres som «et sett av ferdigheter, kunnskap og holdninger som trengs for å mestre ulike sosiale miljøer, som gjør det mulig å etablere og vedlikeholde relasjoner, og som bidrar til å øke trivsel og fremme utvikling».
(Garbarino, 1985, s. 80).

«Sosial kompetanse og sosiale ferdigheter er viktig for barn og unges utvikling av relasjoner både med jevnvaldrende og voksne (Gresham, Van og Cook 2006).»

(Kilde:
Utdanningsdirektoratet)

«Sosial kompetanse er en grunnleggende forutsetning for at barn og unge skal kunne forholde seg til og handle i en sosial virkelighet,

hvor det i økende grad stilles krav til individuelle ferdigheter og til individets plassering innenfor fellesskapet.» «Tidlig satsing på utvikling av sosial kompetanse kan være viktig for at barn og unge senere skal fungere godt på skolen, i det øvrige utdanningsløpet og senere som ansvarsfulle voksne i arbeidslivet. Sosial kompetanse legger også et grunnlag for utvikling av demokratisk kompetanse som er en nødvendig forutsetning for aktiv deltagelse i samfunns- og arbeidsliv (St.meld. nr. 16 s. 48).» «For at barn og unge skal utvikle sosial kompetanse, må imidlertid alle involverte aktører bidra i en utviklingsprosess som må pågå kontinuerlig og over tid.»

(Kilde: Utdanningsdirektoratet)

Dette betyr at både barnehage og skole har en sentral rolle som en sosial læringsarena. Som barne- og ungdomsarbeider er du en del av det arbeidet som skal gjøres.

Sosial kompetanse er individets evne til å være i samspill med andre i ulike situasjoner og omgivelser. Det sier noe om hvordan barn og unge forholder seg til hverandre og forventningene i omgivelsene.

Barn og unge kan prøve ut og eksperimentere med sosiale ferdigheter i lek og annen aktivitet sammen med andre barn og voksne. Å arbeide med sosial kompetanse er vesentlig for å kunne motvirke blant annet kriminalitet, vold, diskriminering og mobbing. I barnehage og skole må man arbeide på en måte som støtter både enkeltindividets og gruppens sosiale ferdigheter. Som barne- og ungdomsarbeider er du en rollemodell i dette arbeidet. Tydelige og aktive voksne er nødvendig for å skape et godt og inkluderende miljø for barn og unge.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Hvorfor sosial kompetanse?"

1. Hvorfor er det viktig med god sosial kompetanse?
2. Hva kan vi forebygge ved å utvikle den sosiale kompetansen til barn og unge?
3. Hvilken rolle har du som barne- og ungdomsarbeider i dette arbeidet?
4. Hvordan kan du gjennom arbeidet som barne- og ungdomsarbeider bidra slik at barn og unge får utviklet den sosiale kompetansen si

Sosialisering

Forfatter: Jan Erik Auen, Gro-Anita Mortensen

[Sosialisering \(63487\)](#)

Som individ sosialiseres vi inn i det samfunnet vi lever i. Først starter primærsosialiseringen, etter hvert overtar sekundærssosialisering innenfor barnehage, skole og arbeidsplass. I dagens informasjonssamfunn spiller gjerne trendsetter en større rolle i identifiseringen for unge og voksne mennesker.

Kjønn, alder, kultur og sosial status påvirker deg som individ, og bidrar til å forme din identitet. Men hvordan møter du som individ samfunnet som omgir deg? Og hvordan forholder samfunnet seg til deg som et unikt individ? Du har som individ frihet til å forme samfunnet du er en del av, men også et ansvar som medlem av samfunnet.

Et nyfødt barn møter verden for første gang med stort behov for trygghet og omsorg, men må tidlig lære seg å forholde seg til andre familiemedlemmer. Utviklingen av evnen til å kommunisere gjennom språk og forståelsen av rett og galt inngår i primærsosialiseringen, som foregår i familien. Den begynner i løpet av det første leveåret, samtidig med innlæring av grunnleggende motoriske ferdigheter og bevegelse.

De fleste barn i dag har gått i barnehage. Dette er en ny arena for et barn, som nå må forholde seg til andre barn på samme alder og andre voksne enn foreldrene. Sekundærssosialiseringen foregår i ditt møte med samfunnet utenfor familien, gjennom barnehage, skolegang, venner og arbeid. Kanskje må man forholde seg til nye verdier og oppdage verden på nytt?

Hvilken innvirkning foreldre og skole har for sosialiseringsprosessen for dagens ungdom, er i dag mer tvetydig. Mange unge (og voksne) sammenligner seg med mennesker de trolig aldri har møtt, eller noen gang kommer til å møte. De speiler identiteten sin i idoler og idealer i mediene, med ønske om å være som dagens trendsetter.

The block contains two photographs. The top photograph shows a group of young people sitting together outdoors, smiling, representing friends. The bottom photograph shows a group of children sitting around a table, possibly in a classroom or home setting, representing a family.

Venner er viktig i sosialiseringen

Familie

Utfordringer til deg

Oppgaver til sosialisering

1. Søk på sosialisering på NRK Skole og se filmene dere finner der.
2. Forklar forskjellen på primærsosialisering og sekundærssosialisering.
3. Forklar hvilke sosialiseringsarenaer du har hatt i livet ditt, og hvordan du tror de har påvirket ditt liv.

Oppgaver til filmen «Vennskap»

1. Hva skal til for at du kan si at et miljø er godt?
2. Diskuter påstanden om at de store vennegruppene går på bekostning av «mindre» vennskap som er nære og fortrolige?
3. Hvilke fordeler har det å ha en bestevenn?
4. Hvordan vil du beskrive en nær og fortrolig venn?
5. Hva menes med at venner må tåle dine seiere?

6. Hva kan du finne ut om vennskap på sidene til Statistisk sentralbyrå?
7. Jenta her sier at det har status å ha store vennegrupper. Diskuter denne uttalelsen.
8. Hva menes med at vennskap er sårbart?

Normer og normsendere

Forfatter: Gro-Anita Mortensen

[Normer og normsenter \(63784\)](#)

Vi blir født inn i et samfunn. På den ene siden kommer vi til en familie bestående av nære relasjoner. På den andre siden blir de fleste av oss født på en institusjon, et sykehus. Vi kommer inn i offentlige registre og arkiver, og etter dette blir vi fulgt tett opp av offentlige institusjoner. Dermed er vi allerede ved fødselen satt inn i en sammenheng. Den gir rammene rundt den innlæringsprosessen som vi må gjennomgå for å bli et sosialt vesen og samfunnsmedlem

Barn møtes med forventninger til hvordan de skal oppføre seg. Disse forventningene gjentar seg, og slik lærer barnet hvilke regler eller normer som gjelder. Hovedmålet med sosialiseringen er at de enkelte menneskene skal kunne skille mellom godt og ondt, og rett og galt.

Normer og normsendere

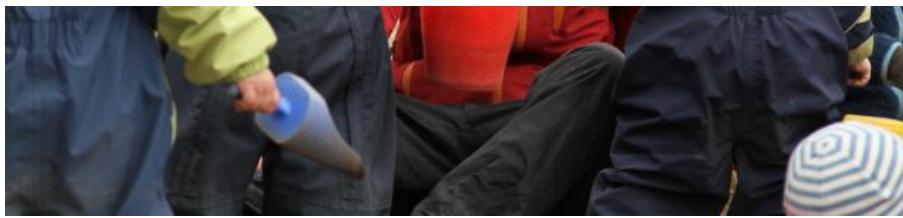
Normer er regler som forteller hvordan man skal oppføre seg og handle i en gitt situasjon. Normer kan være **formelle** eller **uformelle**. **Lover** er formaliserte eller formelle normer. De uformelle normene er uskrevne regler for skikk og bruk, som hvordan man skal oppføre seg i ulike situasjoner. Det kan være forventninger om at du skal håndhilse når du kommer inn til et jobbintervju, eller at det er uhøflig å svare på telefonamtaler mens intervjuet pågår.

For å forsterke innlæringen av normer følges de opp av reaksjoner eller sanksjoner.

Sanksjonene kan både være positive og negative. Ønsket adferd belønnes, men uønsket adferd straffes. Når en person har gjort normene til sine egne og følger dem, sier man at normene er internalisert. Alle man møter, er normsendere. I første omgang er det foreldre, søsknen og nære familie. Også venner og lekekamerater er normsendere. Dette kalles primær sosialisering. Barn har også normsendere utenfor de nære relasjonene. I barnehagen møter de voksne som er tydelige rollemodeller, og som har en klar oppgave i forhold til mer formell sosialisering. Det kalles sekundær sosialisering og blir fulgt opp av andre formelle utdanningsinstitusjoner som skolen. Barn møter uformell sosialisering når de ser på TV eller spiller dataspill.

Gjennom **sosialisering** lærer menneskene å fungere i et samfunn og får kjennskap til de regler og verdier som det forventes at man skal følge.
Sosialisering er dermed den prosessen som gjør at vi tar til oss dette, fra vi blir født til vi dør.

Sosialisering

Normforvirring

De signalene andre mennesker sender ut, kan for et individ oppleves som forvirrende og i mange tilfeller også motstridende. Det kalles **normforvirring**. Denne normforvirringen er en naturlig del av sosialiseringssprosessen, og noe vi må lære oss å forholde oss til. En vanlig konflikt er at venner ønsker at du skal spille internettspill eller bli med på kino, mens foreldrene ber deg skru av PC-en for å gjøre husarbeid og lekser.

Selv om informasjonen om narkotika er entydig, fordi det er forbudt gjennom norsk lov, kan enkeltpersoner bli utfordret også på disse normene. I noen miljøer er det akseptert å bruke narkotika, og de skadelige sidene av bruken bagatelliseres. I slike situasjoner kan internaliserte normer hjelpe oss til å føle oss trygge fordi vi har tatt stilling til spørsmålet på forhånd. Det bidrar til at mange føler at de vet hva som er riktige valg, og de føler seg trygge når de blir utfordret. Motstridende signaler fra normsendere, som følges opp av sanksjoner som enten er vilkårlige eller som føles urettferdige, skaper utrygghet. I verste fall kan utydelige normer og uregelmessig belønning medføre psykiske lidelser fordi de gjør personen uthyggelig og usikker.

Sosialt avvik – kulturell endring og lovbrudd

Noen velger også å bryte med samfunnets normer ved enten å ta avstand fra dem og gjøre opprør eller å bryte fullstendig. Slik oppførsel blir ofte betegnet som **sosialt avvik**. På den ene siden kan denne typen adferd bidra til viktige samfunnsmessige nyvinninger. Sosiale avvik kan blant annet legge grunnlag for nye politiske bevegelser eller bidra til aksept av subkulturer. Det er positivt for samfunnet. På den andre siden kan sosiale avvik være negativt fordi personer velger å begå regelbrudd og i verste fall alvorlig kriminalitet og lovbrudd. De tydeligste normene i samfunnet er fastsatt i lovverket, og de forsvarer formelt av domstolssystemet.

Utfordringer til deg Oppgaver til "Normer og normsendere"

1. Hva er normer?
2. Hva er normsendere?
3. Hva er forskjellen på formelle og uformelle lover?
4. Hva er sanksjoner, og hvorfor brukes de?
5. Forklar og gi eksempler på normforvirring.
6. Forklar hva som menes med sosialt avvik.
7. Når er man ferdig sosialisert?
8. Bruk bildet på siden til å lage en fagtekst om sosialisering.

Når er man ferdig sosialisert?

Sosialisering foregår gjennom hele livet. Man sosialiseres, og man sosialiserer andre. Den foregår formelt i samfunnet gjennom at rettsvesenet opprettholder lover og regler. Den foregår gjennom at institusjoner som skole, barnehager og universiteter har en formell rolle i opplæringen. Og sosialisering foregår inne i oss ved at samfunnets normer og regler enten internaliseres eller ved at vi bryter med dem.

Målet er å skape mennesker som både kan tilpasse seg samfunnets krav og behov, og samtidig være selvstendige. Normer og verdier og lover bidrar til sosial kontroll med samfunnets medlemmer, samtidig med at grunnleggende verdier føres videre.

Kommunikasjon

Grupper

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg
[Grupper \(46274\)](#)

Grupper og gruppeprosesser er et stort og viktig tema som du som barne- og ungdomsarbeider må ha et bevisst forhold til.

På Vg1 arbeidet du med fagstoff som handlet om grupper, og de kunnskapene du da tilegnet deg, er nyttige når du nå jobber videre med emnet.

Grupper gjør sterke

Sammen

Fellesskap

Intet menneske er en Øy, hel og ubeskåren i seg selv. Hvert menneske er et stykke av Fastlandet, en del av det Hele.

Del av diktet: «Klokken ringer», av John Donne, engelsk dikter (1572–1631)

Ungdommer

Sitat

Da vi var unge, så vi på venner som noe selvsagt. Da vi ble eldre, vet vi hva det betyr å ha dem.

Kilde: Edvard Grieg, *Ordtak.no*

Oppgaver til fagstoff om «Grupper».

Tenk over

1. Hvilket kompetanse mål i læreplanen sier at du skal jobbe med emnet grupper?
2. Lag et tankekart over det du kan om grupper. Sammenlign tankekartet med fagstoffet om grupper på [Grupper Vg1](#). Undersøk om du trenger å repetere fagstoff fra Vg1 før du går i gang med fagstoffet på Vg2.
Ta fram tankekartet på slutten av skoleåret og se hva du har lært.
3. Bruk bildene og sitatene på sida som inspirasjon til en tekst om grupper.

Et liv i grupper

Forfatter: Einar Gjærevold, Guri Bente Hårberg

[Et liv i grupper \(46747\)](#)

Ingen mennesker lever isolert fra andre. Vi kan faktisk ikke leve uten et fellesskap med andre mennesker. Det først og fremst var den amerikanske psykologen Abraham H. Maslow (1908–1970). I 1954 definerte han fem grunnleggende behov som alle mennesker har, og tydeliggjorde sammenhengen mellom dem i en behovspyramide.

Samspillet mellom oss griper inn på alle plan i denne pyramiden. Vi må samarbeide med andre for å skaffe oss mat og drikke, for å kjenne oss trygge, for å elske og å bli elsket, for å få – og gi – anerkjennelse, og for å realisere oss selv.

Vi deltar i grupper hele livet. Vi omgir oss med venner og deres venner, med slektinger og naboer, vi deltar i foreninger, klubber og organisasjoner av alle slag, og vi knytter relasjoner på kryss og tvers.

Trangen til kontakt ligger til grunn for hele vårt sosiale nettverk. De fleste gruppene oppsøker vi etter eget ønske, andre blir vi med i mer eller mindre ubevisst. Ofte tenker vi ikke over at vi er med. Gruppene er så opplagte at vi ikke ser dem. Vi merker ikke at vi påvirker gruppa eller at gruppa påvirker oss, og at både vi og gruppa er i stadig forandring.

Grupper - en læringsarena

Primærgruppe

Den svenske psykologen og sosiologen Björn Nilsson har kalt relasjoner for menneskenes livsnerve:

«Andre mennesker er viktige for oss hele livet gjennom, de opptar vårt tankeliv og vår handlingsverden. Som barn eller voksen dreier storparten av våre tanker, følelser, behov, tvil og drømmer seg om andre mennesker. Vi strekker oss ut mot hverandre i glede og håp, i sorg og fortvilelse, i likegylighet og frykt. Vi inngår i andres opplevelsesverden og de andre i vår.»

På skolen

Gjennom samspill med andre mennesker lærer vi å tilpasse oss hverandre og å leve i et fellesskap. Denne gjensidige læringsprosessen kaller vi sosialisering .

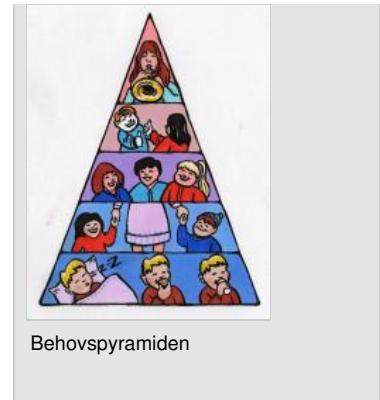
All sosialisering foregår i grupper. I de første leveårene er familien og den nærmeste slekta viktigst for oss. Det er i denne primærgruppa vi først lærer om verdier og normer, om skikk og bruk og om rett og galt. Her høster vi våre første erfaringer med andre mennesker.

Senere blir sekundærgruppene viktigere. Barna og de voksne vi treffer i barnehagen, i skolen, i organisasjonslivet og i jobben betyr mer for oss jo eldre vi blir. Disse gruppene blir flere og større etter hvert som vi blir kjent med nye mennesker.

Både i primærgruppene og i sekundærgruppene møter vi mennesker som vi kan teste de sosiale ferdighetene våre på. Vi erfarer hvordan de reagerer på oss, og finner ut at de har andre tanker, synspunkter og egenskaper enn vi. Vi lærer å ta deres perspektiv og utvikler evnen til innlevelse. Når barn på 3–5 år trøster noen som gråter, viser det at de har blitt i stand til å sette seg inn i andre personers følelser.

Gruppene vi er med i i barnehage, skole og skolefritidsordninger, er med på å gi oss denne sosiale treningen. Der kan vi praktisere spillereglene som gjelder, få hjelp til å justere atferden vår og hjelp til å finne vår plass i samfunnet. I gruppene får vi erfaring med aggressjon, sinne, sorg og sjalusi – og med forelskelse. Gruppelivet gir oss også et større ordforråd og gjør språket vårt bedre.

Mye av den formelle utdanningen foregår i grupper. Gruppearbeid er en viktig del av undervisningen i skoler og på universiteter. Og i arbeidslivet må vi operere i arbeidsgrupper, komiteer og utvalg hele tida for å kunne løse bestemte oppgaver.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Et liv i grupper"

1. Beskriv hvordan grupper er med å dekke grunnleggende behov hos mennesker.
2. Hva menes med at deltakelse i grupper er en del av sosialiseringss prosessen til mennesker?
3. Beskriv en primærgruppe og en sekundærgruppe. Har du glemt hva det er, kan du finne fagstoff om dette på Vg1 helse- og sosialfag.
4. Fordypning: Les om sosialisering på sidene til samfunnsfag.

Viktig å høre til

Forfatter: Einar Gjærevold, Guri Bente Hårberg

[Viktig å høre til \(46699\)](#)

Det å være sammen med andre barn på samme alder er positivt for den sosiale utviklingen. Tenkeevnen og evnen til å resonnere utvikler seg forttere, og barna skjønner lettere hvorfor vi har sosiale regler når de kan utforske dem i lag.

Når barn er sammen, oppdager de også at alle i gruppa har karaktertrekk som gjør dem forskjellige. Dermed blir de i neste omgang oppmerksomme på hvem de selv er.

Ved å delta i grupper får barn trening i å leve og arbeide sammen. Slik tilegner de seg den sosiale kompetansen som er nødvendig for å delta i samfunnslivet senere. De lærer å forstå andre menneskers tanker og følelser og å akseptere korreksjoner. Samtidig lærer de seg å fremme sine egne ønsker og behov, men også at de ikke er alene, og at de ikke alltid kan få viljen sin.

Å oppføre seg på en slik måte at en blir likt og akseptert av de andre barna, er dessuten viktig for selvbildet. Vi får en bekreftelse på at vi er verdt noe. Denne opplevelsen tar vi med oss videre. Den gir trygghet og selvtillit, og vi takler motgang bedre senere i livet.

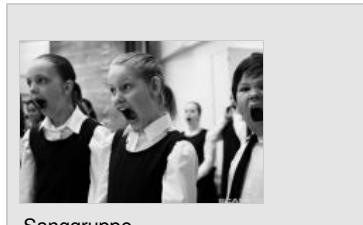
Men det kan være en skummel prosess. Ikke alle barn får være med på leken. Å ikke ha venner, eller å bli avvist av andre barn i barnehagen, i skolen eller i fritidsklubben, kan sette varige spor. En kan lett få en negativ innstilling til omgivelsene og miste troen på seg selv.

Hva gjør barn for å tilhøre et fellesskap?

Barn flest trives i lag med andre barn. De er gjensidig opptatt av hverandre og vil gjerne leke sammen. Et blikk, et smil eller et nikke er vanligvis nok, så er leken i gang.

Når to eller flere barn har funnet hverandre og er godt i gang med en aktivitet, kan det være vanskelig for andre å få være med.

Barna som blir stående utenfor, forsøker på forskjellige måter å bli tatt med i leken. Hvis de ikke lykkes i et forsøk, prøver de som regel igjen med en ny strategi. Som oftest går de varsomt fram.

Sanggruppe

På mange måter er ei gruppe med barn et samfunn i miniatur. Alle mekanismene som barna erfarer her, møter de igjen i andre grupper i ungdommen og i voksen alder.

Gruppe

Vi identifiserer oss med de andre i gjengen, føler lojalitet til fellesskapet og ønsker å være som de andre. Vi ønsker å kle oss på samme måte, digge den samme musikken og dyrke de samme interessene.

Utenfor vennegruppen

Dveling

Barnet holder seg nær dem som leker, og følger dem med blikket uten å si noe, inntil det blir invitert med. Men som regel blir barn bare ignorert hvis de bare observerer og avventer initiativ fra de andre. Ifølge

Komme med forslag

Barnet kommenterer leken eller foreslår noe som kan gjøre den morsommere, i håp om å bli inkludert. Det er ofte en vellykket strategi.

Parallellek

Barnet holder seg nær dem som leker, og gjør det samme som de, eller gjør noe liknende, men uten å blande seg inn. Denne strategien fører ofte fram.

Starte ny aktivitet

Barnet foreslår en ny lek eller aktivitet som virker morsommere enn den de andre holder på med. Et slikt initiativ har god sjanse for å lykkes.

Forstyrre

Barnet prøver å hindre eller dirigere leken, eller å erte dem som leker. En slik strategi lykkes aldri. I stedet kan den som forstyrrer, bli svært upopulær.

forskning på små barns atferd, mislykkes barna i de fleste forsøk på å få innpass i ei lekegruppe som alt er etablert. De gangene de utenforstående lykkes, skyldes det at de har benyttet forsiktige strategier som parallellek og etablering av ny lek. Slike tilnærningsmåter blir ikke ansett som innblanding.

Når barna blir eldre, bytter de leken ut med andre aktiviteter. Men strategiene for å påvirke og bli innlemmet i nye grupper er grovt sett de samme.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Viktig å høre til"

1. Hvorfor er det så viktig for menneskene å delta i en gruppe?
2. Hva lærer vi i grupper?
3. Forklar hva «akseptere korrekssjoner» betyr.
4. Hvilken betydning kan gruppelihørighet ha for selvbildet?
5. Hvilke mekanismer kan barn bruke for å bli en del av gruppen?
6. Se filmen og arbeid med oppgavene du finner under «Fellesskap gjør godt».

Oppgaver til filmen

«Gruppeprosesser»

1. Finn ut hvordan du lager pil og bue.
2. Hva lærer barn av å delta i grupper?
3. Finn ut hvordan du skal lage seljefløyte.
4. Hva er fordelen med grupper som har vært mye sammen?
5. Hva må den voksne i gruppen følge med på?
6. Hva menes med å «velge seg bort fra mestringsopplevelser»?
7. Hva krever det av planlegging dersom du skal dra på overnattingstur med så små barn?
8. Hva er prososial atferd?
9. Her hører du et godt eksempel på empati. Hvilket eksempel er det?
10. Hvordan får disse barna opplevelser som de bare kan få i naturen?
11. Hvilken betydning har slike opplevelser?
12. Hva gjør gruppen god?
13. Hva må du gjøre dersom du ser at et barn er utenfor gruppen?
14. Hva er sammenspillserfaringer?
15. Hvordan kan vi gi barn sammenspillserfaringer?
16. Hva kan du gjøre for at det ikke skal eksistere «verstinger» eller «vanskelige barn»?
17. Hva er de voksnes jobb i gruppen?
18. Diskuter filmen i klassen din. Hva er det viktigste dere bør lære av denne filmen?

Oppgaver til filmen «Omsorg»

1. Hva tror du Eli Rygg mener med at vi må kjenne igjen følelser for å forstå hvordan en annen har det?
2. Hva er medfølelse?
3. Hvordan kan man snakke til barn som er sinte?
4. Forklar hvordan man kan hjelpe et barn som er lei seg eller sint.
5. Hva er samhørighet?
6. Hva gjør barn for å føle samhørighet?
7. Diskuter hva som menes med «late som-masker».
8. Hva er god omsorg?
9. Forklar hva som menes med utsagnet «vi vet så lite om hvordan andre egentlig har det».
10. Hva skal du gjøre dersom du er bekymret for et barn, og hva kan konsekvensen være dersom du ikke gjør noe?
11. Hva tror du Eli Rygg mener når hun sier at hun aldri har møtt en versting?

Å være i grupper

Forfatter: Einar Gjærevold, Guri Bente Hårberg

[Å være i grupper \(62741\)](#)

Å leve dreier seg i stor grad om å delta i store og små grupper. Grunnlaget for å mestre gruppесamfunnet blir lagt i barndommen, især i barnehagen og i skolen. Derfor er det viktig at vi som er barne- og ungdomsarbeidere, kan noe om hvordan grupper fungerer.

Ingenting er enkelt med grupper. De er en komplisert vev av tanker, følelser, motiver, handlinger og tolkninger. Den som arbeider med barn og unge, må være i stand til å se rollemønsteret i gruppene, hvordan status og innflytelse utvikler seg mellom barna, og hvordan de enkelte oppfatter og tolker det de lærer om normer og regler.

Men barne- og ungdomsarbeideren trenger også å vite noe om hvordan andre voksne fungerer i grupper. Hvilke prosesser virker innad i de gruppene vi selv hører med i? Mye av arbeidsdagen vår går nemlig med til å samhandle med voksne – med foreldre, kollegaer, overordnede og administrasjonen i kommunen. Vi forventes å kunne samarbeide og kommunisere med alle slags mennesker uansett alder, posisjon og bakgrunn.

Alt dette krever at vi har gode kunnskaper om gruppeprosesser.

En grunnmur for voksenlivet

Å være sammen med jevnaldrende ser ut til å ha en positiv betydning for den sosiale utviklingen vår. Vi lærer hvordan vi skal omgås hverandre, og hvordan vi bør te oss for å bli akseptert av andre.

De grunnleggende trekkene i selvbildet vårt blir dannet tidlig i barndommen. Kjærlighet, oppmerksomhet og andre positive reaksjoner som vi kan møte i barnegruppene, gjør at vi får en positiv oppfatning av oss selv. Har vi et godt selvbilde, tåler vi også motgang og kritikk bedre.

Når flere mennesker skal leve eller arbeide sammen, trer det straks i verk mekanismer som regulerer samspill. Disse gruppeprosessene forekommer i like stor grad hos barn som hos voksne. Erfaringene fra disse tar vi med oss inn i andre grupper seinere.

Noe av gruppespillet gjelder rollefordeling. Alle prøver instinktivt å finne sin egen rolle eller funksjon i gruppa. Det samme skjer i barnegruppene. Noen får lav status i gruppa, andre får en nøytral mellomstatus, mens enkelte blir ledere.

Barne- og ungdomsarbeideren opptrer i flere grupper:

- som leder og rollemodell i barnegrupper
- som arbeidstaker og kollega i profesjonelle grupper
- som et bindende mellom foreldrene og barnehagen, skolen og SFO

Skoleelever i gruppe

Utdfordringer til deg

Oppgaver til "Å være i grupper".

1. Nevn noen grupper som barne- og ungdomsarbeideren opptrer i.
2. Hvorfor er det positivt for oss å være sammen med jevnaldrende?
3. Hvilken rolle spiller selvbildet vårt i gruppa?

4. Hvilken rolle har du i de ulike gruppene du er en del av?

Gruppetyper

Forfatter: Einar Gjærevold, Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Gruppetyper \(46735\)](#)

Oppigjennom oppveksten deltar vi i mange slags grupper som til sammen utgjør nettverket vårt. Noen grupper har vi jevnlig kontakt med – som håndballaget, musikkorpset og vennegjengen. Andre møter vi bare i visse situasjoner.

I løpet av oppveksten gjennomgår vi mange faser og mange endringer i den personlige utviklingen. Det samme gjør gruppene vi hører til.

Her er eksempel på noen gruppetyper barn og unge kan være medlemmer av i oppveksten:

Lekegrupper

Lekegrupper er små grupper av barn i barnehagen. Gruppene er satt sammen av de voksne for å fremme læring og utvikling. Når barna blir delt inn i grupper, blir de lettere kjent med hverandre og utfolder seg lettere. Ingen blir stående utenfor. Samtidig kommer de voksne nærmere barna og kan følge opp hver enkelt, for eksempel ved å hjelpe de passive og sjenerne til å bli mer aktive.

Vennegrupper

Ei vennegruppe er ei samling mennesker som vi setter særlig pris på, som vi har tillit til, og som vi har glede og nytte av å være sammen med. Vi velger venner selv. Vi kan betro oss til venner, leke med dem og finne støtte hos dem når livet går oss imot.

Ei vennegruppe kan også være organisert av en voksen for å hjelpe sosialt svake barn til å få kontakt med jevnaldrende i fritida. En barne- og ungdomsarbeider, lærer eller forelder kan avtale med tre–fire elever at de skal være hos hverandre (for eksempel en gang i uka), og at de skal veksle på hvem de er hos. Ideen er at alle har noen å være sammen med. En slik ordning forutsetter et samarbeid med barnas foreldre.

Tema- og prosjektgrupper

Slike grupper er en del av utdanningen. Elever eller studenter kan selv velge hvem de vil samarbeide med for å løse en oppgave, eller de blir delt inn i grupper av læreren. Disse gruppene likner dem vi senere møter i arbeidslivet. I barnehagen kan det være skolestarterne som har sin egen gruppe.

Arbeidsgrupper

I lenkesamlingen finner du Vg1 helse og sosialfag sine sider om gruppetyper. Der kan du repetere fagstoffet om

- primærgrupper
- sekundærgrupper
- referansegrupper

Mange av gruppene vi deltar i er svært viktige for oss, så viktige at vi tar bilder og henger på veggen

Tilhørighet Å uniformere seg, med like klær og hårfrisyre er ikke uvanlig i grupper.

Arbeidsgrupper er en vanlig samarbeidsform på skoler, universiteter og arbeidsplasser. Som regel kan vi ikke selv velge deltagere. Gruppa har en oppgave som skal løses, og arbeidet kan være permanent eller avgrenset i tid. Elevrådet eller studentutvalget i skolen er eksempler på slike grupper. Også i barnehagen har vi arbeidsgrupper – for eksempel når noen barn får ansvaret for å være med på matlagingen, mens andre dekker bordet, henter frukt eller rydder etter måltidet.

Medlemsgrupper

Medlemsgrupper er grupper vi må betale eller gjøre noe aktivt for å være med i. Idrettslag, politiske partier, foreninger og rockeband er noen eksempler.

For barne- og ungdomsarbeideren ligger det en stor utfordring i å møte de ulike gruppene og miljøene på en god måte. Utfordringen blir ikke mindre av at vi arbeider med grupper på ulike årstrinn! Faget vårt krever mye av kreativiteten vår, ja faktisk av hele vår personlighet.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Gruppetyper"

1. Lag en Collage som viser ulike grupper du er med i.
2. Beskriv en lekegruppe.
Husker du en lekegruppe du selv har deltatt i, så beskriv gjerne denne.
3. Hva er hensikten med en lekegruppe?
4. På hvilken måte kan en lekegruppe fremme læring og utvikling? Kom med eksempler.
5. Beskriv en vennegruppe.
6. Hvordan kan du som barne- og ungdomsarbeider hjelpe barn som ikke får innpass i vennegrupper?
7. Beskriv en tema eller prosjektgruppe.
8. Hvordan kan du hjelpe elever til å fungere i tema eller prosjektgrupper?
9. Hva er hensikten med en tema eller prosjektgruppe?
10. Beskriv en arbeidsgruppe du er medlem av.
11. Hva skal til for at arbeidsgrupper fungere godt?
12. Hva er en medlemsgruppe?
13. Søk på nett og finn ulike medlemsgrupper.
14. Hvilke grupper er du medlem av på nettet. Hva er fordelen og hvilke ulemper har nettbaserte grupper (eks på facebook)?

Oppgaver til filmen "Vennskap"

1. Hva skal til for at du kan si at et miljø er godt?
2. Diskuter påstanden om at de store vennegruppene går på bekostning av «mindre» vennskap som er nære og fortrolige?
3. Hvilke fordeler har det å ha en bestevenn?
4. Hvordan vil du beskrive en nær og fortrolig venn?
5. Hva menes med at venner må tåle dine seiere?
6. Hva kan du finne ut om vennskap på sidene til Statistisk sentralbyrå?
7. Jenta her sier at det har status å ha store vennegrupper. Diskuter denne uttalelsen.
8. Hva menes med at vennskap er sårbart?

Å bli trygg i barnegruppen

Forfatter: Einar Gjærevold, Gro Nedberg Grønlid

[Å bli trygg i barnegruppa \(49491\)](#)

De fleste barn trives i lag med andre barn. De er gjensidig opptatt av hverandre og vil gjerne leke sammen. Når barna skal begynne i barnehagen, er de fleste forventningsfulle og stolte. Men barnehagen innebærer en helt ny situasjon for dem. Nå skal de bli kjent med nye mennesker, og de skal få oppleve tilknytning og fellesskap med andre enn familien.

Vanligvis tilpasser barna seg barnehagelivet etter noen dager. Men ingen er like. Noen blander seg med andre med en gang, andre trenger lengre tid. Det som er viktig i begge tilfeller, er at det første møtet med barnehagen gir trygghet og tillit.

Her er noe av det vi kan gjøre for å hjelpe barna inn i det nye fellesskapet:

Barnegruppe

Barn i lek

- Opprett en primærkontakt i personalet for hvert barn. På den måten har alle barna «sin egen» kontaktperson, som de alltid kan søke til når de trenger det. Primærkontakten er særlig viktig i tilvenningsperioden. Han eller hun har ansvaret for å følge opp «sitt» barn, veilede det og passe på at det slipper til i leken.
- Ønsk hvert enkelt barn velkommen den første dagen i barnehagen. Si navnet til barnet tydelig. Vis veien til garderoben, der en fast plass venter. Plassen kan være markert med et bilde, en tegning eller et bumerke (for eksempel en sommerfugl, en katt eller en blomst). Slik opplever barnet at det både er sett og ventet, og at barnehagen setter pris på at det kommer.
- Hold samlingsstund. En av de voksne roper opp navnene til alle, og barna reiser seg når de hører navnet sitt. Kanskje kan den voksne og barnet veksle noen ord, for eksempel om hvor de bor, eller hva favorittleken er. Etterpå kan vi lese høyt fra en fortelling og synge en sang som aktiviserer alle barna. Slik kan den første barrieren brytes.
- La de eldre barna få være med og ta imot de nye. De kan også være med og vise nykommerne rundt, og vise det de selv synes er morsomt å gjøre. De minste lærer mye av de eldre, og de eldste lærer både å ta hensyn til og å ta vare på de yngre.
- Avtal med foreldrene at barna kommer regelmessig til barnehagen. Det styrker tilhørigheten til de andre barna og til personalet.
- Vær tydelig på hva barnehagen forventer av barnet. Alle må vite hva de har å forholde seg til. Det gir barna trygghet å vite hva som gjelder i bestemte situasjoner.
- Finn på aktiviteter som samler barna. Samlingsstunder der man sitter i ring og synger, skaper fellesskapsfølelse. Det gjør også teater, der flere barn må samarbeide om skuespillet. Vi kan også etablere mindre grupper som holder på med forskjellige aktiviteter: I ett hjørne av rommet kan de som har lyst til å male, samle seg; i et annet kan vi ha et bord hvor de som har lyst til å leke med byggeklosser, kan samle seg, og så videre. Å dra på tur sammen styrker også fellesskapsfølelsen.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Å bli trygg i barnegruppen"

1. Hvordan kan du som barne- og ungdomsarbeider bidra til at barn får en trygg og god start når de begynner i barnehagen?
2. Hva er en primærkontakt?
3. Hvorfor er det viktig å «se» hvert enkelt barn?
4. Hvilke forventninger har du til barn som begynner i barnehagen?
5. Hvorfor er det ekstra viktig at voksne og barn gjør noe sammen i barnets tilvenningsperiode?
6. Hvilke aktiviteter ville du valgt å gjøre sammen med barna? Begrunn svaret ditt.

Når grupper ikke fungerer

Forfatter: Einar Gjærevold, Gro Nedberg Grønlid

[Når grupper ikke fungerer \(49515\)](#)

Med gode og forebyggende opplegg i barnehagen, skolen og skolefritidsordningen er sjansene store for at barnegruppene vil fungere godt. Likevel hender det at det ikke går slik vi hadde planlagt.

For å få gruppa til å fungere kreves det oppfinnsomhet og fasthet. Ikke minst krever det tid. Det er ikke gjort i en håndvending å snu en dårlig utvikling.

Systematisk observasjon er viktig for å avdekke funksjonelle problemer i gruppene.

Regler

Noe av det vi kan gjøre, er for eksempel å ha regler vi må forholde oss til. Alle barnehager, skoler og skolefritidsordninger har regler som barna forventes å følge. Regler skaper trygghet; vi vet hva som gjelder i visse situasjoner. Men skal de ha noen effekt, må den voksne forklare hva som er hensikten med dem, og hva det vil føre til hvis reglene blir brutt. Regelverket må også avpasses etter barnas alder. For mange og for strenge regler kan føre til at de yngste blir forvirret.

Styrke fellesskapsfølelsen

Vi kan sette i gang med aktiviteter der alle skal delta. Å dra på tur gir opplevelser som barna kan prate lenge om – enten turen går ut i naturen, ut i parken eller til et museum. Når det nærmer seg jul, kan hele barnehagegruppa eller skoleklassen dra ut i skogen sammen og hogge et juletre. Å lage teater krever også medvirkning fra alle. Eller kanskje gruppa kan spille inn en videofilm eller ei cd-plate sammen? Med dagens teknologi er det relativt enkelt.

Rollespill

Barna får for eksempel i oppgave å leke en familie, en skoleklasse, et arbeidslag eller noe annet, og å spille ut en situasjon. Rollespill fungerer som sosial ferdighetstrening.

Rollemodeller

Hvordan opplever barna oss som voksne? Er vi gode nok rollemodeller? Opptrer vi konsekvent? Er det uoverensstemmelser mellom de ansatte i personalet? Dårlig kjemi i voksnegruppa smitter lett over på barnegruppa.

Gi ansvar

Kan misstemningen i barnegruppa skyldes at barna kjeder seg, at aktivitetene er for lite varierte, eller at det er for lite å bryne seg på? Dersom de «bråkete» personene får ansvar for konkrete arbeidsoppgaver, får de noe konstruktivt å bruke energien på.

Noen kjennetegn på at ei gruppe ikke fungerer:

- Atmosfæren i gruppa er spent.
- Det oppstår stadig krangler.
- Barna er kritiske mot de voksne og vokter på hverandre.
- Barna er kravstore, men ingen forslag til aktiviteter passer.
- Gjengen driver bare formålsløst omkring.
- Ett av barna dominerer over alle de andre.
- Barna sladrer på hverandre.
- De voksne isolerer seg fra barna.
- Barna provoserer og går til angrep på de voksne.
- Kommunikasjonen er preget av tilsnakk, ordre og forbud.
- Barna kritiserer og mobber hverandre.
- Enkelte barn trekker seg unna.
- Barna er egoistiske.
- De voksne moraliserer overfor den som gjør noe dumt.
- Samværet blir dominert av rutiner i stedet for spontanitet.

En av barne- og ungdomsarbeiderens viktigste oppgaver er å være kreativ og hele tida ha ideer om hvordan samholdet i gruppa kan styrkes. Vi må oppfordre, oppmuntre og ha ideer til aktiviteter.

Når barna blir eldre, kommer det et større alvor inn i konfliktene. Motsetningene kan bli dypere, og negative krefter kan ødelegge et godt miljø. Å endre det destruktive mønsteret krever kløkt og stor innsats fra barne- og ungdomsarbeiderens side.

I lenkesamlingen på denne siden kan du lese en historie fra virkeligheten som vi har kalt Sinsenhagen fritidsklubb.

Tilhørighet

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Når grupper ikke fungerer".

1. Nevn noen kjennetegn på at ei gruppe ikke fungerer.
2. Hvilket verktøy kan vi bruke for å finne ut hva som skjer når ei gruppe ikke fungerer? Kom med forslag til ulike metoder.
3. På hvilken måte kan du som barne- og ungdomsarbeider være med på å snu dårlig utvikling i ei gruppe?
Kom med eksempler og forslag.
Planlegg et tiltak og begrunn hvorfor du vil bruke det.
Drøft tiltaket med de andre i klassen.

Oppgaver til filmen "Vi kan forebygge mobbing"

1. Hvordan kan vi oppdage mobbing ved å se på kroppsspråk?
2. Kan vi forebygge mobbing?
3. Hva mener du om det å ha aktiviteter i rene gutte- og jentegrupper?
4. Hvordan kan voksne styrke selvtiliten til barn og unge?
5. Hva bør du gjøre dersom du oppdager mobbing?
6. Hvilke holdninger viser Laila i jobben sin, og hvordan tror du det påvirker ungdommene?

Grupper i skolen

Forfatter: Einar Gjærevold, Gro Nedberg Grønlid

[Grupper på skolen \(49819\)](#)

Når vi begynner på skolen, får verden utenfor familien enda større betydning. På skolen bestemmer vi selv i større grad enn i barnehagen hvem vi vil knytte nære bånd til.

Når barna kommer over på mellomtrinnet i skolen, kjenner de kravene og rutinene som gjelder i det sosiale samspillet. De har stort sett lært seg de sosiale ferdighetene som trengs for å kunne samarbeide gruppevis. De er vanligvis positive til skolearbeidet, og læreren kan bruke gruppeformen aktivt i undervisningen.

Tidlig i ungdomsskolen har elev- og kameratgruppa begynt å spille en sentral rolle for den enkelte. De unge er mer kritiske til de voksne.

I slike situasjoner har det vist seg at gruppearbeid er et godt virkemiddel for å skjerpe konsentrasjonen og motivere selv de mest urolige elevene for skolearbeidet.

Mot slutten av ungdomstrinnet er elevene blitt mer modne. Nå er de opptatt av hva de skal bli, og hvilken utdanning de skal velge. Gruppearbeid og prosjektarbeid blir en viktig måte å tilegne seg nytt fagstoff på. Det gir dessuten elevene viktig samarbeidserfaring som de kan dra nytte av i studiene videre og i arbeidslivet.

Hvordan får vi grupper til å fungere i skolen?

Selv om settingen er annerledes, fungerer barne- og ungdomsgruppene i hovedsak likedan enten de er i barnehagen eller i skolen. Kjennetegnene på ei gruppe som fungerer godt eller dårlig, er de samme. Men vi må iverksette andre tiltak for å stimulere til et godt samspill når barna er i skolealder.

Noe av det viktigste vi kan gjøre, er å gripe inn når noen ikke deltar i gruppa – eller ikke får delta. Vi kan:

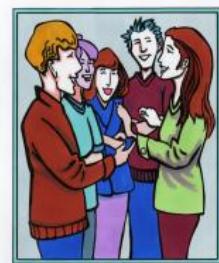
- organisere aktiviteter der alle kan delta
- gi ros når noen setter i gang inkluderende aktiviteter
- etablere vennegrupper der ideen er at alle har noen å være sammen med. En slik ordning forutsetter at vi også samarbeider med barnas foreldre.
- opprette fadderordning. La eldre barn passe på de yngre og hjelpe dem til rette. En klasse på sjuende årstrinn kan for eksempel få ansvar for å hjelpe førsteklassingene når de begynner på skolen.
- arrangere teateroppsetninger, matlagingskurs, skidag i slalåmbakken, lavvoleir eller andre samlende aktiviteter som skaper klasstilhørighet.
- bedre de sosiale ferdighetene

Ei gruppe med elever

Vennegruppe

Vennegruppe

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Grupper på skolen"

1. Hvilke sosial ferdigheter trengs for å fungere i ei gruppe?
2. Hvilke aktiviteter kan virke samlende for ei gruppe?
3. Hvordan kan du være med og styrke fellesskapsfølelsen i ei gruppe?
4. Hvorfor er det viktig med et godt samspill i gruppa?

Ulike roller i gruppa

Forfatter: Einar Gjærevold, Gro Nedberg Grønlid

[Ulike roller i gruppa \(49823\)](#)

Alle barn forsøker å finne sin egen plass eller rolle i gruppa. Sjenerte og usikre barn kan få lav status, de fleste får en nøytral mellomstatus, mens enkelte framstår som ledere.

I den første tida i ei nydannet gruppe dreier alt seg om å skape orden og trygghet. Ennå vet ingen hvordan de andre er. Hvem prater mest? Hvem er sjenert? Hvem er mest sjefete? Hvem er mest fantasifull? Hvem er blitt utstøtt fra ei tidligere gruppe?

Å etablere ei gruppe

Samtidig som vi er nysgjerrige på hverandre, setter vi de personlige behovene våre i sentrum: Hvem likner på oss selv? Hvem kan vi danne allianse med? I ei barnegruppe kan det hende at usikre barn søker etter eldre eller mer selvsikre barn, som de kan finne trygghet hos.

Etter noen uker har alle rukket å bedømme hverandre. Inntrykkene vi nå har, danner grunnlaget for det relasjonsmønsteret – og rollemønsteret – som danner seg i gruppa etter hvert.

Noen barn blir naturlige ledere i gruppa, mens andre barn synes det er ok å holde seg litt i bakgrunnen. Som barne- og ungdomsarbeider skal du observere rollene til de forskjellige barna i gruppa de er en del av. Du skal se hvordan barnet trives, om det har det bra i den rollen den har, og sørge for at alle barn har en positiv opplevelse av å være i gruppa.

Samspillet i gruppa

Samspillet i gruppa er komplisert og ikke alltid forutsigbart. Hva som gir status, kan variere fra gruppe til gruppe. Noen personer er mer populære enn andre. Det kan skyldes at de har kunnskap, er morsomme, tøffe eller kanskje frekke. En person som er flink til å snakke, kan også få en ledende posisjon.

En viktig faktor som bestemmer plassen vår i gruppa, er de erfaringene vi har med oss fra før – fra familien, barnehagen, skolefritidsordningen, skolen eller kameratgruppa. Opplevelsene herfra setter spor i personligheten, ikke minst når det gjelder selvfølelse.

Vi har alle med oss en sosial ballast inn i nye gruppeforhold. Dessuten har vi med oss vår egen personlighet – våre egne behov, mål og egenskaper, som er med på å forme gruppene vi deltar i.

Gruppedynamikk

Inne i hvert menneske finnes det et spenningsfelt mellom tanker og følelser. Det blir overført til barnegruppa, og på den måten dannes det et spenningsfelt i gruppa også. Denne vekselvirkningen kaller vi gruppodynamikk.

Den posisjonen som hver enkelt klarer å oppnå i gruppa, har mye med dynamikken inne i oss selv å gjøre. Enten vi er engstelige, aggressive, sikre eller vennlige, viser vi det overfor omverdenen gjennom ansiktsuttrykk og kroppsspråk. Disse signalene blir raskt oppfattet av barna omkring.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Ulike roller i gruppen"

1. Hvordan vil du karakterisere en ledertype?
2. Hvilke ulike roller kan finnes i ei gruppe? Beskriv dem.
3. Hvilke faktorer kan være med på å bestemme hvilken rolle vi får i ei gruppe?
4. Hvordan kan vi forklare hva gruppodynamikk er?
5. Se videoen «Alle har roller» som ligger som ekstern ressurs. Hvor mange roller har du?

Å være rollemodell i en gruppe

Forfatter: Einar Gjærevold, Gro Nedberg Grønlid

[Å være rollemodell i ei gruppe \(49839\)](#)

Den voksne blir alltid betraktet som en autoritet av barna og ungdommene, ganske enkelt i kraft av det å være voksen. Samtidig blir han eller hun barnas naturlige rollemodell. Å se opp til noen er en del av sosialiseringss prosessen. Barn og ungdom tar etter de voksne – både det vi sier, og det vi gjør. De tolker kroppsspråk, stemmeleie og ansiktsuttrykk for å se hvilke tilbakemeldinger vi gir dem.

Vi overfører holdninger, normer og verdier til barna gjennom det vi sier og gjør. Siden barn og unge som regel tilbringer flere timer av hverdagen i barnehage, skole og skolefritidsordning enn hjemme med foreldrene, får barne- og ungdomsarbeideren en svært viktig rolle som forbilde.

En undersøkelse som to psykologer gjorde i en barnehage i Trondheim i perioden 1997–2002, viste at barn henvender seg til voksne omrent hvert femte minutt. Derfor må vi som er barne- og ungdomsarbeidere, være klar over hvilken innflytelse vi har.

Barn spør imidlertid ikke etter perfekte voksne. De ønsker voksne som bryr seg om dem – som ser og hører dem. Når vi snakker med barna, leser for dem, synger og koser med dem, bidrar vi til at barna får en trygg oppvekst og en god utvikling.

For de større barna er vi også rollemodeller når det gjelder å løse konflikter og vise hva som er akseptabel oppførsel. Unge legger merke til om vi selv lever slik vi lærer dem at de bør. Hvis vi forteller at det er farlig å røyke, men røyker selv, mister advarselen all verdi. Sier vi til barna at det er viktig å spise sunt og regelmessig, mens vi selv slanker oss og nesten ikke spiser, vil de unge oppfatte det også.

Her er noen tips om hvordan vi kan være gode rollemodeller:

- Vi må oppføre oss pent, være høflige og hensynsfulle mot andre, både voksne og barn.
- Vi må være konsekvente og sørge for at det er sammenheng mellom det vi sier, og det vi gjør.
- Vi må være tydelige i det vi mener og gjør.
- Vi må «se» alle barna og deres ulike egenskaper.
- Vi må vise at alle er like viktige, og være oppmerksomme på barn med lav status og trekke de passive og sjenerete inn i fellesleken.
- Vi må reagere når noen blir urettferdig behandlet, ertet eller mobbet.
- Vi må takle konflikter på en rolig måte, se saken fra begge sider.
- Vi må være aktive og gjøre ting sammen med barna. Vi trenger ikke være lekekamerater, det holder at vi bare er til stede. Hvis vi går rundt og raker løv om høsten, vil barna kanskje være med og hjelpe til, eller finne på aktiviteter rundt oss.
- Vi må holde en god tone med de andre voksne i barnehagen, skolen eller skolefritidsordningen. Måten voksne oppfører seg på mot hverandre, smitter over på barna. Selv små negative signaler blir oppfattet.

Ufordinringer til deg

Oppgaver til "Å være rollemodell i en gruppe"

1. Hva er en autoritet?

2. Drøft forskjellen på å det å være en autoritet og det å være autoritær.
3. Hvorfor er det viktig å være en god rollemodell i ei gruppe?
4. Beskriv hva du kan gjøre for å være en god rollemodell?
5. Hvem er rollemodeller i ei gruppe?

Voksengruppa på arbeidsplassen

Forfatter: Einar Gjærevold, Gro Nedberg Grønlid

[Voksengruppa på arbeidsplassen \(49846\)](#)

Samarbeid må til for å løse oppgaver på de fleste arbeidsplasser. Vi trenger skolerte, selvstendige og ansvarsfulle medarbeidere som blir lyttet til når beslutninger skal tas.

De fleste gruppeprosessene vi finner blant barna, finner vi igjen blant de voksne på en arbeidsplass. Vi tilpasser oss hverandre stort sett på samme måte. Noen vil dominere, mens andre stiller seg på sidelinja. En viktig forskjell er at deltakerne i voksengruppa er i stand til å sette ord på det som skjer.

En arbeidsplass er gjerne delt inn i arbeidsgrupper med bestemte oppgaver, som kan være permanente eller kortvarige. Disse profesjonelle gruppene består vanligvis av personer med litt ulik kompetanse, som utfyller hverandre. Det gjør gruppa effektiv og slagkraftig.

De fleste opplever det som positivt og lærerikt å arbeide sammen. Vi arbeider grundigere, og kvaliteten på arbeidet øker fordi vi gir hverandre tilbakemeldinger hele tida.

Likevel må vi være forberedt på at det kan oppstå spenninger som fører til at vi samarbeider dårlig. Kanskje blir ikke folk ta ordet fordi de frykter å bli hånet eller utsatt for sarkasmer. For å få til et godt samarbeid må vi lokalisere problemene og finne ut hvordan de kan løses.

Ei arbeidsgruppe fungerer best hvis den har klart definerte roller og tydelig fordelt arbeidsoppgaver. Blir gruppa for stor, er det fare for at noen faller utenfor.

Ei diskusjonsgruppe bør heller ikke være for stor hvis alle skal få sagt noe, og gruppa ikke skal dele seg.

Arbeidsgruppe

Når vi både har ei voksengruppe og ei barnegruppe på arbeidsplassen – for eksempel i en barnehage, skole eller skolefritidsordning – er det spesielt viktig at voksengruppa fungerer.

Her er noe av det vi kan gjøre for å få voksengruppa til å fungere bedre:

- Hvis gruppa er nystartet, bør vi la alle få tid til å bli kjent med hverandre.
- Vi må sørge for at gruppa har et klart definert mål.

- Vi må se til at alle deltakerne har samme forståelse av arbeidsoppgaven.
- Vi må undersøke om gruppemedlemmene utfyller hverandre (har ulik kompetanse).
- Vi bør fordele arbeidet tydelig: Hvem gjør hva og når?
- Vi må sørge for at det er god balanse mellom oppgaver og tidsfrister.
- Vi må sørge for at gruppa har regler for arbeidet.
- Vi bør vise at vi er pålitelige, og at vi har tillit til de andre.
- Vi må sørge for at alle kommer til orde og kan si meningen sin.
- Vi må skille mellom sak og person hvis det oppstår uenighet.
- Vi må sørge for å ta beslutninger på en demokratisk måte.
- Vi må ha god kommunikasjon, med regelmessige møter.
- Vi må ikke feie problemer under teppet eller la dem tårne seg opp.
- Vi må prøve å holde en passelig uformell tone i gruppa. Fleip kan fort bli til mobbing.
- Vi må ikke tillate hetsing, sarkasmer eller nedlatende holdninger.
- Vi må praktisere åpenhet og ikke holde noe hemmelig for andre.
- Vi må ikke la noen få dominere eller kontrollere andre.
- Vi må ikke gi noen større fordeler eller mer attraktive oppgaver enn andre.
- Vi bør gjøre noe sammen som ikke har med jobben å gjøre.
- Vi må ta vel imot nye medlemmer og gi dem tid til å bli kjent.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Voksengruppa på arbeidsplassen"

1. Nevn minst seks faktorer du mener kan bidra til at voksengruppa fungerer bra. Begrunn svaret ditt.
2. Hvorfor er det spesielt viktig at voksengruppa fungerer i en barnehage, skole eller skolefritidsordning?

Ulike lederstiler

Forfatter: Einar Gjærevold, Gro Nedberg Grønlid

[Ulike lederstiler \(49848\)](#)

I et orkester er alle like viktige. Samspillet blir dårlig hvis en av musikerne, for eksempel trommeslageren, mangler. Men samspillet krever også kompetanse og regler. Det er orkesterets leder eller dirigent som har ansvaret for at samspillet fungerer.

Slik er det i ei barnehage også. Kvaliteten på samværet avhenger av barnas sosiale kompetanse og av evnen vår til å lede gruppa. Som leder har du delansvar for oppdragelse og læring. Du må legge forholdene til rette slik at barna opplever samværet som positivt og lærerikt.

Ledere har hver sin måte å styre på, men vi snakker gjerne om tre hovedstiler: den autoritære, den ettergivende og den demokratiske lederstilen. I barne- og ungdomsgrupper kan disse forskjellige lederstilene få ulike utslag:

Autoritær lederstil

Noen ledere tror at en autoritær ledelse løser alle problemer. Barna ser opp til ledere som kan mye og er flinke til å lære fra seg. En slik stil gjør det enklere for lederen å planlegge og å holde situasjonen under kontroll. Opplegget skaper gjerne trivsel og trygghet, men det gir lite rom for barnas egen fantasi.

I en barnehage sitter barna samlet rundt Eva Marie. Hun forteller om hvordan en bjørnefamilie lever, og viser bilder av bjørner i ei bok. Etterpå setter barna seg ved forskjellige bord, der det ligger sjablonger av bjørner. Eva Marie viser hvordan barna kan tegne og klippe ut en bjørn. På andre bord ligger det noen puslespill. Barna bytter på å være ved bordene. Alt er velorganisert, og barna er livlige og glade. Eva Marie er i sentrum hele tida, og barna roper på henne fra alle kanter. Når det er på tide å samle seg, får ett av barna lov til å ringe med klokka. Alle reiser seg uten protester og innfinner seg ved bordet for å spise frukt. Etterpå får lille Martin ansvaret for å rydde opp. Til slutt har Eva Marie planlagt at de skal leke et rollespill. Hun deler ut roller og viser hvordan leken skal være. Så er dagen over.

(Eksemplet er fornorsket og hentet fra Christina Godée: *Leka i grupp. Natur och kultur*, 1981.)

Ettergivende lederstil

Hvis lederen føler seg utilstrekkelig og ikke tror på sin egen kompetanse, kan han eller hun skjule seg bak uttrykk som «alle har jo rett til å gjøre som de vil». Barna møter ingen motstand og har ingen til å rettlede seg. Lederen lar det skure. Gruppa blir urolig, og konfliktene florerer. Under slike forhold hender det at barn med lederevner tar kontrollen over med både den voksne lederen og resten av gruppa.

Etter skoletid venter lederne Toril og Ove i skolefritidsordningen på at barna skal komme. Det blir servert mat, som alt er satt fram. Barna dropper inn etter hvert og setter seg ved bordet. Stemningen er høy. Lene ber noen sende smøret, og det kommer som et skudd nedover bordet og velter et glass melk. Toril ber den skyldige om å hente ei fille for å tørke opp, men ingenting skjer. Telefonen ringer, og Ove svarer. Under resten av måltidet sitter han og prater i telefonen. Etter maten samler barna seg på lekerommet. Noen går på hobbyrommet for å snekre. Når det er på tide å dra hjem, foreslår Ove at barna rydder opp etter seg. Alle hjelper til. Men så ringer telefonen på ny, og da Ove kommer tilbake, er barna søkk borte. Dagen ender som så ofte før med at Ove og Toril må rydde opp selv før de går hjem.

(Eksemplet er fornorsket og hentet fra Christina Godée: *Leka i grupp. Natur och kultur*, 1981.)

Demokratisk lederstil

Denne stilen blir også kalt gruppeorientert lederstil. Stilen tar konsekvensen av at vi trenger noen rammer for å få til skapende virksomhet og samspill. Men rammene må være vide for at alle skal få plass. I praksis betyr det at alle har noen holdepunkter, noen regler, og en plan for hva som skal skje i løpet av dagen. Samtidig trenger barna å vite hvor materiellet er, hvordan de skal bruke det, og hvordan de skal vedlikeholde utstyret. Utover det finnes ingen detaljstyring, og barna har stor frihet. Lederen har alltid oversikt, men griper bare inn når det er nødvendig.

Kristian er skilærer i ei nybegynnergruppe. Dagen begynner med litt teknikktraining før de skal kjøre slalåm i en alpinbakke. Kristian lar alltid den som er minst flink, renne først etter ham. På den måten blir det lettere for barnet å følge hans svingrytme. Jo lengre bak man er, desto vanskeligere blir det. Det er alltid noen som faller. Kristian blir aldri utålmodig. Han forklarer rolig om og om igjen hvordan de bør kjøre. Hver gang noen faller, roper han: «Alt OK?» Hvis svaret uteblir, er Kristian raskt på pletten for å se hva som har hendt.

(Eksemplet er fornorsket og hentet fra Christina Godée: *Leka i grupp. Natur och kultur*, 1981.)

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Ulike lederstiler"

1. Hva menes med autoritær lederstil?
2. Hva menes med ettergivende lederstil?
3. Hva menes med demokratisk lederstil?
4. Hvilke av de tre lederstilene passer best for deg? Begrunn svaret.
5. Det finnes forskjellige benevnelser på lederstiler. Let på nettet og se om du kan finne andre ord på de ulike lederstilene. Se også lenken «Tre ulike typer av ledelse».

Gruppepress

Forfatter: Einar Gjærevold, Gro Nedberg Grønlid

[Gruppepress \(49851\)](#)

Når vi er med i ei gruppe, må vi til en viss grad tilpasse oss normene og reglene som gjelder i den. Reglene trenger ikke å være utalte, men de kommer likevel klart fram. Dette skaper gruppefølelse og samhold. Vi identifiserer oss med gruppa og føler lojalitet til den.

Når barna er ti–tolv år gamle, er kameratene ofte viktigere enn foreldre og lærere. Kamerat- eller venninngjengen får stor betydning for den enkelte. Alle ønsker å høre til et sted og å bli akseptert. Gruppa kan stille mange krav til hvordan man skal være for å bli godtatt av fellesskapet. Den som oppfører seg annerledes enn medlemmene i gruppa, eller den som ser annerledes ut, kan bli sett på med forakt og utesengt fra gruppa. Iblast har gjengen en dominerende «leder».

Når kravene om konformitet (likhet) blir for sterke, snakker vi om gruppepress. Noen ganger kan et slikt sosialt press være positivt – for eksempel når vennene overbeviser noen om at det er smart å ta en utdanning, og at det er fornuftig å spise sunt, eller at det er viktig å delta ved politiske valg.

Men ofte virker gruppepress negativt og kan komme til uttrykk som: «Er du feig, eller?», «Hvis du ikke prøver, så gir ikke jeg å være venner med deg mer!»

Gruppepress

Å stå imot
gruppepress krever
selvtillit. Vi kan

- nekte å være med på negative aktiviteter
- gå vår vei og late som om vi må gjøre noe annet
- appellere til fornuften: «Dere er for smarte til å gjøre noe slikt»
- appellere til vennskapet: «Jeg vil ikke at dere skal havne i trøbbel»

Her er noen eksempler på gruppepress:

- drikkepress
- røykepress
- sexpress
- slankepress
- motepress (for eksempel klær, sko, frisyre, motorsykkelmerke)
- musikkpress (hva slags musikk det er «lov» å like)
- språkpress (sjargong, slang)

Flere av disse «pressene» kan innebære store økonomiske kostnader. Mest alvorlig er likevel det som gjelder utseendet. Unge mennesker er svært opptatt av hvordan de ser ut. Spiseforstyrrelser som følge av overdreven slanking kan både være livsfarlig og føre til slapphet og hodepine, som går utover skolearbeid og jobb.

Blant de unge oppstår gruppepress helst i grupper der medlemmene ikke kjenner hverandre så godt. Man er ikke helt sikker på hva de andre står for. Da oppstår det gjerne misforståelser. Det er for eksempel ikke uvanlig at alle jentene i en gjeng begynner å røyke, selv om ingen av dem egentlig synes det er godt. Derimot er de overbevist om at alle de andre synes røyking er tingen. I en annen gjeng kan alle guttene tro at alle de andre har et aktivt sexliv, mens ingen i virkeligheten har debutert seksuelt ennå.

Vi kan også oppleve gruppepress på jobben, i politikken og i organisasjonslivet. Noen ganger føler vi oss tvunget til å gjøre noe som strider mot vår overbevisning, fordi flertallet ønsker det.

Røyking

Barne- og ungdomsarbeideren kan demme opp for noe av gruppepresset ved å gjøre det han eller hun kan for å gi barna og de unge selvtillit nok til at de ser og kan være kritiske til gruppepresset. Ofte skal det ikke mer til enn at én person tør å si fra, så brytes «lederens» makt. De fleste unge er fornuftige og vet hva som egentlig er riktig å gjøre.

Når vi gir etter for press, kan det skyldes at vi

- er redd for å tape ansikt
- er redd for å bli ertet eller mobbet
- frykter å miste tilhørighet og venner
- er redd for å miste jobben
- ikke har kunnskap nok til å kunne foreslå et alternativ
- synes det blir minst «mas» å gi etter
- har for dårlig selvtillit til å nekte

Oftest tilhører vi flere grupper samtidig og kan havne i krysspress. Alle grupper har sine normer og regler for atferd som alle godtar. I ett ungdomsmiljø kan normen være å bruke en bestemt type klær, i et annet kan det være å unngå nettopp denne typen klær.

Det er vanskelig å motstå gruppepress. Alle ønsker å bli likt og respektert. Det oppnår vi letttest ved å være enige med flertallet.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Gruppepress"

1. Kan du gi noen eksempel på gruppepress?
2. Hvordan kan gruppepress oppstå?
3. Hva kan du som barne- og ungdomsarbeider gjøre for å forebygge gruppepress?

Kommunikasjon

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid
[Kommunikasjon \(74299\)](#)

Når vi arbeider med mennesker, er kommunikasjon viktig. God kommunikasjon kan skape trygghet og tillit og være grunnlaget for vekst og utvikling. I dette kapittelet skal vi se på hvordan vi kan kommunisere med barn og unge på en god måte.

Kommunikasjon

Sitat

Menneskets beherskelse av språket er det viktigste. Ved siden av å kysse, er dette den mest spennende form for kommunikasjon.

*Oren Arnold,
ordtak.no*

Kommunikasjon

Kommunikasjon

Personlig kommunikasjon

Personlig kommunikasjon

Sitat

Tomrommet som oppstår ved manglende eller mislykket kommunikasjon, fylles raskt med rykter, sladder, vrøvl og gift.
Henry Louis Mencken, ordtak.no

Som elev på Vg1 helse- og sosialfag lærte du om [Kommunikasjon Vg1](#). Bla deg gjennom kapittelet og se om det er noe du trenger å repetere før du går videre.

Tenk over

1. Hvilke kompetansemål i læreplanen din sier at du skal lære om kommunikasjon? Diskuter kompetansemålene i klassen.
2. Lag et tankekart som viser hva du kan om kommunikasjon før du begynner med dette emnet.
Ta fram tankekartet når du er ferdig med emnet, og finn ut hva du har lært.
3. Hvilke tanker får du når du ser bildene og sitatene på denne siden?
Bruk bildene og sitatene som inspirasjon og skriv en tekst om kommunikasjon.

Kommunikasjon som grunnlag for sunne relasjoner mellom mennesker

Forfatter: Hans Holter Soljhell, Amendor AS, Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Kommunikasjon som grunnlag for sunne relasjoner mellom mennesker \(74312\)](#)

Et grunnelement i sunne relasjoner mellom mennesker er at vi kan være trygge på hverandre og ha tillit til at vi blir behandlet på en respektfull måte. Vi skal vite at våre opplevelser, vårt perspektiv og våre følelser blir tatt på alvor, og at vi kan ha innflytelse på vår egen situasjon.

Dette innebærer også at vi kan føle oss som en del av fellesskapet, at vi kan føle tilhørighet, samtidig som vi opplever at vi bestemmer over oss selv.

Når vi skal ta vare på disse idealene i praksis, blir måten vi kommuniserer på, spesielt viktig. Dette gjelder i våre relasjoner med barn og unge, der det er vi som voksne og fagpersoner som har ansvaret for at relasjonene er gode. Dette innebærer at vi først og fremst må fokusere på oss selv og måten vi kommuniserer med barna på.

Kommunikasjon er viktig i alle sammenhenger der vi gjør noe sammen, stort eller smått. Måten vi går fram på, blir spesielt viktig i situasjoner som er vanskelige eller konfliktfylte. Dette kan være situasjoner når vi for eksempel må sette grenser og si nei til noe barnet vil, eller stoppe noe barnet holder på med. Det samme gjelder når vi ønsker å ha barnet med på noe, eller vil at barnet skal gjøre noe som barnet selv ikke har lyst til.

Andre situasjoner kan være når vi må hjelpe barn som er i konflikt med hverandre, eller når et barn er lei seg eller sint av en eller annen grunn. Alt dette er situasjoner som er spesielt sårbare. Måten vi håndterer disse situasjonene på, er med på å øke eller minske den tryggheten og tilliten barnet har til oss.

Utfordringer til deg

Oppgaver til siden "Kommunikasjon som grunnlag for sunne relasjoner mellom mennesker"

1. Hva menes med sunne relasjoner?
2. Hva skal til for at du skal føle deg trygg og ha tillit til noen?
3. Hva sier Maslow om trygghet og tillit?
4. Beskriv hvordan du vil behandle et annet menneske på en respektfull måte.
5. Forklar hvordan du vil sette grenser for barn på en respektfull måte.
6. Et barn vil ikke være i barnehagen. Hvordan vil du kommunisere med foresatte og barnet i denne situasjonen?
7. Et barn vil ikke hjem fra SFO. Hvordan vil du kommunisere med barn og foresatte i denne situasjonen?

Sitat

Elektrisk

kommunikasjon vil aldri erstatte ansiktet til noen som med sin sjel oppmuntrer en annen til å være modig og sann.

Charles Dickens

Trøst

Kommunikasjon handler om kontakt. Av og til har vi vansker med å oppnå virkelig kontakt med den vi kommuniserer med, men hver gang vi oppnår denne kontakten, kommuniserer vi godt.

Viktige faktorer for kommunikasjon og samhandling

Forfatter: Hans Holter Solhjell, Amendor AS, Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Viktige faktorer for kommunikasjon og samhandling \(74326\)](#)

Det er viktig at vi kan noe om kommunikasjon, ulike praktiske tilnæringer til kommunikasjon, og hva som påvirker kommunikasjon i praksis. Kommunikasjon dreier seg om måten vi forholder oss til hverandre på ved hjelp av ulike måter å uttrykke oss på.

Vi kommuniserer både ved hjelp av verbalt språk, som er ordene vi bruker, og ikke-verbalt språk, som er måten vi sier ting på ved hjelp av tonefall, ansiktsuttrykk, kroppsspråk og så videre.

Den grunnleggende holdningen vi har til barna vi er i kontakt med, er også avgjørende. Hvis vi signalerer mistillit og fordømmelse gjennom måten vi opptrer på, vil det sjeldent være konstruktivt i situasjonen. Her er det viktig å skille mellom de handlingene en person gjør, og personen selv. Om vi signalerer at vi har en grunnleggende tro på barnet og dets gode vilje, samtidig som vi forklarer at det er visse handlinger vi ikke kan akseptere, kommer vi som regel mye lenger.

En annen avgjørende faktor er hvordan vi håndterer de følelsesmessige sidene ved vanskelige situasjoner. Barn og unge kan reagere med sterke følelser om de ikke får lov til noe de har lyst til, eller de må gjøre noe det ikke selv ønsker. Dette kan være krevende for den voksne å håndtere. Dersom vi i slike følelsesladde situasjoner aksepterer det barnet føler og opplever, kommer vi mye raskere ut av konflikten og inn i et konstruktivt spor.

Anerkjennende kommunikasjon er viktig her.

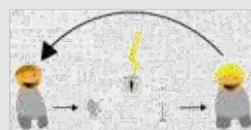

Kommunikasjon

Sitater

Hvis menneskene bare våget å snakke helt åpent med hverandre, ville det være betydelig færre sorger i verden om hundre år.

Samuel Butler

Toveiskommunikasjon

Utfordringer til deg

Oppgaver til siden "Faktorer som er viktige i kommunikasjon og samhandling"

1. Hva bør du som barne- og ungdomsarbeider kunne om kommunikasjon?
2. Hvordan kan du lære mer om kommunikasjon?
3. Forklar forskjellen på verbalt språk og ikke-verbalt språk.
4. Hvilke holdninger bør du ha dersom du skal jobbe med barn og unge?
5. Hvordan kan du skille mellom det en person gjør, og det personen er?
6. Gi eksempler på hvordan du kan kommunisere for å vise at du aksepterer barnets følelser når barnet er sint eller lei seg.
7. Et barn blir plaget av et annet barn. Barnet som blir plaget, slår plageåenden. Hvordan reagerer du?
8. Diskuter sitatet av Samuel Butler.
9. Lag en tekst om kommunikasjon knyttet til bildet.

Anerkjennende kommunikasjon

Forfatter: Hans Holter Solhjell, Amendor AS, Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Anerkjennende kommunikasjon \(74330\)](#)

Anerkjennende kommunikasjon vil si at vi på ulike måter viser barna at vi forstår og aksepterer deres opplevelse av det som skjer, og deres følelsemessige reaksjon. Det innebærer ikke at vi aksepterer alle handlinger, som for eksempel å slå, sparke, ta ting fra andre eller lignende.

Om et barn blir sint eller lei seg fordi det må avslutte en lek det holder på med, reagerer det kanskje slik fordi det ikke får bestemme selv. Hvis vi da sier til barnet at «ja, det skjønner jeg godt at du ikke likte. Du hadde lyst til å leke mer, og så ble du sint da du ikke kunne bestemme det selv», så føler barnet at det blir forstått, og da blir barnet mer innstilt på å samarbeide med den voksne.

Dersom vi derimot sier at «nå må du høre på meg», eller «det er ikke noe å bli lei seg for», forsterker det ofte konflikten. Barnet får ikke gjøre som det vil, men det får heller ikke lov til å ha en mening om det og sin egen opplevelse av det som skjer. Dette forsterker barnets negative opplevelse.

Det er viktig å huske på at anerkjennende kommunikasjon ikke bare er en måte å snakke på, men også en grunnholdning. Vi må se andre mennesker og ta deres opplevelser, tanker og følelser på alvor. I tillegg må vi vise barnet at vi forsøker å forstå. Da må vi gi barnet reell innflytelse i mange ulike situasjoner, selv om barnet ikke kan få det akkurat som det vil. Vi må lytte til barnets opplevelse av å ikke få det som det vil, og vi må vise at vi forstår og aksepterer hvordan barnet reagerer på det.

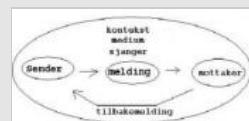

Kommunikasjon

Sitat

Bare fortsett å mislykkes. Bare fortsett. Men neste gang bør du mislykkes bedre.

*Samuel Beckett,
ordnett.no*

Kommunikasjonsmodellen

Utfordringer til deg

Oppgaver til siden "Anerkjennende kommunikasjon"

1. Hva er anerkjennende kommunikasjon?
2. Hva sier du til et barn som blir sint fordi det ikke får gå ut og leke?
3. Hva menes med grunnholdning?
4. Hva menes med «Vi må se andre mennesker og ta deres opplevelse, tanker og følelser på alvor»?
5. I lenkesamlingen finner du noen filmer. Se dem og diskuter hvordan anerkjennende kommunikasjon kommer til uttrykk her.
6. Diskuter sitatet av Samuel Beckett.
7. Bruk bildet som er tilknyttet sitatet til å skrive en tekst om anerkjennende kommunikasjon.

Oppgaver til filmen
«Gruppeprosesser»

1. Finn ut hvordan du lager pil og bue.
2. Hva lærer barn av å delta i grupper?
3. Finn ut hvordan du skal lage seljefløyte.
4. Hva er fordelen med grupper som har vært mye sammen?

5. Hva må den voksne i gruppen følge med på?
6. Hva menes med å «velge seg bort fra mestringsopplevelser»?
7. Hva krever det av planlegging dersom du skal dra på overnattingstur med så små barn?
8. Hva er prososial atferd?
9. Her hører du et godt eksempel på empati. Hvilket eksempel er det?
10. Hvordan får disse barna opplevelser som de bare kan få i naturen?
11. Hvilken betydning har slike opplevelser?
12. Hva gjør gruppen god?
13. Hva må du gjøre dersom du ser at et barn er utenfor gruppen?
14. Hva er samspillserfaringer?
15. Hvordan kan vi gi barn samspillserfaringer?
16. Hva kan du gjøre for at det ikke skal eksistere «verstinger» eller «vanskelige barn»?
17. Hva er de voksnes jobb i gruppen?
18. Diskuter filmen i klassen din. Hva er det viktigste dere bør lære av denne filmen?

/
<http://ndla.no/nb/node/191236>

Oppgaver til filmen «Omsorg»

1. Hva tror du Eli Rygg mener med at vi må kjenne igjen følelser for å forstå hvordan en annen har det?
2. Hva er medfølelse?
3. Hvordan kan man snakke til barn som er sinte?
4. Forklar hvordan man kan hjelpe et barn som er lei seg eller sint.
5. Hva er samhörighet?
6. Hva gjør barn for å føle samhörighet?
7. Diskuter hva som menes med «late som-masker».
8. Hva er god omsorg?
9. Forklar hva som menes med utsagnet «vi vet så lite om hvordan andre egentlig har det».
10. Hva skal du gjøre dersom du er bekymret for et barn, og hva kan konsekvensen være dersom du ikke gjør noe?
11. Hva tror du Eli Rygg mener når hun sier at hun aldri har møtt en versting?

Empatisk kommunikasjon

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Empatisk kommunikasjon \(68787\)](#)

På denne sida finner du flere filmer som beskriver empatisk kommunikasjon. Deler av filmene er knyttet til helsesektoren, men innholdet og metoden kan lett knyttes opp til ditt arbeid med barn og unge.

Oppgaver til fagstoff om «Empatisk kommunikasjon».

Utfordringer til deg

Se filmene og lag et notat der du forklarer hva empatisk kommunikasjon er.

Samtaler mellom voksne

Forfatter: Familienettet, Guri Bente Hårberg

[Samtaler mellom voksne \(45822\)](#)

Mange ting er vanskelige å snakke om. Samtaler mellom voksne kan i unødvendig grad skremme barn, og enkelte ting er det best å snakke om når bare voksne er til stede.

Barn bør få ærlig og enkel informasjon når det er vanskelige ting de er opptatt av eller lurer på. Når det gjelder skremmende ting som skjer i verden, er det viktig å være optimistisk for framtida. Forklar barna at de voksne jobber for å løse de vanskelige situasjonene.

Dersom du er sliten, oppgitt eller har vansker med noen i hjelpeapparatet eller familien, er det ikke alltid lurt å snakke om dette mens barnet hører på. Vær oppmerksom på om barnet er engstelig eller har behov for å snakke. Fortell om situasjonen på en måte som barnet forstår, og søk hjelp til denne samtalen hvis du trenger veiledning.

Barn hører og forstår ofte mer enn vi voksne tror. Det viktig å være oppmerksom på hva som blir sagt når barn er til stede. Sett av tid til å snakke med lærere eller andre nærpersoner alene, og sett av tid til å snakke med slektinger og familie når det er behov for det. Trenger du faglige råd, eller vil snakke om noe du opplever som vanskelig, kan du også henvende deg til helsesøster, helsestasjon, fastlege og habiliteringstjeneste.

Hva snakker vi om?

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Samtaler mellom voksne"

1. Søk opp teksten «Det foreldre er redde for å snakke om – Dialog med barnet om sykdommen og døden». Les denne og lag et sammendrag om hva den handler om.
2. Lag ei liste over tema du tror det er vanskelig å snakke med barn om.
3. Hvor mye av det som skjer i verden, skal vi prate med barn om?
4. Gi eksempler på diskusjoner som barn ikke bør overhøre.
5. Barna i SFO diskutere en krig de har sett på nyhetene. De er bekymret. Hva sier du?

Jeg-budskap og du-budskap

Forfatter: Hans Holter Solhjell, Amendor AS, Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Jeg-budskap og du-budskap \(74331\)](#)

Det er en viktig forskjell mellom det som kalles jeg-budskap, og du-budskap. Om et barn har tatt noe jeg har sagt det ikke skal ta, så kan jeg for eksempel si: «Jeg liker ikke at du ikke hører på meg. Jeg sa du ikke skulle ta den. Jeg er redd for at den skal gå i stykker, og jeg trenger den for å gjøre ferdig ...»

Dette er et jeg-budskap, hvor jeg snakker om meg selv og min opplevelse i situasjonen, hva jeg selv har gjort og mine egne behov. Et du-budskap kunne for eksempel være: «Du er helt umulig, du hører aldri på meg.» Kjennetegnet på et du-budskap er at vi sier noe negativt og dømmer den andre. I hovedsak er jeg-budskap bedre enn du-budskap. Du-budskap skaper ofte avstand og en følelse av å bli verbalt angrepet, mens vi med et jeg-budskap oftere sier noe om våre egne behov og reaksjoner.

Dette innebærer også at vi må skille mellom barnet og visse ting barnet gjør. Om barnet for eksempel slår eller tar noe fra et annet barn, er et viktig at vi snakker om det barnet har gjort, ved for eksempel å si at det ikke er lov å slå, og at det gjør vondt.

Det vi bør unngå å gjøre, er å dømme barnet i seg selv, ved for eksempel å si at «nå var du slem», eller at det er slemt, umulig, vanskelig eller liknende. Denne type negative «du-budskap» om barnet bidrar til å svekke relasjonen mellom oss og barnet, og gjør det vanskeligere for oss å endre den negative atferden. Det kan også svekke barnets tro på seg selv og viljen barnet har til å samarbeide med oss.

Utfordringer til deg

Oppgaver til siden "Jeg- og du-budskap"

1. Forklar hva et jeg-budskap er.
2. Forklar hva et du-budskap er.
3. Gi eksempel der du bruker jeg-budskap og du-budskap når et barn har tatt en leke som tilhører et annet barn.
4. Hvordan tolker du sitatet av Jean-Louis Guez de Balzac?

Personlig
kommunikasjon

Sitat

Ingen er nødt til å være flink, men ingen kan slippe å være god.

*Jean-Louis
Guez de Balzac,
ordtak.no*

Personlig kommunikasjon

Kroppsspråk og tonefall

Forfatter: Hans Holter Solhjell, Amendor AS, Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Kroppsspråk og tonefall \(74333\)](#)

Når jeg sier noe til et barn, vil måten jeg sier det på, fortelle barnet mye mer enn bare det jeg sier. Ordene jeg velger å bruke, tonefallet mitt og kroppsspråket mitt sier også noe om hvilken holdning jeg har til barnet, om relasjonen mellom oss, og også om hva jeg tenker og føler om situasjonen.

Hører jeg noen barn i rommet ved siden av krangle om noe, og ett av dem begynner å gråte eller skrike, kan jeg gå inn til dem. Måten jeg går inn i rommet på, de første ordene jeg sier og måten jeg sier dem på, vil bety mye for hvordan barna oppfatter meg, og for hva som vil skje videre.

Kommer jeg inn med rask gange, går rett mot ett av barna og sier med streng stemme at «nå må du slutte å lage problemer!», vil jeg lett provosere fram en negativ reaksjon og gjøre barna både aggressive og usikre. Jeg så jo ikke hva som skjedde, og likevel kommer jeg inn, peker på en jeg kanskje tror har gjort noe, og bruker en kjeftete tone. Dette kan lett skape utsynghet og frykt, og jeg ødelegger muligheten til å komme i dialog med barna og skape en situasjon der vi kan lære noe. Jeg viser altså fram en måte å opptre på som barna lett kan ta med seg videre til andre situasjoner, slik at de oppfører seg på samme måten overfor andre barn eller voksne.

En annen måte å håndtere den samme situasjonen på, er å gå inn til barna på en roligere måte, sette meg ned foran dem og si at «nå hørte jeg at det var en som gråt eller ble sint, og jeg lurer på hva som skjedde. Kan dere fortelle meg det?». Selv om jeg får flere ulike svar fra barna på hva som skjedde, er jeg nå nærmere en dialog, og jeg får mer informasjon fra barna enn jeg vil få i det første eksempelet. Jeg signaliserer med tonefallet og kroppsspråket mitt at jeg er her for å hjelpe og ikke for å dømme noen eller kjefte. Om jeg ikke har sett hva som skjedde i utgangspunktet, kan jeg si at «ok, jeg hører at dere sier ulike ting om hva som skjedde. Jeg så ikke hva som skjedde, men det er noen regler som gjelder for alle. Det er ikke lov å ta ting fra andre, og det er ikke lov å slå. Det gjelder for deg og deg og for meg. Om vi vil ha noe den andre har, må vi spørre om lov og vente på tur».

Jeg har da hørt på alle parter, og vi har repetert noen enkle basisregler som ofte skaper konflikter når de ikke blir fulgt. Om dette skjer stadig vakk, for eksempel mellom to eller flere barn, kan vi følge tettere med på dem og være mer i nærheten av leken deres for å bedre kunne veilede og hjelpe dem. Om vi da også jobber med å etablere en positiv relasjon til barna, hvor vi tydelig viser at vi er der for å hjelpe, og ikke for å kjefte eller dømme noen, er vi i en bedre posisjon til å hjelpe dem med å lære nye og bedre måter å samhandle og løse konflikter på.

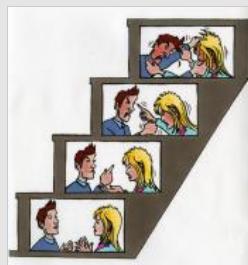

Toveiskommunikasjon

Sitat

Det er bedre å diskutere uten å finne en politisk løsning, enn å påvinge noen en løsning uten å ha diskutert.

*Joseph Joubert,
ordnett.no*

Konflikttrappen

Det er et stort problem i all kommunikasjon når noen bruker sin maktposisjon til å styre kommunikasjonen. I verste fall kan vi snakke om krenking av menneskerettigheter som ytringsfrihet, og krenking av vernet mot tilfeldig behandling, retten til å bli hørt, retten til å uttale seg i saker som gjelder en selv og så videre.

Kjell Standal:
«*Prinsipper om rettssikkerhet*»

Utfordringer til deg

Oppgaver til siden "kroppsspråk og tonefall"

1. Hva er en relasjon?
2. Gå sammen i grupper. Spill at en av dere er barne- og ungdomsarbeider som kommer inn i SFO. Det er mye rot i gangen. Be barna o å rydde. Bruk ulikt tonefall og kroppsspråk. Diskuter virkningen.
3. Hvilke konsekvenser kan det få for kommunikasjonen mellom deg og barna at du bruker den maktpositionen du har som voksen?
4. Diskuter ordtaket du finner på sida.

Alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Alternativ og supplerende kommunikasjon \(ASK\) \(75809\)](#)

Noen barn har behov for hjelpemedier for å forstå og bli forstått. Barn som mangler tale, kan ha bruk for alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK).

På denne siden finner du en film i to deler. Filmen handler om Hanna som bruker alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK). I lenkesamlingen finner du informasjon til sider med mer fagstoff om ASK.

Alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK) / fagstoff

<http://ndla.no/nb/node/75809>

Alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK) / fagstoff

<http://ndla.no/nb/node/75809>

Utfordringer til deg

Forklar hva alternativ og supplerende kommunikasjon er.

Tegn til tale

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Tegn til tale \(66292\)](#)

Tegn til tale kan være et hjelpemiddel blant annet for barn med forsinket språkutvikling. Det kan brukes av barn uten språk og av barn med dårlig språk.

Tegn kan forsterke det språket barnet har.

Hørselshemmede bruker gjerne norsk tegnspråk, mens barn med forsinket språkutvikling kan bruke tegn til tale.

Tegn kan:

- gjøre det mulig for barnet å kommunisere med de andre barna
- forsterke de lydene og ordene barnet har
- kan gjøre barnet mer konsentrert om det som sies
- gjør ofte at den som prater, snakker tydeligere og langsmmere

Dersom du jobber i en barnehage der man bruker tegn til tale, får du opplæring i å bruke det.

Tegn til tale / video

<http://ndla.no/nb/node/63852>

Søker du på tegn til tale på Internett, finner du flere gode sider om emnet.

Å snakke om hijab og med hijabbrukere

Forfatter: Guro Korsnes Kristensen, Guri Bente Hårberg

[Å snakke om hijab \(26505\)](#)

Som følge av internasjonal migrasjon er det mange som bruker hijab i Norge i dag. De senere årene har vi også hatt mye debatt om bruken av religiøse hodeplagg i norsk offentlighet. Det har vakt særlig engasjement at ansatte og elever bruker hijab i norsk skole, og at svært unge jenter bruker hijab i skole og barnehage.

Enkelte har hevdet at det ikke bør være rom for synlige religiøse symboler i den norske enhetsskolen, blant annet fordi det kan hindre integrering og føre til diskriminering og rasisme.

Det er også blitt hevdet at hijab gjør det vanskelig for jentene å delta i ulike aktiviteter. Et annet argument for å forby hijab er at et forbud vil kunne hjelpe jenter som er tvunget til å gå med hijab, og vil kunne dempe eventuelt press på dem som ikke bruker hijab. De som forsvarer muslimske kvinners rett til å bruke hijab i skolen, viser blant annet til den norske religionsfriheten, og peker på hvor viktig det er at skolen utviser en inkluderende og åpen holdning.

Kritikken mot at jenter ned i tre–fireårsalderen bruker hijab, har handlet om at dette er en unødvendig praksis som ikke har noe med islam å gjøre, at dette dreier seg om at stadig yngre barn tillegges en seksualitet – og at det her er snakk om islamsk fundamentalisme. Det blir også hevdet at hijab kan begrense jentenes utfoldelse og lek og føre til at de blir mobbet og utestengt.

Argumentene for å bruke hijab også i barnehagen har vært at de barna som bruker hijab, ikke opplever dette som et problem, men tvert imot ser det som naturlig. Ikke minst hevdes det at foreldrene selv må få bestemme over barnas klær.

Både i Norge og i resten av verden har muslimer ulike oppfatninger om hijab og om når det eventuelt er riktig å begynne å bruke hijab. Mens noen mener at puberteten er et naturlig tidspunkt, mener andre at man helst bør begynne tidligere, blant annet for at jentene skal venne seg til det.

Det er i Norge i dag ikke forbud mot hijab verken i skole eller barnehage. Hva du som barne- og omsorgsarbeider selv måtte mene om hijab, skal ikke påvirke arbeidet ditt. Det er svært viktig at både de barna som bruker hijab, og de som ikke gjør det, skal slippe å bli kritiserte for det eller stilt til ansvar for det i skolen, barnehagen eller på fritiden.

Økt kunnskap og informasjon om et tema eller en praksis bidrar ofte til å gjøre det mer forståelig og mindre rart, spennende, truende og provoserende. Samtaler om hijab kan også være en anledning til å forklare barn og unge at ulike kulturer og religioner har sine praksiser som oppleves som naturlige og gode for dem som tilhører kulturen, mens de kan oppleves som rare og uforståelige for andre.

Hijab

Hvis det i et skolemiljø, en barnehage, fritidsklubb eller lignende blir mye fokus på hijab og de som bruker dette hodeplagget, kan det være positivt å snakke om det og åpne for spørsmål. Dersom du som barne- og ungdomsarbeider selv bruker hijab, er det også positivt om du snakker om det. Mange av de unge du jobber med, er nysgjerrige på hva dette hodeplagget er, og hvorfor du går med det.

Skal man som voksenperson kunne legge til rette for en god samtale om hijab og bruken av hijab, er det viktig at man har kunnskaper om hva hijab er. Man må også vite hvorfor noen muslimske kvinner og jenter bruker hijab, mens andre ikke gjør det.

Barn og unge som bruker hijab, kan oppleve det som en naturlig del av deres hverdagsliv, og ikke som et hinder for fri utfoldelse i aktiviteter og lek. Mange bruker hijab i gymnastikktimene og i sportlige fritidsaktiviteter, og noen dekker håret også når de svømmer.

Andre velger å ta av seg hijaben i slike situasjoner. Når jentene selv ikke opplever hodeplagget som et problem, er det viktig at voksne ikke gjør det til et problem. Hvis det oppstår diskusjoner om ulike måter bruke hijab på, er det viktig å fortelle at det finnes forskjeller, og at det er ulike oppfatninger om hva som er riktig måte å dekke seg til på for muslimer.

Noen ganger kan hijab være gjenstand for konflikt mellom foreldre og barn, og da er det viktig å ta det på alvor og håndtere det på samme måte som man håndterer andre konflikter.

Kvinne med hijab

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Å snakke om hijab»

1. I lenkesamlingen finner du lenker til fagstoffsidene om hijab for Vg1. Dersom du ikke kjenner innholdet på disse sidene, bør du sette et tid til å lese dem før du går i gang med fagstoffet for Vg2.
2. Hva er internasjonal migrasjon?
3. Hvordan kan du som barne- og ungdomsarbeider legge til rette for at jenter som bruker hijab, ikke skal oppleve problemer i barnehage eller skole?
4. Hvilke utfordringer kan barne- og ungdomsarbeidere som bruker hijab, møte i jobbsammenheng, og hvordan kan det å bruke hijab og være en ressurs i arbeidet?

Tydelig kommunikasjon i akutte situasjoner

Forfatter: Hans Holter Solhjell, Amendor AS, Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Tydelig kommunikasjon i akutte situasjoner \(74334\)](#)

Noen ganger må vi bruke et sterkere og tydeligere tonefall og kroppsspråk. Dersom vi observerer en akutt farlig situasjon som vi vil stoppe med en gang, kan vi si høyt «NEI» eller «STOPP», og eventuelt gjenta dette, bruke et strengt kroppsspråk og gå et skritt ellers to mot barna. Et eksempel på en slik situasjon er når et barn er i ferd med å løpe ut i veien.

Vi kan da også fysisk stoppe barnet hvis det ikke hjelper å si stopp. Det samme gjelder om et barn er i ferd med å hive en isklump eller noe annet farlig mot et annet barn. Målet er å stoppe det som skjer. Når vi har stoppet en uønsket handling, kan vi raskt nedjustere tonefallet og kroppsspråket vårt.

Dette er eksempler på situasjoner der vi som voksne må sette grenser og gi tydelig og klar beskjed om hva som ikke skal gjøres. Vi må likevel ikke nødvendigvis være så kontante som i disse eksemplene når vi setter grenser.

I mange situasjoner holder det lenge med å si «vær så snill å legge fra deg boka på bordet» med vennlig stemme, og gjerne også med en forklaring: «Jeg skal bruke den i samlingsstunden.» Dersom barnet ikke gjør som vi sier, kan vi gjenta det, gjerne med litt tydeligere tone og kroppsspråk. For eksempel kan vi si «hei, jeg ba deg om å legge boka på bordet. Vær så snill å gjøre det».

Om vi stadig må gjenta ting og bli streng i tonen, kan det være lurt å snakke med barnet eller barna om dette. Vi kan vi si at vi helst ønsker at de hører på oss når vi snakker med en hyggelig stemme, slik at vi slipper å si ting på en streng måte. Så kan vi øve på dette.

NEI

Sitat

De korteste ordene – ja og nei – krever også den største ettertanke.

*Pythagoras,
ordtak.no*

Å leke sammen

Utfordringer til deg

Oppgaver til siden "Tydelig kommunikasjon i akutte situasjoner"

1. Hva forbinder du med tydelig kommunikasjon?
2. Gi eksempler på akutte situasjoner.
3. Tenk deg at du ser et barn som er på tur ut i en trafikkert vei. Bruk språket ditt til å prøve å stoppe barnet.
4. Et barn i SFO holder hodet til et annet barn ned i en sølepytt. Hva gjør du?
5. Diskuter ordtaket du finner på sida.
6. Les om grensesetting i lenkesamlingen.

Kommunikasjon når barnet er utviklingshemmet

Forfatter: NAKU

[Kommunikasjon når barnet er utviklingshemmet \(54381\)](#)

Alle levende mennesker kommuniserer med omverdenen. Kommunikasjon er selve grunnlaget for vår eksistens både som enkeltmennesker og som samfunn. Språket er det verktøyet vi bruker for å uttrykke tanker, følelser og beskrivelser av verden rundt oss. Vi har alle en form for språk som vi bruker når vi samhandler med andre.

Måten vi uttrykker oss på gjennom talespråk, skriftspråk, kroppsspråk, gester og tegn, er svært forskjellig fra person til person. Et spedbarn som ser på deg, partiledere i politisk debatt eller ei gammel dame med demens som roper på sin mor – språkuttrykkene deres er svært så ulike, og det er også det de ønsker å uttrykke. Hvordan vi møter spedbarnet, partilederne og den gamle dama, er helt avgjørende for hvordan samspillet mellom oss utvikler seg. Avviser vi dem, går vi dem i møte på en overflatisk måte, eller anstrenger vi oss for å forstå dem? Følger vi opp dialogen slik at det kan utvikle seg et godt samspill og en god relasjon mellom oss?

Mennesker med utviklingshemming kan ha nedsatt funksjonsevne på viktige områder som har med tenking, oppmerksomhet, hukommelse, læring og språkforståelse å gjøre. I tillegg har mange nedsatt syn og hørsel. Andre kan ha sensomotoriske problemer, slik at de får ufrivillige bevegelser eller forsinket reaksjonstid når de skal bevege muskler og ledd. Mennesker med slike sammensatte problemer får ofte vanskeligheter med å uttrykke seg. De får også problemer med å gi respons til dem de er sammen med. Det blir vanskelig for dem å velge selv når de har nedsatt evne til å se og forstå verden rundt seg. Derfor er det viktig at vi gjør det vi kan for å styrke mulighetene deres til dialog med omverdenen så tidlig som mulig i livet. Det er også viktig at de hele livet blir fulgt opp, slik at de får holde dialogen ved like.

Samvær med andre jevnaldrende, både med og uten utviklingshemming, gir et viktig grunnlag for både sosial utvikling og språkutvikling. I tillegg må pedagoger, omsorgsgivere og bistandsyttere hele tida arbeide med dialogen mellom seg selv og den utviklingshemmende.

Å styrke den utviklingshemmede personens språkferdigheter og evne til samspill får konsekvenser for alle sider ved livet. Det handler om noe så viktig som «å se og bli sett». Å bli sett og forstått slik vi er, er helt grunnleggende for vår opplevelse av livskvalitet og verdighet. Det er også viktig at vi ser og forstår verden rundt oss for å kunne gjøre egne valg – kanskje sammen med gode nærpersoner. Barn og unge med omfattende fysisk og psykisk funksjonshemming kan ha vanskelig for å lære og forstå «vårt språk» med ord og tegn. De nære omsorgspersonene må da bygge opp et samspråk der de tar utgangspunkt i barnets eller ungdommens egne ytringsformer i ulike situasjoner. Utfordringen for de nære voksne er å «lese» kroppsspråket og stemmebruken til den funksjonshemmende og selv bruke enkle og tydelige uttrykk i hverdagssituasjonene. Slik kan man sammen bygge opp et samspråk som er skreddersydd og unikt for akkurat den som trenger det.

Retten til å ytre og mene det man vil, er nedfelt i artikkel 21 i FN-konvensjonen fra 2008 om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne. Fordi alle mennesker har rett til å søke, motta og meddele opplysninger og tanker av alle slag, har samfunnet plikt til å tilrettelegge for at det er mulig for alle, uansett funksjonsnivå. Konvensjonen slår fast at personer med nedsatt funksjonsevne skal kunne ta i bruk ulike kommunikasjonsformer i kontakt med det offentlige, og den oppmuntrer til at Internett og andre medier skal gjøres tilgjengelige for dem. Dette vil styrke retten deres til selvbestemmelse, noe som er svært viktig for mennesker med utviklingshemning. På denne måten blir de møtt med respekt, og de opplever at de er betydningsfulle og likeverdige i fellesskapet med sine nærmeste familiemedlemmer og venner, med ulike tjenesteytere og pedagoger – og i det offentlige rom.

Artikkel 24 i FN-konvensjonen slår fast at personer med nedsatt funksjonsevne har rett til utdanning i et inkluderende utdanningssystem i sitt lokalsamfunn. Det skal blant annet legges til rette for at de får utvikle praktiske og sosiale ferdigheter og lære ulike skriftformer i tillegg til alternative og supplerende kommunikasjonsformer. Det skal også anvendes undervisningsmetoder og undervisningsmateriell som er tilpasset mennesker med nedsatt funksjonsevne. For mange mennesker med kommunikasjonsvansker er det viktig at vi fokuserer på språklæring som en rettighet. Det er også nødvendig at de utviklingshemmede gjennom hele livet får holde ved like ordforrådet og skriftspråket, og at de får utvikle språket gjennom å lære nye begreper.

I Norge har mange foreldre og fagpersoner erfaring med å utvikle og bruke alternative måter å styrke samspillferdighetene på. Det har vært store forskjeller mellom kommunene på hvilket tilbud barna har fått. I flere tiår har foreldre og andre nærpersoner fått veiledning og kurs. Målet har vært å fremme godt samspill og gode dialoger, slik at man kan skape positive ringvirkninger. Det har også vært arbeidet mye med språkets og kommunikasjonens betydning i barnehager og i et inkluderende skolesystem. Mennesker med ulik grad av utviklingshemning har fått bruke tegnspråk, tegn-til-tale eller berøring og bevegelse i sin språkopplæring. For andre er det lagt vekt på å bruke bilder og pictogrammer, talemaskiner eller blindeskrift. Overfor personer med de største og mest sammensatte funksjonshemninger kan vi bruke tolking av og respons på blikk, bevegelse, pust og annet for å utvikle samspillet mellom dem og omgivelsene.

Nærpersoner og fagfolk må samarbeide for å finne den beste kommunikasjonsformen for den utviklingshemmede. Det er viktig at alle i nettverket til den utviklingshemmede får opplæring i den alternative og spesielle metoden som blir valgt. Innenfor Statped-systemet arbeider flere kompetansesentra med ulike områder. Stortinget har vedtatt at de som trenger alternative kommunikasjonsformer, skal få tilbud om det i opplæringen (Stortingsmelding nr. 23 (2007–2008) *Språk bygger broer*). Det gir nye muligheter for mange med utviklingshemning og deres nærpersoner. NFU – Norsk forbund for utviklingshemmede – mener det er viktig at de nødvendige lovendringer kommer på plass så fort som mulig. Mange foreldre og nærpersoner har lenge ønsket å få en lovfestet rett til kurs og opplæring slik pårørende til døve har i dag (tegnspråksopplæringen).

Utfordringer til deg

1. Se filmen «Dikterjente». Hva forteller filmen deg om å bruke de muligheter som finnes?

Oppgaver til film om barnekonvensjonen

1. Diskuter utsagnet «Norge er et av de beste landene i verden å være barn i».
2. Hvilke barn i Norge er berørt av brudd på barnekonvensjonen?
3. Hva bør du som barne- og ungdomsarbeider gjøre dersom du har mistanke om at et barn har det vondt?

4. Hvorfor forventes det mer av Norge enn av mange andre land når det gjelder å følge opp barnekonvensjonen?

Oppgaver til filmen «Forsinket språkutvikling»

1. Hvordan kan du vite at et barn har et språkproblem?
2. Hvilken grov hovedregel kan det være lurt å ha i bakhodet når man vurderer språket til barna ved 2- og 3-årsalderen?
3. Hva er spesifikke språkproblemer?
4. Hvorfor er det viktig å få hjelp så tidlig som mulig når barn har språkproblemer?
5. Hva er et språkbad?

Oppgaver til filmen «Møt Katry som har cerebral parese»

1. Hva har Katry gjort?
2. Hva handler boka om?
3. Hva gjør Katry på aktivitetshuset?
4. Hva er cerebral parese?
5. Hva gjør Katry for å møte andre og få dekt behovet for sosialt fellesskap?
6. Hvordan har Katry brukt sine ressurser?

Oppgaver til filmen «Tegn til tale»

1. Hva er tegn til tale?
2. Hvorfor brukes tegn til tale?
3. Søk på nettet og se hva du kan finne om tegn til tale.
4. Hva er lommetegn?
5. Hva krever bruken av tegn til tale av deg som barne- og ungdomsarbeider?
6. Hvorfor er det viktig at alle barn får uttrykke seg?

Vanskelige samtaler

Forfatter: Hans Holter Solhjell, Amendor AS, Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Vanskelige samtaler \(74335\)](#)

Ofte reagerer barn med å bli sinte eller å gråte dersom vi er veldig strenge og kontante. Dette tar vi hensyn til dersom vi møter dem på en anerkjennende måte og for eksempel sier: «Du, jeg skjønner at du ikke likte at jeg måtte være streng. Jeg liker det ikke selv heller. Det er ikke noe hyggelig.»

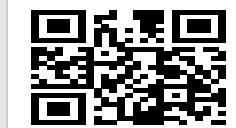
Når barnet har roet seg litt, kan vi også forklare hvorfor vi var nødt til å være strenge akkurat i den situasjonen. Da kan vi bruke litt mer tid på å lytte til hva barnet har å si, la barnet forklare hva det hadde tenkt å gjøre – kanskje hvorfor det var sint og ville hive isklumpen.

Vi kan også si at vi skjønner at barnet var sint, og at det er lov å være sint, men at det ikke er lov å hive ting på andre. Vi må forklare at dersom vi er sinte, må vi finne andre måter å håndtere det på – for eksempel å gå bort, gå til en voksen, si høyt «stopp!» om noen gjør noe vi ikke liker, eller andre ting vi ser at barnet kan gjøre i stedet for å kaste noe, slå, ta ting fra andre eller lignende. Kunsten er å bruke en del tid sammen med barnet for å forstå det bedre og gradvis kunne hjelpe det til å finne bedre måter å håndtere vanskelige situasjoner på.

Vi kan også spørre hva barnet selv tror det kan gjøre i stedet for å slå eller kaste ting.

Når et barn av ulike grunner opplever å ha det vanskelig – kanskje fordi det har skjedd noe i familien, eller fordi det blir holdt utenfor leken til de andre barna, blir ertet eller mobbet – er det lettere å hjelpe barnet om vi bruker tid til å høre på hva barnet har å si. Da anerkjenner vi barnets opplevelse av situasjonen.

Er vi for raske til å gi råd eller fortelle barnet hva det bør gjøre – uten å først ha brukt tid på å forstå hva barnet faktisk opplever, og vise at vi tar dette alvorlig – opplever barnet ofte at det vi sier, ikke har noe med det selv å gjøre. Hvis vi straks kommer med råd eller «løsninger», får barnet heller ikke brukt sine egne evner til å løse problemer.

Barnas supershow
Sint / video
<http://ndla.no/nb/node/10344>

Sitat

Jeg setter stor pris på din omtenk somhet og vennlige omsorg. Jeg verdsetter alt du gjør, og alle måtene du viser at du bryr deg på.

Roy Lessin

Omsorg

Utfordringer til deg

Oppgaver til siden "Vanskelige samtaler"

1. Dersom du har hevet stemmen eller vært streng mot et barn, hvordan forklarer du det til barnet etterpå?
2. Hvordan reagerer du når barn blir sinte eller lei seg? Tenk deg ulike aldre, både i barnehage og i skolen.
3. Hvordan anerkjenner du barn som er sinte?
4. Hvordan anerkjenner du barn som ikke vil noen ting?

5. Hvorfor skal vi være forsiktige med å gi råd for tidlig?
6. Hvordan tolker du sitatet på denne sida?

Ulike uttrykksmåter

Forfatter: Hans Holter Solhjell, Amendor AS, Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid
[Ulike uttrykksmåter \(74336\)](#)

Måten vi snakker på, ordene vi bruker og så videre, varierer alt etter hvem vi snakker med, hvor gamle de er, hvilken bakgrunn de har – og også av hvem vi selv er. Det gjelder å finne en måte å kommunisere på som når fram til den vi snakker med, og som vi også føler er riktig for oss selv.

Vi kan alle jobbe med å utvide vårt eget repertoar av uttrykksmåter og lære oss å forstå og forholde oss til mennesker med ulik alder, erfaringsbakgrunn, uttrykksformer og så videre.

Det er stor forskjell på barn i en barnehage, elever i barneskolen og en gruppe 16-åringer som kanskje har begynt å utvikle tilhørighet til ulike subkulturer, begynt å feste, noen har tatoveringer eller piercinger, mens andre trener mye eller er veldig opptatt av skole og karakterer.

Kulturell og religiøs bakgrunn er for noen begynt å bli viktigere, og andre kan være veldig opptatt av for eksempel politikk. Det er viktig at vi møter alle med åpenhet, bruker tid på å forstå den enkelte og hva han eller hun er opptatt av. Vi må ikke være dømmende overfor andre mennesker selv om vi har ulike oppfatninger og meninger. Det bryter raskt ned tillit og skaper avstand og konflikter.

Sitat

Vennskap er udramatisk. Ulikheter når det gjelder alder, kjønn, samfunnsstilling, nasjonalitet og rase er uvesentlig når vennskap først har oppstått.

Erik

Lindkvist/ordnett.no

Kulturforskjeller

Ulike kulturer

Kommunikasjon med foreldre og kollegaer.

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Hans Holter Soljhell, Amendor AS, Gro Nedberg Grønlid
[Kommunikasjon med foreldre og kollegaer. \(74337\)](#)

På samme måte som barn har også vi voksne behov for å oppleve at vi blir tatt på alvor, og at det blir tatt hensyn til oss. Å ha en positiv grunnholdning og være bevisst hvordan vi kommuniserer, er derfor viktig overfor dem vi jobber med, og også overfor foreldrene til barna.

Vi er avhengige av å kunne samarbeide med kollegaene og koordinere aktiviteter med dem, og vi må kunne ta opp spørsmål knyttet til den daglige driften: spesielle hendinger, barn som har spesielle utfordringer o.l. Det sosiale fellesskapet mellom kollegaer er også viktig for at vi skal trives på arbeidsplassen. Hvordan vi samarbeider, og også hvordan vi lytter til det andre tar opp og gjør, er avgjørende for at de andre ansatte skal trives på arbeidsplassen.

Kontakten med foreldrene har også mye å si, både for barna og for foreldrene selv. For å kunne skape en best mulig hverdag for barna må de ansatte og foreldrene har en god dialog seg imellom, og at informasjon om barnas behov, om situasjonen de er i, og om hverdagen deres blir formidlet mellom de ansatte og foreldrene.

Foreldrene trenger også å vite noe om hvordan deres barn har det i løpet av dagen, og om hva som skjer av små og store hendelser. Skjer det noe problematisk, er det spesielt viktig for foreldrene å vite at de ansatte klarer å håndtere dette på en konstruktiv og hjelpsom måte, og at de kan fortelle om dette til foreldrene slik at at de får tillit til at barna får den hjelpen de trenger.

Evne til lytte, til å ta andres opplevelser på alvor og til å være tydelig i egen kommunikasjon er viktig i alle relasjoner.

Forsidebilde norsk

Sitat

Tomrommet som oppstår ved manglende eller mislykket kommunikasjon, fylles raskt med rykter, sladder, vrøvl og gift.
Henry Louis Mencken/ordnett.no

Forsidebilde norsk

Utfordringer til deg

Oppgaver til siden "Kommunikasjon med foreldre og kollegaer"

1. Hva vil du legge vekt på i kommunikasjonen med føresatte?
2. Hvorfor er det viktig å ha en god kommunikasjon med føresatte?
3. Hvordan kan barnet påvirkes dersom du ikke har en god kommunikasjon med barnets føresatte?
4. Hvorfor er det viktig å ha en god kommunikasjon med dine kollegaer?
5. Hvordan dannes gode relasjoner og god kommunikasjon?
6. Hvordan vil du gå fram dersom du skal fortelle foreldre om en ubehagelig hendelse som har skjedd i løpet av dagen? For eksempel:
 - barnet deres er slått av et annet barn
 - barnet deres har slått et annet barn
 - barnet har grått hele dagen og virker utilpass
7. Drøft ordtaket du finner på sida.

Kommunikasjon når man ikke har et felles språk

Forfatter: Guro Korsnes Kristensen, Guri Bente Hårberg
[Kommunikasjon når man ikke har et felles språk \(26517\)](#)

Norskunnskapene blant innvandrere er svært varierende. Mens noen snakker språket flytende, har andre problemer med å forstå og formidle enkle beskjeder. Dette er fordi innvandrere i Norge er en sammensatt gruppe. I denne gruppen er det store ulikheter, både når det gjelder bakgrunn, hvor lenge de har bodd i landet, og hvilken livssituasjon de har.

Også graden av likhet med deres eget morsmål påvirker hvor raskt innvanderne lærer seg norsk, tillegg til skolegang og om de tidligere har erfaring med å lære seg et annet språk. Tilgang til god språkopplæring er selvfølgelig også viktig, og ikke minst muligheten til å praktisere norsk daglig med andre norsktalende.

Når det gjelder barn, ser man ofte at de lærer språk lettere enn voksne, og at de på imponerende måter kan håndtere og sjonglere mellom flere språk på samme tid. Men også barn er avhengige av god opplæring og muligheten til å praktisere språket for å lære det. I familier hvor foreldrene og andre personer i barnets nære omkrets ikke snakker norsk, hender det at barn har lite utviklede norskunnskaper når de begynner på skolen.

Ettersom det regnes som viktig å beherske norsk for å klare seg godt både på skolen, blant venner og i samfunnet for øvrig, er det iverksatt tiltak som skal stimulere til økte norskunnskaper fra tidlig alder. Ett eksempel på det er at man har lagt til rette for å få flere minoritetsspråklige barn til å gå i barnehage i førskolealder.

Som barne- og ungdomsarbeider vil du kunne møte barn, unge og foreldre som ikke behersker godt norsk, og når du heller ikke deler et annet språk med vedkommende, kan situasjonen være svært frustrerende for begge parter. Beskjeder du sender ut, blir misforstått og feiltolket, på samme tid som at du selv ikke lykkes i å tyde den andres uttrykk. Som den profesjonelle i samhandlingssituasjonen har du et særlig ansvar for å legge til rette for at kommunikasjonen fungerer, og det er situasjonen som bestemmer hvilke tiltak det er aktuelt å iverksette.

Når den språklige kommunikasjonen er en utfordring, kan det første skrittet være å kartlegge språkkompetansen til den du ønsker å samhandle med. Den enkleste måten å gjøre dette på, er å snakke med vedkommende, fortrinnsvis om noe barnet, ungdommen eller forelderen er interessert i. I slike samtaler er det viktig å bruke et tilpasset språk og sørge for at også den andre får prøve å uttrykke seg.

Ferdigheter i norsk regnes som sentralt for kunne delta fullverdig i det norske samfunnet. Når man ikke behersker norsk, blir samhandling med andre vanskelig, enkle oppgaver blir uoverkommelige, og man kan oppleve å bli utestengt fra enkelte samfunnsarenaer. Dette er også en årsak til at norskopplæring stadig er et høyt prioritert område i integreringsarbeidet.

Å kommunisere

Hvis du som barne- og ungdomsarbeider opplever at språkbeherskelsen hos den andre parten er så begrenset at dere vanskelig kan kommunisere sammen på en likestilt og god måte, er det viktig å skaffe til veie en tolk.

Generelt anbefales det at du bruker en kvalifisert tolk så langt det lar seg gjøre. Når man har med barn å gjøre, kan man imidlertid se for seg situasjoner da det er bedre å bruke personer som barnet kjenner og stoler på, som tolk i alle fall i en periode. Både foreldre, søsknen og venner kan være aktuelle tolker.

Hvis foreldre eller andre i barnets nære omkrets tolker for et barn, er det en fare for at de enten vil skjerme barnet for den informasjonen du gir, eller av ulike grunner lar være å videreforske til deg den informasjon barnet gir.

Barn bør stort sett ikke fungere som tolk for sine foreldre ettersom det kan sette dem i en vanskelig situasjon. De kan få tilgang på informasjon som ikke er ment for dem, og de kan føle at de har et ansvar for å vurdere hva som skal videreforskes eller ikke.

I noen tilfeller er det ikke mulig å skaffe tolk. Da må man forsøke å gjøre det beste ut av den aktuelle situasjonen, også når den språklige kommunikasjonen er svært vanskelig. Et viktig råd i disse situasjonene er å snakke sakte, og å modifisere språket slik at samtalepartneren får en best mulig forutsetning for å forstå hva som blir sagt. Det vil si at du prøver å bruke ord du tror samtalepartneren forstår, og at du eventuelt unngår å snakke dialekt. I samtaler som dette er det viktig å lete etter tegn til forståelse hos den andre, å gi tydelig uttrykk for hva man selv forstår og ikke forstår av den andres beskjeder, og å sørge for at vedkommende gjentar eventuelle viktige beskjeder med egne ord.

Når verbal kommunikasjon svikter, kan kroppsspråk være svært nyttig. Med ansiktsuttrykk, stemmebruk, håndbevegelser og eventuelt miming kan kommunikasjon gjøres mulig, og mange ganger kan potensielle misforståelser også løses slik.

På samme tid er det viktig å være bevisst på at det også i ikke-verbal kommunikasjon finnes kilder til misforståelser, blant annet som følge av kulturelle forskjeller på hvordan man bruker kroppsspråk – og forskjeller på hva de ulike ikke-verbale signalene betyr.

Å ikke beherske et språk kan gjøre en makteløs, oppgitt og fortvilet, og det er lett å føle seg underlegen. Det er viktig at du som behersker språket, er bevisst på dette, og sørger for ikke å snakke ovenfra og ned, men alltid *med* den andre. Vær tålmodig og vis tydelig at du ikke bebreider den andre for den vanskelige kommunikasjonen. Ettersom relasjonen mellom voksen og barn fra før ikke er likestilt, kan asymmetrien bli veldig stor når det i tillegg er kommunikasjonsproblemer. Dette skaper dårlige forutsetninger for tillit og trivsel.

En måte å motvirke dette på er at du i samhandlingssituasjonene fysisk går ned på barnets nivå, for eksempel ved å sette deg ned på gulvet, og at du lar barnet gjøre noe det kan som du ikke behersker. Det kan for eksempel være en sang på eget språk, en lek eller lignende. Slik får du rollen som uforstående og inkompetent, mens barnet er eksperten.

For barn kan det også oppleves som skremmende å ikke forstå det som blir sagt. Lyder og stemmer som ikke gir mening, virker gjerne skumlere og strengere enn når man forstår hva som blir sagt. For å motvirke slik potensiell usikkerhet og frykt er det viktig å forsøke å skape trygghet på andre måter, for eksempel ved å la barnet eller ungdommen få ha med seg en person de kjenner, eller eventuelt en leke. Du som voksenperson har språket i din makt, og det er viktig å skape trygghet ved å tydelig vise at du er vennlig innstilt.

Internasjonalisering

Fordelene med en kvalifisert tolk er at han eller hun er profesjonell i situasjonen, behersker begge språkene, har taushetsplikt og opplæring som tolk.

Oppgaver til "Kommunikasjon når man ikke behersker felles språk"

1. Hva er årsaken til at norskkunnskapene blant innvandrere er svært varierende?
2. Hvorfor er det så viktig at barn lærer seg norsk godt?
3. Hvilke tiltak kan settes i verk for at barn med et annet morsmål lettere skal lære norsk?
4. Hvilke utfordringer kan du som barne- og ungdomsarbeider møte dersom barn og foreldre ikke behersker norsk?
5. I hvilke situasjoner er det naturlig å bruke tolk?
6. Hvordan kan du motvirke at barn opplever frykt og ubezag når de ikke forstår språket?
7. Hvem bør brukes som tolk?

Å bruke tolk

Forfatter: Guro Korsnes Kristensen, Guri Bente Hårberg
[Å bruke tolk \(26528\)](#)

Som barne- og ungdomsarbeider kan du oppleve å komme i situasjoner hvor den eller de du skal samhandle med, ikke snakker norsk, og hvor dere heller ikke har et felles språk å snakke sammen på. Da er det både nyttig og viktig å bruke tolk. En tolk gjengir muntlig til andre lyttere, og på et annet språk, det en person sier, når han eller hun sier det.

For at tolkning skal fungere best mulig er det viktig å kjenne tolkens kvalifikasjoner. I de fleste situasjoner anbefales det derfor at man bruker kvalifisert tolk. En kvalifisert tolk har i tillegg til god språkkompetanse i minst to språk også opplæring i tolkning. Hun eller han har lært at en tolk skal oversette alt som blir sagt i samtalen, og ikke utelate eller tilføye noe. En tolk skal være upartisk i tolkesituasjonen og ikke la egne holdninger påvirke tolkningen, og en tolk skal heller ikke påta seg andre oppgaver i forbindelse med tolkningen. En kvalifisert tolk har taushetsplikt.

Alle som har prøvd å kommunisere ved hjelp av tolk, har erfart at tolken kan være av uvurderlig nytte, samtidig som man mister kontrollen over hva som blir sagt og ikke sagt, når man får en tredjeperson inn i samtalen. Det er altså helt avgjørende at man har tillit til tolken og dennes kvalifikasjoner. Når du bruker ukvalifisert tolk, som familie og venner, har du mindre sikkerhet for at vedkommende har de nødvendige språklige kvalifikasjonene og kjenner til tolkningens grunnregler. Følgelig er det en risiko for at tolken kan komme til å utelate informasjon, eller eventuelt selv tillegge informasjon, uten at du som deltaker i samtalen har mulighet til å vite det.

Når man skal samhandle med barn og unge ved hjelp av tolk, er det viktig at også de har tillit til tolken. Det må kunne støle på at tolken viderefremidler beskjeder riktig, og at tolken ikke forteller videre det som blir sagt, til andre. Hvis denne tilliten ikke er til stede, blir samtalen mindre informativ og god. Før samtalen begynner bør derfor barnet eller ungdommen informeres om hvordan en tolk arbeider, og hvilke plikter og ansvar en tolk har.

Å kommunisere ved hjelp av tolk tar tid.

Alt skal sies en ekstra gang, og samtalen blir mye mer oppstykket enn en vanlig samtale. Dette må man ha med seg når man planlegger, og sette av tilstrekkelig tid.

Bruk av tolk kan skape forståelse

Telefontolk er også en mulighet, og dette kan fungere godt, blant annet på grunn av den avstanden som teknologien her bidrar til.

For barn og unge kan det i en del tilfeller være positivt og trygt at foreldre eller annen nær familie fungerer som tolk. Da skal man vurdere det. Det er imidlertid situasjoner hvor det ikke passer like godt å bruke en familietolk, som for eksempel når man skal snakke om private forhold i barnet eller ungdommens liv. I slike tilfeller må kvalifisert tolk benyttes.

Noen ganger kan det være et poeng at tolken har samme kjønn som barnet. Andre ganger kan det være viktig at tolken har samme etniske eller religiøse bakgrunn. I de aller fleste tilfeller er imidlertid god språkkompetanse og god tolkeopplæring det viktigste.

I en del tilfeller brukes barn som tolk for sine foreldre. Det er svært viktig at dette ikke skjer på en måte som blir belastende for barnet. Det betyr at barn ikke skal opptre som tolk i situasjoner som gir dem informasjon de ikke bør ha tilgang til, og heller ikke i situasjoner hvor de kan føle ansvar for å vurdere hva som skal videreføres. Et eksempel på en situasjon hvor barnet ikke bør fungere som tolk, er møter mellom foreldre og skole eller barnehage der barnet ellers ikke ville ha deltatt.

I helsearbeid frarådes bruk av barn som tolk i behandlingssituasjoner. I noen sammenhenger kan barna likevel være en ressurs i mer uformell kontakt mellom foreldrene og omverdenen, og dette kan oppleves som positivt for alle parter.

I noen sammenhenger er det vanskelig å få tak i kvalifisert tolk. Det kan være snakk om akuttsituasjoner, eller at man befinner seg et sted hvor det ikke finnes noen med den nødvendige språkkompetansen. I slike tilfeller brukes ofte familie og venner som tolk.

Nasjonalt tolkeregister er en nyttig ressurs for å skaffe til veie gode, kvalifiserte tolker. Registeret er først og fremst rettet mot offentlig sektor, men er tilgjengelig for alle gjennom tolkeportalen.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Å bruke tolk"

1. I hvilke situasjoner kan det være aktuelt å bruke tolk?
2. Hvordan går du fram når du trenger tolk?
3. Når kan barn fungere som tolk, og når bør de ikke gjøre det?
4. Hvilke krav kan vi sette til en tolk?
5. Hva er telefontolking?
6. Gjør deg kjent med tolkeportalen.
7. Hvordan kan vi gjøre barn og unge trygge på tolken?

Konflikter

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Konflikter \(66333\)](#)

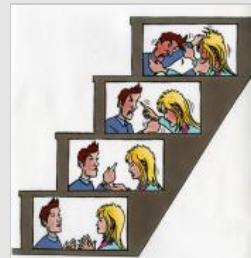

Som fagarbeider og arbeidstaker vil du kunne komme opp i konfliktsituasjoner. Du bør derfor kunne noe om – og trenere på å løse – ulike typer konflikter.

Som elev på Vg1 helse og sosialfag lærte du om ulike sider ved [konflikter](#). Se om du har behov for å repetere noe av dette fagstoffet før du går videre.

Indre konflikt

Konfliktrappa

Konflikt

En konflikt er kollisjon mellom interesser, verdier, handlinger eller retninger. (Edward de Bono)

I det store leksikonet til Aschehoug og Gyldendal er ordet konflikt definert som krig, strid, sammenstøt eller en tilstand hvor to eller flere motstridende ønsker er til stede hos et menneske (Lystad, Anne 1995, s. 11). (Kilde: Wikipedia november 2010)

I år skal du lære mer om konflikter mellom barn og unge, og hvordan du kan hjelpe barn og unge med å løse de konfliktene de kommer opp i.

Trøst

Oppgaver til fagstoff om «Konflikter».

Tenk over

1. Lag deg et tankekart over det du husker om konflikter og konfliktløsning fra Vg1 helse- og sosialfag. Du kan også bruke tankekartet til høyre.
2. Se gjennom det fagstoffet som ligger på Vg1 helse- og sosialfag, og se om det er noe du bør repetere før du går i gang med fagstoffet på Vg2.
3. Hvilke kompetansemål i læreplanen din sier at du skal lære om konflikter?
4. Bruk bildene på sida til å skrive en fagtekst om konflikter.

Konflikter i barnehagen

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Konflikter i barnehagen \(66340\)](#)

Det kan oppstå små og store konflikter i ei barnegruppe. Mange av konfliktene i barnehagen er knyttet til barnas lek. Barnets utviklingsnivå avgjør hvordan du som voksen bør handle.

Det er viktig å skille mellom sak og person i konfliktsituasjoner.

**Det bør være et mål
at ingen går ut av en
konflikt som tapere.**

Å ødelegge for andre

Lær gjerne barna den
gylne regelen:

**«Gjør mot andre det du vil at
andre skal gjøre mot deg.»**

Å bite

Vi voksne skal være helt klare på at det var handlingen som ikke var god. Barnet som person er god!

I en konfliktsituasjon ser du som voksen kanskje ikke selve hendelsen, eller du er vitne til bare en del av hendelsen. Du må derfor prøve å finne ut hva som har skjedd, ved å la begge parter fortelle sin versjon (avhenger noe av alder). Det viktigste er sjeldent hva som har skjedd, men hvordan du kan hjelpe barna med å finne en løsning slik at ingen av partene føler seg som tapere.

Ta barnas opplevelser på alvor i konfliktsituasjonen, lytt til det barna har å si, og prøv å få til en dialog som gir barna mulighet til å løse konflikten selv. Dersom barna ikke klarer å løse konflikten selv, må de voksne finne måter å hjelpe dem på.

Det er viktig at voksne er bevisst på forskjellen mellom å «sladre» og å be andre om hjelp. Holdningen den voksne har og viser i en slik situasjon, er avgjørende for barnets videre utvikling.

Eksempel:

To barn sitter i sandkassa med hver sin spade. Den ene tar begge spadene. Det andre barnet roper på en voksen.

Voksen A har holdningen «Dette er utidig mas og egentlig noe han burde ha ordnet opp i selv».

Voksen B har holdningen «Dette er noe han trenger hjelp til å løse».

Hva den voksne tenker, har stor betydning for hva slags erfaring barna får av episoden.

Det har også betydning for det videre arbeidet på avdelingen:

Voksen A tar kanskje opp på neste avdelingsmøte at det er mye sladder og mas for småting på avdelingen.

Voksen B tar kanskje initiativ til å sette fokus på selvhevdelse og punktet «Hjelpe barnet til å gi klar melding til andre når det er på sin plass».

Den voksnes holdninger kommer her helt tydelig fram og får konsekvenser for barna.

Konfliktløsning i Rolighetsmoen barnehage / biblio

<http://ndla.no/nb/node/66347>

Som voksen har du et ansvar for å få gruppa til å fungere. Ved å være bevisst på hva som skjer i gruppa, og ved å hjelpe de barna som trenger hjelp til å komme inn i gruppa, kan du forebygge mange konflikter. Se mer om dette i filmen under.

Gruppeprosesser / video

<http://ndla.no/nb/node/23781>

Du kan forebygge mange konflikter ved å være i forkant

Barn i barnehagealder trenger å lære og trenger å trenere på å løse konflikter på en god måte. [1](#)

Barn som trives godt sammen, bør få lov til å leke sammen. Da finner de regler i leken, og det oppstår få konflikter.

- Dersom du vet at Oskar og Inge alltid krangler om bamsekoppen, kan du velge å bruke mer nøytrale kopper eller ha bare bamsekopper.
- Dersom du vet at det blir krangel om hvem som skal gå først når dere er på skogstur, kan du sammen med barna lage en morsom lek der dere bytter på å gå først.

Vi må likevel sikre at ingen barn blir utenfor, og vi må sørge for at barna også får trening i å leke med de barna som de har mindre til felles med.

Trøst

Fotograf: [Einar Gjærevold](#)

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Konflikter i barnehagen"

1. Gi eksempler på konflikter som kan oppstå i en barnehage.
2. Forklar følgende setning: «Barnets utviklingsnivå avgjør hvordan du som voksen bør handle i konfliktsituasjoner.»
3. Hvordan kan vi skille mellom sak og person i en konfliktsituasjon?
4. Les eksemplet fra sandkassen. Diskuter de to ulike måtene å reagere på. Hvordan ville du ha reagert?
5. Hva er «den gyldne regelen»?
6. Hva menes med at ingen bør gå ut av en konflikt som tapere?
7. Hva kan du gjøre for å få ei gruppe til å fungere godt?
8. Hvordan kan du forebygge konflikter?

Oppgaver til filmen
«Gruppeprosesser»

1. Finn ut hvordan du lager pil og bue.
2. Hva lærer barn av å delta i grupper?
3. Finn ut hvordan du skal lage seljefløyte.
4. Hva er fordelen med grupper som har vært mye sammen?
5. Hva må den voksne i gruppen følge med på?
6. Hva menes med å «velge seg bort fra mestringsopplevelser»?
7. Hva krever det av planlegging dersom du skal dra på overnattingstur med så små barn?
8. Hva er prososial atferd?
9. Her hører du et godt eksempel på empati. Hvilket eksempel er det?
10. Hvordan får disse barna opplevelser som de bare kan få i naturen?
11. Hvilken betydning har slike opplevelser?
12. Hva gjør gruppen god?
13. Hva må du gjøre dersom du ser at et barn er utenfor gruppen?
14. Hva er sammenspillserfaringer?
15. Hvordan kan vi gi barn sammenspillserfaringer?
16. Hva kan du gjøre for at det ikke skal eksistere «verstinger» eller «vanskelige barn»?
17. Hva er de viktigste jobb i gruppen?
18. Diskuter filmen i klassen din. Hva er det viktigste dere bør lære av denne filmen?

Konflikter i skole og SFO

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid
[Konflikter i skolen og skolefritidsordningen \(66362\)](#)

Det er ulike typer konflikter som kan oppstå i skole og SFO. Konfliktenes form og styrke vil endres i takt med barnas vekst og utvikling. Det kan være vanskelig å skille uenighet, konflikt, mobbing og rasisme fra hverandre. Mobbing og rasisme er behandlet i egne kapitler.

Da utdanningsminister Kristin Halvorsen den 7. desember 2010 kommenterte norske elevers framgang på PISA-undersøkelsen, var en av begrunnelsen for den gledelige framgangen at det var «mindre konflikter i skolen».

I skolegården

Konfliktene i skolen kan være knyttet til:

- lek – hvem som får være med, hvilke regler som gjelder osv.
- spill – hvilke spill man skal spille, hvem som får delta (for eksempel på fotballaget), hvilke regler som gjelder
- hvem som skal få være med på ulike aktiviteter – blir noen utestengt?
- hvem som får ulike roller i for eksempel dramatisering av teaterstykker
- kjærestester
- klær, ting og utstyr
- selskaper, fester og fritidsaktiviteter

Det er vanskelig å tenke seg at det skal finnes skoler uten konflikter, men er vi bevisste på problemstillingene, kan vi løse mange av konfliktene på en god måte. Du som er barne- og ungdomsarbeider, må våge å stille spørsmål når du ser at barn har det vanskelig.

Hva gjøres?

Mange skoler har prosedyrer for hvordan man skal handle når det oppstår konflikter.
Tiltak mot konflikter kan variere fra skole til skole. Noen eksempler på tiltak er:

- flere voksne er til stede i pausene
- gode aktivitetstilbud til barna
- ulike pedagogiske opplegg som styrker barnas trygghet
- skolemøgling
- at voksne raskt griper inn

På filmen under ser du hva Flåtestad skole har gjort for å styrke miljøet ved skolen.

Flåtestad skole fikk pris for sitt arbeid med likeverd og inkludering / video
<http://ndla.no/nb/node/61601>

Utfordringer til deg

Oppgaver til filmen "Konflikter kan løses – og gi positiv vekst"

1. Hvilke regler gjennomgår meklerne først?
2. Hvordan kan kurs i mekling virke forebyggende?
3. Hva menes med å føle seg inkludert?
4. Hvilken hensikt har sirkelen?
5. Hvorfor er det viktig at alle får si noe, og at alle lytter?
6. Et viktig prinsipp i elevmekling er at elevene selv kan løse problemer uten at voksne griper inn. Hva tenker du om dette prinsippet?
7. Kan du tenke deg saker som ikke egner seg til mekling?
8. Finn ut mer om hva elevmekling/skolemekling er, og prøv ut metoden i praksis.

Oppgaver til filmen "Flåtestad skole fikk pris for sitt arbeid med likeverd og inkludering"

1. Hvilken pris har denne skolen vunnet, og hvorfor?
2. Hvordan beskrives miljøet på denne skolen?
3. Hva er aldersblandede basisgrupper?
4. Hvordan kan rollespill hjelpe elevene til å få et bedre miljø?
5. Hva menes med nulltoleranse for mobbing?
6. Hvordan er skolen bygd, og hvordan virker dette på miljøet?
7. Hvilket mål har denne skolen for hver enkelt elev?
8. Hva menes med læreplanens generelle del?
 - Klarer du å finne læreplanens generelle del?
 - Les planen og diskuter innholdet i klassen.
9. Hva kan du finne ut om Dronning Sonjas skolepris?
10. Hva er likeverd og inkludering?

Oppgaver til "Konflikter i skole og skolefritidsordning

1. Prøv om du kan forklarer forskjellen på uenighet, konflikt, mobbing og rasisme. Forklar også hvilke likhetstrekk disse begrepene har.
2. Hvilke konflikter husker du fra din egen skolegang?
3. Gi eksempel på en konflikt som ble løst på en god måte. Beskriv hva som skjedde.
4. Hva kan du som barne- og ungdomsarbeider gjøre for å forebygge konflikter?
5. Hva kan skole og SFO gjøre for å forebygge konflikter?
6. Hva kan du gjøre når du oppdager at det har oppstått en konflikt?
7. En av de andre voksne på skolen sier: «Jeg forstår godt at de andre ikke vil være sammen med Eline, hun er så frekk at jeg blir irritert på henne jeg også.» Hva svarer du til dette?
8. Gjør deg kjent med stoffet i lenkesamlingen.

9. Søk på «konflikter» på YouTube og NRK Skole. Se om du finner gode filmer om konflikter.

Oppgaver til filmen
«Mobbing»

Dette er en sterk
film som dere bør
diskutere i klassen.

- Hvordan opplevde gutten mobbingen?
1.
2. Hvordan opplevde foreldrene mobbingen?
3. Hvordan så skolen på det?
4. Hva kan grunnen være til at skole og hjem har ulike syn på denne saken?
5. Hvor mange barn er det som blir mobbet i dag?
6. Hva ble løsningen for denne gutten?
7. Hva bør du som barne- og ungdomsarbeider gjøre i slike tilfeller?
8. Hva står det om mobbing i opplæringsloven? Finn den paragrafen som beskriver mobbing, og diskuter innholdet.

Oppgaver til filmen «Omsorg»

1. Hva tror du Eli Rygg mener med at vi må kjenne igjen følelser for å forstå hvordan en annen har det?
2. Hva er medfølelse?
3. Hvordan kan man snakke til barn som er sinte?
4. Forklar hvordan man kan hjelpe et barn som er lei seg eller sint.
5. Hva er samhørighet?
6. Hva gjør barn for å føle samhørighet?
7. Diskuter hva som menes med «late som-masker».
8. Hva er god omsorg?
9. Forklar hva som menes med utsagnet «vi vet så lite om hvordan andre egentlig har det».
10. Hva skal du gjøre dersom du er bekymret for et barn, og hva kan konsekvensen være dersom du ikke gjør noe?
11. Hva tror du Eli Rygg mener når hun sier at hun aldri har møtt en versting?

Konflikter i profesjonelle relasjoner

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Konflikter i profesjonelle relasjoner \(66369\)](#)

I alle relasjoner kan det oppstå konflikter, det gjelder også i profesjonelle relasjoner. Eksempel på slike konflikter kan være konflikter med ledere, kollegaer eller barnas foresatte.

I en konflikt er det alltid minst to parter. Konfliktene kommer gjerne av at man har ulike holdninger, verdier, ønsker, interesser eller behov.

Konflikt

Når vi skal løse konflikter, er det

- nødvendig å finne ut hva vi er uenige om
- viktig å vise respekt for hverandre
- viktig å kommunisere tydelig

Hvordan kan du unngå konflikter?

Eksempler

- To ansatte i samme barnehagen ønsker ferie den samme uka, men bare én av dem kan få ferie.
- Ledelsen i barnehagen ønsker å innføre totalforbud mot røyking i arbeidstida, også i pausen. To av de ansatte må ha røykepause hver dag.

Vi tenker ofte på konflikter som bare negativt, men uenighet og konflikter er også en kilde til vekst, utvikling og framgang. Som fagarbeider trenger du en profesjonell måte å takle konflikter på.

- Når det er mulig, bør du hindre at konflikter oppstår.

- Konflikter bør løses på en måte som alle kan akseptere.

Strategier

Vi bruker alle ulike strategier når vi kommer opp i konflikter. Johnson og Johnson (1994) og Hjeraker (1984) har delt strategiene vi bruker, inn i fem hovedstrategier:

- **Trekke seg tilbake:** Vi trekker oss unna konflikten og lar andre ordne opp. Det er ikke så nøye hvilket utfall konflikten får.
- **Glatte over:** Vi kan gi etter for andres ønsker, og blir litt overflatisk i samhandling med de andre.
- **Inngå kompromiss:** Vi gir og får, og møtes på halvveien. Vi prøver å finne en minnelig løsning for alle parter.
- **Bruke tvang:** Dersom vi er veldig opptatt av resultatet, for eksempel å få fri i jula, fokuserer vi på å tvinge viljen vår gjennom. Dette kan ødelegge vennskap og samarbeidsklima.
- **Konfrontere:** Vi går rett inn i konflikten for å finne en god løsning, og slik tar vi vare på både det gode resultatet og den gode relasjonen. Vi får alle interesser på bordet, involverer alle parter og bruker kreativiteten for å finne løsninger som alle kan være fornøy med.

Hvilken strategi vi velger, henger sammen med flere ting, for eksempel tidligere erfaringer med konflikter, vår personlighet, hvor viktig resultatet av konflikten er, og hvilken posisjon vi har – leder, ansatt, forelder og så videre.

Jeg-budskap

Dersom du selv er i en konflikt, er det lurt å bruke jeg-budskap. I stedet for å si «Vi burde lage bedre planer», kan du si «**Jeg** ønsker at vi skal se på aktivitetsplanene våre». Dette gjør kommunikasjonen tydeligere.

Kilder til denne siden:

Eide og Eide: Kommunikasjon i relasjoner, 1996

Forebygging.no

Noen tips

- Søk hjelp hos leder dersom du ikke klarer å løse konflikten selv.
- Sett av god tid til å finne ut hva problemet er, og til å utarbeide løsningsforslag.
- Tenk trinnvis dersom problemet er stort.
- Finn ut hva dere er enige om.
- Prøv å unngå situasjoner der én part taper, og én part vinner.

Veiledning

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid
[Veiledning \(66326\)](#)

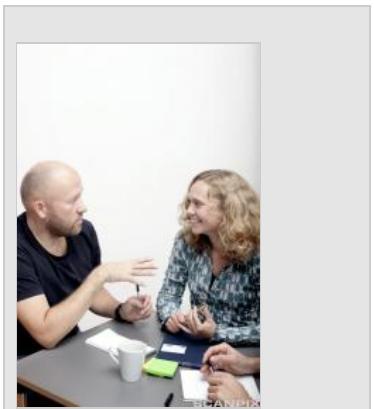

Veiledning er en målrettet samtale som skal skape refleksjon. Den som får veiledning, skal få mulighet til å finne sine egne svar og løsninger. Når du veileder andre, er det viktig å tenke på at det er den som blir veiledet, som skal være mest aktiv i samtalens.

Vi foreslår at du starter med å repetere fagstoffet om veiledning fra Vg1 helse- og sosialfag. Dette finner du i lenkesamlingen, der du også finner en tekst om veiledning fra NDLA Norsk.

Veiledning er et stort fagområde som du kan finne mye spennende litteratur om. På denne siden finner du fagstoff om:

- det å veilede andre
- det å bli veiledet

Å gjennomføre en veiledningssamtale

Vi foreslår at veiledning av studenter inneholder disse punktene:

- **Forberedelse:** Den som skal veiles, fyller ut et veiledningsdokument.
- **Førveiledning:** Vi tar utgangspunkt i veiledningsdokumentet. Førveiledning bør skje så tidlig at det er rom for å gjøre endringer.
- **Gjennomføring:** Veileder er observatør.
- **Etterveiledning:** Etterveiledning skje så raskt som mulig etter at aktiviteten er gjennomført.
 - Hvordan gikk det?
 - Hva kunne ha vært gjort på en annen måte?
 - Hva fungerte godt?
 - Planer videre?

Veiledning er i utgangspunktet en frivillig aktivitet mellom likeverdige personer. Graden av frivillighet er forskjellig, for eksempel har en del studenter pålagt veiledning i studiene sine. Også i situasjoner knyttet til spesialpedagogikk og omsorgssvikt kan veiledningen være en mer eller mindre pålagt aktivitet.

Å veilede andre

I arbeidet ditt som barne- og ungdomsarbeider kan du komme i situasjoner der du må veilede andre. De kan trenge veiledning når det gjelder

- barn og unge
- foreldre
- andre ansatte

Å veilede vil si å hjelpe en annen slik at han eller hun selv kommer fram til sin egen løsning. Gjennom veiledning skal du hjelpe den andre til selv å kunne vurdere, sette grenser og gjøre egne valg. Veiledning skal gi mulighet for refleksjon og diskusjon.

Når du skal veilede andre, må du ha kunnskaper om det du skal veilede i. Det er viktig at du holder deg innenfor ditt kompetanseområde når du veileder.

Som barne- og ungdomsarbeider må du opptre profesjonelt. Vær oppmerksom på at du som voksen er et forbilde, og at den du veileder, speiler seg i dine reaksjoner.

Les om veiledning knyttet til seksualitet i lenkesamlingen.

Å bli veiledet

Gode spørsmål er
viktige når du skal
veilede andre.

Spørsmålstege

For å utvikle deg som fagarbeider er det viktig at du kan ta imot veiledning. Kollegaveiledning er lærerikt både for den som får veiledning, og for den som er veileder.

Det beste er å bli enige om en struktur på veiledningen før veiledningen starter. Aktuelle ting å avklare kan være:

- Når og hvor skal veiledningen foregå?
- Hvor ofte skal du ha veiledningstimer?
- Hva kreves av forarbeid? Skal du fylle ut et veiledningsdokument?
- Hvem skal delta?
- Hvilket tema skal dere ta opp? Hva skal dere fokusere på?
Det er lurt å ikke be om veiledning på «alt» samtidig.
- Det er viktig å avklare taushetsplikt.
- Skal det brukes noen hjelpemidler som for eksempel referat fra foreldresamtaler eller observasjoner av barna?
- Er veiledningen en del av et arbeid som skal vurderes?

Eksempel på spørsmål du kan få under veiledning før en aktivitet:

- Hva ønsker du å oppnå med denne aktiviteten?
- Hvilke arbeidsformer vil du velge for å inkludere alle barna?
- Hva trenger du kunnskap om for å mestre denne oppgaven?

Eksempel på spørsmål du kan få under veiledning etter en aktivitet:

- Hvordan opplevde du at denne økta gikk?
- Per kom ikke inn i gruppa, hva kunne vi gjort med det?
- Hva har du lært av denne økta?

Under finner du en film som viser deler av veiledningsprosessen. Se filmen.

Veiledning / video

<http://ndla.no/nb/node/66323>

Uffordringer til deg

Oppgaver til veiledning

1. Repeter teksten om veiledning fra Vg1. Svar på spørsmålene og se filmen som ligger der dersom du har behov for det.
2. Hvordan defineres veiledning?
3. Hva er forskjellen på å gi veiledning og å få veiledning?
4. Hvorfor er det viktig å være likeverdige personer i en veiledningssamtale?
5. Hvilke egenskaper er det lurt å ha i en veiledningssituasjon?
6. Er det forskjell på hvilke egenskaper som er viktige når du gir veiledning, og når du får veiledning?
7. Hva skal til for at du og veileder skal føle dere likeverdige?
8. Les teksten om veiledning knyttet til seksualitet.
9. Se filmklippet «Ungdomsveileder Petra Røise på TV Follo». Hvilke råd gir hun til veiledning av ungdom?
10. I lenkesamlingen finner du to filmer om veiledning av ungdom. Se begge og diskuter den veiledningen du ser på filmene.

Oppgaver til filmen "Veiledning"

Barne- og ungdomsarbeideren

1. I starten av filmen sier veilederen: «I dag tenkte jeg at veiledningen skulle handle om.» En annen måtte å starte en veiledningstime på er: «Hva ønsker du at vi skal snakke om i dag?» Gå sammen to og to og prøv ut disse to måtene å starte en veiledning på. Hva opplever dere som best? Begrunn svaret.
2. Her ser du at veilederen og barne- og ungdomsarbeideren lager en plan i fellesskap. Hva er fordelene og ulempene med det?
3. Når barne- og ungdomsarbeideren sier at han vil bruke konkreter, er veilederen raskt ute med å si: «Her har vi koncretene.» Hva kunne hun ha oppnådd ved å si: «Hvilke konkreter har du tenkt å bruke?»
4. Hva er hovedhensikten med veiledning?

5. Hva betyr det å være likeverdige?
6. Hvorfor er det viktig å være to likeverdige personer i veiledningssamtalen?
7. Hvordan får veilederen barne- og ungdomsarbeideren til å reflektere rundt oppstart og avslutning på samlingsstunden?
8. Når barne- og ungdomsarbeideren sier at han gruer seg litt til å dramatisere og synge foran de voksne, så forteller veilederen at det er det mange andre også som gjør. Hva ville hun oppnådd ved å si: «Er det noe vi kan gjøre for at du skal grue deg mindre?»
9. Hvorfor tror du det er viktig å ha en slik førveiledning før en aktivitet?
10. Hvem lærer av veiledningsprosessen?
11. Tenk deg at du er veileder. Hvilke spørsmål ville du stilt i en samtale etter at samlingsstunden var ferdig.

Helsefagarbeideren

1. Hvordan tror du det er å veilede andre som er på samme alder som deg selv?
2. Hvorfor er det viktig å la den enkelte komme med sine tanker og meninger?
3. Hvorfor er kjemi viktig i valg av veileder?
4. Hvilke kunnskaper trenger den som skal veilede?

Voksnes ansvar i samhandling med barn og unge

Forfatter: Hans Holter Solhjell, Amendor AS, Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Voksnes ansvar i samhandling med barn og unge \(76095\)](#)

I arbeidet med barn og unge er holdningen vi har til barna, og hvordan vi ser på relasjonen mellom oss, avgjørende for kvaliteten på relasjonen vår.

I "Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver" står det bl.a.:
"I barnehagen er gjensidige samhandlingsprosesser med barn og voksne i lek og læring og hensynet til hverandre forutsetninger for barnets danning".

Samspill

Likeverd og ansvarlighet.

Tidligere var det mer vanlig å se på barn som mindre viktige enn voksne. Det var de voksnene måtte å se ting på, tenke på og gjøre ting på som var viktig og rett. Barn måtte innordne seg dette. De skulle ikke være i veien for de voksne, og de skulle gjøre som de voksne sa. Det var ikke uvanlig å behandle barn på en nedlatende, latterliggjørende, kjæftende måte eller på andre negative måter. Og bruk av straff, også fysisk straff, var ansett som greit.

I dag er holdningene annerledes, og vi forsøker å se alle mennesker som likeverdige. Med dette mener vi at alle har lik verdi, og at alle har rett til å bli tatt på alvor som den de er. Vi har også rett til å bli møtt med respekt uten stadig å bli utsatt for negativ og nedlatende behandling.

Likeverd er ikke det samme som at alle er like, eller at alle skal behandles helt likt. Enhver må behandles ut fra egne behov. Som ansvarlige voksne i skoler eller barnehager må vi forsøke å bli kjent med det enkelte barnet og tilrettelegge pedagogiske planer og undervisning slik at alle kan få oppleve at de mestrer og lærer noe. Likeverd dreier seg da om at vi må se alle for den de er, og ikke bare forsøke å presse dem inn i en form som skal passe alle.

I sandkassen

Asymmetriske relasjoner.

Likeverd betyr heller ikke at alle skal ha de samme rollene og kunne bestemme like mye. Selv om vi kan lytte til barn og ta det de forteller, ønsker og foreslår, på alvor, er det allikevel vi voksne som har det endelige ansvaret for hva som skjer og hvordan det skal skje. Vi har mer erfaring, mer kunnskap og er modnere. Vi må derfor være ansvarlig for å tilrettelegge for barnas aktivitet, planlegge dagene, jobbe for at planer og mål kan gjennomføres, hjelpe barna når det oppstår vanskelige situasjoner, og så videre. Det er også vi som må ta ansvaret for kvaliteten på relasjonen mellom oss og barnet og hvordan den utvikler seg.

Vi kaller gjerne denne typen relasjoner for asymmetriske relasjoner. Med dette mener vi at begge partene har det samme grunnleggende menneskeverdet. De har begge behov for og krav på å bli behandlet med respekt som selvstendige individ uten å bli utsatt for krenkelser, men den ene parten har ikke mulighet til å ta det samme ansvaret for kvaliteten på relasjonen og innholdet i den.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Voksnes ansvar i samhandling med barn og unge"

1. Hva er likeverd?
2. Hva er en relasjon?
3. Hvordan skaper vi kvalitet i relasjonen mellom voksne og barn? Hva må du som barne- og ungdomsarbeider bidra med?
4. Beskriv hvilket ansvar du har i samhandling med barn og unge?
5. Hvorfor er det viktig for barn og unge å bli tatt på alvor og behandlet med respekt?
6. Hva er en asymmetrisk relasjon?

Oppgaver til filmen «Flåtestad skole fikk pris for sitt arbeid med likeverd og inkludering»

1. Hvilken pris har denne skolen vunnet, og hvorfor?
2. Hvordan beskrives miljøet på denne skolen?
3. Hva er aldersblandede basisgrupper?
4. Hvordan kan rollespill hjelpe elevene til å få et bedre miljø?

5. Hva menes med nulltoleranse for mobbing?
6. Hvordan er skolen bygd, og hvordan virker dette på miljøet?
7. Hvilket mål har denne skolen for hver enkelt elev?
8. Hva menes med læreplanens generelle del?
 - Klarer du å finne læreplanens generelle del?
 - Les planen og diskuter innholdet i klassen.
9. Hva kan du finne ut om Dronning Sonjas skolepris?
10. Hva er likeverd og inkludering?

/

<http://ndla.no/nb/node/191236>

Grensesetting

Forfatter: Kjell Arne Standal, Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid
[Grensesetting \(75817\)](#)

Barn trenger tydelige voksne som kan sette grenser både for seg selv og barnet. Grensesetting handler ofte om å gi barn veiledning i å foreta vurderinger om hva som er rett eller galt, altså å lære barn å foreta etiske vurderinger.

Alle har behov for å vite hvor grensene går. Det gjør både oss voksne og barn tryggere i hverdagen når vi vet hva vi skal forholde oss til. Samtidig er det å sette grenser for barn og unge en utfordring, fordi grensene tøyes og vi kan bli usikre på hva som er riktig å gjøre i forskjellige situasjoner.

Dersom vi velger å se på grensesetting som veiledning, så blir det ikke et spørsmål om hvem som har makt eller rett til å bestemme over noen, men et spørsmål om i fellesskap å komme fram til det som kan være den beste løsningen i en bestemt situasjon.

De voksnes behov

Noen ganger er det de voksnes behov som dominerer i situasjoner der det settes grenser for barn og unge. Dagsform og arbeidsbelastning kan være faktorer som spiller inn.

A vertical column of four panels, each containing a small illustration and a caption below it.

- Hva skjer?
An illustration of two children sitting at a desk. One child is looking stressed or angry, while the other is focused on their work.
- Voksnes ansvar
An illustration of a man and a woman talking to each other. In the background, a child is standing and holding a baby.
- Snøballkrig
An illustration of five children playing a snowball fight in a snowy environment.
- I guttegarderoben
An illustration of children in a changing room. One boy is in the foreground, and another boy and girl are in the background near lockers.

Eksempel:

Influensa i kroppen eller stort arbeidspress kan gjøre at de voksnes "lunte" kan være kortere enn vanlig. Det hender at voksne setter urimelige grenser i slike situasjoner.

Et møte eller mangel på folk på avdelingen kan også gjøre at vi noen ganger tar i bruk strengere regler og grenser enn vanlig. Slik er det kanskje også når vi har liten tid og skal rekke bussen?

Barns og unges behov

Det er ikke alltid like lett for barna å se at det er deres trygghet og sikkerhet som er begrunnelse for å sette grenser. Vi må sette grenser ut fra barnets forutsetninger, modenhet og alder, og vi må vurdere hvert enkelt tilfelle vi står i. Barn opplever fort at noe kan bli veldig urettferdig, men da må vi ha fornuftige forklaringer på hvorfor ikke alle kan gjøre alt helt likt. Vi må ta vare på mangfold, kreativitet og personlige egenskaper når vi setter grenser for barn og unge.

Ulike måter å sette grenser på

Den autoritære

Utstrakt bruk av regler og strenge grenser. Reglene blir ofte grunngitt ut fra verdier og moralske normer. Man forteller barna hvilke regler og grenser som gjelder. Man bruker belønning eller straff for å få barna til å gjøre det den voksne mener er rett.

Den demokratiske

Regler og grenser blir avtalt i samarbeid mellom voksne og barn. Det som blir avtalt, skal være forståelig for barnet.

Bruker "jeg-budskap" og oppfordringer. Man drøfter og forhandler med barnet ut fra barnets forutsetninger. Man lar barnet få være med og fastsette regler og grenser. Man anerkjenner barnet.

La det skure

Regler og grenser blir i liten grad brukt i samspillet mellom voksne og barn. Gjennom egne erfaringer lærer barnet seg de reglene og grensene som det trenger. Man lar barnet selv prøve ut regler og grenser. Man gir positiv tilbakemelding når barnet tar lærdom av sine erfaringer.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Grensesetting"

1. Hvorfor er det viktig for både voksne og barn å vite hvor grensene går?
2. Forklar hvordan grensesetting kan være veiledning?
3. Hva påvirkes du av når du skal sette grenser for barn?
4. Hvordan kan du ivareta hvert enkelt individ i grensesettinga?
5. Hvorfor er det viktig å sette grenser ut fra barns forutsetninger, modenhet og alder?
6. Se på illustrasjonsbildene. Hvordan ville du satt grenser i de ulike situasjonene?
7. Forklar ulike måter å sette grenser på?
8. Hvordan setter du grenser for barn og unge?
9. Hvordan setter du grenser for deg selv?
10. Hvorfor er det viktig å ta hensyn til egne grenser i grensesetting for barn og unge?

11. Hvorfor er det viktig at vi er tydelige voksne?
12. Tenk tilbake på din egen oppvekst. Hvilke erfaringer har du med å bli satt grenser for?

Kosthold og helse

Fysisk aktivitet

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Fysisk aktivitet \(6433\)](#)

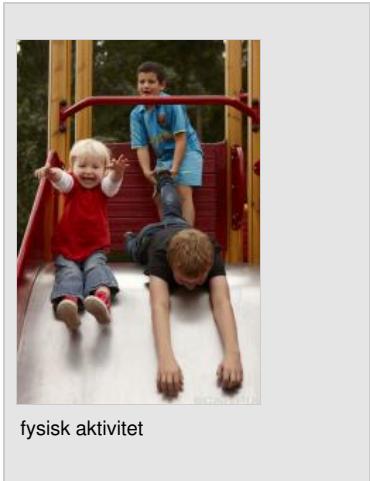

Litt enkelt kan man si at fysisk aktivitet handler om å bruke kroppen sin og være i bevegelse. Fysisk aktivitet har stor betydning for helsen vår.

Da du var elev på Vg1 helse- og sosialfag, jobbet du med temaet fysisk aktivitet både i programfagene og i faget kroppsøving. Dette skoleåret skal du jobbe med fagstoff knyttet til fysisk aktivitet for barn og unge.

Aktivitet

fysisk aktivitet

Oppgaver til fagstoff om «Fysisk aktivitet».

Tenk over

1. Hvilke kompetanse mål i læreplanen din sier at du skal lære noe om fysisk aktivitet? Diskuter kompetanse målene i klassen din.
2. Lag et tankekart som viser hva du kan om fysisk aktivitet, før du begynner med dette emnet.
 - o Sammenligne tankekartet ditt med fagstoffet fra Vg1 helse- og sosialfag. Er det fagstoff du trenger å repetere?
 - o Ta fram tankekartet når du er ferdig med emnet. Hva har du lært?
3. Hvilke tanker får du når du ser bildene på denne siden? Hvilken tilknytning har de til kompetanse målet?

Om fysisk aktivitet

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Om fysisk aktivitet \(5372\)](#)

Det er foreldrene som har hovedansvaret for at barn og unge er i fysisk aktivitet. Barnehage og skole har ansvar for å samarbeide med foreldrene og legge til rette for fysisk aktivitet mens barna er der. Barnehagen og skolen bør bruke inne- og utedrift aktivt for å skape et variert tilbud for fysisk aktivitet, uavhengig av vær og årstid. Tilbudene bør være tilgjengelig for alle.

Folkehelseinstituttet definerer fysisk aktivitet som enhver aktivitet der du bruker musklene dine. Se definisjoner.

Fysisk aktivitet

defineres som enhver aktivitet der du bruker musklene dine.

Mosjon

er aktiviteter og kroppsbevegelser som skal styrke helsa. «Å mosjonere» eller «å trimme» innebefatter en form for lettretrening. Mosjon er veldig bra både for å forebygge og behandle en lang rekke sykdommer.

Trening

er fysisk aktivitet som er planlagt, og som gjentas regelmessig for å bedre eller vedlikeholde den fysiske formen. Man kan trenere både kondisjon, styrke, hurtighet, balanse og bevegelighet.

Fysisk aktivitet

Fysisk aktivitet er en kilde til trivsel og god helse. Fysisk aktivitet er viktig for barns vekst og motoriske utvikling, og lek med andre barn har også betydning for barns sosiale og emosjonelle utvikling. For å oppnå økt fysisk aktivitet i befolkningen er det nødvendig å gjøre følgende tiltak:

- å tilrettelegge de fysiske omgivelsene med vekt på tilgjengelighet for alle,
- å bidra til lokale lavterskelttilbud og gode muligheter for fysisk aktivitet på fritiden, og på viktige arenaer som barnehage, skole og arbeidsplass,
- å motiverer befolkningen til en aktiv livsstil.

Kilde: Handlingsplan for fysisk aktivitet
2009 Helse- og omsorgsdepartementet med flere

Anbefalinger

Barn og unge skal være fysisk aktive i minst en time per dag. En WHO-studie i flere land viser at barn og ungdom i alderen 11–16 år sitter stille og ser på TV, PC eller gjør lekser i gjennomsnitt 40 timer per uke utenom skoletid (Torsheim mfl. 2004).

Helsegevinster ved fysisk aktivitet er at den

- styrker hjerte og lunger
- senker blodtrykket
- reduserer risikoen for hjerte- og karsykdommer
- reduserer risikoen for diabetes type 2
- reduserer risikoen for fedme
- forebygger enkelte kreftsykdommer
- styrker oppbygging av beinmasse hos barn og unge
- reduserer risikoen for brudd
- gir bedre muskelstyrke, balanse og motorikk, som bl.a. forebygger ryggplager og motvirker fall i eldre år
- stimulerer tarmfunksjonen
- bedrer den psykiske helsen, bl.a. ved å gi bedre søvn, mer overskudd, bedre evne til å mestre stress, motvirke aldring og depresjon

Kilde: Folkehelseinstituttet, september 2008
Folkehelseinstituttet oppdaterer stadig sine sider.

Å tilrettelegge for fysisk aktivitet

Voksne bør legge til rette for at barn og unge skal få utfolde seg i fysisk aktivitet. Det kan vi gjøre på mange ulike måter. Her finner du noen eksempler på hvordan man kan tilrettelegge for aktivitet:

- Lage gode møteplasser som er tilrettelagt for fysisk aktivitet. De må være lett tilgjengelige og innby til aktivitet. Eksempler på slike møteplasser er sykkelparker, skateboardramper i parker, ballbinger og turstier.
- Innarbeide fysisk aktivitet i planer på alle nivå fra barnehage til videregående skole. Eksempel på dette er: aktiviteter ute og i gymsal, turer i skog og mark, aktiviteter på ski og skøyter.
- Ha utetimer i skolen der man leker paradis og regelleker, spiller basse, volleyball og kanonball, er i skogen og ser på trær og blomster osv.
- Bruke uteområder på skole og i barnehage som stimulerer til aktivitet og lek for alle: klatretre, klatrestativ, paradis, åpne områder, sykkelbane osv.
- Sørge for et variert tilbud: både svømming, klatring, ballspill, dans osv.
- Ansette personale som har god kunnskap om og er flinke til å legge til rette for og motivere til fysisk aktivitet
- Sørge for at personalet er gode rollemodeller som deltar i lek og aktivitet.
- Bidra til at barna synes aktivitet er moro og at de opplever mestring.
- Stimulere til at elever går eller sykler til skolen.
- Satse på universell utforming.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Om fysisk aktivitet"

1. Hvem har ansvaret for at barn og unge får nok fysisk aktivitet?
2. Hvor mye fysisk aktivitet anbefales for barn og unge?
3. Hva menes med aktiviteter i omgivelser som er tilgjengelig for alle?
4. Les brosjyren «Skapt for bevegelse». Diskuter innholdet.
5. Klikk på lenken «Sammen for fysisk aktivitet – Kortversjon». På side 9 ser du en figur som viser alle de fysiske fordelene som fysisk aktivitet gir. Tegn av figuren.
6. Bruk bildet av Usain Bolt og skriv en tekst om fysisk aktivitet og glede.
7. Diskuter punktene under «Å tilrettelegge for fysisk aktivitet». Hva betyr punktene, hvordan gjøres dette i praksis, og har du andre forslag til hvordan en kan tilrettelegge for fysisk aktivitet?
8. Fordypning: Les fordypningsteksten om fysisk aktivitet.

Fysisk aktivitet i barnehage

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Fysisk aktivitet i barnehagen \(5415\)](#)

De aller fleste barn går i barnehage. Barnehagen er derfor en egnet plass til å innarbeide gode vaner for fysisk aktivitet.

De aller fleste små barn er aktive og liker å bruke kroppen sin i ulike former for aktivitet. Vi har lite forskning på fysisk aktivitet i denne aldersgruppen, men det er naturlig å gå ut fra at aktivitetsnivået varierer også blant de små barna.

Mye tyder på at aktive foreldre får aktive barn. Barnehagen er en arena der mange barn oppholder seg, og aktivitet i barnehagen kan føre til at barn får gode vaner når det gjelder fysisk aktivitet.

I barnehagen utgjør leken en stor del av den fysiske aktiviteten. Når barn får leke, rører de seg. Som voksen bør du legge til rette for at barna får leke. Du må hjelpe til slik at alle barn kan komme inn i leken. Inne i barnehagen bør det være rom som innbyr til ulik aktivitet. For eksempel kan et puterom få barna til å utfolde seg med bygging, klatring og annen grovmotorisk lek. Har man tilgang til en gymsal, får barna mulighet til å løpe, klatre og leke med ball.

Uteleken gir andre muligheter enn inneleken, for man har et større rom å bevege seg i, og der er ofte trær, små byggverk eller lekeapparater som innbyr til fysisk aktivitet. Å legge til rette for at barna får prøve nye ting – og å prøve ut grensene sine – er en del av det som gjør fysisk aktivitet moro. Første skituren ned en liten bakke kan være skummel for et lite barn, men med oppmuntring kan barnet etter hvert klare aktiviteten og oppleve at de mestrer noe. Barn som ofte sier «jeg tør ikke» og «hjelp meg», bør oppfordres til å prøve litt på egen hånd slik at de overvinner usikkerheten sin.

Norge står i en særstilling når det gjelder å ta barna med på tur i skog og mark. Dette er en fin form for fysisk aktivitet som de fleste barn har glede av.

Naturen byr på mange utfordringer når det gjelder å bevege seg, og dette er bra for barnets motoriske utvikling. Det er mange spennende ting å være opptatt av i naturen, og som barne- og ungdomsarbeider må du ta del i barnas opplevelser der og da.

Barn vil gjerne ta på insekt, mark, blad, jord osv. De vil også lukte på blomster, og kanskje putte ting i munnen. Som voksen må vi lære barna hvordan vi forvalter naturen, samtidig som vi skal la barnas opplevelse og erfaringer være i sentrum. Det fremmer den sansemotoriske utviklingen og er viktig for både den psykiske og intellektuelle siden ved personlighetsutviklingen. Det øker også gleden over og motivasjonen til å oppholde seg ute. Mens noen barn er vant til å gå på tur med mor og far og derfor føler seg trygg, er det andre barn som ikke er vant til å gå på tur utenom barnehagen.

Barn som ikke har erfaring med å ferdes i naturen, har ofte behov for mer hjelp og støtte på de første turene. Du finner mer fagstoff om dette under friluftsliv.

Når du skal tilrettelegge for fysisk aktivitet for små barn, må du ta utgangspunkt i barnets utvikling og forutsetning. For eksempel kan noen treåringer gå ganske bra på ski, mens andre knapt klarer å stå oppreist med ski på beina. Når barna får hjelp og ros, kan de oppleve aktiviteten som positiv.

Ut på tur

Lov om barnehager

I barnehageloven heter det at barnehagen skal være en pedagogisk tilrettelagt virksomhet.

Forskrift om rammeplan for barnehagen

Kapittel 3.2 i rammeplanen handler om fysisk aktivitet og helse.

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv.

Forskriftens formål er å bidra til at miljøet i barnehager, skoler og andre virksomheter fremmer helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold, og at det forebygger sykdom og skade.

Fysisk aktivitet egner seg godt dersom du skal observere den motoriske utviklingen hos barnet. Du kan også observere hvordan barna leker sammen, hvordan de bruker språket, og hva og med hvem de leker.

Robuste barn vokser på trær

Å være i aktivitet ute hele året – i all slags vær – er avgjørende for at barna skal fortsette å glede seg over naturen og det været vi faktisk har. Godt vær er for barn alt vær de kan bruke til noe, og glede seg over. Barn gleder seg naturlig over vær som voksne gjerne gremmes over. Forestillinger om «dårlig vær» er kulturbetinget og kan påvirke negativt både utvikling av stedstilhørighet og livskvalitet. Norge er det landet i verden som har størst andel av arealet sitt nord for polarsirkelen. Da er det et poeng at vi ikke fratar femåringen gleden over sludd, snø og is.

Kilde: Friluftsrådenes Landsforbund

Klær og utstyr

Ofte er klær og utstyr viktig for å få gode opplevelser knyttet til fysisk aktivitet. Klær bør være gode å røre seg i, og de må være tilpasset årstiden. Barna gleder seg mindre over aktiviteten når de fryser eller opplever at kjeledressen strammer, og det er like vanskelig å være i aktivitet når man har på seg for mye klær som når man har for lite.

Utstyr må være sikkert og i god stand slik at du som voksen føler deg trygg når barnet leker. Du må være forberedt på at barn kan falle og slå seg, ja, av og til skade seg, men det skal aldri skje på grunn av dårlig utstyr.

Barn med nedsatt funksjonsevne

Inne- og uteområdene må tilrettelegges slik at barn med funksjonshemminger får mulighet til å delta i lek og aktivitet. Barn med funksjonshemminger har like stort behov for fysisk aktivitet som andre barn. I noen tilfeller må disse barna i tillegg ha egne treningsopplegg som gjennomføres i barnehagen.

Barne- og ungdomsarbeideren er en viktig rollemodell for barnet når det gjelder fysisk aktivitet. Les mer om dette på siden «Rollemodell – fysisk aktivitet».

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Fysisk aktivitet i barnehage"

1. Les kapittel 3.2 om kropp, bevegelse og helse i rammeplanen for barnehagen. Ta notater. Diskuter hvordan dere vil bruke denne kunnskapen når dere skal planlegge barnehageåret.
2. På tegningen ser du barn som er kledd for en tur ut. Diskuter hva dere ser på bildet. Skriv deretter hver deres fagtekst med utgangspunkt i spørsmålet «Er klær viktig for fysisk aktivitet?». Gi respons på hverandres tekster.
3. På tegningen ser du også et barn som ikke ønsker å gå ut. Hva ville du gjort i denne situasjonen?
4. Hvordan kan du legge til rette for fysisk aktivitet i barnehagen?
5. Hvorfor er det viktig at barn i barnehagen er fysisk aktive?

Dine forslag til fysiske aktiviteter for 1-2-åringar

Her kan du øve deg på å beskrive hvordan du vil aktivisere barn på et nærmere bestemt alderstrinn og utviklingsområde. Husk at du også skal fremme glede og lyst til å delta i fysiske aktiviteter. Du må gjerne slå sammen flere av ferdighetene i en og samme aktivitet.

DET BARNET MESTRER	DINE FORSLAG TIL FYSISKE AKTIVITETER
stå alene	
gå, bredsporet,	

med armene ut for balansens skyld, uten rotasjon i hofta og med flat fot uten å rulle i fotsteget	
skifte retning og gå litt baklengs og sidelengs, etter hvert også stoppe og starte	
gå med glede når noen leier det i hånden	
sette seg på stol og på huk	
stå på knærne	
reise seg med støtte fra mageleie	
krabbe opp og ned trapper	
klatre opp og ned av stoler og lignende	
trille, gi og ta imot en ball	
sparke en stor ball	
gjøre forsøk på å hoppe	
skyve, bære og kaste leker og andre gjenstander	
stable klosser og lignende oppå hverandre	
gjøre ulike ting med to hender, hånddominansen begynner å vise seg (høyre- eller venstrehendt)	
spise med skje	

Kilde: Kjell Arne Standal

Dine forslag til fysiske aktiviteter for 3-4-åringar

Her kan du øve deg på å beskrive hvordan du vil aktivisere barn på et bestemt alderstrinn og utviklingsområde. Husk at du også skal fremme glede og lyst til å delta i fysiske aktiviteter. Du må gjerne slå sammen flere av ferdighetene i en og samme aktivitet.

DET BARNET MESTRER	DINE FORSLAG TIL FYSISKE AKTIVITETER
løpe mye og løpe med svevefase	
stå på ett bein i kort tid (ca. 5 sekunder)	
stå og gå på tærne	

sitte støtt	
balansere på en bred (ca. 5–10 cm) benk	
klatre i trær, klatrestativ og lignende, men sjeldent utover den grensen det behersker	
hoppe langt (ca. 20–30 cm)	
gå i trapper med høyre og venstre fot på annethvert trinn, uten støtte	
etter hvert sykle på trehjulssykkel	
stable høye tårn med klosser	
så smått begynne å kle av seg	
etter hvert holde en blyant med pinsettgrep	
bruke gaffel og helle i kopp	

Kilde: Kjell Arne Standal

Dine forslag til fysiske aktiviteter for 5-6-åringar

Her kan du øve deg på å beskrive hvordan du vil aktivisere barn på et bestemt alderstrinn og utviklingsområde. Husk at du også skal fremme glede og lyst til å delta i fysiske aktiviteter. Du må gjerne slå sammen flere av ferdighetene i en og samme aktivitet.

DET BARNET MESTRER	DINE FORSLAG TIL FYSISKE AKTIVITETER
gå og løpe velkoordinert	
skifte bevegelser raskt og sikkert	
ta imot en liten ball	
hoppe strikk	
kaste ball ved vektoverføring	
stupe kråke	
hoppe høyt med svikt	
hinke «hoppsatrinn»	
ta seg fram i ulendt terren	
sykle på tohjulssykkel	
ake med økt fart og risiko	
klippe etter en linje	
smøre på brødskiva	
sy enkle sting og bruke noe verktøy	

Kilde: Kjell Arne Standal

Oppgaver til
utemiljøet

Under finner du eksempler på hva som kjennetegner et godt utemiljø. Oppgaven din er å konkretisere hvordan et utemiljø som har disse kjennetegnene, ser ut.

KJENNETEGN	DIN BESKRIVELSE AV UTEMILJØ SOM HAR DISSE KJENNETEGNENE
plass til mangfoldig og allsidig bevegelseslek og aktivitet	
kontakt med natur og mulighet for sanseopplevelser	
rom for rollelek og sosialt samspill mellom jenter og gutter, og mellom barn i forskjellig alder	
plass til regellek, spill og idrettsaktivitet	

utstyr og materiell til byggelek (hytter osv.)	
skjerming til uforstyrret lek, uten innblanding og kontroll fra voksne	
muligheter til positive opplevelser knyttet til ulike årstider og værforhold	
muligheter for lek og aktiviteter for barn med forskjellige funksjonsnivå	
skjerming slik at barna kan leke trygt	
skjerming fra støy og annen forurensning	
mulighet for voksenkontakt dersom barna ønsker det	Kilde: Kjell Arne Standal

Oppgaver til filmen «Digital barnehage»

1. Hva er spesielt med denne lekeplassen?
2. Hva kan barna lære her?
3. Hvilke ulike ferdigheter må barna bruke?
4. Hva tenker du om sånne lekeplasser?
5. Hvorfor er det økt satsing på data i barnehagen, tror du?

Fysisk aktivitet i skole og skolefritidsordning

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg
[Fysisk aktivitet i skolen og skolefritidsordningen \(6627\)](#)

Foreldre har hovedansvaret for at barn er i fysisk aktivitet, men ettersom barna tilbringer store deler av dagen i skole og skolefritidsordning, må det tilrettelegges for aktivitet på disse arenaene.

Fordi barna tilbringer en stor del av dagen sin i skole og skolefritidsordning, har det et offentlig et ansvar for å tilrettelegge for at de skal få være i fysisk aktivitet. Dette betyr blant annet at man i skoledagen må sette av tid til fysisk aktivitet. Rommene barna oppholder seg i, både inne og ute, må være egnet for aktiviteter, og personalet må ha kompetanse om fysisk aktivitet hos barn og unge.

Mennesket er bygd for bevegelse, og å sitte rolig i en time er vanskelig for både store og små. Det er naturlig at vi må røre oss, og derfor er det viktig å legge inn små bevegelsespauzer i løpet av dagen. Det kan være nok med noen minutter for å strekke litt på kroppen og kanskje springe en tur ut.

Fysisk aktivitet

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv.

Forskriftens formål er å bidra til at miljøet i barnehager, skoler og andre virksomheter fremmer helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold samt forebygger sykdom og skade.

Læreplaner

Læreplaner for grunnskolen og den videregående skolen beskriver hvordan man skal jobbe med kroppsøving og fysisk aktivitet i skolen.

FNs barnekonvensjon

Artikkel 31 i FNs barnekonvensjon handler om barns rett til hvile og fritid og til å delta i lek og fritidsaktiviteter. Dette pålegger myndigheter å planlegge for et godt oppvekstmiljø som fremmer bevegelsesglede og stimulerer til lek, friluftsliv og fysisk aktivitet.

Fysisk aktivitet?

Gjennom lek og allsidig fysisk utfoldelse utvikler barn ferdigheter som bidrar til å hjelpe dem med å mestre utfordringer. Dette skaper også bevegelsesglede og mestringsglede.

Dersom barnet mestrer fysisk aktivitet, er det inne i en god sirkel. Fysiske ferdigheter og god kondisjon gjør det mulig å delta i mer lek, og det vil igjen bedre kondisjonen ytterligere og føre til mer lek og sosial omgang med andre. En livsførsel med regelmessig fysisk aktivitet i barne- og ungdomsårene har betydning for helsen vår både i oppveksten og i voksen alder.

Utdrag fra: «Sammen for fysisk aktivitet»

Departementene

Undersøkelser viser at gutter er noe mer aktive enn jenter, og at aktivitetsnivået øker opp til tenårsalderen før deretter å minke når barna blir eldre. Det anbefales at barn og unge er fysisk aktive minst 60 minutter hver dag for å sikre god helse.

I grunnskolen er fortsatt leken en viktig del av barnas fysiske aktiviteter. De hopper strikk, spiller fotball og leker sangleker. De voksne bør legge til rette for at barn kan leke også i ungdomsskolen. Barn skal ha mulighet til allsidig lek og aktivitet, og friminuttene på skolen bør innby til det. Barna vokser, og allsidig bevegelseserfaring er best for barnets utvikling.

Kroppsøvingsfaget er en annen viktig kilde til fysisk aktivitet. Helsedirektoratet hevder at mer og bedre kroppsøving har god effekt for å få barn mer aktive. Kroppsøvingsfaget gjennomføres på ulike måter, og en av utfordringene er å gi disse timene et innhold som gjør at alle barn kan mestre og bli glad i faget. Som barne- og ungdomsarbeider har du ofte et ansvar for en eller flere elever som trenger ekstra hjelp eller støtte i dette faget. Barn med funksjonshemninger har et like stort behov for å være fysisk aktive og å mestre som andre barn.

Å sykle eller gå til skolen gir gode helsegevinster for barn og unge. Å kjøre barna til skolen kan noen ganger være nødvendig, men aller helst bør barna sykle eller gå. For å få flere barn til å gjøre dette bør

- det lages en trygg skolevei, med gang- og sykkelstier
- barn få opplæring i hvordan de ferdes i trafikken
- man diskutere temaet «gå til skolen» i klassen og på foreldremøter for å skape positive holdninger til å gå til skolen
- barna ta sykkelprøven på skolen

Under lenker finner du helsedirektoratets sider om fysisk aktivitet i skolen. Disse sidene bør du gjøre deg kjent med.

Uteskole blir mer og mer vanlig, spesielt i de yngste klassene. Dette gir barna mulighet til økt fysisk aktivitet.

Arealer som fremmer lek og mangfold

Studier av skolegårder i Sverige viser at det i skolegårder med innslag av natur foregår flere leker og benyttes flere ulike arealer enn i skolegårder med mindre natur. Undersøkelser viser også at innslaget av natur og størrelsen på arealene, kombinert med få elever, er faktorer som kan gi et mangfold av aktiviteter. Ved planlegging og utforming av nye barnehager og skoler skal man derfor legge vekt på kvaliteter ved det fysiske miljøet både ute og inne som fremmer lek og fysisk utfoldelse for barna og for nærmiljøet.

Kilde: Helsedirektoratet 2009

Mange skoler rundt i landet prøver ut spennende prosjekter for å få barn og unge mer aktive. Kanskje finnes det et slikt prosjekt i din kommune også?

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Fysisk aktivitet i skole og skolefritidsordning"

1. Hvordan definerer du fysisk aktivitet?
2. Hvem har ansvaret for at barn og unge er i fysisk aktivitet?
3. Hvor mye fysisk aktivitet anbefaler helsemyndighetene?
4. Hvorfor er det viktig med fysisk aktivitet?
5. Bruk de to tegningene til å skrive en fagtekst ut fra spørsmålet «Hvordan kan jeg som barne- og ungdomsarbeider bidra til at barn blir mer aktive?».
6. Gjør deg kjent med nettsidene det er lenket til. Ta notater fra sidene.
7. Diskuter hvordan kroppsøvingsfaget bør organiseres for at flest mulig elever skal føle mestring og bli glad i faget.
8. Hvordan kan du som barne- og ungdomsarbeider motivere til fysisk aktivitet i ungdomsskolen?
9. Intervju noen som jobber i skolen eller skolefritidsordningen om fysisk aktivitet.

Oppgaver til «Utemiljøet»

Under finner du eksempler på hva som kjennetegner et godt utemiljø. Oppgaven din er å konkretisere hvordan et utemiljø som har disse kjennetegnene, ser ut.

KJENNETEGN	DIN BESKRIVELSE AV UTEMILJØ SOM HAR DISSE KJENNETEGNENE
plass til mangfoldig og allsidig bevegelseslek og aktivitet	
kontakt med natur og mulighet for sanseopplevelser	
rom for rollelek og sosialt samspill	

mellom jenter og gutter, og mellom barn i forskjellig alder	
plass til regellek, spill og idrettsaktivitet	
utstyr og materiell til byggelek (hytter o.l.)	
skjerming til uforstyrret lek, uten innblanding og kontroll fra voksne	
muligheter til positive opplevelser knyttet til ulike årstider og værforhold	
muligheter for lek og aktiviteter for barn med forskjellige funksjonsnivå	
skjerming slik at barna kan leke trygt	
skjerming fra støy og annen forurensning	
mulighet for voksenkontakt dersom barna ønsker det	Kilde: Kjell Arne Standal

Oppgaver til filmen "Gå til skolen"

1. Hva viser ny forskning om resultatet av at barn går eller sykler til skolen?
2. Hva er en trygg skolevei?
3. Hvordan kan det å gå til skolen gjøres til noe sosialt?
4. Hva kan foreldre gjøre dersom skoleveien er utsatt?
5. Kan du gi eksempler på hvordan lærere kan gjøre starten på skoledagen mer aktiv?
6. Hva er sammenhengen mellom foreldrenes aktivitet og barnas aktivitet?
7. Hva er sammenhengen mellom fysisk aktivitet og depresjon?

Oppgaver til filmen "Dansematte"

1. Her ser du en skole som har tatt i bruk moderne teknologi for å få elevene mer aktive. Hva synes du om denne ideen?
2. Har du andre ideer til «moderne» former for aktivitet?
3. På hvilken måte kan det være sammenheng mellom lese- og skrivevansker og fysisk aktivitet?
4. Hvilke alderstrinn mener du slike dansematter passer for?
5. Dersom du har mulighet til å prøve ut en slik matte, kan du prøve å danse i ti minutter. Hvilke erfaringer gjør du deg?

Oppgaver til filmen "Inaktivitet blandt ungdom" (Se lenke)

1. Hva sier undersøkelser om fysisk aktivitet blandt barn og unge?
2. Hvorfor bør barn og unge bevege seg?
3. Hvorfor bør det være stor variasjon i gymtimene?
4. Hva foreslås av uteaktiviteter i dette klippet?
5. Hvordan kan man gi elever ulike muligheter i gymtimene?
6. Hva er det viktigste med fysisk aktivitet?

Oppgaver til filmen "Å tilrettelegge for fysisk aktivitet"

1. Hva kan du som barne- og ungdomsarbeider gjøre dersom barn i din skole og skolefritidsordning helst vil sitte inne og spille dataspill?
2. Finn ut om det finnes uteskoler i nærmiljøet ditt.
3. I filmen påpekes det at det er viktig at foreldre går foran som gode rollemodeller. Gi eksempel på hvordan du som barne- og ungdomsarbeider kan være en god rollemodell for å få barn til å være fysisk aktive.
4. Hva menes med å legge til rette for aktivitet?
5. Hvordan bør skolen organisere dagen når det gjelder inne- og utetid?
6. Hvilke fritidsaktiviteter fremmer fysisk aktivitet i nærmiljøet ditt?

Aktivitet

Opphavsmann: [mckenna71](#)

Oppgaver til filmen "Fysisk aktivitet i skoletiden"

1. Hvor mye aktivitet anbefales for barn og unge?
2. Her ser dere at fysisk aktivitet og engelsk knyttes sammen. Hvilke andre fag kunne du knyttet til fysisk aktivitet? På hvilken måte kunn du gjort det?
3. Hvilke positive resultater har fysisk aktivitet ført til her?
4. Hvilken sammenheng er det mellom fysisk aktivitet og mobbing?
5. Hvor mange timer sitter femtenårige gutter i ro foran TV eller PC?
6. Hva tenker du om å få mer fysisk aktivitet inn i skolehverdagen?

Fysisk aktivitet

Opphavsmann: [Knut](#)

[Høihjelle](#)

Oppgaver til filmen
"Trampoline"

1. Hvorfor er hopping på trampoline en fin aktivitet?
2. Hva er koordinasjon?
3. Hvordan virker hopping på trampoline på skjelettet?
4. Hvorfor får noen barn vondt i ryggen når de hopper på trampoline?
5. Dersom du søker på Internett, ser du at noen barnehager og skoler har trampoline.
 - Hva tenker du om det?
 - Hvilke krav stiller det til de voksne?
 - Hvilke krav stiller det til sikkerhet?

Fysisk aktivitet i 7-12-årsalderen

Her kan du øve deg på å beskrive hvordan du vil aktivisere barn på et bestemt alderstrinn og utviklingsområde. Husk at du også skal fremme glede og lyst til å delta i fysiske aktiviteter. Du må gjerne slå sammen flere av ferdighetene i en og samme aktivitet.

DET BARNET MESTRER	DINE FORSLAG TIL FYSISKE AKTIVITETER
de fleste grunnleggende bevegelser er automatisert	
mestrer koordinasjonen av kroppsdelene	

behersker aktiviteter som dans og aerobic, rullebrett, rulleskøyter og sykling nødvendig med repetisjoner av allsidige, grunnleggende bevegelser for at de skal automatiseres	
motiverte for idrettelige aktiviteter	
barnekulturens store blomstringstid	

Kilde: Kjell Arne Standal

Utfordringer knyttet til fysisk aktivitet

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Utfordringer knyttet til fysisk aktivitet \(6653\)](#)

Fysisk aktivitet skal først og fremst være lystbetont og helsefremmende. Som barne- og ungdomsarbeider vil du kunne oppleve noen utfordringer knyttet til barn og unges fysiske aktivitet.

Ulikheter

Barn og unge er ikke en homogen gruppe, og de har veldig forskjellige forhold til fysisk aktivitet. Forskjellene kan vise seg på ulike vis:

- Noen barn og unge synes fysisk aktivitet er noe av det viktigste de driver med, mens andre helst vil slippe.
- Noen barn og unge opplever mestring knyttet til fysisk aktivitet, mens andre opplever liten grad av mestring.
- Noen er i et miljø der familie og venner driver med fysisk aktivitet, mens andre er i et miljø der man foretrekker aktiviteter som krever lite fysisk aktivitet.
- Noen liker å prøve nye aktiviteter, mens andre synes det er unødvendig eller skummelt.
- Noen har funnet en eller flere aktiviteter de liker svært godt, mens andre ikke har gjort det.

Kjønnsroller

Som barne- og ungdomsarbeider bør du tenke over hvordan de ulike idrettene presenteres. Blir de presentert på en slik måte at de åpner for alle interesserte uavhengig av kjønn?

Bilder og måten vi omtaler aktiviteten på, sier noe om forventninger. Dersom du søker på bilder av fotballspillende barn og unge, finner du et langt større antall bilder med gutter enn jenter, og dette til tross for at svært mange jenter spiller fotball.

Lystbetont

Den største utfordringen knyttet til fysisk aktivitet handler trolig om å gjøre fysisk aktivitet lystbetont for dem som ikke har en positiv innstilling til slike aktiviteter. Det er også viktig å legge til rette for at ungdom ikke slutter med idrett, og ikke minst må vi gjøre det vi kan for at de som ønsker å satse på idretten de liker, får mulighet til det.

Hva kan du gjøre for at barn skal komme seg i aktivitet og være fysisk aktive minst en time per dag? Inaktive barn og unge vise ofte motvilje mot fysisk aktivitet. Du kan kanskje hjelpe dem med å overvinne denne motviljen. En slik snuoperasjon krever kløke og motiverende voksne som velger aktiviteter som barna kan mestre og finne glede ved.

Når barn ikke vil delta i aktivitetene

Noen barn har stadig gode unnskyldninger for ikke å delta i fysisk aktivitet, enten det er i gymskolen eller i andre aktiviteter. Det oppleves ofte som et problem når du ønsker å tro på det barnet sier, samtidig som du ser at barnet prøver å komme seg unna fysisk aktivitet.

Kjønnsroller

Tenker vi for tradisjonelt når vi presenterer aktiviteter for barn og unge?

UCLA cheerleaders

Dans

Husk å ta vare på dem som elsker å være i aktivitet

Det kan være en utfordring å finne aktiviteter som gir de fysisk aktive gode nok muligheter til å utvikle seg og bli enda mer glad i fysisk aktivitet.

Fotballspiller

Anne på 13 forteller til Ante, som er barne- og ungdomsarbeider, at hun ikke girer å bli med på skidagen neste uke. Foreldrene har sagt at det er greit at hun er hjemme.

Ante kan

si «det var jo synd, men dersom foreldrene dine sier det er greit, så er det vel greit da». Han kan tenke at slik er det alltid, og forstår ikke at foreldrene ikke presser henne litt mer.

Eller han kan

ta en prat med Anne og prøve å finne ut hvorfor hun ikke vil være med. Har hun det som trengs for å delta på skidagen? Kan hun gå på ski? Har hun noen å gå sammen med? Har hun opplevelser som gjør at hun synes det er vanskelig?

Sammen kan de komme fram til en løsning.

En slik løsning kan være at Ante avtaler at han skal være i nærheten av henne hele dagen, og at de ikke skal gå så langt før de tar en pause. Ante kan be læreren ringe hjem til foreldrene hennes og fortelle hva de er blitt enige om.

Noen barn har dårlige opplevelser og føler at de ikke mestrer de aktivitetene som foregår i skole og idrettslag. Opplevelsen av å være den dårligste gjør at en del trekker seg bort fra aktivitetene. Når vi planlegger, er det viktig å være bevisst på at noen barn faktisk er de dårligste i en eller flere aktiviteter. Klarer vi å legge til rette for ulike aktiviteter i samme time slik at alle barna kan finne noe de mestrer?

Noen barn deltar ikke i fysisk aktivitet selv om de liker aktiviteten. Det finnes da helt andre grunner til at de ikke deltar, som for eksempel at

- vennene ikke liker kroppsøvingen, så da skulker de sammen
- ungdommen føler det så ubehagelig å dusje sammen med de andre at han eller hun velger å ikke delta

Ved å prate med barna kan man kanskje finne løsninger på slike problemer.

Ufordinringer til deg

Oppgaver til "Ufordinringer knyttet til fysisk aktivitet"

1. Hvordan vil du tilrettelegge for aktiviteter som passer for alle barn i en tredjeklasse?
2. En av guttene vil ikke delta i kroppsøvingen fordi han ikke vil dusje sammen med de andre. Hva gjør du?
3. Hva svarer du dersom et barn i barnehagen ikke vil ut?
4. Hva ville du gjort om en elev alltid hadde melding om at han eller hun ikke skal delta i kroppsøving og på tur?
5. Diskuter hvordan kjønnsroller påvirker valg av aktiviteter.
6. Å la elevene velge lag kan ofte oppleves som stigmatiserende.

- Hva menes med det?
 - Hva mener du om at elever får velge lag? Kom gjerne både med fordeler og ulemper.
7. I barnehagen kan man høre barn som sier «nei, jeg vil ikke ut i dag». Hvordan svarer du på dette?

Oppgaver til filmen "Mange unge slutter å spille fotball"

1. Hva tror du er grunnen til at så mange barn spiller fotball?
2. Hva er det forskeren her er bekymret for?
3. Hva oppgir ungdommene som grunner til at de har sluttet å spille fotball?
4. Hvorfor er det så viktig at barna ikke slutter å være aktive?
5. Hvordan kan man ivareta barn som spiller «bare» for det sosiale?
6. Hvorfor er forskeren bekymret for at barn ikke deltar i andre aktiviteter enn fotball?
7. Diskuter hvordan dere som barne- og ungdomsarbeidere kan ivareta barn slik at de fortsetter med fysisk aktivitet.
8. Hva motiverer barn og unge til å fortsette med en aktivitet?

Oppgaver til lydfilen «Hvilken aktivitet – for hvem?»

På lydklippet hører du et kåseri. Kort kan vi si at et kåseri er en tekst som tar opp et spesielt tema.

Kåsøren ønsker ved hjelp av humor, overdrivelse, ironi og sarkasme å fremme en sak. Underveis prøver kåsøren å framstille saken så uhøytidelig som mulig og gjerne sett fra ulike sider.

1. En undersøkelse viser at halvparten av ungdommene beveger seg for lite. Det kan også framstilles som at halvparten av alle unge beveger seg tilstrekkelig. Hva er forskjellen på disse to utsagnene?
2. Hva vet du om aktiviteten til barn i niårsalderen?
3. Diskuter utsagnene kåsøren har om kroppsøvingsfaget.
4. Det diskuteres jevnlig om gutter og jenter skal ha gymtimer hver for seg. Drøft dette ut fra barnas beste.
5. Hvordan kan en skolegård og området rundt en skoleinnby til fysisk aktivitet?
6. Diskuter det kåsøren sier om idrettslag.
7. Hva er egentlig budskapet i dette kåseriet, og hva kan du lære av det?
8. Hva er det som underbygger at dette er et kåseri?

Ungdom og fysisk aktivitet

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Ungdom og fysisk aktivitet \(5766\)](#)

I ungdomsårene begynner forskjellen på det fysiske aktivitetsnivået å bli stor. Mens noen ungdommer er svært aktive og driver med idrett, er andre forholdsvis passive. De mest aktive ungdommene er tre til fire ganger så aktive som de minst aktive.

Som barne- og ungdomsarbeider møter du ungdommer i skolen, i ungdomsklubben eller i et organisert fritidstilbud. I arbeidet med ungdommene skal du både legge til rette for at de som er glade i fysisk aktivitet, holder på denne gleden, og du skal prøve å finne aktiviteter som gjør at de mer passive får lyst til å røre seg mer.

A cartoon illustration of a person in a pink shirt and black pants running to the right. A thought bubble above them contains various mathematical symbols like 'F', 'b', '2', 'Y', '2', 'x', '2', '÷', and '+'. The background is light grey.

Hvordan finne tid til fysisk aktivitet?

A photograph of a person in a white shirt and blue shorts playing badminton in an indoor sports hall with wooden floors and high ceilings.

Badminton

A photograph showing two people on mountain bikes on a rugged, rocky trail under a blue sky with white clouds.

Fysisk aktivitet

Det er viktig at barn får prøvd ulike aktiviteter, og at de kan velge aktivitet og idrett ut fra egne interesser.

Det ser ut til at barn og ungdom er mindre aktive i helgene enn på ukedagene, og gutter er generelt mer aktive enn jenter. Tall fra Oslo viser at halvparten av jentene på femten år er mindre aktive enn anbefalt.

Kilde: Sammen for fysisk aktivitet, Departementene

Idrett

En del barn som har drevet med idrett, faller fra i løpet av ungdomstiden. Dette har nok en rekke ulike forklaringer. Det er ikke et mål at ungdom skal fortsette med aktiviteter de ikke liker, men som barne- og ungdomsarbeider bør du alltid være interessert hvorfor ungdommene slutter. Dersom du kjenner årsaken, kan du også finne ut hva som kan endres for at ungdom skal fortsette med idretten. Idretten bør ha rom for alle, fra dem som ønsker å satse på et høyt nivå, til dem som trenger tilrettelegging for å kunne delta.

Hvordan stimulere til aktivitet?

Ungdom liker å røre seg, og de fleste liker også å leke, men de er kanskje ikke klar over det. Dersom områdene som de unge ferdes i, oppmuntrer til ulike aktiviteter, vil de fleste ungdommene røre seg mer. Under lister vi opp noen ideer til hva man kan gjøre for å få opp aktiviteten i denne gruppen:

- Tilgjengelige baller fører ofte til at ungdom spiller fotball, håndball, kanonball eller andre ballspill.
- En klatrevegg er spennende for mange.
- En dansematte eller et dartspill skaper mer aktivitet når alternativet er å sitte stille.
- En snøhaug og noen akebrett kan få selv store ungdommer til å glemme alt annet en stund.
- Å oppfordre til dans i ungdomsklubben gjør at mange kommer seg opp av sofaen.
- Gjør området tilgjengelig for alle. Tenk universell utforming.
- Ha gymsalen åpen for bruk, også på fritiden.
- Lag skateboardramper.
- Lag ballbinger.
- Lag sykkelbaner, downhill.
- Lag basketbaner.
- Volleyball og sandvolleyball er morsomme aktiviteter.
- Stupetårn på badestranda er også populært.

Spenning

Ofte vil ungdommer som ellers ikke er så aktive, oppleve glede av aktiviteter som er nye og spennende. Finn ut hva som eksisterer av aktiviteter i nærmiljøet og presenter disse tilbudene for ungdommene. Kanskje finner de en aktivitet som de kan drive med.

Av og til kan man arrangere aktiviteter som er litt uvanlige og kombinere aktivitet med spenning. Et slikt eksempel ser du i filmen der ungdommer og voksne har akekonkurranse.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Ungdom og fysisk aktivitet"

1. Hva tror du er grunnen til at en del unge slutter med idrett?
2. Har du noen forslag til hvordan du som barne- og ungdomsarbeider kan få ungdom mer aktive?
3. Hvilke aktiviteter for ungdom finnes i nærmiljøet ditt?
4. En del ungdommer opplever at skolen tar mye av tiden, og at det kan være vanskelig å finne tid til å trenere. Bruk tegningen til å diskutere hvordan man kan finne tid til fysisk aktivitet i en travle hverdag.

Oppgaver til lydfilen «Ungdom og idrett»

1. Hva er sammenhengen mellom idrettsaktivitetene du er med på som ung, og de fysiske aktivitetene du driver med som voksen?
 2. Hvorfor bør unge drive med idrett?
 3. Hvordan kan friluftsliv i barne- og ungdomsårene være en god investering?
 4. Ungdommene her forteller at de tror at aktiviteten går ned når de blir eldre. Hva kan grunnen være til at de tror det, og hva kan man eventuelt gjøre med det?
 5. Hva er forskjellen på aktivitetsnivået til gutter og jenter som tenåringer og som 23-åringar?
 6. Hvilke aldersgrupper bør man være særlig oppmerksom på?
 7. Har det mye å si hvilken type aktivitet du driver med?

Oppgaver til filmen «Innsats på rattkjelke»

1. Her ser du ungdom og voksne som deltar i fysisk aktivitet sammen. Hva tror du om dette?
 2. Her er det fysisk aktivitet i en konkurransesituasjon. Hva tenker du om det?
 3. Kan en slik aktivitet motivere ungdommer som ellers ikke er aktive i idrett og fysisk aktivitet, til å bli med?
 4. Her ser du at noen blir lettere skadet. Hva tenker du om det?
 5. Har du andre eksempler på aktiviteter der voksne og ungdommer kan være sammen?
 6. Diskuter hvor viktig glede og motivasjoner ved fysisk aktivitet.

Fysisk aktivitet i fritidsklubbene

I fritidsklubbene er det sosiale samværet i sentrum. Fysiske aktiviteter er derfor knyttet til det å koble av og ha det fint sammen med andre i fritiden.

Aktiviteter som de unge er med på i fritidsklubbene, og som kombinerer fysiske aktiviteter og sosialt samvær, er for eksempel

dans diskotek aerobic kampsport kroppsbygging bordtennis biljard bowling klatring rullebrettkjøring sykling i sykkelløyper minigolf

- • • • •

Hvorfor er disse aktivitetene fine å kombinere med sosialt samvær på fritiden? Bruk gjerne tabellen under. Sett inn de ulike aktivitetene og begrunn hver enkelt aktivitet. Er det noen forskjeller på svarene du gir?

AKTIVITET	HVORFOR ER DETTE EN GOD KOMBINASJON AV FYSISK AKTIVITET OG SOSIAL AVKOBLING?

Noen danske fritidsklubber eier dyr eller gir ungdommene ansvar for dyr i samarbeid med for eksempel gårdbrukere eller hestesentre.

Tror du dette kan være noe å tenke på også for norske fritidsklubber?

Kilde: Kiell Arne Standal

Fysisk aktivitet i 12-15-årsalderen

Her kan du øve deg på å beskrive hvordan du vil aktivisere barn på et bestemt alderstrinn og utviklingsområde. Husk at du også skal fremme glede og lyst til å delta i fysiske aktiviteter. Du må gjerne slå sammen flere av ferdighetene i en og samme aktivitet.

UTFORDRINGER	DINE FORSLAG TIL FYSISKE AKTIVITETER
koordinasjon og kontroll av bevegelser kan bli dårligere	
barnet vokser raskt, og nervesystemet «rekker» ikke å utvikle seg i takt med kroppens vekst	
den motoriske usikkerheten avtar etter puberteten	
viklig at de unge utvikler et positivt forhold til sin egen kropp	

Kilde: Kjell Arne Standal

Fysisk aktivitet i 15-18-årsalderen

Her kan du øve deg på å beskrive hvordan du vil aktivisere barn på et bestemt alders- og utviklingsområde. Husk at du også skal fremme glede og lyst til å delta i fysiske aktiviteter. Du må gjerne slå sammen flere av ferdighetene i en og samme aktivitet.

DET TENÅRINGEN MESTRER	DINE FORSLAG TIL FYSISKE AKTIVITETER
den fysiske utfoldelsen er ofte rettet mot spesielle aktivitetsformer som dans, friluftsliv, idrett eller «gateaktivitet»	
utholdenhetsstrening, som jogging, kan økes for de spesielt motiverte	
vær oppmerksom på overdreven slanking	

Kilde: Kjell Arne Standal

Rollemodell - fysisk aktivitet

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Rollemodell – fysisk aktivitet \(5536\)](#)

Som barne- og ungdomsarbeider er du en viktig rollemodell for barn og unge når det gjelder fysisk aktivitet.

En barne- og ungdomsarbeider som oppmuntrer til og deltar i fysisk aktivitet sammen med barn og unge, er et godt forbilde. Et slikt forbilde er spesielt viktig for barn og unge som har lite aktive foreldre.

Skal du være en god rollemodell for barn og unge, må du ha kunnskaper om hvor viktig fysisk aktivitet er, og ha et spekter av leker og aktiviteter som du kan inspirere barn og unge til å prøve.

I sølepytten

Rollemodell

Lederrolen

Den som skal lede barn og ungdom i fysiske aktiviteter, bør være fleksibel. Kunsten er å gi dem lov til å være spontane og i stor grad selv bestemme hva de skal holde på med. En god leder vil

- være positiv og oppmunrende
- gi rom for kreativitet
- vise oppriktig og spontan lekelyst
- vise evne til å la seg begeistre
- være til stede og tilgjengelig for barna og de unge
- delta på barna og de unges egne premisser
- være anerkjennende, gi ros og oppmuntringer
- observere for videre planlegging av aktiviteter
- ta ansvar for mennesker, økonomi, natur og miljø

Kilde: Kjell Arne Standal

Kommunikasjon

Uttalelser som «vær litt rolig», «ikke løp her», «pass deg – du kan slå deg» og «du er for liten» kan av og til være på sin plass, men de kan også virke hemmende på aktiviteten. Vi bør tenke over om vi sier dette for å ivareta vårt eget behov for ro, eller om det er nødvendige tilbakemeldinger til barna.

Profesjonell?

I skolen jobber Lise, som liker stillesittende aktiviteter. Hun har god kontakt med barna og er spesielt flink med forming, litteratur og sang. Lise mislikter turdagene og har liten erfaring med å gå på tur. Skolen har turdag hver uke, og det er en del av Lises jobb å være med på disse turene. Hva kan Lise gjøre for å finne glede og motivasjon til å gå på tur?

Profesjonell løsning

Lise kan tenke: Dette er en del av jobben min. Hva kan jeg gjøre for å like dette bedre? Er det noe ved turlivet jeg liker? Kan jeg og barna plukke naturmaterialer til formingsaktiviteter? Hvem kan jeg be om hjelp slik at jeg synes at jeg mestrer turdagene bedre? Kan jeg skaffe meg mer kunnskap? Hva kan jeg gjøre for at barna ikke skal se at jeg mislikter å gå på tur? Lise kan altså bestemme seg for å gjøre så godt hun kan.

Uprofesjonell løsning

Lise kan gjøre det hun kan for å slippe å gå på tur ved å kle seg dårlig, si at hun er i dårlig form eller prøve å bytte bort turdagen. Hun kan være generelt negativ til turdagene. Hun kan si ting som «i dag er det for kaldt å gå på tur», «huff, skal vi på tur igjen» og «jeg tror barna heller vil være her». Hun lar barna få vite at hun synes de kunne gjort andre ting enn å gå på tur. Lisa velger altså å påvirke barna med sine egne negative holdninger.

Her er noen tips for å bli en god rollemodell:

- Delta aktivt i lek og aktivitet når det er naturlig.
- Kommuniser at du synes fysisk aktivitet er moro og viktig.
- Sørg for å ha gode kunnskaper om fysisk aktivitet.
- Vis barna at du tør å prøve nye aktiviteter.
- Våg å prøve ut nye aktiviteter med barna.
- Gi barna spennende utfordringer.
- Tenk kreativt og bruk aktivt de mulighetene som finnes i nærmiljøet.
- Oppfordre barn og unge til å strekke seg litt og prøve nye ting.
- Vær kledd for aktivitet.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Rollemodell - fysisk aktivitet"

1. Hva mener du er en god rollemodell for å være i fysisk aktivitet?
2. Diskuter eksemplet med Lise. Hva skal til for at vi velger en profesjonell løsning?
3. Har du andre eksempler på hva en rollemodell kan gjøre for å få barn mer aktive?
4. Tegningen viser en barne- og ungdomsarbeider på tur ut i sølepytten sammen med barna. To barn står og ser på og liker ikke denne sølen. Diskuter bildet:
 - Hvor viktig er det at vi selv liker den aktiviteten som skal gjøres?
 - Velger vi helst aktiviteter som vi selv setter pris på?
 - Hva med barn som mislikter den aktiviteten som er planlagt? Hva gjør vi?
5. Hvordan kan du skaffe deg kunnskap om fysisk aktivitet?
6. Tenk deg at du er barne- og ungdomsarbeider. Du får ansvaret for å lede en gruppe barnehagebarn i forbindelse med en nissefest på en låve. Dere har gått cirka en kilometer for å komme til låven, og nå skal barna oppmuntres til å leke smånisser som skal hjelpe julenissen med å øve på julesanger og gå rundt juletreene.

Hvordan kan du være en god leder for barnehallen i denne situasjonen?

(Kilde: Oppgave 6: Kjell Arne Standal)

Nyttige adresser når du arbeider med fysisk akti

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Nyttige adresser når du arbeider med fysisk aktivitet \(6445\)](#)

Fysisk aktivitet er et stort og spennende område som du kan bruke mye tid på å fordype deg i dersom du ønsker det.

Vi får stadig ny kunnskap om hvordan fysisk aktivitet virker på helsen vår, og vi får nye forslag til måter å drive fysisk aktivitet på.

Du finner mengder med fagstoff dersom du søker på nettet, men husk å være kritisk til det du finner, for det er ikke alt som er like seriøst.

Her finner du noen nyttige adresser:

- [Helsedirektoratet](#)

Helsedirektoratet har eget tema om fysisk aktivitet. Her finner du oppdatert fagstoff på en rekke områder. Legg spesielt merke til de sidene som handler om barn og unge. Der finner du også handlingsplanen for fysisk aktivitet 2005–2009, som heter «Sammen for fysisk aktivitet».

Å søke informasjon

- [Trygg Trafikk](#)

har nettressurser om blant annet aktive skolebarn, sykkel, barnehage, trafikk og skole og barnas trafikklubb.

- [Bedre helse på 1-2-30](#)

har idébank, fagstoff og undervisningsopplegg.

- [Folkehelseinstituttet](#)

har faktaoppslag og fagstoff om fysisk aktivitet.

- [Rammeplanen for barnehagen](#)

for barnehagen inneholder egne områder om fysisk aktivitet for barn.

- [ung.no](#)

Her finner du noen tekster om fysisk aktivitet.

Gjør deg kjent på nettstedene over.

Noter ned adresser på andre gode nettsteder du finner.

Førstehjelp

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Førstehjelp \(2597\)](#)

Dette skoleåret skal du først og fremst lære førstehjelp ved drukning, fall og trafikkulykker.

Førstehjelp er et viktig fagområde for barne- og ungdomsarbeideren. At du behersker riktig førstehjelp, skaper trygghet både hos deg som skal utføre førstehjelp, og hos den som skal motta hjelp.

Ulykker som oppstår ved fall, drukning eller i trafikken, omfatter en rekke ulike typer skader som du skal kunne behandle. I tillegg skal du ha kompetanse fra Vg1 på en rekke områder som er viktige når du jobber med barn og unge. Derfor bør du repetere førstehjelp minst én gang i året, slik at du vet at du kan det grunnleggende.

Sannsynligvis vil både barn og foreldre ha forventninger om at du som barne- og ungdomsarbeider kan utføre førstehjelp på en forsvarlig måte. At du har kunnskaper om hva du skal gjøre dersom ulykken er ute, gjør at foreldrene føler seg trygge når du har ansvar for barna.

Dersom du er usikker på hva du skal gjøre, bør du likevel prøve så godt du kan. Har du en mobiltelefon for hånden, kan du også få veiledning over telefon, for eksempel ved å ringe 113.

Skade
Opphavsmann: [Senter for idrettsskadeforskning](#)

Brannsår
Fotograf: [Science Photo Library](#)

Førstehjelp / amendor_electture

<http://ndla.no/nb/node/80733>

Tenk gjennom

1. Lag et tankekart som viser hva du husker om førstehjelp fra Vg1. Sammenlign tankekartet med fagstoffet som ligger under Vg1. Er det områder du trenger å repetere før du går videre? ([Vg1 Helse- og sosialfag](#))
Ta gjerne fram tankekartet når du er ferdig med førstehjelpen. Hva har du lært?
2. Hvilke kompetanse mål sier at du skal lære om førstehjelp?
Diskuter kompetanse målet i din klasse.
3. Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler
«§ 15. Førstehjelp: Virksomheten skal ha førstehjelpsutstyr i tilstrekkelig mengde og av tilfredsstillende standard. Utstyret skal være forsvarlig plassert. Virksomhetens eier skal sørge for at alle ansatte er kjent med hvor utstyret oppbevares, og hvordan førstehjelp ytes.»

Vi anbefaler at du leser side 59–60 i veileder til forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv.

Fallulykker

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg
[Fallulykker \(2463\)](#)

Barn og ungdom blir ofte utsatt for fallskader. Som barne- og ungdomsarbeider skal du kunne riktig førstehjelp ved ulike typer skader som oppstår etter et fall.

Fallulykker

Med stor høyde mener vi vanligvis mer enn tre ganger personens høyde.

HLR

- 30 kompresjoner
- 2 innblåsninger

113

Du bør lære barna å si «en-en-tre» da dette er lettere for dem å huske og forstå enn 113. Tror du tilstanden er farlig eller kan bli det, må du straks ringe 113.

Ta godt vare på dem som ikke er skadet.

Faktorer som kan ha betydning for skaden, er

- hvor langt ned barnet faller
- om underlaget er hardt eller mykt
- flaks eller uflaks

Det kan være problematisk for de yngste barna å beskrive hvilke typer skader de har, og hvor det gjør vondt. Av og til er barnet mer skadet enn det klarer å formidle.

Skader ved fall kan være

- sår
- forstuing og bruddskader
- blødninger
 - ytre blødninger – lar seg vanligvis stoppe
 - indre blødninger – kan være vanskelig å oppdage
- hodeskader
- rygg- og nakkeskader

Du må handle riktig når et barn har vært utsatt for fall. Riktig førstehjelp finner du under Vg1.

Du bør spesielt huske på følgende:

- Oppsøk alltid lege dersom barnet har falt fra store høyder. Men husk på at man også kan få store skader ved fall fra bagatellmessig høyde.
- Dersom barnet er bevisstløst, må man sørge for frie luftveier og sjekke om barnet puster normalt. Dersom det gjør det, må man legge barnet i sideleie. Dersom man må forlate barnet, må man først observere det i minst ett minutt.
- Selv om barnet er skadet, bør det ligge i sideleie dersom det er bevisstløst. Du bør gå på førstehjelpskurs for å lære å legge en perso som kanskje har rygg- eller nakkeskade, i sideleie.
- Dersom barnet ikke puster, må du gi hjerte- og lungeredning.
- Ved mistanke om indre blødninger må du sørge for at personen kommer raskt til sykehus.
- Ring 113 dersom du er i tvil om hva du skal gjøre.
- Virker barnet hardt skadet, bør du helst ikke flytte barnet før sykebilen kommer.
- Se etter barnet i timene etter fallet selv om det virker uskadet.
- Få hjelp til å roe ned de barna som har sett ulykken.
- Fortell alltid foreldrene om fallskader.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Fallulykker"

1. List opp noen situasjoner der du selv har falt og skadet deg. Fortell
 - hvilken type situasjon det var
 - hvilken type skade du fikk
 - om skaden kunne vært unngått
2. Repeter riktig førstehjelp ved
 - sår
 - forstuing og brudd
 - indre blødninger
 - hodeskader
3. I lenkesamlingen finner du lenke til en førstehjelpside. Gjør deg kjent med denne siden.
4. Hvorfor er det viktig å fortelle foreldre om fall som barna har hatt i barnehagen, selv om barnet ser friskt ut?
5. Hva sier du når du ringer 113?
6. Du er usikker på om et barn har fått hjernerystelse etter fall i barnehagen. Hva gjør du?
7. Et barn har falt fra et klatrestativ og har feilstilling på venstre fot. Hva er riktig førstehjelp?
8. Skrubbsår er trolig den typen sår du oftest kommer ut for. Se film og gå deretter sammen to og to og øv på førstehjelp ved skrubbsår.
9. Se filmen om brudd. Ta notater.
10. Hvordan kan du forebygge fallskader i
 - barnehager
 - skoler
 - uteområder der barn ferdes
11. Lag en informasjonsfilm om fallskader og førstehjelp ved fallskader. Velg målgruppe.
12. Bruk nettstedet lommelegen.no. Hva finner du om førstehjelp ved ulike typer fallskader på dette nettstedet?

Symptomer ved hjernerystelse er

- kortvarig bevisstløshet etterfulgt av svimmelhet og kvalme
- hukommelsestap om ting som nettopp har hendt
- svak hodepine

BESKRIVELSE	TILTAK
Våkent barn	
Ved rask gjenvinning av bevissthet	
Ved bevisstløshet	

(Kilde: Kjell Arne Standal)

Brudd

Barn kan være uheldige og få brudd flere plasser på skjelettet: i bein/fötter, bekken, kne, kragebein, armer, albue, ribbein, hender og så videre. Tiltakene variere gjerne for åpne og lukkede brudd. Her kan du øve deg på å beskrive tiltak for noen utvalgte typer brudd.

List opp

- sikre bruddtegn
- usikre bruddtegn

KROPPSDEL	ÅPENT/LUKKET	TILTAK
Høyre bein	Lukket	
	Åpent	
Venstre arm	Lukket	
	Åpent	
Ribbein	Lukket	

(Kilde: Kjell Arne Standal)

Trafikkulykker

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Trafikkulykker \(2478\)](#)

Barn og unge i alle aldre utsettes for trafikkulykker, og aldersgruppen 15–19 år er mest utsatt. Utfallet av en trafikkulykke kan være alt fra et skrubbsår til skader med døden til følge.

Når barnegruppen oppholder seg i eller ved en trafikkert vei, krever dette spesiell oppmerksomhet fra deg. Barn har ikke den samme evnen til å vurdere trafikkbildet som voksne har.

Som fører av et kjøretøy er du lovpålagt å yte hjelp dersom du kommer til en ulykke.

Trafikkulykke

Bilulykke

Når vi snakker om trafikkulykker der barn og ungdom er involvert, er dette et stort og omfattende område som omfatter blant annet

- barn som ikke sikres i bil og dermed skades
- barn som skades mens de går, leker, sykler eller aker i eller ut i veibanen
- skader med moped og motorsykkel
- skader med scooter
- skader som passasjer i bil

[På skadestedet](#)

[Pasientvurdering](#)

Skader kan være

- brudd
 - deriblant også i ryggen og nakken
- blødninger
 - ytre blødninger
 - indre blødninger
- bevisstløshet
- manglende pust
- ulike typer sår
- hodeskader
- nedkjøling

Førstehjelp

Det er viktig å holde personen varm mens du venter på hjelp.

Førstehjelp ved disse skadene kan du repetere på Vg1 Helse- og sosialfag eller klikke på lenkene i lenkesamlingen.

Kunnskaper om hvordan du skal oppdre dersom du kommer først til skadestedet, og hvordan du roer ned barn som har sett en trafikkulykke, er også viktige.

Uffordringer til deg

Oppgaver til "Trafikkulykker"

1. Gjør deg kjent med sidene til Trygg Trafikk.
2. Gå gjennom de skadene som kan skje i forbindelse med trafikk og se om du kan riktig førstehjelp ved disse skadene.
3. Hvilket telefonnummer ringer du etter en ulykke?
4. Hva sier du når du ringer 113?
5. Hva er forskjellen på et åpent og et lukket brudd?
6. I hvilke situasjoner kan barn og unge komme ut for trafikkulykker?
7. Hva er riktig førstehjelp dersom du kommer først til et ulykkessted?
8. Lag en tabell som viser hvilke typer skader som kan oppstå i en trafikkulykke. Ta utgangspunkt i noen av situasjonene under:
 - når barn skal bringes til eller hentes i barnehagen
 - når barn og unge går langs veien
 - når barn og unge sykler og aker
 - når man kjører moped, scooter, motorsykkel og lignende
 - når man er fører eller passasjer i en bil
 - når barn i barnehagen kommer ut i veien
9. Se filmene om førstehjelp og ta notater.

Nyttige adresser når du arbeider med førstehjelp

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Nyttige adresser når du arbeider med førstehjelp \(2609\)](#)

I lenkesamlingen finner du lenker til noen av de nettstedene du kan få bruk for når du skal arbeide med førstehjelp. Førstehjelp er et stort og spennende område som du kan bruke mye tid på å fordype deg i dersom du ønsker det.

Du vil finne mengder med fagstoff dersom du søker på nettet, men husk å være kritisk til det du finner, for det er ikke alt som er like seriøst. Her finner du noen nyttige adresser:

[Førstehjelp](#)

Her finner du informasjon om generell førstehjelp.

Niels Henrik jobber med pc

Vi får stadig ny kunnskap om hva som er den beste førstehjelpen. Som barne- og ungdomsarbeider skal du holde deg faglig oppdatert. Det betyr at du må følge med slik at du får med deg de endringene som skjer til enhver tid.

Å søke informasjon

[Helsedirektoratet](#)

På sidene til Helsedirektoratet finner du giftinformasjon som gir deg hjelp og råd ved forgiftninger og forgiftningsfare. De forteller deg hva som er giftig, hvilke symptomer man får, og hvilken behandling som er nødvendig.

[Skolenettet.no Førstehjelp](#)

Her finner du nyttig stoff om førstehjelp. Fagstoffet er knyttet opp mot kompetansemål i læreplanen for Kroppsøving Vg1, men er like aktuelt for deg.

[Norsk Luftambulanse..](#)

Ved å velge fanen som heter «Førstehjelp» vil du finne mye bra fagstoff. Der kan du også finne en egen fane som heter «Lær barna førstehjelp».

[Pasienthåndboken](#)

Ved å søke på temaet førstehjelp vil du her få en forklaring på hva som er riktig førstehjelp i en rekke situasjoner.

Listen er ikke fullstendig, og du kan sikkert finne mye bra om førstehjelp på andre nettsteder.

Gjør deg kjent på nettstederene over, og noter ned adresser på andre gode nettsteder du finner.

Helse

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg
[Helse \(8009\)](#)

Som barne- og ungdomsarbeider skal du ha gode kunnskaper om helse.

Da du var elev på Vg1, jobbet du med temaet helse både i programfagene og i faget kroppsøving. Dette skoleåret skal du jobbe med fagstoff knyttet til barn og unges helse.

Ernæring og helse

Bestevenner

Grønnsaker

Lissådalen

Oppgaver til fagstoff om «Helse».

Tenk over

1. Hvilke kompetanse mål i læreplanen din sier at du skal lære om helse? Diskuter kompetanse målene i klassen din.
2. Lag et tankekart som viser hva du kan om helse før du begynner med dette emnet.
 - Sammenligne tankekartet ditt med fagstoffet fra Vg1 helse- og sosialfag.
 - Se på [Vg1 Helse og sosialfag - helse](#) om det er fagstoff du trenger å repetere.

- Ta fram igjen tankekartet når du er ferdig med emnet. Hva har du lært?
- 3. Hvilke tanker får du når du ser bildene på denne siden?
Hva er sammenhengen mellom helse og bildene?

Barn og unges helse

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Barn og unges helse \(7093\)](#)

Norske barn og ungdommer har stort sett god fysisk og psykisk helse. I tillegg har de fleste barna i Norge foreldre med gode kunnskaper om hva barna trenger for å holde seg friske. Som barne- og ungdomsarbeider har du et medansvar for barn og unges helse, og derfor trenger du kunnskap om dette området. Du skal også lære barna å ta ansvar for egen helse. Det er i barne- og ungdomsårene at grunnlaget for god helse blir lagt.

Unicef-rapporten som tar for seg barns helse og velferd i 21 rike land (2007), konkluderer med at få norske barn lever under fattigdomsgrensen. Når det gjelder helse og sikkerhet, helsevaner og egenrapportert helse og velvære, skårer Norge bare middels. Her er et kort sammendrag av noen av punktene i rapporten:

Med alt!

Helseopplysning

For å lære barn og unge å ta vare på helsa si gir man helseopplysning. Helseopplysning kan være alt fra daglig informasjon om forhold som virker inn på helsa, til store kampanjer. Når barn skal få informasjon, er det viktig at informasjonen er tilpasset barnas utviklingsnivå.

- Vi har meget lav spedbarnsdødelighet i Norge.
- Vi har lavere vaksinasjonsdekning enn mange andre land.
- Vi har flere dødsfall som følge av skader og ulykker enn mange andre land.
- Vi har en høyere andel fødtde med lav fødselsvekt enn mange andre land.
- Vi er ikke gode nok til å følge anbefalingene om kostvaner og fysisk aktivitet fra myndighetene.
- Vi har store utfordringer knyttet til overvekt – også blant barn og unge.
- For mange barn røyker og drikker alkohol.
- En betydelig andel har vært involvert i slåssing siste året.
- Mange har vært utsatt for mobbing.
- Egenrapportert helse: Vi framhever ofte at de fleste barn i Norge oppgir helsa si som god eller meget god, men ifølge denne rapporten er det mellom 15 og 20 prosent som angir helsa si som dårlig eller noenlunde.

Psykisk helse

I regjeringens strategiplan for barn og unges psykiske helse (2003) blir det anslått at cirka 10 prosent av ungdommene har så store psykiske problemer at de trenger profesjonell hjelp.

Miljøet og trivselen i skolen påvirker barn og unges helse. Alt for mange barn mistrives i skolen. Det kan gi utslag i vondt i hodet, vondt i magen, vansker med å konsentrere seg, problemer med å sove og økt bruk av tobakk og rusmidler.

Barn og unge med psykiske problemer kan ha relasjonelle problemer i forhold til venner og familie. Ved å se det enkelte individet og ved å arbeide for å bidra til et godt klassemiljø, kan du medvirke til at barna trives bedre.

Vi anbefaler at du leser om psykisk helse på ung.no. Der finner du mange gode tekster.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Barn og unges helse»

1. Se over punktene fra Unicef-rapporten. Hvilke utfordringer som er knyttet til helsa til barn og unge, har vi i Norge i dag?
2. Hvorfor er det viktig å drive helseopplysning for barn og unge?
3. Se over sidene om helseopplysning på Vg1. Husker du fagstoffet?
4. Hva vet du om barn og unges psykiske helse?
5. Gjør deg kjent med ung.no sine sider om helse.

Oppgaver til filmen «Psykisk syke ungdommer»

1. Hvor stor prosentdel av ungdomsskolelevene sliter med betydelige psykiske problemer?
2. Hvilke typer hjem kommer disse barna fra?
3. Hva tror du er grunnen til at mange ikke fanges opp av hjelpeapparatet?
4. Hvilket syn har du på psykisk sykdom?
5. Hva er et lavterskelttilbud?
6. Hvem ville du gått til dersom du var deprimert?
7. Hvordan kan man merke at noen er psykisk syk?
8. Hvor mange får hjelp med psykisk helse?
9. Hva tror du grunnen kan være til at foreldre ikke vet at barna har vært til lege, helsesøster eller lignende?
10. Hva kan du som barne- og ungdomsarbeider gjøre for å oppdage at noen sliter?
11. I slutten av filmen blir det gitt råd om hvordan man skal prate med unge om psykisk helse. Diskuter det som blir sagt her.
12. Hvilke ungdommer bør du være ekstra oppmerksom på?
13. Hvorfor er det viktig at noen står fram og forteller at de har psykiske problemer, slik som gutten i denne filmen gjør?

Oppgaver til filmen «Helseopplysning for barn»

1. Hva kjennetegner denne typen helseopplysning?
2. Hvilke effekt har slik informasjon når det gjelder røyking?
3. Hvordan foregår helseopplysning vanligvis i norsk skole?
4. Hvorfor er helseopplæring så viktig, tror du?
5. Her sies det at barna lærer mye av denne måten å drive helseopplæring på. Hva tror du er årsaken til dette?

Oppgaver til filmen «Tenåringspress»

1. Hvilke krav stiller samfunnet vårt til tenåringer i dag?
2. Hvilket press er det ungdommene i filmen snakker om?
3. Hvorfor øker tallet på deprimerte gutter og jenter?
4. Hvilke samtaler mottar Røde Kors-telefonen?
5. Hva er ungdommene i filmen redd for?
6. Hvem skaper det presset som ungdommene opplever?
7. Hva kan ungdommene gjøre for å stå imot samfunnets krav og press?

Sykdommer hos barn og unge

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Sykdommer hos barn og unge \(6658\)](#)

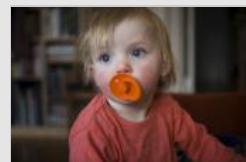

Som barne- og ungdomsarbeider vil du møte barn med sykdommer.

Her finner du en kort omtale av noen aktuelle sykdommer som kan ramme barn og unge. Du finner også lenker til sider der du kan lese mer om disse sykdommene.

Du vil møte barn og unge som har andre sykdommer enn de som er nevnt her. Som profesjonell yrkesutøver må du sette deg inn i deler av sykdomsbildet dersom sykdommen er av en slik art at barnet trenger spesiell tilrettelegging, hjelp eller omsorg mens det er i barnehage eller skole. Du kan få informasjon på flere måter, og det å prate med barnet og foreldrene er ofte den beste kilden. Dessuten kan du finne fagstoff i bøker, på nettet eller ved å bli orientert av fagfolk om spesielle sykdommer.

Astma
Allergi

Sykt barn

Syk

Astma er en kronisk sykdom i luftveiene som fører til anfall med tung pust eller hoste. Astma kan være arvelig og forekommer ofte sammen med eksem og allergi. Ikke-arvelig astma kan utløses av ulike miljøfaktorer, som for eksempel tobakksrøyk, luftforurensing og fuktskader i boligen man bor i.

Hos små barn kan RS-viruset være en utløsende faktor.

Hvorfor blir man tett?

Et astmaanfall kan bli utløst og forsterket av en rekke ulike faktorer, som for eksempel allergi, tobakksrök, stov, forurensing, tåke, rå luft, kulde, gasser, sterke lukter, stress, medisiner, fysisk aktivitet og virusinfeksjoner.

Hva skjer i luftveiene?

Det er særlig tre faktorer som hver for seg forårsaker anfall:

- Krampe i muskulaturen rundt luftveiene.
- Betennelse (inflammasjon) som ikke er forårsaket av infeksjon, i slimhinnene i luftveiene. Betennelsen fører til at slimhinnene hovner opp, og dermed blir bronkiene forsnevret, det vil si trangere. Pustearbeidet øker og man føler seg tungpustet.
- Opphoping av slim i luftveiene.

Disse faktorene er reversible, slik at gode og dårlige perioder kan avløse hverandre.

Les mer om astma på [naaf.no](#)

Ordet *allergi* kommer fra gresk og betyr «endret reaksjonsmønster». Allergi betyr altså at kroppen endrer reaksjonsmåte på naturlige og i utgangspunktet ufarlige stoffer i omgivelsene. Disse stoffene kalles allergener, og de mest vanlige allergenene stammer fra husstøvmidd, muggsopper, pelsdyr, næringsmidler, diverse legemidler, enkelte metaller og pollenkorn fra gress og ulike trær.

Når en som er allergisk, kommer i kontakt med allergener, begynner kroppen å produsere spesielle antistoffer (IgE). Slike antistoffer finner vi blant annet i slimhinnene i luftveiene, i blodet og i huden. Dersom man kommer i kontakt med det samme allergenet igjen, kan det oppstå en reaksjon med antistoffet. Denne reaksjonen danner kjemiske substanser som forårsaker plager som kløe, tett nese, hoste og pustebesvær. Den viktigste kjemiske substansen som blir dannet, er histamin. Det kan ta kort eller lang tid å utvikle allergi mot et stoff.

En allergisk reaksjon kan være atopisk eller ikke-atopisk. Atopi er den arvelige disposisjonen for at kroppen danner IgE, og det er vanlig at den ene eller begge foreldrene til en som har allergi, også er allergiske. En liten del av befolkningen har ikke-atopiske allergiske reaksjoner, som for eksempel reaksjoner på legemidler eller gift fra bi- eller vepsestikk.

Les mer om allergi på [naaf.no](#) sine sider.

Diabetes

Hvert år får rundt 200 barn under 14 år diabetes. De fleste barn får type 1-diabetes – også kalt insulinavhengig diabetes. De siste årene har vi også sett barn som får type 2-diabetes, men dette er fremdeles nokså sjeldent.

Når et barn får stilt diagnosen diabetes, kan både barnet og resten av familien oppleve situasjonen som tung og vanskelig. Foreldrene blir gjerne bekymret for barnet og usikre på hvordan de skal takle situasjonen i forhold til både barnet og omgivelsene, som den øvrige familien, naboer, venner og barnehagen eller skolen. Barnet har fått en diagnose det skal leve med resten av livet, og da er det viktig at barnet blir trygt og fortrolig med sin egen situasjon.

Her er noen problemstillinger man kan møte:

- Barnet må lære seg å sette insulin og ta hensyn til blodsukkernivået sitt. Når barna er små, er det som regel foreldrene som tar det ansvaret, og etter hvert overtar barnet mer og mer av ansvaret selv.
- Det er varierende kunnskap om diabetes i skoler og barnehager. For at barn med diabetes skal få oppfylt den retten lover og forskrifter gir til alle barn, er det nødvendig at man tar spesielle hensyn. Det er viktig å legge forholdene til rette, og alle som har ansvar for barnet, må få nødvendig informasjon og kunnskap om barnets diabetes. Dette innebærer at de føresatte, helsetjenesten og de ansatte i skolen eller barnehagen samarbeider godt. Norges Diabetesforbund har laget et hefte som tar opp dette.
- Mange foreldre vil lete etter hva som er årsaken til eller skyld i at akkurat deres barn fikk diabetes. I dag vet vi for lite om hvorfor barn får type 1-diabetes, men kunnskapen om hvilke faktorer som bidrar til å øke eller redusere risikoen, øker.

Det finnes mange flere problemstillinger, og det er viktig at man tar dette opp med helsepersonell eller med andre familier som har barn med diabetes. Det er likevel veldig viktig å huske på at et barn er et barn.

Les mer om diabetes på [diabetes.no](#).

Overvekt

Barn som er overvektige, har større sjanse for å bli overvektige når de blir voksne, men ikke alle blir det. Vi vet at overvektige voksne har økt risiko for å få en rekke sykdommer.

Hvorfor blir noen barn overvektige?

Det er selvfølgelig mange grunner til at noen barn blir overvektige, men de vanligste grunnene er usunne matvaner og for lite aktivitet. Husk likevel på at barn vokser i rykk og napp, og de fleste barn som har litt valpefett, vokser seg slanke med alderen. Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet skriver dette om barn og overvekt i rapporten om vekt og helse:

«Rutinemessig måling av vekst innen helsetjenesten bør knyttes til intervasjon når vekten øker drastisk i forhold til høyden. Det anbefales ikke behandling av fedme hos barn under 3 år. Det er grunnlag for å anbefale at 3–9 år gamle barn med fedme tilbys oppfølging hvis minst av foreldrene er fete. Barn og ungdom i alderen 10–19 år med fedme bør få tilbud om oppfølging.

Ved oppfølging av fedme hos barn og ungdom tyder resultater fra mange studier på at foreldre må være aktive i behandlingen. Det bør fokuseres på moderate endringer i kosthold og fysisk aktivitet og ikke dramatiske slankekurer. Det er viktig med langvarig oppfølging.»

Kosthold

Barn vokser opp med tilbud om hurtigmat nærmest på hvert gatehjørne. Cola, hamburgere og godteposer har blitt mer dagligdags og er ikke lenger bare forbundet med lørdag eller fest. Svært mange barn spiser godteri nesten hver dag og drikker brus daglig.

Mindre aktive barn

I dag bruker barn i økende grad tid foran en eller annen skjerm. TV, video, datamaskin, Playstation, Nintendo, Game Boy: Tilbuddet er stort! Tidligere, da disse tilbudene var få, var det nok vanligere å løpe rundt i nabolaget eller sparke fotball; inne var det i hvert fall ganske kjedelig!

Tidligere var det også vanligere at barna gikk til skole og fritidsaktiviteter. Nå er det derimot blitt en selvfølge med skolebuss mange steder, og flere og flere steder føles skoleveien såpass utrygg at mange velger å kjøre selv om det ikke er så langt.

I noen få tilfeller kan det være medisinske årsaker som ligger til grunn for at barnet er overvektig, som for eksempel hormonforstyrrelser. Dette er imidlertid sjeldent, men selvfølgelig viktig å få utelukket dersom det ikke finnes noen åpenbar grunn til overvekten, eller dersom barnet har andre symptomer i tillegg.

Dette er en del av en lengre artikkel, og du kan lese hele artikkelen hos Lommelegen.no dersom du ønsker det.

Psykososiale problemer

Internasjonale studier har tidligere vist at 10–16 prosent av barn og unge har psykiske plager og utagerende atferd som virker inn på hvordan de fungerer i det daglige. Rundt 8 prosent trenger behandling. (*Kilde: Folkehelseinstituttet*)

Andre undersøkelser viser at hele 15–30 prosent av barn og unge har psykiske plager eller sykdommer. Psykososiale problemer kan skyldes arv eller miljø.

Psykososiale problemer hos barn kan blant annet være

- ensomhet
- mistrivsel
- omsorgssvikt og mishandling
- tristhet og depresjon
- angst og uro
- konsentrasjonsvansker
- atferdsproblemer
- skoleproblemer
- rusmisbruk
- kriminalitet
- spiseforstyrrelse

For å lese mer om psykisk helse for barn og ungdom kan du gå til huba.no -
[Psykososiale vansker](#).

På [Helsedirektoratet](#) sine sider om psykisk helse kan du finne filmer og fagstoff.

Anoreksi, bulimi – fakta om spiseforstyrrelser

Bulimi, anoreksi og andre spiseforstyrrelser skyldes både arv og miljø. Flere kvinner enn menn blir rammet. Slanking og vekttap er ofte ett av de første trinnene i utviklingen av bulimi og anoreksi, men det er usikkert om slanking i seg selv er en risikofaktor.

Spiseforstyrrelser har flere former. Anoreksi er den sjeldneste formen, og den vanligste er patologisk overspising, som er foreslått som ny diagnose.

Hovedtyper spiseforstyrrelser

- **Anoreksi** (spisevegring, *anorexia nervosa*) er den alvorligste spiseforstyrrelsen. Tilstanden innebærer at den som blir rammet, spiser lite og ofte trener mye for å gå mest mulig ned i vekt. Selvbildet er forstyrret: Man føler seg tykk, men er egentlig undervektig og svært tynn. På grunn av alvorlig underernæring er dødeligheten fire til ti ganger høyere enn i sammenlignbare befolkningsgrupper.
- **Bulimi** (oksehunger, *bulimia nervosa*) er tvangsspreget overspising kombinert med ulike tiltak for å kompensere for det store matintaket og for å unngå vektökning. Kompensasjonen kan være å kaste opp, å bruke avføringstabletter eller klyster, å faste i perioder eller å trenre. Bulimikeren klarer ikke å stoppe å spise og kan innta enorme måltider. Oppkast kan føre til at saltbalansen i kroppen forstyrres, og at man får syreskader på tennene. Personer med bulimi er oftest normalvektige eller overvektige. Cirka 30 prosent av bulimikerne har en forhistorie med anoreksi.
- **Patologisk overspising** (syklig overspising, på engelsk *binge eating disorder*) er foreslått som en tredje diagnose. Tilstanden ligner bulimi, men man kompenserer ikke for overspisingen ved å kaste opp eller lignende. Overspiseren er som regel overvektig.
- **Atypiske spiseforstyrrelser**. Spiseforstyrrelsene har også andre former som ikke tilfredsstiller kravene til en medisinsk diagnose, men som like fullt kan være et stort problem i hverdagen. For eksempel kan det være lettere bulimi- og anoreksilignende forstyrrelser. Atypiske spiseforstyrrelser er minst like vanlige som anoreksi og bulimi.

Rammer flest kvinner

Spiseforstyrrelser rammer både unge og voksne, men oppstår ofte i ungdomsårene den første gangen. Anoreksi og bulimi er om lag ti ganger hyppigere hos kvinner enn hos menn. For patologisk overspising (BED) tyder undersøkelser på at forekomsten hos kvinner bare er en halv gang større enn hos menn.

Ifølge Götestam og Rosenvinge har om lag 2 700 norske kvinner mellom 15 og 44 år anoreksi: 18 000 har bulimi og 28 000 lider av patologisk overspising. Til enhver tid har følgende andel norske kvinner i aldersgruppen 15–44 år en spiseforstyrrelse: 0,3 prosent anoreksi, 2 prosent bulimi og 3 prosent patologisk overspising. Tallene er basert på norske studier, men utenlandske studier viser tilsvarende tall.

Sykdommene er alvorlige i ulik grad, og det blir anslått at flertallet av personene som har anoreksi, og halvparten av personene som har bulimi, trenger behandling – til sammen nærmere 50 000 kvinner. Av disse har om lag 600 personer behov for høyspesialiserte helsetjenester ved universitetsklinikker.

Beregninger tyder på at forekomsten av anoreksi har vært relativt stabil de siste 25 årene. Bulimi kan muligens ha økt noe. (R. Borresen og J.H. Rosenvinge, 2003 og J.H. Rosenvinge og K. Götestam, 2002.)

Både arv og miljø har betydning

Spiseforstyrrelser er et resultat av samspill mellom arv og miljø. Forskningen som er gjort de senere årene, tyder på at det er en genetisk disposisjon for alle spiseforstyrrelser.

(Kilde: Folkehelseinstituttet. En del av en lengre fagartikkel om spiseforstyrrelser fra september 2008.)

Når du arbeider med barn og unge, vil du jevnlig møte barn som er smittet av en Barnesykdom. Barnesykdommer er ofte svært smittsomme, men i de fleste tilfellene blir vi immune når vi har hatt sykdommen én gang. Mange barn er vaksinerte mot flere av Barnesykdommene. Les mer om barnevaksinasjon under relatert fagstoff i spalten til høyre.

Skoler og barnehager har ofte oppslag som viser hvilke symptomer de ulike sykdommene gir, hvordan de smitter, hvor lang inkubasjonstiden er, og når barna kan komme tilbake til skolen og barnehagen etter de ulike sykdommene. Du kan finne mye informasjon om Barnesykdommer på [Lommelegen.no](#) og [Folkehelseinstituttet](#) sine sider. Under finner du en oversikt over når barnet kan komme tilbake til barnehagen.

Sykdom	Når kan barnet komme tilbake til skolen eller barnehagen?
Brennkopper	Når sårene er helt under kontroll. Om barnet har få og små sår, kan man dekke dem godt til, men om barnet har større og mer utbredte sår, er det nødvendig at sårene er tørre og har helet godt.
Kikhoste	Om barnet blir behandlet tidlig i sykdomsforløpet, blir han eller hun vanligvis smittefri fem dager etter at behandlingen er satt i gang. Barnet bør derfor holdes hjemme i denne perioden. Om barnet får behandling senere i sykdomsforløpet, er farene for smitte betydelig mindre, og barnet kan derfor gå i barnehagen eller skolen dagen etter at behandlingen er satt i gang. (<i>Kilde: Folkehelseinstituttet</i>)
Kusma	Uvaksinerte barn med sikker diagnose kan komme tilbake til barnehagen ni dager etter at hevelsen begynte. Dersom alle de andre barna er vaksinerte, er det allmenntilstanden til barnet som avgjør når han eller hun kan komme tilbake til barnehagen. (<i>Kilde: Folkehelseinstituttet</i>)
Meslinger	Barnet kan komme tilbake til barnehagen tidligst fire dager etter at utslettet brøt ut, dersom allmenntilstanden ellers er god. (<i>Kilde: Folkehelseinstituttet</i>)
Røde hunder	Barnet kan komme tilbake til barnehagen tidligst fem dager etter at utslettet brøt ut. (<i>Kilde: Folkehelseinstituttet</i>)
Vannkopper	Barnet kan komme tilbake til barnehagen når utslettet har begynt å tørke inn. (<i>Kilde: Folkehelseinstituttet</i>)
Den fjerde Barnesykdom	Barnet kan komme tilbake til barnehagen to dager etter at feberen har gått ned.
Skarlagensfeber	Barnet kan komme tilbake til barnehagen fire dager etter at behandlingen startet, om lege ikke bestemmer noe annet.

Ut over disse generelle anbefalingene er det tre andre ting som har betydning for når vi kan ha barn i barnehage og skole:

- **Hensynet til barnet.** Ta alltid hensyn til allmenntilstanden til barnet, og tenk på hva som er barnets beste.
- **Hensynet til de andre barna.** Dersom det er fare for at de andre barna kan bli smittet, bør barnet være hjemme.
- **Hensynet til personalet.** Syke barn trenger ofte mer oppfølging og omsorg, og foreldrene og personellet må vurdere om det er nok personale i barnehagen/skolen til å gi barnet denne ekstra omsorgen.

Under relatert innhold finner du faktastoff om andre smittsomme sykdommer du kan bruke som oppslagsverk.

Når barn gir uttrykk for at de har vondt i magen, hodet eller muskler, eller om de besvimer lett, må vi ta disse plagene på alvor. Først og fremst må vi varsle foreldrene og oppfordre dem til å ta barnet med til lege for å utelukke at plagene kan skyldes fysiske lidelser eller sykdom. Dersom man kan utelukke at barnet har skader eller er sykt, må vi se på hele livssituasjonen til barnet og lytte til hva det har å fortelle oss.

(Kilde: Kjell Arne Standal)

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Sykdommer hos barn og

unge»

1. Hvordan kan du få nødvendig kunnskap om en aktuell sykdom?
2. Gjør deg kjent med nettstedene som lenkene fører til.
3. Lag en plakat med informasjon om de ulike barnesykdommene. Beskriv hvordan de smitter, hvilke symptomer de gir, eventuelle komplikasjoner som skal oppstå, og hvilken behandling de krever.
4. Hvorfor kan det være greit å vite om barna er vaksinerte eller ikke?

Oppgaver til filmen «Helseopplysning for barn»

1. Hva kjennetegner denne typen helseopplysning?
2. Hvilke effekt har slik informasjon når det gjelder røyking?
3. Hvordan foregår helseopplysning vanligvis i norsk skole?
4. Hvorfor er helseopplæring så viktig, tror du?
5. Her sies det at barna lærer mye av denne måten å drive helseopplæring på. Hva tror du er årsaken til dette?

Oppgaver til filmen «Omgangssyke»

1. Hvordan blir omgangssyke beskrevet?
2. Hvordan smitter omgangssyke?
3. Hvilken betydning har håndhygiene for smitte av omgangssyke?
4. Hvordan kan man unngå smitte?
5. Når kan mennesker med omgangssyke smitte andre?
6. Når kan barn komme tilbake til skole og barnehage?
7. Hva bør man spise og drikke når man har omgangssyke?

Oppgaver til lydfilen «Syke barn i barnehagen»

1. Hvem har utarbeidet retningslinjer for smittevern?
2. Hvorfor er slike retningslinjer så viktige?
3. Er det sunt for små barn å bli syke av og til?
4. Gi eksempler på sykdommer som man helst ikke vil ha i barnehagen.
5. Er barnehagebarn mer syke enn barn som ikke går i barnehagen?
6. Noen sier at syke barn er «farlige» for besteforeldre. Hva mener man med det?
7. Når bør barn være hjemme fra skolen eller barnehagen? Bruk gjerne retningslinjene fra Folkehelseinstituttet.
8. Hva gjør man dersom foreldre og barnehage har ulikt syn på når barnet kan i barnehagen?

Oppgaver til filmen «Psykisk syke ungdommer»

1. Hvor stor prosentdel av ungdomsskolelevene sliter med betydelige psykiske problemer?
2. Hvilke typer hjem kommer disse barna fra?
3. Hva tror du er grunnen til at mange ikke fanges opp av hjelpeapparatet?
4. Hvilket syn har du på psykisk sykdom?
5. Hva er et lavterskelttilbud?
6. Hvem ville du gått til dersom du var deprimert?
7. Hvordan kan man merke at noen er psykisk syk?
8. Hvor mange får hjelp med psykisk helse?
9. Hva tror du grunnen kan være til at foreldre ikke vet at barna har vært til lege, helsesøster eller lignende?
10. Hva kan du som barne- og ungdomsarbeider gjøre for å oppdage at noen sliter?
11. I slutten av filmen blir det gitt råd om hvordan man skal prate med unge om psykisk helse. Diskuter det som blir sagt her.
12. Hvilke ungdommer bør du være ekstra oppmerksom på?
13. Hvorfor er det viktig at noen står fram og forteller at de har psykiske problemer, slik som gutten i denne filmen gjør?

Oppgaver til filmen «Spiseforstyrrelser er arvelige»

1. Hvorfor er det viktig å «fange opp» mødre som har spiseforstyrrelser?
2. Hvilken betydning har det for barna at mødrerne får hjelp?
3. Diskuter hvordan den voksnes forhold til mat påvirker spisevanene til barna.

Dyr, barn og helse

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Dyr, barn og helse \(7089\)](#)

Når du arbeider med barn og unge, trenger du kunnskaper om hvordan noen dyr og innsekter kan påvirke helsa vår. Kontakt med dyr og insekter kan påvirke barn på flere måter, og det er store forskjeller på hvordan barn reagerer. Noen merker knapt et bistikk, mens andre får alvorlige reaksjoner og må til lege.

Her tar vi for oss ulike plager barn kan få i kontakt med dyr og insekter, men det er også viktig å merke seg at forskning viser at kontakt med dyr har en positiv effekt – spesielt på den psykiske helsa – til barn. De aller fleste barn har en rekke positive opplevelser knyttet til omgang med dyr.

Dyreallergi
Flått

Flått

Hva er dyreallergi?

De aller fleste dyr med pels, og dermed de vanligste kjæledyrene, kan utløse allergiske reaksjoner. Det er ikke bare hårene i pelsen, men også allergener (proteiner) i dyrenes talg- og spyttkjertler og urin man reagerer på. Dette er små luftbare partikler som blander seg med annet støv i luften. Når denne luften pustes inn, kan det gi allergiske reaksjoner. Støv fra hest, hund og katt inneholder 10–20 ulike allergiframkallende stoffer.

Det kan være vanskelig å forutsi hvilke dyr man kan komme til å reagere på. For å utvikle allergi må man først ha vært i kontakt med det bestemte allergenet, og det kan ta lang tid før allergisymptomene viser seg. Inntil nylig mente man at man oftest utvikler allergi mot allergener som man kommer i nær kontakt med hyppig, gjerne de som finnes i hjemmet, og at jo større mengder dyreallergener man blir utsatt for, desto høyere risiko er det for å utvikle allergi. Men nyere forskning har imidlertid vist at eksponering for allergener tidlig i livet kanskje kan gi en viss beskyttelse for senere allergiutvikling. Foreløpig vet vi ikke nok om dette.

Hvilke dyr kan gi allergi?

De aller fleste kjæledyrene vil som nevnt kunne gi allergi, inkludert minigriser, hårløse mus, chinchillaer og korthårete kinesiske pudler. Små dyr som midd, mygglarver og kakerlakker kan også gi allergi. Hest og katt er de dyrene som har de «sinteste» allergenene.

Symptomer og behandling

Vanlige reaksjoner er tett, rennende nese, kløende og rennende øyne og astma. Noen kan også få eksem og elveblest. Eksponering for allergen fra katter har vist seg å være en særlig risiko for akutt astma.

Den viktigste og mest effektive behandlingen er å fjerne det allergiframkallende dyret fra omgivelsene til den som er allergisk. Det er ingen god løsning å forebygge dyreallergi med medisiner som kortisonholdig nesespray og/eller antihistaminer, enten i form av tabletter, inhalasjonsspray, nesespray eller øyedråper, men det kan likevel være nødvendig dersom det ikke er mulig å unngå at allergikere blir eksponert for dyreallergenet.

Hvis barna har dyreallergi, bør barnehagepersonell og lærere be andre foreldre om å ta barna på barna sine klær som ikke har vært i konta med dyr. Det er også viktig at elevene henger ytterøyet i gangen og ikke tar det med inn i klasserommet. Det bør være generelt forbud mot katter og hunder i barnehager og skoler.

(Kilde: Norges Astma og Allergiforbund. Dette er en del av en lengre fagartikkel som du finner på [naaf.no](#) sine sider.)

To ulike sykdommer

Flått

Opphavsmann: [Nasjonalt folkehelseinstitutt](#)

Flått i Norge kan hovedsakelig overføre to ulike sykdommer:

Lyme borreliose og skogflåttencefalitt.

Lyme borreliose er den vanligste sykdommen, og den skyldes en bakterie som kan bli overført gjennom flåttbitt. Hvert år blir det meldt om 300 tilfeller av Lyme borreliose i Norge, og de som har blitt smittet, har fått sykdomstegn som er alvorlige i ulik grad. De fleste tilfellene blir meldt fra Aust- og Vest-Agder, Telemark og Vestfold. Sykdommen skal behandles med antibiotika, og det finnes ingen vaksine mot borreliose.

Den andre sykdommen flåtten kan bære med seg, er **skogflåttencefalitt**, som skyldes et virus (TBE-viruset) og kan gi alvorlig sykdom i form av hjernebetennelse. Denne sykdommen er svært sjeldent i Norge, og de siste fem årene har det bare vært meldt 1–13 tilfeller årlig til Folkehelseinstituttet. 2007 var det første året det ble meldt mer enn 10 tilfeller. Til nå er det bare meldt om personer som er smittet i Aust- og Vest-Agder, Telemark og Vestfold.

TBE-vaksinen

Det finnes en vaksine mot skogflåttencefalitt (TBE-vaksine). Vaksinen anbefales til personer som skal være mye ute i skog og mark (for eksempel orienteringsløpere, skogsarbeidere og personer som skal gå fottur eller ligge i telt) i land der sykdommen forekommer hyppig. Til nå har det ikke vært grunnlag for å anbefale vaksine mot skogflåttencefalitt i noe område i Norge. Anbefalingen er imidlertid under revurdering siden det var noen flere tilfeller her i landet i 2007 enn tidligere.

(Kilde: Folkehelseinstituttet)

Hodelus

Hodelus (*Pediculus capitis*) forsvinner normalt ikke av seg selv hvis de først har bosatt seg i håret ditt: De må drepes med lusemidler eller fjernes ved hyppig kjemming. Det er bare den som har lus, som skal behandles med lusemidler. Alle kan få hodelus uansett alder og hårtypen. Foreldre bør undersøke barna minst én gang i måneden.

Hvordan ser hodelus og egg ut?

Hodelusen har en langstrakt kroppsform og er 2–3 millimeter lang som voksen. De tre beinparene har krumme føtter med klør som er egnet til å gripe tak i hårstrå. Lusene har læraktig, grålig hud, men fargen kan variere noe. Hudens på ryggsiden er gjennomsiktig slik at de indre organene viser gjennom den blodrøde magen. Nymfene ligner voksne lus, men de er mindre og har lysere farge. De minste nymfene er 1 millimeter lange.

Eggene er 0,3 millimeter brede og 0,8 millimeter lange, og de er godt festet til hårstråene. De er gulhvite og gjennomsiktige når de har innhold, og de har et lokk som faller av når egget klekker. Vi kan kjenne igjen tomme eggeskall på at de mangler lokk og er papiraktig hvite. Egg som er drept med insektmidler, beholder lokket og får med tiden en brunlig farge når innholdet tørker inn. Vi kan se eggene med det blotte øye, men for å se detaljer er det best med lupe.

Hvordan lever og utvikler lusene seg?

Hodelusene holder til i hodehårene. I de fleste tilfeller er lusebestanden per hode 1–10 lus, 11–100 lus er også vanlig, men det er sjeldent over 100 lus. Bare i tilfeller med ekstra stor lusebestand kan lusene finnes i hår andre steder på kroppen. Utviklingsstadiene til lusene er egg, tre ungestadier (nymfer), og voksne hann- og hunnlus. En voksen hunnlus lever i omrent 25 døgn, og i løpet av denne tiden legger hun cirka 90 egg. Eggene klekker etter cirka 8 døgn, og i løpet av de neste 9–12 dagene skifter nymfene hud tre ganger før de blir voksne. Når hunnlusen har vært voksen i 1–2 døgn, begynner hun å legge egg.

Utviklingstiden for en generasjon fra egg til egg blir da på cirka tre uker. Hodelus suger blod minst fem ganger i døgnet. Ved 30 grader vil lusene dø innen ett døgn uten mat, og ved 23 grader dør de innen to døgn. Allerede etter ett døgn uten mat ved vanlig romtemperatur vil hodelusen være så svekket at den ikke klarer å suge blod, og den vil derfor være dødsdømt.

Hvordan smitter lus?

Smitte skjer ved at lus, oftest voksne lus, kryper fra en person til en annen når man legger hodene inntil hverandre. Det er liten sjanse for at lus smitter via nakkeputer, møbler, kosedyr og klær, men det blir likevel ikke anbefalt å låne lue eller annet hodeplagg av en som har lus.

Et lusetilfelle er sjeldent isolert. Nære venner kan ha en felles lusebestand og smitte hverandre gjentatte ganger. Både voksne og barn kan få hodelus, men det er stort sett barn i alderen 4–12 år som blir smittet. Man kan få lus uansett hvilken hårtypen man har.

Hvordan oppdager man hodelus?

Hodelus holder hovedsakelig til i nakken, særlig i området bak ørene og oppover mot issen, men de finnes ofte andre steder på hodet også. Lusene suger blod, og etter hvert vil hodebunnen klø som følge av en allergisk reaksjon på bittene.

Det er foreldrenes oppgave å undersøke barna for hodelus, og barna bør undersøkes minst én gang i måneden – gjerne hver uke. Lusesjekken blir gjort ved å gre med en fintindet kam i fuktig eller tørt hår. Vi anbefaler at man fukter håret. Det fuktige håret hemmer bevegelsen til lusene, og det er vanskeligere for dem å smette unna og inn i gredde deler av håret slik at vi ikke ser dem. Noen foretrekker å gjøre lusesjekken i tørt hår. Lusene rører seg i tørt hår, og de kan derfor være lettere å få øye på – i hvert fall hvis de er mange. Det er ikke så viktig om håret er vått eller tørt: Det viktigste er at man sjekker for hodelus. Legg et hvitt håndkle over skuldrene når du kjemmer, og sjekk både håndkleet og kammen for lus og egg. Hvis du grer i vått hår, kan du tørke av kammen på et papir. Eventuelle lus vil da tørke i løpet av et par minutter, og man vil se at de beveger seg.

Ofte oppdager man eggene først. Eggene sitter så godt fast i håret at hårstrået gjerne ryker ved kjemmingen og egget følger med. Uklekte egg sitter normalt høyst 1 centimeter fra hodebunnen, men de kan også sitte lengre ute på hårstrået. Klekte og døde egg sitter lengre ute på hårstrået som følge av at håret vokser.

Hvis man oppdager hodelus på barn i barnehagen eller på skolen, er det ikke nødvendig å sende barnet hjem, for barnet har trolig har hatt lus i lang tid. Man kan eventuelt sette et skaut eller annet hodeplagg på barnet for å hindre at det smitter andre. Når barnet kommer hjem, skal man helst gjøre den første delen av behandlingen den samme kvelden/natten. Barnet kan gå i barnehagen eller på skolen som normalt etter at den første behandlingen er gjennomført. Det er viktig å informere barnehagen eller skolen og vennekretsen om at barnet har hodelus, slik at de andre barna også kan sjekkes for lus, og at man unngår at barnet blir smittet igjen.

(Kilde: Folkehelseinstituttet.

Dette er utdrag fra en lengre tekst som du finner på [Folkehelseinstituttet sine sider](#).)

Stikkveps og humler

Vepsestikk

Vepsestikk er smertefullt, men det er sjeldent farlig siden det kun avgis små mengder gift i et stikk. Over 50 stikk kan være livstruende for en voksen person, men det er eksempler på folk som har overlevd 200 stikk. Det er spesielt alvorlig å bli stukket i munnen eller i halsen fordi slimhinnene der kan hovne opp og gi problemer med å puste.

Noen få mennesker kan bli svært syke av kun ett vepsestikk uansett hvor på kroppen de blir stukket. Slike personer er overfølsomme for ett eller flere av stoffene i giften.

Vi kan behandle et ukomplisert stikk med smertestillende middel og et allergimiddel (antihistamin), som vi kan kjøpe på apoteket. Dersom vi får større hevelser, kan vi supplere med et middel som inneholder kortikosteroid.

De som er overallergiske mot vepsestikk, bør alltid ha motgift (adrenalininsprøyte) lett tilgjengelig i lommen på sommerstid. Slike sprøyter får man på resept, og man må sette sprøyten umiddelbart etter et stikk for å unngå allergisjokk (anafylaktisk sjokk). En person som får allergisjokk, kan bli bevisstløs etter få minutter, og halvparten av personene som ikke overlever, dør innen en halv time etter stikket.

De senere årene har én til to personer dødd hvert år i Norge som følge av allergisjokk etter vepsestikk. Typisk historikk er en person over 50 år som har hatt økende problemer med vepsestikk opp gjennom årene. Hvis en person som blir stukket, blir blek, svimmel, kvalm, får kraftig utslett og så videre, bør man straks oppsøke lege.

Humler

Humlene er fredelige insekter som gjør stor nytte med å pollinere planter, men om de blir plaget, kan de stikke som bier og veps.

Humlestikk

Hunnene og arbeiderne har stikkebrodd, men hannene mangler dette. Stikkbrodden er glatt, så en humle kan, i motsetning til en honningbie, stikke flere ganger. Noen sier at humlen «brenner», men faktum er at stikk av humle, bie og veps vil oppleves ganske likt. Humlene er meget fredelige dyr, og de stikker derfor bare hvis de er direkte truet, hvis man ødelegger bolet deres, eller hvis man ved et uhell klemmer dem. Humlestikk er derfor langt sjeldnere enn vepse- og bistikk.

(Kilde: Folkehelseinstituttet. Dette er utdrag fra lengre fagtekster du kan lese på Folkehelseinstituttets sider om du ønsker det.)

[Folkehelseinstituttet - om veps, bier og humler](#)

Mark (barnemark) / spolmark

Barnet kan komme tilbake til barnehagen etter at behandling er satt i gang. Det er ikke grunnlag for å behandle alle barna i barnehage om det er påvist et enkelttilfelle hos ett barnehagebarn.

Ringorm

Barnet kan komme tilbake til barnehagen dagen etter at behandling er satt i gang.

Skabb

Barnet kan komme tilbake til barnehagen dagen etter at behandling er satt i gang.

(Kilde: Folkehelseinstituttet)

Dyr kan også forårsake skader hos barn.

- **Fallskader.** Fall fra hest er det vanligste og kan være alvorlig. Er du usikker på om skaden er alvorlig, bør du ringe 113.
- **Bitt.** Når barn leker med dyr, er det alltid en fare for at barnet blir bitt. Det vanligste er at barn blir bitt av hund eller katt, men også andre dyr kan bite. Er barnet bitt, bør du
 - trøste barnet – et dyrebitt kan oppleves ganske skremmende
 - vaske overfladiske sår med såpe og rensemidler
 - gjerne smøre på bakteriedrepende salve og dekke såret til, slik at det ikke kommer bakterier inn i det
 - alltid ringe lege eller 113

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Dyr, barn og helse"

1. Hva vet du om allergi knyttet til kontakt med dyr?
2. Fordypning: Bruk Norges Astma- og Allergiforbund sine sider til å skaffe deg mer kunnskap om allergi mot dyr. Ta notater.
3. Hva vet du om flått?
4. Fordypning: Bruk Folkehelseinstituttet sine sider til å skaffe deg mer kunnskap om flått.
5. Hva gjør du om du oppdager lus i barnehagen?
6. På nettsidene til Folkehelseinstituttet kan du finne faktastoff om en rekke skadedyr. Gjør deg kjent med disse sidene.

Oppgaver til filmen

"Flått"

1. Når på året kan flåtten bite?
2. Hvor mange blir smittet ved flåttbitt?
3. Hvordan kan man gjøre det vanskeligere for flåtten å komme til?
4. Kan man bli bitt om vinteren?

Oppgaver til filmen "Tid for hodelus"

1. Hvor ofte skal man se etter lus?
2. Hvordan bør vi lete etter lus ifølge dette klippet?
3. Finnes det andre måter å gjøre det på?
4. Hvor på hodet trives lusa best?

5. Hvordan oppdager vi luseegg?
6. Hvordan bør vi behandle barna dersom vi oppdager at de har lus?
7. Hva betyr det at «lusa kan bli motstandsdyktig»?

Oppgaver til filmen
"Huggormbitt"

1. Hvordan ser et huggormbitt ut?
2. Hvem bør være ekstra oppmerksom ved huggormbitt?
3. Hva gjør du dersom et barn blir bitt?
4. Hva er riktig førstehjelp ved huggormbitt?

Symptomer på sykdom

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Symptomer på sykdom \(7587\)](#)

Noen ganger kan det være vanskelig å vite om barnet er sykt eller ikke, og i slike tilfeller kan foreldrene være usikre på om barnet bør gå i barnehagen eller på skolen. I teksten under finner du noen vanlige symptomer på sykdom.

Allmenntilstand

Dersom barnets allmenntilstand er dårlig, vil det vanligvis være best for barnet å være hjemme. Det er tungt å være i barnehagen eller på skolen når man er slapp, trett og uopplagt.

Feber

Drikke

Barn som er syke, trenger mer drikke enn vanlig, og barn som kaster opp, har diaré eller høy feber, trenger spesielt mye væske.

Det viktigste er at barnet drikker ett eller annet, men det finnes drikker som er bedre egnet enn andre.

Væsker som inneholder litt sukker og litt salt, er best.

Hvor mye av væsken som suges opp i tarmen, bestemmes av sukker- og saltmengden i væsken.

(Kilde:
[Lommelegen.no](#))

Syktt barn

Den normale temperaturen til barn kan variere. Temperatur som er mer enn 37,5 grader om morgenen og 38 grader om kvelden, anses å være forhøyet. Et barn som har feber, bør være hjemme til det er feberfritt, først og fremst av hensyn til barnet selv. I noen sammenhenger kan det være ønskelig å holde barnet hjemme av smittevernghensyn.

(Kilde: Folkehelseinstituttet)

Les mer om feber, råd om feber og febermåling under relatert fagstoff.

Hoste og snue

I de fleste tilfeller er dette et symptom på begynnende forkjølelse. Barnet kan ha vanskelig for å puste gjennom nesen, og noen barn har i tillegg feber. Barn kan også få snue i forbindelse med influensa, noen barnesykdommer og ved allergi.

Forkjølelse

Forkjølelse er den vanligste infeksjonen hos barn. Snue, snørrdannelse, hoste, tett nese og rennende øyne er de vanligste symptomene. Barnet kan komme tilbake til barnehagen når allmenntilstanden tilsier det.

Influensalignende symptomer

Influensalignende symptomer kan være feber med frysninger, tørrhoste, muskelverk og lett snue. Barnet kan komme tilbake til barnehagen når allmenntilstanden tilsier det.

(Kilde: Folkehelseinstituttet)

Oppkast

Små barn gulper uten at det er tegn på sykdom, men dersom barnet gulper ofte og mye, bør man kontakte lege.

Flere ulike sykdommer kan gi oppkast, blant annet mage- og tarminfeksjoner, omgangssyke, sterke smerter andre steder i kroppen og en del andre sykdommer. Dersom barn kaster opp, bør du passe på at de får i seg væske og ikke tørker ut. Det anbefales at barnet drikker små mengder om gangen, men at det drikker ofte. Omgangssyke er ofte svært smittsamt og krever at man er ekstra nøyne med hygienen. Man bør varsle foreldrene når et barn kaster opp. Noen barn kan kaste opp uten at de er syke, og dette kan skyldes psykiske faktorer.

Ved frokosten må Stina gå fra bordet, hun løper ut og kaster opp. Hun virker ikke syk ellers, og hun kaster ikke opp senere på dagen. Dette skjer flere dager i uken. Etter en samtale med foreldrene blir de ansatte enige om å observere hva som skjer rundt Stina de dagene hun må kaste opp. Etter en tid finner de ut at Stina kaster opp de dagene hun sitter ved siden av Jan, som har servelat på brødkiven sin. Når de prater med Stina, forteller hun at hun synes servelatpølsen lukter ubehagelig. Ved at Stina ikke sitter sammen med Jan ved matbordet, er problemet løst.

Diaré

Diaré skyldes vanligvis mage- og tarminfeksjoner eller reaksjoner på medisiner, men kan også ha andre årsaker. Kontakt lege om du er i tvil. Mage- og tarminfeksjoner er smittsomme og krever at man er ekstra nøyne på hygienen. Om et barn har diaré, må man være ekstra oppmerksom på at barnet ikke blir dehydrert. Gi derfor barnet godt med drikke.

Utslett

Barn kan få utslett av mange ulike årsaker, som for eksempel

- en del av en barnesykdom
- tegn på en allergisk reaksjon
- reaksjon på sol, eller enten tørr eller kald luft
- reaksjon på kontakt med noen planter eller dyr
- eksem

Når barn har vondt

Barn og ungdom kan klage over smerter ulike steder på kroppen, for eksempel vondt i halsen, vondt i ørene eller vondt i magen. Smerter kan ha ulike årsaker, og om du er usikker, bør du ringe foreldrene slik at de kan ta barnet til legen. Vær oppmerksom på at smerter også kan være psykisk betinget.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Symptomer på sykdom"

1. Lag en plakat som viser hva ulike symptomer kan tyde på.
2. Hvordan måler man temperaturen hos barn?
3. Når er det ekstra viktig å drikke?
4. Hvorfor er det viktig at barn drikker når de er syke?
5. Hvorfor er det viktig å være ekstra nøyne med hygienen når et barn kaster opp eller har diaré?

Helse hos barn med innvandrerbakgrunn

Forfatter: Guro Korsnes Kristensen, Guri Bente Hårberg

[Helse hos barn med innvandrerbakgrunn \(9794\)](#)

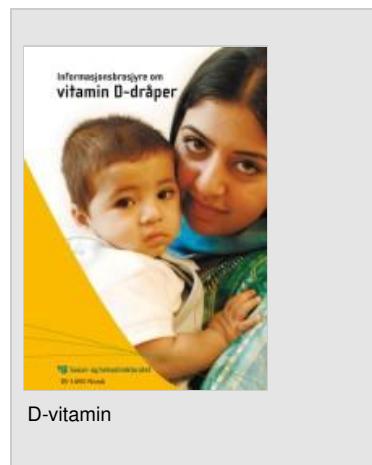
I jobben din som barne- og ungdomsarbeider vil du møte barn som selv er innvandrere eller har foreldre som er innvandrere til Norge. Ettersom barns helse er tett knyttet til foreldrenes liv og livssituasjon, har vi valgt å inkludere barn som er født i Norge av innvandrerforeldre, i denne teksten.

Mange barn og unge i denne gruppa har en helse på linje med andre norske barn og unge. Når vi her velger å omtale innvanderbarn som én gruppe, må man være oppmerksom på de store variasjonene som finnes i gruppa.

Selv om det er stor variasjon, er det likevel ting som tyder på at de som gruppe kan være mer utsatt for fysiske og psykiske lidelser enn barn og unge i andre grupper. Til dels er det snakk om overrepresentasjon av noen bestemte lidelser som også andre barn i Norge kan få, og til dels er det snakk om andre sykdommer og problemer.

- Blant annet viser nyere forskning at det er en klar overrepresentasjon av diabetes type 2 hos barn med foreldre som har innvandret fra et ikke-vestlig land.
- Enkelte landegrupper har også en høyere forekomst av D-vitaminmangel enn befolkningen for øvrig.
- Tannhalsa har vist seg å være betydelig dårligere blant barn med ikke-vestlig bakgrunn.

Dessuten har personene i denne gruppa økt forekomst av infeksjonssykdommer som tyoidfeber, malaria og tuberkulose etter reiser til foreldrenes hjemland.

D-vitamin

For at vi skal forstå hvordan andre opplever og tenker om helse, må vi forsøke å sette oss inn i livssituasjonen og livsanskuelsen deres – uten å la oss provosere.

Psykisk helse

Selv om mange innvanderbarn har en god psykisk helse, utgjør flyktningbarn en særlig risikogruppe, og de har ofte behov for profesjonell hjelp fra helsevesenet.

- Disse barna kan selv ha opplevd vold og andre typer overgrep.
- De kan ha vært indirekte traumatisert av å ha vært vitne til eller hørt om at omsorgspersoner eller andre i nær krets har blitt traumatisert.
- De kan ha opplevd å være på flukt i lengre tid, noen ganger i flere ulike land, og dermed kan de ha levd med en vedvarende utryggheid og uvissitet. For noen barn fortsetter denne usikkerheten i lang tid etter at de har kommet til Norge. I denne sammenhengen er enslignende mindreårige flyktninger en spesielt utsatt gruppe.
- De kan ha en vanskelig flukt bak seg, de har forlatt alt og alle de kjenner, og når de kommer til Norge, står de uten nettverk og omsorgspersoner.
- De kan oppleve ensomhet og mangel på omsorg selv om de har familien sin her, siden traumatiserte foreldre kan ha nok med egen situasjon.

I mange tilfeller ser man også at det kan være en utfordring å etablere seg i et nytt land. Mange møter et ukjent språk, et fremmed klima, nye praksiser og andre væremåter, krav og forventninger.

En studie av flyktningbarn i Sverige viser at den nåværende livssituasjonen i Sverige spilte en like stor eller større rolle for barnas psykiske helse som de krigshandlingene de hadde vært eksponerte for.

Helsevesen

Norge har en modell for helsetjenester hvor det i liten grad finnes spesialtjenester for personer med flyktningbakgrunn eller personer med annen kulturell og språklig bakgrunn enn den norske. For å sikre at innvanderbarn blir tilbuddt like god behandling som andre grupper, er det derfor viktig at helsevesenet og samarbeidspartnerne har god kompetanse om innvanderbarns livssituasjon, levekår og helse.

Kommunikasjon

For å kunne gi god helsehjelp til innvanderbarn er det viktig å ha god kommunikasjon, både med barna og med foreldrene. I tilfeller hvor man får problemer med å kommunisere med barn og/eller foreldre på grunn av språkbarrierer, er det avgjørende at det blir brukt en kvalifisert tolk. I tillegg er det viktig å sette av god tid. Dette gjelder også når tolk ikke er tilgjengelig, eller når barn og foreldre behersker tilstrekkelig norsk, men hvor kommunikasjonen likevel er vanskelig. I slike situasjoner er det også viktig at helsepersonellet snakker langsomt og modererer språket sitt for å gjøre seg forstått. For å sikre at pasienten og de pårørende har forstått beskjeder som formidles, blir det anbefalt at man får dem til å gjenta viktige beskjeder med egne ord.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Helse hos barn med innvanderbakgrunn"

1. Hvorfor er det vanskelig å si noe som gjelder helsa til alle barn med innvanderbakgrunn?
2. Hvorfor er det viktig for deg som barne- og ungdomsarbeider å vite noe om helseproblemer som kan forekomme i denne gruppa?
3. Hva ville du gjort dersom du var bekymret for et barns helse?
4. Les brosjyren fra Helsedirektoratet. Diskuter innholdet.
5. Fordypningsoppgave: Les fordypningsteksten om innvanderbarns helse. Slå opp de ordene du ikke forstår, og ta notater fra teksten.

Rollemodell - helse

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Rollemodell – helse \(7426\)](#)

Det sies at barn hører hva du sier, men gjør det samme som du gjør. Det bør derfor være samsvar mellom det du sier, og det du gjør. For å bli en tydelig voksenperson for barn og unge krever det at du jobber med deg selv, at du blir klar over handlingene dine, og at du endrer væremåte dersom det er nødvendig. Å bli gode rollemodeller for barn handler om en bevissthet både hos den enkelte og i personalgruppa som helhet.

Når du skal lære barn og unge å ta ansvar for egen helse, må du ha kunnskaper om hva som er god helse, og hvordan du kan kommunisere med barn og unge på en slik måte at de ønsker og greier å ta ansvar for helsa si.

En rekke ulike undersøkelser viser hvor viktig det er at barna har gode rollemodeller. Blant annet viser undersøkelsene at røyking og fysisk aktivitet henger nære sammen med hvilket forhold den nærmeste familien har til røyk og fysisk aktivitet. Selv om vi ikke har forskning som viser hvordan barne- og ungdomsarbeideren påvirker barn og unge, er det all grunn til å tro at også barne- og ungdomsarbeiderens atferd påvirker dem.

Å være rollemodell for barna når det gjelder helse, betyr at du gjør det du kan for å ivareta din egen fysiske og psykiske helse. For å klare det trenger du kunnskaper om hvordan du ivaretar en god helse.

Svært få av oss er perfekte: Noen av oss røyker, andre spiser usunn mat, mens etter andre ikke driver noen form for fysisk aktivitet. Dersom vi tenker etter, vil de aller fleste finne områder der de ikke gjør det som er best for helsa si. Når du jobber som barne- og ungdomsarbeider, er det viktig at du tenker gjennom hva du kan gjøre for at barn og unge i minst mulig grad skal bli påvirket av dette.

Uten hjelm

Røyking

Kjønnsroller

Et eksempel fra barnehagen

I barnehagen vektlegger dere sunn og god mat for barna, og dere oppfordrer til sunne matpakker. Anne er lærling, og hun er egentlig mest glad i fint brød med ulike former for sjokoladepålegg. Hun vet imidlertid at hun er rollemodell for barna, og hun velger derfor å lage seg matpakker som er i tråd med anbefalingene fra Helsedirektoratet.

Et eksempel fra småskolen

Ivar er barne- og ungdomsarbeider i småskolen og skolefritidsordningen. Ivar har røykt siden 9. klasse og synes det er vanskelig å være en hel dag uten røyk. Han vil likevel ikke at barna skal kjenne at det lukter røyk av han. For å få hjelp til dette har han tatt kontakt med legen sin og røyketelefonen for å finne ut hva som finnes av røykeplaster, tyggegummi og andre hjelpemidler som kan hjelpe han med å trappe ned.

Et eksempel fra ungdomsklubben

Rita er barne- og ungdomsarbeider i ungdomsklubben. Hun er bare litt eldre enn mange av ungdommene som går der, og hun har også noen av vennene sine der. Til helgen er det en stor fest i byen der hun bor, og Rita skal dit. Vanligvis drikker Rita øl når hun er på fest. Rita synes det er vanskelig å vite hvordan det hun gjør på fritiden, påvirker det hun skal gjøre på jobb. Rita ber derfor om en samtale med lederen for ungdomsklubben for å få høre hva hun mener hun kan gjøre og ikke på fritiden.

Du kan være rollemodell for barna på en rekke område, for eksempel

- ved å spise sunn mat når du er sammen med barna
- ved ikke å røyke
- ved å kle deg etter været
- ved å bruke sykkelhjelm
- ved å bruke bilbelte
- ved å gjøre det du kan for å unngå andre ulykker
- ved å være fysisk aktiv
- ved å vaske hendene og vise god hygiene
- ved å kommunisere på en måte som gjør at du ikke kommer i konflikter på arbeidsplassen

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Rollemodell - helse"

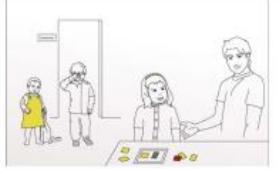
1. Hva vil det si å være en rollemodell for barn og unge?
2. Diskuter eksemplene fra barnehagen, skolen og ungdomsklubben.
3. Tenk deg at du jobber i en ungdomsklubb. En helg du er ute på byen og fester, møter du noen av ungdommene fra klubben. Hva blir forventet av deg da?
4. Gi eksempler på hvordan du kan være en god rollemodell når det gjelder barn og unges helse.
5. De fleste av oss har områder vi ikke er så flinke på. Kan du være en god rollemodell om du røyker, om du banner, eller om du ikke spiser sunt? Hvis ja, hvordan er det mulig?
6. Bruk bildene på siden til å diskutere eller skrive en fagtekst om det å være en rollemodell for barn og unge.

Tips til god helse

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Tips til god helse \(7095\)](#)

Her ser du bilder som kan knyttes til barn og unges helse. Kan du finne flere bilder som viser noe som er bra for helsa vår?

		
<p>Finn aktiviteter som barn og unge trives med. Fysisk aktivitet er bra for helsa på både kort og lang sikt.</p>	<p>Lær barna god hygiene så tidlig som mulig. God hygiene forebygger sykdommer.</p>	<p>Lek er en fin inngangsport til fysisk aktivitet og glede. Oppmuntre både barn og unge til å leke.</p>
		
<p>Gi barn og unge kunnskaper om og mulighet til å spise sunn mat. Riktig kosthold forebygger en rekke sykdommer.</p>	<p>Vær gode rollmodeller og lær barna sikkerhet. Sikkerhet er viktig for å forebygge skader og ulykker.</p>	<p>Å mestre oppgaver i skolen er bra for selvfølelsen, og det gir en bedre trivsel. Det er viktig for den psykiske helsa at man trives på skolen.</p>
		
<p>Velg klær etter været. Det gir barnet en god temperatur og mulighet til å røre seg. Vær ekstra oppmerksom dersom det er ekstra kaldt eller varmt.</p>	<p>Lær barnet å smøre huden når det skal være ute i sterk sol.</p>	<p>Lær barn og unge å løse konflikter. Dette er en viktig egenkap for å fungere godt sammen med familie og venner. Nettverk er viktig for en god psykisk helse.</p>
		
<p>Det er viktig at vi gir barn og unge noen utfordringer som de må løse selv. Det gjør dem tryggere på seg selv og styrker selvfølelsen deres. Det gir dem også noen erfaringer de kan bruke når de støter på problemer senere i livet.</p>	<p>A vise omsorg for barn er nært knyttet opp til oppdragelse, helse og trygghet. Det er viktig for barns utvikling og læring.</p>	<p>Å trives på jobb betyr mye for hvordan vi har det som arbeidstakere.</p>

Utfordringer til deg

1. Lag din egen kollasj med tekst og bilder knyttet til barns helse.

Forebyggende helsearbeid blandt barn og unge

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Forebyggende helsearbeid blandt barn og unge \(7995\)](#)

I Vg1 helse- og sosialfag lærte du om forebyggende helsearbeid. Her skal vi gå litt nærmere inn på forebyggende arbeid rettet mot barn og ungdom.

- Forebygging betyr å fjerne eller begrense en uønsket utvikling, skade eller sykdom.
- Forebyggende tiltak er det vi gjør for å redusere forhold som fører til uheldig utvikling, skade eller sykdom.

Forebyggende arbeid kan drives mot for eksempel:

- Hele befolkningen, for eksempel ved å vaksinere, gi tannpleie, tilby tjenester på helsestasjon og gjennom informasjonsarbeid. Vaksiner er ett av flere tiltak i bekjempelsen av infeksjonssykdommer.
- Personer eller grupper som er risikoutsatt. Eksempel på dette kan være å vaksinere russen, og å gi informasjon om hvilke skadefinninger røyking og rus kan gi, til elever på ungdomsskolen.
- Individer eller grupper som har det problematisk. Hovedhensikten er da å forebygge at situasjonen forverrer seg. Eksempel på dette kan være støttekontakt til psykisk syke barn eller gratis sprøyter til narkomane.

Det finnes en rekke områder der vi ønsker å forebygge skader og sykdom hos barn. Både myndighetene og frivillige organisasjoner har laget en rekke holdningsskapende opplegg for barn og unge. Ett eksempel er «Fri», et program som har som mål å få barn og unge til ikke å røyke.

Mens barna er små, kan du som voksen ta avgjørelser som virker forebyggende. For eksempel kan du sørge for at barna ikke får sykle uten hjelm. Etterhvert som barna blir eldre, vil de i stadig større grad ta egne valg, og av og til må man også respektere at ungdom tar valg som ikke er bra for dem. Det er da viktig at dette valget likevel blir tatt på bakgrunn av kunnskap.

Eksempel

Selv om det finnes mye informasjon om røyking, begynner noen barn og unge å røyke. Når barn og unge tar valg som ikke er bra for helsa, er det ofte lurt å snakke med den det gjelder, og eventuelt foreldrene. Kan barnet eller ungdommen veiledes bort fra denne aktiviteten? Vet han eller hun om hvilke konsekvenser handlingen vil gi?

Retten til å påvirke andre menneskers aferd er et tilbakevendende dilemma i forebygging. Sentrale prinsipper er å unngå skader, vise respekt for den enkelte og oppnå fordelingsmessig rettferdighet.

(Kilde: [Forebygging.no](#))

Ungdommer

I kantinen

Kan man forebygge psykiske problemer?

- å gi barna gode alternativer for å ivareta helsa si, for eksempel
 - sunne alternativer til usunn mat
 - aktiviteter som kan være alternativ til å ruse seg
- å lære barn og unge om skader man kan få av å bruke tobakk og rusmidler
- å lære barna om sunt kosthold og fysisk aktivitet
- å hjelpe barn og unge til å opparbeide seg et godt nettverk
- å lære barna å svømme
- å gi barn og unge gode vaner som ivaretar fysisk, psykisk og sosial helse
- å drive holdningsskapende kampanjer
- å hjelpe barnet med å komme seg til lege, rådgiver, helsesøster eller andre når de har behov for faglig hjelp
- å gi barna informasjon om helse og livsstil så tidlig som mulig
- å legge til rette miljøet slik at det er enkelt å ivareta helsa si
- å sette grenser som hjelper barna med å utvikle gode vaner, for eksempel kan et barn som er svært glad i å spille PC-spill, få en tidsramme til dette

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Forebyggende helsearbeid blandt barn og unge "

1. Hva er forebygging?
2. Hvorfor er forebygging så viktig?
3. Gi eksempler på forebyggende tiltak du som barne- og ungdomsarbeider kan gjennomføre.
4. Se på bildet «Ungdommer». Kan man gjøre forebyggende arbeid knyttet til barn og unges selvilde og psykiske helse?
5. Ta utgangspunkt i bildet «I kantinen». Skriv en fagtekst med tittelen «Det er ikke alltid like lett å drive forebyggende arbeid».
6. Hvem har ansvaret for forebyggende arbeid blant barn og ungdom?
7. Hva er din rolle i det forebyggende arbeidet?
8. Gå til fristedet.no. Hvordan kan slike sider brukes i det forebyggende arbeidet?
9. Hvilke infeksjonssykdommer vaksinerer vi mot? Søk på Internett.
10. Noen foreldre er usikre på om de skal vaksinere barna sine, mens andre ikke setter spørsmålstege ved behovet for vaksiner i det hele tatt. Prøv å finne ut hva som kan tale for å vaksinere barn, og hva som kan være motforestillinger mot at alle barn skal vaksineres.
Snakk gjerne med en helsesøster du kjenner, eller søk på Internett.

Nyttige adresser når du arbeider med helse

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Nyttige adresser når du arbeider med helse \(7123\)](#)

Helse er et stort og spennende område som du kan bruke mye tid på å fordype deg i dersom du ønsker det. Vi får stadig ny kunnskap om hvordan vi kan ta vare på egen og andres helse. Som barne- og ungdomsarbeider skal du holde deg faglig oppdatert.

Du vil finne mengder med fagstoff dersom du søker på nettet, men husk å være kritisk til det du finner, for det er ikke alt som er like seriøst.

Her er noen nyttige adresser:

- [Helsedirektoratet](#) har informasjon om tema som tannhelse, fysisk aktivitet, tobakk, rusmidler, seksualitet med mer.
- [Folkehelseinstituttet](#) tar for seg en rekke aktuelle tema, blant annet vaksinasjon, diabetes og overvekt. De har også egne temasider om barn og helse og om unges helse.
- [Norges Diabetesforbund](#) har informasjon om diabetes, barn med diabetes og hva skolen bør vite om diabetes. Du finner også egne barnesider om diabetes.
- [Norges astma og allergiforbund](#) har informasjon om blant annet astma, allergi, eksem og kols.
- [Statistisk sentralbyrå](#) gir deg muligheter til å søke og få opp opplysninger om barn og unges helse, blant annet barnedødelighet og antall skadde barn i trafikken.
- [Forebygging.no](#) er en kunnskapsbase for rusforebyggende og helsefremmende arbeid. Stoffet har varierende vanskelighetsgrad.
- [Regjeringen](#) har fordypningsstoff om helse.
- [Norges idrettsforbund](#) har informasjon om barneidrett.
- [Lommelegen.no](#) har fagstoff om barn og unges helse, vaksiner, barnesykdommer og mye mer.
- [Psykisk helse i skolen](#) har programmer om psykisk helse til bruk på alle trinn i skolen.
- [ung.no](#) har fagtekster skrevet for ungdommer, historier, quizer og mye mer knyttet til både fysisk og psykisk helse.
- [Barneombudet](#) har egne sider om barn og helse, om funksjonsnedsettelse hos barn og unge og om psykisk helse.

Gjør deg kjent på nettstederene over, og noter ned adresser på andre gode nettsteder du finner.

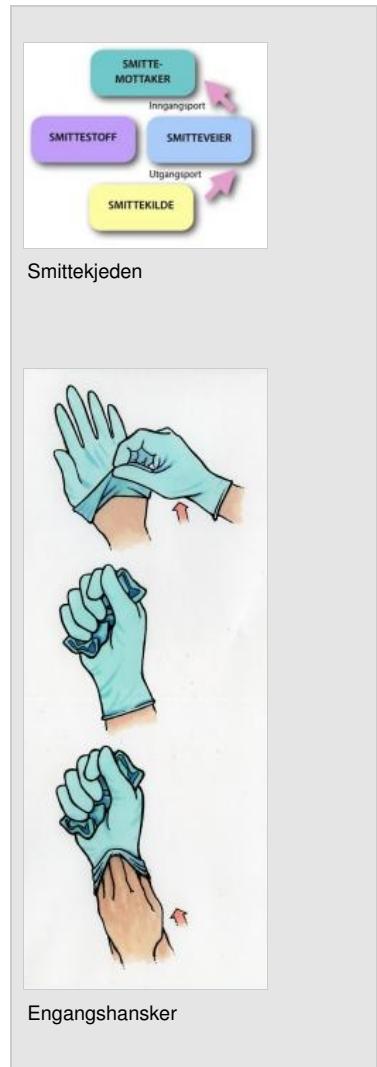
Hygiene

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Hygiene \(3407\)](#)

Hygiene er et område som du som barne- og ungdomsarbeider må ha god kunnskap om for å kunne forebygge sykdommer hos både barn, unge og voksne.

På Vg1 lærte du om

- generell hygiene
- bakterier, virus, sopp og protozoer
- kjøkkenhygiene
- håndhygiene
- smitte
- smittespredning

Hvilke smittestoff som finnes, er en type lærestoff som vi ikke kan resonnere oss fram til. Vi må ganske enkelt lære oss benevnelsene og huske hva de betyr. Hvis du ikke husker dette fagstoffet fra Vg1, bør du bruke tid på å repetere det.

Renhold

Oppgaver til fagstoff om «Hygiene».

Tenk over

1. Hvilket kompetanse mål i læreplanen sier at du skal jobbe med hygiene?
2. Lag et tankekart over det du kan om hygiene. Sammenlign tankekartet med fagstoffet om hygiene på Vg1. Undersøk om det er fagstoff fra Vg1 du må repetere før du går i gang med fagstoffet på Vg2. Ta fram tankekartet ved slutten av skoleåret og se om du har lært noe. Du finner lenke til Vg1-stoff under «relasjoner» i lenkesamlingen.
3. Bruk bildene på siden som inspirasjon til en tekst om hygiene.

Hygiene i barnehage og skole

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Hygiene i barnehage og skole \(4323\)](#)

På denne siden finner du fagstoff om hygiene. Rådene for god hygiene er de samme uavhengig av alderen til barnet, men mens barnet i barnehagen trenger hjelp av voksne, må større barn i stadig større grad lære seg å ta ansvar for hygienen selv.

Ifølge tall fra Folkehelseinstituttet er snue, hoste, halsvondt og ørebetennelse nesten dobbelt så vanlig hos de yngste barnehagebarna som hos barn som ikke går i barnehage. Mage-/tarminfeksjoner er tre ganger så vanlig, og i tillegg utsettes barn for stadige angrep av hodelus og brennkopper og andre smittsomme sykdommer.

Siden barn i barnehage og skole leker tett sammen, er det trolig umulig å forebygge all smitte, men man bør gjøre det som er mulig for å forebygge smittespredning.

Forskrift for miljørettet helsevern i barnehager og skoler sier blant annet:

Virksomheten skal planlegges og drives slik at risikoen for spredning av smittsomme sykdommer blir så liten som mulig.

Håndhygiene

Bra mat i barnehagen

Engangshansker

Under «Vedlegg» kan du laste ned de sidene som handler om tannpuss i barnehagen.

Noen tiltak for å forebygge smitte er

- god håndhygiene
- gode hygienerutiner ved bleieskift og toalettbesøk
- gode rutiner for rengjøring av leker og utstyr
- god kjøkkenhygiene
- gode rutiner for rengjøring i barnehage og skole
- gode rutiner når barn er i kontakt med dyr
- ren og god inneluft
- gode rutiner for avfallshåndtering
- rent uteområde
- rutiner for når barna bør være hjemme
- at man lærer barna om hygiene og lærer dem å ta medansvar for å hindre smittespredning

God håndhygiene

På Vg1 lærte du om personlig hygiene og god håndhygiene. Når du jobber med små barn, må du som barne- og ungdomsarbeider hjelpe barna med å innarbeide gode rutiner for håndhygiene. Å vaske hendene etter utelek og toalettbesøk og før matlaging og spising er rutiner som barna bør lære seg. I lenkesamlingen finner du mer om

- håndhygiene og bruk av desinfeksjonsmidler
- generell hygiene

Bleieskift og toalettbesøk

Ved bleieskift må man enten ha papir som kastes etter hvert skift, eller en ren håndduk for hvert skift. Bleieskift kan foregå uten hansker, men mange foretrekker å bruke det. Vask alltid hendene etter bleieskift.

Bleier kan kastes i en vanlig dunk med lokk eller i en spesialbeholder for bleier. Hvis man bruker en vanlig dunk, må den tømmes ofte og rengjøres godt.

Det varierer hvor lenge barna fortsetter med å måtte ha med seg en voksen på toalettet, men lær barnet å vaske hendene selv om det er den voksne som har tørket. Det vil hjelpe barnet med å innarbeide gode rutiner.

Rengjøring av leker og utstyr er viktig

- Leker og utstyr skal alltid vaskes når det er synlig skittent.
- Leker av plast og tre bør vaskes regelmessig, cirka én gang i uken, med varmt vann og rengjøringsmiddel.
- Tøyleker vaskes i vaskemaskinen.

God kjøkkenhygiene

Dette lærte du mye om på Vg1, men kanskje du bør repetere det fagstoffet som ligger under Vg1? Når du jobber på et kjøkken som serverer mat til flere, bør du være ekstra påpasselig. Dårlig hygiene kan føre til bakterier eller giftstoffer i mat og drikke som kan gi kvalme, diaré eller feber. I lenkesamlingen kan du lese mer om

- hygiene på kjøkkenet

Tannpuss

Tannpuss er foreldrenes ansvar, men mange barn spiser frokosten sin i barnehagen eller på SFO og bør derfor få mulighet til å pusse tennene der. Barnehager som praktiserer dette, mener det bør være en naturlig del av rutinene rundt frokostmåltidet. I dag er det forholdsvis få barnehager og SFO-er som gir tilbud om tannpuss.

Dersom barnet skal pusse tennene i barnehagen eller på SFO, krever det en organisering som hindrer spredning av bakterier. De barnehagene som praktiserer tannpuss, har ulike rutiner knyttet til dette:

- Hvert enkelt barn må ha sin egen tannkost og eventuelt tannglass, og alt må være merket med navn.
- Tannkoster og tannkrem må oppbevares slik at barna ikke kan få tak i dem uten hjelp.
- Tannkosten bør byttes ut ved behov og minst to ganger i året.

I lenkesamlingen finner du lenker til fagstoff og filmer om tannpuss i barnehagen.

I lenkesamlingen finner du en tekst om hva du bør tenke over dersom barna skal ha kontakt med dyr mens de er i barnehagen.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Hygiene i barnehage og skole»

1. Hvordan kan man forebygge smitte?
2. Hva er god håndhygiene?
3. Hvordan bør bleieskiftet foregå?
4. Hvordan bør leker og utstyr rengjøres?
5. Hvordan behandler du blodsøl?

6. Hva er god kjøkkenhygiene, og hvorfor er det så viktig?
7. Hva mener du om tannpuss i barnehage og skolefritidsordning?
8. Hva tror du er grunnen til at få barnehager og skolefritidsordninger gir tilbud om tannpuss, til tross for at barn spiser frokost der?
9. Prat med ulike barnehager og skoler i kommunen eller bydelen din og finn ut hvordan de lærer barna håndhygiene.
10. Diskuter hvordan man kan legge til rette for tannpuss i barnehagen.
Ser du noen hygieniske utfordringer knyttet til tannpuss i barnehagen?
11. Heftet *Bra mat i barnehagen* har noen sider om hygiene. Les det som står der.
12. Finn ut hva aktuelt lovverk sier om hygiene i barnehagen.
13. Fordypning: Les faglige råd fra Folkehelseinstituttet.
14. Hvorfor tror du det er viktig å vaske leker regelmessig, og hvilke rutiner må barnehager ha for å gjennomføre dette?
15. Finn ut hvordan man kan ivareta de ansattes og barnas hygiene når barnehagen er på tur og
 - det skal skiftes bleier
 - barna leker
 - dere skal spise
16. Fordypning: Les Folkehelseinstituttets faglige råd om barnehager og smittevern. Åpne lenken.
17. I hvilke situasjoner vil du bruke engangshansker?
Ta på og av hanskene som vist på tegningen over.

Oppgaver til filmen «Sprit i barnehagen»

1. Når kan sprit brukes i håndhygienen?
2. Hvilke fordeler har sprit i forhold til såpe og vann?
3. Når skal du ikke bruke sprit?
4. Hvilke fordeler ser denne barnehagen med bruk av sprit?
5. Finn ut hva Folkehelseinstituttet sier om bruk av sprit i håndhygiene.

Smittsomme sykdommer

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg
[Smittsomme sykdommer \(4369\)](#)

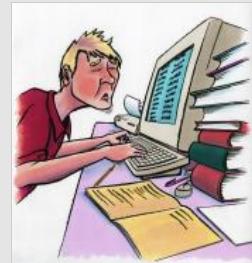

Sykdommer smitter på ulike måter, og man må prøve å hindre at et sykt barn smitter de andre. Folkehelseinstituttet mener at strenge regler for å holde syke barn borte fra barnehagen har begrenset effekt på smittespredningen. Syke barn bør likevel holdes hjemme i perioder.

Det er foreldrene som har ansvaret for å vurdere om barnet er friskt nok til å komme i barnehage og skole. Det er naturlig å vurdere

Oppslagsverk

Under «relatert innhold» finner du tre oversikter fra Folkehelseinstituttet. Disse oversiktene inneholder de vanligste sykdommene hos barn i barnehagen og småskolen. Du bør bli enig med læreren om hvordan du skal bruke disse oversiktene. Vi anbefaler at de brukes som et oppslagsverk.

Oppslagsverk

- barnets allmenntilstand
- om barnet er feberfritt
- om barnet kan delta i daglige aktiviteter
- sannsynligheten for at andre kan smittes

Samtidig skal voksne vurdere hvor barnet har det best. Ofte er ro og hvile nødvendig for å bli frisk. Noen ganger kan det være vanskelig for foreldre eller foresatte å være hjemme, og da er det viktig at man kommuniserer godt med barnehagen.

Når en smittsom sykdom viser seg i barnehagen eller på skolen, finnes det noen generelle råd man bør følge for å begrense smittespredningen:

- god håndhygiene hos barn og ansatte
- god kjøkkenhygiene
- at syke barn holdes hjemme så lenge som anbefalt fra folkehelseinstituttet
- ekstra rengjøring i barnehagen
- desinfisering av stellebord
- ekstra vask av toaletter og vasker
- bruk av hansker ved bleieskift og innpakking av bleier og skittent tøy

En del av de smittsomme sykdommene kan forebygges ved hjelp av vaksiner. Det er foreldrene som avgjør om barna skal vaksineres eller ikke. Som barne- og ungdomsarbeider er det greit å kjenne til de vaksinene som gis. Både barn og voksne vaksineres for å forebygge sykdom.

[Les mer om vaksiner i lenkesamlingen.](#)

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Smittsomme sykdommer»

1. Hvem har hovedansvaret for å vurdere om barnet er friskt nok til å komme i barnehagen eller på skolen?
2. Hva bør vurderes før barnet sendes i barnehagen?
3. Hva er vaksiner?
4. Sjekk hva du selv er vaksinert mot.
5. Ta for deg oversiktene du finner under «fagrelatert stoff». Hvordan vil du bruke det fagstoffet du finner her?
6. De aller fleste vaksiner er frivillige så lenge helsemyndighetene ikke finner det nødvendig å pålegge vaksinasjon på grunn av epidemier.
Noen foreldre er usikre på om de skal vaksinere barna sine, mens andre ikke stiller spørsmålstege ved behovet for vaksiner i det hele tatt.
Prøv å finne ut hva som kan tale for å vaksinere barn, og hva som kan være motforestillinger til vaksinering av alle barn. Snakk gjerne med en helsesøster du kjenner til, eller let på nettet. (Kilde oppgave 6: Kjell Arne Standal)
7. Fordypning: Se filmen om vaksiner og ta notater.

Oppgaver til filmen «Omgangssyke»

[Les mer](#)

1. Hva er årsaken til at vi får omgangssyke?
2. Hva er symptomene?
3. Hvilken betydning har håndhygiene for spredningen av omgangssyke?
4. Hvordan spres omgangssyke?
5. Når er man smitteførende dersom man har omgangssyke?
6. Hva er rådet som blir gitt når et barn i barnehagen eller på skolen får omgangssyke?
7. Hvilke kostholdsråd gis?

Oppgaver til lydfilen «Syke barn i barnehagen»

[Les mer](#)

1. Hvem har laget smitteregler for barnehagen?
2. Hvorfor er det viktig å ha rutiner for å hindre smitte i barnehagen?
3. Hvilke sykdommer er det spesielt ønskelig å forebygge?
4. Hvorfor blir barn lett smittet av sykdommer?
5. Hva er grunnen til at foreldre og besteforeldre lett smittes når barna er syke?
6. Hvilken forskjell er det på sykdomsbildet til barn som går i barnehagen, og barn som ikke gjør det?
7. I hvilke tilfeller bør barna være hjemme fra barnehagen og skolen?
8. Diskuter interessekonflikten som kan forekomme mellom foreldre og barnehage når det gjelder syke barn.
9. Hva bør barnehagene gjøre for å hindre smitte?

Rutiner for rengjøring

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Rutiner for rengjøring \(4415\)](#)

Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler:

§ 13: De deler av virksomhetens innendørs arealer som er i daglig bruk, skal ha forsvarlig renhold etter hygienisk tilfredsstillende metoder. Hovedrensjøring skal gjennomføres årlig i innendørs arealer. Uteområdet og tekniske anlegg skal vedlikeholdes og rengjøres etter behov.

Hvilke rutiner som gjelder, og hvem som har hovedansvar for rengjøring, varierer fra arbeidsplass til arbeidsplass. Dersom du selv ikke har hovedansvar for rengjøringen, bør du likevel sette deg godt inn i de rutiner som finnes på arbeidsplassen. Dersom arbeidsplassen har en egen renholder, er denne en viktig samarbeidspartner for deg som barne- og ungdomsarbeider.

Selv om arbeidsplassen har egen renholder, vil du få et medansvar for renhold da en del renhold ikke kan vente til ettermiddagen.

Renhold

Renhold av uteområder omfatter følgende gjøremål:

- Uteområdene ryddes for søppel.
- Harde flater som asfalt, brosten o.l. spyles ved behov.
- Det skiftes sand i sandkasser ved behov.

Hensikten med renhold er å redusere forekomsten av støvpartikler, allergener og smittestoffer. Renhold har også til formål å skape trivsel og velvære generelt.

Støv kan i seg selv være skadelig, samtidig som støvet transporterer med seg kjemiske forbindelser som kan ha negativ innvirkning på helsen. Renholdet har stor betydning for barn ettersom de er mer sårbare for forurensninger enn voksne. Barn oppholder seg nærmere gulvet enn voksne og vil derfor få i seg støvparkikler og forbindelser som vanligvis ikke er i innåndingssonnen hos voksne. Barns aktivitet er stor noe som fører til oppvirveling av støv, samt økt forbruk av luft noe som igjen øker eksponeringen av støv.

Kilde: Helsetilsynet 2009

Fra: Veileder til forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v.

Renhold deles i disse tre hovedområdene:

- Daglig/periodisk renhold
 - Det skal finnes en plan som beskriver hva som skal vaskes, hvor ofte og av hvem. Renhold av leker skal inngå i planen.
 - Rom som er i daglig bruk, rengjøres daglig.
 - Rom som ikke brukes daglig, kan rengjøres en gang i uken.
 - Støvtøking bør foretas regelmessig.
- Hovedren gjøring
 - Det skal foretas en hovedren gjøring minst en gang i året.
 - Gardiner og tekstiler bør vaskes minst to ganger i året.
- Renhold av ventilasjonsanlegg og andre tekniske installasjoner
 - Slikt renhold skal inn i planen for renhold.
 - Dette er ofte tjenester man kjøper utenfra.

Vi anbefaler at du leser side 49-53 i veileder til Miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v. Her vil du finne utfyllende stoff om alle punktene over.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Rutiner for
ren gjøring»

Renhold
Opphavsmann: [Knut](#)
[Høihjelle](#)

- Hva sier forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v. om renhold?
- Hvorfor er renhold så viktig?
- Hvilke tre hovedområder deles renhold inn i?
- Hvordan bør rengjøringsmidler oppbevares?
- Fordypningsoppgave: Les sidene 49–53 i veileder til forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler. Ta notater.
- Be om å få rengjøringsplaner fra barnehager og skoler i nærområdet. Sammenlign dem, og vurder dem ut fra din kunnskap om hygiene.
- Lag en oversikt over hvilke rutiner man bør ha for rengjøring av kjøleskap og andre skap der mat oppbevares.
- Lag en plan for renhold i en barnehage, skole eller ungdomsklubb.
- Be om å få være med en renholder på jobb en dag, og skriv logg fra arbeidet.
- Ta utgangspunkt i tegningen oven, og diskuter følgende punkter:
 - Hvordan kan man få barn delaktige i renholdet?
 - Bør barn delta i renhold?
 - På bildet ser du en som ikke deltar. Hva kan man gjøre med det?
 - På bildet ser du også rengjøringsmidler. Hvilke tanker gjør du deg når du ser dette?

Hygiene og rollemodeller

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Hygiene og rollemodeller \(4518\)](#)

Som barne- og ungdomsarbeider er du alltid rollemodell for barn og unge. Når barn skal lære å ta ansvar for sin egen hygiene, trenger de gode rollemodeller som viser dem hvordan det gjøres.

Her er noen eksempler på hvordan du kan gå foran med et godt eksempel for barna:

Rene klær

- Vask alltid hendene når du har vært på toalettet. Når du er med barn på toalettet, er det viktig at du vasker både barnets og dine hender.
- Ha god personlig hygiene.
- Dusj sammen med barna eller i egen garderobe etter kroppsøvingstimer på skolen. Selv om du kanskje har rørt deg mindre enn barna er det viktig for å innarbeide gode rutiner.
- Sørg for at det er rent og ryddig rundt deg, og tørk straks bort sør.
- Skaff deg kunnskap som gjør at du kan utøve god hygiene på arbeidsplassen.

Når du jobber med barn og unge, kommer du ofte tett innpå dem. Du bør derfor være klar over at de kan oppleve bestemte lukter som ubehagelige. Det gjelder lukt av

- svette
- kaffe og te
- røyk og snus
- noen påleggssorter
- parfyme

God personlig hygiene, deodorant, tannpuss og minimal bruk av parfyme på jobb kan fjerne disse problemene.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Hygiene og rollemodeller»

1. Hvorfor er det så viktig å være en god rollemodell?
2. Diskuter hva som er god hygiene hos en barne- og ungdomsarbeider.
3. Skriv en tekst om det å være rollemodell ut fra bildet av snømannen.

Marja Flick-BuijsSnømann med
pipe
Fotograf: [Bettmann](#)

Utfordringer knyttet til hygiene

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Utfordringer knyttet til hygiene \(4705\)](#)

Som på de fleste andre områder finnes det en rekke utfordringer knyttet til hygiene.

Mangel på tid

Hvordan skal man finne tid til å vaske alle lekene i barnehagen? Er det mulig å finne tid til tannpuss som en del av rutinen i barnehagen og skolefritidsordningen dersom man ønsker det?

Tidsproblematikken er reell nok, og ofte er det få voksne på mange barn. Det hjelper å lage gode rutiner. Det innebærer å fastsette hvem som skal gjøre hver enkelt oppgave, og når det skal gjøres. På denne måten legger den enkelte aktiviteten inn i planene sine.

På en snor

Ulike forventninger

Ansatte, foresatte og barn kan ha ulike oppfatninger av hva som er god og dårlig hygiene.

Hva er dårlig hygiene, og hva gjør vi når vi oppdager det?

Det må være rom for at foreldre har ulikt syn på hva god hygiene er. Vi må likevel ta ansvar for barnet dersom det tydelig mangler daglig stell eller er mer enn akseptabelt skittent i klær, kropp og hår. Det kan være vanskelig å sette grensene her, men som profesjonell yrkesutøver må du diskutere dette med medarbeiderne dine slik at noe blir gjort dersom barnet er utsatt for omsorgssvik.

Å våge å finne tid til å diskutere hygiene på arbeidsplassen

Mange opplever det som vanskelig å ta opp konkrete ting, som at en medarbeider lukter svette, sterkt parfyme, røyk eller andre ting. Dette er lettere å diskutere dersom man tar det opp på generelt nivå før det blir et problem, og blir enige om at slik gjør vi dette hos oss.

Å respektere ulike kulturer

Ulike kulturer kan ha noe ulikt syn på hygiene. Da er det viktig å få kunnskap om dette og respektere det som er ulikt, dersom det er innenfor grensen av det vi kan akseptere. Både ansatte og barn bør være klar over at ulik matkultur kan gi ulike lukter. Det må ikke være slik at vi bruker kultur som begrunnelse for ikke å gripe inn dersom det er nødvendig.

Å veilede ungdommer

De aller fleste ungdommer har god hygiene, men noen trenger veiledning. Dette er ungdommer som ikke har andre som veileder dem. Hvis en voksen vet at en ungdom blir utstøtt fra gruppen på grunn av dårlig hygiene, vil det være uetisk å ikke ta det opp med ham eller henne.

Å hjelpe ungdommer med nedsatt funksjonsevne

Noen barn og ungdommer med nedsatt funksjonsevne vil ha behov for hjelp til personlig hygiene. Hvor mye hjelp de trenger, varierer fra person til person. Noen opplever det vanskelig å skulle hjelpe mennesker på ens egen alder med personlig hygiene. God kommunikasjon med den man skal hjelpe, og øvelse, fører til at de fleste mestrer dette på en profesjonell måte. Det er viktig å vise respekt og la den enkelte bestemme hva han eller hun trenger hjelp til.

Utfordringer til deg

Oppgaver til «Utfordringer knyttet til hygiene»

Oppgaver til lydfilen «Ungdomspraten»:

dusjing Diskuter hvordan gode rutiner kan gi bedre tid.

2. Diskuter dette utsagnet: «Vi har tusen plastleker og like mange tøyleker. Det er umulig å vaske dem så ofte. Vi vasker dem en gang i halvåret, det får være nok.»
3. Hvor går grensen mellom god og dårlig hygiene?
4. Hvordan ville du gått fram dersom du mente at et barn var mer skittent enn du kunne akseptere?
5. En av kollegene dine lukter alltid sterkt av parfyme. Hva gjør du?
6. I ungdomsklubben der du jobber, går Anne. Hun lukter alltid svette, men er ellers ren. Du ser at de andre ungdommene trekker seg litt unna. Hva gjør du?
7. Du jobber hjemme hos Isak, som har cerebral parese og må ha hjelp til det meste. Du skal for første gang bade ham. Lag et rollespill der dere prøver ut hvordan du kan prate med Isak før stellet. Diskuter etterpå hvordan dere ville følt dere i denne situasjonen både som barne- og ungdomsarbeider og som Isak.

[les mer](#)

Ungdomspraten: Dusjing / audio

<http://ndla.no/nb/node/23347>

Tenk deg at du overhører denne samtalen. Hva gjør du?

Nyttige adresser når du jobber med hygiene

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Nyttige adresser når du jobber med hygiene \(4706\)](#)

Hygiene er et stort og spennende område som du kan bruke mye tid på å fordype deg i dersom du ønsker det. Dersom du mangler grunnleggende fagkunnskap i hygiene, finner du det på Vg1.

Du finner mengder med fagstoff med å søke på nettet, men husk å være kritisk til det du finner, for det er ikke alt som er like seriøst.

Her finner du noen nyttige adresser.

Du finner lenker til alle adressene til høyre.

A cartoon illustration of a boy sitting at a desk with a computer. The monitor shows a math equation $x=2$ and the word "KORREKT!" (Correct!).

Niels Henrik jobber på pc

Som barne- og ungdomsarbeider skal du holde deg faglig oppdatert.
Det betyr at du må følge med slik at du får med deg de endringene som skjer til enhver tid.

A cartoon illustration of a boy sitting at a desk, looking overwhelmed by a large stack of papers.

Å søke informasjon

[Forskning.no](#)

Her finner du mye spennende om hygiene, men kanskje mest for deg som ønsker å fordype deg i emnet.

[Tannpuss.no](#) - Dette nettstedet gir informasjon om tannpuss i barnehagen.

[Helsedirektoratet](#)

Flere av brosjyrene om mat i skole og barnehage inneholder også fagstoff om hygiene.
Her finner du også veileder til forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv.

[Matportalen](#) - Her finner du fagstoff om mat og hygiene.

Her finner du mye fagstoff om hygiene.

[Lovdata.no](#) - Her finner du flere lover som tar for seg hygiene. Vi anbefaler deg å bruke forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv.

Gjør deg kjent på nettstedene over

Noter ned adresser på andre gode nettsteder du finner.

Kost og ernæring

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Kost og ernæring \(1361\)](#)

Det å ha kompetanse i kost og ernæring betyr både å kjenne til anbefalingene og å kunne lage måltidene for bestemte målgrupper. Dersom du har behov for å repetere den grunnleggende kunnskapen, kan du gå tilbake til Vg1 helse- og sosialfag.

Måltid

Barn med frukt

Fem om dagen

Oppgaver til fagstoff om «Kost og ernæring».

Tenk over

1. Lag deg et tankekart over det du husker om kost og ernæring fra Vg1 helse- og sosialfag. Du kan også bruke tankekartet i lenkesamlingen.
2. Se gjennom det fagstoffet som ligger på Vg1 helse- og sosialfag, og se om det er noe du bør repetere før du går i gang med fagstoffet på Vg2.
3. Hvilke kompetansemål i læreplanen din sier at du skal lære om kosthold?

Mat i barnehagen

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Mat i barnehagen \(1516\)](#)

På denne siden finner du fagstoff om mat til ulike aldersgrupper i barnehagen. Et sunt og godt kosthold fra barna er små, er viktig for trivsel, vekst og utvikling.

Barna spiser mange av måltidene sine i barnehagen, og dermed får du et medansvar for kostvanene deres. Som barne- og ungdomsarbeider i barnehagen må du kunne lage riktig mat for barn fra 0 til 6 år.

Måltid

I lenkesamlingen finner du fagstoff om

- morsmelkerstatning
- mat for barn mellom 6 og 9 måneder
- mat for barn mellom 9 og 12 måneder
- mat for barn over 1 år

Du finner også

- en rekke vedlegg og lenker med fagstoff som er nyttig når du skal lage mat for barn
- filmer du kan jobbe med

Når man skal lage mat for barn, bør man kjenne de statlige retningslinjene for kosthold, og man må kunne tolke merkingen på matvarene.

Det beste er å velge matvarer som alle barna i barnehagen kan spise, men for noen barn må man tilrettelegge måltidene. Dette gjelder barn som trenger andre matvarer på grunn av helse, kultur eller religion.

I tilfeller der barnet må ha annen mat enn resten av barnegruppen, er den beste kilden til informasjon vanligvis foreldrene til barnet. Det er svært viktig at du har kunnskap som sikrer at barnet får riktig mat. Internett og bøker er også gode kilder til slik informasjon.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Mat i barnehagen"

1. Kjøp inn morsmelkerstatning og prøv å lage en flaske med morsmelk.
2. Rengjør flaskene du bruker i oppgave 1.
3. Mange bedrifter lager brosjyrer med kostinformasjon. Lag en brosjyre til bruk i barnehagen. Tema for brosjyren skal være god mat i barnehage.
4. Oppsøk Helsedirektoratets nettsider og les om kosthold i barnehage. Ta notater mens du leser og drøft innholdet med en medelev.
5. Anbefalingene for mat og måltider i barnehagen er forankret i lovverket. Kan du finne ut hva som står om kosthold i følgende lover:
 - Barnehageloven (§ 2).
 - Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (kapittel 3.2).
 - Forskrift for miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv. (§11 måltidet).
6. Sammen med læreren velger du ut noen oppskrifter som du prøver ut hjemme eller på skolen. Vi anbefaler deg å prøve mat for

- ulike aldersgrupper. Skriv logg fra arbeidet.
7. Fordypning: Les brosjyren om mat og måltider i barnehagen. Ta notater mens du leser.
 8. Ta kontakt med ulike barnehager og finn ut hvordan de organiserer ulike måltider.
 9. Gjør deg kjent med lenkene i lenkesamlingen.

Oppgaver til filmen «Mat i barnehagen»

1. Hva betyr det at barnehagen har et satsningsområde?
2. Hvorfor er det viktig å spise sammen?
3. Denne barnehagen har egen kokk. Tror du det er vanlig? Synes du det er en god idé?
4. I filmen hører du at barna lærer om mat. Hvordan mener du slik opplæring bør foregå i barnehagen?
5. Hvilke muligheter og utfordringer tror du er forbundet med å lage mat sammen med barn?
6. I filmen har barna laget sitt eget brød som de liker godt. Tror du at det å lage brødet selv har betydning for motivasjonen for å spise sunt brød?
7. Hvorfor er det viktig å satse på sunn mat i barnehagen?

Oppgaver til filmen «Hvordan få unger til å spise fisk»

1. Hvem er det som har satt i gang det prosjektet du hører om her?
2. Hvorfor bør man la barna spise fisk i barnehagen?
3. Kan barna være med på å lage mat?
4. Her hører du at måten du stiller spørsmål på, avgjør svaret du får. Hva kan du spørre om i stedet for å spørre om de liker fisk?
5. Søk på nettsiden til NRK eller andre steder og se om du finner noen gode fiskeoppskrifter. Prøv gjerne ut noen av dem.
6. Hva menes med at noen barn utvikler aversion mot visse typer mat?
7. Skal man tvinge barn til å spise fisk?
8. Bør man la barn som sier at de ikke liker fisk, slippe å spise det?

Oppgaver til «Barnehagen har ansvar»

Diskuter spørsmålene under.

1. I hvilken grad er måltidene i vår barnehage i samsvar med de nasjonale retningslinjene? Hvilke utfordringer har vi?
2. Hva skal beholdes ved dagens mat- og måltidsordning? Hva bør eventuelt endres?
3. Hva slags mat og drikke skal barna få tilbud om i barnehagen?
4. Hvordan kan vi arbeide for at den medbrakte maten også er sunn og variert?
5. Hvordan skal måltidene organiseres, og hvordan skal ansvarsfordelingen være?
6. Hvilke oppgaver bør barna ha ved måltidene?
7. Hvilke grep kan gjøres for eventuelt å bedre de fysiske, sosiale og tidsmessige rammene rundt måltidene? Hvilke trivselsregler er viktige for oss når vi er samlet rundt matbordet?
8. Hvilke rutiner skal vi ha for hygiene?
9. Hvilke rutiner skal vi ha for gjennomgang av matforråd og for innkjøp av matvarer?
10. Hvordan skal bursdager feires? Hva skal eventuelt inngå av mat og drikke, og hvem skal ha ansvaret?
11. Skal barna være med på å lage mat? Hvilke rutiner skal vi i tilfelle ha for å organisere denne aktiviteten?
12. Skal det gjennomføres andre pedagogiske aktiviteter knyttet til mat? På hvilken måte skal barna lære om mat og drikke?

Har du deler av opplæringen din i barnehage, vil oppgavene være aktuelle for diskusjon med de ansatte i barnehagen.

Kilde: Helsedirektoratet, 2008

Fra fagteksten «Barnehagen har ansvar»

Mat på skolen og i skolefritidsordningen

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Mat på skolen og i skolefritidsordningen \(1759\)](#)

På denne siden finner du fagstoff om mat for barn på skolen og SFO. Skolen har et medansvar for at skolebarn får kunnskap om kosthold og gode matvaner.

Hensikten med skolemåltidene er

- å gi energi og overskudd til å møte utfordringene i skolehverdagen
- å være en arena for trivsel og fellesskap

På skolen er det vanlig at barna har med seg matpakke, men mange skoler prøver i tillegg ut ulike ordninger med mat på skolen.

På SFO spiser barna ett eller flere måltider. Enkelte steder har barna med seg matpakke mens de andre steder får mat servert.

Mange barn i denne aldersgruppen setter pris på å få delta i matlagingen. De er flinke til å dekke bord og kan gjerne gå ut for å hente blomster og naturmateriell å pynte bordet med.

Skolemelk

Til høyre finner du blant annet

- retningslinjer for skolemåltidet som vil hjelpe deg når du skal sette sammen skolemåltidet
- utdrag fra Helsedirektoratet sine sider om skolefrukt
- utdrag fra Helsedirektoratet sine sider om kosthold for barn og unge

Dersom det skal serveres fellesmåltider, er det beste å velge matvarer som alle barna kan spise, men for noen barn må man tilrettelegge måltidene. Det gjelder barn som trenger andre matvarer på grunn av helse, kultur eller religion. I tilfeller der barnet må ha annen mat enn resten av gruppen, er den beste kilden til informasjon vanligvis barnet selv eller foreldrene. Det er svært viktig at du har kunnskap, slik at barnet får riktig mat. Internett og bøker er også gode kilder til slik informasjon.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Mat i skole og skolefritidsordning"

1. Gå til Matportalen.no via lenkesamlingen. Her finner du et undervisningsopplegg om kosthold for skolen. Se gjennom dette, og diskutér grupper hvordan det kan brukes i skolen.
2. På ungdomstrinnet fikk du en kokebok. Denne kan du med fordel bruke også dette skoleåret. Hvorfor tror du departementet gir denne boken til alle ungdomsskolelever?
3. Gå til Helsedirektoratets sider om kost i skolen. Gjør deg kjent med nettsidene, og ta notater slik at du vet hva som finnes der. Merk deg at det også finnes mange fine vedlegg. Adressen til Helsetilsynet finner du i lenkesamlingen.
4. Ta kontakt med noen barneskoler og still dem følgende spørsmål:
Hvordan organiseres matpausene?
Har de fellesmåltider for hele skolen?
Hvilke typer drikke får barna tilbud om?
Har de fruktordning, og hvordan organiseres den?
Hvordan skapes det trivsel under måltidene?

Andre relevante kostholdsspørsmål dere måtte ha.

5. Hvordan kan skolemåltider bidra til trivsel og fellesskap?
6. Hva menes med at barn sosialiseres under måltidet?
7. Finn ut hvordan SFO-ene i din kommune eller bydel har organisert måltidene.
8. I lenkesamlingen finner du Helsedirektoratets retningslinjer for skolemåltidet. Lag en plakat med innholdet fra denne, og heng den opp i klasserommet.
9. Fordypningsoppgave: Les brosjyren om fysisk aktivitet og måltider i skolen. Ta notater mens du arbeider. Hva mener du om forslagen som kommer fram i dette dokumentet? Brosjyren finner du i lenkesamlingen.
10. Studer brosjyrene i lenkesamlingen. Ta notater og finn oppskrifter du kan prøve ut.

Oppgaver til filmen "Ungdom og matpakke"

1. Hva bør man tenke på når man skal lage matpakke?
2. Hva er det viktigste med matpakken?
3. Diskuter rådene som seerne kommer med i filmen.
4. Hva kan man servere til et barn som ikke er glad i brød?
5. Diskuter fordeler og ulemper med å ha mye mat i kjøleskapet.
6. Er grove bagetter bedre enn fine?

Mat for ungdom

Forfatter: Guri Bente Hårberg, Gro Nedberg Grønlid

[Mat for ungdom \(1920\)](#)

Kost har særlig stor betydning for utviklingen i perioder hvor kroppen endrer seg mye. Ungdommens utvikling er avhengig av et godt kosthold, og som voksen kan du veilede de unge i kostholdsspørsmål.

Det er viktig med regelmessige og næringsrike måltider for ungdom. Sukker og mettet fett er et problem for en del ungdommer mens andre har et sunt kosthold.

I ungdomsalderen er noen svært aktive og trenger ekstra energi. Andre ungdommer blir passive og bruker mye tid på tv og data, og disse har behov for et kosthold som forebygger fedme.

I ungdomsskolealderen er det en tendens til at matpakke er "ut". Det er vanskelig å motivere ungdommene til å ta med matpakke til skolen. Det økende behovet for å markere selvstendighet og uavhengighet fra foreldre og andre voksne gir seg blant annet utslag i opposisjon mot matpakken. Mange legger turen innom kiosken eller butikken og kjøper "boller og brus" i friminuttene.

Under fanen "Relatert innhold" finner du retningslinjer for skolemåltidet. Denne vil hjelpe deg når du skal sette sammen skolemåltidet.

Utenom skolen kan du få et medansvar for de unges kosthold, som i ungdomsskubber og på ulike arrangementer. De samme kostrådene gjelder der som i skolen.

The first image shows a sandwich with various fillings like lettuce, cheese, and meat, with a slice of watermelon and a cucumber slice on the side. Below it is the caption "Mattilbud i skolen".
The second image shows a sandwich with multiple layers of meat, cheese, and vegetables, served on a plate with a side salad. Below it is the caption "Fargerike nyheter".

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Mat for ungdom"

1. Gå til skolekantinen. Hva tilbyr den av mat og drikke?
Vurder tilbuddet, og kom med forslag til sunne alternativer du ville solgt i kantinen.
2. Lag en liste med forslag til hvordan man kan redusere sukkerinnholdet i kostholdet til ungdom.
3. Hva bør tilbys som drikke i skolen?
4. Oppsøk en ungdomsklubb, se hva som serveres av mat der, og vurder tilbuddet.
5. Gjør deg kjent med brosjyrerne til i lenkesamlingen. Bli enig med læreren om retter dere kan prøve ut.

Oppgaver til filmen
"Ungdomsmat"

1. Hvilke endringer har de gjort på denne skolen?
2. Kostholdseksperten beskriver det hun kaller et helt vanlig kosthold. Hva slags kosthold er det?
3. Hva synes du om ideen med å lage kokebok?
Hva lærer ungdommene på denne skolen av det?
Kunne du gjort noe av dette som barne- og ungdomsarbeider?
4. Hvilken betydning har det sukker står nevnt først i varedeklarasjonen til en matvare?
5. Hvorfor er det viktig å lære seg å lese varedeklarasjoner?

6. Hva gjøres for at kokeboken skal bli lett å lese?
Hva tror du er grunnen til at de gjør det?
7. Hva må til for å få så bevisste innkjøp som du ser blant ungdommene her?
8. Hvordan kan holdninger til mat endres?
9. Hvilken virkning tror du det har at ungdom er med på å lage maten de skal spise?
10. Har du andre ideer til måter å få ungdom til å spise sunt på?

Oppgaver til filmen "Ungdom og matpakke"

1. Hvor representative tror du de to ungdommene i begynnelsen av filmen er?
2. Hva er utfordringene når det gjelder matpakke?
3. Hva synes du om de innsendte ideene som presenteres?
4. Er frukt som dessert etter brødskiven en god idé?
5. Diskuter hva som er en god matpakke.
6. Når bør barn lage matpakken selv?

Måltidet. Mer enn bare mat

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Måltidet. Mer enn bare mat \(1979\)](#)

Behovet for mat er et av dem som vi mennesker må få tilfredsstilt for å overleve. Maten spiller en sentral rolle for kroppens vekst og utvikling på alle områder. Derfor er det viktig at vi legger vekt på gode opplevelser knyttet til maten. Det er uheldig å bruke mat som belønning eller straff.

Barne- og ungdomsarbeideren er en rollemodell for både barn og ungdom, og det gjelder også under måltidet. Som profesjonell yrkesutøver bør du derfor ha tenkt gjennom hva du sier og hvordan du oppfører deg ved matbordet. De ansatte bør være enige om hovedprinsippene for hvordan måltidet skal foregå.

Måltider i barnehagen og på skolen skjer i felleskap med flere. Dette gir barnet trening i samhandling. Det er vanlig at de voksne har en sentral rolle i måltidet. Når barna blir større, varierer de voksnes delaktighet, men også store barn vil ha glede og nytte av at voksne spiser sammen med dem.

Barna kommer med ulike erfaringer og tradisjoner knyttet til måltidet. Noen barn opplever måltidet som trygt og godt og har trening i å spise med andre. Andre barn kan bli usikre på hvordan de skal oppføre seg ved bordet. En del barn kan ha opplevd knapphet på mat. Etter å ha observert barna under måltidet kan man som voksen rose barna for det de er flinke til, og veilede dem på områder der de trenger hjelp.

Noen regler er nødvendige, og det å vaske hendene og finne sin plass kan de fleste klare. For mange og for strenge regler er ikke ønskelig. For små barn kan det å sitte rolig under hele måltidet oppleves som vanskelig. Det er viktig å tilpasse reglene etter forutsetningene til barna.

Måltidet kan medføre både gode opplevelser og konflikter. Det er derfor viktig å ha gode rutiner som gjør at vi ivaretar hvert enkelt barn i situasjoner der det er nødvendig. Måltidet gir god trening i kommunikasjon og samhandling.

Måltidet er en læringsarena for barnet. Tidligere ble kunnskap om matlaging og kost overført fra generasjon til generasjon, gjerne som taus kunnskap. I dag er dette ingen selvfølgelighet, for mange barn og unge har liten kunnskap om kostens betydning og om tilberedning av mat.

Det er viktig å gi rom for innspill fra barnet. Det må få prøve seg på praktiske gjøremål, for eksempel å bake brød. Helt fra barnet begynner i barnehagen, kan det delta i praktiske gjøremål. De må bare tilpasses barnets utvikling. Innspillene fra barnet bør tas godt imot.

Matpause

Måltid

Måltidet inneholder en mengde elementer som gir barnet mulighet til sosial trening. Under finner du en del av dem. Kanskje du kan finne flere?

- vente på tur
- sende til andre
- takke for maten
- sette på og ta av bordet
- prate med andre
- dele
- begynne og avslutte sammen
- sitte i ro
- smake på maten

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Måltidet, mer enn bare mat"

1. Diskuter hvordan barn fra
 - ulike familier
 - ulike landsdeler

- ulike kulturer
- kan ha lært ulike bordskikker, og hvordan du kan møte barn med ulik bakgrunn.
2. Hvordan kan barnet få sosial trening under måltidet?
 3. Du liker brus og ønsker å ha med deg det i barnehagen. Kan du det?
 4. Du liker ikke grøt, så de dagene barnehagen har grøt, har du med deg din egen matpakke. Er det greit?
 5. Dere er på tur, og de voksne kjøper seg mat, mens barna spiser matpakke. Hva tenker du om det?
 6. Hva betyr det å være en rollemodell?
 7. Skriv ned hvordan du mener voksne bør oppføre seg under måltidet.
 8. En av de voksne i barnehagen skal ha pause etter måltidet. Mot slutten av måltidet legger hun snusesken på bordet. Barna reagerer ikke på det. Hvordan ville du forholdt deg?

Mat på merkedager

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

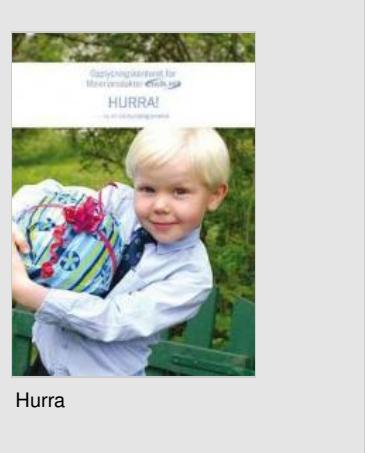
[Mat på merkedager \(2325\)](#)

Både i barnehage og skole er man opptatt av å følge anbefalingene om mindre mettet fett og sukker i kosten. Samtidig vet vi at det kan bli mange festdager, og det krever bevissthet om hva man skal servere på bursdager, og hva man skal servere på andre merkedager.

Hvordan barnehagene og skolene skal markere ulike dager, er et aktuelt tema for foreldremøter. Vedtakene kan legges ut på hjemmesider og gjøres kjent gjennom informasjonsskriv.

I løpet av et år er det mange merkedager som skal markeres i barnehage og skole. Det er for eksempel

Hurra

- bursdager
- religiøse merkedager som jul, påske og id
- kulturelle markeringer som 17. mai, karneval, sommerfest og Lucia-dagen

Når barnehager og skoler lager årsplaner, må de ofte diskutere følgende punkter:

- Hvilke dager skal markeres?
- Hvordan skal dagene markeres?
- Skal markeringene være for hele barnegruppen eller for mindre grupper?
- Hvordan tilrettelegger man for barn som ikke markerer bursdager, for eksempel medlemmer av Jehovas vitner?

Eksempel på informasjon

Sukkerfrie bursdagsfeiringer i Strømmen barnehage

Etter ønske fra foreldregruppen har barnehagens personale besluttet å innføre sukkerfrie bursdagsfeiringer i barnehagen. Det innebærer at vi ikke ønsker at kake, is, gelé og annet godteri medbringes til feiringer. Dette innføres fra 1. august 2008.

Dette vil først og fremst berøre bursdagsfeiringene. Personalet er i ferd med å utarbeide en bursdagsmeny med seks til åtte ulike menyforslag. Her kan dere få tips til hva dere kan ha med når deres håpefulle fyller år! Ellers er det mulighet for å ha med andre ting enn det som står i menyen, men vi ønsker å ha fokus på sunne alternativer.

Personalet ønsker å presisere at vi ikke er en sukkefri barnehage, men at vi vil ha en reservert holdning til sukkerholdige matprodukter. Ved 17. mai-arrangementer, sommerfester, juletrefester, Lucia-markeringer og andre spesielle anledninger kan kaker, is og andre usunnheter forekomme.

I skolen er det mindre vanlig med matservering knyttet til bursdager, selv om noen foreldre besøker skolen med kaker når barnet har bursdag. Bursdager kan være en fin anledning til å øke bruken av frukt og grønnsaker. Å la barnet velge ut noen fruktsorter og servere dem til skolemåltidet er en god idé.

Utfordringer til deg

Oppgaver til "Mat på merkedager"

1. Diskuter hvordan barnehager og skoler bør feire bursdager.
2. Les informasjonen fra Strømmen barnehage. Lag deretter ditt eget infoskriv som beskriver hvordan bursdager feires i en tenkt barnehage.
3. Søk på nettet og finn fagstoff om bursdagsfeiringer i barnehage og skole. Hva finner du?
4. Planlegg, gjennomfør og vurder en bursdagsfeiring sammen med klassen din. Velg mat og drikke med lite sukker.
5. Ta kontakt med barnehager og skoler i din kommune eller bydel og finn ut hvordan de feirer bursdager.
6. Bruk Mat på data og regn ut næringsinnholdet i en sukkerholdig og en sukkerfri bursdagsfeiring. Hva lærte du av dette?
7. Velg ut noen av oppskriftene fra heftet og lenkene du finner på siden. Prøv ut oppskriftene, og skriv en vurdering av prosess og produkt.
8. Som elev på Vg1 så du kanskje filmen «Kake i barnehagen». Se den en gang til.
 - Hva tenker du om filmen nå?
 - Hvilken informasjon kan det virke som pappaen ikke har fått?
 - Styreren holder seg til regler som er vedtatt. Hva synes du om det?

Årets høytider og mattradisjoner

Mange av høytidene er knyttet til årstider eller bestemte datoer. Høytidene varierer også med kultur og religion, og alle merkedager har som oftest sine egne mattradisjoner. Du bør kjenne litt til de religiøse høytidene og tradisjonene som blir markert her i landet.

Her kan du lage deg en oversikt over de tradisjonene du kjenner til, og som du mener feires i ulike typer institusjoner for barn og ungdom. Skjemaet kan du kopiere over i notatmappen din.

MÅNED	TRADISJON	BESKRIVELSE	MATTRADISJON
Januar			
Februar			
Mars			
April			
Mai			
Juni			
Juli			
August			
September			
Oktober			
November			
Desember			

Som barne- og ungdomsarbeider må du også vite litt om høytider og mattradisjoner i andre religioner. Kopier skjemaet over i notatmappen. Bli enig med læreren om hvilke religioner du bør vite noe om, og fyll ut. Eksempler kan være islam eller jødedommen.

RELIGION:.....

--	--	--	--

MÅNED	TRADISJON	BESKRIVELSE	MATTRADISJON
Januar			
Februar			
Mars			
April			
Mai			
Juni			
Juli			
August			
September			
Oktober			
November			
Desember			

Kokebok

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg
[Kokebok \(2131\)](#)

Som barne- og ungdomsarbeider må du kunne lage mat. Her finner du lenker til sider med gode oppskrifter. Du må selv prøve dem ut og finne ut hva du liker å lage.

Se også den digitale kokeboken som ligger under verktøy-fanen.

De fleste som skal lage mat til seg selv eller andre, er avhengige av å ha en god oppskrift. Det er likevel slik at vi lager vår egen vri på mange av de oppskriftene vi finner. Kanskje inneholder oppskriften en ingrediens som vi ikke er så glad i, eller vi ønsker å redusere fett- eller sukkerinnholdet. Når vi endrer en oppskrift vi liker godt, skriver vi gjerne ned endringene slik at vi har dem neste gang vi skal bruke oppskriften.

På grillen

På denne siden finner du lenker til ulike nettsteder som har gode oppskrifter på mat og drikke.

I løpet av skoleåret skal du sammen med klassen og læreren din prøve ut noen oppskrifter. Dette er oppskrifter du kan få bruk for senere, både som fagarbeider og som privatperson. Du kan lage deg en kokebok med oppskrifter som du vil bruke senere. Kokeboken din kan være digital eller på papir. Husk å skrive ned de endringene du gjør i originaloppskriftene.

Når du skal lage mat, er det flere forhold du må ta stilling til:

- Ønsker du å lage maten fra bunnen av eller med halv- og helfabrikata?
- Vil du bruke økologiske matvarer?
- Hva har du råd til?
- Hva med salt-, sukker- og fettinnhold?
- Vil du at barna skal delta i matlagingen?
- Hvor mye hensyn skal du ta til hva barna liker?

Utfordringer til deg
Oppgaver til "Kokebok"

1. Hva menes med økologisk mat?
2. Hva er fordeler og ulemper med
 - å lage maten fra bunnen av?
 - å bruke halv- og helfabrikata?
3. Hvordan vil du bruke sukker i kostholdet når du skal jobbe med barn og ungdom?
4. Hvilke typer fett er bra for kroppen, og hvilken type bør vi begrense bruken av?
5. Finn ut hvilke typer måltider barn spiser i en eller flere barnehager i din kommune eller bydel.
6. I hvor stor grad mener du at barn bør delta i matlagingen?

7. Hva gjør du dersom barnet ikke liker den maten du lager?

8 Lag din egen kokebok

Du bør prøve ut noen av oppskriftene. Ta vare på de oppskriftene du bruker, i en oppskriftsbok eller i en mappe på pc-en din. Her er noen punkter det kan være nyttig å notere ned:

- Har du endret noe på oppskriften?
- Hvor lang tid tok det å lage matretten?
- Hvordan smakte det?
- Hvor mange vil det være nok til?
- Hva blir prisen?

Nyttige adresser når du arbeider med kost og ernæring

Forfatter: Gro Nedberg Grønlid, Guri Bente Hårberg

[Nyttige adresser når du arbeider med kost og ernæring \(2139\)](#)

Til høyre finner du lenker til noen av de nettstedene du kan få bruk for i arbeidet med mat og ernæring.

Kost og ernæring er et stort og spennende område som du kan bruke mye tid på å fordype deg i dersom du ønsker det.

Du finner mengder med fagstoff med å søke på nettet, men husk å være kritisk til det du finner, for det er ikke alt som er like seriøst. Her er noen nyttige adresser:

Niels Henrik jobber med pc

Vi får stadig ny kunnskap om hvordan kostholdet virker på helsa vår. Som barne- og ungdomsarbeider skal du holde deg faglig oppdatert. Det betyr at du må følge med slik at du får med deg de endringene som skjer til enhver tid.

Å søke informasjon

Lovdata

Her finner du en rekke lover som omhandler kost og ernæring.

Mattilsynet

Mattilsynet forvalter alle lovene som omhandler produksjon og omsetning av mat (matkjeden fra jord og fjord til bord).

Helsedirektoratet

Dette er statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler. Helsedirektoratet jobber blant annet med folkehelse, levekår, primærhelsetjenester og spesialisthelsetjenester. I tillegg jobber de med tverrgående arbeidsområder som psykisk helse, rus, helseøkonomi og finansiering og administrasjon.

Regjeringen

Her vil du kunne finne mye fagstoff om kosthold, men deler av det kan være vanskelig.

Matportalen

Matportalen presenterer forbrukerrettet informasjon fra offentlige myndigheter og forskningsmiljøer. Hovedvekten er på sunn og trygg mat.

Diabetes

Fagstoff om diabetes.

NAAF

Norges Astma og Allergiforbund

Du kan også finne fagstoff på sidene til de ulike opplysningskontorene. Adressene til opplysningskontorene finner du i kokeboken eller ved å søke på nettet.

Gjør deg kjent på nettstederene over

Noter ned adresser på andre gode nettsteder du finner.